

LUDOLPHUS DE SAXONIA

VITA

JESU CHRISTI

EX EVANGELIO ET APPROBATUS AB ECCLESIA CATHOLICA
DOCTORIBUS SEDULE COLLECTA

EDITIO NOVISSIMA .

CURANTE

L. M. RIGOLLOT, SAC.

TOMUS TERTIUS

PARS SECUNDA

I

E SOCIETATE GENERALI LIBRARIÆ CATHOLICÆ

PARISIIS

APUD VICTOREM PALMÉ

RECTOREM GENERALEM

25, via Grenella, 25

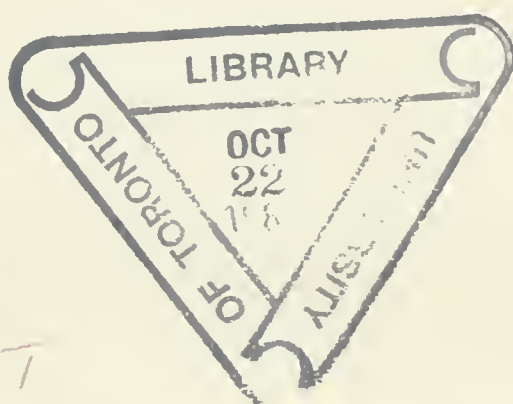
BRUXELLIS

APUD G. LEBROCQUY

SUCCURSALIS RECTOREM

5, foro Lovaniensi, 5

MDCCCLXXVIII

BT
300
L8
1878
2.3

V I T Æ

DOMINI NOSTRI

J E S U C H R I S T I

P A R S S E C U N D A .

CAPUT I

DE CONFESSIOE VERÆ FIDEI, QUAM PETRUS FECIT PRO OMNIBUS.

Matthæi cap. XVI.

¹ SCOPUS SECUNDÆ PARTIS. — Prima pars libri hujus, quæ præcedit, nullam de Passione mentionem expresse facit; secunda vero pars, quæ hic sequitur, frequenter de Passione facit mentionem, et totam continet Passionem, et eorum quæ ultra sunt seriem.

² URBIS CÆSAREÆ PHILIPPI SITUS. — Post præmissa ergo *venit Jesus* tamquam Salvator, ubique lumen doctrinæ spargens, ubique perditos quærens, ubique pœnitentes salvans, *in partes* et fines civitatis, quæ *Cæsareæ Philippi* vocabatur, sed nunc Paneas dicitur. Philippus enim Tetrarcha, frater Herodis, civitatem illam renovavit et ampliavit, et ex tunc eam Cæsaream Philippi, in memoriam sui nominis, et in honorem Tiberii Cæsaris, qui ei quartam partem regni dederat, appellavit. Et est sita in pede montis Libani, ubi hinc inde in declivi latere montis oriuntur duo fontes, Jor et Dan dicti, qui post

modicum, ad radicem et pedem Libani confluentes, efficiunt Jordanem, qui post longos circuitus ingreditur mare Galilææ, prope Corozaim civitatem. Dicitur etiam Cæsareæ Philippi, ad differentiam Cæsareæ Palestinæ, ubi Centurio Cornelius dicitur habitasse. Est et alia Cæsareæ, metropolis Cappadociæ, quæ est in regione Turciæ. In ista autem civitate, scilicet Cæsareæ Philippi, et in confinibus ejus, habitabat Gentium populus; et ideo ex hoc, quod Christus mysterium suæ Incarnationis hic revelare voluit, ostenditur quod fundamentum Ecclesiæ in fide Gentium fit. Hæc enim civitas est Phœnicis regionis Gentium, et terminus Judææ ad Septemtrionem, ad quam tributum census capitis deferrebatur, pro quo sub Cæsare Augusto universus orbis descriptus dicitur. Congruum autem fuit, ut in loco in quo orbis tributum solvit, Rex regum et Dominus orbis

tributum fidei exigeret, quod solvitur de capite animæ, id est de mente.

3 CHRISTUS DISCIPULOS INTERROGAT. — *Et, cum esset solus orans in via, interrogabat discipulos suos*, non quia dubitaret, vel ignoraret, et ut aliquid disceret; sed ut eos veritatem instrueret et doceret, et errorem hominum per responsionem discipulorum eliminaret: item, ut eis occasionem merendi daret; et nos fidei eorum confessione, in fide solidaret: item, ut fidem illorum per sequentem approbationem et promissionem in ipsis fortius confirmaret; ac differentiam Apostolorum et populorum confirmando ostenderet. Exploraturus autem fidem discipulorum prius vulgi sententiam inquit; quia confirmaturus eos in fide, prius opiniones et errores aliorum a mentibus eorum removere voluit, ut de veritate eos melius informaret. Sic doctor Evangelicus debet primo errores destruere, ut melius possit veritatem adstruere. Volens ergo Dominus errores exponi, ut, eis expulsis, discipuli veritatem proferant, non vulgi opinione, sed ex Domini revelatione, *interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines, et turbæ vulgares, esse Filium hominis?* id est Virginis. Hoc soli Christo convenit: Adam enim fuit filius terræ, alii filii hominum, quia ex utroque gignuntur parente; sed solus Christus fuit filius unius hominis, quia non nisi unum parentem habuit in terra, sic unum in cælo. Vocat se etiam non solum Filium Dei, sed hominis, ratione humilitatis; quod est contra illos, qui semper volunt se a digniori nominare, et majores suæ parentelæ tacitis ceteris, allegare. Secundum *Hieronymum*, non dicit: Quem me dicunt esse homines? Licet de se intelligeret, ne jactanter de se quærere videretur, sed dicit, secundum *Chrysostomum*, Filium hominis; quia dispensationem Incarnationis credi vult, et in confessionem devenire. Similiter prælati ac doctores et magni homines deberent inquirere de fama sua a collateralibus suis; quia bona fama doctoris et præsentis multum

facit ad doctrinæ et ædificationis fructum; mala, ad detrimentum. Unde *Origenes*: « Interrogavit Christus discipulos, ut nos semper scrutemur qualis opinio sit apud homines de nobis: ut, si quid male dicitur de nobis, occasiones illius præcidamus; si quid autem boni, ejus occasiones augemus. Sed et discipuli Episcoporum instruuntur Apostolorum exemplo, ut qualescumque opiniones audierint foris, de Episcopis suis, referant eis. » In hoc autem quod Dominus ab Apostolis quæsit de fide turbarum, dedit intelligere quod prælati reddituri sunt rationem de fide subditorum.

4 VARIE TURBARUM OPINIONES DE CHRISTO. — Et quia de Christo erant variae opiniones in populo, ideo discipuli responderunt dicendo, quod alii dicerent eum esse Joannem Baptistam, qui in utero matris positus sentiebat Domini præsentiam, et propter Baptismum, et propter vitæ eminentiam; ejus opinionis fuit Herodes, et sui sequaces. Unde *Theophilus*: « Multi namque putabant quod Joanne subito mortuis surrexisset, sicut et Herodes credebat, et post resurrectionem suam miracula perpetrasset. » Alii vero dicebant eum esse Eliam, propter zelum veritatis quem habuit; et propter potentiæ evidentiam, quia ignem de cælo posuit; et quia ad cælum raptus, creditur inde esse venturus. Alii Jeremiam, propter sanctitatem, quia sanctificatus fuit in utero matris; et propter patientiam in adversis; et propter beneficium misericordiæ, quia populi peccata planxit et lamentatus fuit. Alii autem unum de Prophetis, scilicet Eliseum, propter excellentiam sapientiæ: habuit enim duplicem spiritum Eliæ; vel, quia surrexit unus alius de antiquis Prophetis prioribus. Et sic patet divisio erroris habiti de Jesu a diversis; sic adhuc hodie variantur homines inquirendo salutem, sive beatitudinem. Unusquisque enim ponit beatitudinem in eo quod diligit, et hoc pro Deo colit, quia, secundum *Augustinum*, hoc ab homine colitur, quod præ ceteris diligit.

5 RESPONSIO PETRI CHRISTUM ESSE FILIUM DEI CONFITENTIS. — Deinde exigit a discipulis propriam de se confessionem. unde *dicit illis* : Vos autem, ab aliis discreti, qui non estis de turba, sed mei discipuli *quibus datum est nosse mysterium regni Dei, ... qui estis lux mundi et sal terræ, ... quibus omnia quæcumque audivi a Patre meo nota feci, quem me esse dicitis* ? Quasi diceret : Si alii errant opinione falsa de me; vos tamen non debetis errare, qui tamdiu mecum fuistis et meam doctrinam audistis, et miracula tanta vidistis. Respondit autem Petrus pro omnibus, scilicet pro se et pro aliis, quia omnes unum sciebant, et idem sentiebant; licet alii Apostoli etiam scirent, iste tamen, tamquam senior, ac princeps et caput aliorum, fit os totius collegii; ac præ omnibus et pro omnibus respondit, qui omnibus præesse et prodesse debuit. Ex quo patet quod præcipue ad Petri successorem pertinet certificatio dubitationum de fide, et de pertinentibus ad eandem. *Petrus* igitur non a parentibus, sed a Patre cœlesti edoctus, Dei Filium et hominem videns, utrumque complexus est; ac veritatem divinæ et humanæ naturæ, id est verum Deum et hominem, in eodem supposito confitetur, *respondens ergo dixit* : Tu es Christus Filius Dei vivi. Quasi dicat : Tu es Christus, id est homo secundum quod unctus es oleo gratiæ præ participibus tuis, et sic confitetur ejus humanitatem, in qua unctus est oleo gratiæ præ aliis; et est Filius Dei naturalis scilicet, et non adoptivus, sicut alii, et per consequens ejusdem naturæ cum Deo Patre, et sic confitetur ejus divinitatem; et addit *vivi*, id est incommutabilis et æterni, quia Hebræi consueverunt vocare Deum vivum, ad differentiam et distinctionem falsorum deorum, qui non vivunt, quos, scilicet Gentes, vel de mortuis hominibus, vel de insensibili materia et substantia sibi instituerunt.

6 PROMISSIO IPSI FACTA. — *Respondens autem Jesus* Petro, et in Petro omnibus mercedem veræ confessionis promittens, *dixit ei* : *Beatus es Simon Barjona,*

id est filius Joanna; Barenim idem est quod filius, Jona autem ponitur per diminutionem, pro Joanna, subtracta media syllaba; unde Barjona hic accipitur, ac si filius Joannis diceretur, et propter hoc etiam Petrus quandoque Simon Joannis dicitur. Secundum *Chrysostomum*, hoc dicit, ut ostendat quoniam ita naturaliter est Christus Filius Dei, sicut Petrus, filius Joannæ, ejusdem substantiæ cum eo qui genuit. *Beatus*, inquam, *es*, propter confessionem veræ fidei, quæ ducit ad beatitudinem, *quia caro et sanguis non revelavit tibi*, id est non parentes tui, vel homo mortalitas, aut humana doctrina istam veritatem, et tantum arcanum fidei te docuerunt; *sed Pater meus, qui in cœlis est*, et per consequens tota Trinitas, quia indivisa sunt opera Trinitatis. Ubi *Chrysostomus* : « Sermo iste convenit et ad omnes, ut singulis quibusque dicatur : *Beatus es, quia caro et sanguis non revelavit tibi; sed Pater meus qui in cœlis est.* » Tu dicis, et verum dicis, quia ego sum Christus Filius Dei vivi. *Et ego* qui sum veritas immobilis, cujus dicere est facere, *dico tibi* pro te et pro sociis tuis : *Quia tu es Petrus a me Petra dictus*, id est confessor veræ petræ, qui est Christus, ac fide fortis, et doctrina stabilis. Merito, propter fidei fortitudinem et fidelem Christi confessionem, hoc nomen Petrus accepit, qui in petram Christum credidit. Simon quippe antea vocabatur; sed hoc nomen Petrus a Domino ei impositum est, ut Ecclesiam significaret. Quia enim *petra erat Christus*, *Petrus* est populus Christianus. Ideo addit : *Et super hanc petram*, quam modo confessus es, et quam tu modo in fidei fundamento posuisti, id est super Christum, *ædificabo Ecclesiam meam*. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est. Huic sententiæ Apostolus concordans, ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*. Ac si dicat : Non est aliud fundamentum, nisi illa petra, quam Petrus posuit fundamentum, cum diceret : *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Super hanc

enim petram ædificatur tota Dei Ecclesia. Item, *super hanc petram*, id est super hanc fidem et confessionem, seu hujus fidei et veritatis firmitatem, tamquam supra fundamentum firmum, *ædificabo Ecclesiam meam*; et *portæ inferi*, quæ sunt suggestiones dæmonum, delectationes vitiorum, doctrinæ hæreticorum, tormenta ablandimenta persecutorum, ac prava malorum opera, colloquia et exempla, quæ iter perditionis ostendunt, et ad tartara ducunt; *non prævalebunt adversus eam*, scilicet Ecclesiam sic firmatam, quia a fide et caritate Christi non separabunt eam. Ex quo patet quod Ecclesia consistit in illis personis in quibus est notitia et vera confessio fidei et veritatis.

7 QUID SUNT CLAVES REGNI CÆLORUM?

— Deinde claves regni cælorum se Petro daturum Dominus promisit, sed tunc non dedit; quia si statim dedisset, numquam in Petro pravitas confessionis, de qua statim subditur, vel error negationis, de quo in Passione dicitur, locum invenisset. Sicut autem pro omnibus Apostolis Petrus respondit, ita in eo omnibus claves regni Dominus promisit, dicens: *Et tibi*, qui præ ceteris confessus es, *dabo claves*, id est iudicii potestatem, *regni cælorum*, id est Ecclesiæ præsentis, quæ dicitur regnum cælorum, quia, ad usum potestatis ejus digne ministratum, sequitur aditus vel clausio regni cælorum. Unde ait Beda: «Claves autem ei non modo dantur, sed promittuntur; necdum enim fabricatæ sunt super incudem crucis, nec in eo sanguine temperatæ. Ego quoque istarum clavium ministerio, cum in actu perfectionis fuerint, adhuc in ardentis Passionis fornace, primo latroni et homicidæ aperiā januam paradisi; ut et tu in eo exemplo publicanos et meretrices intrare permittas. Tu enim super eos iudicium exercebis, qui confitebuntur culpam, et expectabunt poenam. Et ideo habebis ordinariam jurisdictionem, et judiciariam potestatem, ad quod duo requiruntur: auctoritas cognoscendi vel arbitrandi de culpa; et potestas absolvendi vel etiam iudicandi, quæ duo sub nomine

clavium tibi dabo: » hæc Beda. Claves ergo regni cælorum ipsam discretionem et potentiam nominat: discretionem qua dignos vel indignos discernat; potentiam vero, qua liget vel solvat. Clavis quippe est potestas quædam spiritualis supernaturaliter a Deo data et infusa, non innata et acquisita. Et dicit hic Glossa, quod duæ sunt claves, scilicet: scientia discernendi, ac potestas ligandi et solvendi. Unde sciendum quod sicut in sole potentia liquefaciendi et indurandi una est in radice, sed duæ in effectibus; sic tantum una est clavis in radice, sed duæ in effectibus. Clavis enim dicitur potestas iudicandi in foro animarum, non corporum; potestas autem iudicandi ex duobus integratur: ex potestate discernendi in causæ examinatione, et ex potestate diffiniendi in causæ determinatione, persententiam condemnatoriam vel absolutoriam. Prima potestas dicitur hic scientia, non ut est habitus cognitionis, sed auctoritas et potestas discernendi et iudicandi per scientiam præhabitam. Alia dicitur potentia admittendi ad regnum, vel excludendi, secundum verum iudicium præhabitum; quia debent indigni excludi, et digni recipi. Unde Bernardus: «Petrus claves accepit in scientia et potestate sibi data desuper, et hæ claves sunt potestas aperiendi et claudendi, atque inter admittendos et excludendos discretio. » Deinde subjungit: *Et quodcumque ligaveris super terram*, id est ipso super terram vivente, *erit ligatum et in cælis*, id est, cælestis curia approbabit et confirmabit. *Et similiter quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis*: hoc est, secundum Glossam, quemcumque indignum remissione iudicaveris dum vivit, indignus apud Deum iudicabitur; et quemcumque solvendum iudicaveris dum vivit, remissionem a Deo consequetur. Hæc autem solvendi atque ligandi potestas, non soli Petro, sed et ceteris Apostolis data est a Domino; et non tantum Apostolis, verum etiam Episcopis et presbyteris, omni-que Ecclesiæ. Ita tamen quod potestas

auctoritatis est in solo Deo, qui aperit per gratiæ infusionem; potestas excellentiæ in Christo, qui aperit per Passionis meritum; potestas ministerii in prælatis Ecclesiæ, qui aperiunt per sacramentorum ministerium.

8 CUR PETRO SPECIALITER CLAVES REGNI CÆLORUM ET PRINCIPATUM JUDICIARIÆ POTESTATIS PROMITTUNTUR? — Sed ideo Petrus specialiter claves regni cælorum et principatum judiciariæ potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicumque ab unitate fidei vel societate illius quolibet modo semetipsos segregant, tales nec a vinculis peccatorum absolvi, nec januam regni cælestis ingredi possunt. Et, secundum *Glossam*, specialiter eam potestatem Dominus Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret. Ideo enim eum principem Apostolorum constituit, ut Ecclesia unum principaliter Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra Ecclesiæ recurrerent, si forte inter se dissentirent; quod si diversa capita essent in Ecclesia, unitatis vinculum rumperetur. Hic ergo Petrus eligitur Ecclesiæ prælatus; sed postea cum aliis Apostolis hanc promissam potestatem accepit, ubi Apostoli Episcopi sunt ordinati, quando post resurrectionem suam, Dominus insufflans in eos, dixit: *Accipite Spiritum Sanctum*, etc. Sed pastorem omnium fidelium et Apostolorum principem, ac summi vicarium in tota Ecclesia præfecit, cum ei dixit: *Pasce oves meas*. Hæc prædicta Episcopi et prælati audiant, de munere gaudeant, de potestate non superbiant! Si enim sic ligaverint ut Petrus, si ita solverint ut Petrus; quidquid ligaverint ligatum erit, et quidquid solverint solutum erit. Imitentur ergo illum in discretionem et in justitiam, quem imitari volunt in ligandi ac solvendi potestate. Ideo enim hæc soli Petro dicta sunt, ut omnes alii se in illo quasi speculo videant, sic vivendo, sic ligando, sic solvendo, et a pace et concordia non recedendo. Non ergo præsumant quidquam contra justitiam et veritatem, attendentes verbum Apostoli dicentis: *Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed*

pro veritate. Et, secundum *Origenem*, sit irreprehensibilis qui alterum ligat vel solvit, ut inveniatur dignus ligare vel solvere in cælo. Quodcumque ergo ligaverint vel solverint in terra juste et discrete, ac utraque clave cooperante et non errante, ligatum et solutum erit et in cælo. Si tamen injuste agit prælatus, sententia illius, etsi ligat quoad Ecclesiam militantem, non tamen quoad triumphantem. Sed sive juste, sive injuste proferatur, sententia pastoris semper timenda est, ne forte culpa quæ non fit ex opere, fiat ex elatione. Unde *Gregorius*: « Sub magno moderamine pastores Ecclesiæ vel solverestudeant, vel ligare. Sed utrum juste vel injuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est; ne is qui subest, et cum injuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absolvere indiscrete timeat, vel ligare; is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat juste, vel injuste, nec pastoris judicium temere reprehendat, ne etsi injuste ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat: » hæc *Gregorius*.

9 CUR APOSTOLIS PRÆCIPIT CHRISTUS NE CUI REVELENT HANC PETRI CONFES-
SIONEM? — *Tunc*, post confessionem discipulorum de Filio Dei factam in Petro dicente: Tu es Christus Filius Dei vivi, *præcepit* Jesus *discipulis suis, ut nemini dicerent*, et revelarent, *quia ipse esset Jesus Christus*, ut secundum quod ipsi de Christo intellexerant, aliis non prædicarent. Hoc præcepit Christus causa humilitatis, quia de se non magna, sed humilia prædicari voluit; et causa non impediendæ suæ Passionis, quia si prædicaretur et crederetur Christus, non crucifigeretur; et causa non scandalizandæ suæ congregationis, quia si primo immortalitas, et magna de eo prædicata fuissent, et postea pusilli, et adhuc infirmi in fide eum flagellari, crucifigi, et post multa ignominiosa morte mori vidissent, scandalizati de eorum prædicatione fuissent. Unde ista prohibitio fuit ad tempus, scilicet usque post resurrectionem; ne, si ante

Passionem prædicaretur, irritaretur fides in cordibus credentium propter futurum scandalum Passionis, sicut patet factum in ipsis Apostolis. Instabat enim tempus Passionis, tempus ignominiae et ostendendæ infirmitatis; sed post resurrectionem, habita perfecta victoria mortis, erat tempus prædicandi gloriam suæ majestatis. Quando enim cessavit causa, scilicet scandalum Passionis, cessavit et effectus. Unde *Chrysostomus* : « Quia si manifeste esset agnitus Filius Dei, nemo ausus fuisset manus in eum injicere, et neque crucifixus fuisset, neque resurrexisset a mortuis : propterea adhuc infernorum regnum esset in terra, et dominatio diaboli totum mundum teneret. » Unde et *Ambrosius* : « Multis ex causis jubet tacere discipulos : ut fallat principem, ut declinet jaçantiam, doceat humilitatem ; simul ne rudes et imperfecti adhuc discipuli majoris prædicationis molibus opprimantur. Prohibentur ergo discipuli eum evangelizare Dei Filium, ut evangelizent postea crucifixum. Hæc est fidei gloria, si vere intelligas crucem Christi. Aliæ crucees nihil mihi prosunt ; sola crux Christi mihi utilis est. Et vere utilis, *per quam mihi mundus crucifixus est, et ego mundo !* Si mihi crucifixus est mundus, scio quia mortuus est, et non diligo eum, scio quia præterit, et non concupisco eum, scio quia corruptela consumit hunc mundum ; et quasi fœtidum vito, quasi levem caveo, quasi nociturum relinquo : » hæc *Ambrosius*.

10 GENTILIUM ET JUDEORUM AD FIDEM VOCANDORUM MODUS DIVERSUS. — Modum autem alloquendi et ad Ecclesiam ac fidem vocandi, sive Gentiles, sive Judæos, describit hoc loco idem *Ambrosius*, dicens : « Cum aliqui ex Gentibus vocantur ad Ecclesiam, ita præceptorum seriem formare debemus, ut primo unum Deum auctorem mundi omniumque esse doceamus : *In quo vivimus, et movemur, et sumus ; cujus et genus sumus*, ut non solum propter munera lucis et vitæ, verum etiam propter cognitionem quamdam generis diligendus a nobis sit. Deinde

opinionem illam quæ est de idolis destruamus, eo quod non possit auri argentique vel ligni materia vim in se habere divinam. Cum unum Deum esse persuaseris, tunc judicio ejus astrues per Christum nobis salutem datam, incipiens ab illis quæ gessit in corpore, etiam divina describens, ut plus quam homo videatur, victam hujus virtute mortem, mortuumque ab inferis resuscitatum. Paulatim enim fides crescit, ut cum supra homines fuisse videatur, Deus esse credatur. Nam nisi probaveris quod facere illa sine divina virtute non potuit, quemadmodum potes probare in eo vim fuisse divinam ? Tali Athenienses informavit præcepto Apostolus ; talis nobis apud Gentiles ordo servandus est. — At vero, cum Judæos alloquerentur Apostoli, ipsum Christum esse dicebant, qui propheticeis nobis esset promissus oraculis ; quem non prius cum auctoritate sua Dei Filium nominabant, sed virum justum, virum a mortuis suscitatum. Illum virum de quo dictum est in Prophetis : *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Ita ergo, et tu, ad ea quæ difficile creduntur auctoritate divini sermonis addisce ; et promissum ejus adventum Prophetarum voce designa ; resurrectionem quoque multo ante compertam Scripturarum testimoniis edoceo, non usitatam cum ceteris, ut in ipsa suscitati corporis assertionem æternæ testimonium divinitatis acquiras. Cum enim ceterorum corpora corruptionem probaveris subisse, post mortem ; hunc utique de quo dicitur : *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, cum probas humanæ fragilitatis expertum, probas humanæ conditionis merita supergressum, Deo magis quam hominibus conferendum. Quia, si ad sacramenta fidelium tendens catechumenus imbuendus sit, dicendum ; quia unus Deus est, ex quo omnia, et unus Jesus per quem omnia, non duos Dominos esse dicendos ; perfectum quidem Patrem, perfectum esse Filium, sed unius Patrem et Filium esse substantiæ ; Verbum æterni Dei, non quod profertur, sed quod operatur, ex

Patre genitum, non voce editum : » hæc *Ambrosius*.

11 CHRISTUS APOSTOLIS PASSIONEM PRÆDICT. — Ut autem Apostoli melius tenerent præceptum Domini, ne ante resurrectionem evangelizarent, simulque ne horrerent mortis periculum, si regni gloriam diligerent, prædixit eis tunc Passionem suam. *Exinde enim cepit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret, id est conveniens esset, secundum ordinationem divinam, Filium hominis, scilicet eum, ire Jerosolymam ad operandum salutem in medio terræ; quia præordinatum erat a Deo Patre, quod ibi compleretur mysterium redemptionis nostræ. Unde istud oportet opem portat, opes apportat. Oportet, inquam, non propter sua, sed propter nostra peccata; et ideo a Psalmista dicitur : Quæ non rapui, tunc exsolvebam. Et est notabile, quod ipse loquens de sua Passione nominat se Filium hominis, non Filium Dei; quasi vellet dicere quod passurus erat, non secundum naturam divinam, sed secundum humanam. Modus autem nostræ redemptionis subjungitur, cum dicitur : Et multa pati, factus enim fasciculus myrrhæ, id est cumulus amaritudinis, quia ex multis passionum generibus compositus est myrrhæ fasciculus. Multa, inquam, pati, quia: comprehendere, colaphizari, conspuere, accusari, denudari, spinis coronari, flagellari et reprobari; a senioribus, qui debebant habere præminentiam vitæ, et Scribis, qui videbantur habere prærogativam scientiæ, et principibus sacerdotum qui habebant excellentiam auctoritatis et potentiæ, quia ab istis iudicatus est ad mortem et Præsidi traditus; et occidi in cruce a Gentibus, quæ eum crucifixerunt propriis manibus; et tertia die resurgere, tamquam virtute propria, non suscitari potestate aliena, quod dixit, ne nimis de ejus morte tristarentur, et sic spe resurrectionis confortarentur. Ad hoc ignominiam suæ Passionis, et suæ resurrectionis gloriam prædixit, ut suo exemplo timorem passionis tolleret, et eos ad considerandum suæ resurrectionis gloriam elevaret. Ubi *Hieronymus* :*

« Est autem sensus : Tunc me prædicare, cum ista passus fuero; quia nunc non prodest Christum publice prædicare, et ejus vulgare in populis majestatem, quem post paululum flagellatum visuri sunt et crucifixum. »

12 QUO SENSU PETRUS VOCATUR A CHRISTO SATANAS ET SCANDALUM? — *Et assumens eum Petrus seorsum, et ducens separatim, ne coram aliis videretur arguere Magistrum, cepit increpare illum amantis affectu dicens : Absit a te, Domine, sic pati; non erit tibi hoc, scilicet quod intereat Filius Dei vivi. Quasi diceret : Indecens est quod tu, Dominus majestatis, tam ignominiose patiaris. Increpavit Petrus Dominum potius quam ceteri, quia non vult confessionem suam destrui, nec putat Filium Dei posse occidi vel mori; vel potius, propter fervoris amorem hoc fecit, quo præ ceteris ardebat. Et bene assumpsit eum Petrus secreto relinquens nobis exemplum similiter arguendi majorem, quia inferior non debet in publico arguere superiorem : Qui, Dominus scilicet conversus, id est facie versa ad Petrum quem præcedebat, ut sic conversus eum aspiceret, et efficacius argueret, dixit Petro, arguendo ipsum : Vade post me conformitate voluntatis; et retro, non contra me, Satana, id est adversarie et contrarie; quia meæ voluntati et viæ salutis communis adversaris, et contraria loqueris : Satanas enim interpretatur adversarius sive contrarius. Quasi diceret : Non adverseris mihi, sed applica voluntatem tuam meæ voluntati; et noli impedire Passionem meam, sed magis sequere, et post me eundo vestigia mea imitare. Ubi ait *Origenes* : « Beatus autem ad quem convertitur Christus, etiamsi corripiendi causa convertitur! » Et subjungit Dominus : Scandalum es mihi, id est das mihi occasionem offensionis, et me offendis, quia in isto facto non sapis ea, quæ Dei sunt, dispositionem Dei de mea Passione considerando, sed ea, quæ hominum, qui præsentia appetunt humane pro me zelando, et me affectu humano diligendo. Ergo sapere debemus non humana, sed*

divina; non carnalia, sed spiritualia; non terrena, sed cœlestia. Nam, ut dicit idem *Origenes*: « Omnem discipulum peccantem, scandalum sibi appellat. » Petrum autem, quem Dominus ante ita magnificaverat, Satanam vocavit, eo quod propter amorem carnalem quem ad Dominum habebat, dissuasit ei de sua Passione, ut non fieret. Maximi namque ardoris et amoris legimus fuisse Petrum in Dominum Salvatorem nostrum. Ut enim legitur in itinerario Clementis, Petrus adeo afficiebatur ad Christi corporalem præsentiam, quam ferventissime dilexerat, quod post Christi ascensionem quotiescunque dulcissimæ præsentiae ac societatis et allocutionis Christi, et sanctissimæ conversationis memor erat, totus in lacrymas resolvebatur; ita ut genæ ejus adustæ lacrymarum fluxu viderentur. Ex zelo igitur Christi volebat impedire ejus Passionem; et quia iste zelus erat indiscretus, nam Christi Passio erat a Deo præordinata ad humani generis salutem, ideo duram meruit reprehensionem. Quia ergo affectum non regulavit, ut vellet quod Christus volebat; et voluntatem suam non conformavit voluntati divinæ, cui adversari videbatur, merito reprehenditur, et Satan, id est adversarius, appellatur. Hoc ergo exemplo Domini habeas et tu pro

adversariis omnes qui pro corporali alleviatione et consolatione a bono et exercitiis spiritualibus vellent retrahere. Sicut autem Petrum quem ante probavit hic increpat; sic nemo ob bona prius facta immunis sit a correptione, propter mala quæ facit.

13 IN CRUCE DOMINI GLORIANDUM. — Non est ergo in cruce Domini verecundandum, sed potius gloriandum, quia est nostræ salutis signum et bonorum nostrorum principium. Unde *Chrysostomus*: « Ut coronam, ita circumferamus crucem Christi. Etenim omnia quæ secundum nos sunt, per ipsam perficiuntur: et si regenerari oporteat, crux accedit; et si pasci mystico illo cibo, et si consecrari, et quodcumque aliud facere, ubique symbolum, id est signum victoriæ nobis assistit. Propter hoc et in domo, et in muris, et in januis, et in fronte, et in mente cum multo inscribimus id studio; salutis enim quæ pro nobis est, hoc est nostrum signum. Quando igitur signaris, excogita omnem conditionem crucis, vel causam; non enim simpliciter digito insigniri eam oportet, sed cum multa fide; et nullus prope te stare poterit immundorum dæmonum, videns ense et gladium in quo plagam et pestiferum vulnus accepit, et arma per quæ omnem virtutem ejus Christus solvit. »

ORATIO

Domine Jesu Christe, quem beatus Petrus verum Dei Filium est confessus, te quoque, ego indignus, toto corde et ore confiteor, quia tu es Christus Filius Dei vivi æterni; et rogo te, Domine clementissime, da mihi ut opere te confitear, et factis non negando fidelis inveniar, quatenus benedictionem tuam consequar cum Petro, ac firmus in fide et opere permaneam cum ipso. Da etiam mihi, Rex meus et Deus meus, ut conformitate voluntatis te sequendo beneplacitum tuum in omnibus perficiam, ac omnimode ab offensa tua abstinere; et sic usque in finem, te largiente, perseverem. Amen.

CAPUT II

DE EXHORTATIONE AD SEQUENDUM CHRISTUM ET SUÆ PASSIONIS EXEMPLUM.

Matthæi cap. XVI et Lucae cap. IX.

1 INVITUM NON VULT DOMINUS. — Postquam Dominus discipulis mysterium suæ Passionis secreto prædixit, convocat turbam cum eis; et tam ipsos discipulos quam omnes, ad sui imitationem et passionis tolerantiam invitat. Quasi diceret: Nolite prohibere passiones, quia oportet sustinere eas omnes salvari volentes. Et ideo hic ad omnes generaliter loquitur et omnes hortatur, quia imitatio Passionis ad omnes pertinet, vel per martyrium, vel per pœnitentiam. Unde *discipulis suis dixit*: *Si quis, quod notat varietatem, vult post me venire*, per affectum interiorem, per imitationem exteriorem, ad Patrem superiorem; et bene dicit vult, quia neminem cogit, sed consulit, et unumquemque suo arbitrio relinquit, ut servitium sit gratius Domino, et præmium sit gratius servo. Unde *Chrysostomus*: « Cum autem Salvator sit pius et benignus, nullum invitum aut coactum habere vult famulum, sed spontaneos et gratias agentes ei pro famulatu. Et ideo neminem cogendo, aut necessitatem imponendo; sed persuadendo et benefaciendo universos volentes attrahit. » Et iterum: « Si quis aurum daret, aut thesaurum exponeret, omnes currerent; multo magis ad ea quæ sunt in cœlis: » hæc *Chrysostomus*. Et subdit Dominus: *Abneget semetipsum* per propriæ voluntatis renuntiationem; non tantum sua vel suos, sed suum intellectum, suum affectum, suum sensum; *et tollat crucem suam*, per mortificationem corporis sui, per compassionem proximi, et, si necesse fuerit, per sustinentiam martyrii; *et sequatur me*, scilicet me habens lucem in inten-

tionem, contra favorem humanum; me sequens ducem in operatione, contra errorem diabolicum; me exspectans mercedem in remuneratione, contra temporale commodum. Rectus ordo, ut, qui vult sequi Dominum primo abneget semetipsum et sic tollat crucem, ut primo voluntas ejus sit prompta ad omnem miseriam sustinendam. Et notandum quod primus homo tria perdidit per peccatum, scilicet: libertatem, felicitatem et dignitatem, quæ tria docet hic Dominus per tria recuperare: libertatem, cum dicit: *Abneget semetipsum*; felicitatem, cum subdit: *Et tollat crucem suam*; dignitatem, cum addit: *Et sequatur me*. Vel, abneget semetipsum in prosperitate et, malum declinando; tollat crucem suam in adversitate, et bonum operando; et sequatur me vitæ conformitate, et in Deum omnia ordinando. — In verbis autem Domini prædictis excluduntur sex genera pœnitentiæ inutilis: et est prima violenta contra quod dicit: *Si quis vult post me venire*; secunda diminuta, quando scilicet homo dat sua Deo, et se mundo, contra quod dicit: *Abneget semetipsum*; tertia delicata, quia sic volunt aliqui facere pœnitentiam, ut nullam sentiant afflictionem, contra quod dicit: *Et tollat crucem*; quarta mutuata, quando aliqui gloriantur de passionibus patrum, vel fratrum suorum, ipsi vero nihil talium faciunt, contra quod dicit: *Suam*, non alienam; quinta momentanea, quando aliqui una die abstinent, et aliis diebus deliciis vacant, contra quod dicit in Luca: *Quotidie*; sexta simulata, quæ est hypocritarum, contra quod dicit: *Et sequatur me*, non vero favorem mundi.

2 PRIMA PERFECTIO VITÆ CHRISTIANÆ : ABNEGATIO. — Si quis etiam vult post me venire, hoc est, si quis vult attingere perfectionem vitæ Christianæ, faciat ea quæ sequuntur, videlicet : Abneget semetipsum et tollat crucem suam, et sequatur me. Ubi tria exprimuntur, in quibus perfectio vitæ Christianæ consistit. Primum est sui abnegatio; secundum est crucis portatio; tertium, vitæ Christi imitatio. Quantum ad primum, sciendum quod ad sequendum Christum oportet hominem tria abnegare, scilicet : sua, secundum illud : *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*; et suos, secundum illud : *Si quis venit ad me, et non odit patrem, etc., non potest meus esse discipulus*; ac semetipsum, secundum quod hic dicitur : *Abneget semetipsum*, scilicet vetustatem et peccata abjiciendo, et ad meliora mutando, ut desinat esse quod erat, et incipiat esse quod non erat, et alter ex altero efficiatur; ac voluntatem propriam abnegando, quod plus est, quam abnegare res ipsas et abjicere. Unde *Prosper* : « Quid eis prodest quod facultates suas abjiciunt, qui voluntates proprias non relinquunt? cum sit longe præstantius voluntatibus propriis renuntiare, quam rebus hujuscemodi. » Ergo abnegatio debet fieri, omnibus desideriis carnis et mundi concupiscentiis perfecte reluctando, et in bonis actibus nullam complacentiam propriam vel humanam captando, sed solum divinum honorem in omnibus quæ agimus intendendo, ut sic veraciter possimus dicere cum Christo : Veni, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

3 SECUNDA PERFECTIO : CRUCIS PORTATIO. — Quantum ad secundum, sciendum quod crucem tollere tripliciter potest intelligi, scilicet : per carnis mortificationem, per proximi compassionem, per martyrii sustentiam. Unde *Hilarius* : « Sequendus est Dominus, cruce assumpta etiam Passionis, etsi non sorte, tamen voluntate comitandus est. » Unde et *Maximus* Episcopus : « Duo abstinentiæ et cru-

cis sunt genera : unum corporale, scilicet a delectationibus, et ab aliis quæ decipiunt sensus viriliter revocare, atque violenter abstrahere et coercere; aliud spirituale, quod est speciosum et sublimius, scilicet motus animi regere, et perturbationes illius placare, impetus vitiorum refrenare, et contra ea quotidie litigare, ac rixam quodammodo, cum interiori homine conserere : » hæc *Maximus*. Hoc etiam de cruce tollenda potest et aliter exponi dupliciter. Uno modo de cruce corporali, et sic convenit martyribus, et per hanc crucem intelligitur omne genus martyrii, scilicet mortis; et cujuslibet alterius pænæ vel periculi pro Christo sustinendi animi tentatio et præparatio. Tunc enim, secundum *Augustinum*, crucem nostram tollimus, quando pœnalitates quaslibet pro Christo voluntarie assumimus. Alio modo exponitur de martyrio spirituali, quod convenit religiosis, et perfectis, de quo martyrio dicit Apostolus : *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*, id est, secundum *Glossam*, mundi concupiscentiæ non habent in me dominium, nec mundus jam mihi se ingerit, et ego contra eum sum fortis. Et nota quod non sine causa utrumque dixit, scilicet : sibi mundum crucifixum, et se mundo. Plerumque enim contingit, ut homo mundum non teneat, sed tamen mundus eum in suis occupationibus astringit; et mortuus est homo mundo, et mundus eum quasi vivus concupiscit, dum in alio intentum in suis actibus rapere contendit. Sed, secundum *Gregorium*, nec Paulus a mundo gloriam quærebat, nec ipse a mundi gloria quærebat; ideo bene et se mundo et sibi mundum esse crucifixum gloria-batur. Sunt autem tria in mundo, quæ nobis debent esse crucifixa, et nos eis; quia, ut dicit Joannes : *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut est concupiscentia oculorum, aut est superbia vitæ*. Horum trium crucifixio fit per tria vota religiosorum, qui vere martyres sunt spirituales : primum ergo martyrium consistit in temporalium voluntaria

relictione; secundum in concupiscentiæ carnis reluctance, et quanto fortior fit ista pugna, tanto gloriosior victoria martyrii; tertium in propriæ voluntatis abdicatione, quia, secundum *Gregorium*, per obedientiam mactatur voluntas propria, et per victimam caro aliena; et ideo *obedientia* dicitur *melior quam victima*.

4 TERTIA PERFECTIO : IMITATIO CHRISTI TRIPLICI, QUÂ NOS PRÆCESSIT, VIA. — Quantum ad tertium, de vitæ Christi imitatione, sciendum quod Christum sequi nihil aliud est quam ejus vestigia imitari, et ejus vitæ conformari. Ipsum autem imitari debemus triplici via, qua nos præcessit, videlicet: paupertatis, humilitatis atque asperitatis. Christus enim, in suo ingressu nobis reliquit exemplum sincerissimæ paupertatis, in progressu exemplum profundissimæ humilitatis, sed in egressu exemplum acerbissimæ pœnalitatis. Et, quia in his tribus debemus Christi vestigia sequi, ideo ad jugem eorum memoriam nos invitat, dicens : *Recordare paupertatis meæ*, quantum ad primum; *et transgressionis meæ*, id est profundissimæ humilitatis, quantum ad secundum; *et absinthii et fellis*, id est amarissimæ Passionis, quantum ad tertium. Et nota, quod omnia, in quibus devoti sectatores perfectionis Evangelicæ Christum debent imitari, et ejus similitudini conformari, possunt et hoc modo ad tria reduci, scilicet secundum tria bona quæ a Deo recepimus : ut sunt res exteriores, corpus proprium, et ipsa anima; quæ omnia oportet relinqui propter Deum, si volumus ipsius Christi esse perfecti imitatores. — Perfectus enim Christi imitator primo, debet relinquere mundum, et omnes res temporales; et etiam cum hoc omnium terrenorum occupationem et sollicitudinem penitus debet postponere. Hoc autem fit per voluntariam paupertatem, quam Christus altissime servavit, quia in tota vita sua pauperrimus fuit. — Secundo, debet relinquere corpus, quod quidem relinquitur tribus modis : primo, per carnis macerationem, per quam corpus vigiliis, jejuniiis et

orationibus atteritur, ne caro lasciviat, et contra spiritum se erigere pertinaciter non præsumat; secundo, per temporalis commodi abjectionem, quia *qui nimis delicate nutrit servum suum*, scilicet corpus suum, *postea sentiet eum contumacem*, et ideo debet semper in rigore teneri, ut magis subiciatur spiritui; tertio, per pœnalitatum voluntariam perpersionem, sicut Apostoli et martyres, qui pro Christo voluntarie sunt passi : et omnia ista Christus fecit, et semetipsum in exemplum dedit. — Tertio, debet relinquere animam suam, per propriæ voluntatis abdicationem, ut voluntatem suam divinæ voluntati ita conformet, quod nihil aliud velit, nisi solum illud quod divinæ voluntati beneplacitum fuerit; hoc enim fecit ipse Christus, qui dixit : *Veni, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*. Unde ad voluntatem divinam ita habeas regulam et mensuram omnium actionum tuarum, sic quod in omnibus actionibus et desideriis tuis, nihil concupiscas, nisi quod honor Dei in te amplietur, et in omnibus aliis creaturis.

5 MORS SPIRITUALIS, AD CHRISTI EXEMPLUM, GRADIBUS QUINQUE PERFICITUR. — Sed est sciendum, quod nullus potest vivere vita Christi, nisi etiam moriatur morte Christi; ideo sicut Christus, per hoc quod ex nimia caritate se assumptioni nostræ carnis inclinavit, seipsum exinanivit, et per consequens claritati divinæ qua Patri consubstantialis existit, quodammodo mori voluit; ita quilibet ad istam perfectionem tendens debet per veram humilitatem et plenarium contemptum sui mori sibiipso, seipsum usque ad nihil dejiciendo, et seipsum nihil reputando, ut vivere possit soli Deo. Homo enim ad perfectionem tendens debet seipsum, hoc est quod videtur habere a seipso, nihil reputare; quod autem habet a Deo, puta dona Dei, quibus conformatur vitæ Christi, debet summe reputare, et cum summa diligentia custodire, ut vere possit dicere cum Apostolo : *Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Christus*. Unde de talibus mentibus perfe-

ctis, sic mortuis sibiipsis, dicit Apostolus : *Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo, in Deo.* Signanter autem dicit : *Et vita vestra abscondita est cum Christo, in Deo,* quia vita illa, qua mens per amorem continuum et beatificum perfecte unitur Deo in patria, illa est in præsenti abscondita; quoniam propter necessitatem mortalis vitæ, talis amor continuus, et non interruptus, in præsenti vita haberi non potest. Sed hoc evidenter apparebit in vita beata, ubi objecto beatifico continue fruemur, et in solo Deo jugiter delectabimur, propter quod bene subditur : *Cum autem Christus apparuerit vitæ vestræ, tunc et vos cum ipso apparebitis in gloria.* Est autem sciendum, quod mors ista spiritualis, qua homo per contemptum sui moritur sibi, quibusdam gradibus perficitur : primus est, quod homo per humilitatem reputet se omnibus vilior; secundus est, quod hoc verbis propriis fateatur; tertius est, quod etiam ab aliis dici æquanimiter patiatur; quartus est, quod homo æquanimiter ferat cum ab aliis contemptibiliter tractatur; quintus est, quod homo non solum non doleat, sed etiam diligat quod ab aliis contemnatur. Et omnes isti gradus propriæ despectionis perfecte relucebant in Christo. Sequamur ergo et imitemur non diabolum, ut ambitiosi et superbi; non mundum, ut cupidi et avari; non carnalem appetitum, ut voluptuosi et lubrici; sed Dominum Jesum Christum. Qui enim Deum non sequitur, ei quidem neque se abnegare, neque crucem tollere prædest. Vis sequi Christum? Sis Deo obediens, et proximum diligens; ac propter Deum omnia sustineas et facias; et malum declinando, circa virtutes insistas : hac enim via Christus incedit; per hanc ergo viam ambula, si vis eum sequi in vita præsenti, et cum eo gaudere in patria. Sed, heu! pauci hodie Dominum sequi volunt; et tamen multi ad eum pervenire cupiunt. Unde *Bernardus* : « O quam pauci post te volunt ire, Domine, cum tamen pervenire ad te nemo est qui nolit! Conregnare cu-

piunt, sed non compati; non curant quærere quem tamen desiderant invenire; cupiunt te consequi, sed nolunt sequi; optant extrema justorum, non curantes principia eorum. »

6 ANIMA PERDENDA, UT TOLLATUR PRIMUM PERFECTIONIS IMPEDIMENTUM. — Et, quia Dominus monuit ad sustinendum pro confessione fidei martyrium, consequenter tollit hujus confessionis triplex impedimentum. Et primo primum, quod est nimis amor suiipsius, dicens : *Qui enim voluerit animam*, id est animalitatem suam, scilicet vitam præsentem alimonii indigentem, *salvâ facere*, id est in præsenti custodire, martyrium declinando, vel corpus in pœnitentia non macerando, hoc est potius salvare tempore persecutionis quam se confiteri, scilicet eligens potius Deum offendere, quam pro eo mori, vel tempore pacis delicate servare, potius quam per pœnitentiam affligere; *perdet eam* in futuro, scilicet vitam vel animam, et pro vita momentanea incurret mortem æternam. Unde fugiendo mortem, incurret mortem; et servando vitam, amittit vitam. Et subdit : *Qui autem perdiderit animam suam*, id est animalem et præsentem vitam, perditioni et morti si necesse est exponendo, eligens potius pro Deo mori, quam cum offendere, vel per pœnitentiam se affligendo, eligens potius sic Deum placare, quam se delicate fovendo ipsum magis irritare; et hoc non propter mundi vanitatem, vel erroris delensionem, aut desperationem, sed *propter me*, id est antequam contra mea faciat mandata, *inveniet eam* in futura gloria, et pro vita mortali inveniet æternam. Istud dictum Domini de anima et vita salvanda, et perdenda, simile est, secundum *Gregorium*, ac si diceretur agricolæ : Frumentum si servas, perdis; si seminas, renovas. Igitur, ut dicit *Cassianus* : « Væ carni, quæ hic superata non fuerit! Nam quæ in hac conversatione vincitur, illic sine dubio coronatur. » Unde ait *Bernardus* : « *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam.* Et quidem prudentius eam perdis ut custodias, quam custodis ut perdas.

Quid hic vos dicitis observatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates et sequaces ejus docent animas salvas facere in hoc mundo; Christus et ejus discipuli, perdere. Quemnam vos ex duobus sequi magistrum aut servum eligitis? Epicurus atque Hippocrates, alter corporis voluptatem, alter bonam habitudinem præfert; meus Magister utriusque rei contemptum prædicat. Quid enim tibi aliud sonuit cum clamatum est: *Qui amat animam suam, perdet eam*? Perdet autem dixit, sive ponendo, ut martyr, sive affligendo, ut pœnitens. Quamquam martyrii genus sit, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirum quo membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius; sed diuturnitate molestius: » hæc *Bernardus*.

7 LUCRUM TERRENUM DETESTANDUM, UT TOLLATUR SECUNDUM. — Deinde tollit secundum impedimentum, quod est nimia cupiditas lucri, et desiderium terrenorum, dicens: *Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur*, de quo nihil secum moriens portare poterit, nisi peccatum, imo, quanto plus acquisivit de mundo, tanto plus acquisivit de inferno; unde in Apocalypsi dicitur: *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum dabit illi tormentum et luctum*; et post tale lucrum, *animæ suæ detrimentum patiatur*, scilicet amittendo gloriam, incurrendo pœnam æternam, et perdendo humanam substantiam? Quasi diceret: Nihil proficit, imo per talia multum perdit, scilicet id quod est immortale et divinum in eo; et ideo anima, cum sit immortalis, præponenda est omnibus corruptibilibus et transitoriis; nam anima rationalis, imagine Trinitatis insignita, pretiosior est cunctis terrenis et ideo stultus est qui plus pecuniam quam semetipsum diligit: quod facit qui propter illam tormentis æternis se exponit. Unde nimis stultus est avarus, imo pejor quam diabolus: quia avarus plus diligit nummum, quam animam suam vel aliorum; sed diabolus plus diligit unam animam, quam totum mundum. Quapropter dixit Christo præsumens decipere eum: *Hæc omnia tibi dabo,*

scilicet mundum istum, *si cadens, adoraveris me*. Et ideo, ut dicit *Origenes*, duobus propositis, magis est eligendum ut mundum perdamus, et lucremur animas nostras. Unde et *Ambrosius* ait: « Valde timendum est, ne propter avaritiam pecuniæ, vel propter amorem carnalis vitæ salutem animarum quærere negligamus; quia nihil prodest lucrificare temporalia, si perdantur æterna. » Et dat *Chrysostomus* exemplum: « Si egens in ultimis malis positus videres servos in lascivia agere, quod lucrum æstimares te eorum dominum esse? Sic quid lucratur anima tua misera, carne lasciviente, si futuram damnationem expectat? » Sed magna, heu! hodie cæcitas et amentia in hominibus reperitur; quia, secundum *Augustinum*, si quis argentum auro præponit, dementissimus judicatur; si vero aurum Deo præponit, a nullo reprehenditur. Exponit etiam prædictum Domini verbum de illis qui animas aliorum lucrari volunt, et proprias negligunt. Unde *Chrysostomus*: « Si alterius sollicitus contemnas te, similis es eis qui metalla fodiunt et necantur. » Et quia posset aliquis dicere: Etsi animam perdam, tamen ex multis quæ lucrabor, eam redimam, quod falsum est, subjungit: *Aut quam commutationem*, id est redemptionem, *dabit homo pro anima sua*, scilicet damnata? Quasi diceret: Si pro ea totus mundus daretur, non per hoc liberaretur. Et ideo, non potest comparari lucrum mundi ad detrimentum animæ, per quod homo perdit eam et vitam æternam. Nam, perditis divitiis, possunt per alias divitias compensari, et si mors infligitur, potest compensari per vitam immortalem, quæ in resurrectione expectatur; sed si anima per culpam perdat, non exspectes in alia anima recompensari, quia non poteris aliam animam, sed neque aliquid aliud, quasi commutationem pro ea dare, ut liberes eam de æterna morte. Deus autem pro animabus hominum dedit commutationem, sanguinem Filii sui pretiosum. Perdenda est igitur anima et vita præsens, in hoc seculo, propter Dominum; non

salvanda propter lucrum et desiderium terrenum. Quapropter, ut dicit *Augustinus*, voluntarie nunc pro Christo postponamus quandoque dimittenda, ne, quod absit! pro transitoriis amittamus æterna. Si enim tibi diceretur: Sis toto hoc mense dives et potens, et fac quidquid velis, utere carnis voluptatibus sicut placet; ea tamen conditione, ut oculi tui postea eruantur, omne solatium tollatur, totoque tempore vitæ tuæ in fame et siti, in omni cruciatu et omni miseria vivas; numquid illud tale bonum hoc tenore susciperes? Et quidem tota hæc vita nec mensis est nec unius diei vel horæ spatium, ad illius æternæ infelicitatis comparationem, cuius miseriæ neque finis est, neque pœna similis invenitur. Unde *Isidorus*: « Si haberes sapientiam Salomonis, si pulchritudinem Absalonis, si fortitudinem Samsonis, si longitudinem Enoch, si divitias Cræsi, si potestatem Theboinam; quid prodesset tibi si, tandem caro daretur vermibus, anima dæmonibus, cum divite crucianda sine fine? Quasi diceret: Nihil. » Duo quippe sunt tempora Ecclesiæ: unum persecutionis, et tunc antequam Deum negemus ponenda est anima, et præsens vita; aliud pacis, et tunc frangenda sunt desideria terrena et lucra contemnenda. Nulla ergo mundi adversitas animam tuam frangat, nulla prosperitas alliciat, nulla fallacia seducat a præceptis et mandatis Dei, et a caritate quæ est in Christo Domino nostro. Omnibus modis et in omnibus debemus semper bene placitum Dei facere, et ab offensa ejus abstinere.

8 PUDOR SEculi AMOVENDUS, UT TOLLATUR TERTIUM. — Deinde tollit tertium impedimentum ad confitendum fidem Christi, quod est pudor seculi. Nam, secundum *Gregorium*, sæpe ex humana verecundia præpedimur, ut rectitudinem quam servamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce; et tanto Dei faciem ad justitiæ defensionem negligimus, quanto humanas facies contra justitiam veremur. Et, secundum eundem, sunt qui dicunt: Nos non erubescimus Deum confiteri, sed ad professionem fidei non sufficit

vox professionis Christiani, dum videntur a proximis despici, dum dedignantur injurias tolerare, dum erubescunt, si jurgium contigerit, priores satisfacere. Hoc ergo impedimentum tertium tollit Dominus: primo, ex fructu; secundo, ex pœna, quia Christus confitentes confitebitur et recognoscet, et erubescences erubescet, id est non cognoscet eos de suis, in secundo suo adventu et judicio, cum venerit in majestate sua, scilicet humana, id est in forma humana glorificata, et Patris, id est majestate divina, quæ sibi et Patri est communis, quam tamen habet a Patre suo, et sanctorum Angelorum, qui apparebunt cum eo. Tunc enim erubescet infideles, ignorabit fatuas virgines, et objurgabit immisericordes. Unde patet, et quod non solum judicabit Filius in forma deitatis; sed etiam Pater et Filius, et Spiritus Sanctus, quorum est una majestas: in forma tamen visibili solus Filius apparebit, ut ex hoc solus Filius hominis judicare dicatur. Indivise itaque judicant Pater et Filius nec non et Spiritus Sanctus. Verum, quia potentia sapientiæ cedit in discretionem judicii, ubi æquitas magis est examinanda, et considerandum quid cuique debeatur pro meritis, quamvis et potentia sit exercenda, nec bonitas subtrahenda; ideo specialiter discrimen judicii attribuitur sapientiæ, quia judicium est per sapientiam divinam, sapientia autem tota communicatur Filio, et ideo etiam solus Filius dicitur judicare. Tempore ergo persecutionis, non erubescat Christianus fidelis pro Christo affligi, et si opus fuerit morte affici, ac substantiis nudari, et honoribus dejici. Tempore vero pacis, cum vitia maxime subrepunt, carnem refrenet ne lasciviat, et pro Christo non vereatur a proximis despici, injurias verborum pati et prior proximo satisfacere, ut veraciter probetur sequi humilitatem capitis sui, et ipsum confitens mereatur ab eo recognosci.

9 CHRISTUS DISCIPULOS CONSOLATUR IPSIS PRÆDICENDO QUIA TRISTIBUS LETA SUCCEDENT. — Et ne ad abnegandum se, et tollendum crucem auditores

terreantur, ideo tristibus læta subjungit, dicens: *Filius enim hominis*, id est Virginis, qui ita se vocat propter sui humilitatem, propter carnis veritatem, propter Matris puritatem, sive integritatem, *venturus est* ad iudicandum orbem, *in gloria Patris sui cum Angelis suis*, in forma enim gloriosa iudicabit, et qui prius venit humilis, venturus est per manifestationem gloriæ et virtutis; *et tunc reddet*, sine temporis dilatione, *unicuique*, sine personarum acceptione, ubi non persona, sed opera considerantur; unde sequitur, *secundum opera ejus*, sine diminutione, iustis quidem præmium, scilicet gloriam animæ et corporis; aliis autem supplicium, scilicet pœnam utriusque. Illic est locus merendi et liberandi animam; ibi mittendi et recipiendi, secundum merita. Ambula hic, dum lucem habes, ne ibi tenebræ te comprehendant. Suscipe hic mortem, ut ibi suspicias vitam immortalem. Noli timere, quia tristibus læta succedunt. Times mortem, audi gloriam triumphantis; vereris crucem, ausculta Angelorum ministeria. Attende et hic verbum *Bernardi*, qui dicit: « Vis scire quæ debeas Jesu Christo? Debes ei vitam tuam; quia ipse vitam suam posuit pro tua. » Et quia rudes erant Apostoli, ne eum sic venturum dubitarent, et fatigati expectatione deficerent, promittitur in præsentī consolatio, ut citius credant de futuro. Unde bonus Magister, ne discipuli desperatione frangantur, aut tædio, sub-

jungit, eos consolando: *Amen dico vobis*, ut securi de hoc silis, *sunt quidam de hic stantibus discipulis, qui non gustabunt mortem* temporalem, quæ est quidam gustus respectu mortis æternæ, vel gustus dicitur, quantum ad bonos, qui non permanent in morte; *donec videant*, oculis corporalibus, *Filium hominis venientem in regno suo*, id est in ea claritate regni, quam habebit cum ad iudicandum veniet, ut qualis est venturus postea, præsentī quoque tempore demonstretur et appareat: hoc est donec videant similitudinem gloriæ quam corpora electorum, qui eum nunc continentur, habebunt in Ecclesia triumphante, ut per hoc speretur æterna futura in re. Unde, secundum *Glossam*, in corpore mortali ostendit eis non immortalitatem, sed claritatem futuræ immortalitati similem; et ita sensus est, donec videant regnum Dei, id est imaginationem gloriæ regni Dei. Cum Christo hic stantes sunt in statu gratiæ, qui pro ipso patienter passiones sustinent; et isti mortem culpæ vel gehennæ non gustant, sed cum ipso ad gloriam æternam transeunt. Hanc piam promissionem eis fecit, ut, per visam gloriam futuræ resurrectionis et contemplationem gaudii manentis, adversa transeuntis seculi fortius ferenda animaret. Visionem autem promissam distulit, ut eam vehementius desiderarent, et desideratam magis acceptarent, atque gratam haberent.

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi ut meipsum sic abnegem, quod, in prosperitate et in omnibus quæ temporaliter delectant, a malo declinem, et nihil nisi honorem tuum quæram; meæque voluntati renuntians, tibi et propter te omni creaturæ obediam. Da etiam mihi, ut tollam crucem meam, afflictiones et pœnalitates per me voluntarie assumendo, et ab aliis illatas patienter sustinendo, ac proximis in necessitatibus compatiendo, et in omni adversitate bonum facere non desistendo. Da etiam mihi, ut te sequar, vestigia tua imitando; et tuæ vitæ me conformando, post te veniam ad supernam patriam pertingendo. Amen.

CAPUT III

DE TRANSFIGURATIONE DOMINI.

Matthæi cap. XVII, Marc. cap. IX et Lucæ cap. IX.

¹ PRÆAMBULA TRANSFIGURATIONIS DOMINI. — Deinde quod jam supra promisit solvit, cum dicitur : *Et post dies sex*, secundum Matthæum, non numerando extremos; vel *post fere dies octo*, secundum Lucam, numerando diem primum quo promisit, et ultimum quo solvit; *assumpsit Jesus secum Petrum, et Jacobum, et Joannem, et duxit illos seorsum in montem valde excelsum*, scilicet Thabor, quarto miliario a Nazareth contra Orientem, ut ibidem *oraret*. Matthæus et Marcus ponunt tantum dies medios, sed Lucas etiam extremos. Illi sex, quia post sextam mundi ætatem animæ Sanctorum in beata expectatione requiescent; Lucas octo, quia in octava resurrectionis, corpora Sanctorum in gloriam immortalitatis resurgent. Illic ergo post sex ætates quiescendum esse ab omni labore; et ibi octavo tempore resurgendum designat. Unde, secundum *Hieronymum* et *Glossam*, hoc bene mysterio convenit : nam sicut Christus post sextam sabbati, qua crucem ascendit, et post septimam sabbati, qua in sepulchro quievit, octava die resurrexit; sic et nos post sex mundi ætates, quibus pro Domino patimur et laboramus, et post septimam quietis animarum quæ interim in alia vita geritur, octava ætate resurgemus. Transfiguratio ergo fuit in octava die, quia facta est ad ostendendum discipulis suis gloriam resurrectionis futuræ, quæ erit in octava mundi ætate, et propter hoc figurata est hic per octavam diem. Assumpsit autem secum tres tantum, ut in ore trium staret testimonium. Item, in signum quod, qui nunc fidem Trinitatis firmiter servabunt, tunc in æterna

visione gaudebunt. Istos autem tres, scilicet Petrum, Jacobum et Joannem, specialiter assumpsit, quia istos familiariter diligebat. Hoc autem fecit ad designandum quod, quicumque vult gloriam Dei videre, oportet et quod fidem agnoscat, sicut Petrus; quod vitia supplantet, sicut Jacobus; quod ad bene operandum, gratiam habeat, sicut Joannes : quia omne meritum consistit in credendo verum, in declinando a malo, in faciendo bonum. Item, ad commendationem omnium statuum Ecclesiæ : nam per Petrum significantur conjugati, vel etiam prælati; per Jacobum, pœnitentes, vel activi; per Joannem, virgines, vel theorici. Et pulchre ostensurus discipulis resurrectionis gloriam, seorsum illos duxit, ut intelligamus, quia, si ejusdem resurrectionis participes esse cupimus, a turbis malignorum hominum et tumultibus seculi divisi esse debemus. Pulchre etiam eos in montem excelsum duxit, et non vallem, ut discamus gloriam non in profundo hujus seculi, sed in regno supernæ beatitudinis esse quærendam; et quod ad illam gloriam futuræ resurrectionis pervenire, atque in decore suo Christum videre merebimur, si ima et terrena deserentes, ac sublimia et cœlestia desiderantes, mente in cœlestibus habitemus. Necesse est enim omnibus qui Deum contemplari desiderant, ut non in infimis voluptatibus jaceant, sed semper ad cœlestia se erigant. Ascendit autem in montem, ut oraret, innuens oraturos in montem virtutum ascendere, et sursum, non in imis corda habere, ac continuis precibus insistere. Et bene mons iste dictus est Thabor, quod *accessio lucis*

interpretatur, quia omne quod manifestatur, in lumine manifestatur.

2 TRANSFIGURATIONIS MIRACULUM. — Effectus autem orationis Domini ostendit, propter quid oravit, scilicet propter gloriam futuræ resurrectionis suis manifestandam Apostolis. *Dum enim oraret, transfiguratus est ante eos.* Non dicit transfiguravit se, ut notetur actio fieri, ex potentia Trinitatis, sed in natura humanitatis. Et bene, *dum oraret, facta est altera species vultus ejus*, fervor enim et devotio orationis dispositio est ad transfigurationem et exstasim mentis. Unde Petrus, dum oraret, factus est in exstasi mentis. Conspice bene ista, et te præsentem exhibe, quia magnifica sunt valde. *Resplenduit enim facies ejus sicut sol*, imo plus quam sol, sed nihil habet clarius cui comparetur; *vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix*, et sic perfusa lumine, ut alba extra apparerent. Secundum *Augustinum*, candor vestium procedebat a faciei splendore; et ista fuit vera mutatio in facie, sed non in veste. Non substantiam veræ carnis amisit, nec corporis veritatem subtraxit; sed ei splendorem addidit. Unde Lucas dicit quod facta est species vultus ejus altera, non alia. In carne ergo mortali immortalitatis et resurrectionis suæ vel nostræ gloriam, non in se, sed in seculi claritate, sicut voluit, ostendit; ut illius gloriæ, quam prædicabat, certiores nos redderet. Ecce quantum pignus beatitudinis nostræ habemus! Non enim erat aliud transfiguratio ista, nisi secundi adventus prænuntiatio, in quo et ipse Christus et Sancti ejus lucebunt sole clarius; unde non assumpsit claritatis dotem, sed similitudinem. Nam, ut *Leo Papa* ait, illam ipsius deitatis ineffabilem et inaccessibilem visionem, quæ in æternam vitam mundis corde servatur, nullo modo adhuc mortali carne circumdati intueri poterant et videre. Splendor autem faciei significat claritatem divinitatis; fulgor vero vestium claritatem humanitatis ejus. Item, claritas faciei repræsentat futuram claritatem capitis Christi; fulgor autem vestium designat futuram claritatem

membrorum ejus, scilicet Sanctorum, qui superabuntur a claritate Christi, sicut candor nivis superatur a fulgore solis. Candor ergo significat gloriam futuræ resurrectionis, propter quod et Angelus, Dominicæ resurrectionis nuntius, stola candida coopertus mulieribus apparuit. Et, secundum *Bedam*, vestitus Domini Sanctorum illius chorus accipitur, qui in terris despectus videbatur.

5 MORALITER, TRIA CONSIDERANDA CIRCA TRANSFIGURATIONEM DOMINI. — Moraliter circa transfigurationem Dominus tria fecit: quia discipulos assumpsit, montem ascendit, orationem præmisit; ad significandum quod ad gloriam non pervenitur, nisi per virtutis societatem, per vitæ altitudinem, atque per orationis devotionem. Felix ergo qui secum talem comitatum assumpsit, scilicet: Petrum, in quo cognitio; et Jacobum, in quo lucta; et Joannem, in quo gratia signantur! — Assumat ergo Petrum, qui interpretatur *agnoscens*, ut sit in eo cognitio, quæ debet esse triplex, scilicet: Dei, sui, et proximi. Cognitio Dei generat dilectionem et cavet desperationem; cognitio sui generat humilitatem et cavet præsumptionem; cognitio proximi generat compassionem et cavet crudelitatem. Et sicut suam fragilitatem, sic et mundi vanitatem agnoscat, et agnitam contemnat. — Assumat Jacobum, qui interpretatur *luctator*, vel *supplantator*, ut sit in eo lucta, et supplantatio, quæ etiam debet esse triplex, scilicet: carnis, mundi atque diaboli, ut contra concupiscentias carnis et mundi, ac instigationes diaboli fortiter luetetur, et eas devictas sub planta prosternat: nemo enim coronatur, nisi qui legitime certaverit; in signum hujus Jacob post luctam accepit benedictionem. — Assumat et Joannem, qui interpretatur *gratia*, ut sit in eo gratia, quæ similiter debet esse triplex, scilicet: incipiens, proficiens, et perveniens. Unde Apostolus: *Gratia Dei sum id quod sum*, quantum ad primam; *et gratia ejus in me vacua non fuit*, quantum ad secundam; *sed omnibus illis abundantius laboravi, non ego autem solus*,

sed gratia Dei mecum, quantum ad tertiam. Joannes etiam privilegio singularis amoris Dei dotatus fuit; sic bonum divinum super omnia diligit et in omnibus transitoriis nihil nisi amorem divinum concupiscat. Item, Petrus alio nomine dictus Simon, qui interpretatur *obediens*, significat obedientiam; Joannes, *in quo gratia*, significat munditiam; Jacobus vero, qui *luctator*, vel *supplantans*, significat paupertatem voluntariam : et ista tria faciunt videre claritatem divinam, sicut isti viderunt transfigurationem. Felix qui talem montem, id est eminentiam vitæ ascendit, in quo sunt tres gradus, scilicet : abjectio sui, mortificatio carnis, contemptus mundanæ prosperitatis, de quibus supra proximo capitulo : *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me!* Felix qui sic orationi insistit pie, fideliter et perseveranter, donec appareat gloria in facie clerici, qui transfigurantur in solem dum lucent per scientiam, ardent per caritatem, illuminant per exemplum et doctrinam; et in vestimentis laici, quibus sufficit albedo nivis per munditiam mentis, carnis et operis!

4 APPARITIO MOYSIS ET ELIÆ EJUSQUE CAUSÆ. — *Et ecce apparuerunt illis Moyses* jam mortuus, secundum animam, in corpore assumpto, vel sibi adaptato, sicut quando apparent Angeli in corporibus assumptis; *et Elias* adhuc vivus in anima et corpore proprio, allatus de paradiso. Apparuerunt cum Christo isti duo potius quam alii, alter mortuus, alter adhuc vivus, in signum quod viventium et mortuorum, seu vitæ et mortis sit Dominus, et quod justis tam mortui, qui per Moysen, quam vivi, qui per Eliam, qui tempore judicii vel vivi in carne reperiendi, vel a morte resuscitandi sunt, regnaturi sunt in gloria cum illo. Item, ut ostendant ipsum esse quem Legis et Prophetarum scripta prædixerunt et promiserunt, et ut hinc appareat quod Lex et Prophetæ a doctrina Christi non discordant; et quod finis Legis et Prophetarum in suo sermone Chri-

stus erat, et ejus gloria, propter quam venerant; et ut ipse ostenderet se esse supra Legem, quam Moyses Legislator dedit, et supra Prophetas, inter quos Elias prædicator præcipuus fuit. Per Moysen quidem significatur Lex; per Eliam Prophetæ; et per Dominum Evangelium. Apparuit ergo Dominus medius inter Moysen et Eliam, tamquam ipse et Evangelium haberent a Lege et Prophetis testimonium. Item, unus mortuus, et alter vivus apparuit, ut significant Christum moriturum, et iterum victurum, vel, ut nos mortui simus mundo; vivi autem Deo. Item, ut ex omni parte Christus testimonium haberet : de cœlo Patrem in voce, de æthere nubem, de paradiso Eliam, de terra Apostolos, de inferno Moysen subditur : *Et ecce duo viri isti loquebantur cum illo... et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem*, id est Passionem, in qua fuit excessus amoris, doloris et humilitatis. Ibi enim amor fuit supra mensuram, secundum illud Joannis : *Majorem hac dilectionem*, etc.; dolor, supra consuetudinem, secundum illud Threnorum : *O vos omnes qui transitis!* etc.; humilitas, supra virtutem, secundum illud Threnorum : *Recordare paupertatis*, etc. Loqui autem ipsorum est, talem gratiam redemptionis futuram per Christum, testimoniis Legis et Prophetarum præfiguratam esse ostendere. Et notandum, quod non loquebantur de tali materia, tamquam indicantes Christo quæ nesciret; sed eum adorabant, de adventu ejus in carne; et quia mysterium Passionis, quod ipsi prædixerant, viderunt in Christo complendum; et læti fortasse, quia videbant redemptionis suæ totiusque humani generis diem appropinquare. Compatiebantur nihilominus Christo, quia tam gloriosa facies debebat sic conspui, et sic invidiose tradi, et judicari, et crucifigi. Notandum etiam, quod gaudium magnum factum est Apostolis et Prophetis, non solum de transfiguratione Christi, sed etiam, ut dicit *Ephrem*, de mutua visione, quia utriusque Testamenti principes congregati sunt, cum Deo

Abraham. Videbat enim Moyses, dux Judæorum, principem Christianorum Petrum; considerabat Elias castus virginem Joannem; et uterque in Jacobo laudabat martyrii privilegium.

5 EXCLAMATIO PETRI IN MONTE THABOR REMANERE VOLENTIS. — *Petrus vero, et qui cum illo erant, gravati erant somno, oppressi a gloria, quia splendore incomprehensibilis deitatis premuntur sensus humani corporis. Et evigilantes viderunt majestatem ejus; et duos viros qui stabant cum illo, scilicet Moysen et Eliam, quos cognoverunt prædictæ claritatis illustratione. Unde quærit Ambrosius: « Quomodo Apostoli cognoverunt Moysen et Eliam, quos numquam viderunt? » Et respondet, quod per majestatem super eos venientem; in quo innuitur, quod in futura gloria alter alterum, quem numquam vidit, cognosceret. Secundum Glossam, hic Elias dicitur eximius Prophetarum; sed contra de David hoc dicitur in prologo, super Psalterium, et etiam de Moyse in Glossa, super Exodum. Et solvitur, quia Moyses fuit eximius Domini familiaritate, signorum ostensione, Legis promulgatione; Elias eximius vitæ austeritate, arguendi auctoritate, vitæ diuturnitate; David eximius prophetiæ sublimitate, regia dignitate, et speciali ei facta promissione. Tunc Petrus respondens tamquam ferventior, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hic esse, scilicet in monte, et in contemplationis dulcedine. Cœlesti enim dulcedine gustata, vilescunt infima. Unde Rabanus: « Quo amplius quis degustat dulcedinem vitæ cœlestis, eo amplius omnia alia fastidit in infimis. » Si vis, faciamus hic tria tabernacula, ad manendum, scilicet hic continue: tibi unum, Moysi unum, et Eliæ unum? Non loquebatur de tabernaculo pro se et sociis suis faciendo, quasi supponens se et socios suos, tamquam discipulos, cum Magistro mansuros in suo tabernaculo. Petrus optando commendat Christum, et se in monte manere ex modico gustu participationis futuræ gloriæ, quam in Christo viderat, ut per hoc discamus quod nihil sit diffi-*

cile pro Christo pati, nec tormenta, nec crux, nec mors, ut ad montem cœlestis gloriæ perveniamus. Si enim sensibilis visa Christi gloria, sic Petrum in monte impressionibus et intemperiebus subjecto illexit, ut diceret bonum ibi esse et manere, quid æstimandum est de illa ineffabili et intelligibili gloria æterna in cœlo, ubi nulla intemperies, nulla peregrinæ impressionis molestia, ubi nullum malum, sed omne bonum obtinebitur? Unde Beda: « O quanta felicitas, visioni deitatis inter Angelos adesse perpetuo, si tantum transformata Christi humanitas, duorumque Sanctorum societas ad punctum visa, delectat, ut eis ne discedant Petrus præstare velit obsequium! » Unde et Remigius: « Visa Domini majestate, et duorum servorum, Petrus adeo delectatus est, ut cuncta temporalia oblivioni traderet, et ibi in perpetuum vellet manere. Si autem Petrus sic accensus est, quanta erit suavitas et dulcedo videre Regem in decore suo, et interesse choris Sanctorum omnium et Angelorum! » hæc Remigius. Sed erravit Petrus, nesciens quid diceret hoc petendo: tum quia in via patriam requirebat, et umbram futuræ gloriæ quam viderat, veram æstimabat gloriam, oblitus regnum Dei non esse Sanctis promissum in terra, sed in cœlo; tum quia in gloria, tabernacula manufacta necessaria credebatur, ignorans domum manufactam non esse necessariam in illo seculo futuro; tum quia se et coapostolos adhuc carne mortali circumdatos esse non advertibat, et absque gustu mortis immortalis vitæ statum subire volebat; tum etiam quia suam et proximorum salutem non attendebat. Unde ait Augustinus: « Quid dicis, sancte Petre? Mundus perit, et tu secretum quæris! Vides tot gentes in unum convenire, et tu quietem diligis! Vides tenebras mundi, et tu lumen abscondis! Nemo quippe accendit lucernam, et ponit eam sub modio, etc. » Unde et Joannes Damascenus: « Non est tibi, inquit, bonum, Petre, quod Christus ibi moretur, quoniam si ibi mansisset, nequaquam tibi facta pro-

missio consequeretur effectum. Neque enim claves obtinuisses regni, nec mortis tyrannis abolita esset. » Et, ut dicit *Chrysostomus* : « Quia audivit quod oportet eum Jerosolymam ire et multa pati, adhuc timet pro Christo ; sed post increpationem non audet aperte dicere rursus, propitius esto tibi, sed idem occulte per alia signa insinuat. Quia enim videbat multam quietem et solitudinem, cogitavit convenientem ibi esse stationem ex loci dispositione, quod significat, dicens : *Bonum est nos hic esse*. Vult etiam semper hic esse; ideo tabernaculorum meminit, dicens : *Si vis, faciamus hic tria tabernacula*. Cogitavit enim quod si hoc fieret, non ascenderet Jerosolymam, et si non ascenderet Christus, non moreretur; ibi enim sciebat Scribas insidiari ei : » hæc *Chrysostomus*. Et licet Petrus, ut homo stupefactus, nesciret quid hoc petendo diceret, in hoc tamen suam devotionem ostendit, et in siti sui ardoris monstrat indicium. Unde inebriatus Petrus erat, qui de una gutta vini cœlestis quam biberat, quasi tres tabernas facere volebat. Sicut enim ex passionis magnitudine, ut timoris vel mœroris aut amoris, aliquis prorumpit in aliqua verba sine præmeditatione; ita similiter ex magnitudine devotionis et delectationis expertæ, dixit Petrus illa verba, quæ tamen non erant rationabilia, quia in solo aspectu humanitatis Christi non consistit essentia beatitudinis; et ideo illud non debebat sufficere pro finali beatitudine. — In monte Thabor est grande monasterium grandi silva circumdatum, tres habens ecclesias, juxta quod Petrus ait : *Faciamus hic tria tabernacula*. — Tria tabernacula contemplativus moraliter facit, quando Legem, et Prophetas, et Evangelium practice legendo disponit, scilicet : corde credendo, ore confitendo, et opere adimplendo.

6 TRIA IN TRANSFIGURATIONE CONSIDERANDA : TRINITATIS MANIFESTATIO, PRÆSENTIA MOYSIS ATQUE ELIÆ ET CHRISTI GLORIFICATIO. — Sciendum autem quod ista transfiguratio, significans gloriam Sanctorum, primo describitur a

majestate Dei, quia tota Trinitas ibi apparuit : Pater in voce, Filius in humana carne, Spiritus Sanctus in nube, per quod datur intelligi quod gloria Sanctorum consistit in frui-tione beatissimæ Trinitatis. Sicut enim Petrus ebrius ex dulcedine illius claritatis voluit ibi facere tria tabernacula; ita habet homo tria tabernacula in anima sua, quæ nec Moyses, nec Elias, sed sola beata Trinitas delectabiliter inhabitat, secundum illud Joannis evangelistæ : *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*. Hæc autem sunt : memoria, intelligentia et voluntas. Nam Filius habitat in tabernaculo intelligentiæ, implendo ipsam Dei plenissima et lucidissima cognitione; Spiritus sanctus in tabernaculo voluntatis, implendo ipsam sapidissima et suavissima dilectione; Pater in tabernaculo memoriæ, implendo ipsam cogniti et dilecti perpetua refectione et securissima intentione : quibus actibus anima in Deum quasi totaliter transformatur, et quodammodo deiformis efficitur. Tunc verificatur, secundum quamdam prægustationem, illud quod dicitur in Evangelio : *Intra in gaudium Domini tui*. — Secundo, describitur ista transfiguratio, a societate consortii, quia ibi fuerunt Moyses et Elias; Jacobus, Petrus et Joannes. In cœlesti igitur gloria habebimus socios omnes Veteris et Novi Testamenti Sanctos. Beati Veteris Testamenti distinguuntur in duos ordines, scilicet : Patriarchas, qui intelliguntur per Moysen, et Prophetas qui per Eliam. Sancti autem Novi Testamenti distinguuntur in tres ordines : scilicet in Martyres, qui per Jacobum; in Confessores, qui pleni sapientia Dei intelliguntur per Petrum, qui interpretatur *agnoscens*; in Virgines, qui per Joannem. Vel, dici potest quod Christus voluit habere testimonium sui adventus : ab illis qui sunt in cœlo, scilicet a Patre; et ab illis qui sunt in mundo, scilicet a Petro, Jacobo et Joanne; et ab illis qui sunt in terrestri paradiso, scilicet ab Elia; et ab illis qui sunt in inferno, scilicet a Moyse. Vel, per sex personas signantur sex bona, quæ

Deus confert contemplantibus, quia in contemplatione : primo mens illuminatur, quod signatur in Petro, qui interpretatur *agnoscens* ; secundo, caro supplantatur, quod signatur in Jacobo, qui interpretatur *supplanta-tor* ; tertio, gratia augetur et augmentatur, quod significatur in Joanne, qui interpretatur *in quo est gratia* ; quarto, mundus contemnitur, quod significatur in Moyse, qui interpretatur *assumptus ex aquis* ; quinto, cor amore inflammatur, quod significatur in Elia, qui ad cœlum raptus fuit in curru igneo ; sexto, dulcedo cœlestis prægustatur, quod significatur in Jesu. Unde Petrus, qui unam guttam prægustaverat, dixit : *Domine, bonum est nos hic esse...., nesciens quid diceret.* — Tertio describitur ista transfiguratio a glorificatione subjecti, cum dicitur : *Resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix* : per quæ signatur beatitudo et gloria, quibus Sanctorum corpora induentur. Dominus igitur Petro non respondit ; nam licet ex fervore devotionis loqueretur, tamen quia imprudenter interrogavit, ideo respon-sionem Domini non meruit ; nondum enim, ut in hac gloria consisteret, tempus erat. Qui autem vult Domino facere tabernaculum, præparet penetralia cordis sui, et inveniet locum Domino, tabernaculum Deo Jacob : quia vero male tabernaculum materiale ex frondibus et tentoriis quæ-sivit, æstimans in æterna illa gloria temporalia tabernacula esse necessaria, ubi nulla adversitatis aura est timenda, ubi Deus omnipotens templum est, et domus Ecclesiæ, ideo nubis lucidæ accepit obumbraculum. Unde sequitur : *Adhuc eo loquente*, et de tabernaculorum visibilium constructione cogitante, *ecce nubes lucida obumbravit eos*, id est Apostolos, quia majori luce et vera cognitione sulludit, ut intelligerent electis in æterna tabernacula receptis non esse necessaria corporalia tabernacula ; et eos non esse protegendos tegmine domorum, ubi nubis et Spiritus Sancti gloria protegentur, et in abscondito faciei Domini abscondentur. Et intelligas, quod cum

Petrus loqueretur, interim, antequam verba compleret, discesserunt Moyses et Elias, et mox nubes subsecuta est, quasi interrumpuntur verba ejus per obumbrationem nubis. Quærebat Petrus terrenum tabernaculum, et affuit cœleste obumbraculum ; et ista nubes non fuit causata ex istis caliginosis vaporibus, sed ex vehementia lucis processit : quia sicut fumus est ab igne, ita ista nubes fuit a luce.

7 VOX PATRIS ÆTERNI CHRISTUM ESSE IPSIUS FILIUM DECLARANTIS. — Ad instruendas autem mentes Apostolorum, de cognitione divinitatis Unigeniti Filii Dei, post Moysis et Eliæ testimonium, *Ecce vox Patris de nube*, modo tonitrus testimonium perhibuit, *dicens : Hic est Filius meus*, non adoptive, sed per naturam, *dilectus*, Filius meus scilicet naturalis et proprius, non aliunde creatus, vel adoptivus. Hoc est, secundum *Ambrosium*, non Elias filius, non Moyses filius, sed : *Hic est Filius* quem solum videtis ; recesserunt enim illi, ubi cœperat Dominus designari, ut ipse solus demonstraretur, ne errarent Apostoli. *In quo mihi bene complacui*, id est in quo meum beneplacitum de redemptione mundi complere constitui ; vel, secundum *Chrysostomum*, in quo delector, in quo requiesco, quem accepto, quia omnia quæ sunt Patris cum diligentia exsequitur, atque est una eademque voluntas ipsius et Patris ; quare, et si crucifigi vult, ne contradicas. *Ipsam audite*, magis quam Moysen, vel Eliam, quia *Christus finis est Legis* et Prophetarum. Ipsum audite, ut supremum et singularem Magistrum, qui docebit vos omnia necessaria ad salutem ; ipsum audite, quia veritas est ; ipsum quærite, quia vita est ; ipsum sequimini, quia via est. Ac si, ut ait *Remigius*, aliis verbis diceret : Recedant umbræ legales et typi Prophetarum ; et solum coruscum lumen Evangelii sequimini. Felices ergo Apostoli, qui non solum Domini claritatem videre meruerunt ; sed etiam vocem Patris intonantem audierunt ! Nec ab hac felicitate nos ex toto alieni erimus, si quem illi crediderunt, et nos credimus ; et quomodo

illi vixerunt, et nos amando vivimus; et quem dilexerunt, et nos totis visceribus amamus.

8 TIMOR DISCIPULORUM, QUOS DULCITER CHRISTUS ALLOQUITUR. — Sed, quia humana fragilitas in præsentia majestatis opprimitur, quia pondus divinitatis et conspectum majestatis gloriæ ferre non valet, ideo, subditur: *Et audientes discipuli vocem terribilem de nube, ceciderunt in facies suas*, non sicut mali, retrorsum. Unde *Remigius*: « In eo vero quod sancti discipuli in faciem ceciderunt, sanctitatis fuit indicium; impii enim retrorsum cadunt, ut Heli, ut et Judas proditor cum suis satellitibus: » hæc *Remigius*. Cadunt ergo justi in faciem, modo propter timorem, ut hic; modo propter humiliationem, ut Magi: *Et procidentes, adoraverunt eum*; modo propter gratiarum actionem, ut seniores ceciderunt in conspectu throni in facies suas. *Et timuerunt valde*, quia se errasse cognoverunt, quia nubes lucida apparuit, quia vocem quasi tonitrualem, scilicet Patris, cujus majestati timor debetur, audierunt. Ad hanc vocem, ut dicit *Ephrem*, fugerunt Prophetæ, ceciderunt Apostoli, et timuerunt. Tonitruum quidem terribile fuit; unde de ipsa voce terra sub ipso contremuit. Sed quos humana fragilitas gravabat, benigne pius Magister verbo pariter et actu consolatur et erigit. Nam clementer *accessit Jesus*, quia per se surgere non poterant, *et tetigit eos*, familiariter et dulciter, ut tactu debilitata membra solidaret; *dixitque eis*, ut metum et timorem fugaret: *Surgite*, contra casum; *et nolite timere*, contra metum. Beati illi, quos tangit Jesus, beati illi, quos tangit salus et vita! Illi enim surgunt, illi sine timore et securi sunt. Rogemus ergo cum ut et nos tangat, et a somno stuporis et insipientiæ excitet; atque ad se videndum nobis oculos aperiatur. Dulcis amicus est, quia pie consolatur et potenter adjuvat. Ad tactum ergo et consolationem Jesu miseratoris, qui prostratis dexteram ad beneficium auxilii porrigit, et jacentes erigit, discipuli surgentes et *levantes oculos*

suos neminem viderunt, nec Moysen, nec Eliam, *nisi solum Jesum* in figura consueta, qua conversari solebat inter discipulos. Secundum *Glossam*, si Moyses et Elias perseverassent, vox Patris videretur incerta, cui potius testimonium dedisset; et ideo recesserunt illi, ne ad eos vox Patris fieri putaretur, sed ut ad solum Jesum pertinere intelligeretur. Allegorice, ablata nube, viderunt Moysen et Eliam evanuisse, ac solum Jesum remansisse; quia postquam Legis et Prophetarum umbra discessit, quæ quasi nube Apostolos texerat, viderunt Jesum, et Scriptura illis revelata fuit; et Evangelium, in quo utrumque reperitur, solum remansit.

9 CONGRUENTIÆ INTER RESURRECTIONEM FUTURAM ET BAPTISMI SACRAMENTUM. — Notandum autem, secundum *Glossam*, quod bene convenit mysterium secundæ regenerationis, quæ scilicet erit in resurrectione, ubi caro resuscitabitur, cum mysterio primæ, quæ est in Baptismate, ubi anima resuscitatur. In Baptismate enim Christi operatio Trinitatis ostensa est: fuit enim ibi Filius incarnatus, apparuit in specie columbæ Spiritus Sanctus, et Pater fuit ibi in voce declaratus. Et similiter in transfiguratione, quæ est sacramentum secundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit: Pater in voce, Filius in homine, Spiritus Sanctus in nube. Nam gloriam illius, quam modo in Baptismate credentes confitemur, in resurrectione videntes collaudabimus. Nec frustra Spiritus Sanctus hic in lucida nube, illic in columba apparuit. Dona enim sua per species declarare solet; innocentiam autem in Baptismate donat, quæ per avem simplicitatis designatur; daturus est autem claritatem et refrigerium in resurrectione, et ideo in nube refrigerium, et in fulgore nubis claritas resurgentium corporum figuratur. Qui enim nunc simplici corde fidem quam percipit, servat; tunc luce apertæ visionis quod crediderat contemplabitur, ipsaque, quam lustrabitur in perpetuum, gratia protegetur.

10 SEPTEM RATIONES PROPTER QUAS APOSTOLIS PRÆCIPIT DOMINUS NE CUI

TRANSFIGURATIONIS VISIONEM DICANT. —

Et descendantibus illis, scilicet Jesus et discipuli ejus de monte, præcepit illis Jesus præcepto instructionis, *ne cuiquam quæ vidissent, narrarent; nisi cum Filius hominis a mortuis resurrexerit.* Septem vero sunt rationes hujus præcepti : primo, secundum *Hieronymum*, ne dictum esse incredibile, propter rei magnitudinem, videretur; secundo, juxta *Thomam*, ne homines audientes tam gloriosa de eo dici, scandalizarentur postea videntes eum crucifigi; tertio, secundum *Remigium*, ne prædicatio gloriæ Passionis fructum impediret, quia si majestas illius fuisset divulgata in populo, plurimi resistendo principibus sacerdotum Passionem ejus impedivissent, et sic redemptio humani generis retardata fuisset; quarto, secundum *Hilarium*, quia tunc debebant esse testes divinitatis Christi, cum essent Spiritu Sancto repleti, et ad tantæ visionis testimonium perhibendum confortati; quinto, secundum *Damascenum*, quia alii discipuli adhuc imperfecti fuissent tristati, quod hanc visionem non vidissent, et Judas magis incitatus ad proditorem Salvatoris fuisset; sexto, quia resurrectio Christi multum fuit dubitabilis, ideo reservata fuit ista visio illo divulganda tempore, quando maxime oportebat ipsi resurrectioni testimonium perhibere, cui præstabat argumentum non modicum ipsa gloria transfigurationis,

ipsa quoque visio magis credibilis videbatur, quando etiam visibiliter per resurrectionem factam monstrabatur; septimo, ut daretur nobis exemplum ea quæ ad laudem et gloriam nostram spectant esse occultanda, quamdiu sumus in hac mortali vita, et ad faciendum hoc quod in Ecclesiastico dicitur : *Ne laudes virum in specie sua*; et in eodem : *Ante mortem, ne laudes hominem quemquam.* Per hoc etiam ostendit quod secreta et mysteria divina non sunt semper, sed loco et tempore debitis, publicanda; et dedit exemplum viris sanctis, non facile publicandi revelationes sibi factas, sicut Paulus annis quatuordecim tacuit raptum suum.

11 TRANSFIGURATIONIS DOMINI TEMPUS. — Fuit autem transfiguratio Domini facta circa veris principium, unde Evangelium de transfiguratione legitur in Ecclesia, sabbato quatuor temporum, post primam in Quadragesima dominicam. Festum vero transfigurationis Domini celebratur sexto kalendas Augusti; quia tunc ab Apostolis fuit transfiguratio prædicata et publicata, quam tacuerunt usque ad diem illam : *Et verbum continuerunt apud se, ... et nemini dixerunt in illis diebus*, propter prohibitionem a Domino eis factam in descensu montis Thabor contra Occidentem, ubi est una capella, ubi Dominus dixit Apostolis : *Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.*

ORATIO

Jesu, Redemptor perditorum, Salvator redemptorum, animæ lacrymosæ et post te currentis dulce solatium et suave refrigerium, da mihi omne delectamentum extra te respuere et oblivisci, ut tuo sapore merear jueundari; et veniat, oro, tempus, ut quod nunc credo, revelatis oculis tandem aspiciam; quod nunc spero et a longe saluto, apprehendam; quod pro viribus meis considero, ulnis animæ amplectar et deosculer; et in claritatis tuæ abyssu totus abscondar, ut in velamento alarum tuarum sit pax mihi per ævum. Amen.

CAPUT IV

DE SANATIONE LUNATICI.

Matthæi cap. XVII, Marci cap. IX et Lucæ cap. IX.

1 SANATIO LUNATICI. — *Factum est autem sequenti die*, Jesus rediens de monte ubi transfiguratus fuerat, venit ad discipulos, quos inferius dimiserat; *et occurrit ei turba multa*, quæ circa ipsos erat. Similiter, si prælati vellent ad subditos descendere per humilitatem, compassionem et affabilitatem, multa turba occurreret eis per pœnitentiam. Sed, quia semper stant in alto per elationem, seu ambitionem, vel curiositatem, ideo pauci eis occurrunt, id est pauci ad eos accedunt, et pauciores ab eis sanantur. Nullum enim legitur Dominus in monte sanasse. Et accessit ad eum quidam de turba, petens misereri unico filio suo lunatico, secundum lunæ in novationem magis patienti, et spiritum immundum habenti, quem ejicere non potuerunt ejus discipuli; qui eum apprehendens ad terram allidebat, et volutando per diversa membra vexans dissipabat, sicque ad ostendendum vehementiam passionis spumabat, ac dentibus stridebat, et languens areseebat, et vix discedebat dilanians eum; qui etiam sæpe eum vexando clamare faciebat, et nunc in ignem, nunc in aquam mittebat, ut ita dudum periisset, nisi Providentia eum conservasset. Et cum, jubente Domino, iste adductus esset, statim spiritus conturbavit eum; videns enim se cito ejiciendum, faciebat pejus quod poterat in eum. Deinde, increpans eum Dominus præcepit, ut exiret ab eo, et ne amplius in eum introiret, quem etiam ab effectu malitiæ, sive surdum et mutum vocabant, quia surdum et mutum eum fecerat. *Et statim spiritus immundus exclamans et multum discerpens eum, exiit ab eo, et factus*

est sicut mortuus: Jesus autem tenens manum ejus, elevavit illum, et surrexit sanus, et reddidit illum patri ejus.

2 MORALITER PECCATOR IN DUODECIM LUNATICO SIMILIS. — Moraliter, iste lunaticus significat peccatorem, quem diabolus: primo apprehendit per peccati delectationem; secundo, clamare facit per peccati ardens desiderium; tertio, mutum facit, ad peccati et divinæ laudis confessionem; quarto, surdum, per obdurationem, ad verbi monitionem; quinto, lunaticum, per mentis instabilitatem, et continuam in malum variationem; sexto, elidit et volutat, per ejus in diversa peccata præcipitationem; septimo, dissipat, per diversarum cogitationum varietatem; octavo, stridere facit dentibus, per iram et indignationem, ac spumare, per gastrimargiam et libidinem; nono, in ignem luxuriæ mittit, vel etiam elationis, quia ignis sursum tendit et alta petit, nec non in aquam voluptatum et cupiditatum submergit; decimo, aridum reddit, per otium, seu ignaviam et indevotionem; undecimo, vix discedit, per peccati consuetudinem; duodecimo, dilaniat et dilacerat, per naturalium vulnerationem. Dum autem puer ad Deum accedit, conturbatur; quia sæpe post peccata ad Deum conversi magis a dæmonio impugnantur, ut vel per tædium virtutum et labores pœnitentiæ excutiat, et ad vitia reducat, vel de sua expulsionem se vindicet. Sic in primitiva Ecclesia multa gravia certamina illis apposuit, quos suo regno subtrahere voluit. Non autem puer vim patiens, sed diabolus vim inferens, increpatur; quia, qui peccantem vult sanare, vitium odiendo debet

arguere et depellere, sed hominem amando refovere et confortare. Exiens vero dæmon ab homine numquam revertitur, si homo cor suum clave humilitatis et caritatis servaverit. Exiturus autem discerpit eum, quia, dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat; et liberatus a dæmone velut mortuus videtur, qui enim terrena desideria subegit, vitam in se carnalis conversationis exstinguit, et mundo mortuus apparet. Quem autem hostis mortuo similem reddidit, hunc Salvator piæ dexteræ tactu elevavit, in quo ostenditur Dei auxilium; et surrexit, in quo monstratur hominis studium: primo enim Deus nos juvat, deinde a nobis requiritur ut bonum operemur.

3 GRANO SINAPIS FIDES COMPARATUR. — *Et, cum introisset in domum, discipuli ejus secreto interrogabant Jesum: Quare nos non potuimus ejicere illum? Et dixit illis: Propter incredulitatem vestram.* Non dicuntur discipuli increduli propter defectum fidei, sicut Judæi, sed propter remissionem fervoris: nam fidem remissam habebant, non sicut granum sinapis, quia non cum debito fervore credebant, ut præcipue ipsi facere debebant. Nihil enim impossibile erit habenti ferventem fidem, et per dilectionem operantem, cui numquam sufficit quod bene gessit. Granum quippe sinapis est modicum, fervidum, amarum et veneni expulsivum. In hoc ergo quod hic comparat fidem grano sinapis, innuit quod debent habere fidem: modicam, per humilitatem; fervidam, per devotionem; amarum, per tribulationum perpassionem; veneni erroris expulsivam, per sinceritatem. Secundum *Ambrosium*, granum sinapis res est simplex, et si teritur vim suam fundit; sic fides simplex videtur, et si atteratur adversis, gratiam suæ virtutis effundit.

4 SERVUS INUTILIS QUIS EST. — Deinde reducit eos ad humilitatem, monendo ne quis de operibus gloriatur, sed humiliet se Deo, cui jure obsequium debetur, dicens: *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, non tantum ore, sed et*

corde, ne sit tantum vocalis humilitas, sed et realis: *Servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus; nec vos jactetis, quia bene servistis; nihil enim fecistis quod non debuistis.* Quasi diceret: Dicite, gratiam non meruimus; sed, debitum servitium solvendo, pœnas vitavimus. Sed, e contra, de superbis; cum nequaquam omnia, sed modicum quid eorum quæ præcepta sunt faciunt, non solum mox de sua justitia præsumunt, sed etiam infirmos quosque despiciunt. Non enim sumus nostri, sed servi, quia pretio magno empti; et ergo Christo, cujus pretio empti sumus, servire tenemur, et nihil omittere quod debemus, nec aliquid facere quod non debemus. Unde *Seneca*: « Sapiens nihil facit quod non debet, nihil prætermittit quod debet. » Non dicuntur inutiles servi facientes jure debiti mandata Dei, quin fructum recipiant vitæ beatæ; sed dicuntur inutiles, quia Dominus bonorum nostrorum non indiget; vel, quia, *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*; vel, quia quisque magis debet se aestimare imperfectum, quam quod statum attigerit perfectionis. Unde *Beda*: « Hæc est igitur in hominibus sola fidei perfectio, si omnibus quæ præcepta sunt impletis, imperfectos se esse noverint, et quamdiu peregrinantur a Domino, semper sibi inesse mala quæ desleant, semper meminerint deesse bona ad quæ, gratia ejus juvante, proficiant. » Et iterum: « Quia sine me nihil potestis facere, non temporum longitudine laborum merita pensare debetis; sed amore et famulatu spontaneo novis semper studiis augere priora: » hæc *Beda*. Et bene dicit: *Quod debuimus facere fecimus.* Unde idem *Beda*: « Revera debuimus, quia, qui non venit ministrari, sed ministrare, debitores sibi nos fecit; ne nostris videlicet operibus confidentes, sed de ejus semper examine paveutes, cum Propheta dicamus: Quid retribuemus Domino, pro omnibus quæ retribuit nobis? » hæc *Beda*. Attende hic bene quod servus inutilis reputatur, qui hoc

solum facit quod facere tenetur. Quantameumque etiam perfectionem attingas, semper sentias et dicas : Domine meus, Jesu Christe, nihil valeo, et male tibi servio. Non debemus ergo umquam a bono opere cessare; et tamen totum meritum nostrum insufficiens, respectu mercedis æternæ, reputare. Unde Psalmista: *Qui coronat te in misericordia et miserationibus*. Non ait, in meritis et in operibus tuis, quia, cujus misericordia prævenimur, ut humiliter Deo serviamus; ejus munere coronamur, ut sublimiter cum illo regnemus. Et ideo cum omnia fecerimus, reputemus nos parum aut nihil fecisse Domino, respectu mercedis, quam exspectamus ab eo. Unde dicebat beatus *Franciscus*, etiam post multos et magnos labores : « Fratres, incipiamus servire Domino, quia usque nunc parum profecimus. » Et si, præceptis impletis, nos humiliare debemus, quanto magis cum de illis multa omiserimus? Si enim inutilis est servus, qui omnia perfecit, quid de illo dicendum qui ea facere despexit? Unde *Ambrosius* : « Non te jactes, si bene servisti; quia facere debuisti. Obsequitur sol, obtemperat luna, serviunt Angeli. Vas Gentium electus a Domino : *Non sum*, inquit, *dignus vocari Apostolus; quia persecutus sum Ecclesiam Dei*. Deinde alibi, nullius se ostendens conscium culpæ, subjicit tamen : *Sed non in hoc justificatus sum*. Et nos ergo non a nobis laudes exigamus, ne præripiamus judicium Dei, et præveniamus sententiam Judicis; sed suo tempore, suo judicio reservemus : » hæc *Ambrosius*.

5 PERICULUM EST GRATIAM IN VACUUM RECIPERE. — Bonum est itaque semper in timore stare, et nihil de se præsumere; quia quantumcumque bene quis servierit : *Nescit tamen homo utrum odio, an amore dignus sit*. Unde *Bernardus* : « In veritate didici nihil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inveniaris non altum sapere, sed timere : *Beatus homo, qui semper est pavidus*. Si adest gratia, time ne non digne opereris ex ea. Si subtracta est

gratia, time, quia reliquit te-virtus tua et custodia. Si reversa est gratia, time, ne forte contingat recidivum pati, et contingant tibi deteriora : » hæc *Bernardus*. Unde et Apostolus hortatur nos : *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Ille enim gratiam Dei in vacuum recipit, qui se in bonis operibus non exercet; unde si volumus quod gratia Dei in nobis non remaneat vacua, necesse est ut eam bonis operibus et virtuosis exercitiis nutriamus, et nos a vitiis custodiamus. Debemus etiam in præceptis Dei, et in omnibus operibus nostris attendere, non solum ut ea faciamus, sed etiam ut ea secundum voluntatem Dei dirigamus. Unde *Basilius* ponit exemplum de fabro faciente securim, vel quiddam aliud, qui semper meminit ejus qui injunxit opus, et retinet in corde suo ejus magnitudinis, vel qualitatis, vel formæ ille injunxit fieri securim; et in illud semper intendens quod sibi meminit a domino operis injunctum, ad hoc dirigit manuum ministerium, ut forma operis cum ejus qui injunxit animo et voluntate conveniat. Sic, et nos, omnem conatum et omne studium in actibus nostris habere debemus, ut secundum voluntatem Dei, qui opus injunxit, nostrum dirigamus opus; et tunc poterimus implere illud Pauli Apostoli : *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*.

6 CUR ALIQUI DEMONES IN JEJUNIO TANTUM ET ORATIONE EJICI POSSUNT? — Et subdit Dominus, ostendens quomodo protervitas diaboli superetur, et dicit : *Hoc genus* dæmoniorum, in spiritu et carne simul, secundum causam radicatam, quale supra dictum est, *in nullo*, potestatis remedio, id est in nulla potestate, scilicet ministrorum, *potest exire*, ita quod non habeat potestatem in homine, *nisi in oratione*, quæ curat pestes spiritus, et jejuniis, quod curat pestes corporis; quæ scilicet oratio et jejunium sunt effectus fidei ferventis, ac per caritatem formatæ et operantis. Unde videtur quod ex crapula et ebrietate morbum illum incurrisset.

Hæc etiam poterat esse alia causa, propter quam discipuli non potuerunt eum ejicere. Dæmones enim non sunt æquales in virtute naturali; et ideo unus alio difficilius potest expelli. Ad expulsionem autem istius requirebatur in expellente subjectio carnis ad spiritum, quæ fit per jejunium; et elevatio spiritus in Deum, quæ fit per orationem: talia autem non erant adhuc in Apostolis, quia pro tempore illo non competebat eis jejunare propter præsentiam sponsi, nec erant adhuc in Deum perfecte elevati; fuerunt enim rudes et imperfecti, usquequo post Passionem receperunt pleniorum Spiritus Sancti gratiam. Vel, non ejicitur ministrorum potestate, nisi in oratione injuncta, et jejunio injuncto: et hoc omiserunt Apostoli, et sic fuit error clavis adhibendæ ad dæmonem excludendum; sicut adhuc multi errant, eo quod clavibus secundum debitum ordinem potestatis non utuntur. Quod enim minister usurpet sibi potestatem divinam et absolutam, hoc dicit *Hieronymus* esse de supercilio Phariseorum, et superbia Luciferi, qui sine merito suam sedem voluit collocari in summo. Secundum *Chrysostomum*, dicit: Hoc genus, non tantum lunaticorum, sed universaliter omnium dæmoniorum, non ejicitur, nisi per orationem et jejunium, quia semper diabolus peccatorem inhabitat, nisi per pœnitentiam ad Dominum peccator convertatur; et quanto magis differtur, tanto difficilius expellitur. Circa autem præmissa dicit *Hieronymus*: « Dum autem docet Apostolos quomodo nequissimum dæmon possit expelli, omnes instituit ad vitam, ut scilicet noverimus graviora quæque, vel immundorum spirituum, vel hominum tentamenta jejuniis et orationibus esse superanda; iramque Domini, cum in ultionem nostrorum seclerum fuerit accensa, hoc remedio singulari posse placari: » hæc *Hieronymus*. Per jejunium enim, ut dictum est, curantur pestes corporis; et per orationem, pestes mentis: et sic quælibet tentatio superatur cum eis.

Vel, per jejunium intelligitur declinatio malorum; et per orationem, operatio bonorum. Et sic accipitur jejunium hic generale, pro abstinentia, non solum ab escis, sed ab omnibus temporalibus delectationibus et vitiis. Unde dicit *Augustinus* quod perfectum et magnum jejunium est non solum a cibo; sed ab omnibus iniquitatibus et illicitis voluptatibus seculi abstinere. Unde *Bernardus*: « Si sola gula peccavit, sola jejUNET, et sufficit. Si vero peccaverunt cetera membra, cur non jejUNENT et ipsa? JejUNET ergo oculus a curiosis aspectibus et omni petulantia, ut bene humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui male liber vagabatur in culpa. JejUNET auris nequiter pruriens a fabulis et rumoribus, et quæcumque otiosa sunt, et ad salutem minime pertinentia. JejUNET lingua a detractione et murmuratione, ab inutilibus, et variis, et scurrilibus verbis; interdum quoque, ob gravitatem silentii, ab ipsis, quæ videri poterant necessaria. JejUNET manus ab otiosis signis, et operibus omnibus quæcumque non sunt imperata. Sed multo magis anima ipsa jejUNET a vitiis, et propria voluntate sua; etenim sine jejunio hoc, cetera a Domino reprobantur, sicut scriptum est: *Quia in diebus jejunii vestri, invenitur voluntas vestra*. Non solum autem ab illicitis, sed ab ipsis quoque licitis oportet nos jejunare, si ea nobis, quæ prius commisimus illicita, volumus condonari: » hæc *Bernardus*. Unde et *Beda*: « Sicut jejunium generale est non solum ab escis, sed a cunctis illecebris abstinere carnalibus, imo ab omnibus vitiorum passionibus; sic et oratio generalis non solum in verbis est, quibus divinam clementiam invocamus, verum etiam in omnibus, quæ in obsequium nostri Conditoris, fidei devotione gerimus, teste Apostolo, qui ait: *Sine intermissione, orate*: » hæc *Beda*. Tunc quippe sine intermissione oramus, cum ea solum opera gerimus, quæ nos pietati commendent Auctoris. Semper enim orat, qui semper bene facit, et in bono perseverat.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui nos humilitatem verbo et exemplo docuisti, da mihi ut numquam alta, sed semper humilia de me, corde sentiam, ore profiteam, et opere ostendam. Eripe me et custodi a malignis spiritibus, et defende ab omnibus inimicis visibilibus et invisibilibus; et præsta mihi, o Salvator meus et Deus meus, ut jejuniis et orationibus convenienter intentus, cunctas immundorum spirituum, et pravorum hominum tentationes valeam, te juvante, superare, et ab hostibus mentis et corporis merear, te miserante, liberari, et semper salvus esse. Amen.

CAPUT V

DE TRIBUTO PRO DOMINO ET PETRO SOLUTO, ET DE QUÆSTIONE DISCIPULORUM
SUPER MAJORITATE EORUM.

Matthæi cap. XVII, Marci cap. IX et Lucæ cap. IX.

1 CHRISTUS APOSTOLIS DENUO PASSIONEM ET RESURRECTIONEM PREDICIT.

— *Post hæc autem ambulabat Jesus in Galilæam : quia, ex his quæ Dominus egerat et dixerat in Jerusalem, Judæi quærebant eum occidere, ideo ante Pascha non volebat in Judæam ambulare : quia nondum hora ejus venerat, et ut ostenderet quod aliquando persecutionem fugere licitum fidelibus suis esset Unde Augustinus : « Non perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem. Futurum enim erat, ut aliquis fidelis se absconderet, et ideo præcessit in capite, ne membra postea objiceretur pro crimine. » In Galilæa igitur, in terra ubi erat conceptus et nutritus, conversabatur cum discipulis suis. Et, secundum Chrysostomum, ne discipuli dicerent : Qua de causa continue hic conversamur, rursus de Passione eis loquitur, ut, quasi assueti circa negotium mortis Christi, minus, cum venerit, scandalizarentur. Et cum morte sua etiam prædixit suam resurrectionem, ne in Passione ejus incurrerent desperationem. Unde, conversantibus eis in Galilæa, dixit illis Jesus : Ponite vos in cordibus vestris*

sermones istos, scilicet qui sequuntur, de mea Passione et resurrectione ; quia eorum recordatio et memoria utilis est valde. Filius enim hominis futurum est, ut tradatur, scilicet : a Patre, per caritatem nimiam ; a seipso, per obedientiam voluntariam ; a diabolo, per suggestionem iniquam ; a Juda, per cupiditatem maximam ; a Judæis, per invidiam dolosam ; a Pilato, per pusillanimitatem indebitam. Filius ergo hominis tradendus est, in manus hominum, id est diversarum nationum quasi humanitus sentientium, scilicet Judæorum et Gentium ; et diversorum statuum, quia militum, regum, principum, sacerdotum, religiosorum, et populorum. Et occident eum : magna iniquitas quod homines occidant hominem Salvatorem ! Et ne, his auditis, tristitia absorbeantur, subjungit : Et tertia die resurget, ut tristibus læta succedant. Et contristati sunt vehementer, quia ejus societas ita erat eis dulcis et grata, quod non est mirum si contristati sunt, Passione ejus audita. Ut enim ait Hieronymus : « Pro dilectione Magistri, nihil de eo sinistrum et humile patiuntur audire. » Et contristati sunt vehementer,

non attendentes ad id quod dixerat : *Et tertia die resurget* ; et neque vox Patris audita, neque resurrectio prænuntiata potuit eos cohibere a tristitia. Unde idem *Hieronymus* : « Semper prosperis admiscet tristia, ut cum repente venerint, non terreant Apostolos ; sed a præmeditatis ferantur animis. Si enim contristat quod occidendus est, debet lætificare quod die tertia dicitur resurrecturus. Si tristia semper acciderent, quis sustineret ? Si prospera, quis non contemneret ? » hæc *Hieronymus*. At illi ignorabant verbum illud, scilicet de ejus Passione, et erat velatum ante eos, ut non sentirent illud, aperte ; quod, secundum *Bedam*, non tam ingenii tarditate, quam de pio Salvatoris amore contingebat : quia carnales adhuc et rudes ac mysterii crucis ignari spiritualia non capientes, quem verum Deum cognoscebant, morituum credere nequibant ; nec intelligebant quomodo in una persona mori, et non mori poterat. Et tamen timebant eum interrogare de hoc verbo. Galilæa interpretatur volubilis, et ideo, per hoc quod Dominus ibi prædixit Passionem suam discipulis, significavit quod memores esse debemus mortis Christi, ac etiam nostræ, quamdiu sumus in volubilitate præsentis vitæ.

2 TRIBUTUM A CHRISTO EXIGITUR. — Et cum venissent Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, exactores scilicet tributorum ex parte Cæsaris Augusti, ad Petrum, quia, secundum *Hieronymum*, præ signorum magnitudine non audebant aggredi Dominum, et dixerunt ei : *Magister vester non solvit didrachma* ? Quasi dicerent : Dic ei ut solvat ; non faciebant mentionem de Apostolis, quia non accipiebant nisi a capitaneis. Capharnaum erat civitas principalis in Galilæa, et ideo ibi manebant, qui tributum colligebant ex parte Romanorum, quibus Judæa erat subjecta ; et quilibet capitaneus domus solvebat didrachma, id est duplex drachma ; et in solvendo dicebat : Ego profiteor me esse sub Romano Imperatore. Et quia Dominus nutritus erat in Nazareth, quod est oppidum Galilææ,

subjacens urbi Capharnaum, ideo ibi ab eo exigitur tributum. Capharnaum quod *villa consolationis*, vel *ager pinguedinis* interpretatur, et ubi tributum a Christo petitur, significat illum, qui dat se delectationibus et solatiis hujus mundi, a quo diabolus petit tributum sibi dari, et vix evadet quin solvat aliquod tributum peccati. Et notandum, quod drachma, drachma, feminini generis, est moneta quædam habens imaginem regis, et valebat decem nummos usuales, de qua in Luca dicitur : *Quæ mulier habens drachmas decem*, etc. Item, est genus ponderis, et sic accipitur in medicina. Sed drama, dramatis, neutri generis, est genus carminis, ubi alii incipiunt et alii respondent, et sic dicitur : *Dulcia cantica dramatis*. Item, drachma est quarta pars stateris ; stater vero est idem quod siclus, qui habet viginti obolos, cujus didrachma media pars, et drachma quarta pars est ; et ideo unus stater sufficiebat ad solutionem pro duobus ; quia taxatio census erat didrachma, id est denarius, qui pro capite solvebatur. Unde, ut sequitur, stater de ore piscis afferri jubetur. Obolus, ut dicitur, valebat tantum quantum unus parvus turonensis, quorum duodecim valent unum turonensem grossum, et sic quilibet capitaneus solvebat annuatim quasi decem turonenses parvos.

3 SOLUTIO TRIBUTI IN SENSU MORALI. — Dominus autem hoc quod de petitione tributi Petro dictum erat intelligens, misit eum ad mare, ut hamum mitteret. et piscem qui primus ascenderet, id est quem caperet, illum de aqua tolleret, et staterem valentem duo didrachma, quæ dimidiam unciam faciunt, de ore ejus sumens, pro Domino et pro se solveret. Ex quo divinitas ejus patuit, cum futura contingentia certitudinaliter prædixit. Unde *Hieronymus* : « Quid primum miror hic nescio, an præsentiam stateris in ore piscis, an magnitudinem virtutis, si ad verbum ejus mox stater in ore piscis creatus est ! » Spiritualiter, piscis est Christus, mare mundus, hamus mors, stater inventus in ore piscis pretium redemptionis nostræ prænun-

tiatæ Christi ore; et sic solutum est tributum, et nos liberati sumus. Moraliter pœnitenti dicitur: Vade ad mare, id est amaritudines, peccati consideratione, et mitte hamum, scilicet in contritionis compunctione, et aperto ore in confessione inventum staterem da in satisfactione; et sic liberatur peccator a tributo diaboli exactoris. Solvit autem Dominus tributum non ex debito, quia secundum utramque naturam erat filius regis, et per consequens liber a tributo, regum enim filii in omni regno sunt liberi; sed ex humanitate tantum hoc fecit, subdendo se minori, et solvendo quod non debebat, et ne quæstores census scandalizaret, docens per hoc nos esse humiles, et vitare ne scandala per nos fiant. Voluit etiam pro Petro dare tributum, in signum quod Petrus fuit caput aliorum, quia census dabatur pro capite seu capitaneo tantum. Didrachma, ut dictum est, continet duplex drachma, et per unum potest intelligi pœnalitas corporis, scilicet: fames, sitis, et hujusmodi; per aliud pœnalitas mentis, scilicet: timor, tristitia et alia hujusmodi. Ille autem duplex drachma debet reddere quilibet Imperatori omnium, pro peccato primorum parentum, quod facit patienter tolerando pœnalitates prædictas. Licet autem Christus non haberet peccatum, tamen reddere voluit pro salute omnium; et, quia carnem assumpsit similem peccatrici, sed non peccatum, ipse quidem Redemptor corpus et animam in pretio posuit, et sic bina drachmata solvit; eodemque pretio Ecclesia libera facta fuit. Quia autem Petrum Ecclesiæ præfecit, ideo etiam pro eo censum solvit. Ubi *Hieronymus*: « Et pulchre id ipsum datur pretium, sed quia divisum est pro Petro, quasi pro peccatore pretium reddebatur, Dominus autem noster peccatum non fecit. Ostenditur autem similitudo carnis, dum eodem et Dominus et ipsius servus pretio liberantur. Dominus ergo tributa non debebat, sed qui carnis humilitatem assumpserat, omnem justitiam implere volebat. Ille propter eximiam caritatem pro nobis crucem sustinuit, et tributa reddidit;

nos autem, pro illius honore, tributa non reddimus, et quasi filii regis a vectigalibus immunes sumus. »

4 SCANDALI VITATIO A CHRISTO. — Et nota, quod Dominus Jesus supra, non vitavit scandalum Phariseorum, quando de escis cum eis disputabat; hic autem vitat scandalum eorum qui tributum colligebant: quia illi sapientes, isti simplices erant; illi ex certa malitia, isti ex ignorantia offendeabant. Scandalum ergo quod oritur ex malitia est contemnendum; sed quod oritur ex ignorantia est vitandum, salva tamen triplici veritate, scilicet: justitiæ, vitæ, doctrinæ; et tale erat scandalum istud quod hic vitavit, quia illi qui hic colligebant tributum, erant Gentiles Legem et Prophetas ignorantes, et propter hoc ignorabant quod Christus esset immunis a tributo, tum quia Filius Dei erat secundum naturam divinam, tum quia filius David secundum humanam; et talia scire illi non tenebantur. Dare autem tributum non fuit contra veritatem justitiæ, vitæ, vel doctrinæ; ideo propter scandalum vitandum voluit Christus hoc dare. Scandalum quippe est dictum vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinæ; scandalum enim Græce, obicem sonat Latine. Unde sicut obex in via de se habet dare ambulanti occasionem ruinæ corporalis; sic dictum vel factum minus rectum habet dare occasionem ruinæ spiritualis. Si ergo objicitur de Phariseis, quod scandalizati sunt ex verbo Domini, ut supra est dictum, et tamen illud verbum non erat minus rectum, dicendum quod obex dupliciter accipitur: aut ex natura rei quæ objicitur, ut si quis lapidem magnum vel lignum projiciat in via; aut ex vitio ambulantis in ea, ut si quis modicum lapillum aut florem projiciat in ipsa via. Primo modo dicitur scandalum activum, et hoc est mortale peccatum; secundo modo dicitur passivum, et potest esse veniale peccatum, vel etiam opus meritorium; unde bonum opus de se non præstat occasionem ruinæ, sed ex vitio accipientis illud non recte. Igitur, ut ait *Gregorius*,

considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus vitare proximorum scandalum, debemus; si autem de veritate scandalum sumitur, utilius nasci scandalum permittitur, quam veritas relinquatur.

5 PAUPERTAS DOMINI. — Considerandum hic, quia Dominus, cujus sunt omnia, tantæ paupertatis fuerit, ut unde tributum solveret non haberet. Licet enim loculos haberet, et Judas pecuniam in eis portaret, ea tamen quæ sibi ad usus pauperum data erant, in usus suos seu alios convertere nefas reputavit, nobisque exemplum utile in hoc tribuit et reliquit. Ergo si vivens de patrimonio Christi inutiliter expendit res pauperum, tenetur ad restitutionem et satisfaciendum. Sed quomodo ea restituet, cum non habeat alia nisi de patrimonio Christi? Non apparet, nisi propriis manibus hoc elaboret; vel necessitatem suam restringat et coarctet, ut de residuo pauperibus restituat quæ dilapidatur: velsaltem devotorum subsidium ad hoc faciendum imploret.

6 QUÆSTIO DISCIPULORUM DE MAJORITATE EORUM. — Quia vero in redditione tributi et æqualitate pretii, Petrus fuerat Domino comparatus, æstimantes discipuli Petrum eis præferri, et omnibus esse prælatum, quia a capitaneis colligebatur tributum, cogitabant quis eorum esset major. Apostoli ex multis præsumebant Petrum a Christo sibi præferri: ut quando ei claves regni cælorum daturum, et Ecclesiam supra petram fidei, a qua ipse nomen acceperat, ædificaturum se promisit; et quando ipsum cum Jacobo atque Joanne assumpsit, ubi transfiguratus fuit; et propter tributum quod pro se et pro ipso solvit, sic eum sibi quasi parificans, et ex his major omnibus videbatur: et ideo ad quærendum movebantur. Istā autem quæstio multoties fuit inter discipulos Christi ventilata: primo enim de ea cogitaverunt, ut dicit hic Lucas: *Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset*. Secundo, de cogitata disputaverunt in via, dum irent Capharnaum, incipientes con-

esset, ut dicit Marcus: *Siquidem in via disputaverant, quis eorum major esset*. Tertio, disputatam Magistro determinandam proposuerunt, ut dicit Matthæus: *Accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: Quis, putas, major est in regno cælorum?* Et nihilominus de ipsa rursus contenderunt, ut infra, in cœna Domini, dicit Lucas. Cum enim venissent Capharnaum, et Dominus pro se et Petro æquale tributum solveret, ceteri Apostoli priorem cogitationem augebant, et ex præteritis et ex isto facto *intravit cogitatio in eos*, ut Lucas dicit, *quis eorum esset major*. Dominus autem videns in mente discipulorum super hoc cogitationem exortam, priusquam augmentum susciperet, radicitus eam evellere volens, quæsivit de conquisitione, quam, ut Marcus refert, habuerunt in via. Et tunc, *in illa hora*, videntes se deprehensos ab ipso de contentione majoritatis, *accesserunt ad Jesum*, ut Matthæus dicit, respondentes et dicentes: *Quis putas major est in regno cælorum*, id est in collegio justorum, vel merito in Ecclesia militante, vel præmio in Ecclesia triumphante? Et volens Dominus desiderium gloriæ humilitate sanare, *residens vocavit duodecim, et ait illis: Si quis vult primus esse*, merito vel præmio, *erit et sit omnium novissimus et omnium minister*, humilitate et obsequio; ut novissimus sit corde et minister actione. Unde dicit Ambrosius: « Quicumque vult fratrem prævenire regnando, prius eum præveniat obsequendo; vincat eum obsequiis, ut possit vincere sanctitate. Si enim te non læsit frater, obsequium meretur ut diligas; quod si forsitan te læsit, magis obsequium meretur ut vincas. Hæc enim nostræ Christianitatis summa est, ut amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiam rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad injuriam, potentior constituetur in regno: » hæc Ambrosius. Secundum Glossam, contentio ista potuit esse ex humilitate, volebat enim unus alium prævenire in honore; unde sic habet: Causa contentionis nobis incognita est, sed non est credibile, quin se

invicem honore prævenire certarent. Non asserit *Glossa*, quod ita fuerit, sed quod ita esse potuerit. Secundum vero *Chrysostomum*, contentio ista fuit elationis; unde dicit, quod passi sunt aliquid humanum discipuli, de principatu et majoritate contendentes. Et licet fuerit ista contentio de principatu, non tamen ibi fuit peccatum secundum ipsum, quia non de principatibus terrenis contendebant, sed de spiritualibus in cælo. Unde Matthæus: *Quis putas major est in regno cælorum?* Hoc infirmitatis erat, ut dicit *Chrysostomus*, nos autem ad infirmitatem eorum nondum pervenimus, non enim quærimus: *Quis major est in regno cælorum?*; sed quis major, quis copiosior, quis potentior in regno terræ?

7 CHRISTUS PARVULUM ADVOCANS EUM EXEMPLAR DISCIPULIS PROPOSIT. — Et quia, in moralibus, magis movent facta quam verba, volens Dominus superbiam eorum retundere, et eos de humilitate docere, proposuit eis humilitatis exemplum sensibile: *Et advocans parvulum*, ætate et malitia, quem tradunt quidam fuisse Martialem, qui postea a beato Petro missus in Galliam prædicavit Lemovicensibus fidem catholicam, quorum primus Episcopus et Apostolus fuit, qui in vertice humilitatis et puritate simplicitatis præ omnibus excellere videbatur; *statuit eum* pro exemplo, *in medio eorum*, ut ab omnibus videretur et attente consideraretur, cui quilibet se commensuraret et imitando conformaret. Et merito parvulum advocat, ut, qui majores videri volunt, ejus exemplo instruantur, et eum in humilitate et innocentia imitentur. *Quem cum complexus esset*, quod signat solos humiles dignos esse suo amplexu et dilectione, qui vere possunt gloriari et dicere: *Læva ejus sub capite meo et dextera illius amplexabitur me*, ut magis discipulos a superbia ad humilitatem revocet, sub assertionem contestatur eis pœnam, nisi ab elatione et inordinato appetitu honoris retrocedant, *ait illis: Amen dico vobis: Nisi conversi fueritis*, a vestra elatione et majoritatis ambitione, *et efficiamini*, gratia et per virtutem, *sicut*

parvuli sunt natura et per ætatem, scilicet: mites et innocentes, simplices et humiles, ac parvi vestra reputatione; non solum majores in regno cælorum non eritis, verumetiam *non intrabitis in regno cælorum*: quia nec in Ecclesiam per meritum, nec in gloriam per præmium; utrobique enim Christus est ostium, et quia ostium humile et mansuetum est, oportet intrantem humilem et mansuetum esse. O quam terribile est verbum istud! Et quis est hodie sicut parvulus? Certe rara avis est in terris. Rari sunt illi hodie; et ideo multum possumus formidare. Si enim diabolus propter superbiam de cælo ejectus est, multo magis superbus illuc non intrabit, quia, ut dixit aliquis:

*Turpius ejicitur, quam non admit-
[titur hospes.*

Et quia dæmones inde ejecti sunt per superbiam, ideo oportet homines illuc venire per aliam viam contrariam, scilicet per humilitatem. Per parvulum ergo vult intelligi humilem, eo modo loquendi quo dicitur de Saulo: *Cum esses parvulus in oculis tuis.*

8 PUERILE CONDITIONES HOMINIS PERFECTI PROPRIETATES SIGNANT. — Unde dicens Dominus: Nisi ergo efficiamini sicut parvuli, non vult quod efficiamur parvuli sensibus, sed malitia; non ætate, sed conditione, ut videlicet, formam virtutis quam, natura duce, puer observat, nos pro nomine Christi, juvante rationis industria, sequamur; quia, ut ait *Ambrosius*, non virtus est, non posse peccare; sed nolle. Unde etiam ait *Hieronymus*: « Non præcipitur Apostolis, ut ætatem habeant parvulorum, sed innocentiam; et quod illi per annos possident, hi possideant per industriam, ut malitia, non sapientia, parvuli sint. Ac si dicat: Sicut iste parvulus cujus vobis exemplum tribuo, non perseverat in iracundia, non læsus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat et aliud loquitur; sic et vos nisi talem habueritis innocentiam et animi puritatem, regnum cælorum non poteritis intrare. » Unde et *Leo Papa*: « Amat Christus infan-

tiam humilitatis magistram, innocentiae regulam. Non ad lubrica infantiae, et ad imperfecta nobis primordia revertendum est, sed aliud, quod etiam graves annos deceat. Inde sumendus est velox commotionum transitus, citus ad pacem recursus, nulla memoria offensionis, nulla cupiditas dignitatis, amor sociæ delectionis, æqualitas naturalis. » Unde etiam *Hilarius* : « Parvuli patrem sequuntur, matrem amant, proximo mala velle nesciunt, curam opum negligunt, non inolescunt, non odiunt, non mentiuntur, dictisque credunt, et quod audiunt verum habent. Et hæc omnium affectionum assumpta nobis et consuetudo et voluntas, cœlorum iter prævium præstat. Revertendum igitur est ad simplicitatem infantium, quia in ea collocati speciem Dominicam circumferemus : » hæc *Hilarius*. Et notandum quod pueritia usque ad quartum decimum annum durat, per quod intelliguntur quatuordecim proprietates, quæ debent esse in homine, qui statuendus est juxta Christum : prima est, quod puer paucis est contentus, et in hoc est sobrietas ; secunda, quod puer sedet in pulvere, et hæc est humilitas ; tertia est, quod non sentit motus carnis, et in hoc est castitas ; quarta est, quod libenter dat de pane suo, et in hoc est liberalitas ; quinta est, quod parentibus statim obedit, et hæc est vera obedientia ; sexta est, quod pueri mutuo se diligunt, et in hoc est mutua caritas ; septima est, quod non confidit in se, sed in parentibus, ad quos omnes clamores reportat, et in hoc est confidentia in Deo et constantia ; octava est, quod non est sollicitus de aliquo, et in hoc est vera spes in Deo ; nona est, quod verax est, et in hoc est veritas, quæ omnem falsitatem et mendacium excludit ; decima est, quod cito placatur et pro minimo, et in hoc est benignitas ; undecima est, quod personatos homines expavescit, et in hoc est verecundia et reverentia ; duodecima est, quod non pudet puerum etiam mendicare panem, et in hoc est recognitio propriæ paupertatis et fragilitatis ; tertia decima est, quod simplex

est, et in hoc est simplicitas et innocentia ; quarta decima est, quod hilaris est, et in hoc est hilaritatis gratia. Isti sunt anni et proprietates pueri spiritualis, quos qui haberet, Christus eum apprehenderet, et juxta se statueret.

9 HUMILITAS AD GRATIAM PRÆPARAT. — Deinde Dominus, postquam exclusit, quod non superbi et bonorum appetitores, sed parvi et humiles intrabunt in regnum cœlorum, concludit responsionem ad præmissam Apostolorum quæstionem, dicens : *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est*, id est erit, *in regno cœlorum*. Ac si dicat : Vis esse major in regno cœlorum, sis hic minimus per humilitatem ; quia quanto hic humiliaberis et minor fueris, tanto ibi exaltaberis et major eris. Arguamus ergo sic : si simpliciter ad simpliciter, et magis ad magis ; si ergo parvus per humilitatem est magnus in regno cœlorum, et parvulus erit major ; igitur si hic minor es aliis in humilitate, eris in regno cœlorum major in dignitate illis quos excedis in humilitate. Qui enim hic fuerit humilior, erit major per gratiam ; quia humilitas est recta dispositio ad gratiam suscipiendam : *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* ; et talis erit major in regno cœlorum per gloriam. Moraliter, parvulus in medio statuitur, cum vere humilis in statu dignitatis ponitur, quia tunc sic lucerna super candelabrum ponitur, aliis in exemplum, et parvulus honoratus plus reputat se indignum. Et nisi alii a superbia conversi fuerint, et efficiantur sicut parvuli imitantes ejus humilitatem, et non aspirantes ad dignitatem, non intrabunt in regnum cœlorum. Nam *angusta est porta*, et ideo invidi et grossi per superbiam, transire non possunt per ipsam ; sed tantum humiles et graciles, spiritum inflatum non habentes.

10 SUSCIPIENDI SUNT PARVULI IN NOMINE CHRISTI. — Et ad refrenationem zeli et superbiæ in Apostolis, qui honorari cupiebant, inducit eos non ad quærendum honorem, sed ad exhibendum, non quibuscumque, sed parvulis et humilibus et abjectis, eos

honorando, et obsequia caritatis eis exhibendo, dicens : *Et qui suscepit unum parvulum talem*, humilem scilicet et fidelem meæ innocentiae imitatore, *in nomine meo*, id est propter amorem meum et nomen, quia Christianus est, et meo nomine insignitus; vel, ad mei nominis invocationem ipsum ad hospitium recipiendo, et necessaria ei ministrando, et per hoc intelliguntur omnia alia beneficia quæ propter Deum impenduntur proximo; *me suscipit* inhabitantem in illo, et non me solummodo, sed *recipit eum, qui me misit*, scilicet Patrem meum : *quia ego in Patre et Pater in me est*. Nam Deus ab eo vere suscipitur, qui ei conformatur. Unde ait *Ambrosius* : « Qui enim imitorem Christi recipit, Christum recipit; et qui imaginem Dei recipit, Deum recipit : » hæc *Ambrosius*. Qui, inquam, talem suscipit affectu ad compatiendum, affatu ad consolandum, effectu ad serviendum, patientia ad sufferendum, me suscipit. Magno ergo honore suscipiendi sunt pauperes atque humiles, siquidem in ipsis Deus suscipitur. Unde *Theophilus* : « Vide quantum valet humilitas; Patris namque et Filii inhabitationem meretur, et etiam Spiritus Sancti. » Quasi dicat Dominus, secundum *Chrysostomum* : Non solum, si tales efficiamini, mercedem magnam accipietis, sed et si alios tales propter me honoraveritis; ista mihi humilitas et simplicitas valde est honorabilis. Vel, secundum *Hieronymum*, ne cum delatum fuerit Apostolis, se putent honoratos, adjecit non illos sui merito, sed Magistri honore suscipiendos; quia principalius illi sit, cujus gratia et honore sit.

11 NUMQUAM PROHIBENDUS QUICUMQUE OPUS BONUM OPERATUR. — Et quia dixerat Dominus : *Qui suscepit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit*, significans quod humiles et simplices suscipiendi essent, intellexit Joannes quod eos non in nomine ejus recipiant, qui non sincere ambulant; unde dixit illi : *Magister, vidimus quemdam in nomine tuo*, id est invocatione nominis tui, *ejicientem demonia, et prohibuimus eum*, ne scilicet

hæc in nomine tuo ageret, *quia te non sequitur*, id est non sequitur te nobiscum seu sicut nos, scilicet mente et corpore, et non obsequitur in vita, nec relinquit omnia. Quasi diceret : Hic in nomine tuo recipi non debet. *Jesus autem respondit : Nolite prohibere eum*. Quasi diceret : Non debetis bona, vel signa facientem prohibere, quia mecum est. *Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito, de facili male loqui de me*, existens ingratus mihi de tantis beneficiis. *Qui enim non est adversum vos*, prorsus et manifeste, *pro vobis est* quodammodo et ex parte; scilicet in quantum adversus nos non est, et contraria doctrinæ nostræ non docet, quamvis tamen ex nobis non sit. Nam licet signa facientes quandoque despiciantur, Deus tamen, cujus invocatio hæc facit, honoratur. Secundum *Theophilum*, discipuli prohibuerunt eum, non quidem invidentes, sed operationem miraculorum dijudicantes; non enim cum eis miraculorum potestatem acceperat, neque enim Dominus eum miserat sicut illos, neque Jesum in omnibus sequebatur. Sed, ut dicit *Cyrillus* : « Oportebat magis pensare, non hunc ipsum esse miraculorum auctorem; sed gratiam quæ est in eo, qui in virtute Christi miracula perficit. Multæ sunt differentiae donorum Christi; sed, quia tradiderat Salvator potestatem Apostolis ut spiritus imundos ejicerent, putaverunt nulli aliorum, sed sibi solis licere concessam gerere dignitatem; et ideo accedunt siscitantes, si liceat et aliis hoc agere : » hæc *Cyrillus*. Sed voluit Dominus illum qui se non sequebatur ab operatione miraculorum non prohiberi, ut discipulos servaret in humilitate, ne gloriarentur, ne superbiendo gauderent in miraculorum operatione, nec suæ virtutis ascriberent, sed Christi, dum viderent eum qui Christum non sequebatur ejicere dæmonia; ut quos humiliare conatus est exemplo pueri, eos etiam humiliet exemplo illius, qui Christum non sequebatur. Et quamvis non esset tantæ perfectionis, ut in omnibus Christum sequeretur ut Apostoli, sicut nec modo

omnes fideles sequuntur Christum, per religionis ingressum; tamen in Christum credebat, et ideo dicitur esse cum eis, et non contra: quia nomen Christi non blasphemabat, ut Judæi, quos dixit contra se esse. Et, ut ait *Ambrosius*: « Non reprehenditur Joannes, quia ex amore faciebat; nam præcipua devotione diligens Deum, et a Deo dilectus, putavit eum excludendum esse a beneficio ejectionis dæmonum et hujusmodi, qui non utebatur officio discipulatus, et obsequio sequendi Christum. Sed docetur infirmorum esse, firmorumque distantiam, quia Dominus etsi remuneret fortiores, non tamen excludit infirmos; et neminem a bono, quod ex parte habet, esse arcendum, sed ad hoc potius quod nondum habet, esse provocandum et invitandum: » hæc *Ambrosius*. Tales etiam ob salutem admittendi censentur aliorum, et non tam propter illos quam propter aliorum utilitatem est gaudendum; quia licet, sibi quandoque noceant, multis tamen in Ecclesia prosunt. Unde sic ait *Beda*: « Hac doctus sententia dicit Apostolus: *Sed sive occasione, sive veritate Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo*. Itaque in hæreticis et in malis catholicis non sacramenta communia, in quibus nobiscum sunt, et adversum nos non sunt, etsi Dominum non sequuntur nobiscum, detestari et pro-

hibere debemus: » hæc *Beda*. Et non solum talis ejectio dæmonum facit ad declarationem virtutis Christi; sed etiam, quia beneficia divina non solum dantur per majores, sed etiam aliquando per minores et imperfectos, ut in hoc etiam declaretur virtus nominis Christi, quæ per magnos et parvos indifferenter potest operari. Unde ait *Theophilus*: « Mirare autem Christi virtutem; qualiter per indignos, et non discipulos ejus gratia operatur. Sic et per sacerdotes sanctificantur homines, quamvis sacerdotes sancti non fuerint: » hæc *Theophilus*. Si ergo a malis fiat opus bonum de genere, non prohibendi sunt hoc facere, licet enim opus tale non sit meritorium sine caritate, tamen est dispositivum ad emendationem vitæ. Per istum, qui non erat de societate Apostolorum, signatur laicus bonus, qui non habet prædicandi officium; tamen bonis verbis et exemplis agit ad expulsionem dæmonis de cordibus proximorum, quamvis non sequatur Christum per statum religionis et clericatum. Ecce quanta invitatio ad humilitatem, ad quam invitat Dominus tamquam ad virtutem christianissimam; sed tamen ad eam venire differimus, usque ad horam supremam, superbientes quamdiu valemus, licet per superbiam dæmones efficiamur!

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi ut vadam ad mare, recogitando peccata in amaritudine animæ; et mittam hamum, in cordis contritione; et aperto ore, in confessione, staterem solvam, in satisfactione; et sic liberer a tributo diaboli et ejus exactione. Da etiam mihi, ut conversus ab elatione, efficiar sicut parvulus et humilis in oculis meis; sicque per arctam viam et angustam portam merear intrare in regnum beatitudinis; parvulos quoque et humiles propter nomen tuum suscipiam, caritatis obsequia exhibendo, ut te in eis suscipiens, a te suscipiar in cælo. Amen.

CAPUT VI

DE PUSILLIS ET PARVULIS NON SCANDALIZANDIS EXTERIUS, EL NON CONTEM-
NENDIS INTERIUS.

Matthæi cap. XVIII, et Marc. cap. IX.

¹ NON SUNT SCANDALIZANDI PARVULI.
— Postquam ergo Dominus revocavit Apostolos ab elatione et altercatione, ex susceptione honoris, quem humiliantes seipsos recipiunt; et consequenter revocat eos ex pœna, quam quicumque ex zelo contenderint, aut minoribus scandalum posuerint, incurrunt. Etenim, secundum *Chrysostomum*, sicut qui hos honorant, propter Deum, mercedem habebunt; ita utique, qui dehonoraunt, id est scandalizant, ultimam vindictam sustinebunt. Scandalizat autem, qui suo dicto vel facto, minus recto, occasionem cuiquam dat ruinae in peccatum; ac verbo vel exemplo propellit ad malum. Et primo, monet vitare scandalum activum, sive alienum, et postea passivum, sive proprium. Est ergo sensus: Vos, Apostoli, nolite altercare de primatu honoris, quia ex hoc pusillos et parvulos non ætate, sed fide, ac nuper conversos, et in Christo natos, scandalizabitis et perdetis; unde dicuntur pusilli, qui a superba altitudine se humiliantes, patientia et humilitate, sponte sua, pusilli fiunt et parvuli: qui adhuc sunt in fide infirmi, et ideo de levi, ad illicita, per mala exempla possunt provocari. Tales autem scandalizandi non sunt; minores enim cito scandalizantur, majores vero non facilliter scandala, id est offendicula recipiunt. Recte ergo qui scandalizari potest, *pusillus* dicitur, et parvulus est; quia nullus scandalizatur, aut ex dicto vel facto alterius in peccatum ruit, nisi in quantum pusillus et parvæ virtutis fuerit. Nam magnus et perfectæ virtutis, id est robustus in fide et caritate, quidquid viderit, vel audierit, aut

passus fuerit, non declinat de facili a fide et veritate; nec ex dicto vel facto malo alterius in peccatum ruit, quia, ut in Proverbiis dicitur: *Non contristabit justum quidquid ei acciderit*. Dicit ergo: *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris*. Mola asinaria dicitur, quam trahunt et volvunt asini vel equi cum rota in molendinis, et per hanc intelligitur quicumque gravis et ponderosus lapis. Quasi diceret: Multo utilius et melius est innoxium, et pœnitentem etiam noxium, gravissima pœna vitam finire temporalem, quam scandalizando et perdendo fratrem mortem mereri æternam; et eligibilis est hic temporaliter affligi, quam æternaliter cruciari. Ubi *Hieronymus*: « Secundum ritum provincie loquitur, quia majorum criminum ista apud veteres Judæos pœna fuit, ut in profundum, ligato saxo, demergerentur; expedit autem ei, quoniam multo melius est pro culpa brevem recipere pœnam, quam æternis servari cruciatibus; non enim judicat Deus his idipsum: » hæc *Hieronymus*. Hoc etiam de onere peccati potest accipi, quia expedit ei, scilicet peccatori, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris. Mola asinaria est onus pœnitentiæ, mare est amaritudo contritionis. Peccatori ergo magis expedit cum mola asinaria, id est gravi pœnitentia demergi in profundum maris, id est amaræ et cordialis compunctionis, quam reservari æternæ damnationi. Hoc ergo, quicumque diligenter voluerit advertere, numquam videbi-

tur ei quodcumque onus pœnitentiæ grave, sed potius valde leve.

2 VÆ MUNDO A SCANDALIS. — Et subjungit Dominus : *Væ mundo*, id est mundanis hominibus, *a scandalis*; id est propter scandala quæ faciunt aliis. Quia si tam grave est scandalizare pusillos, quod ei qui scandalizat unum pusillum, magis expedit mola asinaria in profundum maris demergi, quod non est parvum *væ*; longe majus *væ*, scilicet æternum, imminet ipsi *mundo*, id est mundi amatoribus et peccatoribus, *a scandalis*, id est pro scandalis quæ non cavent, nec proximos scandalizare timent, ac tanta et tam magna inferunt scandala, nedum parvis, sed et magnis! Prælatorum autem et religiosorum scandalum periculosius est et gravius, quia eorum factum magis trahitur in exemplum. Sed quia posset ab eo quæri : Si ita malum est alios scandalizare, quare permittis scandala evenire? Respondit: *Necesse est enim*, id est expediens et utile est ad aliorum probationem, *ut veniant scandala*, id est bonæ et Deo placentis conversationis impedimenta. Et ideo dicit Apostolus : *Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant in vobis*. Unde *Hieronymus* : « Sicut necesse est ignem calere, nivem vero frigere; ita etiam necesse est ut iniquitas mundi erroribus pleni scandala pariat, perfectorum vero caritas pietatis operibus luceat : » hæc *Hieronymus*. Non est necessitas absoluta, sed tantum ex suppositione, scilicet supposita tanta, ut appareat mundi iniquitate. Nulla etenim necessitas cogit humana corda esse iniqua, quæ tamen quia iniqua sunt, necessario movent scandala. Unde, secundum *Chrysostomum*, non destruit libertatem arbitrii, neque necessitati aliquarum rerum supponit; sed quod omnino futurum erat, propter hoc prædixit. Scandala quidem sunt prohibitiones rectæ vitæ, et necesse est ut veniant, id est omnino venient. Sed quia iterum posset argui : Si necesse est ut veniant scandala, ergo qui faciunt scandala non sunt puniendi, respondet, dicens : *Verumtamen væ*, scilicet æternæ damnationis, *homini illi per quem causaliter,*

et cujus vitio, *scandalum venit*, si tamen sine peccato evitare potest; qui, quod necesse est, ut in mundo fiat, vitio suo facit, ut per se fiat. Si enim, ut ait *Chrysostomus*, necessitas esset, non dixisset *væ homini*, unde eos miseros dicit, qui ex electione perniciosi sunt. Ubi ait *Theophilus* : « Quærent aliqui : Si necesse est ut veniant scandala, cur Dominus arguit scandalorum auctores? Quidquid et enim parit necessitas, veniale est. Sed attende quod necessitas ista ex libero arbitrio sortitur originem; videns enim Dominus qualiter homines inniuntur malo, nec proponunt aliquid boni, dixit quod quantum est, ex consequentia eorum quæ videntur, necesse est contingere scandala. Sicut si medicus videns quemquam male diætâ utentem, dicat: necesse est hunc ægrotare. Et ideo inducenti scandala *væ* dicit, et pœnam ei comminatur. » Ubi et *Hieronymus* : « Cum necesse sit, in isto mundo fieri scandala, unusquisque suo vitio scandalis patet; simulque per generalem sententiam percutitur Judas, qui proditori animi præparaverat : » hæc *Hieronymus*. Et si aliquando utiliter scandalum quis faciat, non tamen judicabitur a Deo secundum utilitatem quæ inde provenit; sed secundum exitum quem scandalizans intendit. Bona fuit crucifixio Christi, non tamen bene fecerunt qui eum crucifixerunt. Semper judicat Deus opus ex nequitia peccatum, non ex eventu commodorum inde provenientium, quæ ipse solus facit et utiliter disponit. Ut autem dicit *Chrysostomus* : « Per scandalizantis pœnam, bravium salvantis addisce. Nisi enim unius animæ salus sibi nimium curæ esset, non comminaretur scandalizantibus tantam pœnam. » Et merito, *væ homini illi, per quem scandalum venit*, quia viam ad *væ* aliis præstruit. Sicut enim, qui intoxicaret fontem, causa esset mortis omnium potantium et morientium de eo; sic est et de scandalo. De hujusmodi sic dicit *Gregorius* : « Quantumcumque exemplum malæ conversationis, etiamsi illi non sequantur, quis præbuerit, se pro tantis rationem

noverit redditurum. » Unde et *Chrysostomus* : « Si vir aut mulier se ornaverit, et vultus spectantium ad se provocaverit, etsi nullum inde prove-niat damnum, judicium tamen patietur in æternum; quia venenum obtulit, etsi non fuit qui biberet, pulchritudo enim venenum animabus infundit. » Magnum ergo peccatum est scandalum, et ideo summopere est cavendum. Unde *Augustinus* : « Magis peccant, qui animas ad peccandum inflammant, et Deo subtrahunt, quam qui carnem Christi crucifixerunt. » Unde et *Isidorus* : « Deteriores sunt qui sive doctrinis, sive exemplis, vitam moresque bonorum corrumpunt, his qui substantias aliorum prædiaque diripiunt : » hæc *Isidorus*.

3 SCANDALUM PASSIVUM ETIAM VITANDUM EST. — Deinde, quia egit de scandalo activo quod facimus, prohibens ne scandalizemus credentes; nunc agit de scandalo passivo quod palimur, monens ut caveamus scandalizantes, quia sæpe nihil vel parum distat in vitio scandalizare et fallere, vel scandalizari et falli. Cavendum est igitur, ne quis scandalizetur ab alio, vel a seipso. Alius autem potest præbere materiam scandali tripliciter : aut per adjutorium, quod signatur per manum; aut per servitium, quod per pedem; aut per consilium, quod per oculum. Secundum vero quod aliquis præbet sibi materiam scandali, potest esse : vel per actionem propriam, quæ per manum; vel per effectum, qui per pedem; vel per cognitionem, quæ per oculum designatur. Ad fugiendum ergo peccatum scandali, inducit Dominus metaphoram membrorum, et arguit: in tantum grave est peccatum scandalizantium, quod si nobis sunt conjuncti ut præoptata et carissima membra corpori, sicque sint nobis necessarii ut manus et pes vel ut oculus, quod ipsi qui sic scandalizant atque offendiculum vitæ ponunt, omnino nobis relinquendi et fugiendi sunt. Dicit ergo : *Si autem munus tua*, id est adjutor tuus quantumcumque tibi utilis, qui tibi operose ut manus ministrat, ac pro te operatur et adjutorium impendit, et qui te

sicut dextera tua defendit; *vel pes tuus*, id est discursor tuus, qui in usus tuos discurrit, et te in labore vel in sollicitudine supportat, et ut pes infirma tua portat, *scandalizat te*, id est lædit te in causa animæ, *abscide eum*, quoad affectum, scilicet affectum ipsum rumpendo, *et projice abs te*, quoad effectum, scilicet societatem ejus devitando; et intelligitur, si castigare non potes. Et subdit rationem, dicens : *Bonum*, id est melius, *tibi est ad vitam ingredi debilem*, id est sine pernicioso adjutore vel socio, *vel claudum*, id est sine pernicioso sustentatore vel amico, et adjutorio ac supportatione istorum privatum; *quam duas manus vel duos pedes habentem*, id est duo adjutoria, vel duas supportationes, scilicet tui ipsius et amici scandalizantis, *mitti in ignem æternum*. *Et si oculus tuus*, id est consultor vel provisor et gubernator ad percipiendum acutus, qui te ut oculus ducit, vel dilectus sicut oculus, *scandalizat te*, id est in errorem vult ducere, *erue eum et projice abs te*, separando a societate. *Bonum*, id est utile, *tibi est cum uno oculo*, scilicet simplici veritate, ut non nisi tuam ipsius providentiam, ac consilium et gubernationem habeas, *in vitum intrare: quam duos oculos habentem*, id est duplicem provisionem, vel duplex consilium, scilicet tui ipsius et mali amici, *mitti in gehennam ignis*. Secundum *Augustinum*, per oculum intelligimus dilectum amicum consiliarium, quia oculus iter demonstrat; quod vero dexter est, intelligitur consiliarius in rebus divinis; sinister autem oculus est consiliarius in terrenis. Ut sit iste sensus : Quidquid illud est quod ita diligis, ut pro dextero oculo habeas, si scandalizat te, id est, si impedimento est tibi ad veram beatitudinem, erue etiam et projice abs te; quia occasiones peccandi sunt fugiendæ. De sinistro autem oculo scandalizante superfluum erit dicere, quando quidem nec dextro parcendum est. Dextera autem manus accipitur dilectus adjutor in divinis operibus, quæ huic vitæ et corpori sunt necessaria. Similiter suo modo est de pede dextro.

4 CONSANGUINEI ET AMICI SALUTI POSTHABENDI. — Et subdit Dominus de ipso igne prædicto : *Ubi vermis*, id est remorsus et cauterium conscientiae *eorum*, non moritur nec quiescit, mœrore rodens et mordens animam, quod non sit operata bonum ; unusquisque enim suiipsius accusator fiet, rememorans quæ in vita gessit. Ubi ait *Ambrosius* : « Quæ pœna gravior, quam interius vulnus conscientiae ? Nonne hoc magis fugiendum est, quam mors, quam dispendium, quam exsilium ? » *Et ignis* gehennæ exterius corpus urens, non *extinguitur*, nec deficit : est enim ignis afflictivus, sed non consumptivus ; et ideo materia ejus semper durabit, nec habet contrarium a quo corrumpi possit. Unde ait *Beda* : « Sicut autem vermis est dolor interius accusans, sic ignis pœna extrinsecus sæviens. Et est sensus præmissorum in summa : Societas amicorum, vel necessariorum, quantumcumque videatur utilis esse, tamen præcindenda est, et removenda, si sit occasio ruinæ animæ tuæ. Melius est enim sine hujusmodi amicis vel necessariis esse in paradiso, quam habere tales, et postmodum esse in inferno. Etenim nihil est, quod contra salutem animæ debeamus diligere. Unde *Cassiodorus* : « Justitia non patrem, non matrem novit, personam non accipit, solum Deum considerat et attendit. » Rumpere ergo omnem affectum carnalem, et separa eum a te, si major est potentior es ; si minor es, separare ab eo, et in quantum potes, devita societatem ejus quem castigare nequis ; nihil enim tam nocivum ut perniciosa societas. Et ideo inemendabiles quantumlibet amici nobis vitandi sunt ; ne si cum perditis in hac vita partem habere volumus, simul in futura cum illis pereamus. Unde *Hieronymus* : « Melius est ut propinquitate et emolumentis carnalibus careas, quam, dum vis tuos lucrificare cognatos et necessarios, causas habeas ruinarum. Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus qui nos excludere potest a regno cœlorum, amorì Domini præponatur.

Novit unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur animus ac sæpe tentetur ; melius est vitam solitariam ducere, quam ob vitæ præsentis necessaria æternam vitam perdere ; melius est solum salvum fieri, quam perire cum pluribus : » hæc *Hieronymus*. Et nota, secundum *Augustinum*, quod etiam hoc ipso separantur, a quibus separantur, quando eis mala suadentibus, hoc est scandalizantibus, non consentitur. Sed quæritur, quid dimittendum est pro scandalo ? Et dicendum, quod illud de quo quæritur : aut est malum in se, sive mortale, sive veniale, et de tali non est dubium quin dimitti debet ; aut est indifferens, et hoc similiter debet dimitti ; aut est bonum, et tunc aut est bonum præcepti, et hoc homo non debet dimittere, quia pro vitando peccato alterius, nullus debet peccare, aut bonum supererogationis, et hoc quamvis posset dimittere pro scandalo alterius, non tamen totaliter, sed aliquando ad tempus debet intermittere, quia est de vitæ perfectione et veritate, etsi non de necessitate ; ideo veritas vitæ, justitiæ et doctrinæ, non simpliciter est propter scandala dimittenda ; unde est versus :

Justitiæ, vitæ, doctrinæ scandala cedunt.

De hoc vide plura jam dicta, in capitulo præcedenti.

5 HUMILITATIS EXCELLENTIÆ. — Et notandum, quod multas humilitatis excellentias legimus in hoc loco. Habet enim humilitas excellentiam : primo, in Sanctorum collegio, quia est exemplar populi sancti, unde : *Advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum* ; secundo, in officio, quia est ostiaria paradisi, unde : *Et dixit : Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum* ; tertio, in præmio, quia est de majoribus regni, unde : *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est in regno cœlorum* ; quarto, in primatu seu fastigio, quia est vicaria Christi, unde : *Et qui suscepit unum parvulum ta-*

lem in nomine meo, me suscipit; quinto, in iudicio, quia est præcipua ultrix opprobrii, unde : *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei*, etc. ; sexto, in hoc exilio, quia ejus ministri comites et adiutores sunt Angeli beati, unde sequitur : *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis... quia Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei*.

6 CUR NON SUNT CONTEMNENDI PARVULI? — Postquam ergo docuit vitare scandalum ; consequenter docet vitare contemptum, qui est quasi radix ipsius scandali. Quamvis enim pro vitando scandalo Dominus omnes carnales affectus præceperit respuere, non tamen usquequaque ut despiciamus illos, de quorum salute possumus spem habere, de qua solliciti debemus esse ; unde dat specialem causam non contemnendi pusillos et parvulos, sed honorandi, et salutem eorum querendi ; quia ipsi sunt Deo multum cari, quod ostendit ex duobus. Dicit ergo : *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis*. Ac si dicat, secundum *Hieronymum* : Quantum in vobis est, nolite contemnere ; sed post vestram salutem etiam illorum querite sanitatem. Si autem perseverantes in peccatis illos videritis, melius est vos salvos fieri, quam perire cum multis. Et primo ostendit hoc ex honorabili Angelorum custodia, dicens : *Dico enim vobis, quia Angeli eorum*, id est eis assignati in cælis, *semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est*, id est visione manifestationis Dei perfrauntur. Facies enim Dei, secundum *Augustinum*, manifestatio ejus intelligenda est, et ideo possunt renuntiare injurias illatas eis quos custodiunt. Et est ratio a majori : quia parvuli non contemnuntur a majoribus, scilicet Deo Patre cœlesti et Angelis beatis ; ergo nec a minoribus, scilicet hominibus miseris, debent contemni. Ac si dicat : Vos illos non debetis contemnere, sed honorare, quos Deus Pater cœlestis sic honorat et dignificat, quod ad ipsorum ministerium et custodiam Angelos beatos deputet ; non est enim spernendum ab homine, quod apud Deum

tantæ est curæ ; si ergo contemnitis, Angeli nuntiabunt et Pater meus ulciscetur de vobis. Unde *Hieronymus* : « Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum ! » Sic itaque Angeli existentes circa ministerium nostrum, quia ibi sunt ubi operantur, vident Deum in cœlo facie ad faciem ; quamvis enim mittantur, attamen vident Patrem, quia semper Deo inhærent per apertam visionem, et quia ubique Deus præsens est, ideo et in terra eum cernunt. Missi ergo ante Dominum sunt, quia quocumque veniunt, intra ipsum, qui ubique est, currunt ; et cum ad nos veniunt, sic exterius implent ministerium, ut tamen nunquam interius desint per contemplationem ; licet enim mittantur in ministerium pro salute hominum, tamen non recedunt a contemplatione divina, sed adstant Deo per contemplationem jugem et continuam. Et bene dixit : *Qui est in cælis*, quia licet Deus sit ubique per essentiam, præsentiam et potentiam, tamen specialiter dicitur esse in cælis, ubi adest Beatis per apertam visionem. Non ergo debent contemni, sed honorari, quos Deus sic honorat, quia contemptus istorum ascendit ad contemptum Dei, cujus imaginem habent. In eis quoque contemptis, contemnuntur Angeli eorum ministri et custodes. — Deinde subjungitur alia ratio, sumpta ex redemptione Christi. Unde *Chrysostomus* : « Ne dicas ille faber est, ille sartor, ille agricola ; ab Angelis qui eis missi sunt venerabiles sunt, sed quanto magis ex ratione redemptionis Dominicæ ! » Secundo, ergo pusilli non sunt contemnendi, sed honorandi, quos sic Deus dilexit, quod pro eis, qui in Adam omnes peccaverant et perierant salvandis, misit Filium suum in similitudinem carnis peccati. Unde ait : *Venit enim*, et de cœlo descendit *Filius hominis*, Salvator hominum, *salvare quod perierat*, scilicet genus humanum, non tantum magnos, sed etiam pusillos. Ac si dicat : Vos non debetis contemnere et perturbando perdere,

quos ego veni salvare, quia ego pro hominibus homo fieri dignatus sum. Unde dicit Apostolus : *Noli contristare et perdere fratrem tuum, pro quo Christus mortuus est.* Non sunt ergo contemnendi pusilli, qui tanti sunt apud Filium Dei, qui pro eis venit mori; nec debet servus contemnere, quos Dominus tantum dilexit, sed exemplo ejus omnem curam, ut salventur, adhibere, pro quibus salvandis Dominus venit. Et hæc ratio seu cogitatio, secundum *Chrysostomum*, major est priore. Grave est contemnere quem Deus honorat Angelo custode; sed gravius, propter ejus salutem Dei Filius voluit in mundum venire.

7 DE ANGELORUM CUSTODUM MINISTERIO. — De prædicto Angelorum ministerio sic dicit *Bernardus* : « Fidelis paranympus, qui mutui amoris conscius, sed non invidus, non suam quærit, sed Domini gloriam. Discurrit medius inter dilectum et dilectam vota offerens, referens dona; excitat istam, placat illum. Interdum quoque, licet raro, repræsentat eos pariter sibi; sive hanc rapiens, sive illum adducens. Siquidem domesticus est et notus in palatio, nec veretur repulsum, et quotidie videt faciem Patris. » Unde et *Anselmus* : « Millia millium ad complenda Patris ministeria alacri discursu jugiter meant inter cælum et terram, quasi apes negotiosæ inter alvearia et flores, suaviter disponentes omnia; populus accinctus, nesciens labem, vel inobedientiæ moram : » hæc *Anselmus*. Vides quam fideliter Angeli nostri nobis serviunt, et quam solliciti circa nos sunt, unde illis magnam reverentiam debemus, et quotidie eos laudare, ac eis gratiarum actiones referre; nihilque illicitum, vel turpe in eorum præsentia, qui nobiscum sunt, cogitare, vel loqui, aut omnia operari. Ad hæc nos monet *Bernardus*, dicens : « *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Quantam tibi debet hoc verbum reverentiam inferre, asserre devotionem, conferre fiduciam : reverentiam, pro præsentia; devotionem, pro benevolentia; fiduciam, pro custo-

dia. Caute igitur ambula, tibi adsunt Angeli, sicut eis mandatum est, *in omnibus viis tuis.* In quovis diversorio, et in quovis angulo, Angelo tuo reverentiam habeto; ne audeas, illo præsentem, quod vidente me, non auderes. Quid retribues Domino, pro omnibus quæ retribuit tibi? Siquidem ei soli honor et gloria. Quare ei soli? Quia ipse mandavit, et omne datum optimum non nisi ab illo est; veruntamen, etsi ille mandavit, ipsi quoque, qui ei ex tanta caritate obediunt et nobis subveniunt in tanta necessitate, ingratos esse non licet. Simus ergo devoti, simus grati tantis custodibus; reclamemus eos quantum possumus, et quantum debemus : » hæc *Bernardus*. Et ideo, cum omni attentione necnon et devotione, distincte et alacriter officium divinum exsolvas; et in omnibus, scilicet : cogitando et verba proferendo, videndo et audiendo, stando et sedendo, supplicando et veniam sumendo; nec non in aliis singulis ad interiorum et exteriorum hominem in hoc officio spectantibus, sic reverenter et humiliter te habeas, quasi Deum ac beatam Virginem et omnes Angelos et Sanctos corporalibus oculis coram te videas, recogitans quod sine dubio præsentem sunt Angeli sancti, in quorum conspectu psallis Deo ibi et ubique præsentem. Unde qualiter homo in oratione possit intentionem suam recolligere, docet *Basilius*, dicens : « Quomodo non obtinebit quis, ut in oratione sensus ejus non vageatur, si certus sit assistere ante oculos Domini? Recogitet ergo homo se stare, seu primum jacere ante conspectum Dei, et secum loqui, et juvabitur a vagatione mentis. Unde *Jeremias* : *Recordare quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum*, imo recordari timet stare ante conspectum Dei : » hæc *Basilius*.

8 QUOMODO NOVEN CHORIS ANGELORUM HOMO ASSOCIARI MERETUR. — Et, quia homines beatis spiritibus sociandi sunt, idcirco hic nota quod quicumque in Ecclesia est, et maxime in religione, fideliter, humiliter et devote ministret. Et qui propter Deum infir-

mis et peregrinis seu pauperibus et sibi invicem caritate fraterna subveniunt, in primo gradu consistent, Angelicis spiritibus cœquati. — Qui vero oratione et devotione familiarius Deo intendunt, et proximis suam doctrinam, consilium, auxiliumque impendunt, in secundo gradu, Archangelicis spiritibus inferentur. — Et qui se exercent in patientia, obedientia, et voluntaria paupertate, et humilitate, omnesque virtutes fortiter peragunt, tertium gradum cum Virtutibus conscendent. — Qui autem vitiis et concupiscentiis reluctantes, diabolum cum cunctis suggestionibus suis contemnant, in quarto gradu cum Potestatibus triumphum gloriæ obtinebunt. — Qui vero in Ecclesia, animarum curas et prælaturas sibi commissas bene regunt et ministrant, animarum lucris, die noctueque invigilantes, et sic talenta sibi credita summo conamine duplicantes; hi cum Principatibus in quinto gradu gloriam regni pro labore suo possidebunt. — Qui autem divinæ majestati reverenter cum omni humili subjectione se inclinant, et pro ejus gloria omnem hominem reverentur et diligunt, et quidem semetipsos, quia ad imaginem Dei facti sunt, se etiam Deo quantum possunt conformant, carnem suam spiritui subjicientes, atque incentive mortificantes, animo suo dominantes, et ad cœlestia transferentes; hi cum Dominationibus in sexto gradu exultabunt. — Qui vero sedulæ meditationi et contemplationi inserviunt, ac cordis munditiam, et mentis tranquillitatem amplectendo, quietissimè in se Deo exhibent habitaculum; qui merito paradisi Dei appellari dicuntur, juxta illud : *Deliciæ meæ sunt esse cum filiis hominum*, de quibus etiam dicit : *Ambulabo in eis, et habitabo cum eis*, in septimo

gradu Thronis sociabuntur. — Qui autem scientia et cognitione ceteris eminent, qui singulari beatitudine Deum facie ad faciem, mente illustrata, conspiciunt, et ea quæ ex ipso fonte omnis sapientiæ hauriunt, per doctrinam et illuminationem aliorum in ipsum refundunt, in octavo ascensionis gradu, cum Cherubicis spiritibus, locabuntur. — Et qui Deum toto corde et mente diligunt, et igni æterno, qui Deus est se totos immergunt, eique simillimi facti, jam non suo, sed divino amore, sicut dilecti ab ipso sunt, diligunt omnia in Deo, et tam inimicos quam amicos diligunt propter solum Deum, quos quidem ab amore nihil potest disjungere, seu impedire, quia quo magis inimici in eos insurgunt, eo validius in amore unitivo convalescunt, nihil etiam consolationis et commodi temporalis requirunt, nisi quod ad laudem et gloriam Dei spectat, amore etiam tam ferventi accensi et inebriati, ad Deum per mille mortes transire, exemplo Apostolorum et Sanctorum non formidant; omnibus enim pœnis et tribulationibus spretis, propter fervorem dilectionis in carne mortali, et in vita præsentī, omnem tolerant gaudenter molestiam, feliciter quidem in semetipsis ardentes et alios accendentes, ita ut, si possent, omnes homines in deifico amore inflammarent, et perfectos facerent, ut cum ipsis arderent; qui etiam aliorum vitia et peccata, tamquam propria, lugent; nec quæ sua sunt querunt, sed solius Dei Patris faciem desiderabilem, hianti semper animo, super omnia diligunt et exquirunt; isti merito in nono gradu cum Seraphim computabuntur. Inter quos et Deum, nulli intersunt spiritus, qui ipsum vicinius contemplantur, et ipsi immediatius appropinquare videantur.

ORATIO

Domine Jesu Christe, Magister et rector bone, omnia interiora et exteriora mea governa propitius et rege, ne umquam aliis de me, vel mihi de aliis scandalum proveniat; sed omnem occasionem scandali tua gratia a me ab-

scindat penitus et excludat. Da etiam mihi, ut nullum de pusillis seu parvulis præsumentem contemnere; sed potius omnes studeam honorare, quos tu sic honorare, dignatus es, quod ad eorum ministerium et custodiam Angelos beatos deputasti, et tu ipse, pro eis salvandis, de cœlo in mundum venire et mori voluisti. Amen.

CAPUT VII

DE TRIBUS PARABOLIS, SCILICET : OVIS, ET DRACHMÆ, ET FILII PRODIGI.

Lucæ cap. XV.

1 TRIA SUNT, QUÆ AD MISERATIONEM INDUCUNT. — Deinde, ne quis scandalizet et contemnat pusillos, et ad ostendendum quanti sint pusilli apud Patrem, subdit tres parabolas per ordinem. Sed, secundum Lucam, duplex fuit occasio, sive causa harum trium parabolarum, scilicet : appropinquo publicanorum et peccatorum, ac murmuratio Scribarum et Phariseorum. *Erant autem appropinquantibus ei*, ad Jesum Salvatorem, *publicani et peccatores*, qui salute indigebant, *ut audirent illum*, quia rationabiliter peccata reprehendebat, et non cum austeritate, sed benigne eos admonebat, et spem veniæ promittebat. Libenter debent omnes ad Christum accedere et appropinquare, quia omnia remedia in eo poterunt invenire. De quibus sic dicit *Ambrosius* : « Omnis anima accedat ad Christum, quia omnia Christus est nobis; si vulnus curare desideras, medicus est; si febribus æstuas, fons est; si gravis iniquitate, justitia est; si auxilio indiges, virtus est; si mortem times, vita est; si cælum desideras, via est; si tenebras fugis, lux est; si cibum quæris, alimentum est. » *Et murmurabant Pharisei*, simulata sanctitate ab aliis divisi, *et Scribæ*, Legis notitia doctores populi, *dicentes* : *Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis*. Quasi dicerent: Hic creditur bonus et sanctus, et tamen ad suam conversationem et gratiam recipit peccatores, et quod amplius est, manducat cum illis, tamquam eorum ami-

cus. Si cognovissent Scribæ et Pharisei, quod venit in hunc mundum peccatores salvos facere, nequaquam murmurassent; nam eos recipiebat, ut conversando cum eis a peccatis converteret, et illuminaret, ac salvaret. Christus ergo peccatores poenitentes recipiendos esse ostendit; et super hoc tres parabolas adducit. Tria enim sunt quæ hominem ad miserendum consueverunt inducere, scilicet : simplicitas, propinquitas et necessitas. Ista tria similiter Deum inducunt ad miserendum. Primo, nostra simplicitas, et ad hoc pertinet prima parabola de ove errante : homo enim est simplex respectu hostis tam astuti, id est diaboli, unde clamat Psalmista : *Erravi sicut ovis quæ periit, quære servum tuum*, etc. — Secundo, nostra propinquitas quam nobiscum contraxit, et ad hoc pertinet secunda parabola de drachma amissa, in qua est imago regis, et superinscriptio nominis; sic et homo ad imaginem Dei formatus est, et habet suprascriptioem Christi, quia a Christo dicitur Christianus; et ideo debet nostri misereri, secundum illud Apostoli : *Nemo carnem suam odio habuit*, etc. — Tertio, nostra necessitas et paupertas, et ad hoc pertinet tertia parabola de filio prodigo revertente, qui dixit : *Quanti mercenarii in domo patris mei sunt, qui abundant panibus; ego autem hic fame pereor!* Quando enim homo cognoscit suam miseriam et infirmitatem, tunc Deus sibi exhibet suam pietatem;

unde dicitur ibidem, quod pater videns eum : *Misericordia motus est super eum*, etc.

2 PARABOLA OVIS ERRANTIS. — Respondendo ergo Scribis et Phariseis murmurantibus, subjungit Dominus primo parabolam unius ovis ex centum errantis, quam quæsitam et tandem inventam, quia propter infirmitatem ambulare non poterat, pastor bonus in humeris suis ad gregem reliquum reportat; et veniens domum convocat amicos et vicinos, ad congratulandum sibi super inventione ovis quæ perierat. Sententia itaque hujus primæ parabolæ, secundum Lucam, talis est in summa : si quis ovem perditam postea inventam libenter recipit, non debet mirari vel indignari, si peccatores recipio ad pœnitentiam, qui prius amissi erant per culpam. Vel, referendo eam ad pusillos, de quibus dictum est supra, talis est hujus parabolæ sententia : sicut non est voluntas pastoris, ut pereat de ovibus suis, sic non est voluntas Patris cœlestis, ut pereat unus, nec etiam multi de pusillis, nec etiam de altis; et ergo pusillus non est contemnendus; si autem perit, non voluntate Patris cœlestis perit, quia nec voluntate approbationis, vel consilii, vel præcepti ejus peccat; eo tamen auctore damnatur, quia omnis pœna ab ipso est.

5 SEPTEM IN HAC PARABOLA MYSTICE NOTANDA. — In hac tamen parabola, secundum sensum mysticum, tanguntur septem in speciali : quorum primum est hominis et Angelorum creatio, ibi : *Quis ex vobis homo qui habet centum oves*; secundum, hominis creati prævaricatio, ibi : *Et si perdiderit unam ex illis*; tertium, Filii Dei ad quærendum ovem perditam, scilicet hominem, Incarnatio, ibi : *Nonne dimittit nonaginta novem in deserto*; quartum, ipsius per Christi Passionem inventio, ibi : *Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens*; quintum, in cœlum ejus Ascensio, ibi : *Et veniens domum*; sextum, Angelorum ad sibi congratulandum invitatio, ibi : *Convocat amicos, dicens eis : Congratulamini mihi*; septimum, sen-

sus mystici expressio, ibi : *Dico vobis quod ita gaudium erit in cœlo, super uno peccatore pœnitentiam agente, quam supra nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia*. Quia vero centenarius perfectus est numerus, ipse Deus, secundum *Gregorium*, centum oves habuit, cum Angelorum et hominum naturam creavit et possedit; sed una ovis tunc erravit et periit, cum homo peccando pascua vitæ reliquit. Et intelligitur per unam ovem homo, et sub homine uno universitas omnium hominum, a principio usque ad finem mundi, sentienda est; quia unus creatus est homo unde omnes prodirent, et in unius hominis errore omne hominum genus oberravit. Nonaginta autem novem, id est novem ordines Angelorum, idem enim significat numerus simplex et compositus, dimisit ratione humanitatis assumptæ, in deserto, sive in montibus et excelsis, id est in cœlo, quod et diabolus et homo deseruit, quando peccavit. Cœlum quippe dicitur desertum, id est derelictum, tum quia fuit derelictum ab Angelo, qui in eo fuerat creatus; tum quia fuit derelictum ab homine, qui ipsum fuerat habiturus; item, quia instar deserti, in eo sunt dulces cantus avium, id est Angelorum, ibique sunt rosæ Martyrum, ac violæ Confessorum, et lilia Virginum. Et, ut perfecta summa ovium reintegraretur in cœlo, hominem perditum quærebat in terra. Et inveniens ovem, humeris suis imposuit, et ad gregem reportavit. Cum ergo pastor pius ovem perditam reperisset, non punivit, non verberavit, non urgendo ad gregem duxit; sed superponens humiliter humeris, et portans clementer, gregi annumeravit. Tunc vero ovem humeris reportans imposuit, quando naturam humanam suscipiens, peccata nostra ipse portavit; quia pro homine redimendo humanam naturam suscepit, et in brachiis suis in cruce extensis peccata hominis, id est pœnam peccatorum nostrorum, portavit. Et, secundum *Ambrosium*, humeri Christi crucis brachia sunt : illic mea peccata deposui, in illa patibuli nobilis cruce

quievi. Et attendendum quod Christus gaudens imposuit ovem humeris suis : quia, licet magnus fuerit dolor Passionis et mortis, quo genus humanum requisivit et humeris imposuit, hunc tamen et laborem et dolorem lætanter sustinuit, ut perditam ovem recuperaret. Inventa autem ove, ad domum venit ; quia, reparato homine, ad cœleste regnum rediit, ad quod cum ove reversus est, quando cœlum ascendit, et *captivam secum duxit captivitatem*.

4 GAUDIUM ANGELORUM, PASTORIS ET CHRISTI. — Et convocat amicos et vicinos, scilicet Angelorum choros, qui amici ejus sunt, quia ejus voluntatem continuo custodiunt, et vicini, quia claritate visionis ipsius assidue perfruuntur, *dicens illis : Congratulamini mihi, et simul mecum, quia inveni ovem meam, quæ perierat*. Secundum *Gregorium*, non dicit, congratulamini, inventæ ovi, sed mihi ; quia videlicet gaudium ejus est vita nostra, et cum nos ad cœlum reducimur, solemnitatem lætitiæ illius implemus. Vel, ideo congratulandum sibi est : quia non frustra laboravit, nec frustra mortuus est, ex quo ovem perditam invenit ; ovi vero non est congratulandum, quia nullis suis meritis inventa est. Et subjungit, concludendo : *Dico vobis : Quod ita gaudium erit in cœlo, super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia* : non dicit pœnitentiam cogitante, quæ est pœnitentia procrastinorum ; nec dicit pœnitentiam docente, quæ est pœnitentia verbosorum prædicatorum ; nec dicit pœnitentiam ostendente, quæ est pœnitentia hypocritarum et simulatorum ; sed dicit pœnitentiam agente, quæ est pœnitentia devotorum. Non est ergo gaudendum solummodo de redemptione generis humani ; sed quacumque hora convertitur unus peccator, fit gaudium Angelis Dei, eo quod numerus eorum suppleatur, ex conversione peccatorum. Unde ait *Augustinus* : « Qui per pœnitentiam peccatum diluit, angelicæ felicitatis in æternum consors erit, hinc est quod super con-

versione peccatoris, velut de suo consorte, Angeli in cœlo gaudere dicuntur. » Nam, ut dicit *Origenes* : « Nos Angelis in cœlis occasionem gaudii præbemus, cum super terram ambulantes conversationem in cœlis habemus. » Secundum *Ambrosium*, Angeli quoniam rationabiles sunt, non immerito hominum redemptione lætantur, quamquam hoc quoque proficiat ad incentiva probitatis, si unusquisque conversionem suam gratam fore credat cœtibus Angelorum, quorum aut affectare patrociniū, aut vereri debet offensam ; et tu igitur Angelis esto occasio lætitiæ, et gaudeant de tuo reditu. Unde ait *Beda* : « Ovem ergo Dominus invenit, quando hominem restauravit, et super eam inventam majus gaudium est in cœlo, quam super nonaginta novem, quia major materia divinæ laudis est in restauratione hominum, quam in creatione Angelorum. Mirabiliter etenim Angelos creavit ; sed mirabilius homines restauravit : » hæc *Beda*. Quamvis ergo pastor multo plus diligat oves nonaginta novem, quam solam centesimam ; tacitis tamen aliis, de restaurata multis modis se gaudere ostendit. Sic quoque Salvator de reparatione hominis magis gaudet, hoc est magis et pluribus argumentis ostendit se gaudere, quam de Angelorum stabilitate ; usitatissimum etenim est, ut quamvis eum plus non diligamus, majorem tamen lætitiā de illo faciamus, quem de majori periculo liberari videmus. Sicut ergo pastor gaudet speciali gaudio de inventione unius ovis, non quia magis illam solam quam omnes alias diligat, sed quia in ea habet specialem rationem gaudendi, quam in aliis non habebat ; sic Deus de reversione peccatoris habet specialem rationem gaudii, quam non habet de ceteris in justitia permanentibus : ceteris tamen paribus, permanentes in justitia sunt Deo magis dilecti.

5 MORALITER DE PRÆLATIS ET DE ELECTORUM NUMERO. — Per hominem centum oves habentem moraliter significatur præsidens monasterio, vel Ecclesiæ, habens subditos in quo-

cumque numero, quia sæpe in Scriptura ponitur numerus determinatus pro indeterminato; et si perdiderit unam per apostasiam, vel occasionem aliam, nonne dimittit alias in deserto, id est in observatione claustrali vel ecclesiastica, quæ desertum dicitur, eo quod asperitas ibi videtur, et a multis deseritur; et vadit ad illam quæ perierat, ut ad bonum reducat; et gaudet de illius reductione plus quam super aliis non errantibus, non quia plus diligit eam ceteris, sed, quia habet specialem rationem gaudendi de reductione ejus, quam non habet de aliis; non errantes tamen semper sunt plus, ceteris paribus, diligendi. Et nota, secundum *Dyonisium Arcopagitam*: « Quod Dominus numerum electorum determinavit in decem: novem quidem ordinibus Angelorum, propter Trinitatem, in novenario enim numero trinarius fit tertio repetitus; et uno ordine hominum, propter unitatem, ut unitas in Trinitate ab Angelis et hominibus laudaretur, coleretur, et adoraretur. Voluit autem numerum electorum constare ex Angelis et hominibus, quia voluit a creatura spiritali et a creatura corporali laudari: » hæc *Dionysius*.

6 PARABOLA DRACHMÆ PERDITÆ. — Ad idem subdit parabolam unius drachmæ ex decem perditæ, pro qua mulier accendit lucernam, et everrit domum, ac quærit diligenter, donec inveniat; et super inventa eum amicis et vicinis gaudet. Drachma hoc loco est nummus certæ quantitatis, valens decem denarios usuales, habensque in se regis imaginem et superscriptionem; quem nos debemus offerre, scilicet nosmetipsos, in quibus est imago regis. Unde, secundum eundem *Dionysium*: « Homo microcosmus, id est minor mundus, dicitur. Habet enim ex terra carnem, ex aqua sanguinem, ex aere flatum, ex igne calorem. In cujus substantia spiritali imago et similitudo Dei exprimitur: imago in forma accipitur, similitudo in qualitate consideratur. Divinitas enim consistit in Trinitate, cujus imaginem tenet anima, quæ habet

memoriam, intellectum et voluntatem. In Deo consistunt omnes virtutes, cujus similitudinem tenet anima quæ capax est omnium virtutum: » hæc *Dionysius*. Igitur drachma, scilicet homo ad imaginem Dei factus, pro cujus requisitione sollicitatur divina sapientia et sponsa ejus, scilicet mater nostra Ecclesia, pro cujus quoque inventione lætatur tota cœlestis curia, quamvis pusillus, non est contemnendus; quia non vult Pater cœlestis, ut pereat unus de pusillis. Sententia autem hujus parabolæ, secundum Lucam, talis est in summa: Si mulier cum tanta diligentia drachmam perditam quærit, et de inventa gaudet, et ad gratulandum amicas et vicinas convocat; multo fortius Deus hominem perditum debet cum magna diligentia quærere, et de ejus inventione gaudere; et sicut nullus debet murmurare contra mulierem quærentem drachmam perditam, sic nullus debet murmurare contra Dominum quærentem peccatores, sive eos alloquendo, sive cum eis comedendo.

7 SEX IN EA MYSTICE NOTANDA. — Ubi tamen, secundum sensum mysticum, notantur sex in speciali: primo, Angelorum et hominum creatio, ibi: *Quæ mulier habens drachmas decem*; secundo, hominis creati prævaricatio, ibi: *Et si perdiderit unam*; tertio, Filii Dei ad quærendam drachmam perditam Incarnatio, ibi: *Nonne accendit lucernam*; quarto, ipsius per Christi Passionem inventio, ibi: *Et everrit domum, et quærit diligenter, donec inveniat*; quinto, Angelorum ad congratulandum invitatio, ibi: *Et cum invenerit, convocat, etc.*; sexto, invitationis ratio, ibi: *Quia inveni drachmam quam perdideram*. Secundum *Gregorium*, qui significatur per pastorem, ipse etiam significatur per mulierem; ipse enim Deus, ipse et Dei Sapientia: dicitur autem *mulier*, quia cum dolore nos parit. Angelorum vero et hominum naturam ad recognoscendum se Dominus condidit, et ad similitudinem suam creavit. Decem ergo drachmas habuit, quia novem sunt ordines Angelorum;

sed, ut compleretur electorum numerus, homo decimus est creatus. Et quia imago exprimitur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando homo, qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando a similitudine sui Conditoris recessit. Quotidie adhuc ista drachma perditur, vel in pulvere divitiarum, vel in luto luxuriæ, vel in in diverticulo erroris cujuscumque.

8 MORALITER DE QUÆSTIONE DRACHMÆ ET, EA REPERTA, DE ANGELORUM GAUDIO, ITEMQUE DE PRÆLATO. — *Accendit* autem mulier *lucernam*; quia Dei Sapientia apparens in carne, lumen deitatis accendit in testa nostræ mortalitatis, ad quærendum hominem perditum, et reducendum eum ad beatitudinem. Ista vero lucerna accensa refulsit miraculis, inflammavit dictis, illuminavit exemplis; collocatus enim erat homo in obscuris et umbra mortis, unde istam oportuit accendere lucernam. *Et everrit domum* conscientiæ, quia mox ut ejus divinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit. *Et quærît diligenter*, diligenter enim quæritur quod intime diligitur; sic vero ostendit Christus dilectionem, suam ad nos, ut animam suam pro nostra redemptione poneret; unde subditur: *Donec inveniat*, quia non destitit quærere, donec inveniret: quæsit nos usque ad contumelias, usque ad minas, usque ad flagella, usque ad crucem, usque ad mortem, usque etiam ad inferna. Nec mirum, si eam invenit, quam ubique, etiam usque ad inferna, cum divinitatis lucerna ardenti quæsit. Eversa ergo domo, invenitur drachma, quia, cum perturbatur hominis conscientia, reparatur in homine similitudo Creatoris; tunc enim consueta relinquuntur vitia, ut reluceat imago Conditoris. *Et cum invenerit, convocat amicas et vicinas*, scilicet supernas Virtutes, quæ amicæ sunt, ut exsequentes voluntatem ipsius, et vicinæ, quia ei per gratiam continuæ visionis appropinquant; quas ad congaudendum invitat; *dicens: Congratulamini mihi*, et gaudii participes facit: *Quia inveni drachmam quam perdideram*: congaud-

dent enim de peccatoribus ad eum conversis. Cum Deus de seipso habeat gaudium, et Angeli gaudeant in eo, gaudent tamen etiam de conversione pœnitentium, quando illud quod prædestinavit impletur; nec illud gaudium est Deo novum, aut temporale, sed æternum; Angeli vero quibus effectus prædestinationis innotescit, de nostra conversione temporaliter gaudent. Christus etiam gaudet super conversione cujuslibet peccatoris, propter duo: primo, quia per pœnitentiam ira sua placatur; secundo, quia pretium sanguinis sui in eo non frustratur. Est autem tantum gaudium Christo de conversione peccatorum, quod, si non sufficeret et sua Passio, rursus pati et mori esset paratus. Unde beatus *Dionysius* in epistola quadam scribit, quod cum quidam infidelis hominem fidelem a fide avertisset. Carpus quidam, vir magnæ sanctitatis, adeo moleste hoc ferebat, ut utrumque igne comburi Deum rogaret. Cui circa noctis medium apparuit Christus in aere, cum multitudine Angelorum; in terra vero apparuit fornax cum serpentibus accensus, ad quem trahebantur illi duo homines. Carpo ergo petente ardenti desiderio, ut mitterentur in fornacem, et moleste ferente dilationem; ecce Christus miseratus descendebat a solio suo in terram, et, extensis manibus, homines illos eripuit, elevataque manu, dixit Carpo: Iterum percute me lancea, paratus sum rursus pati et mori pro hominibus salvandis. Et subjungit Dominus concludendo: *Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei*, qui sunt vicini et amici Christi, *super uno peccatore pœnitentiam agente*: nam anima vitiorum laqueis capta et constricta, cum se corrigit et sic priora peccata relinquit, tam Cœlicolas quam Christicolas hilares facit. Unde *Bernardus*: « Denique gaudent in conversione et pœnitentia peccatorum, salutem hominum sitientes, quia lacrymæ pœnitentium sunt vinum eorum; hoc certe vinum lætificat cor hominis, hoc constat et Angelos bibere cum lætitia: » hæc *Bernardus*. Et si Angelis tantum gau-

dium est pro peccatore, qui propria peccata damnat, quantum eis gaudium pro justo, qui aliorum peccata plangit? Considera hic quanta debet esse pœnitentia, ut per eam accendaris, nec torpeas; et totam domum, id est mentem et conscientiam everras, ut drachmam usque ad novissimum pulverem inquiras diligenter, non pigre, neque moratim, donec invenias. — Moraliter, mulier potest dici præsicens, tum propter fœcunditatem, tum propter pariendo difficultatem; hujus mulieris drachmæ sunt animæ Dei imagine insignitæ, quarum si unam perdidit, debet accendere lucernam, scilicet orando, meditando, sancteque vivendo; et vertere domum conscientiæ peccatoris, fervore prædicationis, ac terrore comminationis; et quærere diligenter, donec inveniat, quod sit quando ad pœnitentiam reducit.

9 PARABOLA FILII PRODIGI. — Tertiam quoque de eodem et expressius addit Christus parabolam, scilicet de filio prodigo, qui, consumptis et perditis facultatibus, ad patrem reversus, susceptus est ab eo et honoratus; quia homo non solum est ovis cara pastori, non solum drachma pretiosa mulierj, sed viscerosæ caritatis filius carissimus Patri. Deus enim Pater hominem ad imaginem et similitudinem suam creavit, ut post Angelos expressiori similitudine præ ceteris creaturis filius Dei dicatur. Ideo nullus, quantumcumque pusillus est, contemnendus, cum sit summi Regis filius; præsertim ille cui dedit fidem et gratiam, per quam factus est filius adoptionis. Et, si post susceptam fidem et gratiam, quæ ipsum ex dono Dei contingebat, vixerit luxuriose, per culpam gratiam perdendo, vel spiritualiter fornicatus fuerit, fidem deserendo; adhuc non est contemnendus, adhuc a Christi et Ecclesiæ gremio non est ejiciendus, quia si pœnituerit, et humiliter redierit, adest Deus Pater *miserator et misericors*, qui non lætatur in perditione filiorum, qui occurrit pœnitenti, et dat ei osculum pietatis et amoris. In cujus receptione gaudet tota cœlestis cu-

ria; qui enim mortuus fuerat infidelitate et culpa, vivit fide et gratia; et qui perierat errore, inventus est, Christo pastore omnium requirente. Per hanc ergo parabolam datur intelligi benigna peccatorum a Deo receptio. Ex quo, secundum Lucam, vult habere, quod nullus debet indignari si benigne recipit peccatores.

10 SEX ETIAM IN EA MYSTICE NOTANDA. — In hac autem parabola sex tanguntur: primo status naturæ, atque utriusque filii communis propagatio, ibi: *Homo quidam habuit duos filios*; secundo, lapsus culpæ, et adolescentioris a patre recessio, ibi: *Et dixit adolescentior ex illis patri*; tertio, locus pœnitentiæ, et ejusdem postmodum reversio, ibi: *In se autem reversus*; quarto, munus gratiæ, et revertentis a patre benigna susceptio, ibi: *Cum autem adhuc longe esset*; quinto, stimulus invidiæ, et de ejus jucunda susceptione senioris indignatio, ibi: *Erat autem filius ejus senior*; sexto, virtus doctrinæ, et indignationis ejus rationabilis sedatio, ibi: *Pater ergo illius egressus cœpit rogare eum*.

11 HUIUS PARABOLÆ APPLICATIO JUDEIS ET GENTILIBUS, INNOCENTI ET PECCATORI. — Potest autem hæc parabola exponi de populo Judaico, et Gentili; vel de innocente seu justo tepido, et de peccatore pœnitente devoto: Judaico, inquam, vel justo conquerente de Domino, dante majorem gratiam vel devotionis fervorem Gentili, vel pœnitenti, quam sibi. *Homo ergo iste* de quo hic dicitur, Christus est, qui *habuit duos filios*, id est duos populos, scilicet Judaicum et Gentilem, qui sunt Filii Dei quantum ad ejus imaginem; vel ejus filii sunt omnes Christiani per ejus Baptismum regenerati, quorum tamen aliqui sunt justi, et aliqui sunt peccatores. *Et dixit adolescentior ex illis*, id est Gentilis populus, unde et populus Judaicus vocatur in Exodo filius Dei primogenitus; vel adolescentior, id est peccator, qui juvenis est moribus: *Da mihi portionem substantiæ quæ me contingit*; et sic petiit a patre portionem suæ substantiæ, ut recederet a Dei Patris Lege, et possit agere pro libito

voluntatis suæ, ac regeret se propria voluntate. *Et divisit illis substantiam*, quia Dominus dona sua omnibus largitur, licet diversimode, et dimittit quemlibet agere secundum arbitrii libertatem. *Adolescentior vero filius, non post multos dies, congregatis omnibus, peregre profectus est in regionem longinquam*, non localiter, a Deo Patre cœlesti, qui ubique est recedens, sed per multiplicationem peccati se a Patre, et patriæ cœlesti elongans; *et ibi*, scilicet in regione peccati, *dissipavit substantiam suam*, per peccatum bona gratiæ perdendo, et bona naturæ pejorando, *vivendo luxuriose* luxuria interiori, quæ est fornicatio spiritualis et maxime idololatria, et luxuria exteriori, quæ est fornicatio corporalis et manifesta. Peccator ergo a Patre suo cœlesti recedit, quando mortaliter peccat; et tunc in regione longinqua est, quia longe est a peccatoribus salus; et talis luxuriose consumit suam substantiam, quando sensus suos et vires convertit ad malitiam. *Et postquam consummasset*, id est consumpsisset, *omnia ornamenta naturæ*, tam naturalia quam gratuita, *facti est fames valida in regione illa*, quia in regione peccati fit magnus defectus pabuli divini, et fames honorum operum atque virtutum; *et ipse cœpit egere*, scilicet spiritualibus bonis et virtutibus, eorum fonte relicto; nam existens in mortali peccato fit egens omni spirituali bono. *Et abiit*, scilicet profectu erroris, et de malo in pejus ruendo, *et adhæsit uni civium regionis illius*, scilicet diabolo, qui est civis in regione umbæ mortis; et iste *misit illum in villam suam*, id est in cupiditatem mundanam, vel in peccatorum societatem, in qua dominatur sicut in propria villa, *ut pasceret porcos*, id est vitia quæ fœtida sunt et immunda. *Et cupiebat implere ventrem*, animæ scilicet affectum, *de siliquis quos porci manducabant*, id est de cibo porcorum, qui est carnalitas; *et nemo illi dabat*, scilicet ad satietatem, quia venter impiorum est insatiabilis; dæmones enim ad hoc student, ne unquam saturitas malorum proveniat.

12 DOCETUR PECCATOR QUID SIBI FACIENDUM UT AD DEUM REVERTATUR. — *In se autem reversus*, id est ad propriam suam conscientiam, per rationis dictamen, a qua recesserat sequendo sensualitatem; homo enim in peccando extra se egreditur, quia limites rectæ rationis transgreditur; et ideo pœnitendo ad seipsum revertitur. Debet autem pœnitens, secundum *Gregorium* recognoscere ubi fuit, quia in peccato, et ideo debet dolere; ubi erit, quia in iudicio, et ideo debet timere; ubi est, quia in miseria, et ideo debet ingemiscere; ubi non est, quia in gloria, et ideo debet suspirare. *In se ergo reversus, dixit*, pœnitendo de peccatis et dolendo: *Quanti mercenarii*, id est Deo servientes pro mercede æterna, *in domo patris mei*, id est in Ecclesia seu congregatione justorum, *abundant panibus* spiritualibus, scilicet verbi divini, et Eucharistiæ sacramenti, ac pluribus virtutibus necnon donis; *ego autem hic fame pereor*, id est penuria omnis boni, quo privatum me sentio! *Surga* igitur de luto culpæ, per infidelitatis vel peccati derelictionem: quia jacebat; *et ibo*, per conatum bene operandi, et per meliorationem, quia longe aberat, *ad patrem meum*, a quo recesseram; quia sub diabolo principe porcorum erat; *et dicam ei*, recognoscendo culpam, et ipsi petendo veniam: *Pater*, scilicet ex natura quam dedisti mihi, *peccavi*, scilicet male vivendo, *in cœlum*, id est coram cœlesti curia, scilicet Angelis sanctis, et ideo multum debeo dolere et flere, quia sic eos contristavi; specialiter peccator peccat in Angelum custodem suum, quia spernit ejus consilium; vel peccavi in cœlum, quod scilicet per culpam meam amisi, et per meam negligentiam non quæsivi; *et coram te*, scilicet vidente et sciente, id est in ipso conscientiæ meæ conclavi, ubi tui solius, qui Judex meus es, penetrant oculi; et ideo multum debeo erubescere et timere, quia peccavi ante oculos Judicis cuncta cernentis. Hic docetur modus confitendi, qui est quod omne bonum attribuiamus Deo, quod notatur ibi:

Pater, a quo scilicet omne bonum habemus; et omne malum quod facimus attribuamus nobisipsis, quod notatur ibi: *Peccavi in cælum, et coram te. Jam non sum dignus vocari filius tuus*: primo, quia a te recedens contristavi te; secundo, quia imaginem Patris non honoravi; tertio, quia, substantiæ meæ prodigus, extra disciplinam vixi; quarto, quia servum alterius, scilicet diaboli, me feci; quinto, quia degener in moribus pascendo porcos exstiti; sexto, quia ingratus te contempsi. *Fac me per condignam satisfactionem, sicut unum de mercenariis tuis*, scilicet bonum, qui servit pro æternis; non malum, qui servit pro temporalibus. Quasi diceret: Paratus sum amodo tibi satisfacere, tibi que servire spe mercedis æternæ; mercenarius enim laborat pro mercede. Ecce ergo post contritionem et confessionem, satisfactionis oblatio: hæc est pœnitentia meditantis in confessione peccati, nondum tamen agentis. Postquam itaque ad necessitatem famis pervenerat, in se reversus pœnitentiam agere incipiebat, quia necessitas ipsum compellebat. In quo notare possumus Dei clementiam, quia etiam peccatores compellit agere pœnitentiam. In tantum enim nostram salutem diligit et quærit quod omnibus modis quibus potest nos attrahit: quosdam per prædicationem, quosdam per inspirationem, quosdam per beneficiorum largitionem, quosdam vero per flagellationem. Unde dicit *Beda*: «Prodigus iste, postquam in semet reversus diræ famis supplicia formidabat, velut jam servus effectus, etiam mercenarii statum de mercede jam cogitans concupiscit. Ad filii affectum, qui omnia quæ patris sunt sua esse non ambigit, aspirare nequaquam præsumit; sed mercenarii statum jam pro mercede servitutis desiderat:» hæc *Beda*. Distat autem inter mercenarium, et servum, et filium. Servus enim est, qui supplicia metuens solo timore pœnæ præsentis vel futuræ temperat se a vitiis, et declinat a malo. Mercenarius autem, qui causa mercedis, et desiderio regni cœlestis, obedit

mundato et cavet offensas. Filius vero, qui servans jus heredis, non pro lucro servit mercedis; sed gratia ipsius boni et amore virtutum succensus, quidquid est illi contrarium, toto detestatur desiderio.

13 BENIGNA PECCATORUM A DEO RECEPTIO. — *Et surgens*, implendo quod deliberaverat, *venit*, id est venire cœpit, se ad pœnitentiam per bona opera disponendo, *ad patrem suum*, ejus gratiam requirendo. Est autem pater redeuntibus clemens. Nam sequitur: *Cum autem adhuc longe esset*, id est attritus et motus ad pœnitendum, non tamen perfecte contritus, ad quod requiritur Dei præveniens gratia; ideo subditur: *Vidit illum pater ipsius*, oculo clementiæ. Ut enim dicit *Chrysostomus*, sensit pater pœnitentiam; non expectavit recipere confessionis verba, sed prævenit petitionem misericorditer agens; unde et subditur: *Et misericordia motus est*, misericorditer ei inspirando motum pœnitentiæ, et velociter, *accurrens*, ipsum præveniendo per misericordiam inchoantem, *cecidit super collum ejus*, cum amoris amplexibus contringendo per misericordiam concomitantem; et *osculatus est eum*, dulciter ipsum sibi perfecte reconciliaudo, per gratiam subsequenter. Occurrit quippe Dominus pœnitenti per gratiam prævenientem, et recipit eum per clementiam omnia scelera dimittentem. Unde ait *Gregorius Nysenus*: «Confessionis meditatio placavit ei patrem ut obviam ei iret, et oscula conferret.» Unde et *Chrysostomus*: «Quid enim est aliud quod occurrit, nisi quia nos peccatis impediuntibus, nostra virtute ad eum pervenire non poteramus, ipse autem potens ad invalidos pervenire, descendit?» Osculatur autem os ejus per quod emissa de corde confessio pœnitentis exierat, quam pater lætus excipit. Incipit autem jam peccata confiteri; unde sequitur: *Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum, et coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus*, quod intellige ut supra; sed hic jam non facit mentionem de statu mercenarii, quia post-

quam suavissimum osculum recepit, ex tunc statum mercenarii dedignatur; sed, ut dicit *Beda*, pater occurrens non contentus minora concedere, utroque gradu sine dilatione transcurso, pristinae filiorum restituit dignitati; nec jam de mercede conductoris; sed de hereditate fecit cogitare parentis.

14 QUID IN SENSU MYSTICO STOLA PRIMA, ANNULUS, CALCEAMENTA ET VITULUS SAGINATUS? — *Dixit autem pater*, scilicet Deus, *ad servos suos*, id est Apostolos et Ecclesiae ministros, quibus Christus praecepit benigne recipere poenitentes et confitentes: *Cito proferte stolam primam*, id est cito proferendam et restituendam vere poenitentibus innocentiam nuntiate et promittite; *et induite illum*, id est ostendite et certificate illum induendum; *et date annulum*, id est fidei signaculum docete dandum *in manu*, id est opere *ejus*, ut per opera fides clarescat, et per fidem opera confirmetur; annulus enim rotundus, cum non habet principium neque finem, significat fidem aeternae Trinitatis, quo fidelis anima Deo desponsatur; hunc annulum debent ministri Ecclesiae in manu dare, docendo ipsum habendum in opere: *Fides enim sine operibus mortua est*, et similiter opus sine fide non sufficit; *et calceamenta*, id est Sanctorum exempla, *in pedes ejus*, scilicet in intellectu et affectu. Secundum *Chrysostomum*, ad non tangendum terrena, et ad corrigendum viam, ut per lubricum mundi istius iter fixus et immaculatus incedat. *Et adducite vitulum saginatum*, id est Christum, quem, secundum *Chrysostomum*, vitulum nominat propter hostiam et immolationem corporis immaculati; saginatus autem dicitur propter gratiarum pinguedinem et plenitudinem, quia pinguis et opimus omni spirituali virtute in tantum est, ut pro totius mundi salute sufficiat; *et occidite*, hoc est, secundum *Augustinum*, mortem ejus insinuate; tunc enim cuique occiditur, cum credit occisum. Hic ergo vitulus filio prodigo revertenti adducitur et occiditur, quando Christi

Passio Gentili populo et cuilibet peccatori praedicatur; aut quando in sacramento Eucharistiae ministratur. Hic vitulus semel occisus est in re, sed multoties in sacramentali representatione; quotidie vero immolatur et credentium fide, et praedicantium recordatione. *Et manducemus et epulemur*, quia peccator vere poenitens ad mensam Christi cum aliis Christianis recipitur; et non solum filius reversus reficitur, sed etiam pater et servi ejus, quia refectio Dei et Sanctorum est salus peccatorum; et ideo bene dicit pluraliter: *Manducemus et epulemur*. Unde *Ambrosius*: «*Epulantem autem inducit, cum dicit epulemur, ut ostenderet quoniam paternus est cibus salus nostra, et Patris est gaudium nostrorum redemptionis peccatorum.*» *Quia hic filius meus mortuus erat*, spiritualiter per infidelitatem et morte culpae, *et revixit* per fidem et vitam gloriae; vel, *mortuus erat*, per separationem a Deo, tamquam a Patre, *et revixit*, revertendo ad Deum tamquam ad Patrem suum, quia, secundum *Augustinum*, vera mors, quam homines non timent, est separatio animae a Deo, qui est vera vita animarum; *perierat*, scilicet recedendo a consortio Sanctorum, quasi a fratre, *et inventus est*, quia matri Ecclesiae restitutus per Baptismum, vel poenitentiam. Et nota hic circa receptionem peccatoris, quod Pater de caelis recipit poenitentem velociter; quod notatur cum dicitur: *Et accurrens*, quia Deus pronus est ad miserendum, et tardus ad puniendum, cujus natura et proprietas est *misereri semper et parcere*; secundo, recipit dulciter, reconciliando eum per gratiam sibi, ideo dicitur: *Cecidit super collum ejus*; tertio recipit honorabiliter, ideo dicitur: *Proferte stolam primam, et induite illum*, id est restituite innocentiam quam in Baptismo induerat, sed per peccatum perdiderat; et *date annulum in manu ejus*, id est gratiam bene operandi, quia non sufficit habere innocentiam, nisi fiant opera bona, sed quia in operando saepe adversa occurrunt, ideo subditur: *Et calcea-*

menta in pedes ejus, id est constantiam contra adversa; quarto, recipit lætanter, unde dicitur: *Et adducite vitulum saginatum, et occidite; et manducemus et epulemur*. Deus enim ipsi pœnitenti consolationes et dulcedines infundit, et in conversione peccatoris ipse Deus, et Angeli, et omnes Sancti gaudent.

15 INDIGNATIO SENIORIS FRATRIS. — *Erat autem filius ejus senior in agro*, id est Judaicus populus in cultu unius Dei occupatus erat, Legem observando; vel Christianus in justitia perseverans, remisse tamen operando. *Et cum veniret et appropinquaret domui*, scilicet Ecclesiæ, *audivit symphonium et chorum*, scilicet pœnitentes Deum laudantes, et in Domino gaudentes epulantes; *et vocavit unum de servis, et interrogavit quid hæc essent*, scilicet festa Ecclesiæ vel gaudia. *Isque dixit illi: Frater tuus*, id est Gentilis populus, vel peccator, *venit*, scilicet ad fidem et pœnitentiam; *et occidit pater tuus*, id est Deus, qui est Pater omnium per creationem, *vitulum saginatum*, id est Christum, quod intellige, ut supra dictum est, *quia salvum ipsum recepit*, scilicet Gentilem populum et peccatorem. *Indignatus est autem frater senior*, talis enim aliquando miratur quod Deus respicit magis peccatorem conversum, dando ei virtutem fortius operandi, et talis admiratio potest dici indignatio large loquendo, in quantum talis non videtur dignus tanto bono; *et notebat introire*, scilicet ad convivium, id est in Ecclesiam, vel in peccatorum communionem, propter indignationem. *Pater ergo illius*, scilicet Deus, volens pacificare eum et amovere hanc admirationem, seu indignationem, et cupiens hunc salvare: *Vult enim omnes homines salvos fieri... egressus*, scilicet de domo synagogæ in Ecclesiam, vel de rigore justitiæ ad misericordiam; *cepit rogare illum*, per se, scilicet interna inspiratione; et per suos vicarios, scilicet apostolica prædicatione, et aliorum eruditione, ostendens justo quod hoc non provenit ex parte veteris peccatoris pœnitentis, sed ex

infinita bonitate Dei conferentis, secundum sua vera judicia facultatem omnium transcendentia; et quod quidquid operatur juste sit, licet hominibus aliquando aliter videatur. *At ille respondens dixit patri suo indignationis suæ causam ostendendo: Ecce tot annis servio tibi*, scilicet Legis justitiam sectando, vel pro te mala sustinendo, et bona faciendo, *et numquam mandatum tuum præterivi*, quod scilicet est de uno Deo colendo, vel a justitia incepta recedendo, *et tamen nunquam dedisti mihi hædum*, quia omnia beneficia Veteris Legis modica sunt, et quasi nullius reputationis respectu beneficiorum Novæ Legis; *ut cum amicis meis epularer*, scilicet cum Prophetis, Patriarchis et Angelis; vel hædum, id est tantam peccatorum exprobrationem et abominationem, ut epularer per devotionis fervorem. *Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam*, scilicet temporalem et spirituales, *cum meretricibus*, id est cum carnalibus vitiis et spiritualibus, *venit, occidisti ei vitulum saginatum*, scilicet Christum, vel dedisti ei magnæ devotionis pinguedinem. Quasi diceret, secundum ordinationem tuam hoc fuit.

16 QUOMODO A PATRE REPREHENDATUR. *At ipse*, scilicet pater ejus, *dixit illi*, scilicet filio suo seniori, tamquam pius pater ipsum placare volens: *Fili, tu semper mecum es*, scilicet per Legis observantiam, vel per justitiæ custodiam; *et omnia mea tua sunt*, scilicet bona gratiæ in re, et bona gloriæ in spe. Quasi diceret: Tamquam jure hereditario per debitum remunerationis tibi omnia mea debentur. *Epulari autem et gaudere oportebat, quia frater tuus hic*, scilicet, unde congaudere deberes, non indignari, *mortuus erat*, scilicet per privationem fidei, quæ est animæ vita, vel per amissionem innocentiae et justitiæ, *et revixit*, per susceptionem fidei et recuperationem innocentiae; *perierat*, propter morum amissionem, *et inventus est*, quia redditus matri Ecclesiæ propter emendationem. Monet eum gaudere: quia in hoc apparet

optime bonitas hominis, quando scilicet libenter videt emendationem et correctionem fratris. Unde *Augustinus*: « Nihil ita probat spirituale virum, sicut peccati alieni curatio; cum liberationem potius quam insultationem, potius auxilia quam convitia meditatur; et quantum facultas tribuit, suscipit. » Ubi *Chrysostomus*: « Hæc ergo parabola ad hoc est composita, quod peccatores non diffident reverti, scientes quod magna consequentur; unde introducit alios turbatos in eorum bonis, non ut iudicet eos livore tabescentes, sed tanto decore honoratos redeuntes, ut etiam invidiosi possint aliis fieri: » hæc *Chrysostomus*. Unde dicit et *Dionysius*: « Vere optimus, et superoptimus Jesus Christus, qui redeuntibus amabilem se exhibet; accedentibus quoque occurrit et obviat; et totus totos amplectens salutat; et in humeros tollit, quos vix ab errore convertit; nec de prioribus illos accusat, sed diem festum agit, et amicos convocat, et, ut sit omnium lætantium habitudo, optimos quoque Angelos in lætitiā suscitāt: » hæc *Dionysius*. Quotidie Deus filium recipit revertentem, dum quemlibet peccatorem recipit pœnitentem; et alia supradicta circa eum facit, dnm gratiam quam in Baptismo receperat, et per culpam perdiderat, iterum illi reddidit. Igitur non debemus fratrem nostrum peccatorem contemnere, vel derelinquere; sed revertentem dulciter recipere, ac caritatem circa eum ostendere, et benigne tractare: ne Salvator noster iratus nos peccatores merito contemnat, et iuste derelinquat. Considera nunc quantum operatur pœnitentia, et quanta sit circa pœnitentes Dei misericordia. Unde *Bernardus*: « O felix pœnitentium humilitas! O bona spes confidentium! quam facile vincis invincibilem, quam cito tremebundum Iudicem convertis in piissimum Patrem! » Et iterum: « O quæ et qualis et quanta est misericordia Dei, quæ peccatorem conversum non minus diligit, quam eum qui nullam peccati maculam contraxit! » hæc *Bernardus*,

17 RELATIONES ET MIRA CONCORDANTIA TRIUM HARUM PARABOLARUM. — Tres igitur parabolæ uno fine clauduntur, de quibus *Ambrosius* sic loquitur: « Non otiose sanctus Lucas ex ordine tres parabolas posuit: ovis quæ perierat, et inventa est; drachma quæ perierat, et inventa est; filius qui erat mortuus, et revixit: ut triplici medio provocati vulnera nostra curemus. Spartum enim triplex non corrumpetur. Qui sunt isti? Pater, pastor, et mulier. Nonne Deus, Pater? Christus, Pastor? Mulier, Ecclesia? Christus te in corpore suo revehit, qui tua in se peccata suscepit, quærit Ecclesia, recipit Pater; quasi Pastor revehit, quasi mulier inquit, quasi Pater vestit; prima misericordia, secunda suffragatio, tertia reconciliatio. Singula singulis quadrant. Redemptor subvenit, etiam suffragatur, auctor reconciliatur. Eadem divinæ operis misericordia, sed diversa pro meritis nostris gratia. Ovis a pastore lassa revocatur, drachma quæ perierat invenitur, ad patrem filius suis vestigiis redit, et plena condemnati erroris regreditur pœnitentia. Oves sumus, oremus ut super aquam refectionis nos collocare dignetur, oves, inquam, sumus, pasceamur; drachma sumus, habeamus pretium; filii sumus, ad Patrem redire festinemus; nec vereare ne te non recipiat. Non enim delectatur Deus perditione vivorum. Jam occurrens venienti tibi cadet super collum: *Dominus* enim *erigit elisos*. Osculum dabit, quod est pignus amoris; stolam, anulum, calceamenta proferri jubebit. Tu adhuc injuriam metuis ille restituit dignitatem! Tu supplicium vereris, ille osculum defert! Tu convitium times, adornat ille convivium! Facile reconciliatur, quando intense rogatur. Ideo discamus, quali Pater, obsecratione sit ambiendus. *Pater*, inquit, quam misericors, quam pius, qui nec offensus patrium dedignatur nomen audire! *Pater* inquit, *peccavi in cælum et coram te*. Hæc est prima confessio apud auctorem naturæ, apud solem misericordiæ, arbitrum culpæ

Sed et Deus novit omnia, vocem tamen tuæ confessionis expectat : *Ore enim confessio fit ad salutem*. Confitere ergo magis, ut interveniat pro te Christus, quem advocatum habemus apud Patrem, roget Ecclesia, illacrymet populus; nec vereare ne non impetres: advocatus spondet veniam, patronus promittit gratiam, reconciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur assertor. Crede, quia veritas est; acquiesce, quia virtus est; habet causam ut pro te interveniat, ne pro te gratis mortuus sit; habet et causam ignoscendi Pater, quia quod vult Filius, vult Pater. Occurrit tibi, quia audit te intra mentis secreta tractantem. Et cum adhuc longe sis, videt et accurrit: videt in pectore tuo, accurrit, ne quis impediatur, complectitur quoque. In occursu præsentia est, in amplexu clementia et quasi quidam patrii amoris effectus; supra collum cadit, ut jacentem erigat, ut oneratum peccatis atque in terrena defluxum reflectat ad cælum, in quo suum quærat Auctorem. Cadit in

collum tuum Christus, ut cervicem jugo exuat servitutis, et collo tuo jugum suave suspendat: » hæc *Ambrosius*.

18 PUSILLI DILIGENDI SUNT NEC UNQUAM CONTEMNENDI. — Considera nunc ex præmissis, quam multis modis inducit nos Deus, ut pusillos et humiles diligamus, nec aliquem ex his contemnamus, sed salutem eorum cum diligentia quæramus. Unde *Chrysostomus*: « Vides per quot inducit nos ad vilium fratrum diligentiam, ne utique contemnamus tales animas. Etenim hæc omnia dicta sunt propter hoc; omnia ergo sunt tolerabilia, propter salutem fratris. Ita enim studiosissimum quid Deo est anima, ut neque proprio Filio suo pepereerit; ideo, rogo, mane apparente, confestim exeuntes a domo, hanc unam intentionem habeamus, et idem ad omnes studium, ut eum qui periclitatur eripiamus; non dico hoc solum sensibile periculum, sed id quod est animæ, id est quod a diabolo hominibus infertur: » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Veni, Domine Jesu, quære servum tuum; veni, pastor bone, quære errantem et lassam ovem tuam; veni, Sponse matris Ecclesiæ, quære drachmam perditam; veni, Pater misericordiæ, recipe filium prodigum ad te revertentem. Veni non cum virga, sed cum caritate, et spiritus mansuetudine; veni ergo, Domine, quia solus es qui possis errantem revocare, perditum invenire, prodigum reconciliare; veni, ut facies salutem in terris, gaudium in cælis; et converte me ad te, et da mihi veram et perfectam pœnitentiam agere, ut sim Angelis occasio lætitiæ, Domine Deus salutis meæ. Amen.

CAPUT VIII

DE MODO CORREPTIONIS FRATERNÆ, ET DE DIMITTENDO FRATRI SEPTUAGIES SEPTIES.

Matthæi cap. XVIII.

1 PRÆCEPTUM CORREPTIONIS FRATERNÆ. — Et, quia Deus gaudet de peccatore converso, consequenter Christus

dat modum reducendi peccatorem ad ovile Dominicum; et quomodo per-eunti per culpam succurratur per

correctionem fraternam. Circa hanc vero correctionem fraternam est sciendum, quod corripere peccantem præceptum est affirmativum, et est omnium in omnes: quia, secundum *Glossam*, ita peccat qui fratrem suum peccare videt et tacet, sicut qui peccanti non indulget. Ista enim correctio ordinatur ad emendationem fratris peccantis; et ideo est actus caritatis, et pertinet ad omnes, quia, ut dicitur in Ecclesiastico: *Unicuique mandavit Deus de proximo*, et ideo sicut quilibet tenetur proximum ex caritate diligere, ita tenetur defectus ejus caritative, et ad emendationem ejus corrigere. Plus tamen ad hoc ligantur prælati quam alii: quia prælati ex zelo caritatis, et ex officio prælationis; sed alii tantum ex zelo caritatis. Item, prælati habent corripere verbo et flagello, alii tantum verbo. Et, cum sit præceptum affirmativum, ligat semper, sed non ad semper exsequendum, sed pro loco et tempore, quando licet et expedit, et homo credit quod correctio sit utilis apud illum quem corrigere intendit. Sunt autem quinque casus in quibus absolvitur homo ab isto præcepto. Primus, cum non adest aliqua spes emendationis; unde *Hieronymus*: « Frustra niti, et nihil quam odium querere, extremæ dementiæ est. » Secundus, cum timetur defectus probationis et criminaliter agitur, ubi scilicet actor ad talionem, si in probatione deficiat, obligatur. Tertius, cum prælato tamquam judici notum est factum, quia ille notorius est, vel convictus. Quartus, cum meliori operi, vel ad minus æque bono vacat, sicut monachi facere debent. Quintus, cum multitudo vel potestas est in culpa, ubi correctio plus noceret Ecclesiæ, quam prodesset; unde est versus:

*Non spes, non testis plebs, præsul scit,
[monachus sum.]*

2 HUIUS MODUS ET FORMA. — Ostendit ergo hic debitum modum correctionis hujus, et quis ordo in processu ejus sit servandus. Peccatum enim fratris aut est tibi soli cognitum, aut est publicum. Si tu solus scis, non ut

Deus per confessionem, sed ut homo per certam cognitionem, debes ipsum corrigere amicabiliter, secrete, et seorsum. Unde dicitur: *Si autem peccaverit in te*, id est, secundum *Augustinum*, te sciente, *frater tuus*, scilicet proximus tuus, *vade et corripe* et increpa eum, dulciter et caritative monendo secrete *inter te et ipsum solum*, ut non deducatur in publicum, quod est occultum; ut sic sis emendator, non criminis proditor, intendens correctionem, parcens pudori; ne si publice correptus semel pudorem aut verecundiam amiserit, in peccato permaneat, et pertinacior effectus difficile emendabilis maneat: forte enim præ verecundia incipiet defendere peccatum suum, et quem vis facere correctiorem, facis pejorem. Peccat ergo frater in illos, quibus scientibus peccat; quia, quantum in eo est, exemplo corrumpit quos testes suæ iniquitatis efficit. Corripe, inquam, eum: non laudes, adulando; non occidas, convitiando; non sileas, verecundando; non negligas, pigritando; non dissimules, inimicitias vel damna temporalia metuendo; non juvestandem, obsequium præstando. Unde sic dicit *Seneca*: « Amici vitia si feras, facis tua; bis peccas, cum peccati obsequium accommodas: » hæc *Seneca*. Subdit autem: *Et si te audierit*, pœnitendo et a peccato cessando, *lucratus eris fratrem tuum*, animam ejus salvando; et ejus revocatio cedet tibi in lucrum spirituale, scilicet salutis animæ tuæ, quia, ut dicit *Hieronymus*, per salutem alterius, nobis quoque acquiritur salus. Et certe libenter, ac patienter, debet quis recipere correctionem, propter animæ suæ utilitatem. Unde *Seneca*: « Moneberis libenter, et reprehenderis patienter; si merito objurgavit te aliquis, scito quia profuit, et si immerito, scito quia prodesse voluit. Non acerba, sed blanda verba timeas: » hæc *Seneca*. *Si autem te non audierit*, taceas et cesses, donec aliam viam procedendi habeas. — Alia autem via potest haberi dupliciter; quia illud peccatum aut est iterabile, aut non; si sit iterabile, debes aliqui-

bus bonis qui velint prodesse aliquid dicere, per quod possunt eum deprehendere, ut tecum possint eum corripere; si autem non sit iterabile, nihilominus coram talibus potes eum corripere, ut de illo pœniteat, et de simili sibi caveat; nec es proditor fraterni criminis, sicut dicit *Augustinus*. Si ergo per primam viam peccator non emendetur: *Adhibe tecum adhuc unum vel duos*, ita quod, secundum *Hieronymum*, cum peccator non audit corripientem in secreto, primo debet adhiberi unus qui, secundum *Augustinum*, vult prodesse non obesse. Quod si nec illum audierit, adhibeatur et tertius: vel corrigendi studio, ut scilicet aut admonitione, aut pudore corrigatur; vel conveniendi eum sub testibus, ut de peccato convincatur; vel, secundum *Glossam*, si dixerit non esse peccatum, probent contrarium: *Ut in ore duorum vel trium testium, stet omne verbum*. Si ergo peccatum omnino est occultum, tunc frater corripiatur occulte; si autem est publicum, tunc debet corripri publice, quia tunc non solum opus est ut ipse emendetur, sed et illi quos scandalizavit, in ipsa punitione ædificentur; et ejus exemplo alii timeant, et a malis coerceantur. — Et, si non prosit secunda via, addit Dominus tertiam, quæ habet vim coactivam, sic dicens: *Quod si eos, scilicet tecum corripientes et commoventes, non audierit, se corrigendo, dic Ecclesiæ*, id est prælato per denuntiationem publicam, sibi intimando: ut, qui prius eras corrector, propter ejus pertinaciam, fias accusator; et tunc sunt testes inducendi ad facti probationem, qui prius fuerant inducti ad fratris secretam admonitionem, ut qui emendari noluit correptione fraterna, in judicio convictus coerceatur a malitia. Quos autem non potes corripiendo, aut monendo vel accusando convertere, studeas saltem orando acquirere.

3 PœNA PECCANTIS PUBLICÆ NEC EMENDARI VOLENTIS. — Deinde, ad pœnam peccantis publicæ procedit, dicens: *Si autem et Ecclesiam non audierit, præceptum prælati contemnendo, sit*

tibi sicut Ethnicus et Publicanus, in numero fratrum non computandus, id est separetur a communione fidelium per excommunicationem et censuram ecclesiasticam; et devota cum tamquam hæreticum et excommunicatum, ut vel saltem pudore corrigatur, et opprobriis salvetur. Ethnicus dicitur Gentilis; ἔθνος enim Græce, gens est Latine. Publicanus vero dicitur, qui lucra seculi sectatur per fraudem, furta et perjuriam; vel, qui publicorum exactor est vectigalium. Proponuntur autem isti in exemplum, quia apud Judæos, quasi excommunicati habentur, non enim eis continentur; et in hoc culpa ejus et pertinacia magis detestabilis ostenditur. Detestabilior enim est in eodem genere peccati, et paribus aliis circumstantiis, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quam qui aperte Gentiles sunt. Nec tamen ideo negligenda est salus ejus; nam et ipsorum Gentilium et Publicanorum salutem semper inquirimus. Prima ergo correptio est amoris; secunda, timoris; tertia, pudoris: quia primo frater revocandus est amore; et, si hoc non prolicit, revocandus est timore; et, si hoc non sufficit, revocandus est pudore. Sane prædictus ordo fraternæ correptionis intelligitur tantum de criminalibus. Solent autem claustrales se in suis capitulis accusare, non præmissa admonitione; caveat tamen accusans, ne hoc ad infamandum, sed ad corrigendum faciat; quia aliter graviter peccaret. Felicius est qui seipsum accusat, et, excusationem aliunde non exspectat. Et ne quis superbus sequestrationem, vel excommunicationem talem contemneret, potestatem suis tribuit Apostolis, ut sciant, qui a talibus damnantur, eorum sententiam non contemnendam: quia robur et firmitatem habet a Deo confirmante in cælo, quod minister ejus facit in terra. Unde dicit: *Amen dico vobis, quæcumque ligaveritis super terram*, id est in Ecclesia militante, ab ea excludendo, *erunt ligata et in cælo*, id est in Ecclesia triumphante, quia talis sententia confirmabitur divino judicio; *et quæcumque solveritis super terram,*

vocando ad Ecclesiæ unitatem, *erunt soluta et in cælo*, per divinam approbationem. Ac si eis dicat : Sententia vestra firma stabit in abjiciendo contumacem, et in recipiendo pœnitentem, adhibita tamen debita diligentia in ferendo sententiam. Sive autem juste, sive injuste proferatur, semper sententia pastoris timenda est ; ne forte culpa quæ non fit ex opere, fiat ex elatione. Hoc dicit Dominus ad commendationem auctoritatis Ecclesiæ, et ad terrorem peccatorum ; ut coerceantur a malis, et pœniteant de commissis, quando audiunt, quod hic in terra propter culpam ligati, ligamur et in cœlis. Quod vero hic generaliter omnibus dicitur, dictum fuit supra Petro singulariter, in quo tamen omnes intelliguntur.

4 DUO COMMODA EX UNIONE CUM ECCLESIA, QUIBUS EXCOMMUNICATI PRIVANTUR. — Deinde, ut peccatores non contemnunt pœnam qua ab Ecclesia excluduntur, ponit duo commoda ex unitate et communione Ecclesiæ, quibus ab Ecclesia præcisi, et excommunicati, privantur. — Primum tangit, cum dicit : *Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint*, in bono, per unionem fidei, et per nexum caritatis *super terram*, ubi est opportunitas merendi vel demerendi, et de aliis judicandi ; *de omni re quaecumque petierint*, cum fide et sine hæsitatione, *fiet illis*, merito unitatis, a *Patre meo, qui in cœlis est*. Semper ergo orantes exaudiuntur, concurrentibus conditionibus ad hoc requisitis : ut scilicet orent pro se, ac pie, et perseveranter, et petant expedientia, scilicet ad salutem pertinentia, ac Dei ordinationi convenientia ; et, si digni sunt ipsi qui petunt. Et ideo, si non exaudiuntur, id fit, quoniam in aliquo horum deficiunt. Sæpe etiam pro aliis exaudiuntur ; etsi non oratio eorum in sinum eorum convertetur. Ubi *Origenes* : « Et ista est etiam causa, propter quam non exaudimur orantes, quia non consentimus nobis per omnia super terram, neque dogmate, neque conversatione. Sæpe enim in musicis, nisi fuerit convenientia vocum, non delectat

audientem ; sic in Ecclesia, nisi consensus habuerit, Deus non delectatur in ea, nec audit voces eorum. » Ubi et *Hieronymus* : « Possumus autem et hoc spiritualiter intelligere : quod nisi spiritus et anima corpusque consenserint, et non intra se bellum diversarum habuerint voluntatum, de omni re, quam petierint impetrent a Patre. Nulli dubium est quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus vult habere ea quæ spiritus : » hæc *Hieronymus*. — Secundum commodum est, quoniam : *Ubi duo vel tres*, multo magis ubi sunt plures, *congregati*, id est uniti per fidem et caritatem, non divisi per discordiam et dissensionem, non dispersi per terrenarum rerum concupiscentiam, non segregati per singularitatem, *in nomine meo*, id est ad salutem propriam, vel alienam querendam, ad gloriam nominis mei manifestandam ; unde *Rabanus* : « In nomine Domini isti quippe congregati sunt, qui ipsius gloriam æmulantur, ipsius spiritu fervent, ipsum in omnibus et per omnia fidei oculis et mundo corde non desinunt intueri » *ibi sum in medio eorum*, favens eis, et acquiescens bonæ voluntati et petitioni eorum, ac juvens eos in omnibus. Ipse enim, qui est pax et caritas, ac summum et commune bonum, sedem atque habitationem sibi in bonis atque pacificis collocavit, qui cum Patre cœlesti unus Deus, quæ juxta petunt in fide et gratia congregati, concedit et facit. Ubi *Chrysostomus* : « Non dicit simpliciter : *Ubi duo vel tres congregati sunt* ; sed addit : *In nomine meo*. Quasi dicat : Si quis, propter me, principalem amicitie causam ad proximum habuerit, cum eo ero ; et sic in aliis virtuosus erit. » Ubi et *Rabanus* : « Amat medium mediator Dei et hominum, qui *in medio doctorum* inventus est, *medius stetit* ad Baptismum, *medius pependit* in cruce, resurgens quoque *stetit in medio* discipulorum, *medius quoque* ad iudicium veniens, separabit agnos ab hædis : » hæc *Rabanus*. Ecce præmium concordie, ad quam totus iste sermo vocat. Unde ait *Hieronymus* : « Omnis

superior sermo nos ad concordiam provocaverat, igitur et hic præmium pollicetur, ut sollicitius festinemus ad pacem, cum se dicat inter duos vel tres, in suo nomine congregatos, medium fore : » hæc *Hieronymus*.

5 QUAM RARA EST CARITAS VERA, ID EST PROPTER CHRISTUM. — Considera nunc quantam caritatem et diligentiam circa proximum ostendere debemus, ut ipsum ab errore revocemus. Non est enim major caritas, quam fratrem peccantem corripere, et pro eo mori. Sed, heu! in paucis vera caritas et dilectio, quæ propter Christum est, experitur; et in multis dilectio et amicitia ficta reperitur. Unde hic ait *Chrysostomus* : « Plures videmus alias habentes amicitiae occasiones, hic enim quando diligitur diligit, ille autem quoniam honoratus est, ille autem quoniam in alio quodam negotio seculari fuit utilis, ille autem propter aliud tale; propter autem Christum difficile est invenire aliquem proprie et, ut oportet, diligere eum proximum quem diligit; sed omnia perscrutantes, invenimus apud multos amicitias poeticas, id est fictitias, magis quam hoc : » hæc *Chrysostomus*.

6 QUID SIT DIMITTERE PROXIMO SEPTUAGIES SEPTIES? — Quia vero Dominus, supra loquens de correctione fraterna, induxit ut peccanti et pœnitenti remittatur injuria; ne dubitetur de numero, quærit Petrus, caput scilicet discipulorum, quoties fratri peccanti sit remittendum; et petit si sufficiat ad salutem dimittere septies peccanti in eum. Cui interrogationi benignus et misericors Dominus respondit, quod sic peccanti non solum septies, sed septuagies septies remittendum sit. Secundum *Augustinum*, solet per septem cujuslibet rei, aut temporis, universitas indicari. Unde, cum in Psalmo canitur : *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil aliud est, quam *Semper laus ejus in ore meo*. Undenarius vero transgressionem significat, quia ubi transgredieris denarium, in quo Decalogus consistit, ad undenarium vadis; transgressio autem peccatum est. Omnem ergo transgressionem et injuriam, ac omnia peccata in-

telligi et dimitti voluit, quando septuagies septies dixit; quod ex numero universitatis, et numero transgressionis, id est ex septem et undecim compositum est; quia si undecim ducas septies, fiunt septuagies septies. Vel, ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato, ac si, secundum eundem *Augustinum*, diceret : Toties quoties, hoc est omnino quotiescumque peccaverit, toties dimittas. Ille vero numerus potius ponitur, quam aliquis alius, quia ab Adam usque ad Christum fuerunt septuaginta septem generationes; et ideo sicut Christus totius humani generis delevit culpas, sic et homo omnes suas debet dimittere injurias. Si enim Christus milia peccatorum invenit, et tamen omnia donavit; noli subducere misericordiam. Unde, secundum *Chrysostomum*, cum dicit : *Septuagies septies*, non numerum certum et determinatum ponit; sed quasi infinitum, quod continue et semper est, significavit. Et, secundum *Hieronymum*, septuagies septies accipitur pro septies septuaginta vel septuagies septem, id est quadringentis nonaginta vicibus, ut toties peccanti fratri dimittas in die, quoties ille in die peccare non poterit, vel quoties peccaverit; ut non sit modus in te, nec numerus in remittendo, sed semper dimittas. Et sic prima expositio refertur ad omnem injuriam; secunda ad omne tempus. Unde *Beda* : « Septenarius numero non veniæ dandæ terminus ponitur; sed, vel omnia peccata dimittenda, vel semper pœnitenti dimittendum præcipitur. Solet enim sæpe per septem cujuslibet rei, aut temporis, universitas indicari. » Et iterum : « Caute intuendum est, quia non passim peccanti, sed pœnitentiam agenti dimittere jubemur. Et primo quidem peccantem misericorditer increpare, ut sit cui postmodum habeamus juste dimittere. Qui ergo videns fratrem suum peccare tacuerit, non minus Dominici præcepti transgressor est, quam is qui eidem pœnitenti veniam dare noluerit; quia qui dixit : Si pœnituerit, dimitte, præmisit : Si peccaverit, increpa. Itaque venia fra-

tri post increpationem largienda est, sed illi utique, qui pœnitendo ab errore convertitur; nec vel difficilis venia, vel remissa sit indulgentia : » hæc *Beda*. Peccantem itaque, ut convertatur, corripiamus; et eum pœnitentem socia caritate colligamus, donantes nobismetipsis, secundum Apostolum, sicut Deus in Christo donavit nobis. Unde *Ambrosius* : « Discas frequenter ignoscere, nec indignationem tenere; nihil enim est quo possit offendi, cui ignoscendi est consuetudo. Disce donare injurias tuas, quia persecutoribus suis Christus ignovit : » hæc *Ambrosius*.

7 OFFENSA SEMPER REMITTENDA, SED NON SEMPER INJURIA; ET HÆC REMISSIO DEBET ESSE INTEGRÆ. — Utrum autem teneatur quis remittere injuriam inimico non petenti, est distinguendum. Ex injuria enim oritur : primo rancor, in affectu; secundo, rancoris signum, in effectu. Primum, tenetur quilibet statim remittere, etiamsi injurius non petat veniam. Secundum, tenetur remittere veniam veraciter petenti, id est parato emendare, secundum suam facultatem; et tenetur ei dicere ave, et subvenire sibi si indiguerit, quod non petenti facere non tenetur, nisi perfectus fuerit. Licet ergo non agatur hic, nisi de dimissione pœnitentis, tamen et pœnitenti et non pœnitenti, tenetur quilibet rancorem odii dimittere, alioquin non habet caritas; et in articulo necessitatis necessaria etiam ministrare. Perfecti vero, qui omnia reliquerunt, et pœnitentibus, et non pœnitentibus, tenentur veniam dare, obvios in via salutare, circa articulum necessitatis necessaria ministrare, et multa in hunc modum facere, ad quæ non tenentur imperfecti. Utrum vero ille cui facta est injuria, debeat amicitiam quærere; sciendum quod duplex est debitum : primum est necessitatis, sine quo non est salus; secundum est perfectionis. Quantum ad primum debitum, non tenetur quis reconciliationem quærere; sed de secundo dicit *Chrysostomus*, quod talis debet

reconciliationem quærere, ut duplicem coronam assequatur : unam, quia injuriam passus est; alteram, quia prior rogavit. Unde iterum idem *Chrysostomus* ait : « Excogita quantum noxius es, et non solum non moram facies ad remissionem ejus, qui tibi injustitiam fecerat; sed et cures ad eos qui te contristaverunt, ut fiat tibi remissionis occasio, et invenias curationem priorum malorum. Mercedem enim ineffabilem determinat Deus, ut præveneris illum, qui injusta tibi fecit; qui si rogatus reconciliatus fueris, non adhuc Dei præcepto facta est amicitia, sed studio illius : Itaque sine corona abscedis, illo brævium accipiente. Sed mala passus es, at certe nihil tantum quantum tibi ipsi operaberis, malum rememorans; non enim possibile est virum bonum aliquod malum pati. Si autem dixeris, quoniam inflammatus es contumeliæ memorans; recordare si aliquod factum est tibi bonum ab eo qui te contristavit, et quot tu aliis fecisti mala. Male tibi dixit, et confudit; reputa quoniam et tu aliis dixisti. Qualiter igitur potieris venia, in quibus aliis non parcis? Sed nulli maledixisti, sed audisti dicentes, et acceptasti; neque hoc est innoxium. Nihil autem ita dilectionem conservat, ut non meminisse eorum, qui in nos peccaverunt : » hæc *Chrysostomus*. Advertendum autem, quod licet offensa sit semper remittenda, non tamen injuria. Si enim ex remissione injuriæ et pœnæ debitæ sequeretur pronitas in eo, cui remittitur, ad facilius peccandum, non esset bonum ei remittere; similiter si ex tali remissione esset scandalum aliorum, et omissio justitiæ; et sic in casibus consimilibus intellige. Dimittamus ergo debitoribus nostris debita pœnæ peccati; si pœniteant in nos peccasse; dimittere vero quod quis in Deum peccat, non est nostri arbitrii. Sed, ut dicit *Hieronymus*, nos e contrario in Dei injuria benigni sumus, in nostris autem contumeliis odia exercemus.

ORATIO

Domine Jesu Christe, mihi indigno propitius concede, ut fratrem peccantem verbis opportune corripiendo emendem; et si non verbis, saltem orationibus et bonis exemplis hoc facere non desistam. Da mihi etiam, ut in unitate Ecclesiæ et caritate fraterna permanendo, merear in orationibus exaudiri, et te per favorem et auxilium in medio nostrum experiri, qui habitationem tibi in pacificis collocasti. Insuper et hoc tribue mihi, ut quotiescumque peccaverit frater in me, toties dimittam ei, ita quod nec rancor interius, nec rancoris signum exterius in me valeat aliquanquam reperiri. Amen.

CAPUT IX

DE REGE QUI VOLUIT RATIONEM PONERE CUM SERVIS SUIS.

Matthæi cap. XVIII.

1 RATIO DE OMNIBUS REDDENDA. — Quod autem dimittendum sit fratri peccanti, et non tantum septies, sed septuagies septies, et quod hoc non debeat alicui grave aut difficile videri, si attendatur quod Deus majora remittit in se peccanti, ostendit Dominus per exemplum; quia magis sumus debitores Dei, et plus offendimus eum, quam homo posset offendere proximum. Tanta enim est offensa, quantus est ille qui offenditur: Deus autem est infinitus, et ideo offensa in ipsum commissa quamdam habet infinitatem; et tamen quotiescumque offendimus, toties ipse paratus est remittere, dum tamen velimus veraciter pœnitere; si ergo ipse, qui est Dominus et Rex omnium, dimittit servo, multo fortius et nos debemus dimittere peccanti in nos fratri et proximo. Et ideo pro exemplo ponit parabolam de rege, qui voluit rationem ponere cum servis suis, et in fine applicat parabolam ad propositum, dicens: *Sic et Pater meus celestis faciet vobis.* Similiter enim Deus ponit rationem cum servis, scilicet hominibus; nam omnium actus Deus discutit diligenter, et merita cujusque examinat, et hoc: per Scripturas, per creaturas, per confessores, per humiliationem pro-

prie conscientiae, nolens rationem de factis humanis exigere. Potest ergo hæc parabola ad propositum aptari, et sic exponi: *Assimilatum est regnum cælorum*, id est status Ecclesiæ militantis, seu præsentis temporis, quæ regnum cælorum dicitur, tum quia legibus cæli subicitur, tum quia de ea ad cælum pervenitur, *homini regi*, id est, Christo, ipse enim est verus homo et verus Deus, Rex regum et Dominus dominantium; *qui voluit rationem ponere cum servis suis*, scilicet hominibus, quorum est Dominus, quia ad ipsum pertinet examinatio meritorum quorumlibet, et singulorum. Et notandum, quod Dominus ponet nos ad rationem: de omnibus bonis commissis, et de bonis omissis; itemque de malis a nobis commissis, et de malis a nobis dimissis. De primo est parabola de villico iniquitatis, et ista computatio multum timenda est; multa enim bona nobis commissa sunt, et magni valoris, scilicet: bona naturæ, gratiæ et fortunæ, de quibus omnibus oportet reddere rationem, qualiter eis usi simus. Et, si non haberemus reddere rationem nisi de tempore, multum esset nobis timendum; omne enim tempus homini impensum requiretur ab eo qualiter fuerit ex-

pensum, et una hora temporis potest homo absolvi a debito, et regnum cœlorum lucrari. De secundo est parabola de talentis; et hæc etiam computatio multum est timenda, cum Dominus dicat ibidem: *Et inutilem servum projicite in tenebris exteriores.* De tertio, computatio etiam multum est timenda, cum Dominus positorussit rationem etiam de cogitationibus et verbis otiosis. De quarto est parabola præsens de Rege ponente rationem cum servis suis; et hæc computatio multum timenda est, propter vitium ingrati tudinis, quod est valde periculosum.

2 PARABOLA DE REGE VOLENTE RATIONEM PONERE CUM SERVIS SUIS. —

Et, cum cepisset rationem ponere, id est merita et conscientias examinare, in qua examinatione modo sumus, sed postmodum dabitur de nobis sententia, secundum merita: *Oblatus est ei unus, qui debebat decem millia talenta,* id est obligatus ad magnam pœnam, propter multa peccata. In debito istius denotatur gravitas et numerositas peccatorum; et accipitur determinatus numerus pro indeterminato. Unde *Augustinus*: « Quia Lex in decem præceptis commendatur, ille debebat decem millia talentorum, per quod omnia peccata designantur, quæ scilicet contra Legem fiunt. » *Cum autem non haberet, unde redderet,* id est, cum non posset viribus suis Deo satisfacere pro peccatis; homo enim per se potest ruere, sed non resurgere, per se offendere et peccare, ac per hoc debitum contrahere, sed non per se satisfacere, nisi gratia Dei accedente; et si homo pro uno tantum peccato non sufficit satisfacere, multo minus pro decem millibus peccatorum talentis: *jussit ergo eum Dominus ejus venumdari,* in servitutem pœnæ, quia, secundum *Remigium*, pretium hujus venditi, supplicium est damnati; *et uxorem ejus,* id est concupiscentiam, ex qua concipiuntur mali filii, *et filios ejus,* id est mala opera; in homine enim spiritus est vir, sensualitas mulier, per quorum commixtionem filii, id est opera generantur; uxorem ergo et filios venumdari, est pro concupiscentiis interioribus, et

malis operibus exterioribus pœnam solvere, quod est pretium ejus; *et omnia quæ habebat,* scilicet temporalia, quia tota substantia sua pro magnitudine delicti traditur quandoque extraneis; vel, omnia quæ spiritus habet, sunt vires animæ et corporis, et etiam bona exteriora, quæ omnia in pœnam commutantur, ut pœna dominetur ipsi, quantum ad omnia in quibus peccavit: unde subditur: *Et reddi,* tunc enim debitum peccati redditur, cum pro eo pœnæ pretium exsolvitur. *Procidens autem servus ille,* id est peccator, per pœnitentiam et humilitatem sui, qui prius quasi collum contra Deum erexerat, obnixè orabat eum, *divens*: *Patientiam habere in me,* donando mihi vitæ et pœnitentiæ spatium, condonando delictum, relaxando supplicium; *et omnia reddam tibi.* opera meritoria faciendo, et me emendando, tua patientia expectatus, tua gratia præventus, tua quæ misericordia adjutus. *Miseratus autem Dominus,* quia *misericors et miserator Dominus,* paratus est misereri et parcere vere pœnitentibus, *servi illius,* sic proidentis in contritione, sic dicentis in confessione, sic promittentis de satisfactione; *dimisit eum liberum* a captivitate culpæ, *et debitum dimisit ei,* relaxando reatum pœnæ æternæ; dimittit totum, quia plus dat quam rogetur. Unde *Chrysostomus*: « Vide misericordiam Dei; petierat dilationem, et accepit omnium peccatorum remissionem. »

3 CRUDELITAS SERVI CONDONATI ERGA CONSERVUM. — *Egressus autem* de obligatione peccati *servus ille,* a debito quidem liber, sed iniquitatis servus, et misericordiæ inventæ oblitus, *invenit unum de conservis suis,* id est de peccatoribus et hominibus, qui sunt servi Dei cum ipso, omnes enim conservi, et unius Domini servi sumus, et nos et Angeli; *qui debebat ei centum denarios,* id est parum offendit eum, et in modico tenetur respective, quia offensa in hominem modica est respectu offensæ commissæ in Deum. Invenit autem in animo per recordationem injuriæ, *et tenens suffocabat eum,* stringendo et arcuando, quia

crudeliter coegit eum reddere et satisfacere. Ille debitorem tenet, qui offensam tenet in memoria, qui iram et odium servat in corde. Suffocare, est strangulare, vel stringere per gulam; et, quoniam gutture loquimur, ille suffocat proximum, qui verba excusationis non audit; in quo ostenditur austeritas in repetendo vindictam a proximo. Uude sic dicit *Remigius*: « Conservum suffocare est in fratrem per vindictam exardescere. » *Tenens* ergo *suffocabat eum*, dicens: *Redde quod debes*, scilicet tormentum pro injuria, pro verbis verbera. *Et proci-dens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me*, id est parce mihi; *et omnia reddam tibi*. Quasi diceret: Paratus sum, secundum possibilitatem meam satisfacere; et, ut dicit *Remigius*, emendabo iudicio vel consilio Ecclesiæ, quod deliqui. Attende quod eadem verba protulit conservus supplicans, quibus supplicando a Domino remissionem meruerat malus servus. Sed, ut dicit *Chrysostomus*, hæc verba ingratus servus reveritus non est, quibus salvatus est. *Ille autem noluit* habere patientiam, præstando dilationem, nec voluit dimittere sine vindicta rancorem, ostendens crudelitatem in modo repetendi vindictam. Unde *Augustinus*: « Non talem invenit iste conservum, qualem ille invenerat Dominum. Petiit ille dilationem, et meruit remissionem; iste, qui misericordiam petebat dilationis, sensit pœnam suffocationis. » *Sed abiit in via Cain*, a naturali pietate recedendo, et a familiaritate et amicitia proximi se alienando; *et misit eum in carcerem*, crudeliter affligendo, donec redderet debitum plenarie et ad nutum satisfaciendo. Hic carcer infernus potest intelligi. Toties vero peccantem in nos proximum in carcerem mittimus, quoties ejus culpæ non indulgemus; quantum enim in nobis ipsis est, dum non parcimus, carceri damuamus.

4 INDIGNATIO CONSERVORUM ET REGIS.

— *Videntes autem conservi ejus*, scilicet Angeli, qui, secundum Apocalypsim, conservi sunt nostri: quia ejusdem Domini sumus servi, quæ fiebant,

scilicet crudeliter a servo in conservum suum; omnia enim opera quæ agimus, et supplicia quæ patimur vident, et coram Deo repræsentant; tres enim testes habemus a quibus nunquam abscondimur, scilicet: Deum, Angelos sanctos, et dæmones. *Videntes*, inquam, *contristati sunt valde* de ingratitude et culpa servi, de afflictione et pœna conservi. Angeli enim contristantur ad culpam, lætantur ad pœnitentiam, et ferunt animas ad gloriam; *et venerunt, et narraverunt Domino suo omnia quæ facta fuerunt*, ad Deum referendo, conquerendo, et auxilium implorando. Vel, isti conservi sunt ecclesiarum ministri, et quique fideles et justī, qui videntes crudelitatem hominum erga proximos, vel aliquem fratrem remissionem peccatorum adeptum, non velle misereri conservi sui, contristantur, quia ad eandem virtutem pertinet gaudere de bono et contristari de malo; et narrant Domino, quia in oratione petunt a Domino talia judicari ad declarationem justitiæ, non ex livore vindictæ. Vel, Domino narrare est dolores et contritiones cordis in suo affectu Deo demonstrare. Vel, cum veniunt ad Dominum, id est ad prælatum, qui vicem Dei gerit in terris, denuntiant ei mala facta ad finem correctionis. *Tunc vocavit illum Dominus* suus per sententiam mortis, et de hoc seculo migrare jussit, ut de omnibus rationem reddat. Unde *Remigius*: « Hæc vocatio non fit modo intus in conscientia, sed fit exterius in iudicio. » *Et ait illi: Serve nequam*, quia non est æquus, sed iniquus recipiendo misericordiam, et reddendo immisericordiam seu injuriam; *omne debitum dimisi tibi*, id est magnam offensam in me commissam. In hoc, secundum *Chrysostomum*, patet magnum esse peccatum ingratitude; nam primo, quando debitor erat decem millium talentorum, non eum nequam appellavit, non sibi insultavit; sed ubi incurrit vitium tantæ ingratitude, animo irato ait ei: *Serve nequam*, quia pejor es effectus quam primo; nam, secundum *Gregorium*, sicut boni contumeliis efficiuntur me-

liores, sic semper reprobi de beneficio efficiuntur pejores. *Nonne ergo oportuit et te miscreri conservi tui*, remittendo parva, *sicut et ego tui misertus sum*, remittendo majora? Nulla quippe interveniente satisfactione, sed ob hoc solum, *quoniam rogasti me*, rogasti dilationem, sed meruisti remissionem; oportuisset quidem, ut tali provocatus beneficio totum etiam debitum relaxares roganti; sed tu etiam quod minus est, facere noluisti, quia dilationem concedere recusasti. Ubi sic ait *Chrysostomus*: « Si grave videtur damnum, afficere debuit lucrum; si grave videtur præceptum, cogita præmium; si grave sit remittere ei qui contristavit, gravius est incidere in gehennam. » Secundum *Remigium*, servus iste nullum responsum legitur dedisse Domino; in quo demonstratur quod in die iudicii, et statim post hanc vitam, cessabit omnis peccati excusatio.

5 DAMNATIO ET SUPPLICIUM SERVI IMMISERICORDIS, IMAGO JUSTITIÆ DIVINÆ. — *Et iratus Dominus ejus* non per affectum, sed similitudinem affectus hominis irati, id est ad modum irati se habens, pœnam inferendo, *tradidit eum tortoribus*, id est dæmonibus et ministris tartareis, qui in hoc sunt divinæ justitiæ executores; quia tortores patimur in pœna, quos passus sumus suasores in culpa; *quoadusque redderet per pœnam universum debitum* commissum per culpam: et hoc erit æternaliter et in perpetuum; *quoadusque* enim ponitur pro infinito, sicut donec ponitur ibi: *Non cognovit eam donec peperit*. Et est sensus: semper solvet et numquam persolvit; neque reddet aliquando, sed semper pœnam luet; numquam enim reddere poterit, quia æternaliter damnatus erit. Nam in inferno semper est reditio absque acquisitione, cum pœna semper maneat sine fine; quia ibi non est locus redemptionis vel satisfactionis, sed locus condemnationis et punitionis. Quod autem hanc totam similitudinem ad hoc attulerit ipse Dominus, eam modo quo dictum est, ad propositum adaptando exponit, dicens: *Sic et Pater meus celestis*

faciet vobis, universum debitum a vobis exigendo, et vos tortoribus cruciandos tradendo. Secundum *Chrysostomum*, non dicit pater vester, sed Pater meus; non enim dignum est hominis talis vocari patrem Deum, qui ita perniciosus et odiosus est. Ubi *Hieronymus*: Formidolosa sententia! Si parva fratri non dimittamus, magna nobis a Deo non dimittentur; et quia unusquisque potest dicere ore: Nihil habeo contra eum; habet Deum iudicem, qui simulationem fictæ pacis aufert, cum dicit: *Si non remiseritis unusquisque fratri suo*, non solum ore, sed etiam *de cordibus vestris*, non ficta pace, sed vera et integra dilectione; quia non sufficit labiis dimittere, nisi ora et corda conveniant. Quidam et enim dimittere nolunt omnino, quia et malitiam servant in corde, et vindictam, dum possunt, exercent in opere; alii, etsi remittunt quantum ad vindictam, servant tamen conceptum odium quantum ad malitiam. Sed, quisquis sibi a Domino remitti desiderat, oportet ut utroque modo fratri remittat: ut nec opere exerceat vindictam, nec corde reservet malitiam; quia, secundum *Gregorium*, si hoc quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus, illud rursus a nobis exigetur, quod nobis jam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Ubi ergo non fuerit caritatis perseverantia, nulla est sufficiens pœnitentia; unde a peccatis soluto dicitur: *Vade, et amplius noli peccare*. Seculares quoque leges, propter ingritudines, quosdam revocant manumissos ad priorem servitatem.

6 QUO SENSU PECCATA REDEUNT. — Sed, ex his videtur quod peccata dimissa redeant propter iteratam peccati perpetrationem. Ad hoc dicitur communiter quod redeunt per aggravationem peccati sequentis; non quod peccatum sequens sit æque grave sicut omnia præcedentia, sed quia gravius est ex comparatione præcedentium. Unde exigitur quod dimissum fuerat, non in se, sed quantum ad ingritudinem dimissionis; et ideo dicuntur omnia redire, quia ingratitude est respectu dimissionis quæ

omnium fuit, et ita quodammodo respectum habet ad omnia dimissa. Non ergo redeunt quantum ad maculam et reatum; sed quantum ad ingratitude. Qui enim post acceptam remissionem ad peccatum redit, magis delinquit, quod ingratus tanto beneficio exstitit; et ita ingratitude peccatum recidivationis aggravat. Quidam vero dicunt quod peccata redeunt in quatuor casibus, scilicet: propter odium fratrum, propter apostasiam a fide, propter contemptum confessionis, et propter dolorem de penitentia habita; unde sunt versus:

Frater odit, apostata fit, spernitque
[fateri,
Pœnituisse piget: pristina culpa
[redit.

7 LUCRA CONDONATIONIS. — Faciliter ergo et merito in te peccanti dimittes, si, quantum tibi dimitti desideras, veraciter attendas. Quia, secundum *Chrysostomum*, etsi septuagies septies dimiseris, etsi omnia simpliciter peccata concesseris continue proximo, quantum gutta aquæ ad pelagus infinitum, tanto magis et multo plus deficit tuus amor ad infinitam bonitatem Dei, cujus in necessitate constitutus es, cum judicaberis et noxas tribueris. Et ideo bene peccata in Deum decem millibus talentis, et peccata in proximum centum denariis comparavit; quia etiam eadem peccata multo graviora commissa sunt in Deum, quam in proximum. Docemur ergo hoc loco, ut sicut Dominus nobis dimittit majora peccata, sic nos dimittamus conservis nostris minora in nos commissa; alioquin a nobis exiget debita universa. Unde ait *Augustinus*: « Omnis homo debitor est Dei; et debitorem habet fratrem suum. Ideo Deus justus constituit tibi regulam in debitore tuo, quam faciet et ipse cum suo. » Unde et *Chrysostomus*: « Hæc igitur omnia intelligentes, et hæc decem millia excogitantes, saltem hinc festinemus ad dimittendum proximis parva et vilia. Audiamus immisericordes et crudeles, quoniam non aliis sumus crudeles, sed nobismetipsis. Cum memorari malorum

vis, excogita quoniam tibiipsi malorum rememoraris, non alii; quoniam tua ligas peccata, non proximi. Duo itaque hinc quærit: et cognoscere adversum peccata nostra, et aliis dimittere; et illud propter hoc, ut facilius hoc fiat: qui enim sua intelligit, facilius ignoscit conservo, et non simpliciter ab ore dimittere, sed et a corde. Ne igitur dicas quoniam convitiatus est, et detraxit, atque decem millia operatus est mihi mala. Quanto enim dixeris, tanto magis monstras eum benefactorem, dedit enim occasionem abluendi peccata tua. Quare, quanto majora injusta tibi fecit, tanto et majorum peccatorum dimissionis causa tibi consistit. Si enim voluerimus, nullus injusta nobis facere poterit; sed et inimici maxime proderunt nobis. Vide ergo quanta lucraris mansuete inimicorum ferens imprudentias: primum quidem, et maximum, peccatorum remissionem; secundum, patientiam et perseverantiam; tertium, mansuetudinem et amorem hominum; quartum, ab ira continue esse liberum et a tristitia, quæ hinc est. Cum his et venerabilis eris et ipse inimicis, etsi dæmones fuerint; magis autem neque habebis jam inimicum ita dispositus. Quod autem est majus et primum, Dei amicitia, et si peccaveris, venia poteris. » Et iterum: « Non memoriam malorum habeamus in eos qui lædunt; nam nobis prosunt maxime, nisi nosipsos vindicaverimus. Rapuit ille: gratias egisti tu, pro injustitia, et glorificasti Deum; infinitas fructificasti mercedes. Si autem oraveris pro eo, Deo factus es similis. Vides qualiter maxime lucramur ab aliorum persecutione. Nihil ita Deum lætificat, ut non reddere malum pro malo; imo reddere contraria injunctum est nobis: beneficia et orationes. Non est quid difficilius quam memoria malorum. Hæc igitur scientes humiliemur, et debitoribus nostris etiam gratias agamus; sunt enim nobis, si philosophari volumus, magnæ non solum indulgentiæ, verum etiam maximæ mercedis occasio. Pauca siquidem damus, plurima recepturi. Quid igitur expetis

cum violentia, cum deceret, et si ille vellet dare, ei concedere, ut a Deo totum accipias? Nunc autem omnia facis et litigas, ut nihil tibi dimittatur tuorum. Quotcumque ergo debitores habes et pecuniarum et laborum, omnes dimitte liberos, et Deum expete remuneratorem. Cuncta igitur et pecunias et peccata, debitoribus nostris debemus remittere, ut nobis retributio optata proveniat; quodque neglexerimus per aliam explere virtutem, hoc de oblivione admissæ in nos malitiæ adipiscentes, æteruis potiamur bonis: » hæc *Chrysostomus*. Attende et hic *Senecam*, qui dicit: « Si magnanimus fueris, numquam iudicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, sed animam nocendi habuit; et cum illum in potestate tua videris, vindictam putabis vindicare potuisse. Scito enim honestum et magnam vindictæ esse genus, ignoscere.» Et iterum: « Injuriarum remedium est oblivio: » hæc *Seneca*.

8 DUODECIM MODI REMISSIONUM ENUMERANTUR. — Et nota hic, quod secundum numerum gradus apostolici duodenum, sunt etiam duodecim modi remissionum: primus est Baptismus, unde in Evangelio: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, etc.; secundus est caritas, unde etiam in Evangelio: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*; tertius est eleemosyna et caritatis opera, unde Sapiens ait: *Sicut exstinguit ignem aqua, sic eleemosyna peccatum*; quartus est fletus et lacrymæ, dicente Domino: *Quia flevit in conspectu meo, non inducam mala in diebus suis*; quintus est confessio atque pœnitentia, unde Psalmista: *Dixi, confitebor adversum me iniquitatem peccati mei*; sextus est afflictio corporis, unde Paulus Apostolus: *Tradidi huiusmodi hominem in interitum carnis, ut spiritus salvus sit*; septimus est emendatio morum, vel abrenuntiatio vitiorum, unde in Evangelio: *Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare*; octavus est intercessio Sanctorum, unde Jacobus: *Infirmetur aliquis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, etc.*; nonus est mise-

ricordiæ et fidei meritum, unde in Evangelio: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*; decimus est conversio et salus proximorum, unde Jacobus: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ... operiet multitudinem peccatorum*; undecimus est mutua remissio et indulgentia, unde in Evangelio: *Dimittite, et dimittimini*, ut in hoc loco præsentis; duodecimus est passio martyrii pro fide Ecclesiæ, unde latroni pœnitenti ac patienti dicitur a Domino: *Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso*.

9 NON DESPERARE DOCEMUR. — Ex hoc etiam loco, et pluribus aliis Evangelii locis, salubria habemus remedia contra malum desperationis; et ideo non desperet aliquis, cum multos habeamus portus salutis. Si enim desperasti propter peccati magnitudinem; habes Petrum qui negavit fidem, quod est maximum peccatum, et tamen Deus respexit eum. Si desperasti, propter peccati multitudinem, habes Mariam Magdalenam, quæ septem habebat dæmonia, id est universa peccata, et tamen de ea dictum est: *Remittuntur ei peccata multa*. Si desperasti propter peccati turpitudinem, habes mulierem in adulterio deprehensam, cui dictum est: *Vade, et amplius noli peccare*. Si desperasti propter peccati infamiam, habes Matthæum publice in telonio sedentem, et tamen Dominus dixit ei: *Sequere me*. Si desperasti propter peccati diuturnitatem, habes latronem Calvariæ, qui perseveravit in malo usque ad mortem, et tamen dictum est ei a Domino: *Hodie mecum eris in paradiso*. Si desperasti propter peccati crudelitatem, habes Paulum Apostolum lapidantem Stephanum, de quo dictum est: *Vas electionis mihi est iste*. Si desperasti propter peccati recidivationem seu peccati iterationem et magnitudinem, habes hic auctoritatem expressam de dimittendo fratri septuagies septies. Unde *Bernardus*: « Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te, Domine Jesu; audientes quod non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem

latronem, non lacrymantem peccatricem, non Chananeam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. Tam validus denique es ad justificandum, quam multus ad ignoscendum. Currit sponsa, currunt adolescentulæ; sed quæ amat ardentius, currit velocius, et pervenit citius. » Unde et *Chrysostomus* : « Liberi quippe nos arbitrii creavit Deus, ut voluntate nostra cum adiutorio Dei, quod volumus, faciamus. Si publicanus es, potes fieri Evangelista; si blasphemus es, potes fieri Apostolus; si latro es, potes paridisi colonum effici; si magus es, potes Deum adorare. Nec est ulla malitia, quæ poenitentia non solvatur. Et ideo tamquam præcipua malignitatum elegit Christus, ut nemo usque in finem semetipsum despiciat. Noli mihi dicere : Perii; noli mihi dicere : Peccavi. Et quidem medicum habes satis fortiolem, et potentiolem, quam infirmitas tua est. Medicum habes voluntatem tuam, si volueris, emendantem, et potentem, et cupientem. Cum enim non subsisteres, fecit te; et quia perversus es effectus, multo magis emendare te poterit. Sed forsitan dices : Quomodo poterit peccator similis esse Sanctis? Noli requirere qua arte, noli scrutari rationem; sed crede clementiæ et benignitati divinæ. Sed dicens : Grandia sunt peccata mea, et immensa scelera mea. Et quis est sine peccato? Sed ego, inquis, pessime, et super omnem hominem. Sufficit tibi, ad placandum Deum, peccare desinere, et benefacere. Dic tu prior, inquit, iniquitates tuas ut justificeris. Recognosce quia tu peccasti; et si agnoveris, initium correctionis factum est tibi. Suspira, mœstus esto, effunde lacrymas. Nec enim aliud quid effudit meretrix illa, sed lacrymis poenitentiam sociavit, et ipsa comite, pervenit ad fontem : » hæc *Chrysostomus*. Unde etiam *Gregorius* : « A spei ergo certitudine nulla nos malorum nostrorum qualitas, nulla quantitas frangat. Idcirco enim omnipotens Deus electos

suos in quibusdam lapsibus cadere permittit, ut aliis in culpa jacentibus, si toto ad eum corde consurgant, spem veniæ reddat; et eis per lamenta poenientiæ viam pietatis aperiat. Quia, qui multos a suis iniquitatibus jam sanatos aspicimus, quid aliud quam supernæ misericordiæ pignus teneamus? » Et iterum : « Quid itaque in hac re debemus aspicere, nisi immensam misericordiam Conditoris nostri, qui nobis velut in siguo ad exemplum poenientiæ posuit eos, quos per poenitentiam vivere post lapsum fecit. Etenim nihil in his aliud video, nisi ante oculos nostros posita spei et poenientiæ exempla. Omnipotens Deus ubique oculis quos imitari debeamus objicit; ubique exempla suæ misericordiæ opponit. » Unde dicit et *Augustinus* : « Quæcumque necessitas cogit peccatorem ad impoenitentiam? Nec criminis quantitas, nec temporis brevitās, nec vitæ enormitas, nec horæ extremitas excludit a venia, si perfecta fuerit voluntatis mutatio; sed in amplissimos sinus mater caritatis filios prodigos suscipit revertentes. » Et iterum : « Pater tradidit Filium suum, quo redimeret servos; misit Spiritum Sanctum, quo servos adoptaret in filios; Filium dedit in pretium redemptionis, Spiritum Sanctum in privilegium adoptionis; se totum servat in hereditatem adoptatis. Nemo ergo de Dei pietate diffidat; quia major est Dei misericordia quam nostra miseria, et quisquis ad eum toto corde clamaverit, exaudiet illum; quia misericors est. Tardius siquidem ei videtur peccatori veniam dare, quam ipsi peccatori accipere. Sic enim festinat reum absolvere a tormento conscientiae suæ, quasi plus cruciet eum compassio miseri, quam ipsum miserum compassio sui. » Unde etiam *Chrysostomus* : « Crede mihi, talis est erga hominem pietas Dei, quod nunquam spernit poenitentiam, si ei sincere et simpliciter offeratur; etiamsi ad summum quis venerit malorum, et inde velit reverti ad veritatis viam, suscipit libenter et amplectitur, et facit omnia quatenus ad priorem revocet statum. » Unde super illo verbo

Cain : *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*, dicit *Augustinus* : « Mentiris, inquit, Cain, mentiris; major est Dei pietas, quam omnis iniquitas. » Ecce expresse apparet quod desperavit; et ideo dicit idem *Augustinus*, quod ipse plus turbavit Deum in desperatione, quam in fratricidio, sicut Judas in desperatione, quam in proditione. Unde *Bernardus* : « O res confusa, o res monstruosa, peccator desperans de Dei misericordia, cum cuncta peccata originalia, mortalia, venialia ab origine mundi commissa, divinæ misericordiæ comparata, sunt quasi una gutta ad pelagus totius maris ! » Et breviter dicendo, secundum *Augustinum* et *Gregorium*, si unus homo omnium hominum peccata perpetrasset, et velut Cain et Judas desperasset, præterea Deus illi veniam denegare jurasset; si miser ille contritus veniam rogasset, Deus pius illi veniam non denegasset. Et, testante *Augustino* et *Hieronymo*, peccata præterita non nocent, si non placent. Multum etiam sperare debemus in merito Christi, sine quo non possumus salvari. In merito enim Christi radicata sunt omnia merita nostra, sive satisfactoria pœnæ, sive meritoria vitæ æternæ; quia nec ab offensa Creatoris sumus digni absolvi, nec immensitatem præmii, quod Deus est, digni sumus assequi, nisi per meritum hominis Dei. Et præcipue in merito Passionis Christi est sperandum; quia hæc est miseris speciale solatium. Unde *Bernardus* : « Passio tua, Domine, ultimum refugium, singulare remedium, deficiente sapientia, non suffragante justitia, non sufficiente sanctitate; succumbentibus meritis, illa succurrit. »

10 DOCEMUR ET NON PRÆSUMERE. —

Non solum autem a desperatione, sed etiam a vana spe est cavendum; quia utrobique magnum est periculum. Unde *Augustinus* : « Ex utroque homines periclitantur et sperando et desperando. Quid igitur agit Deus cum periclitantibus utroque morbo ? Illis qui spe periclitantur, hoc dicit : *Ne tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem*; subito enim

veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te. Illis vero, qui desperatione periclitantur, quid dicit ? In quacumque die iniquus conversus fuerit, omnes iniquitates ejus obliviscar. Propter illos ergo qui desperatione periclitantur, proposuit eis indulgentiæ portum; propter illos vero qui spe periclitantur et dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum. Quando autem veniet ultimus dies, nescis. Ingratus es, quia hodiernum habes in quo corrigaris, et crastinum expectas; forte non addetur. » Et iterum : « Ne desperando augeamus peccatum, datus est nobis pœnitentiæ portus; rursus ne sperando augeamus peccatum, datus est nobis dies mortis incertus. » Et iterum : « Latro agnovit, Petrus negavit; in Petro demonstratur quemquam justum non de se debere præsumere; in latrone, non impium conversum desperare debere. Timeat ergo bonus, ne pereat, per superbiam; et malus ne desperet, propter multam malitiam : » hæc *Augustinus*. Unde et *Gregorius* : « Habete, fratres mei, fiduciam de misericordia Conditoris nostri; et ad misericordem Judicem, dum vos adhuc expectat, cum lacrymis venite. Considerantes namque quod justus sit, peccata vestra nolite negligere; considerantes vero quod pius sit, nolite desperare. » Et iterum : « Sic autem nos misericordia ejus refoveat, ut nullo modo negligentes reddat; sic peccata perturbent, ut mens in desperationem non proruat. Quia, et si præsumentes metuimus, et metuentes speramus, æternum regnum citius adepturi sumus. » Unde etiam *Chrysostomus* : « Ne rideamus qui stamus; sed dicamus nobisipsis : *Qui æstimat se stare, videat ne cadat*; neque desperemus si cecidimus, sed dicamus nobis : *Numquid qui cecidit non resurget?* Etenim multi in ipsum cæli verticem ascenderunt, et a scena et scurrilitate, ad angelicam translationem urbanitatem; et tantam ostenderunt virtutem, ut dæmones abegerint, et multa signa operati fuerint. Et horum quidem plenæ sunt Scripturæ, et plena vita Patrum exemplis nobis. »

Et iterum : « Nullus eorum qui in malitia sunt, diffidat tamquam desperatus; nemo in virtutibus existens dormitet tamquam omnino securus ;

neque hic confidat, multoties enim meretrix pertransibit; neque ille desperet, possibile enim est ei, et primos transire : » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Væ mihi, misero! quia, cum ad peccata quæ feci inspecio, et supplicia intelligo, quæ pro his pati debeo, non parvum timorem habeo. Quid ergo? Remanebo quasi desperatus, sine consilio, sine adiutorio? Ad te fontem pietatis et misericordiæ, Jesu Christe, curro et festino, in quo jam tot et tantos peccatores ablutos video et agnosco; tuamque ineffabilem misericordiam exoro, ut mihi sic concedas in præsentī mecum, et cum ministris tuis computationem facere; ac conservis meis peccata sua dimittere, et mea emendare, ut in futuro, quando personaliter rationem ponere volueris cum servis tuis, dimittas mihi quæ tibi debeo et proximis. Amen.

CAPUT X

DE CAUSA DIMITTENDI UXOREM, ET DE PARVULIS DOMINO OBLATIS.

Matthæi cap. XIX.

1 DE GALILÆA TRANSIT JESUS IN FINES JUDÆÆ INFIRMOSQUE IBI CURAT. — Post hæc, cum consummasset Dominus *Jesus sermones illos, migravit a Galilæa et venit in fines Judææ trans Jordanem*. Omnis quippe provincia Judæorum generaliter dicebatur Judæa, ad distinctionem aliarum gentium; verumtamen meridiana ejus plaga, in qua habitabant tribus Juda et tribus Benjamin, specialiter dicebatur Judæa, ad distinctionem aliarum regionum, quæ in ipsa continebantur provincia, scilicet: Samaria et Galilæa, Decapolis et reliquæ aliæ sitæ in ea. Narrantur ergo ea quæ in hac provincia, scilicet Judæa, fecit et docuit, ac passus est Dominus; et primo quæ trans Jordanem ad Orientem, ubi habitabant duæ tribus, et dimidia Manasse; deinde quæ circa Jordanem, quando venit Jericho, et Bethaniam, et Jerusalem. *Et secutæ sunt eum*, de Galilæa, *turbæ multæ*, ex quo patet devotio populi ad eum: quia multi

sequebantur eum causa suæ prædicationis audiendæ; aliqui causa curationis impetrandæ. Ubi *Chrysostomus*: « Et secutæ sunt eum turbæ multæ, quasi testimonia salutaris doctrinæ ejus, quasi oves pastorem in manu ipsius genitæ et nutritæ; perducebant eum, quasi parvuli filii patrem ejus peregre proficiscentem. Ipse autem tamquam pater proficiscens bona pignora caritatis filiis suis reliquit, pro exiliis, scilicet remedia sanitarum: » hæc *Chrysostomus*. Unde sequitur: *Et curavit eos ibi*, scilicet in Judæa, et non ante in Galilæa, ut Gentes in eam misericordiam seu veniam, quæ Judææ parabatur, admitteret; et in signum quod ex Judæa Gentibus salus esset. Secundum *Origenem*, sanavit Dominus turbas trans Jordanem, ubi Baptismus dabatur, quia omnes a spiritualibus infirmitatibus in Baptismo salvantur. Et sic patet quod Evangelista in uno verbo multa miracula sanitarum includit, quia, propter

multitudinem miraculorum, non poterant omnia in particulari describi.

2 CUR MOYSES PERMISIT LIBELLUM REPUDIII, CHRISTUS VERO NON PERMISERIT ? — Deinde, subditur narratio de triplici religiosorum perfectione, scilicet : continentiae, obedientiae et paupertatis. Et primo, de continentia, cum dicitur : *Et accesserunt ad eum*, scilicet Jesum, *Pharisæi*, qui in populo Judæorum præ aliis videbantur religiosi, *tentantes eum*, scilicet capere in verbis. Notanda est mentium distantia in turbis et Pharisæis. Hæ conveniunt, ut doceantur et sui infirmi sanentur ; hi accedunt, ut Salvatorem et doctorem veritatis tentando capiant, et decipiant : has devotio pietatis ; illos stimulus adduxit livoris. *Et interrogaverunt dicentes : Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa*, id est ex levi causa ? Hanc autem quæstionem proponunt Christo, ad capiendum eum, quia responsio ad utramque partem calumniabilis videbatur : si diceret enim uxorem pro libito voluntatis dimittendam, et aliam ducendam, pudicitiae prædicator et assertor videretur laxare frena carnali concupiscentiae, et sibiipsi contrarie ; si autem diceret quod non, videretur contra Moysen dicere, qui libellum permisit repudiï. Sed ipse sic responsionem temperat, ut decipulam eorum transcat ; et respondit sola fornicationis causa uxorem esse dimittendam, libellum vero repudiï ob duritiam et malitiam cordis eorum a Moyse olim fuisse permissum, id est nulla lege punitum. Permisit autem hoc, non sicut bonum et licitum ; sed, propter majus malum evitandum, quia maluit permittere divortium, quam ob odium uxorum, vel desiderium secundarum nuptiarum fieri homicidium. Ista autem permissio non absolvebat eos a peccato ; sed tantum a pœna legali, quia non fuit imperium Dei, sed hominis dissimulatio in tolerando minus malum, ne majus fieret. Deus enim non est sibi contrarius, ut aliud ante jusserit, et aliud nunc imperet. Moyses quidem nec præcipiendo, nec concedendo, nec indul-

gendo hoc mandavit ; sed dispensando, sustinendo et permittendo consilio Spiritus Sancti, ne pejora fierint, hoc toleravit. Sic Apostoli permiserunt secundas nuptias propter incontinentiam hominum, et malas eorum voluntates ; juxta enim primariam institutionem, non fuit nisi unica unici, sed propter incontinentiam hominum, transeunt modo ad secundas nuptias. Unde, cum de duobus malis minus toleratur, hujus permissio dicitur dispensatio, quasi diversorum pensatio, quando duo mala quasi æque librantur, ut videatur quod eorum pejus sit, et præponderat. Est autem triplex permissio, scilicet : concessionis, ut cum Abbas concedit monacho propter infirmitatem vesci carnibus, illicitis quidem propter votum, sed nunc licitis propter concessionem Abbatis et causam necessariam ; indulgentiæ, ut permissio secundarum nuptiarum, unde Apostolus : *Uxor, viro defuncto, cui vult nubat, tantum in Domino*, hoc autem secundum indulgentiam dico, quia si culpa est, venialis est ; sustinentiæ, ut permissio libelli repudiï, quod sustinuit Moyses, non Dominus, quia Deus hoc crimen punivit temporaliter vel æternaliter, quod Moyses non punivit temporaliter. Est enim permissio sustinentiæ, quando Deus permittit nos peccare, qui non concedit illud fieri, nec dispensat ; sed sustinet, id est per patientiam expectat. Solam ergo fornicationem punit Dominus causam dissidii, jubens ceteras molestias pro fide conjugii et castitate sustineri. Et intellige dissidium, quantum ad cohabitationem, et debiti redditionem ; non tamen quantum ad vinculum matrimonii, quod non solvitur nisi per mortem ; et ergo nec vir nec mulier potest contrahere, altero vivente. Unde *Rabanus* : « Una ergo solummodo carnalis est causa, id est fornicatio, una spiritualis, hoc est timor Dei, ut uxor dimittatur ; nulla autem causa est ut, vivente ea, quæ relicta est, alia ducatur. » — Spiritualiter per uxorem quæ non dimittitur nisi propter fornicationem, intelligitur ani-

ma, cujus vir est Christus, qui numquam animam nisi propter fornicationem peccati dimittit, per quam Christus a nobis recedit. Morali-ter qui dimittit uxorem suam spiritualem, scilicet Ecclesiam, et aliam ducit, scilicet pinguiorem, mœchatur; non enim quærit spirituales fructus, sed temporale lucrum.

5 CONSILIUM CONTINENTIÆ PERFECTÆ MATRIMONIO ANTEPONENDÆ. — Proposito ergo quod est necessitatis in virtute continentiae, consequenter ponitur et illud quod est supererogationis, ac consilii, scilicet continentia ab omni actu venereo. *Discipuli enim ejus* hoc audientes, quod vinculum matrimonii est indissolubile, et moti ex verbis ejus, *dicunt ei : Si ita est causa hominis cum uxore*, quod non possit eam, nisi modo prædicto, dimittere, *non expedit nubere*. Ac si ipsi dicant : Melius est simpliciter continere, propter onus et grave pondus uxorum, et multa incommoda quæ possunt inde venire. Unde ait *Chrysostomus* : « Levius est contra concupiscentiam præliari, et contra seipsum, quam contra mulierem malam. » Unde et *Hieronymus* : « Grave pondus uxor est, si, excepta sola causa fornicationis, non licet eam dimittere. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si gulosa, si vaga, si morbosa, si jurgatrix, si maledica? Timenda erit hujusmodi, et erit, velimus, nolimus, sustinenda. Cum enim liberi essemus, voluntarie nos servituti subjecimus : » hæc *Hieronymus*.

4 CUR NON OMNES CAPERE POSSUNT CONTINENTIÆ VERBUM? Qui Dominus respondendo discipulis *dixit illis* : *Non omnes capiunt verbum istud* continentiae, scilicet ut impleant et se continent, quia non omnes capere volunt, nec omnes acceptum habent, audiet enim luxuriosus et displicet ei; *sed quibus datum est* a Deo, ex speciali munere, quia status altus est, ad quem non valemus, nisi ex gratia, ascendere. Unde dicit Sapiens quod *Nemo potest esse continens, nisi Deus det*. Ac si dicat : Non casu, seu fortuna virgines fiunt; sed qui a Deo petunt et laborant ut accipiant. Unde

Hieronymus : « Nemo putet sub hoc verbo, vel fatum vel fortunam introduci, quod hi sunt virgines, quibus a Deo datum sit aut quis quidem ad hoc casus adduxerit; sed his datum est qui petierunt, qui voluerunt, qui, ut acciperent, laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, et quærens inveniet, et pulsanti aperietur. » Unde et *Chrysostomus* : « Non dixit, non omnes possunt; sed, *non omnes capiunt*, id est omnes capere possunt, non tamen capere volunt. Si enim quidam in pugna cadunt, nos cadentium negligentiae imputare debemus, non difficultati virtutis. Quando autem dicit : *Sed quibus datum est*; non hoc significat quoniam quibusdam datur, quibusdam vero non datur; sed illud tantum ostendit, quia nisi auxilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia non negatur, in Evangelio Dominus dicit : *Petite, et dabitur vobis; quærite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis*. Debet autem voluntas præcedere, et sic sequitur gratia. Nam gratia sine voluntate nihil operatur, nec voluntas sine gratia. Nam et terra non germinat nisi pluviam susceperit, nec pluvia fructificat sine terra : » hæc *Chrysostomus*.

5 CONTINENTIA TRIPLEX : CONTRACTA A NATURA, A CASU VEL VIOLENTIA, A VOLUNTATE ET GRATIA. — Et ne omnem continentiam putarent laudabilem et meritoriam, consequenter distinguit eam triplicem : prima est contracta a natura; secunda, a casu, sive violentia; tertia, a voluntate et gratia. *Sunt enim Eunuchi*, id est continentes, et est, secundum *Isidorum*, græcum vocabulum, *qui de matris utero sic nati sunt*, sine instrumentis, sive frigida naturæ, qui, proprie dicuntur castrati, quasi caste nati. *Et sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus*, quibus secantur genitalia, qui proprie dicuntur Spadones, a spatha, genere ferri, quo eunuchizantur. Et istæ duæ non sunt laudabiles, et nec meritoriae, nec demeritoriae, quia necessitate fiunt, non voluntate, nisi in quantum per voluntatem acceptantur. Secundum *Hieronymum*, inter

hos secundos computantur et hi qui specie religionis simulant castitatem, scilicet hypocritæ et appetentes vanam gloriam ab hominibus ex quo-cumque suo opere. *Et sunt Eunuchi*, id est continentes, *qui seipsos castraverunt*, non per membrorum abscissionem; sed per concupiscentiæ repressionem, et se castitati, seu ad caste vivendum voluntarie devoverunt, *propter regnum celorum*, qui proprie dicuntur Eunuchi, id est bene vincentes, ab εὖ, quod est bonum, et νίκη, quod est victoria, quasi boni victores; et hi merentur: et ratione voluntatis, quia spontanea; et ratione actionis, quia bona; et ratione intentionis, quia recta: ista enim tria perficiunt meritum. Hæc ergo tertia continentia, quæ est per voluntatem reprimentem concupiscentiam ab actu venereo, victoriosa dicitur et laudabilis, et tota est meritoria. Unde ait *Chrysostomus*: « Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. » Et iterum: « Cum autem dicit: Qui se castraverunt, non membrorum dicit abscissionem; sed malarum cogitationum interemptionem. Etenim concupiscentia habet fontes præcipue a proposito incontinendi, et a mente negligente. Et, si ipsa sobria fuerit, naturalium motuum nullum est nocumentum. Nec ita abscissio membri comprimit tentationes et tranquillitatem facit, ut cogitationis frenum. » Sed, quia talis status altus est, nec possunt omnes ad hoc attingere, sed solum perfecti, ideo infert Dominus hortando milites suos, dicens: *Qui potest capere*, et implere, *capiat*, cum adjutorio Dei, ut sit castus, vel intelligat quæ dico; vel, qui potest pugnare contra carnem, pugnet, ac superet et triumphet. Et est vox hortantis ad continentiae bravium, non jubentis. Quasi diceret: Unusquisque consideret an virginitatis et pudicitiae præceptum implere queat, tantum bonum non est necessitatis, sed sui erogationis; nec est hoc præceptum, sed consilium; cuilibet offertur, nemini

imponitur; qui ergo potest continere, contineat.

6 CONSILIUM PERFECTÆ OBEDIENTIÆ, ET HUMILITATIS PER COMMENDATIONEM PARVULORUM. — Habito itaque de perfectione continentiae, sive castitatis, consequenter agitur de perfectione obedientiæ, sive humilitatis, et hoc commendatione parvulorum, per quos designantur humiles et obedientes; quia sicut parvuli non propria voluntate, sed alterius ducuntur, ita humiles et obedientes alterius voluntate et imperio moventur. Unde dicit *Beda*, quod hæc lectio humilitatis magisterio plena micat, quæ videlicet innocentes ac simplices ad Domini gratiam pertingere posse demonstrat. Dum ergo Dominus Jesus de castitate dissereret: *Tunc oblati sunt ei parvuli ex devotione offerentium, ut manus eis imponeret, et oraret*, id est ut manu et voce benediceret. Consuetudo enim fuit apud veteres, ut parvulos benedicendos offerrent senioribus, et impositio manuum ortum habuit ab antiquis Patriarchis, qui volentes benedicere parvulis, imponebant eis manus. Videntes igitur Judæi Christum moribus senem, vita sanctum, doctrina sapientissimum, et de castitateloquentem; atque habentes eum sicut Prophetam, obtulerunt ei infantes, ut eis manus imponens et orans benediceret: manu per tactum, et voce per orationem. In quo datur intelligi, quod parvulis sufficit per fidem aliorum, ad Christum afferri. *Discipuli autem* labori Magistri compatientes, et propter ejus dignitatem, prohibebant, et *increpabant eos* offerentes, non quod nollent infantibus a Salvatore, et manu et voce benedici; sed, quia timebant eum post tam longos sermones, importunitate offerentium gravari et offendi Christus autem, etsi fatigabatur corpore, non tamen animo, quia ei placebat: et prævaluit ac vicit fortis ejus affectus, quo hominum salutem cupiebat, ut nullus a consecutione suæ salutis prohiberetur. Sic fatigatus ex itinere, non curans famem aut cibos, ad conversionem Samaritanorum, quorum

salutem famescebat, se convertit. Ubi *Origenes* : « Hæc ergo debemus attendere, ne æstimatione sapientiæ excellentioris et profectus spiritualioris, contemnamus quasi magni pusillos Ecclesiæ, prohibentes pueros venire ad Jesum : » hæc *Origenes*. Parvuli etiam possunt dici pauperes et generis infimi ; per discipulos autem impediētes ne Christo offerantur, possunt accipi Ecclesiæ rectores, vel religiosi, qui propter paupertatem, vel generis infinitatem repellunt tales a promotione vel receptione, quamvis sint apti et digni ; propter quod impeditur arguuntur ore Christi. Unde Dominus, indigne ferens, ait eis, discipulis : *Sinite parvulos venire ad me*, apud quem non est personarum acceptio ; *et nolite prohibere eos*, comminationibus terrendo, vel malis exemplis corrumpendo ; quia isti sunt figura et forma vere humilium, quorum familiaritatem ego volo, et consortium. In quo dedit prælatis exemplum corrigendi ostiarios suos pauperum accessum prohibentes. Unde *Chrysostomus* : « Nolite vetare pueros, nam si sancti futuri sunt, quid vetatis filios ad Patrem venire ? Si autem peccatores futuri sunt, utquid sententiam condemnationis profertis, antequam culpam videatis ? Nam quales modo sunt, meum est ; quales autem postea futuri sunt, ipsorum erit. Quod ergo meum est, honorate ; quod autem illorum erit, miseremini. »

7 QUO SENSU IMITANDI SUNT PUERI. — Et subiungit : *Talium est enim regnum cælorum*, non dicit istorum, sed *talium*, ut non tam ætatem quam humilitatem et innocentiam commendat. Non omnium, sed *talium*, id est similium, et illorum qui similem habent humilitatem et innocentiam, per studium et laborem, et qui tales sunt per mores et virtutes, quales sunt parvuli per naturam et ætatem. Puerorum enim anima ab omnibus malis est pura, et magistra innocentie et humilitatis ; et nullus potest intrare in regnum cælorum, nisi fuerit innocens et humilis, quia nihil inquinatum intrabit in illud. Unde, secun-

dum *Hieronymum*, non ait istorum, sed *talium*, ut ostenderet non ætatem regnare, sed mores ; et his, qui similem haberent innocentiam similemque simplicitatem præmium repromitti, de quibus Apostolus : *Nolite pueri fieri sensibus ; sed malitia parvuli estote, sensu autem perfecti*. Unde *Ambrosius* : « Non ætas præfertur ætati, alioquin obesset adolescere. Cur ergo pueros aptos dicit esse regno cælorum ? Fortasse quia malitiam nesciant, fraudare non noverint, referre non audeant, scrutari ignorent, opes, honorem et ambitionem, non appetant ? Sed non ignorare ista virtus est, ast contemnere. Non enim virtus est non posse peccare, sed nolle. Non igitur pueritia, sed æmula puerilis simplicitatis bonitas designatur. » Unde et *Chrysostomus* : « Et nos itaque, si volumus fieri heredes cælorum, virtutem hanc cum multa possideamus diligentia. Etenim ab omnibus malis pura est pueri anima, et eorum qui contristaverunt non memoratur, sed ut ad amicos accedit, sicut nullo facto ; et quantumcumque a matre flagellatus fuerit, hanc inquit, et præ omnibus eam appetiatur, et si reginam ostenderit cum diademate, non præponit hanc matri cilicio superindutæ ; et necessariis nihil plus inquit ; non tristatur in quibus nos, puta damno pecuniarum, et talibus ; non lætatur in quibus nos, puta in temporaneis his ; non respicit ad pulchritudines corporum, propter hoc dixit Dominus : *Talium est enim regnum cælorum*, ut electione hæc operemur, quæ a natura pueri habent : » hæc *Chrysostomus*. Sunt autem decem proprietates bonæ in pueris, quas qui imitatur, regnum cælorum consequetur, quæ sunt : innocentia, cordis munditia, obedientia, simplicitas, humilitas, veritas, malorum illorum immemoratio, fortuitorum nulla reputatio, et præsentium valde parvorum ad sufficientiam acceptio. Plura de hoc habes superius.

8 HUMILIUM DIGNITAS. — Deinde parvulos sibi oblatos Dominus dulciter suscepit : *Et complexans eos*, et in ulnis detinens, in signum quod sim-

plices et humiles, puros et devotos diligit, *et imponens manus super illos*, ut viris continentibus gratiam sui auxilii conferendam significaret; *benedicebat eos*, aliqua vocali benedictione, quæscripta non est, ut humiles sui benedictione dignos ostenderet. Sic spiritualiter quotidie humilibus manus imponit, cum eis gratiam et auxilium tribuit quoniam humiles spiritu digni sunt ejus gratia et benedictione: *Deus enim superbis resistit, humilibus autem*, qui se manibus et potestati ejus subjiunt, *dat gratiam*. In quo humilium dignitas ostenditur, qui tanta bona merentur. Unde dicit *Hieronymus*, quod humilitas sola observatrix est custosque virtutum, et nihil est quod ita Deo gratum faciat et hominibus, quantum si vitæ merito magni, sed humilitate infimi videamur. Et bene humiles parvulis et innocentibus comparavit; quia humilitas maculas peccatorum lavare, et innocentiam reddere consuevit. Unde ait *Bernardus*: « Decor animæ humilitas est. Et non a me ipso hoc dico, cum Propheta prior dixerit:

Asperges me hyssopo et mundabor, humili herba ac pectoris purgativa humilitatem significans. Itaque se post gravem lapsum rex Propheta lavari confidit; et sic invenit quemdam innocentiam recuperatæ candorem. »

9 DOMINUS PARVULIS MANUS IMPONENS CONFIRMATIONIS SACRAMENTUM INSTITUIT.

— Et sciendum quod Christus manus imponendo parvulis instituit et initiavit sacramentum Confirmationis, cujus ministerium postea contulit Apostolis. Unde parvuli in frontibus chrismate consignantur ab Episcopis, qui in Ecclesia Dei locum obtinent Apostolorum; per impositionem enim manuum Apostolorum, conferebatur Spiritus Sanctus, ad robur et confirmationem fidelium, cujus impositionis manuum locum obtinet prædictum Sacramentum. Considera nunc quantum Christus simplicitatem, et humilitatem, ac innocentiam parvulorum diligit quibus tanta familiaritatis et benevolentiam signa ostendit, et studeas pro posse parvulos imitari, et virtutes eorum habere, ut valeas cum ipsis regnum cælorum possidere.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui nos ad continentiam es hortatus, da quod hortaris, et tribue mihi fragili castitatem mentis et corporis; et qui parvulos venire ad te voluisti, et eis manus imponeas benedixisti, præsta mihi, misero, ut sim parvulus in oculis meis, quatenus gratiam inveniam in oculis tuæ majestatis; et quod parvuli possident per naturam, ego consequar misericorditer per gratiam tuam, ut meritis omnium parvulorum et humilium tibi placentium, ego, ultimus omnium, te rectore, te duce, merear ad te pervenire, et a te benedictione in cælestibus munerari. Amen.

CAPUT XI

DE PERFECTIONE PAUPERTATIS.

Matthæi cap. XIX, et Marci cap. X.

1 NEMO BONUS, NISI DEUS. — Habito de perfectione castitatis, et obedientiam seu humilitatis, consequen-

ter agit de perfectione paupertatis. *Et ecce unus quidam adolescens, accedens et genu flexo ante Jesum, roga-*

bat eum, dicens : *Magister*, propter doctrinam sanam, bone, propter vitam sanctam ; *quid boni faciam ut vitam æternam percipiam?* Secundum *Bedam*, audierat iste a Domino tantum similes parvulis dignos esse regno Dei, et ideo certior esse desiderans de ingressu regni, non per parabolas, sed apertius postulat sibi exponi, quibus meritis, vel operibus, vitam æternam possit consequi. *Jesus autem dixit ei*, primo quantum ad ejus cogitationem, quia iste cogitabat Jesum esse purum hominem, licet crederet eum esse sanctum, et bonum doctorem ; et ideo, quasi respondens ejus cogitationi, dixit ei : *Quid me dicis bonum?* Quasi diceret : Ex quo me credis purum hominem, non debes me vocare bonum. *Nemo enim bonus, nisi solus et unus Deus* ; hoc est dictum : Deus est solus bonus essentialiter, per se, et a seipso, et nullus alius ; quia alii participative per ipsum, et ab ipso. Unde *Chrysostomus* : « Hoc autem dicens non excludit homines a bonitate ; sed a comparisonem cum bonitate ; divina. » Quasi diceret ei Dominus : Quare me dicis bonum, cum non credas me esse Deum ? Si vero confiteris bonum, credas etiam esse Deum. Solus enim Deus natura bonus est.

2 VIA NECESSARIA AD VITAM : MANDATORUM OBSERVATIO. — Deinde consequenter respondet ejus interrogationi, dicens : *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Quasi diceret : Hoc sufficit ad salutem ; quod amplius est, non est necessitatis, sed supererogationis, quoniam, secundum *Bedam*, justitia Legis custodita, non solum bona terræ, sed et vitam conferebat æternam, suo tempore consequendam. Et, quia adolescens hæc audierat sollicitus factus dixit illi : *Quæ esent hæc mandata, quorum observantia est necessaria.* Hoc autem, secundum *Chrysostomum*, non tentans fecit ; sed æstimans alia quædam præcepta esse, præter legalia, quæ vitæ ei causa fierent. *Jesus autem*, quasi infirmo condescendens, Legis præcepta clementissime exponens, dixit : *Non homicidium facies*

manu occidendo, ore juhendo, vel consulendo ; vel etiam detrahendo, quia per detractionem occiditur proximus in conscientia aliena, in qua vivebat per bonam famam ; nec corde mortem alterius desiderando, vel odium retinendo, aut beneficium subtrahendo, et per hoc præceptum Decalogi, prohibetur omne nocumentum proximi in persona propria. *Non adulterabis*, per hoc prohibetur nocumentum proximi in persona sibi conjuncta. *Non facies furtum*, per hoc prohibetur nocumentum proximi in re possessa. *Non falsum testimonium dices*, per hoc prohibetur nocumentum proximi in fama. *Honora patrem tuum et matrem tuam*, eis subveniundo, et reverentiam exhibendo ; et per hoc præceptum affirmativum intelligitur omne beneficium proximo reddendum, quia nomine patris et matris, intelligitur omnis proximus. Et hoc est, quod subditur : *Et diliges proximum tuum, sicut teipsum*, id est, ad id quod diligis teipsum, scilicet ad gratiam et ad gloriam ; vel, *sicut teipsum*, id est non verbo tantum, sed opere et veritate. Proximus autem noster est, omnis qui nobiscum convenit in natura, quem debemus sicut nosipsos diligere. Quam sententiam Dominus inducit, ut ostendat quod finis præceptorum est caritas ; quia observantia mandatorum non est meritoria vitæ æternæ, nisi fiat ex caritate. Inter hæc præcepta ordinantia in proximum, non tanguntur præcepta de non concupiscendo rem proximi, vel ejus uxorem, quia reducuntur ad præcepta de non adulterari et non furari, et sub illis possunt intelligi ; vel, quia intelliguntur in hoc quod dicitur : *Diliges proximum tuum*, qui enim vere proximum diligit, nec rem ejus, nec uxorem concupiscit. Enumerat autem hic non omnia mandata, sed solummodo præcepta secundæ tabulæ, quæ ordinant hominem ad proximum, in quibus implicat et supponit præcepta primæ tabulæ ordinantia hominem ad Deum ; quia homo magis tenetur Deo quam proximo, et ideo si observantia manda-

torum secundæ tabulæ est necessaria ad salutem, multo fortius observantia mandatorum primæ tabulæ est necessaria ad eandem. Unde bene dicit Apostolus, quod : *Qui diligit proximum, Legem implevit*; quia in dilectione proximi intelligitur dilectio Dei ut finis propter quem proximus diligitur : quia proximus diligere debet propter Deum, et non e converso.

5 DE DECEM DECALOGI PRÆCEPTIS. — Per prædicta etiam ostendit Salvator, quod observantia præceptorum ceremonialium et judicialium non erat amplius necessaria ad salutem, sed sufficiunt decem Decalogi præcepta. Quorum primum est: *Non habebis deos alienos*, id est verum Deum solummodo coles et super eum nihili amabis. Multi enim hodie sunt qui sibi deos alienos faciunt; nam, sicut dicit *Augustinus*, hoc ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur. Superbus igitur pro Deo habet superbiam, luxuriosus luxuriam, avarus avaritiam, et sic de ceteris. Secundum : *Non assumes nomen Dei tui in vanum* in os tuum, id est non blasphemabis nec jurabis indebite in nomine sui. Talis injuriam facit Deo, quem in testimonium suæ falsitatis invocat, quasi Deus mendacium diligit; et sibi qui in iudicio Dei puniendum se obligat, si non est ita sicut jurat; et proximo, quia per falsam jurationem ipsum decipit et defraudat. Tertium: *Memento, ut diem sabbati sanctifices*; ut in eo moraliter non pecces, et mala vites. Contra præceptum istud peccat, qui causa cupiditatis in sabbato opus servile facit, vel aliquod peccatum committit, vel opera misericordiæ dimittit; quoniam a bonis operibus non est vacandum. Quartum : *Honora patrem tuum et matrem tuam*, scilicet eis obediendo, et obsequendo, et subveniundo, atque animabus eorum miserendo; in hoc etiam mandato præcipitur honor patrum spiritualium, scilicet prælatorum. Quintum : *Non occides*, opere, verbo, negligentia, cogitatione, auxilio, consensu, malo exemplo, vel aliqua occasione. Homicidium etiam aliquando fit corde per odium; ali-

quando ore, per verbum detractorium; aliquando opere, per factum. Et istud ultimum est triplex : quidam enim occidunt corpus tantum; quidam animam tantum, quando scilicet trahunt ad peccatum; quidam utrumque, quando scilicet aliquis interficit seipsum, vel alium in peccato mortali existentem. Sextum : *Non mœchaberis*, operando, cogitando, loquendo, vel in jurisdictione tua fornicationem sustinendo. Per hoc autem quod dixit Dominus : *Non mœchaberis*, prohibetur omnis carnalis appetitus et corruptio, præter eam quæ est matrimonii. Septimum : *Non furtum facies*, aliena quomodolibet tibi attrahendo, vel re aliena, invito Domino, utendo. Per furtum intelligitur omne malum ablatum : sive occulte faciendo in acceptis; sive fraudem exercendo in mercationibus, sive mercedem non solvendo operariis. Octavum : *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium*, omne mendacium, dolum, detractionem, adulationem, calumniam, et doctrinam erroneam devitando. Nonum : *Non concupisces domum, vel agrum, vel aliam rem proximi tui*; tali videlicet mente, quod velles ista tibi cum suo damno adaptare. Decimum : *Nec desiderabis uxorem, servum, vel ancillam proximi tui*, corde consentiendo, ore sollicitando, aut opere concupiscentiam perficiendo. Hæc qui perfecit, salvum poterit.

4 CONSILIUM PERFECTÆ PAUPERTATIS. — At ille adolescens dicit illi : *Magister hæc omnia custodivi a juventute mea; quod tamen in multis religiosis vix aliquis hodie reperiret, quid adhuc mihi deest? Jesus intuitus eum, dilexit eum*, propter bonam conversationem suam præteritam, ac tunc ostendit sibi vultum amabilem; et instruens eum de perfectione, dixit illi : *Adhuc unum tibi deest*, quoad statum perfectionis, scilicet bonum paupertatis. Quia, etsi mandatorum observatio sufficit ad salutem, non tamen ad evangelicam perfectionem; sed ad hanc etiam requiritur observatio consiliorum, in qua primum est abrenuntiatio temporalium, et ideo de

hac tantum hic facit mentionem. Ubi *Origenes* : « Non tamen intelligendum est quod in ipso tempore quo bona sua tradiderit pauperibus, fiat omnino perfectus ; sed illa ex die incipiat speculatio Dei adducens eum ad omnes virtutes. » Et subdit Dominus, dicens : *Si vis*, quia hoc est in tua libertate, *perfectus esse*, id est ad statum perfectionis ascendere super communem statum saluti necessarium, quia hoc est de perfectione vitæ, *vade* per affectum contemnendo temporalia, et *vende*, per effectum ea relinquendo *quæcumque*, id est omnia, non partem tantum, ut Ananias et Sapphira, quod est contra proprietarios, *habes* et juste possides, quod est contra raptores, fures atque usurarios eleemosynas de alieno facientes, illa enim habemus quæ juste possidemus : illa ergo quæ juste possidentur vendenda sunt, quæ vero injuste, reddenda sunt illis quorum fuerunt ; et *da*, non vende quærendo munus a manu, vel a lingua, vel ab obsequio, *pauperibus*, non divitibus, a quibus similia accipies, neque amicis carnalibus, nisi fuerint indigentes, neque histrionibus, et male utentibus, quod est contra simoniacos et ambitiosos, qui dant aliis ut acquirant beneficia et dignitates ; et *hoc fac* propter Deum, non propter ostentationem, quia abjicere temporalia propter ostentationem non est meritorium ; et sic ea dando *habebis thesaurum*, id est quemdam beatitudinis in cælo locum tulissimum. Hoc autem non dicitur, quia paupertas sit major virtus quam continentia vel obedientia ; sed dicitur per quamdam correspondentiam, quasi thesaurus cœlestis sic respondeat voluntariæ paupertati, sicut exaltatio humiliationi. Unde *Chrysostomus* : « Bene autem non vitæ fecit æternæ mentionem, sed thesauri, dicens : *Et habebis thesaurum in cælo* : quia enim de pecuniis erat sermo et de abrenuntiatione omnium, ostendit quod reddit plura his quæ præcepit relinquere, quanto majus est cælum quam terra ; in thesauro enim copiam retributionis ostendit. »

5 PER SEQUELAM CHRISTI CONSUMMATUR PERFECTIO. — Subdit autem : *Et veni*, relictis omnibus, et *sequere me*, me imitando, et sicut ego ambulo ambulando : quia, in sequela Christi per caritatis opera, vera consistit perfectio principaliter et complete ; in paupertate autem voluntaria consistit inchoative per modum removentis, prohibentis et disponentis, quia per hoc aufertur cura temporalium, quæ a dilectione Dei impedit animum. Unde *Glossa* : « Relinquere omnia est via ad perfectionem ; sed in sequendo Christum consistit perfectio. Magna certe gloria est sequi Dominum, et ideo valde est appetendum. » Ad perfectionem ergo non sufficit homini relinquere sua, nisi Dominum sequatur, id est nisi, relictis malis, faciat bona. Unde ait *Theophilus* : « Cum paupertate enim et ceteras virtutes hominem habere oportet, ob hoc ait : *Et veni, sequere me*, id est in ceteris esto meus discipulus, et jugiter me sequaris. » Unde et *Hieronymus* : « Facilius sacculus contemnitur, quam voluntas. Multi enim divitias relinquentes Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus est, et per vestigia illius graditur. » Unde etiam *Rabanus* : « Ecce duas vitas hominibus propositas audivimus : activam, ad quam pertinet : *Non occides*, et cetera Legis mandata ; et contemplativam, ad quam pertinet : *Si vis perfectus esse*, etc. Activa ad Legem pertinet, contemplativa ad Evangelium, quia sicut Vetus Novum præcessit Testamentum, ita bona actio præcedit contemplationem. Activis enim convenit observatio præceptorum quæ in Lege traduntur, contemplativis observatio consiliorum quæ in Evangelio docentur. » Et notandum quod multiplex est perfectio, scilicet : sufficientiæ, quam omnes habent existentes in caritate ; ordinis, cujus proprium est servare continentiam ; religionis, cujus proprium est renuntiare omnibus ; prælationis, ad quos pertinet ponere animam pro ovibus suis ; securitatis, cujus proprium est habere mortem in desiderio, et vitam in patientia. Ad primam perfectionem

tenetur quilibet; ad ultimam vero nullus tenetur; ad tres vero medias tenentur aliqui ex causis. Unum ergo signum perfectionis posuit; eum omnia relinquere consuluit, ut nudum Christum nudus sequatur. Unde, secundum *Theophilum*, dicens omnia, summam paupertatem suadet; si quid enim restiterit, illius servus est. Et secundum *Ambrosium*, talem voluit adolescentem illum Dominus ad paradisum redire; qualis Adam fuerat olim de paradisi sublimitate dejectus. Nudus enim Adam incola paradisi fuit.

6 NIMIA TERRENARUM POSSESSIONUM DILECTIO EST PERFECTIONIS IMPEDIMENTUM. — Quamvis ergo cum possessione divitiarum possit quis ad vitam ingredi servando mandata; tamen ad perfectam sequelam Christi, ut perfecto amore et integro affectu tendat in Deum, deest sibi unum, scilicet quod relinquat divitias affectu, ut sit pauper spiritu; quæ paupertas includit humilitatem, sine qua non est paupertas vera, quia vanum est habere bursam vacuum, et cor plenum superbia. Includit etiam contemptum divitiarum effectum, quia difficile est valde habenti divitias, ne amore earum aut detineatur, aut distrahatur et impediatur a perfecto amore Dei; ne Christum libere et expedite sequatur. Nam, qui divitiis implicatur, mittit pedes in rete, ne possit coram Deo perfectus ambulare, et libere Christum sequi; quia divitiarum viscosiores sunt visco, et vix evellitur animus occupatus ab eis, et detentus. Nimia ergo dilectio terrenarum possessionum est hujus perfectionis impedimentum. Quod bene patuit in hoc juvene, *qui cum verbum Domini audisset*, de perfectione scilicet paupertatis voluntariæ, abiit tristis, seculi tristitia mortem operante, impeditus a perfectione quam quærebat terrenarum possessionum amore, ob quod non poterat ad perfectionem voluntariæ paupertatis ascendere. Unde causa tristitiæ redditur, cum subditur: *Erat enim multas habens possessiones*, spinas producentes et tribulos, sementem Dominicam suffocantes; et ipse nihilomi-

nus habitus a possessionibus, et dives valde divitiis fallacibus, ob quarum inordinatum amorem tristabatur de persuasionem abrenuntiationis earum; tristabile enim est amata abjieere. Ad temporalia enim passibiliter afficitur, ejus cor in privatione eorumdem aliququaliter contristatur. Nam plerumque, cum temporalia adsunt nobis, putamus quod ea non diligamus; sed cum abesse cœperint, tunc invenimus qui sumus. Hoc enim sine amore nostro aderat, quod sine dolore discedit. Iste juvenis cum audiret, quod quæcumque haberet venderet, et daret pauperibus, abiit mœrens; quia simul et divitias seculi et vitam æternam habere volebat, quod difficile erat ut fieret: quoniam in possessione divitiarum absque superbia elationis et absque proprietate voluptatis vix stare quis potest, sicut etiam difficile esset, quod homo in cacumine verticis alicujus montis staret, et tempestate validi venti quassatus non caderet. Ut vero dicit *Augustinus*: « Hic adolescens laudabilis quidem est, quia non occidit, nec adulteratus est; vituperabilis est autem, quia contristatus est in verbis Christi vocantis eum ad perfectionem. Adolesceus quippe erat secundum animam, et propterea relinquens Christum abiit: » hæc *Augustinus*. Sed tale rete frustra jacitur ante oculos pennatorum; scilicet contemplantium perfectorum, qui tanto minus contristantur quod desunt temporalia, quanto magis appetunt æterna. Nam, ut ait *Gregorius*, tantum quisque minus dolet quod desunt æterna, tanto magis gaudet quod adsunt temporalia; et qui minus dolet quod desunt temporalia, certius exspectat ut adsint æterna. Et ideo, secundum *Gennadium*, bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare; sed melius est, pro intentione sequendi Christum, omnia et totum simul donare, et absolutum a sollicitudine cum Christo egere. Ut enim dicit *Chrysostomus*: « Non similiter detinentur qui pauca habent, et qui multis abundant; quoniam abjectio divitiarum majorem accendit flam-

mam, et violentior fit cupidus. » Non solum autem divitiarum possessio, sed etiam rerum aliarum diversitas hominem a Dei contemplatione et perfecto amore impedit et avertit. Unde ait *Augustinus* : « Temporalium rerum multiformitas ab unitate Dei hominem per carnales sensus diverberat, et mutabili varietate ejus affectum multiplicat. Quem ergo delectat libertas, ab amore mutabilium liber esse appetat; et quem regnare delectat, uni omnium regnatori Deo subditus hæreat. » Et iterum : « Duo sunt amores, mundi et Dei. Si mundi amor habitat, non est quo intret amor Dei. Cum exhauseris cor tuum ab amore terreno, hauries amorem divinum. » Unde et *Gregorius* : « Cum cupiditate terrenæ substantiæ Deus non diligitur, quia terrenus amor oculum mentis sordidans excæcat, ne divina claritas videatur. Nec mirum. Quomodo enim diligere potest quem nescit? Aut quomodo scit, ad quem nesciendum oculum cordis claudit? » Unde etiam *Chrysostomus* : « Fumo similes sunt humanæ res. Nihil enim ita contristat animæ oculum et turbat, ut vitæ hujus curarum turba, et concupiscentiarum multitudo; hæc enim fumi hujus sunt ligna. » Unde et *Anselmus* : « Si vis esse quietus, nil seculi appetas. Semper requiem mentis habebis, si a te mundi curas abjeceris. Qui curis terrenis se implicat, a Dei amore se separat. » Et ut in paucis multa intelligas, attēde pauca verba *Augustini* sic dicentis : « Nihil plus novi esse, quam ista sensibilia fugienda. » Cui concordat *Dionysius*, qui sic dicit : « Derelinque sensus, et omnia sensibilia. »

7 MODUS QUADRUPLIX TEMPORALIA ASPICIENDI. — Qui habet aures audiendi, hæc pauca verba prædicta audiat, et corde intelligat; quia multa in eis latent, quæ vanis et dissolutis non apparent. Unde cuidam de sermonis abundantia sollicito, dictum est in spiritu : Si vis scire omnia prædicanda, tunc separa te ab exterioribus, purifica te a temporalibus, liberum fac te a carnalibus, et erige te ad cœlestia; et manifesta-

buntur tibi divina. Ecce in his verbis totum est inclusum quod est prædicatum : imago enim tua imago Dei est; depone ergo ab ea omne quod sibi accidens est, et apparebit tibi in ea, quod divinum est. Ut autem utiliter ad temporalia et æterna perfecte te habeas, scito quod temporalia debes aspicere sub sensu quadruplici : primo, scilicet ut tamquam peregrinus et advena sentias omnia ut extranea et aliena, ita quod tua vestis sit tuosensui extranea, ac si esset alicujus de Græcia vel India; secundo, ut in tuo usu omnem abundantiam timeas ut venenum, et mare submergens; tertio, ut in tuo sensu omnem inopiam et egestatem sentias ut mensam, et aram, et scalam vitæ æternæ, et ut speculum seu imaginem crucis Christi; quarto, ut divitias et apparatus divitum ita sentias tibi difformes, quod in eorum memoria vel aspectu nullatenus valeas delectari vel lætari, quod si videris te in eis congaudere, a Christi gloriosa paupertate te aestima alienum fore. Huic autem connectitur quod in pauperum et despectorum memoria, vel aspectu, tamquam in Christi pauperis expressa imagine, totus læteris, et eis quasi regibus cum summa alacritate et reverentia associaris.

8 OMNIA BONA OPERA FACIENDA SUNT. — Considera etiam hic quod ad perfectionem non sufficit quedam opera bona, et quasdam virtutes habere; sed oportet omni pro posse perficere. Unde *Chrysostomus* : « Completus est Dei homo ad omne opus bonum, expletus non; ut hæc quidem habeat, illa vero non habeat. Qui enim talis est, non est completus. Quæ enim utilitas, dic mihi, cum orat quis intense, non misereatur autem abunde? Aut, cum miseretur quis abunde, avarus autem et violentus existens? Aut, cum non avarus aut violentus existens, ad ostentationem vero sit hominum qui vident? Aut, cum misereatur quidem in id quod Deo videtur, elevetur autem hoc ipso et magna sapiat? Aut, cum humilis quidem fuerit, et jejuniis intendens, avarus autem et negotiator, et terræ affixus et ma-

trein omnium malorum, suæ inducens animæ? Radicem enim omnium malorum esse avaritiam, dixit Paulus. Horreamus igitur hanc: refugiamus hoc peccatum. Hoc orbem terrarum fecit instabilem, omnia confudit; et a beata servitute nos abducit Christi. Non est enim possibile, Deo servire et mammonæ, contrarium enim injungit Christus: » hæc *Chrysostomus*. Et nota circa præmissa, quod perfectio paupertatis

non consistit in majori defectu rerum temporalium, sed in majori abstractione sollicitudinis eorum. Quanto enim modus vivendi in paupertate minore n habet sollicitudinem, tanto paupertas est perfectior; non autem quando paupertas fuerit major. Non enim paupertas secundum se bona est; sed in quantum liberat ab illis, quibus homo impeditur quominus spiritualibus intendant.

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi, misero et fragili, qui tua mandata hactenus negligenter et male servavi, saltem amodo ea observare, ut cum observatoribus eorundem merear ad vitam ingredi. Da etiam mihi, clementissime Domine, ut ad perfectionem tendendo, omnia temporalia, propter te, affectu contemnam et effectum relinquam; relictisque omnibus, te sequar, te imitando, et per tua vestigia gradiendo, ut, te rectore, te duce, ad te thesaurum meum desiderabilem et indeficientem valeam lætus pervenire, et de tua visione semper gaudere. Amen.

CAPUT XII

DE DUODECIM CONSILIIS EVANGELICIS.

1 RELATIO CONSILIORUM AD PRÆCEPTA.

— Et, quia dictum est de præceptis, quæ sunt necessaria ad salutem, videamus et de consiliis quæ requiruntur ad perfectionem. Unde et præceptis, et prohibitionibus tenemur; sed consiliis et promissionibus non tenemur. Nam consilium pertinet ad perfectos, præceptum autem ad perficiendos, sed permissio pertinet ad imperfectos, prohibitio vero ad reversos. Ad observantiam quidem præceptorum utilis est observantia consiliorum. Aliquando etenim fortitudo terræ in ingressu illius consistit; et ideo passus ille bona custodia indiget, quia obtento ingressu, faciliter residuum hostes obtinent. Sic est in terra animæ, quia tota fortitudo ejus consistit in ingressu, scilicet in occasionibus peccatorum, et propter hoc necessaria est bona custodia circa ipsum. Propter custodiam autem

istius ingressus dantur consilia, quæ continent et custodiunt mandata, ac retrahunt hominem ab incautis respectibus, et discursibus et aliis periculis. Sunt autem duodecim consilia Evangelica, quæ Christus adjecit ad præcepta.

2 SEX PRIMA CONSILIA EVANGELICA.

— Primum est paupertatis, quæ consistit in abdicatione proprietatis. Unde est illud Matthæi: *Si vis perfectus esse, vade et vende quæcumque habes, et veni sequere me*. Et illud Lucæ: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*. — Secundum est obedientiæ. Unde est illud: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum*. Et illud: *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ et Pharisei, omnia ergo quæcumque dixerint vobis, facite*. — Tertium est castitatis. Unde est illud: *Sunt Eunuchi qui seipsos castraverunt propter*

regnum cœlorum. Et illud : *Audistis quia dictum est antiquis : Non mœchaberis ; ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo ;* ubi ostenditur quod non solum damnabilis est consensus in opus mœchiæ, sed et consensus ad delectandum in corde. Hæc tria consilia prædicta sunt specialia omnis perfectæ religionis, et substantialia ; quia suos observatores elongant a malo, non solum quantum ad culpam, sed etiam quantum ad causam. Omne namque malum oritur ex triplici radice, scilicet : ex *concupiscentia carnis, et ex concupiscentia oculorum, et ex superbia vitæ.* Prædicta vero tria consilia nos elongant perfecte ab hac triplici radice, scilicet : paupertas, a concupiscentia oculorum ; castitas, a concupiscentia carnis ; et obedientia, a superbia vitæ. — Quartum consilium est caritatis. Unde est illud : *Diligite inimicos vestros.* Istud, quantum ad dilectionem affectus, est præceptum ; sed quantum ad dilectionem effectus, est consilium : quia inimico velle gratiam et gloriam est necessitatis ; sed impendere opera beneficentiæ et ostendere illi signa benevolentiae est consilii et perfectionis. Sane negare ei signa familiaritatis, quando veniam petit, vel ad familiaritatem non simulatorie se ingerit, vel quando necessitas exposcit, vindicta est, quia tunc inter amicos est computandus ; sed quod aliquis ultro se ad familiaritatem ejus ingerat, hoc est perfectionis. — Quintum consilium est mansuetudinis. Unde illud : *Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram,* id est paratus sis et aliam percussio-nem sustinere patienter ; et istud est consilium patientiæ, respectu læsionis corporum. Et illud : *Qui vult tecum judicio contendere, et tunicam tollere, dimitte ei et pallium,* et istud est respectu ablationis rerum. Cum contentione et fraude, nulli licet sua repetere ; cum caritate licet imperfectis, perfectis autem non : quia non repetere est infirmis consilium, perfectis vero præceptum. Illis autem qui renuntiaverunt proprietati, non licet

repetere sua, sed ut congregationis. — Sextum est misericordiæ et erogationis. Unde est illud : *Omni petenti te tribue,* non propter se, sed propter bonum commune. Et illud : *Si vis perfectus esse, vende quæcumque habes, et da pauperibus.* Dare superfluum in extrema necessitate est necessitatis et debiti ; sed dare ea, quibus egemus, est consilii.

3 SEX ULTIMA CONSILIA EVANGELICA.

— Septimum consilium est de simplicitate verborum. Unde est illud : *Sit sermo vester : est, est ; non, non,* id est, si affirmatio vel negatio est in ore, sit etiam in corde. Et illud : *Audistis quia dictum est antiquis : Non perjurabis. Ego autem dico vobis, non jurare omnino.* Jurare, quantum ad infirmitatem pertinet, permissionis est ; non jurare autem, quantum ad perfectionem pertinet, consilii est. — Octavum est de vitanda occasione peccandi. Unde est illud : *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te.* Ubi, secundum *Augustinum*, nullum membrum ad litteram præcipitur erui, sed occasio peccandi ; quia non solum peccata, sed et occasiones peccandi sunt fugiendæ. — Nonum est de rectitudine intentionis, et simplicitate operis vel finis. Unde est illud : *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Et illud : *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* — Decimum est de conformitate operis et doctrinæ. Unde est illud : *Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Et illud : *Alligant hominibus onera gravia, digito autem suo nolunt ea movere.... Dicunt enim, et non faciunt.* In prædicatione, aliquando asseritur censio generaliter de his quæ pertinent ad statum salutis ; aliquando Deo asseritur censio secundum statum perfectionis, utpote religionis. Primo modo tenetur facere quod dicit prædicator, cum asserat omnes ad hoc teneri ; secundo modo non tenetur, nisi ipse perfectionem illam voverit. Existens autem in peccato notorio, peccat quando prædicat,

quia scandalizat; existens autem in peccato occulto, si prædicat et non studet ex suo delicto compungi, adhuc videtur peccare, quia videtur contemnere. — Undecimum est de vitanda sollicitudine. Unde est illud : *Nolite solliciti esse*. Et illud : *Nolite cogitare de crastino*. Ubi sciendum quod quadruplex est sollicitudo : prima est laudabilis, et est providentiæ spiritualis quoad animam, quomodo quis Deo placeat, omnem sollicitudinem suam projiciens in eum ; secunda est etiam laudabilis, et est providentiæ temporalis ex fraterna caritate, qualis competit prælatis et religiosis officiatis, qui præ-unt in sollicitudine ; tertia est tolerabilis, et est curæ temporalis, quoad corpus ; quarta est vituperabilis, et est superflue thesaurizationis, quoad avaritiam. Prima consulitur consilio isto, secunda præcipitur, tertia permittitur, quarta prohibetur. — Duodecimum consilium est de fraterna correptione. Unde est illud : *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum*, etc. Corripere fratrem quandoque est consilium, ut quando aliquis corripit fratrem de venialibus, et illum cum quo nihil facere habet, nisi communem caritatem ; quandoque est præceptum, ut quando corripitur de mortali, et isto secundo modo pertinet ad omnes, et obligat semper, sed non ad semper, quia pro loco et tempore, scilicet quando vacat et licet, et creditur quod utilis sit correptio. Et ad hoc præceptum maxime tenentur superiores, et prælati, quoad eos quorum curam gerunt.

4 HÆC CONSILIA FACILIA REDDUNT TIMOR DEI BONAQUE CONSUETUDO. — Omnia præmissa Domini præcepta et consilia facilia sunt volenti, et Dei timorem præ oculis habenti. Unde *Chrysostomus* : « Sit tibi timor Dei omni necessitate violentior. Si enim velis occasiones semper objicere, nihil de eis quæ sunt imperata custodies, et ita prorsus omnia quæ sunt præcepta calcabis. Quia, si Legem volueris custodire Christi, necessitatem quidem nullam, quæ te ab observatione ejus impediatur, aliquando patieris.

Noli igitur, o homo, in otium reclinare, nec dissolvas bonam animi voluntatem; neque enim quæ imperantur onerosa sunt, tantummodo velle sufficit, et totum quod jubetur impletum est. Quod si mihi consuetudinem tuam opponis ut legem, per hanc ipsam te admoneo quam sit facilis ista correctio. Si enim in aliam consuetudinem ex alia te converteris, hoc quod tibi difficile videtur, efficietur. Quia, sicut ad vitandum consuetudo est violenta; ita fit potens ad corrigendum. » Et iterum : « Si in usum semel bonæ Philosophiæ transeas, etiamsi postea, aliquis tibi torpor obrepat, certum est tamen, quod non facile poteris horum quippiam quæ præcepta sunt transgredi, bona scilicet consuetudine firmitatem jam imitante ipsius naturæ. Quam enim facile est dormire, comedere, bibere, respirare; tam nobis facilia erunt bona consuetudine, etiam opera virtutis : » hæc *Chrysostomus*. Unde et *Tullius* : « Optima forma vivendi eligenda est, quam jucundam reddit consuetudo. » Tantum etiam delecteris et complacet tibi in præceptis et consiliis Domini, ut si non sine gravamine vel difficultate videantur fieri, coneris tamen ob honorem ipsius legislatoris servare, quantum ipse vires dabit, quia etsi propter ipsum pati non elegeris, nihilominus aliter patieris. Ut enim dicit *Augustinus* : « In hoc mundo non timere, non dolere, non periclitari impossibile est ; sed plurimum interest qua causa, qua exspectatione, quo termino quisque patiatur. » Unde et *Chrysostomus* : « Si non propter Christum elegerimus aliquid pati dolorum, necesse est eos omnino et aliter sustinere. Neque enim si propter Christum non mortuus fueris, immortalis eris; neque si propter Christum non projece- ris pecunias, ferens eas abibis. Hæc expetit a te, quæ non expetente eo, dabis. Hæc te vult facere tua voluntate, quæ et ex necessitate te oportet facere. Expetit autem solum propter cum fieri ; quia continget et hæc transire a necessitate, quæ secundum naturam fit. Ergo non injuste avertit et punit Deus, cum in omnibus

semetipsum nobis præbeat, nos autem resistimus. Ego, inquit, pater, ego et amicus, ego et frater, ego et soror, ego et mater, et omne quodcumque volueris ego sum; solum familiariter te habeas ad me, quia omnino necesse est te pati, elige pati propter me. Ego inops propter te, et peregrinus propter te, in cruce propter te, in sepulchro propter te; ego superius propter te interpello Patrem, inferius pro te ligatus, veni a Patre; omnia mihi tu es, et frater, et coheres, et amicus, et membrum. Quid plus vis? Quid eum, qui te diligit, avertis? Quid huic mundo laboras? Quid vase hauris perforato? Hoc enim est in præsentī vita laborare. Quid flammam incendis? Quid aerem impugnas? Quid inaniter curris? *Vanitas enim vanitatum, et omnia sunt vanitas.* Ita humiliemus nosmetipsos, et potiores efficiamur, ut qui digne hic viximus, futuris fruamur bonis: » hæc *Chrysostomus*.

5 COMPARATUR SAPPHIRO PAUPERTAS, TOPAZIO OBEDIENTIA ET SMARAGDO CASTITAS. — Prædicta autem duodecim consilia duodecim lapidibus pretiosis possunt adaptari. Primum enim consilium, quod est paupertatis, significatur per lapidem sapphirum. Sapphirus enim flavi coloris est, sicut cælum serenatum; sic pauperes colorem cœlestem habent, pro quanto a terrenis totaliter elongati, solis cœlestibus intendunt. Item, sapphirus dicitur ardorem interiorem refrigerare, et oculos immundos purgare; sic sancta paupertas ardorem cupiditatis rerum temporalium, qua communiter homines mundani æstuant, in animo istorum pauperum ita refrigerat, ut omnia terrena bona arbitrentur *ut stercora*; et ideo facit eos habere oculos mundos et limpidos ad contemplandum cœlestia, qui non sunt terrenorum pulvere obfuscati. Item, sapphirus fugat squintiam, et morbum qui dicitur: noli me tangere, et universaliter valet ad apostema calida; sic paupertas spiritus tumores et infectiones vitiorum non compatitur, sed ea fugat et sedat. — Secundum consilium, quod est obedientiæ,

significatur per lapidem topazium. Topazius in colore est auro similis; sic obedientia. Color enim auri nobilissimus est, sine quo nulla pictura est perfecta; et certe sine qua obedientia nulla perfecta virtus est, quia, secundum *Augustinum*, sine obedientia omnia plena caritate reperiuntur. Item, topazius bullientes aquas compescit; sic obedientia aquas humanæ fluxibilitatis compescit, nam ex naturali fomite in nobis incentiva vitiorum ebulliunt, quibus obedientia frenum imponit. Item, topazius iram restringit; et certe obedientia iram et omnem passionem animi mitigat, quia quæcumque passio vel tentatio in animo irrepserit, superveniente majorum obedientia, statim restringitur in homine obediente. — Tertium consilium, quod est castitatis, significatur per lapidem smaragdum. Smaragdus enim est a tota specie amator castitatis, et nullo modo sustinet coitum nisi rumpatur; unde et gestantem se ad castitatem inclinat. Est autem viridis præ omnibus rebus virentibus, cujus etiam fulgore vicinus aer virere cernitur, nec ejus viror sole vel luna, vel umbra obfuscatur; sic castitas inter alias virtutes viret, unde et virgo dicta est a virore; et ipsa castitas est viror omnium virtutum, ita ut etiam proximas exemplariter et virtualiter virere faciat; nec obscuratur sole, id est æstu cujuslibet tentationis; neque obfuscatur luna mundanæ gloriationis, neque umbra carnalis delectationis. Item, smaragdus motus lascivos compescit, visum refoecillat, gratum hominem in verbis reddit; et hæc tria ad litteram efficit castitas, ut patet. Item, smaragdus tempestates avertere, et caducum morbum curare dicitur; sic castitas tempestatem carnalis impugnationis reprimit, et morbum ejus, unde homo quasi caducus et amens efficitur, compescit.

6 COMPARATUR CARRUNCULO CARITAS, AMETHYSTO MANSUETUDO ET ONYCHINO MISERICORDIA. — Quartum consilium, quod est caritatis, prout extenditur ad dilectionem inimicorum, signatur per

carbunculum. Carbunculus enim se habet ad alios lapides sicut aurum ad cetera metalla, et dicitur aliorum lapidum virtutem habere; sic caritas excellit omnes virtutes, et completur in se virtutes universas. Carbunculus etiam est calore igneus, sicut carbo vivus nocte magis lucet quam die, et circa se noctem quasi in diem mutat; sic caritas ignis est, et magis lucet in nocte adversitatis, quam in die prosperitatis, imo etiam noctem adversitatis et tribulationis, vertit in diem consolationis. Item, carbunculus fugat venenum acreum et vaporosum; sic caritas sua benignitate omnem malitiam infectivam vincit. — Quintum consilium, quod est mansuetudinis, signatur per amethystum. Amethystus enim est coloris violacei, et habet virtutem refrigerandi atque leniendi, unde operatur contra ebrietatem; sic mansuetudo refrigerat calorem iracundiæ, et lenit appetitum vindictæ; unde et ebrietatem mentis, qua aliqui rapiuntur extra moderamen rationis, ex crapula animi, sedat, et hominem tranquillum reddit. Item, amethystus reprimit malas cogitationes, et confert inscibilibus intellectum, sic et mansuetudo: quia, ut dicit *Ambrosius*, mansuetus homo cordis est medicus; et Psalmista: *Docebit mites vias suas*. — Sextum consilium, quod est misericordiæ, signatur per onychinum. Onychinus in colore et magnitudine est ad similitudinem unguis humani, per ungues autem in Scriptura ultimæ operationes designantur; et certe consilium misericordiæ extendit se etiam usque ad ultimum possibilitatis nostræ; imo perfecta misericordia non habet ultimum, et numquam impletur, quia si miserearis quantum potes, plus tamen velle debes. Item, onychinus appositus infirmo oculo, sponte sua, quasi res sensata, intrat sine læsione, et circuit oculum, et penetrat interiorius omnes partes, quousque ejus contrarios humores prorsus excusserit; sic misericordia naturaliter ex seipso oculo cordis subintrat, et cum pium cor iniraverit, emundat ipsum ab humo-

ribus vitiosis. Unde Dominus: *Date, inquit, eleemosynam; et ecce omnia munda sunt vobis*. Onychinus etiam valet contra scabiem, et dealbat faciem; sic misericordia scabiem peccatorum abstergit, et faciem animæ dealbat, quia sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum. Et, ut dicit *Chrysostomus*: « Eleemosyna illustrat animam et eam bonam efficit et decoram. »

7 COMPARATUR JASPIDE SERMONIS SIMPLICITAS, CHRYSOLITHO OCCASIONIS PECCANDI VITATIO, ET BERILLO INTENTIONIS RECTITUDO. — Septimum consilium, quod est simplicitatis verborum, significatur per jaspidem. Jaspis enim bonus est, viridis, translucens, et rubeas habens venas; sic sermo noster debet esse viridis, ut semper aliquid boni germinet, quod est contra vaniloquos; item debet esse transparent, ut in verbis appareat vera intentio cordis, quod est contra dolosos et mendaces; debet etiam habere venas rubeas caritatis erga proximum, ad quem, et de quo est sermo, quod est contra susurratores, contra, detractores, convitiatores et calumniatores. Item, jaspis fugat febrem et hydropisim, et stringit fluxum sanguinis; sic simplicitas verborum fugat febrem iracundiæ: *Responsio enim mollis frangit iram*; curat hydropisim avaritiæ, nam apud mercatores et alios temporalibus lucris inhiantes, verborum simplicitas reputatur fatuitas; stringit etiam fluxum sanguinis, carnalis videlicet concupiscentiæ, quæ ex simulatis colloquiis sæpe excitatur. — Octavum consilium, quod est vitationis occasionis peccati, significatur per chrysolithum. Chrysolithus enim micat ad solem quasi stella aurea, et si ponitur in igne, resilit ab igne; sic cautela occasionis peccandi vitandæ micat in anima, quasi stella aurea, dirigens hominem in factis suis, ad instar stellæ maris, ut sine offensione peccati pertingat ad portum; et per hanc cautelam mox ut homo advertit se esse in periculo, resilit fugiendo a tali opportunitate, quasi ab igne. Item, chrysolithus repellit stultitiam, et confert sapientiam;

sic etiam vitare occasiones peccandi est magnæ sapientiæ, sicut e contrario quærere opportunitates peccandi magnæ stultitiæ est. — Nonum consilium, quod est rectitudinis intentionis, ac simplicitatis finis, signatur per berillum. Berillus enim est coloris pallidi et transparentis, et illi optimi sunt qui maculas interius non habent; sed bona opera nostra debent esse pallida, scilicet spiritualia et transparentia, ut videantur ab hominibus pro bono exemplo et Dei gloria; et hoc tunc solum est laudabile, quando intentio est pura intus in corde, ita quod nullæ sint maculæ intentionis sinistrae. Item, berillus, si sit rotundus et opponatur soli, ignem accendit in carbone mortuo; sic bonum opus, si sit bene rotundatum, id est ex omni parte debitis circumstantiis coæquatum, et non obliquatum vel distortum a fine debito, et si directe opponatur soli, ita ut tota intentio dirigatur ad lumen, tunc accendit carbones mortuos, id est opera nostra prius per peccata mortificata reviviscere facit; vel etiam, quia ejus ardor accendit proximos mortuos pro peccatis, qui ejus exemplo accenduntur ad pœnitentiam. Item, berillus valet contra squinantiam et glandes; sic rectitudo intentionis valet contra tumefactiones hypocrisis et vanæ gloriationis. Item, berillus valet contra pericula hostium, et reddit hominem invictum; sic, quia hostes nostri dæmones nituntur bona opera nostra vitare per inanem gloriam, et superbiam spirituales, semper enim, secundum *Augustinum*, bonis operibus insidiantur ut pereant; contra hoc berillus rectæ intentionis reddet hominem invictum. Item, berillus amorem inter conjuges reconciliat, si aliquando frigescit; et certe bona opera nostra, recta intentione simpliciter in Deum directa, reconciliant animam cum Deo sponso suo.

8 ITEM, COMPARATUR LYNCURIO DOCTRINA CONCIONATORIS, ACHATE HUMILITAS ET SARDIO FRATERNA CORREPTIO. — Decimum consilium, quod est conformitatis operum ad doctrinam, signa-

tur per lyncurium. Lyncurius est lapis qui fit ex urina lyncis; nam, ut *Plinius* dicit, urina hujus animalis in lapidem durescit. Lyncei comparatur doctor, vel prædicator, propter acumen visus intellectus, cujus doctrina prius debet esse in seipso digesta, per operationem sibi incorporata; et tunc quasi ex abundantia vitæ suæ stillare in pretiosum liquorem doctrinæ, ad profectum aliorum. Sed ipse prædicator debet prius, id quod purius est, sibi incorporasse; sicut postquam id quod purius est in urina, conversum est in substantiam aliti, tunc liquor urinalis egreditur. Unde, sicut malum signum est in natura, quando liquor urinalis indigestus et crudus emittitur; sic malum indicium est in moribus, quando id quod docetur, prius opere non impletur. Item, lyncurius confert constipatis, ventrem solvit; sic, cum aliqui pleni malis humoribus peccatorum, per confessionem eos egerere nequeunt, sæpe tales ex prædicatione exemplaris viri, cujus vita plus prædicat quam ipsius doctrina, remedium consequuntur. — Undecimum consilium, quod est vitiationis sollicitudinis, signatur per lapidem achatem. Achates enim est nigri coloris, cum albis venis inermixtus. In nigro autem colore designatur humilitas, et despectus mundi, quæ sunt in istis, qui a sollicitudine temporalium sunt abstracti; nam ipsi mundum despiciunt, et a mundo despecti sunt. Sed in hac vita non potest esse omni modo abstractio ab omni sollicitudine, sed propter necessitates corporales, parva sollicitudo permittitur etiam perfectis; et hoc significatur per venas albas intermixtas. Item, achates venena fugat, sitim sedat, et visum fovet; sic vitatio sollicitudinis venena mundani contagii fugat, nam omnia ista mundana venenosa sunt, et vix absque contagio animæ tractari possunt; item, sollicitudo temporalium sitim provocat, quia multum attrahit, et avarus non satiatur, sicut qui numquam dicit sufficit; sed ab istis, scilicet veneno et siti, vitatio sollicitudinis per oppositum præservat; quæ etiam fo-

vet visum intellectualem, quia quantumvis disgregatur ad temporalia, tanto fortificatur ad spiritualia. — Duodecimum consilium, quod est fraternæ correptionis, significatur per sardium. Sardius est coloris rubei, sed atrii, sicut terra rubea; sic fraternæ correptio debet esse rubea ex caritate, qua fieri debet, sed quia caritas ista semper est cum dolore et compassione, propter delictum fratris, ideo rubor ille est turbulentus.

Item, sardius restringit fluxum sanguinis; sic correptio fraternæ restringit fluxibilitatem peccandi, pro quanto per hujusmodi correptionem multi restringuntur a peccando. Item, sardius accendit animum ad gaudium, et acuit ingenium; sic correptio fraternæ fratrem bonum et post facto facit gaudentem, acuit etiam ingenium, quia, secundum Apostolum ad Ephesios: *Omnia quæ arguuntur, a lumine manifestantur.*

ORATIO

Domine Jeau Christe, Rex meus, et Deus meus, qui me creasti et redemisti, et insuper ad me regendum non solum præcepta dedisti, sed et consilia addidisti, regnum, quæso, in me constitue, et me rege. Illa bonitas et caritas tua, quæ te coegit ad creandum et redimendum, ipsa cogat ad regendum. Quid enim prodesset quod composuit et refecit bonitas et caritas tua, si non me regat dextera tua? Rege ergo me, Domine, et regna in me, ut, te rectore, te duce, valeam non solum quæ præcipis, sed et ea quæ consulis, lætus adimplere. Amen.

CAPUT XIII

DE DIFFICULTATE ET IMPOSSIBILITATE INTRANDI DIVITEM IN REGNUM CŒLORUM,
ET DE PRÆMIO RELINQUENTIU OMNIA ET SEQUENTIUM CHRISTUM.

Matthæi cap. XIX.

1 QUAM DIFFICILIS SIT DIVITI INGRESSUS REGNI CŒLORUM PER COMPARATIONEM CAMELI OSTENDITUR. — Videns autem Jesus juvenem, de quo superius, tristem factum ex paupertatis persuasione et abiisse, occasione hujus habentis divitias, ingreditur sermonem de avaro sub divitis nomine; et ut discipulos confirmet in assumpta perfectione, nec eis grave sit quod, relictis omnibus, secuti sunt Christum, ostendit quomodo divitiæ faciunt difficultatem ad perfectionem, et regnum consequendum. Ideo eis dixit: *Amen dico vobis: Quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum*, quod scilicet est pauperum. Non dicit impossibile, sed difficile; quia difficile est divitias

possidere, et non teneri nimis earum amore. Ut enim dicit *Augustinus*: « Bona terrena diliguntur arctius adæpta, quam concupita; aliud est enim nolle incorporare quæ desunt, aliud jam incorporata divellere: illa enim velut extranea jam repudiantur, ista velut membra præscinduntur: » hæc *Augustinus*. Et, ut dicit *Chrysostomus*: « Appositio divitiarum majorem apponit flammam, et vehementior fit cupiditas. » Ubi ergo difficile ponitur, non impossibilitas prætenditur; sed raritas demonstratur. Difficile enim divitiæ habitæ contemnuntur, et vix aliquis res seculi sine seculi vitiis assequitur. Hæ enim sunt spinæ et tribuli, qui suffocaverunt semen Dei. Quare

tutum est nec habere, nec amare divitias; quia, ut ait *Beda*: « Qui hic multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnant. » Unde et *Hieronymus*: « Superflua est cura de rebus corruptibilibus, quæ cum angustia prodeunt, adeptæ parvo tempore subsistunt, subsistentes sollicitudinem ingerunt, recedentes dolorem faciunt, et, quod pejus est, ingressum regni frequenter impediunt. » Deinde quasi impossibile hoc ostendit, et quomodo divitiæ faciunt impossibilitatem ad consequendum perfectionem et regnum cœlorum, dicens: *Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem, scilicet inordinatas divitias amantem, intrare in regnum cœlorum, scilicet portam angustam et arctam.* Verbum hoc terribile divitibus, quorum nulla bona sunt in cœlo, sicut pauperum nulla bona in mundo. Unde *Ambrosius*: « Nam ideo nudi accedimus ad lavacrum, ut nudi ad cœli januam properemus. Quam autem incongruum et absurdum est, ut quem nudum mater genuit, nudum suscepit Ecclesia, dives intrare velit in cœlum! » hæc *Ambrosius*. Ubi attende quod, quando quis vult habere divitias, et non quidem in eis confidendo, vel finem et spem constituendo, sed tamen utendo eis afficitur, et cum amore, citra Deum eas possidet; ita quod a perfecto amore Dei et libera sequela Christi aliquid impeditur: sic difficile regnum cœlorum ingreditur. Sed, quando quis confidit in divitiis, et in ipsis fidem et spem constituit, ut inde superbiat et lasciviat, relinens eas cupide et inordinate, cum amore supra Deum, nec ad egenos manus extendens: sic impossibile est eum intrare in regnum cœlorum. Unde quod dixit difficile, respectu divitis, primo modo; dicit impossibile, respectu divitis, secundo modo. Quomodo ergo plurimi divites regnum Dei intraverunt, nisi quia, Deo inspirante, pro nihilo divitias habuerunt? Numquid David in divitiis confidebat, qui de seipso canens, ait: *Ego vero egenus et pauper sum?* Alius quoque

hortatur, dicens: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Unde *Augustinus*: « Divitem ergo hic appellat cupidum rerum temporalium, et de talibus superbientem; his divitibus contrarii sunt pauperes spiritu, quorum est regnum cœlorum: » hæc *Augustinus*. Aliud est divitias habere, aliud amare. Multi habent, et non amant; multi non habent, et amant. Item, alii habent, et amant; alii nec habere, nec amare se gaudent, qui ultimi tutiores sunt, et cum Paulo Apostolo dicere possunt: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.* Unde quidam philosophus ait: Licet inter divitias esse pauperem; nec major est ille, qui sic utitur fictilibus sicut argento, nec minor ille qui sic argento sicut fictilibus utitur. Vel, facilius hic minus significat positivo sui contrarii, id est minus difficile est. Potest enim Deus facere ut transeat camelus per foramen acus, nullo obstante: avarum vero, qui hic nomine divitis intelligitur, ponere in gloriam, etsi potest de potentia, non tamen de justitia, quæ reclamatur. Oportet enim avarum amorem opum dimittere, si vult ad vitam intrare. Vel, camelus non potest intrare et transire per foramen acus, nisi dividatur per multas partes minutas; quod facilius est, quam divitem in divitiis confidentem, et per amorem eis inhaerentem, intrare in regnum cœlorum; quia illud est aliquo modo possibile, istud impossibile. Vel, ut dicitur, quædam porta erat in Jerusalem, quæ dicebatur Acus, per cujus foramen non nisi deposito onere et flexis genibus poterat intrare camelus; sic et nec dives per viam arctam potest intrare in regnum cœlorum, nisi depositis divitiis, vel per abjectionem eas relinquendo, vel saltem per subjectionem eas non amando. Vel, per camelum, cujus unicuique et singulare officium est onera portare, hi intelliguntur qui peccatorum pondere pręgravantur. Facilius est ergo camelum, id est aliquem valde peccatorem, transire per foramen acus, id est per arctam et angustam viam, quæ ducit ad vitam, quam divitem cupidum intrare in

regnum cœlorum, quia ille facilius a peccatis, quam iste a divitiarum spe separari potest,

2 AVARITIE FUGAM SUADET DOMINUS. — Quod autem nomine divitiarum avarum significasset, hinc patet, quia *discipuli*, inopes et pauperes, *his auditis*; et jam hominibus compatientes, affectuque caritatis salutem illorum zelantes, quarunt admirando, *mirabantur* quippe *valde dicentes*: *Quis ergo poterit salvus esse, cum pene omnes cupiant divites fieri?* Intellexerunt etenim, secundum *Augustinum*, omnes qui divitias cupiunt vel amant, etiam si non habeant, vel adispici nequeant, in divitum numero deputari; et sic multi sunt divites, et pauci pauperes. Plures enim rebus sunt pauperes, quam divites; et ita plures salvari possent, si de possessoribus opum dixisset. Hoc autem dicebant quia pauci sunt qui divitias non diligant, vel non appetant. *Aspiciens autem Jesus illos oculo modesto et mansueto*, clementia sua severitatem sententiæ temperat, et timidam eorum mentem mitigat, et eos consolans, *dixit illis*: *Apud homines*, quorum scilicet est per se cadere, non per se resurgere, *hoc impossibile est*, ut per se a suis cupiditatibus convertantur, et salventur, quia non possunt ad hoc attingere ex virtute propria, sed solum ex gratia divina: *apud Deum autem omniaabilia sunt*, qui per gratiam potest affectum a divitiis separare, et hominem a cupiditate terrenorum ad caritatem cœlestium convertere. Unde non est hoc sic intelligendum, quod dives cum sua cupiditate et superbia in regnum Dei sit intraturus; sed possibile est Deo, ut a cupiditate et superbia ad caritatem et humilitatem convertatur, et sic intret. Compositam Deus non facit, divisam facit. Ubi *Chrysostomus*: « Neque etiam hoc ideo dicitur ut resupinus jaceas, et sic ab impossibilibus abstineas; sed ut magnitudinem justitiæ considerans, insilias, Deum rogans. » Fugiamus ergo pessimam avaritiam, quæ nos terræ affligit, nosque intrare in regnum cœlorum et salvari non permittit. Unde ait idem

Chrysostomus: « Quid igitur tota mente avidi divitiis inhiamus, quando quidem nos istæ in cœlum evehere non possunt, Rege cœlorum inclamante nobis atque dicente, quia difficile sit nos cum divitiis divinæ illius inhabitationis intrare vestibulum, si non impendimus omnia? Et quamam hoc, inquis, ratione possibile est? Si scilicet alium, id est cœlestis regni amorem, intra tuum pectus incluseris. Qui enim concupiscit illius regni gloriam, facile irridebit avaritiam. Qui semel Christi servus effectus est, non erit mammonæ famulus, cujus certe e religione fit dominus; itaque solvamus aliquando hos pessimos artissimosque nodos. Si enim insensibiles materias non vincimus, quemadmodum incorporeas possumus superare Virtutes? Hæc igitur bene intelligentes, fugiamus morbum hunc omnino lethalem, et venenatissimos avaritiæ morsus curemus: » hæc *Chrysostomus*.

3 QUID SIT OMNIA RELINQUERE? — Et quia Dominus dixit juveni, quod omnia relinqueret, si perfectus esse vellet, *tunc Petrus* pro se et aliis Apostolis *respondens, dixit illi*: *Ecce nos reliquimus omnia*, et quia non sufficit tantum relinquere, jungit quod perfectum est, *et secuti sumus te*; sequi enim Christum est fidei dilectione et devotione ipsum imitari. Ille, inquit, dives neque omnia dimittere, neque sequi te voluit, cui etiam quid responderis audivimus; de nobis autem quid dicis, qui et reliquimus omnia, et omnibus omnino postpositis, secuti sumus te? Fecimus igitur quod jussisti illi: *Quid ergo erit nobis?* Et quid dabis præmii? Adolescenti sua portio maneat, mundus; scire cupio quid sit nostra portio, Deus. Illa enim omnia reliquerat Petrus, de quibus dictum est: *Vanitas vanitatum et omnia vanitas*; illa autem omnia retinuerat, de quibus dictum est: *Deus est omnia in omnibus*. Licet Petrus non omnia, imo valde pauca habuerit, tamen omnia reliquit, quia nihil sibi retinuit; et voluntatem habendi, quæ capax omniū volitorum est, dimisit. Nemo enim omnia habere potest,

velle autem potest, quia voluntas etiam impossibile est. Licet ergo esset pauper in actu, tamen habebat multa in potentia; et quia per paupertatem voluntariam non solum relinquuntur possessa in actu, sed et possibilitas acquirendi et possidendi alia, et ista possibilitas aliquo modo se extendit ad omnia; ideo convenienter Petrus dixit, quod omnia reliquit, quia omnem cupiditatem dimisit. Non autem ad jactantiam, sed veridice et ad nostram instructionem loquitur Petrus, ut det fiduciam pauperibus, ne solos divites qui divitias possunt relinquere, æstiment ad perfectionis gratiam pervenire. Possunt nempe pervenire et pauperes, qui quæ habent, saltem animum et affectum habendi, relinquunt. Majus quidem est habendi voluntatem, quam ipsum habere derelinquere. Nam, ut dicit *Augustinus* : « Multis mortuus est mundus, ipsi tamen vicissim mundo mortui non sunt; bona enim hujus seculi diligunt, et tamen ipsa, quæ diligunt, minime consequuntur. » Item, dicit hoc Petrus, ut divitum superbiam reprimat, ne qui plures divitias reliquerunt, suam humilitatem deserant, et pauperes contemnant, ac ceteris perfectiores se dicant. Non enim qui plura reliquit; sed qui majoris dilectionis affectu relinquendi omnia, Christum consequitur, perfectior est dicendus. Unde putandum, quod Petrus magis confidens de animo et affectu suo, quam de quantitate ipsarum rerum relictarum, fiducialiter et confidenter ait : *Ecce nos reliquimus omnia*. Unde *Origenes* : « Etsi enim minima cum fratre reliquit, sed non minima sunt æstimata apud Deum considerantem; quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerunt, ut etiamsi multas habuissent possessiones, omnes sic reliquissent. » Item, dicit hoc Petrus, non tantum pro se, sed et pro omnibus, interrogans : *Quid ergo erit nobis?* Ut, audito præmio, omnes alliciat ad perfectionem et Christi sequelam. Unde *Bernardus* : « Dixit Simon Petrus ad Jesum : *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te*. Ilæc

nempe sunt verba, quæ et contemptum mundi in universo mundo, et voluntariam persuasere hominibus paupertatem. Hæc sunt quæ monachis claustra replent, deserta anachoretis. Hæc, inquit, sunt verba quæ Ægyptum spoliant, et optima quæque ejus vasa diripiunt. Hic sermo vivus et efficax convertens animas, felici æmulatione sanctitatis et veritatis promissione fidei. Omnia sane dixerim, non tantum possessiones; sed etiam cupiditates, et eas maxime, plus enim mundi concupiscentia, quam substantia nocet. Et hæc fugiendarum causa divitiarum præcipua est, quod aut vix aut numquam sine amore valeant possideri. Limosa siquidem et glutinosa nimis, non modo exterior, verum etiam interior substantia nostra videtur; et facile cor humanum omnibus quæ frequentat adhæret. Age ergo, qui relinquere omnia disponis, te quoque inter relinquenda numerare memento, imo vero maxime et principaliter abnega temetipsum, si deliberas sequi eum, qui propter te exinanivit semetipsum. Pone gravissimam sarcinam, pone illa quinque non hominum plane jurga sed boum, quæ tibi insipienter emisti; alioquin sequi Sponsum et venire ad nuptias spirituales, quinarum hac pressus, et oppressus corporis sensualitate non poteris : » hæc *Bernardus*.

4 RELINQUENTES OMNIA AD CHRISTUM SEQUENDUM CUM EO JUDICABUNT. — Et respondens Dominus tangit triplex præmium, quod consequuntur relinquentes omnia, et sequentes Christum, et per eandem viam ambulantes secum. Primum est, quia cum Domino judicabunt. Unde *dixit illi* : *Amen*, id est fideliter, *dico vobis* quibuscumque fidelibus, *quod vos, qui, dimissis omnibus terrenis, secuti estis me*, imitatione vivendi, *in regeneratione*, id est in judicio, tempore regenerationis generis humani. Duæ enim sunt regenerationes : prima animarum ex aqua et Spiritu in Baptismo; secunda corporum in generali resurrectione, quæ quidem resurrectio dicitur regeneratio vel secunda gene-

ratio, quia terminatur ad esse acceptum secundario; *cum sederit Filius hominis*, ad judicandum mundum, quia sicut in forma hominis iudicatus fuit, ita in forma humana iudicabit; *in sede maiestatis suæ*, manifestam potentiam ostendendo, qui in primo adventu sedit in sede humilitatis, latendo et maiestatem occultando; *sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel*. In duodecim Apostolis universitas significatur iudicantium, scilicet perfectorum, qui propter Evangelium omnia sua dimiserunt, et secuti sunt Dominum; in duodecim tribubus universitas iudicandorum, bonorum et malorum. Ubi *Gregorius*: « Felix paupertas voluntaria relinquendum omni, et sequentium te, Domine Jesu! Felix plane quæ tam securos, imo gloriosos facit, in illo singulari fragore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine iudiciorum! » hæc *Gregorius*. Et sciendum quod multiplex est iudicium. Est enim iudicium principalis auctoritatis, quo iudicabit tota Trinitas. Est iudicium promulgationis, quo iudicabit Christus-homo, sententiam proferens. Est iudicium assessoriae dignitatis, quo iudicabunt Sancti et perfecti in loco eminentiori sedentes, sicut assessores Iudicis; iudicabunt vero non dando vocem, sed assensum, non auctoritate, sed assessoria dignitate. Quia enim communem statum iustorum transcenderunt vivendo, servantes non solum præcepta quæ sunt necessitatis, sed etiam consilia quæ sunt supererogationis; ideo specialem honorem habebunt in iudicio. Unde *Beda*: « Justa prorsus et digna retributio, ut qui pro Christi amore omnem mundi gloriam contempserunt, ei associentur in iudicio, ut velut assessores Iudici mundanæ conversationis assistant; et qui ab ejus amore nulla in hoc mundo poterant ratione divelli, illuc cum Christo perveniant usque ad fastigium iudiciariæ potestatis: » hæc *Beda*. Est etiam iudicium comparisonis, quo minus mali iudicabunt magis malos, ut: *Viri Ninivitæ surgent in iudicio,*

cum generatione ista, etc. Est autem et iudicium approbationis, quo omnes electi, quorum exemplo ceteri damnantur, iudicabunt, quia sententiam Iudicis approbabunt et laudabunt. Est quoque iudicium retributionis, quo iudicabuntur omnes et boni et mali. Est et iudicium dispositionis, quo iudicati sunt infideles: *Qui enim non credit, jam iudicatus est*. Qui ergo nunc vident scabellum peccatorum superbiorum et sedes, tunc erunt iudices et sedentes. Quod bene intuens Propheta, aiebat: *Quia illic sederunt sedes in iudicio. Tunc erunt primi novissimi, et novissimi primi*; quia illi qui sunt hic *primi* in honorem alios iudicantes injuste, tunc erunt *novissimi* et inferiores, ac iudicio aliorum subjecti; et e contrario qui sunt hic *novissimi* et despecti, tunc erunt *primi* et Iudicis assessores. *Et hæc est mutatio dexteræ Excelsi*. Unde sic ait *Bernardus*: « Iudicent nunc et præiudicent superbiæ filii cum rege suo, Lucifero sedeant cum eo, qui sibi latera aquilonis elegit, exaltentur et eleventur sicut cedrus Libani, transibimus et ecce non erunt. Opprimant nunc quos possunt, blasphement, et congregent maledicta opprobriaque approbantium Christo, *quoniam merces vestra copiosa est in cælis*: » hæc *Bernardus*.

5 ITEM, CENTUPLUM ACCIPIENT. — Secundum præmium est, quia centuplum recipient in hoc tempore. Unde dicit: *Et omnis qui reliquerit domum, scilicet propriam, vel fratres et sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios*, id est propinquos, *aut agros*, id est possessionem terrenam; ubi tangit abdicationis actum quantum ad tria, scilicet: quantum ad propriam dominationem, quæ intelligitur per dominum; quantum ad carnalem cognationem, quæ intelligitur per consanguineos sive propinquos; quantum ad temporalem possessionem, quæ intelligitur per agros; et patet ordo, quia difficilius est relinquere propriam dominationem quam cognationem, et cognationem quam possessionem exterioriorem; addit, *propter nomen meum*, id est propter me, et amorem meum, seu propter nomen

menm dilatandum, et propter Evangelium, doctrinam meam prædicandam vel observandam, non propter vanitatem mundi, sicut hypocritæ et philosophi, nec propter lucrum, ut ambiciosi sperantes promoveri, *centuplum accipiet*, in hoc tempore. Hoc centuplum spiritualium rerum est, videlicet virtutum et consolationum internarum, quas per experientiam cognoscimus magis quam per doctrinam. Cum enim anima gustat odorem paupertatis, castitatis virorem, patientiæ, ceterarumque virtutum saporem, et in eis delectatur, nonne centuplum tibi recepisse videtur? Et si ulterius ascendat, ut visitationem Sponsi recipiat, ejusque præsentia gloriatur, nonne tunc recipit plus quam millecuplum omnium quæ pro eo dimiserat? Unde ait *Bernardus*: « Nemo sanæ mentis ampliorem esse in vitiis credat, quam in virtutibus delectationem. » Et iterum: « An non omnia possidet, cui omnia coöperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritu Sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quod longe plus quam centuplum est visitatio Paracleti Spiritus et præsentia Christi. » Et iterum: « Centuplum est adoptio filiorum, primitiæ Spiritus, deliciæ caritatis, gloria conscientiæ, quæ est regnum Dei, quod intra nos est: » hæc *Bernardus*. Vides quomodo verum est, quod loquitur Veritas. Non fallit quin centuplum reddat in hoc seculo, et non tantum semel sed pluries et sæpius, animæ sibi devotæ; adeo ut sic afficiat eam, quod non solum id quod reliquit, sed et totum mundum arbitretur ut stercora, ut Sponsum lucrificari possit. Unde *Chrysostomus*: « Et nos itaque si gustaverimus sicut oportet fructus spirituales, de reliquo neque æstimabimus aliquid præsentia esse, velut quadam optima ebrietate futurorum concupiscentia rapti. Gustemus itaque, ut a tumultu præsentium liberati æternis fruamur bonis. » Unde et *Hieronymus*: « Qui ergo propter fidem Christi, et prædicationem Evangelii omnes affectus carnis contempserint,

atque divitias, et seculi vanitates; isti centuplum recipient. Sensus iste est: quia qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet, quæ comparatione et merito sui ita erunt quasi parvo numero centenarius numerus, comparetur. » Unde etiam *Augustinus*: « Hoc etiam quod hic dicitur: Centuplum accipiet, exponens quodammodo Apostolus ait: *Quasi nihil habentes et omnia possidentes*. Centum enim pro ipa universitate ponitur. » Unde et *Cyrillus*: « Si domum quis dimittat, recipiet mansiones supernas; si patrem, Patrem habebit cœlestem; si a germanis recesserit, in fratrem hunc recipiet Christus; cum dimiserit conjugem, inveniet divinam sapientiam, a qua procreabit spirituales fructus; pro matre autem, inveniet Jerusalem cœlestem, *quæ est mater nostra*: » hæc *Cyrillus*. Loco etiam paucorum amicorum, recipiet multa, secundum illud Actuum: *Erant illis omnia communia*. Unde in collatione abbatis *Abrahæ*: « Manifestum est enim eum, qui aliquid secularium, vel affectuum vel bonorum, Christo suadente, contempserit, a fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spirituali glutino colligantur, centuplo gratiorem etiam in hac vita recipere caritatem. Centuplum etiam fratrum parentumve recipiet quantitatem, quisquis patris unius vel matris, seu filiorum pro Christi nomine caritate contempta, in omnium qui Christo deserviunt, dilectionem sincerissimam transiit, pro uno scilicet tot incipiens habere patres fratresque, ferventiore atque præstantiore sibi affectione conjunctos. Multiplicata etiam domorum atque agrorum possessione, ditabitur quisquis, una domo pro Christi dilectione rejecta, innumera monasteriorum habitacula, tamquam propria possidebit, in quacumque orbis parte velut in suæ domus jure succedens: » hæc *Abraham*.

6 ET DEMUM VITAM ÆTERNAM POSSEDEBUNT. — Tertium præmium subjungit, cum dicit: *Et vitam æternam possidebit*, scilicet in futuro. Unde *Augustinus*: « Quia multum amant homines

vivere in hac terra, promissa est illis vita; et quia multum timent mori, promissa est illis æterna. Hoc sufficere visum est humanæ infirmitati, ut diceretur, habebis vitam æternam. Amemus vitam æternam, et ex eo noverimus quantum pro vita æterna laborare debemus, cum videamus homines amatores præsentis vitæ temporalis atque finiendæ, sic pro illa laborare, ut, quando venerit mortis metus, quidquid possunt faciunt, non ut auferant, sed ut differant mortem: » hæc *Augustinus*. Felix paupertas quæ recipit centuplum in præsentem, et vitam æternam in futuro, quod magna debet esse Christi pauperibus consolatio! Unde *Bernardus*: « Centuplum, inquit, accipiet, et vitam æternam possidebit. Illud in via, hoc in patria. Illud consolatio præsentis laboris, hoc futuræ felicitatis consummatio est. Sic nimirum operariis hujus seculi solet cibus in opere, merces in fine dari. Sic militantibus et stipendia ministrantur pro necessitate temporis, et novissimum donativum majus erogatur pro quantitate laboris. Sic est filiis Israel donec terram promissionis intrarent, in deserto manna non defuit; et ab Ecclesia post quæsitum regni cælestis adventum, quotidianus panis quotidie petitur in oratione, quam ipse Salvator instituit: » hæc *Bernardus*.

7 QUAM UTILIS HUIUS RETRIBUTIONIS CONSIDERATIO. — Considera ergo bene hanc retributionem, et gaude, et gratias age Deo qui te ad talem adduxit negotiationem, ut hic de uno lucreris centuplum, et nihilominus postea vi-

lam æternam. Et in hunc paradisum sæpe ingredi, quod consequi poteris ex studio orationis et humilitate. Quid igitur est insaniam, quod homines simpla pro centuplis, et pro vita æterna cunctantur relinquere? Cum itaque Sancti terrena omnia ut aurum et argentum abjecerint, cur eorum reliquias populo causa quæstus ostendendo, cogimus eos illa mendicare quæ hic spreverunt? Unde, ubi nos latine habemus Sanctum, in Græco habemus ἄγος, quod sonat sine terra, quia Sancti non terrenis dediti sunt, nec in terra, sed in cælis conversationem habebant. Et ideo ad pedes Apostolorum aurum et argentum ponebatur ex præcepto eorum, ut sic docerent esse contemnenda. Imitemur ergo discipulos Domini, relinquendo divitias ac gloriam, et omnia quæ sunt mundi, quia sic præcipue ipsi effecti sunt magni. Unde ait *Chrysostomus*: « Quid est quod magnos Apostolos ostendit? Pecuniarum contemptus, et gloriæ despectio, ab omnibusque vitæ hujus negotiis ereptio. Quia, si non hæc habuissent, sed servi passionum essent, etsi decem mille mortuos suscitassent, non solum nulli profecissent, sed et seductores utique æstimati essent. Ita vita est quæ ubique fulget, et spiritus attrahit gratiam; signa vero, si non vigilaverimus, obsunt multoties. Hæc igitur, quibus facti sunt Apostoli magni, zelemur; et ab universis desistentes vitæ hujus negotiis, apponamus nosmetipsos Christo, ut Apostolorum consortes effici mereamur: » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi, misero et indigno, quod propter te et amorem tuum, ac propter nomen tuum glorificandum, divitias, ac delicias, ac pompas, et omnia quæ mundi sunt, nec non et meipsum inter omnia valeam relinquere, omnibusque exclusis, tibi soli adhærere; et pro modulo meo te sequi qualemque imitatione vivendi, ut, te rectore, te duce, laqueos et insidias omnium inimicorum meorum visibilium et invisibilium merear evadere, ac premia, quæ relinquentibus omnia et te sequentibus promisisti, misericorditer obtinere. Amen.

CAPUT XIV

DE DENARIO DIURNO.

Matthæi cap. XIX, et XX.

1 QUOMODO PRIMI ERUNT NOVISSIMI ET VICISSIM. — Et quia non sufficit prædicta relinquere, si homo corpore deficiat, et non perseveret, ideo ne quis torpeat cum bene cœperit, infert Dominus et dicit : *Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.* Multi enim ascendunt et descendunt de statu in statum meliorem, et pejorem; multi, prius fervidi, postea torpent; multi, prius frigidi, subito inardescunt; sunt enim multi qui opera perfectionis bene et frequenter præ multis inchoant, sed torpentes in progressu, a divino amore tepe-scunt, et in bonis operibus segnes fiunt, et ab eis deficiunt, vel in vitia funditus labuntur et cadunt; et e converso, aliqui tarde vel tepide inchoantes, ita fervide et bene operantur, quod meritis præcedunt illos, qui eos præcedere videbantur. Et sic, qui primi fuerunt inchoando, fiunt novissimi, vel nulli in perseverando; vel qui fuerunt in primo et excellenti statu, erunt in novissimo. Vide Judam de Apostolo in apostatam versum, et latronem in cruce confessorem factum. Vide simile de Judæis et Gentibus, quia Judæi primi fuerunt vocatione, et novissimi facti sunt conversione; et Gentiles, e converso. Sic et novissimi per humilitatem fiunt primi per gloriam; et primi per superbiam fiunt novissimi per abjectionem finalem. Multi enim in seculo despecti in futuro sunt glorificandi; et multi apud homines gloriosi in fine sunt dampnandi.

2 PARABOLA DENarii DIURNI, IN QUA SEX CONSIDERANDA. — Deinde, hanc sententiam confirmat per similitudinem, proponens parabolam, in qua

docet nos fugere otium, et invitat ad laborem. Quæ parabola specialiter pertinebat ad discipulos: quia continue laborare in agro Dominico præcipue pertinet ad prælatos. Ut autem facilius appareat, quid in parabola lateat, attendenda sunt sex. — Primo, quia homo paterfamilias est Deus Pater, qui homo dicitur, non proprietate substantiæ, sed pietatis affectu; dicitur enim homo, quia est humanus, id est benignus, mansuetus et misericors circa homines; et dicitur paterfamilias, per creationem et providentiam, qui ita gubernat omnia, sicut paterfamilias subditos in domo sua; de cujus familia est omnis creatura. — Secundo, quia operarii sunt prædicatores et etiam omnes recte viventes; sed multi hodie tantum verbarii, non operarii sunt, qui *dicunt, et non faciunt.* — Tertio, quia denarius est vita æterna operariis Domini promissa. — Quarto, quia vinea allegorice est, secundum *Gregorium*, Ecclesia; moraliter, anima, secundum *Basilium*: justitia generalis, secundum *Chrysostomum*. — Quinto, quia horæ sunt ætates mundi, vel ætates hominis. — Sexto, quia procurator vineæ est Christus secundum quod homo; in quantum autem Deus, est paterfamilias cum Patre: quia unum cum Patre.

3 PRIMA EGRESSIO PATRISFAMILIAS ET CONVENTIO DENarii DIURNI. — Dicit ergo: *Simile est regnum cælorum*, id est præsens Ecclesia vel justorum vita, *homini patrifamilias*, id est Deo universæ creaturæ, et fit hic comparatio non tam personæ ad personam, quam negotii ad negotium. Et est sensus: negotium quod fit in Ecclesia

præsenti, similari potest negotio quod ab homine patrefamilias quandoque fit, *qui exiit* per sui manifestationem, et suæ bonitatis diffusionem: ut enim dicit *Gregorius*, quando non cognoscitur, in secreto est; quando vero cognoscitur, de occulto procedit ad notitiam; eo ergo frequentius *exiit*, quo amplius notitiam dedit. *Exiit* ergo *primo mane*, id est in prima mundi ætate, scilicet ab Adam usque ad Noe, *conducere operarios*, id est justos ei servientes, nomen suum aliis manifestantes, *in vineam suam*, id est in Ecclesiam militantem, cujus palmites sunt justi a primo Abel usque ad ultimum electum. Vel, secundum *Chrysostomum*, *conducere operarios* in vineam suam, id est acquirere recte viventes in operibus justitiæ: et sic justitia est vinea, et palmites sunt virtutes. Vel, secundum *Basilium*, per vineam anima sive conscientia significatur, in qua laborandum est, ut amputemus palmites luxuriantes carnalis concupiscentiæ; projiciamus lapides superbiæ, et exstirpemus spinas avaritiæ. Per vineam etiam intelligere possumus poenitentiam, in qua, per diversas horas, operarii conducuntur, dum alii in pueritia, alii in juventute, alii in senectute convertuntur. Ergo *puterfamilias*, per dominationem; *exiit*, per manifestationem; *conducere*, per multiplicem invitationem; *operarios*, non tantum locutores, quia melior est prædicatio facti, quam verbi; *in vineam suam*, per bonorum meritorum multiplicationem. Sic Adam primo positus est in paradiso, sed quia non coluit, est ejectus; sic populus Judaicus, in speciali cultu divino positus, est ejectus; sic et nos positi sumus, et si neglexerimus, similiter projiciemur. Ruina præcedentium admovitio debet esse sequentium. *Conventione autem facta, cum operariis, ex denario diurno*; ista conventio vitæ æternæ pro labore promissio est, quæ quidem vita æterna dicitur denarius. — Primo, ratione nominis, denarius enim a decem dicitur, ex eo quod olim decem nummos usuales valebat; in quo significatur pretium pro usu et observantia Deca-

logi promissum; et ideo illa vita denarius dicitur, quia pro Decalogi observatione datur. — Secundo, ratione figuræ, quia in denario est figura sphaerica et rotunda, ubi non est invenire principium et finem; in quo significatur vitæ æternitas, et plena æternitatis possessio. — Tertio, ratione imaginis, in denario enim imago regis est scripta; in quo animæ ad Deum notatur conformitas plena, imago enim Dei in Beatos imprimitur per assimilationem ad Deum, et transformationem in ipsum. — Quarto, ratione scripturæ; in quo notatur plena scientia et cognitio veritatis, quæ ibi erit in Beatis. Et vocatur iste denarius diurnus, tum quia tota vita hominæ, tota etiam vita præsens reputatur quasi una dies, in qua numquam a bono opere est desistendum; tum quia non nisi operanti in die gratiæ, et non in nocte culpæ redditur; tum quia in die gloriæ primo dabitur. *Et misit eos in vineam suam*, quasi ab initio misit ad vocandum homines ad fidem Redemptoris, et invitavit ad vivendum juste, et bene operandum.

4 ALIÆ PATRISFAMILIAS EGRESSIONES, USQUE AD HORAM UNDECIMAM. — *Et egressus*, per majorem manifestationem *circa horam tertiam*, scilicet a tempore Noe usque ad Abraham, *vidit* per miserationem *alios stantes in foro otiosos*, et *dixit illis*: *Ite et vos in vineam meam, et quod justum fuerit dabo vobis*; sic etiam istis ad vineam invitatis mercedem promittens. Secundum *Chrysostomum*, per forum mundus accipitur, in quo calumniæ, injuriæ, contentiones, diversorum negotiorum difficultates semper tumultuosæ, et omnia venalia sunt. In isto foro, animæ hominum venales exponuntur. Mercatores duo sunt: Deus et diabolus. Quidam sic cæci sunt, ut vendant propriam animam diabolo pro vili pretio, quia pro modica præsentis vitæ delectatione, ut gulosi et luxuriosi; quidam pro honoribus et gloria mundi, ut superbi et vane gloriosi; quidam pro divitiis et bonis temporalibus, ut raptores et avari. Talem mercatorem fugiamus et vendamus animas nostras Christo,

qui nos eruit sanguine suo pretioso. Otiositas est debili operis defectus. Unde, secundum eundem *Chrysostomum*, peccatores mortui sunt, non otiosi. Qui ergo diabolo servit, mortuus est; qui opus Dei non operatur, otiosus est. Qui aliena tollit, mortuus est; qui sua non dat, otiosus est. Coluisti misericordiæ vitam, si de tuis des; jejunii, si quod manducaturus fueras dederis impotenti; si jejunas, et si nemini das, otiosus es; et sic de aliis. *Illi autem abierunt*, scilicet in vineam patrisfamilias. *Ite- rum autem exiit*, per ampliorem manifestationem circa sextam, scilicet ab Abraham usque ad Moysen, et circa nonam horam, scilicet a Moyse usque ad Christum; et fecit similiter invitando, et mercedem promittendo. Circa undecimam vero, id est in ultimis temporibus, scilicet a tempore Christi usque ad finem mundi, exiit per clariorem manifestationem, cum Christus apparuit: et invenit alios stantes, non proficientes, non se humiliantes, scilicet Gentiles, et dicit illis: Quid hic in loco tam periculoso, tam transitorio, tam fœtido statis, cum potius ire deberitis, quia vita brevis, via longa, virtus debilis, tota die, cum habeatis temporis opportunitatem, mercedis securitatem et immensitatem, otiosi, vobis nihil proficientes, proximis non subvenientes, hostibus non resistentes, et in posterum non providentes, cum multam malitiam docuit otiositas? Quasi dicat Dominus otiosis: Cur tanto tempore pro salute vestra negligitis laborare? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit, id est nullus Propheta, nullus doctor ad nos instruendum venit. Dicit illis: Ite et vos, scilicet Gentiles, in vineam meam, mente credendo, ore confitendo, opere laborando: quia, secundum *Chrysostomum*, qui non operatur in hoc seculo, non manducat in futuro; imo dies iste est dies operationum, dies qui sequitur est dies feriarum. Et interponitur hic conjunctio copulativa, scilicet et, quia Gentiles Judæis adjuncti sunt, ut una Ecclesia ex ambobus fieret.

5 MORALITER HORE DIEI SUNT DIVERSÆ

HOMINIS ÆTATES. — Ista parabola principaliter et communiter exponitur, secundum diversas mundi ætates, ut jam visum est supra. Moraliter autem, potest exponi de vocatis ad gratiam, secundum diversas ætates hominum, et sic: in mane seu in prima hora, intelligitur pueritia; in tertia, adolescentia; in sexta, juvenus, seu virilis ætas; in nona, senectus; in undecima, senium, seu decrepita ætas. In quibus, qui in bonis operibus laborare negligit, tota die id est tota vita, otiosus stat. Ergo quolibet tempore, qualibet ætate, vocat Deus homines ad gratiam et gloriam, quia semper aliqui ad vitam bonam perducuntur, et a Domino præmiantur; si enim vera, nunquam sera erit pœnitentia. Nota hic verbum ejusdam hominis sibiipsi opponentis et dicentis. Jam es in hora nona, quid igitur otiaris? Nunc es in undecima, quid igitur stas? Quam aliam exspectas? Sed ne in undecima homo denegabitur servitute tua. Secundum *Isidorum*, sex sunt ætates hominis: prima ætas est infantia, et protenditur in septem annos; secunda est pueritia, tendens usque ad quartum decimum annum; tertia est adolescentia, quæ protenditur usque ad vicesimum octavum annum; quarta est juvenus, finiens in quinquagesimo anno; quinta, senioris, id est gravitas, quæ est declinatio juventutis in senectutem, nondum senectus, sed jam non juvenus, quæ ætas a quinquagesimo anno incipiens in septuagesimo terminatur; sexta est senectus, quæ nullo annorum tempore determinato finitur, sed post illas quinque ætates, quantumcumque vitæ est, senectuti deputatur; senium autem est pars ultima senectutis, sic dicta quod sit terminus sextæ ætatis. Septima vero est in quiete animarum, usque ad diem judicii; et tunc in resurrectione erit octava ætas.

6 MERCEDIS RETRIBUTIO OPERARIIS SERO FACTA. — Cum sero autem factum esset, id est, cum, finito opere, finis mundi, vel vitæ hujus advenit, ubi, secundum *Chrysostomum*, considera quod non mane, imo sero reddit mercedem, quia solum remunerat

perseverantem operarium et fidelem, dicit Dominus vineæ, id est Deus Pater qui Dominus est, procuratori suo, scilicet Christo, Pater enim omnia dedit in manu ejus : Voca operarios, et non otiosos, ante tribunal, et redde illis mercedem, scilicet aternam; voca, inquam, eos de labore ad requiem, de mœrore ad jucunditatem, de bello ad pacem, incipiens a novissimis usque ad primos. Denarius datur primo novissimis; quia, secundum Augustinum, licet detur omnibus simul, illi tamen qui post unam horam, vel paucas ipsum recipiunt, dicuntur prius recipere quam illi qui post multas horas expectaverant, et postea receperunt. Et, secundum Chrysostomum, justitia fuit omnibus reddere; sed novissimis primo, hoc non fuit justitiæ contrarium, sed misericordiæ ostensivum; dum tamen aliis reddatur. Unde, secundum eundem, ut ostendat Deus inæstimabilem misericordiam suam, primum novissimis reddit mercedem, postea primis; nimia enim misericordia ordinem non aspexit. Domini ergo misericordia, quæ in suis donis plus aspicit cor, et præfert operi, et temporis, supplet in nobis damna ipsius operis et temporis. Unde Bernardus: « Exaggera quantum vis merita, et extolle sudores: Melior est misericordia Domini super vitas; ex ea sane operis et temporis damna mihi resarcio. » Et sic ex præcepto patrisfamilias acceperunt novissimi, et similiter primi singulos denarios, id est singula præmia juxta conventionem, scilicet æternitatem, seu vitam æternam. Secundum Augustinum, iste unus denarius, qui omnibus datur, est una vita æterna, quæ ab omnibus percipietur, quæ æqualis erit omnibus; nulli longior, nulli brevior, quia in eo non vivit unus alio minus, seu prolixius; meritorum tamen diversitate turgent, alii majus, alii minus. Hic ergo denarius unus est in se, multiplex propter differentiam accipientium: quia ibi erunt multæ diversitates meritorum.

7 MURMURATIO OPERARIORUM QUI PRIMI VOCATI FUERANT. — Et accipientes

primi denarium murmurabant adversus patremfamilias, dicentes: Illi novissimi, scilicet Gentiles, vel martyres, vel in bonis ferventes, una hora fecerunt, quia modico tempore labores sustinuerunt, devotio enim voluntatis temporis spatium breviavit, cum merito Passionis Christi; et pares illos nobis fecisti, scilicet in præmio, qui portavimus pondus diei et æstus. Pondus diei significat opus justitiæ; æstus vero, calorem tentationum, quas conflant malignitas demonum, cupiditas temporalium, delectationes motuum carnalium. Portavimus ergo pondus, quia justitiam servavimus, et non succubimus. Potest dici, quod ista murmuratio erit admiratio de tanta Dei bonitate in Sanctorum remuneratione. Ubi notandum quod duplex est murmur, scilicet: conquestionis, et admirationis. Nunc vero Sancti non murmurant tamquam de aliorum gloria conquærentes, sed quia vident quod Deus tam copiose remunerat tarde venientes, quam sibi longo tempore servientes. Quasi murmurare dicuntur, Dei super hoc liberalitatem et misericordiam admirantes, quia illi novissimi, quasi pro nihilo et sine labore, vitam æternam videntur acquirere. Unde et Petrus murmurare potuit, quod latrocitius ipso ad regnum pervenit. Ubi sciendum, quod ista retributio justa est, quantum ad præcedentes, quia datur eis pretium conventum; et misericordia quantum ad sequentes, quia pro modico labore æqualem prioribus accipiunt mercedem. Non igitur injuste agitur cum primis: sed misericorditer dispensatur cum ultimis. Munerat enim primos per justitiam, extremos secundum sui bonitatem. Et æquale accipiunt præmium; ut ostendatur, secundum Apostolum, quod non ex operibus salvati sumus. Itaque non quotitatem nec quantitatem operum vel laborum, sed potius cor et caritatem attendit Dominus in remunerando; quia non considerat quantum, vel quandiu, operatus fueris, sed ex quanto. Hinc etiam colligitur quod sera pœnitentia, si fuerit vera, nec tollit gratiam, nec diminuit.

Et licet postremi æqualiter remunerentur cum primis, non tamen stulte differas converti, vel bene operari, usque ad undecimam horam et ultimum temporis; ne tunc nimis oneratus peccatis, habens cor impœnitens, exonerari non possis, vel si pœnitens ad multam pro peccatis satisfactionem tenearis. Si tamen usque ad undecimam distulisti bene vivere; nec tunc desidiæ, sed magis quam prius exercitationi animæ intende. Unde *Tullius*: « Senibus labores corporis minuendi, exercitationes animæ augendæ videntur; et ita nihil magis cavendum est senectuti, quam ne languori desidiæque succumbat. » Moralter, isti murmurantes figuram tenent quorundam claustralium, qui eo quod diutius fuerunt in claustro murmurant, si eis præponantur juniores, vel parificentur. Unde docentur hic seniores claustrales non debere murmurare, si videant aliquos juniores eis æquari, vel etiam in officiis præferri, et plus honorari. Item, datur hic documentum quod religiosi non debent facere comparationes sui ad alios, quasi ipsi plus serviant Deo quam seculares; quia sæpe videmus quod quidam secularium æquantur meritis quorundam religiosorum, vel etiam, eos excedunt per meritum.

8 RESPONSIO PATRISFAMILIAS ET CONCLUSIO PARABOLÆ. — *At ille respondens uni eorum dixit*, quod autem uni dixit, omnibus dixit; vel uni, quia una et æqualis erat omnibus occasio murmurandi: *Amice, non facio tibi injuriam*, quia injuria non habet locum ubi est mera gratia; et ideo si facit et dat gratiam uni, non facit injuriam alteri. *Nonne ex denario, et pro mercede, convenisti mecum a principio? Tolle quod tuum est*, quasi diceret: Paratus sum tibi reddere mercedem tuam; *et vade*, id est: *intra in gaudium Domini tui An non licet mihi quod volo facere?* Quasi diceret: Sic, quia voluntas Dei nullo modo distorta esse potest, unde signanter dicit: *Quod volo*. Quia enim Deus vult, ideo licitum; nos quia licitum, ideo volumus. Et ut non solum licita, sed etiam benignitate

plena ostendatur voluntas divina, addit: *An oculus tuus*, id est consideratio tua, *nequam est et inæqualis, quia ego bonus sum*, scilicet ex natura bonitatis meæ abundanter communicans? Unde dicit: *nequam*, non propter culpam, sed propter considerationis inæqualitatem; quia illa admiratio procedit ex comparatione divinæ justitiæ magis quam ejus misericordiæ infinitæ. Ubi *Gregorius*: « Stulta est quæstio hominis, contra Dei bonitatem. Conquerendum quidem esset, si non daret quod deberet; non si dat quod debet. » Unde et *Chrysostomus*: « De ejus dato nemo juste murmurat, qui amplius dat quam homo desiderat. » Ultimo concludens parabolam, dicit: *Sic*, scilicet, ut ostensum est, *erunt novissimi primi, et primi novissimi*; ut nulla sit differentia, temporis causa. Sæpe enim illi, qui ad pœnitentiam tarde veniunt, citius remunerantur quam illi, qui tempestive veniunt, quia citius de corpore exeunt; vel, sæpe illi qui tarde ad pœnitentiam veniunt, tempore præcedunt alios in fervore, sicut in itinere consuevit, ut qui tardius exierunt, velocitate moram compensent; vel, illi qui sunt novissimi in oculis suis sunt primi in oculis Dei; vel, illi qui novissimi judicio hominum sunt, sæpe sunt primi judicio Dei, quia Deus non considerat exteriora hominis, sed interiora cordis. Quamvis autem audieris in parabola omnes accepisse singulos denarios; non tamen putes omnes ad fidem vocatos vitam æternam accepturos.

9 PAUCI SALVANDI. — Unde additur sententia valde metuenda: *Multi enim* de primis, de tertiis, sextis, nonis, et novissimis *sunt vocati*, scilicet ad fidem et meritum; sed de his omnibus *pauci vero sunt electi*, ad beatitudinis præmium et regnum. Multi sunt de Ecclesia militante, qui non erunt in Ecclesia triumphante. In quo paucos ostendit esse eos qui salvantur, ad comparisonem eorum qui per singulas horas vocantur, quia, secundum *Gregorium*, ad fidem plures veniunt, plures Ecclesiæ parietes implent; sed ad cœleste regnum pauci

perducuntur. Hoc figuratur de filiis Israel, quorum multi ad terram promissionis fuerunt vocati; sed pauci ad intrandum fuerunt electi. Et similiter de Gedeone, qui plures ad bellandum vocavit, sed paucos elegit quos secum duxit; quia *lata porta, et spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta, et arcta via est, quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam!* Dupliciter autem vocat nos Deus: in præsentem ad laborem, in futuro ad requiem. Unde necesse est ut quicumque futuram remunerationem desiderat, præsentem non refugiat laborem; quia illi, qui pro Deo fideliter suscipiunt laborem, feliciter perveniunt ad remunerationem, quando audient Dominum dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.* Et tanto maiorem remunerationem accipient, quanto maiorem laborem sustinent, quia, teste Apostolo: *Unusquisque propriam mercedem, secundum laborem suum, accipiet.* Omnes ergo, quia vocati sumus, novimus; utrum vero electi, adhuc ignoramus. Et ideo tanto sollicitiores esse debemus in bono opere, quanto inexcusabiles nos esse scimus de vocatione. Unde *Gregorius*: « Duo ergo sunt, quæ sollicite pensare debemus: primum est, ut de se quisque minime præsumat, quia etsi jam ad fidem vocatus sit, utrum perenni regno dignus sit, nescit; secundum vero est, ut unusquisque proximum, quem jacere fortasse in vitiis conspiciat, desperare non audeat, quia divinæ misericordiæ divitias ignorat. Quid enim sit hodie, aspicimus; sed quid eras futurus sit unusquisque, nescimus. Plerumque, et qui post nos venire cernitur, per agilitatem boni operis nos antecedit; et vix cum eras sequemur, quem hodie præire videbamus. » Unde et *Chrysostomus*: « Hæc parabola posita est, ut qui tarde convertuntur non desperent, sed avidiores fiant; quoniam in hac vita non est ita sera pœnitentia, quin si corde

perfecto fiat, possit tanto fervore procedere, ut mereatur multis prioribus non sic ferventibus in præmio anteferri: » hæc *Chrysostomus*. Nullus ergo desperationi, nullus locus restat excusationi, siquidem in omni ætate et in omni hora peccator suscipitur: *Peccator enim quacumque hora conversus fuerit et ingemuerit, vita vivet, et non morietur.* Et, quia incerta est in omnibus ætatibus, cuilibet hora vocationis suæ, paratus unusquisque debet esse in bona operatione, ut sicut incertus est exitus, sic certus sit in bono opere animus; ne forte si quando potest, non vult bonum operari, tunc incipiat velle quando non erit posse. Debemus ergo omni die sic vivere, tamquam illa die morituri simus; ut si residuum temporis nostri possimus expectare securi. Unde ait *Seneca*: « Sic ordinandus est dies omnis, tamquam cogat agonem atque expleat vitam. Ille beatissimus et securus sui possessor est, qui crastinum sine sollicitudine expectat. Inter cetera mala, hoc habet stultitia proprium, quod semper incipit vivere. Quid est turpius, quam senex vivere incipiens? Considera quam pulchra res sit consummare vitam ante mortem, deinde expectare secure reliquam sui temporis partem. Nullus enim vitam in crastinum spectat. Non enim vivunt, sed victuri omnia differunt: » hæc *Seneca*. Multum quippe juvat ad vincendam delectationem peccati, recordatio mortis et finis nostri. Unde *Sapiens*: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.* Unde et *Gregorius*: « Nil tantum ad domandum desideriorum carnalium appetitum valet, quantum ut unusquisque mortem penset. » Unde etiam *Bernardus*: « Saluberrimum est remedium redeundi ad Dominum, habere præ oculis mortem. » Multum etiam juvat nos desides et pigros, Jesum et studiosos aspicere, si volumus non desides fieri et pigritari, sed fervere potius et proficere; inde enim exempla et bona multa poterimus reportare.

ORATIO

Domine Jesu Christe, summe paterfamilias, tu me primo mane in vineam tuam conduxisti, dum me a juventute mea ad fidem et tuum servitium misericorditer vocasti, et ad laborandum pro denario vitæ æternæ mecum convexisti; sed ego, miser, tota die vitæ meæ otiosus steti, et negligenter vivendo debitum meum non feci. Domine, quia bonus es et misericors, fac me saltem in undecima hora resipiscere, et dignos fructus pœnitentiæ facere, ut apud te mercedem quantulamcumque merear invenire. Amen.

CAPUT XV

DE VILlico INIQUITATIS.

Lucæ cap. XVI.

1 VILlicus quis dicitur, ET DE TRIPLICI VILLA NOBIS COMMISSA. — Deinde ponit Dominus parabolam, secundum rem gestam, de villico iniquitatis, diffamato apud dominum suum ex dissipatione bonorum suorum; quia ea inutiliter in illicitis consumpserat et superfluis, non timens offendere dominum suum. Quæ parabola, sicut et prædicta, specialiter pertinebat ad discipulos; quia officium villicationis, et periculum reddendæ rationis maxime pertinet ad prælatos. Est enim villicus proprie gubernator et custos villæ; sed hic accipitur pro œconomo, id est curatore et dispensatore, qui scilicet universam substantiam domus dispensat. Oeconomus enim tam pecuniæ, quam frugum et omnium, quæ dominus possidet dispensatorem designat. Hic timens amoveri ab officio, et egere, clam fecit misericordiam cum debitoribus domini sui, ut cum amoveretur, reciperent eum in domos suas, memores sui beneficii. *Et ideo dicebat ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum; et infra in fine applicat parabolam ad propositum suum, dicens: Et ego vobis dico, etc.* Similiter enim homo quidam, id est ipse Deus pro nobis humanatus, dives, quia gloria et divitiæ in domo ejus, habebat villicum, id est

dispensatorem, cui tradidit bona ad dispensandum. Hujus ergo Domini, id est Christi, triplex est villicus, scilicet: in spiritualibus, prælatus; in temporalibus princeps terrenus; in utrisque, quilibet Christianus. Quilibet enim homo est villicus Dei, cui triplex villa commissa est gubernanda, qui fructus cujuslibet villæ prudenter debet dispensare. Prima villa est mundus iste, cujus fructus sunt bona temporalia, quæ quilibet custodire debet, ne mali rapiant, et ut sibi commissa servis Domini sui distribuat. Secunda villa est corpus proprium, quod est custodiendum, ne quando ingrediatur mors ad animam per portas sensuum; bona etiam ipsius corporis, ut sanitas et fortitudo, etc., ad Dei servitium et honorem sunt dispensanda. Tertia villa est anima, quæ a pravis cogitationibus est custodienda, cujus omnes virtutes debent distribui ad cognitionem et honorem et amorem Dei.

2 TRIA VERBA CHRISTI RATIONEM PE-
TENTIS VALDE, ET SEPE PENSANDA. — *Et hic*, scilicet triplex prædictus villicus, diffamatus est apud illum, scilicet Deum, quia nihil latet eum, quasi dissipasset bona ipsius, male eis utendo, scilicet res temporales in illicitis et superfluis expendendo,

corpus suum voluptatibus dando, animam immundis cogitationibus implendo. Et bene dicit : *Ipsius*, quia bona nostra, Dei sunt auctoritate; sed nostra sunt, utilitate. Fit autem hic diffamatio vel accusatio remorsu conscientiarum, vel evidentia operum, vel per Angelos qui nobis ministrant, et omnia opera nostra Deo renuntiant. *Et vocavit illum*, scilicet inspirationibus interioribus, prædicationibus exterioribus, evidentibus beneficiis, multiplicibus flagellis, et incutiendo timorem æternæ damnationis; *et ait illi*, eum ante mortem corripiendo, et monendo : *Quid hoc audio de te*, bonorum dispensatore? *Redde rationem villicationis tuæ*, et, dum vivis, cogita qualiter debes operari; oportet enim reddere rationem, aut in vita, aut post mortem; *jam enim* ultra, id est a tempore mortis tuæ *non poteris villicare*, nec quidquam boni agere. Tunc enim non poterit quis Deo satisfacere de rebus per eleemosynas, nec de corpore per jejunia, nec de anima per orationes. Tria verba dicit hic Christus peccatori, magnæ angustiae et anxietatis, quæ si continue insonarent auribus nostris, nullo modo peccaremus. — Primum est rigidæ reprehensionis, cum dicitur : *Quid hoc audio de te*, sic ditato gratiarum muneribus, sic prævento benedictionibus, dissipatore rerum mearum tibi commissarum? *Quid hoc audio?* clamorem de terra resonantem tam horribilia scelera, tam antiqua vitia; qui tanta bona dissipasti, qui temporalia male expendisti, corpus inquinasti, et animam peccatis inveterasti. — Secundum verbum est anxii timoris, cum subditur : *Redde rationem villicationis tuæ*. O verbum strictum! O verbum anxium! O verbum durum discussionis districtæ tunc faciendæ, quando exigetur a nobis ratio de occultis cordium cogitationibus, de otiosis sermonibus, et de nostris operibus! Tunc aperti erunt libri cælestes, tunc apertus erit liber conscientiae, in quo leget memoria quidquid homo cogitavit, dixit, et fecit; tunc examinabuntur omnia, et tunc discu-

tietur de tota vita nostra. — Tertium verbum est amari doloris, cum additur : *Jam non poteris villicare*. In futura enim vita tollitur omnis villicatio hominum; ita ut ulterius nec bene, nec male possint operari. Magnus igitur est dolor animæ, quando proximante hora mortis, audit sibi dici, quod ulterius non possit villicare. Puto quod totum mundum daret, ut sibi concederetur spatium unius horæ, quo pœniteret, et aliquid boni ageret; sed non datur, quia tempus illud est reddendæ rationis, non exercendæ villicationis. Audiamus ergo hæc verba tria severi Judicis, et ante judicium placemus eum, ut non pereamus in æternum.

3 ANXIETAS VILlici FODERE NESCIENTIS ET MENDICARE ERUBESCENTIS. — Villicus autem timens de vocatione in morte vel in judicio, et reddenda ratione, *ait intra se*, in sua cogitatione; intra se loquitur, qui nullum amicum invenit, cum quo consiliari possit : *Quid faciam, quia Dominus aufert a me villicationem?* id est omnium villarum prædictarum custodiam, scilicet, tam rerum quam corporis et animæ; et hoc erit in morte. Sæpe enim contingit, quod tales timore mortis ducuntur ad pœnitentiam, et cogitandum de vita futura. Sic semper cogitare debet peccator secundum Job : *Quid faciam, cum surrexerit ad judicandum Deus?* *Et cum quæsierit, quid respondebo illi?* Non ait, quid dicam; sed, *quid faciam*, quia apud districtum Judicem non excusant verba suasoria, sed facta meritoria. *Fodere*, per pœnitentiam, *non valeo*, id est proprio labore et pœnitentia non possum de peccatis satisfacere, et ad vitam beatam venire; *mendicare*, per orationem, *erubesco*, quia verecundum debet esse hujus mundi divitibus petere suffragia spiritualia, et non rependere in temporalibus. In alia autem vita, anima non potest operari opera quibus adjuvetur ad gloriam. Unde *Chrysostomus* : « Vita præsens habet exercitium mandatorum, futura vero solatium. Si nihil operatus es hic, frustra in futuro speras. » Item, nec bona ipsa

potest ab aliis mendicando impetrare, quia non dabitur ei. Hujus signum sunt virgines fatuæ, quæ petentes oleum a prudentibus sunt expulsæ; sed nec dives epulo mendicans guttam aquæ meruit recipere. *Scio quid faciam*, quia scilicet antequam tollar per sententiam mortis a villicatione, debita relaxabo debitoribus domini mei, et distribuam eis de facultatibus ipsius; *ut cum amotus fuero a villicatione*, scilicet per mortem, *recipiant me in domos suas*, id est pereorum merita et suffragia recipiar in vita beata, ne cogar fodere, aut mendicare frustra; et in domos pluraliter, propter diversitatem præmiorum: quia ibi *mansiones multæ sunt*. In has domos nullus potest ingredi, nisi per ostium misericordiæ, vel spiritualis, vel corporalis; in cuius signum Salomon in ingressu sancti sanctorum, fecit duo ostiola de lignis olivarum; per oleum enim misericordia designatur. Nota, quod mansiones cœlestes sunt pauperum, quia illis datæ sunt; pauperum enim spiritu est regnum cœlorum. Unde si divites illud habere volunt, oportet ut a pauperibus emant; divites enim habent domos in terra, pauperes in cœlo; libenter ergo divites recipiant pauperes in domos suas in terra, ut a pauperibus recipiantur in cœlo. Unde *Augustinus*: « Præbe terram, et accipe cœlum. »

4 FRUCTUS TRIPLICIS VILLÆ NOBIS COMMISSÆ. — Ubi considerandum est, quod, ut supra dictum est, tres villæ commissæ sunt homini, scilicet: mundus, corpus et anima, quorum fructus debet dispensare ad honorem Dei. Corpus namque suum debet distribuere jejuniis, vigiliis et ceteris laboribus pro Deo assumptis; et tunc sanitas, fortitudo et pulchritudo, quæ sunt bona corporis, optime erunt dispensata. Si vero corporis labores sustinere non possit, dicens cum villico: *Fodere non valeo*, saltem bona animæ, quæ sunt amor, cognitio et memoria, ita distribuat orando, meditando de Lege Domini, et cunctos etiam inimicos amando, ut orationibus sibi recompensetur, quod labo-

ribus efficere non potuit. Et si rursus orare erubescit, utpote quia nescit, dicens quemadmodum et hic villicus dicebat: *Mendicare erubesco*, qui enim orat, mendicat, quia suffragium petit, tunc certe non restat, nisi ut provideat sibi taliter de bonis terræ villæ Domini, scilicet de bonis temporalibus eleemosynas largiendo, quod talis dispensatio omnem defectum excuset corporis et animæ. Jejunium enim, quod distribuit bona corporis, et oratio, quæ distribuit bona animæ, atque eleemosyna, quæ distribuit bona mundi, sunt opera quibus habetur vita æterna.

5 QUO SENSU LAUDATUR PRUDENTIA VILlici ET FILIORUM HUIUS SEculi. — Convocatis itaque singulis, seorsim his ab illis, debitoribus domini sui, quia religiosi et pauperes quantumcumque iusti, sunt debitores Dei, fecit circa eos misericordiam de bonis temporalibus sibi traditis ad dispensandum, dans ipsis oleum et triticum subventionis. Ad hoc ergo tendit ista parabola, ut sicut dedit de bonis domini oleum et triticum; sic et nos demus pauperibus de bonis a Deo nobis traditis, oleum compassionis interioris, et triticum subventionis exterioris, quia honorum nobis datorum, non domini, sed tantum dispensatores sumus. In hoc autem quod plus dedit de oleo, quam de tritico, significatur quod plus debemus compati affectu, quam possumus subvenire effecta. *Et laudavit dominus villici*, non Dominus omnium, *villicum iniquitatis*, id est villicum iniquum; *quia prudenter fecisset*, non quod adversus eum fraudulenter, sed pro se prudenter, secundum prudentiam huius seculi, non tamen bene vel meritorie egisset. Non enim laudavit eum de fraude quam fecit, sed de prudentia et ingenio, quo sibi in futurum prospexit; est namque prudentia quædam sibi in posterum providentia. Sic divites huius mundi non sunt laudabiles de deceptione in illicitis actibus; sed de hoc quod prudenter se convertunt ad distribuendum bona in piis operibus, ut per hoc provideant sibi in futurum,

quia, secundum *Ambrosium*, sola misericordia est comes defunctorum. Cui etiam prudentissime non solum dominus villici, sed etiam Dominus omnium applaudere videtur, subjungens ad quid hanc similitudinem dederit : *Quia*, inquit, *filius hujus seculi*, et tenebrarum, id est homines temporalibus intenti, et amatores mundi, *prudentiores sunt filiis lucis*, in *generatione sua* carnali, id est in secularibus, ad quæ videntur geniti. Quasi dicat : Magis astuti et fervidi sunt in carnalibus et temporalibus negotiis agendis, quam filii lucis et vitæ æternæ, id est homines spiritualibus deputati, et amatores cœlestium, sint in spiritualibus negotiis exercendis. Prudentiores sunt illi in malo, quam isti in bono. Vix enim inveniuntur aliqui, qui tantam prudentiam et curam habent in acquirendis bonis æternis et permanentibus, quantam calliditatem et sollicitudinem isti habent in acquirendis bonis temporalibus et fugitivis. Pro his enim die noctuque vigilant, angustiantur, laborant, et modis omnibus tales divitias coacervare non cessant. Sicut bubo et cattus clarius vident de nocte quam homo, non ad legendum litteras, sed ad capiendum mures ; sic filii seculi acutius vident quam filii lucis, non ad sciendum Legem Dei, sed ad acquirendum bona mundi. Audiant hæc filii lucis, et a filijs tenebrarum, scilicet hujus seculi, vinci erubescant. Ideo enim hæc scripta sunt, ut audiendo prudentiores fiant, non autem ut iniquitatis villicum imitando, fraudem vel injustitiam in aliquo agant. Ubi *Beda* : « Audiant sapientes hujus seculi, ut stultam sapientiam deserere, et sapientem Dei stultitiam discere queant, quantæ eorum sapientiam divina æquitas æstimaverit, quos non vere prudentes, sed in generatione sua prudentes esse commemorat. Juxta hoc quod alibi dicitur : *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes !* Nec non et amatores vitæ æternæ filios lucis appellando, non aliud eos qui sapientes sunt ut mala faciant, bene autem fa-

cere nescierunt, quam filios esse tenebrarum arguit ; filii autem lucis, et filii hujus seculi vocantur, quo modo filii regni et filii perditionis, cujus enim quisque agit opera, ejus cognominatur et filius : » hæc *Beda*. « Sed, heu ! ut ait *Hieronymus*, nos ferventissimi sumus in terrenis, sed frigidissimi in cœlestibus ; summam in rebus parvis exhibemus alacritatem, sed ad majora tepescimus ; res celerem habituræ finem a nobis quæruntur, sed res sine fine, scilicet cœlestes divitias, immortales honores, pigra quadam dissimulatione negligimus : » hæc *Hieronymus*.

6 DE TRIPlici SAPIENTIA, ET SIGNIS AD DIGNOSCENDOS FILIOS SEculi, FILIOSQUE LUCIS. — Ubi notandum, quod triplex est sapientia. Prima nociva : et ista est carnalis, quam habent : avari, in acquirendo divitias ; superbi, in acquirendo honores ; luxuriosi, in acquirendo delicias. Unde *Jacobus* : *Non est ista sapientia desursum descendens ; sed terrena* quoad avaros, *animalis* quoad luxuriosos, et *diabolicæ* quoad superbos. Quantum autem ad istam sapientiam, verum est *quia filii hujus seculi sunt prudentiores filiis lucis* ; hanc enim filii lucis aspernantur et fugiunt. — Secunda sapientia est superflua, quæ est de impertinentibus ad salutem. Istā sapientia est mundana et secularis, sive sit philosophica atque physica, sive scientia legum et decretalium, quæ pro tanto dicuntur superflua, quia sine illis potest salus esse. Quantum etiam ad istam sapientiam, *filius hujus seculi sæpe prudentiores sunt filiis lucis* ; quia viri spirituales parum curant de talibus scientiis. — Tertia sapientia est necessaria, quæ est de expedientibus ad salutem ; et ista est sapientia divina, quæ consistit in vera Dei et boni cognitione. Quantum autem ad istam sapientiam, filii lucis sunt prudentiores quam filii hujus seculi ; imo in rebus divinis, filii seculi, videntur esse stulti, filii autem lucis sunt valde sapientes et providi. — Qui autem sunt filii seculi, non apparet manifeste ; sed tamen potest de hoc aliqua conjectura haberi. Una

est, quia communiter filius habet inclinationem et artificium patris; et ideo quando persona tota est mundana, et ad negotia mundi inclinata, signum est quod pertinet ad filios seculi. Secunda conjectura est quia filius assumit arma patris; sic persona quæ in seipsa assumit arma mundi, quæ sunt superbia, avaritia, gula, luxuria, hæc videtur pertinere ad generationem mundi. — Filii autem lucis similiter cognoscuntur duplici conjectura. Prima est, quando persona cum omni devotione sustinet visitationem Dei, qua visitatur per flagella, vel alio quocumque modo, et quando non permittit aliquid in corde suo, quod est contrarium Deo, signum est, quod est filius Dei. Secunda conjectura est, quia communiter puli avium comedunt libenter cibum, quo consueverunt uti parentes eorum, et in ipso potissime delectantur; sic quando homo libenter degustat cœlestia, quæ fuerunt cibus Christi, et ei sapiunt talia, et continue conitur qualiter impleat voluntatem divinam, iste est proprie filius Dei.

7 DIVITIE CUR MAMMONA INIQUITATIS DICANTUR? — Deinde quasi a minore, infert Dominus concludendo propositum: *Et ego dico vobis: Facite vobis, id est ad vestram utilitatem, amicos de mammona iniquitatis*, scilicet de temporalibus divitiis, sed non eo modo quo fecit villicus iniquitatis, non defraudando aliena, sed largiendo vestra; *ut cum defeceritis meritis propriis et præsentī vita, recipiant vos in æterna tabernacula*, id est per sua merita et suffragia impetrent apud Deum, vos finaliter recipi in vita beata. Ad hæc tabernacula Prophetæ suspirans, ait: *Quam dilecta tabernacula tua!* Quasi diceret Dominus: Si, sibi in futurum etiam cum dolo et fraudulenter providens laudatur, multo magis laudandi eritis, si sine dolo et legitime vobis providebitis. Ubi *Gregorius*: « Si nos eorum, scilicet pauperum amicitias, æterna tabernacula acquirimus, dantes pensare debemus, quia pãtronis potius offerimus munera quam egenis bona largimur. » Mammona, mammonæ,

lingua Syra, divitiæ dicuntur; et Mammon, Mammonis, Satanas, qui opibus seducit, appellatur. Et est advertendum, quod non dicuntur hic divitiæ iniquitatis, quia inique et de malo acquisitæ; de illis enim non præcepit Dominus fieri eleemosynam, cum numquam bonus usus justificet male acquisita; et ideo talia sunt restituenda, non in eleemosynis danda. Potest tamen de divitiis iniquo affectu vel actu male acquisitis fieri eleemosyna, ut de acquisitis per meretricium, vel lenocinium, vel diebus festis laborando, vel hujuscemodi. Si vero divitiæ non de malo sunt acquisitæ, nihilominus dicuntur mammona iniquitatis, pluribus de causis. — Primo, quia non sunt veræ divitiæ, nec servant quod promittunt; sed falsæ, quia fallunt et decipiunt: promittunt enim securitatem, et dant timorem; salietatem, et dant esuriem; stabilitatem, et dant subitam dejectionem. — Secundo, quia iniqui in eis confidunt, ac fidem et spem in eis constituunt. — Tertio, quia iniquus Mammon præest eis, qui tentat homines cupiditate, ut serviant avaritiæ, *quod est idolorum servitus*, et sæpe faciunt homines iniquos, ut semper desiderent amplius. — Quarto, quia sunt multarum iniquitatum materia: propter divitias enim multa committuntur iniqua, et expendantur in multis illicitis et superfluis. — Quinto, quia ut plurimum acquiruntur inique, in pluribus enim prædecessoribus necesse est aliquem reperiri, qui injuste usurpaverit aliena, unde vulgata communi dicitur sententia: Omnis dives aut iniquus est, aut heres iniqui. — Sexto, dicuntur *mammona iniquitatis*, id est inæqualitatis, quia inequaliter possidentur: nam unus habet ad superabundantiam, alius ad sufficientiam, alius ad necessitatem extremam, alius ad totalem penuriam. — Septimo, quia inique retinentur; quod enim ultra necessaria vitæ retinetur, nec proximi necessitatibus erogatur, pecunia est iniquitatis, id est contra æquitatem; in ea enim non servamus æquitatem quam proximo debemus,

quem sicut nos diligere iubemur.

8 PRECEPTUM MERITUMQUE ELEEMOSYNÆ. — Pauperes ergo recipient nos in suas domos cœlestes, si nos eos receperimus in nostras domos terrestres. Unde ait *Augustinus* : « Omnia bona sua dedit Deus duobus hominibus : divitibus terrena, pauperibus cœlestia. Sed Deus volens utrumque salvare, constituit ut hic divites in sua hereditate recipiant pauperes ; et pauperes in sua hereditate eos collocent, et uterque per alium collocetur. » Et si non omnes pauperes possunt nos recipere in domos cœlestes ; tamen quia largimur his, recipiemur ab Angelis et Sanctis, quia largiendo pauperibus Angelorum nobis ceterorumque Sanctorum gratiam comparamus ; et quamvis bonum sit eligere pauperes bonos, et aliis præferre in datione eleemosynarum, tamen qui dat indigenti peccatori, non quia peccator, sed quia homo est, non peccatorem nutrit, sed justum, quoniam culpam non diligit, sed naturam. Qui autem eleemosynam accepturus est, attendat bene si indigeat ; alioquin non accipiat, ne rapinam committat. Unde inquit *Hieronymus* : « Monache, si eges et accipis, das potius quam accipias ; si autem non eges, et accipis, rapis. » Porro non indiget monachus, si habeat quod naturæ sufficit. Et hanc sufficientiam Apostolus certa diffinitione describit : *Habentes, inquit, alimenta et quibus tegamur, his contenti sumus.* Unde in collatione abbatis *Abrahæ* : « Noveris autem te ex hoc non levi affici detrimento, quia cum sis sani corporis, ac robusti, stipe sustentaris aliena, quæ juste solis est debilibus attributa. » Misericordiæ ergo operibus insistamus, quia multa bona et in vita, et in morte, nobis inde comparamus, Unde ait *Hieronymus* : « Non memini me legisse male mortuum, qui libenter exercuit opera pietatis ; habet enim multos intercessores, et impossibile est multorum preces non exaudiri. » Unde et *Leo Papa* : « Quidquid in cibos pauperum, in curationes debiliū, in pretia captivorum, et in quælibet opera

pietatis impenditur, non minuitur, sed augetur. Nec umquam apud Deum perire poterit, quod fidelis benignitas erogaverit, dum quod cuique tribuit, id sibi ad præmium recondit : *Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus.* Nec delictorum memoria erit, ubi testimonium pietatis affuerit : » hæc *Leo Papa*. Religiosus vero, et qui non habet unde possit eleemosynam dare materiale, nihilominus ex corde potest facere eleemosynam Deo valde gratam, videlicet ad hoc voluntatem habendo, seu etiam illatas sibi injurias proximo indulgendo, vel adversitati alienæ ex toto corde compatiendo.

9 NON SUMUS HIC DOMINI, SED VILlici; SIMUS ERGO SEMPER AD RATIONEM REDDENDAM PARATI. — Igitur, o monache, o clerice, o laice, dum vivis, cogita qualiter debeas operari, ut scias, et habeas quid in illo iudicio possis respondere, ubi audies : *Redde rationem villicationis tuæ.* Villici enim sumus, non vere domini, rerum temporalium et spiritualium nobis ad necessarios usus proximorum commissarum. Et si eas proximis non distribuimus, alia retinemos. Unde *Chrysostomus* : « Opinio quædam erronea aggenerata mortalibus auget crimina, minuit bona. Et vero est opinari, quod ea quæcumque possidemus in usu vitæ, possidemus, ut domini. Et ideo etiam opportune ea apprehendimus, tamquam bona præcipua. Sed contrarium est. Non enim ut domini, in vita præsentī, collocati sumus in propria domo, sed tamquam hospites et advenæ ; quo nolumus ducimur, et quo non putamus, et qui nunc locuples est, in brevi fit mendicus. Ergo quicumque sis, noveris te esse dispensatorem alienorum ; et transitorii usus et brevis tibi iura concessa sunt. Abjecto ergo ab anima domini fastu, sumas humilitatem et modestiam, quæ decet villico : » hæc *Chrysostomus*. Attende et aliud quod tibi dicitur : *Jam enim non poteris villicare et operari.* Unde idem *Chrysostomus* : « Quotidie talia per effectus nobis exclamat Deus, ostendens nobis ferventem

in meridie sospitatem, priusquam ad-
vesperascet exanimem, et alium inter
prandia expirantem; et diversimode
ab hac villicatione discedimus. Sed
fidelis dispensator, qui de propria
dispensatione confidit, desiderat cum
Paulo dicente : *Cupio dissolvi, et esse
cum Christo*; is autem cujus sunt vo-
ta terrena, anxietur in exitu : » hæc
Chrysostomus. Cogita etiam, quod
tunc fodere non valebis, et mendicare
erit confusionis. Unde *Beda* : « Ablata
quippe villicatione fodere non va-
lemus, quia, finita hac vita, in qua
tantum licet operari, nequaquam ul-
tra bonæ conversationis fructum li-
gone devotæ compunctionis licet in-
quirere. Mendicare confusionis est,
illo scilicet pessimo genere mendi-
candi, quo virgines illæ fatuæ mendi-
casse feruntur, et de quo Salomon
ait : *Propter frigus piger arare noluit;
mendicabit ergo æstate, et non dabitur
ei* : » hæc *Beda*. Ut autem idem dicit
Beda : « Si hi qui præbent eleemo-
synam de iniquo mammona, faciunt
sibi amicos, a quibus in æterna ta-
bernacula recipiantur; quanto magis
hi, qui spirituales largiuntur epulas,
qui dant conservis cibaria in tempore
suo, certissime debent spe summæ
retributionis erigi ! » hæc *Beda*.

10 QUI IN MODICO NON EST FIDELIS,
NON DEBET IN PRÆLATURAM ELIGI. —
Postquam ergo Dominus præmisit de
dispensatione pecuniæ corporalis,
subdit de dispensatione pecuniæ spiri-
tualis, sic dicens : *Qui fidelis est in
minimo*, et in dispensatione mino-
rum, scilicet temporalium; *et in ma-
jori*, id est in dispensatione mayo-
rum, scilicet spiritualium, *fidelis est*.
Et qui in modico, scilicet in carna-
libus, *iniquus est*, ut non bene pro
necessitate proximorum expendat; *et
in majori*, scilicet in spiritualibus,
iniquus est, ut non pro utilitate com-
muni dividat. Quasi diceret : Qui bona
temporalia, quæ sunt minima, bene
dispensavit in eleemosynis et in
aliis piis usibus, dignus est ut sibi
committatur dispensatio spiritualium,
quæ sunt majora, quia fidelitas dis-
pensationis primæ est argumentum
fidelitatis secundæ; et, qui modica,

scilicet bona temporalia non bene di-
spensavit, sed in illicitis consumpsit,
vel male retinuit, indignus est, ut
sibi committatur dispensatio mayo-
rum, scilicet spiritualium, quia infidelitas
prima est argumentum secundæ.
Hic habes argumentum, quod
avarus non est bonus prædicator, vel
prælatus. Unde subdit : *Si ergo in
iniquo mammona*, scilicet in bonis
temporalibus et divitiis, *fideles non
fuistis* dispensando, quæ sunt magis
bona secundum apparentiam, quam
secundum veritatem; *quod verum est*,
scilicet bona spiritualia, quæ sunt
vera bona, *quis credet vobis*, id est
tradet vobis ad dispensandum? Quasi
dicat : Nullus sapiens. Unde habes
exemplum de quodam Episcopo, qui
quatuor caseos tradidit ad custodiendum
nepoti suo, et quia male custo-
divit, ideo curam animarum trade-
re sibi noluit. *Et si in alieno fideles
non fuistis*, sicut in temporalibus, quæ
sunt aliena a nobis, quia sunt extra
nos; *quod vestrum est*, scilicet bona
spiritualia, quæ sunt habentibus in-
trinseca, *quis dabit vobis* ad dispensan-
dum? Quasi dicat : Nullus sapiens
hoc faceret. Qui enim fidelis non est
in dispensatione bonorum fortunæ,
et divitiarum corporalium, quæ re-
spectu spiritualium falsæ divitiæ sunt,
et a nobis alienæ, quia extra naturam
nostram sitæ : *Nihil enim intulimus
in hunc mundum*, et nihil hinc auferi-
mus, possuntque nobis auferri etiam
nolentibus; dispensationem bonorum
gratiæ et divitiarum spiritualium,
quæ veræ divitiæ sunt, et nostra,
quia proprie homini deputata, ad ea
enim habenda nati sumus, nec pos-
sunt nobis auferri nolentibus, nullus
ei credere vel dare debet, quia in eis
etiam infidelis esset. Unde *Ambrosius* :
« Alienæ a nobis divitiæ sunt, quia
præternaturam sunt. Neque enim no-
biscum nascuntur, neque nobiscum
transeunt. Non ergo vere nostra sunt,
quæ non possumus auferre nobiscum.
Sola virtus est comes defunctorum,
sola nos sequitur misericordia. » Et,
ut dicit *Augustinus* : « Potest homo
invitus amittere bona temporalia;
numquam autem, nisi volens, perdit

æterna. » Secundum *Bedam*, in minimo est fidelis, qui habet viscera pietatis, et opera misericordiæ, dando eleemosynas, et diligendo proximos; in majori est fidelis, qui omnino adhæret Creatori, et unus spiritus cum eo desiderat fieri. Sed, *qui fratrem non diligit quem videt*, nec egeni miseretur, *quomodo diligit Deum quem non videt*; et quomodo seipsum Deo tribuet? Valde ergo considerandum est, in electione prælatorum et præpositorum quales in modico fuerunt, et quid pietatis misericordiæ habuerint; quoniam qui in modico fideles non sunt, in magnis quoque fideles non erunt. Unde præcepit Apostolus Timotheo et Tito, ut in eligendo Episcopo semper præconsiderent, si fidelis fuerit, et non avarus in dispensa-

tione rei familiaris; sæpe enim avarus in erogatione pecuniæ corporalis, avarus est in erogatione talenti spiritualis, ut nil vere faciat, nisi pro pecunia, vel pro personis, et juxta acceptionem personarum. Comitatur et enim eum sæpe avaritia et cupiditas usque ad spiritualia. Et ideo, tales si promoventur in Ecclesia, non ex Dei ordinatione, sed magis ex permissione quadam divina. Demus igitur aliena, ut suscipiamus nostra; præbeamus parva, ut recipiamus magna; seminemus in benedictione, ut metamus benedictionem; sed *qui parce seminat, parce et metet*. Si bene dispensamus bona minora, scilicet fortunæ et naturæ; merebimur promoveri ad bona majora, scilicet gratiæ et gloriæ.

ORATIO

Domine Jesu Christe, animam meam fac virtutum villam, ne villicus tuus, ratio mea, dissipet bona tua mihi credita; quia post mortem nescio quid meritorii faciam. Remitte mihi centum cados olei quos tibi debeo per contemplationem; et centum coros tritici, quos tibi debeo per operationem; et amici tui pauperes, qui te diligunt, et tibi conformantur, fiant mei apud te intercessores, advocati, et patroni, ut cum defecero propriis meritis, et ab hac vita, recipiar meritis eorum et suffragiis in domos suas, scilicet in æterna et dilecta tabernacula. Amen.

CAPUT XVI

DE DIVITE EPULONE ET LAZARO MENDICO AD JANUAM EJUS JACENTE.

Lucæ cap. XVI.

¹ PROMISSIONES LEGIS ET EVANGELII. — *Pharisæi autem, qui erant avari, audiebant hæc omnia dicta per Dominum Jesum, de contemptu mundi et contra avaritiam disputantem, ac homines ab appetitu divitiarum retrahentem, et ad faciendum eleemosynas inducentem: Et deridebant illud, quasi irrationabiliter loqueretur, et contraria Legi Prophetisque præciperet, ubi multi ditissimi Deo placuisse leguntur, et observatoribus Le-*

gis bona temporalia promittuntur; non attendentes, quia in Lege carnalibus minora, propter regnum æternum, et in Evangelio spiritualibus majora, propter regnum cælorum jure præcipiuntur; et quod ideo inter Legem et Evangelium, sicut promissionum, ita et præceptorum debet esse distantiam. Ibi namque dictum est: *Si volueritis, et audieritis me, bona terræ comedetis*; hic vero: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est*

regnum cœlorum. Item, Lex non promittebat temporalia, tamquam principale præmium, et ideo ubicumque in sacra Scriptura pro actibus virtutum promittuntur bona temporalia, sub illis intelliguntur bona spiritualia et æterna, tamquam principaliter promissa. Nec temporalia sic promittebantur ad malum usum, sicut Pharisei ista ad defensionem suæ avaritiæ male inducebant, sed ad bonum; quia illi qui bene utuntur divitiis, non serviunt eis, nec dæmoni per eas tentanti, sed magis e converso divitiæ serviunt ipsis, quia sunt eis iuvamenta virtutis; et tales fuerunt Noë, Abraham, et alii divites qui Deo servierunt, et placuerunt in eis. Unde occurrit eis Dominus confutans et redarguens eos de vana gloria, et de avaritia, *et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus*, avaritiam vestram prædicto modo false colorando, et opera vestra ut ab hominibus videamini faciendo: *Deus autem, cui omnia nuda et aperta sunt,..... novit corda vestra*, et iniquitatem ibi latentem, *quia quod hominibus*, et in reputatione hominum, qui vident in facie, *altum est*, id est apparens iustitia, et non existens in re, *abominatio est apud Deum*, et in reputatione Dei qui videt in corde; quia simulata sanctitas, duplex est iniquitas: est enim et simulatio, et iniquitas. Audiant hoc hypocritæ et ambitiosi, quia quanto magis apparent, et se exaltant apud homines, tanto magis abominabiles sunt apud Deum. Igitur, quia Deus videt corda, et per consequens videt etiam facta, quantumcumque secreta, studendum est cuilibet, etiam cum solus fuerit, ut et cogitando et operando mala declinet et bona faciat. Si enim Deum præsentem, et omnia videntem, et vindicantem semper cogitavimus, aut vivimus aut nunquam peccavimus. Unde *Boetius*: « Aversamini vitia, colite virtutes, ad rectas spes animum sublevate, humiles preces in excelsa porrigite, magna vobis est necessitas iudicis probitatis, cum ante oculos agitis Iudicis cuncta cernentis: » hæc *Boetius*.

2 CUR DIVITIS EPULONIS NOMEN TACEATUR? — Quia ergo Pharisei coram hominibus se justificabant, et iustos se esse ostendebant, peccatores quasi infirmos contemnendo, et eleemosynarum remedia negligendo, quam juste hæc avaritia et avara altitudo damnanda sit, in sequenti Dominus docet exemplo, quod maxime inducitur ad provocandum homines ad opera misericordiæ, ex divite propter defectum pietatis et misericordiæ damnato; et non dicitur hic quod sit parabola vel similitudo, quia est rei gestæ narratio. Unde, secundum quosdam, dives iste Nabalerat, quem David occidere volebat, quia victualia sibi et suis negaverat. Dicit ergo: *Homo quidam*, ubi notandum quod homo potius sonat hic in vitium, quam in naturam, ut dicatur homo ab humo, id est humo adhærens per amorem terrenorum. Secundum *Gregorium*, non exprimitur nomen ejus, quia non erat a Deo per approbationem cognitus, secundum quod dicit Salvator reprobatis: *Numquam novi vos*. Unde quasi ignotus apud Deum, nomine non designatur, neque nominatur a Deo, quia nomen quæsierat a mundo. *Homo ergo quidam erat dives* non tam a possessione divitiarum, quam ab amore earum: ecce superfluitas in sensu, et concupiscentia oculorum; *qui induebatur purpura*, rubea desuper, propter inauem gloriam, *et bysso alba* desubtus ad carnem, propter molitiem: ecce excessus in vestitu et superbia vitæ; *et epulabatur quotidie splendide*, serviendo gulæ magis quam naturæ: ecce excessus in victu et concupiscentia carnis, secundum quod vestimenta, ita et epulæ. Ad molitiem et luxuriam cultu regio dissolvebat carnem exterius, ac cibis et potibus refovebat eam interius.

3 CUR AUTEM PAUPERIS NOMEN EXPRIMATUR? ET DE IPSIUS PENURIA. — *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus*; diviti adjungitur pauper, quia alter alteri confert, sed differenter, quia dives confert temporaliter pauperi, et pauper spiritualiter diviti. Unde ait *Chrysostomus*: « Dum dives

sustentat pauperem. ipse sustentatur a paupere. » Exprimitur autem hic nomen pauperis, quia a Deo per approbationem erat cognitus, sicut et Moysi olim dicit: *Novi te ex nomine.* Unde et pauperibus humilibus dicitur: *Gaudete et exsultate, quod nomina vestra scripta sunt in caelis.* Lazarus pauper et humilis nominatur, dives vero nec nomine dignus habetur. Nomina bonorum scripta sunt in libro Dei, et nomina malorum in libro diaboli. In quo pensandum est, quantum interest inter publicam legem mundi, et benignam Legem Dei. Nam divites sunt mundo celebres per nomina sua, sed pauperes latent, nec nomen in mundo habent. Mos est dicendi: Quando de urbe profecti sumus, obviavit nobis talis Comes, vel Dominus; e contra de paupere dicitur: Nobiscum unus pauper agebat iter. Sed in Evangelio est mos contrarius, quia pauperis nomen exprimitur, divitis vero nomen taceatur; superbos divites per iudicium reprobationis Deus nescit, humiles pauperes per iudicium approbationis nescit. Cominus aspicit hos, et eminus arcet illos. Divitibus sunt nomina in culmine mundi, sed pauperibus sunt nomina in aula Dei. *Qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus,* ut ex vicinitate magis appareret duritia divitis, exeundo et revertendo eum videntis, et patientia pauperis ex visione divitis. Ubi *Chrysostomus*: « Infeliciissime hominum, mortem corporis tui vides jacere ante januam, et non misereris! Si Dei praecepta non consideras, saltem miserere conditionis tuæ, et time ne et ipse talis efficiaris. » *Cupiens saturari de micis,* non dicit de pretiosis, quæ cadebant de mensa divitis; quodammodo dicens ad divitem: Sufficiunt mihi micæ mensæ tuæ, quas abjiciendo projicis inde. Præbe igitur de superfluo eleemosynam, fac de non damno lucrum; in quo nimia duritia apparet, eo quod perire permittebat unde pauper sublevare poterat. *Et nemo illi dabat,* quia tali domino talis familia; et ideo conformabantur ei in mentis duritia. Cum ergo ante ja-

nuam Lazarus jaceret: ex visione pauperis diviti non miserenti, cumulus damnationis infertur; et rursus ex visione divitis tentatus quotidie pauper probatur. Quem ad majorem ipsius probationem paupertas simul et ægritudo, et visa divitis copia, et nulla sibi adhibita consolatio afficiunt. Ubi idem *Chrysostomus*: « Ægrotatio habet aliquod solatium, si opes habet; si autem ad infirmitatis magnitudinem accedat et paupertas, duplex est infirmitas. Quanta ergo in isto pœna est, in quo inter tanta vulnera non meminit dolores plagarum, sed famis? » *Sed et canes veniebant et lingebant ulcera ejus;* unde talis pietas in lingendo ulcera pauperis arguit duritiam divitis, quia magis curiales erant canes pauperi, quam eorum dominus. Et nec a se canes remove poterat, nec visitor erat, qui removeret. Qui etiamsi mordendo punxissent, non esset qui illos amovisset.

4 MORS PAUPERIS ET DIVITIS. — *Factum est autem, ut moreretur mendicus, in patientia, quæ opus perfectum habet probatus, et portaretur, secundum animam, ab Angelis in sinum Abrahamæ,* de mendico dives factus, id est ad requiem, et limbum sanctorum Patrum, ubi descendebant animæ justorum morientium, antequam generale impedimentum gloriæ per Passionem Christi esset amotum; qui sinus, secundum *Augustinum*, ideo Abrahamæ dictus est, non quod ipsius tantum sit, sed quod ipse multarum gentium pater sit, quibus ad imitandum positus est. Ubi *Chrysostomus*: « Non suffecerat ad portandum Angelus unus pauperem, sed propterea plures veniunt ut eorum lætitiæ faciant. Gaudet unusquisque Angelorum tantum onus tangere; libenter talibus oneribus prægravantur, ut ducant homines ad regna cœlorum. » *Mortuus est autem et dives,* quia divitiæ non possunt a morte salvare; *et sepultus est in inferno,* scilicet damnatorum, id est in profunditate pœnarum infernalium, de divite mendicus factus. Dives iste tamquam diaboli parochianus ad cœmeterium infernale, a dæmonibus est deductus.

et ibi est sepultus. Ibi sepelientur parochiani diaboli sine thure et sine aqua benedicta, ad modum asini. Unde in Jeremia de quolibet reprobo dicitur: *Sepultura asini sepelietur*. Sepultura asini est talis: quia exco-riatur, et pellis a domino possidetur, carnes a canibus lacerantur, et ossa pluviis et grandinibus derelinquuntur; sic quando aliquis moritur iniquus, parentes possident substantiam terrenam, vermes lacerant carnem suam, supplicia infernalicia lacerant ejus animam, quæ naturam ossis habebit, quia consumi numquam poterit. Et notandum, quod pluribus modis cognoscitur aliquis, ejus parochianus sit, scilicet: si ab eo baptismum suscipiat, si ei primitias atque decimas reddat, si ejus missas et horas audiat. Qui ergo aqua concupiscentiæ baptizatur, in qua character diaboli imprimitur, de quo in Apocalypsi dicitur; qui initia operum et consummationem, tamquam primitias et decimas diabolo reddit, vel bona temporalia in illicitis consumit; qui lascivis cantilenis et erroneis carminibus, seu verbis detractoriis et malis intendendo, tamquam horas diaboli audit, diaboli parochianum se ostendit, et in ejus cœmeterio sepelietur in morte, sicut etiam dives iste est sepultus. Sed, qui baptizatur aqua pœnitentiæ, ubi imprimitur character Christi, scilicet *Thau*, de quo dicitur in Ezechiele; qui initium et consummationem bonorum operum Christo reddit; qui ejus sermones et verba libenter audit, deportabitur ab Angelis in requiem Christi, cujus parochianum se ostendit. Merito autem pauper portabatur ab Angelis, et angelica ei deputabantur officia, cui tam crudeliter denegata sunt humanitatis obsequia; et merito dives sepultus est in inferno, ut sustineat cruciatum nolendo, qui in præsentia vitam crucem portare noluit pœnitendo.

5 SINUS ABRAHÆ QUID SIT, ET UBI? — *Elevans autem oculos suos spirituales, non corporales, quia ibi erat anima ejus, non corpus, cum esset in tormentis multiplicibus, quia ejus oculi aperti erant per pœnam, qui ante*

clausi fuerant per culpam, *vidit Abraham a longe*; quia multum etiam ante apertionem januæ cœlestis distabat status electorum a statu reproborum, in tantum quod impossibilis erat transitus ab uno in alium; *et Lazarum in sinu ejus*, ad eumulum suæ pœnæ, quem in prosperitate positus dedignabatur videre. Sinus Abraham, de quo hic dicitur, ante Passionem erat in limbo inferni, sed modo est in cœlo; sicut enim translatus est Abraham de limbo, sic et sinus ipsius cum eo. Erat namque in superiori margine inferni locus aliquantulum habens lucem pro spe futuræ claritatis, sine omni pœna materiali, in quo erant animæ electorum, usque ad descensum Christi ad infernos, scilicet ad eundem locum, qui locus propter sui tranquillitatem *sinus* est dictus, sicut et sinus maris dicitur locus quietus a ventis et tempestatibus; et dicebatur *Abrahæ*, quia ipse fuit prima via credendi, et primus publice prædicavit fidem unius Dei. Hunc locum appellavit Job tenebras respectu visionis divinæ, vel pro tædio expectandi Salvatorem, dicens: *In tenebris stravi lectulum meum*. Secundum *Bedam*, sinus Abraham est requies beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum, quo post hanc vitam recipiuntur. Et, secundum *Augustinum*, sepultura inferni pœnarum profunditas est; quæ superbos et immisericordes post vitam hanc vorat. Qui in præsentia volunt tenere locum primum, in futuro retrudentur in locum novissimum. Ubi *Chrysostomus*: « Sicut autem pauperi, dum viveret, graviores pœnas reddebant jacere ante januam divitis, et aliena bona prospicere; sic diviti mortuo, augebat exercitium accubitus in gehenna, prospectus delectationis Lazari, ne sola tormentorum natura, sed et collatione honoris illius intolerabilius sentiret supplicium. Aliorum divitiæ, eorum qui in paupertate sunt, tormenta sunt: » hæc *Chrysostomus*.

6 CUR DIVES EPULO SPECIATIM DE LINGUÆ CRUCIATU QUERATUR? — *Et ipse clamans præ dolore, dixit: Pater Abraham, miserere mei*. Hunc sero et

pro nihilo patrem vocat, quem in operibus misericordiæ imitari noluit, et petit misereri sui, qui nec suimet misertus est, nec Lazari; *et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Lazarum petit mitti sibi æstuanti, cui ipse micæ panis noluit mittere esurienti. Vocat autem extremum digiti sui modicum suffragium meritorum; et guttam aquæ, modicum quid refrigerantis misericordiæ. Unde notandum quod lingua et digitus metaphoricè dicuntur in animabus separatis, quales erant animæ Lazari et divitis; sicut enim in Deo, qui *spiritus est*, manus dicitur virtus ejus auxiliativa, et per linguam divitis, virtus conceptus mentis expressiva. Unde non in vera, sed imaginaria lingua punitur, dum per imaginationem in memoriam peccata linguæ revocat. Et similiter plura alia, de quibus hic dicitur, mentaliter fieri intelliguntur. Quamvis animæ corpora non habeant, tamen in membris pati dicuntur; quia exutæ a corporibus tales affectus in se sentiunt pro peccatis, ac si in corpore paterentur in membris. In lingua ergo cruciari dicitur, id est in anima, quæ pro peccato linguæ amplius torquebatur, quia per eam plus peccaverat, secundum duo officia naturæ, in quibus lingua deservit, scilicet: gustum et loquelam, in quibus epulones frequenter offendunt. Per linguam quidem in officio gustus peccavit, quia epulabatur quotidie splendide; et similiter in officio loquelæ, quia inter epulassplendidas magis relaxatur lingua ad loquendum inepta. Et ideo expedit valde in mensa sobrietatem et silentium observare. Unde *Basilius*: «Quantum possumus delicias mundi, et ciborum epulantiam fugiamus; ne quando cruciati in flamma, quæramus guttam aquæ, et nullum refrigerium consequamur.»

7 ENUMERATIO VITIORUM HUIUS DIVITIS. — Plenus nihilominus, ut visum est, iste dives fuit vitiis: in eo enim erat avaritia, quia dives erat, non quia divitias habebat, sed quia avare retinebat, et illicite expendebat. Item,

in eo fuit vana gloria, quam habuit in utendo veste pretiosa. Hoc autem quam grande sit peccatum patet ex historia Romanorum, ubi legitur quod ille qui primus apud eos purpura indutus fuit, a fulmine percussus interiit. Non debet homo de vestibus gloriari, imo magis dolere, respiciendo ad peccatum suum; nam ante peccatum veste non indigebat, quia decore innocentiae indutus erat; sed, perdita innocentia, advenit Dei ira, et tunc vestis sibi facta ad coope-riendum miseriam peccati et defectuum nostrorum. Unde in Genesi: *Fecit quoque Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas*, scilicet extra paradisum post lapsum et peccatum. In signum hujus, aliqui religiosi non utuntur nisi pellibus, in memoriam transgressionis primorum parentum, et in signum mortalitatis, quia pelles sunt de animalibus mortuis. Quatuor autem modis potest esse reprehensio circa vestes: primo, quando sunt nimis pretiosæ; secundo, quando sunt curiosæ; tertio, quando non sunt statui personæ convenientes; quarto, denique, quando quis habet diversa vestium mutatoria, ita quod a tuncis demoliuntur, dum Christus in pauperibus nudus relinquitur. Item, fuit in eo peccatum gulæ, quia epulabatur quotidie splendide. Facit autem gulosus injuriam naturæ; nulli enim animali tam magnum corpus habenti, dedit natura tam parvum os et colulum, sicut homini, ut per hoc ad cibi et potus parvitatem et temperantiam nos moneret. Erat et sine misericordia, quia ulcerosi pauperis noluit misereri; et ideo frustra misericordiam petiit, qui misericordiam non fecit; et ideo etiam tamquam a Deo non cognitus caret nomine, qui Deum cognoscere noluit in paupere. Non enim reprehenditur ex eo quod dives erat, sed quod divitias avare retinebat, et nihil pauperi dare volebat, ac eas in vestibus curiosis et epulis delicatis male expendebat, nimisque divitias amabat, et circa eas cor suum posuerat; nec reprehenditur ex eo quod aliena abstulit, sed quod sua non dedit; nec dicitur, quia quempiam op-

pressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Unde *Chrysostomus* : « Non autem quod dives erat torquebatur, sed quia misertus non fuit. Non accusatur, quia res alienas tulerit, non quia adulter fuerit, non quia aliquod malum fecerit; sola in illo condemnatur superbia : » hæc *Chrysostomus*.

8 FUTURA DAMNATIO EORUM QUI ALIENA DIRIPIUNT. — Unde et *Gregorius* : « Hinc colligendum est qua pœna mulctandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur : » hæc *Gregorius*. Pensent ergo non solum seculares, sed et religiosi, qui temporalia illicite sibi attrahunt, vel detinent, qua pœna puniendi sunt, si damnatur qui propria non dedit. Qui enim aliena, seu illicite acquisita, et reddenda detinent, contra Dei mandata peccant, sine quibus nemo potest ad vitam ingredi, vel salvari. Et tamen multi credunt, sed stulte, quod, reatu tantæ injuriæ non obstante, animæ eorum requiescant in pace. Nam quia conscientia sæpe formatur secundum id ad quod homo afficitur; ideo multi pecunias et temporalia nimis diligentes, de illicite acquisitis conscientiam non faciunt, sicque Dei præcepta contemnendo, et per consequens mortaliter peccando, Deum graviter offendunt, et omnia sua in bonis exercitia perdere non metuunt. Et maxime hoc attendant domini terrarum et potentes, qui parum timent terras aliorum sibi attrahere, et minus potentes vi vel dolo opprimere; nec ad Deum cuncta cernentem curant respicere. Si arbores solum in altum et non in latum crescerent, nec se dilatarent, una aliam non impediret; sed quia crescunt in latum et se dilatant, una impedit aliam; ita quod una quandoque abscinditur, propter aliam sibi vicinam. Sic reges et potentes qui habent et quærent dominium, si solum crescerent in altum versus cœlum, et erigerent se ad Deum, unus non impediret alium; et quia dilatant se plus debito ad terrena, propter hoc unus alium impedit, et alia sibi attrahit, ac ea sæpe heredibus suis relinquit. Sed, non gaudeant de

hoc vel glorientur, quia veniet tempus quo ipsi, tamquam parochiani diaboli, cum divite in inferno *sepultura asini sepelientur*; et alii per eos injuste oppressi ad requiem cum Lazaro suscipiuntur.

9 EXHORTATIO AD MISERICORDIAM LARGIENDAM ET PAUPERTATEM TOLERANDAM.

- Audiant hoc terreni et miseri, quos pulvis terræ nunc excæcavit, quia vexatio tunc intellectum eis dabit. Unde ait *Augustinus* : « Audiant ista divites, qui nolunt esse misericordes. Audiant ibi irrogari sibi supplicia, qui hic nolunt erogare subsidia. Audiant pauperem refrigerantem, audiant divitem pœnis gravioribus æstuantem. Pensentur ergo pro divitiis, pœnæ; refrigerium, pro paupertate; pro purpura et bysso, flamma; relectio, pro nuditate, ut salva sit æquitas stateræ, et non mentiatur modus illius mensuræ : *In qua, inquit, mensura mensi fueritis, remetietur vobis*. Ideo negatur misericordia diviti, quia ipse, dum viveret, noluit misereri; ideo rogans dives, non exauditur in tormentis, quia rogantem pauperem non exaudivit in terris. » Ut autem dicit idem *Augustinus* : « Regnum cœlorum, Veritate testante, dicimus non divitum, sed pauperum esse; si igitur regnum est pauperum, restat ut infernus regnum sit divitum. Quisquis igitur vis regnare cum Christo, elige paupertatem cum ipso, ut requiescas cum Lazaro mendico. Nemo enim potest gaudere cum seculo, et regnare cum Domino. Qui igitur vult epulari cum divite, præparat se inter epulas vermibus gehennæ, in qua pro gaudio momentaneo ardebit perpetuo, cum capite suo diabolo. Infelix commercium, pro tam brevi gaudio, cœlesti privari a regno! Felix paupertas, per quam cœlestis acquiritur hereditas! Felix commercium, pro perituris æterna suscipere, et quod ineffabile bonum est, sine fine cum Christo regnare! Et e contra ineffabilis miseria, perpetua pati supplicia! » hæc *Augustinus*. Unde et *Chrysostomus* : « Instruimur autem quam sit utile in divitiis non confidere. Ecce dives indiget pau-

pere, qui quandoque esuriebat. Mutantur res, et notificatur omnibus quis vere esset dives, et quis vere esset pauper. Sicut enim in theatris, cum advesperascit et adstantes recedunt, exeuntes et amictum induentes, qui reges et prætores visi fuerant, omnibus vultibus videntur ut sunt; sic adveniente morte, et soluto spectaculo, universis larvis egestatis et divitiarum depositis, ex solis operibus dijudicantur, qui jam vere sint divites, qui vere pauperes, qui gloriosi, quique inglorii: » hæc *Chrysostomus*. Videtur etiam esse de statu hominum, sicut est de ludo schaccorum. In illo enim ludo sunt reges et milites, senes et juvenes, magni et parvi, et cetera hujusmodi, quorum in ipso ludo continua fit de loco in locum mutatio, et quasi quædam mutua ad invicem oppugnatio; sed completo cursu ludi et temporis, omnia projiciuntur in saccum; et majora quæque, et magis gravia cadunt in profundum. Sic diversarum conditionum homines in diversis locis ponuntur, et frequenter de loco in locum mutantur, ac sæpe mutuo se impugnant, et sibi invicem adversantur; sed completo cursu eorum, mittuntur in terræ saccum, et majores ac de onere peccatorum magis graves descendunt cum divite epulone in inferni abyssum.

10 BONA ET MALA VITÆ PRÆSENTIS. — *Et dixit illi, scilicet diviti, Abraham: Fili, scilicet genere, non imitatione, et vocat eum filium ut dolor ejus augeatur de perdita hereditate, recordare, sed melius esset prævidisse, quia recepisti bona in vita tua, id est illa quæ vera et sola putaveras esse bona, scilicet temporalia; quæ sæpe dantur quibusdam in signum divinæ reprobationis; et hoc sibi dicitur ad augmentum suæ pœnæ et infelicitatis, ut cogitet statum præteritæ felicitatis, quia, ut dicit Boetius, in omni adversitate fortunæ, infelicissimum est genus infortunii fuisse felicem. Et Lazarus similiter mala, scilicet transitoria, recepit in vita sua; non mala secundum æstimationem suam, sed divitis, qui et*

inopiam, et famem, et ægritudinem existimabat mala. Et horum recordatio malorum fuit Lazaro consolationis augmentum. Unde *Boetius*:

*Dulcior est apum mage labor,
Si malus ora prius sapor edat.*

Forte dives iste aliquid boni habuit, quod felicitas transeuntis vitæ remuneravit; et Lazarus aliquid mali, quod ignis inopiæ purgavit. Et ideo, secundum *Gregorium*, si honorem vel divitias, seu aliquid aliud exterioris boni vel prosperitatis in hoc mundo accipimus, pertimescere debemus, ne nobis pro quorundam nostrorum actuum bonorum recompeensatione Dominus dederit, et a retributione boni intimi repellat; et si pauperes forte reprehensibiles conspiciamus, despiciere non debemus, quia fortasse eos caminus paupertatis purgat. Habent justi bona mundana; sed in recompensationem meritorum suorum non recipiunt, quia ad æterna sanctis desideriis æstuentes, quæ adsunt minima bona reputant. Injusti vero omnegaudium suum felicitatem transitoriam putantes, exteriora sola summa bona æstimant. Unde *Chrysostomus*: « Dixit etiam: *Recepisti bona in vita tua*, quasi debita. Ac si diceret: Si quid boni fecisti, unde præmium deberetur, omnia recepisti in illo mundo: epulans, ditatus, oblectatus successibus prosperis. Hic autem, si quid mali commisit, universa recepit: paupertate, fame, et extremis oppressus miseriis; et uterque vestrum huc nudus accessit, hic quidem de peccatis, propter quod et consolationem sortitur, tu vero a justitia, propter quod et immitigabilem perfers pœnam: » hæc *Chrysostomus*.

11 BONA ET MALA VITÆ ÆTERNÆ. — Unde sequitur: *Nunc autem hic consolatur*, scilicet æterna consolatione, pro modica tribulatione, et propter meritum patientiæ; *tu vero cruciaris*, scilicet æterno cruciatio, pro temporali delectatione, et propter defectum misericordiæ. Utenim dicit *Gregorius*: « Justum est, ut in se dolorem inveniat, qui relicto vero gaudio, in se et in mundo gaudia vana quærebat. »

Unde *Bernardus* : « Quantos, inquit, videtis et ipsi Lazaros esurientes, nudos, ægrotos ; et plus de jumentis vestris, plus de eorum phaleris quam de istorum miseriis cogitatis ? Sed ad tremendum Abrabæ judicium veniamus. Non enim Abrahæ, sed Domini sententia est : *Memento, inquit, fili, quod recepisti bona in via tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.* Hæcine cruciatuum causa tota est, quod in hoc seculo bona recepit ? Ipsa plane. Neque enim ad hoc nos paradiso voluptatis animadversio divina ejecisse videtur, ut alterum sibi hic paradisum adinventio humana pararet ; sed ut in cinere et cilicio miseriam suæ subversionis deploraret. Ceterum, si sic cruciandi sunt, qui in vita sua bona receperunt, et habentibus consolationem præsentem væ repositum est sempiternum, quisnam eorum poterit esse finis, si secundum multitudinem consolationum suarum, dolores apprehenderint animas miserorum ? Consequens enim videtur ut bona omnia, et omnem seculi hujus recipientibus consolationem ; nihilominus universum væ et universi maneant cruciatus. At vero et illud atque ex eadem Abrahæ sententia conjiendum videtur, eos qui contrario ducti spiritu vitæ, præsentia omnia bona respuunt, et eligunt mala ; omnia bona Domini et omnem habituros consolationem. » Et iterum : « Si de pœnarum diminutione solatium præbere voluero, crudelis ero, et non misericors. Quantum enim subtraham de pœna, tantum de corona furabor. Tantum minus erit de fructu, quantum de semine subtraxero. Renuat ergo consolari anima nostra hujusmodi consolatione ; sed nemor sit Dei, et consoletur in eo. Apud ipsum namque ipsa quoque tribulatio magna quædam consolatio poterit inveniri : » hæc *Bernardus*. Sic ergo hujus vitæ felicitas divitem infelicem fecit, quia, ut dicit *Augustinus*, nihil est infelicius infelicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, et mala voluntas velut hostis interior roboratur. Unde *Seneca* : « Brevem tibi

formulam dabo qua te metiaris, qua te perfectum esse jam sentias. Tunc habebis tuum bonum, cum intelliges infelicissimos esse felices. » Et iterum : « Nihil est infelicius et dementius eo cui nihil unquam evenit adversi ; non licuit illi se experiri. » Et iterum : « Te judico miserum, quia non fuisti miser ; transisti sine adversario viam, nemo scit quid tu potueris, nec tu quidem ipse : » hæc *Seneca*. Infelicitas vero hujus vitæ Lazarum purgavit, atque felicem fecit. Pluribus quippe modis purgamur in ista vita. Quibusdam enim est purgatio cruciatus corporis, quos eis mali inferunt ; aliquibus afflictiones carnis, quas sibi ipsi per jejunia, vigiliæ et alios labores ingerunt ; quibusdam vero carorum vel rerum amissio ; aliquibus dolores, vel ægritudo ; quibusdam victus, vel vestitus egestas ; aliquibus ipsius mortis acerbitas.

12 ANIMÆ SEPARATÆ STATUS. — Deinde subjungitur : *Et in his omnibus*, id est inter hæc omnia quæ petis, unum est quod impedit, scilicet, *quod inter nos et vos chaos magnum firmatum est*, id est distantia magna meritum et statuum firmata est, rigore divinæ justitiæ, ut impossibilis sit transitus ab uno statu in alium ; ideo subditur, *ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare*, quia animæ separatæ sunt extra statum meriti et demeriti. Unde *Chrysostomus* : « Videre possumus, transire non possumus ; et nos videmus quod perdidistis ; et sicuti nostra gaudia accumulunt vestra tormenta, ita et vestra tormenta accumulunt nostra gaudia : » hæc *Chrysostomus*. Quod damnati vellent venire ad locum electorum, si esset possibile, non est dubium, sed quod electi vellent ire ad locum damnatorum, non videtur ; unde est dicendum, quod non vellent ire illuc ad manendum, vellent tamen illic venire, si esset possibile, ad propinquos suos liberandum. Istud tamen velle intelligitur secundum voluntatem naturalis compassionis, non autem secundum voluntatem deliberativam, in qua conformantur simpliciter di-

vinæ justitiæ, et dispositioni divinæ voluntatis. Noli ergo divitem imitari : neque in superbia vitæ, quia, ut dicit *Gregorius*, illic eos a sorte humilium Index separat, qui se hic in superbiæ cornibus exaltant; neque in concupiscentia carnis, quia, ut dicit idem *Gregorius*, non possunt qui hic voluptatibus suæ carnis serviunt, illic in ovium grege numerari; neque in concupiscentia oculorum, quia, ut idem *Gregorius* testatur, regnum cœlorum percipere nequeunt, qui hic toto desiderio terram quærent. De qua avaritia etiam *Chrysostomus* hoc loco dicit : « Ubicumque abieris, philargios et avaros punitos videbis, et nunc quidem audient : *Chaos est inter nos et vos*; tunc autem : *Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus*, et ubique abactos eos aliquis videbit, et nusquam locum habentes, quam in gehennam. Quæ itaque rectæ fidei nobis est utilitas ad salutem, hæc cum audierimus? Illic est stridor dentium, et tenebræ exteriores, et ignis paratus; hic autem sunt inimicitiae, accusationes, detractioes, pericula, sollicitudines, insidiæ, et ab omnibus odio haberi, etiam ab his qui videntur adulari. Philargium denique universi simul contristant, et improprium ultimum est avaritia. Si enim pecunias despiciere non sustinet, quomodo superabit unquam concupiscentiam, et gloriæ insaniam, et furorem et iram? » hæc *Chrysostomus*.

15 TIMOR DIVITIS CIRCA SUOS PARENTES. — Postquam ergo, ut dicit *Gregorius*, ardenti diviti de se spes tollitur, ejus animus ad propinquos, quos reliquerat, recurrit. Unde sequitur : *Et ait : Rogo ergo te, pater, ut mittas eum scilicet Lazarum, in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. Non dixit hoc caritate ductus, quam ante mortem non habuit, nec postea acquisivit; sed timore servili, ne in ipsorum consortio ejus pœna augeretur, quia fuerat eis occasio peccandi, tum ratione divitiarum, quas eis dimiserat ad abusum, tum exemplo malæ vitæ,

quod eis dederat ad sequendum. Unde *Gregorius* : « Qua in re notandum est ardenti diviti quanta supplicia cumulantur. Ad pœnam namque suam augendam ei cognitio servatur et memoria. Cognovit enim Lazarum, quem despexit; et fratrum suorum meminit, quos reliquit. Utenim peccatores in supplicio amplius puniantur : et eorum vident gloriæ quos contempserunt, et de illorum pœna torquentur quos inutiliter amaverunt. » *Pœntenti autem diviti, ut Lazarus mitteretur ab Abraham, protinus respondetur : Et ait illi Abraham : Habent Moysen, qui docuit moralia et agenda, et Prophetas, qui docuerunt mystica et credenda, et ista sufficiunt ad salutem; ideo sequitur : Audiant illos*. Et ex hoc patet, quod iste dives et fratres ejus erant de gente Judæorum, quia Gentiles non habebant doctrinam Moysis et Prophetarum; ut enim dicit *Chrysostomus*, Dominus vocat hic Moysen et Prophetas, scripta Mosaica et prophetica. Sed, ut dicit *Gregorius*, qui Dei verba despexerat, hæc audire non posse suos sequaces aestimabat; unde sequitur : *At ille dixit : Non, pater Abraham; sed, si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent*. In quo implicat quod extra pœnitentiam erant, et per consequens in via veniendi ad inferni tormenta. Quasi diceret : Plus credent mortuo quam Scripturæ, moti ex nuntio sic mirabiliter eis apparente. Sed mox diviti sententia veraci respondetur : *Ait autem illi : Si Moysen, qui fuit tantæ auctoritatis, et Prophetas, qui fuerunt tantæ sanctitatis, non audiunt, auditu interiori, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei*. Hoc enim patuit per effectum, quia Lazaro fratri Mariæ et Marthæ resurgenti, et Christo testimonium perhibenti, non crediderunt, sed magis eum occidere voluerunt; similiter nec Christo resurgenti crediderunt, sed magis falso suaserunt ipsum non resurrexisse, et corpus a discipulis suis furatum fuisse. Unde *Gregorius* : « Quia, si verba Legis despiciunt, Redemptoris præcepta qui ex mortuis resurrexit, quanto difficili-

ora sunt, tanto hæc difficilior implebunt. » Ubi et *Chrysostomus* : « Considera quod quisque mortuus servus est; quæcumque vero dicunt Scripturæ, dicit Dominus. Unde, et si resurgat mortuus, et si cœlitus descendat Angelus, omnibus magis sunt dignæ fide Scripturæ Sacræ; nam Angelorum Dominus, vivorum et mortuorum Judex, eas instituit : » hæc *Chrysostomus*.

14 TOLERARE DOCEMUR QUÆ TEMPORALITER MOLESTANT, REFRENARE AUTEM QUÆ TEMPORALITER DELECTANT. — Hæc ergo præmissa considerantes, toleremus quæ temporaliter molestant, et refrenemus nos ab his quæ temporaliter delectant. Ut etiam dicit *Hieronymus*, miseriarum deliciis, et deliciarum miseriis commutantur; et in nostro arbitrio est vel divitem sequi, vel Lazarum. Unde et *Chrysostomus* : « Si quando ægrotamus, si pauperes sumus, si frigore conficimur, si hospitium non habemus; lætemur et gaudeamus, Lazarum cogitemus, accipiamus mala in vita nostra; divitis nos tormenta terreant, et Lazari pauperis exempla provocent. Deprecemur Dominum, ut latronem et istum Lazarum pauperem imitemur. Si persecutio venerit, imitemur latronem; si pax fuerit, imitemur Lazarum: nam egestas propter Christum bene tolerata facit martyrium. » Et iterum : « Sed dices, non est aliquis, qui hic et illic venia perfruatur; hoc quidem difficile est, et de numero impossibile. Nam si paupertas non urgeat, urget tamen ambitio; si ægritudo non stimulet, ira inflammat; si tentationes non impetant, emergunt sæpe cogitationes iniquæ. Non est autem parvus labor iracundiam refrenare, compescere illicita desideria, ostentationes sedare, despectionem remittere, vitam asperam ducere: talia vero non agentem impossibile est salvari : » hæc *Chrysostomus*. Si ergo temporales miseriæ terrent, aut deliciæ delectant, æternæ tibi in mentem veniant, et oculis tuis occurrant, ut sic facilius temporales misérias perferre, et æternas evadere, ac temporales delicias fugere, et

æternas consequi merearis. Unde ait *Gregorius* : « Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est cœlestibus, delectetur; si malum metuitur, mala animæ æterna proponantur, ut dum illic esse conspiciat, et amplius quod diligat, et amplius quod pertimescat, hic omnino non adhæreat. » Unde et *Augustinus* : « In præsentī vita, deliciæ temporales dulces sunt, et temporales tribulationes amaræ sunt. Quis non libat tribulationis poculum, metuens ignem gehennalem? Et quis non contemnat dulcedinem seculi, inhians bonis vitæ æternæ? » Et iterum : « Si forte tentant fluctus concupiscentiæ, intuearis quod promisit Deus, et dulcedo promissorum faciet te contemptorem dulcedinum seculi. Pro eo quod promisit Deus, contemnis temporalem felicitatem: promisit requiem, patere molestiam; minatur ignem, contemne temporales dolores : » hæc *Augustinus*. Unde etiam et *Chrysostomus* : « Mala carnalia ideo a Deo creata sunt, non ut timeantur, sed ut per eorum timorem mala spiritualia magis timeantur; bona carnalia ideo creata sunt, ut per huiusmodi bona carnalia, intelligantur spiritualia et magis diligantur : » hæc *Chrysostomus*. Ut autem temporales felicitates et voluptates melius contemnas, cogita, carissime, et vide quid beatitudinis, sive in spe, sive in re felicitates præteritæ et voluptates in te effecerint; et sic judica de futuris. Pro his enim omnibus, non nisi tormentum remanebit et luctus. Unde in Apocalypsi : *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum*. Requiem ergo Lazari pauperis et pœnam divitis considerantes, pauperes non despiciamus, nec inimico oculo aspiciamus, sed ut patronos et advocatos in die iudicii ipsos honoremus et eorum indigentis pro viribus succurramus; imo Dominatorem omnium nudum circummeantem, et januas ex januis transmutantem, et semper ad exitum stantem, et manus extendentem, despici vel honorari in eis certissime sciamus. Ipse enim dicit : *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus*

meis minimis, mihi fecistis. Unde *Gregorius* : « Fratres mei, et requiem Lazari, et pœnam divitis cognoscentes, solerter agite, culparum vestrarum intercessores quærite, atque advocatos vobis in diem judicii pauperes procurate. Cum quoslibet in hoc mundo abjectos aspiciatis, etiam si, qua reprehensibilia eorum esse videantur, nolite despicere. Quia fortasse quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum, si qua sunt talia quæ debeant jure reprehendi, panem pariter detis et verbum : panem scilicet refectio- nis, cum verbo correptionis; et duo a vobis alimenta percipiat qui unum quærebat; dum exterius cibo, interius satiatur eloquio. Pauper ergo, cum reprehensibilis cernitur, mone- ri debet, et despici non debet; si ve- ro reprehensionis nihil habet, vene- rari summopere. » Et iterum : « Ne- cesse est, ut, cum naturæ nostræ consortes exteriora non habere con- spicimus, quam multa desint nobis interiora bona pensemus. Quatenus sese super inopes cogitatio nostra non eleve, cum solerter videt, qui nos tanto uberius, quanto interius in- digentes sumus. Negantur electis in

hac vita bona terrena, quia et ægris, quibus spes vivendi est, nequaquam a medico cuncta quæ appetunt conce- duntur; dantur autem reprobis bona quæ appetunt, quia et desperatis ægris omne quod desiderant non ne- gatur. » Unde et *Ambrosius* : « Con- tinuus successus temporalium æter- næ reprobationis est indicium : » Unde etiam *Augustinus* : « Tu, con- solatio sempiterna, quæ solis illis te tribuis qui consolationem hujus mun- di pro consolatione tua contemnunt! Nam, qui hic consolantur, indigni tua consolatione habentur, sed qui hic cruciantur, a te consolantur; et qui participant passionibus participant consolationibus. Nemo enim potest in utroque seculo consolari, nec potest quis hic et in futuro gaudere; sed unam necesse est perdere, qui alteram vult possidere : » hæc *Augusti- nus*. Hæc igitur præmissa, bene con- siderata, et divitibus et pauperibus valde sunt necessaria; quia et illis dant timorem, et istis consolationem. Audiant hic divites pœnas suas, et pauperes gaudia sua, ut illi terrean- tur et isti mulceantur. Sed, heu! pa- rum hæc attendimus, et memoriam eo- rum cum sonitu transire permittimus.

ORATIO

Domine Jesu Christe, cum sim omnino pauper virtutibus, plenus peccato- rum ulceribus, mendicus ante januam tuæ misericordiæ positus, cupiens saturari de micis exemplorum, quæ cadunt de mensa divitum filiorum tuo- rum, qui induuntur purpura passionum, et epulantur quotidie splendide fer- culis virtutum; veniant canes doctores tui, ut lingant vulnera peccatorum meorum, ut moriens mundo, deporter ab Angelis in sinum contemplationis cœlestium. Audiam Moysen et Prophetas, declinando a malo, et faciendo bo- num, ut ex mortuis operibus resurgens, sperem vitam habere æternam. Amen.

CAPUT XVII

DE RESUSCITATIONE LAZARI.

Joannis cap. XI.

1 MORBUS LAZARI CHRISTO NUNTIATUR. | pulis trans Jordanem, in loco ubi
— Cum autem esset Jesus cum disci- | Joannes primum baptizaverat, con-

tigit Lazarum fratrem Mariæ et Marthæ infirmari in Bethania, quæ inde per dietam, vel circa, distabat. *Sorores* ergo *ejus* curationem fratris sui desiderantes, *miserunt* nuntium *ad eum* Jesum scilicet, ut ipsas a dolore, et illum a languore liberaret, *dicentes* : Domine, ecce quem *amas infirmatur*. Nihil amplius mandant ei; sufficit enim amanti insinuare necessitatem amici, absque alicujus petitionis additamento speciali. Qui enim proximum in necessitate deserit, nec ei succurrit, amicus ejus non est, nec eum diligit. Unde *Augustinus* : « Non dixerunt : Veni et sana; nec ausæ sunt dicere : Ibi jube, et hic fiet; sed tantummodo : Domine, ecce quem *amas infirmatur*. Quasi dicerent : Sufficit ut noveris; non enim amas, et deseris. » Unde et *Chrysostomus* : « Per hoc enim ad miserendum volunt attrahere Christum. » Ideo autem non iverunt ad Christum, sed mittunt, quia confidebant de Christo vehementer, et quia a luctu detinebantur; et etiam, secundum *Theophilum*, quia mulieres erant, quas non decet de facili domum exire. Magnam autem spem Christo habebant; diligebat enim Christus Martham actuosam et Mariam contemplativam, quæ tristes erant, et Lazarum qui in figura pœnitentium languebat, quique ei officium humanitatis sæpe exhibuerat. Hoc autem addit Evangelista, ad ostendendum quare non oportuit quod Martha et Maria irent personaliter ad Christum; quia Christus erat familiaris Lazaro, et ejus sororibus, et ibi frequenter veniebat ad hospitandum. Unde *Augustinus* : « Ille languens, istæ tristes, omnes dilecti. Habebant ergo spem, quoniam diligebantur ab eo, qui erat dolentium consolator, languentium sanator. » Spiritualliter Lazarus, qui interpretatur *a Deo adjutus*, pœnitentiæ significat vitam; in die enim salutis, hoc est in die pœnitentiæ, quando verus sol illuxit, auxiliatur Deus et adjuvat. Martha autem *provocans* interpretatur, quæ signat vitam activam, in qua tam virtutis delectatione, quam exempli boni ostentatione, semper homo ad

meliora provocatur. Maria vero interpretatur *illuminatrix*, et signat vitam contemplativam, qua homo illuminatur, secundum illud Apocalypsis : *Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus*; luminare noctis hujus vitæ, quod splendorem hujus mundi signat, sub pedibus projicit. Hæc tria sunt quæ Dominus libenter visitat, scilicet : pœnitentes, activos et contemplativos : pœnitentes, in gratia compunctionis; activos, in profectu virtutis; et contemplativos, in puritate veritatis. Hic nota, quod illi qui Christo plus sunt dilecti, quandoque plus infirmantur et graviora mala sustinent, quam alii. Sicut enim medicus timens de morbo periculoso, ut de acuta, inducit tertianam ut acuta evitetur; sic Christus inducit infirmitates corporales, ut morbus animæ periculosus declinetur, quia sumus proni ad peccandum et ad malum faciendum. Unde *Hugo* : « Præsciens Dominus quosdam multa posse peccare, flagellat eos ne peccent; quoniam utilius est eis frangi languoribus ad salutem, quam remanere incolumes ad damnationem : » hæc *Hugo*. Sed attendant hi qui infirmantur, vel tribulantur ut se corrigant, quia ille qui jacet sagittam vel lapidem post signum, quanto jacet frequentius, tanto propinquius, ita quod in fine quandoque signum tangit; sic post nos, qui in mundo sicut sagittæ signum sumus, mors vel Deus jacet frequenter per infirmitates et tribulationes, sed quanto frequentius jacet post nos, tanto directius et periculosius, nisi corrigamur.

2 QUO SENSU CHRISTUS DISCIPULIS DIXERIT : LAZARUS AMICUS NOSTER DORMIT?

— *Audiens autem Jesus* per nuntios sororum Lazari eum infirmari, *dixit eis* : *Infirmus hæc non est ad mortem*, id est ad detinendum eum in morte; *sed pro gloria Dei*, scilicet *ut glorificetur Filius Dei per eam*, in ostensione virtutis suæ, et per resurrectionem Lazari declaratur in Christo veritas deitatis : et hic erat finis infirmitatis. *Et mansit adhuc duobus diebus* trans Jordanem *in eodem loco* ubi erat, expectando mortem Laza-

ri, qui in eodem die mortuus fuerat, quo Dominus nuntium recepit. Distulit sanare, ut posset resuscitare. Ad majorem enim miraculi certitudinem et evidentiam expectavit, ut illius quatrimum compleretur, ac mirabilius et gloriosius suscitaretur. Unde *Chrysostomus* : « Mansit duobus diebus, ut scilicet exspiraret et sepeliretur, ut nullus posset dicere quoniam nondum defunctum eum suscitavit, sed stupor fuit et non mors. » Deinde post hæc, inter alia dixit discipulis suis : *Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut a somno excitem eum.* Mortem ejus vocat dormitionem et somnum, quia cito erat surrecturus. Unde, secundum *Augustinum*, Domino, qui poterat suscitare dormiebat; aliis mortuus erat, quia tam facile, imo facilius est Christo suscitare mortuum de sepulchro quam alteri dormientem de lecto. Ubi sciendum, quod somnus accipitur multis modis: quandoque pro somno naturæ, unde in *Job* : *Securus dormies*; quandoque pro somno mortis, unde *Apostolus* : *Nolumus vos ignorare de dormientibus*; quandoque pro negligentia, unde in *Psalmo* : *Ecce non dormitabit neque dormiet, etc*; quandoque pro somno culpæ, unde *Apostolus* : *Exsurge qui dormis*; quandoque pro quiete contemplationis, unde in *Canticis* : *Ego dormio, et cor meum vigilat*; quandoque tandem pro quiete futuræ gloriæ, unde in *Psalmo* : *In pace in idipsum, dormiam et requiescam.* Mors vero dicitur somnus, propter spem resurrectionis; et ideo mors consuevit appellari dormitio, ab eo tempore quo Christus mortuus est et resurrexit. *Discipuli* autem ejus intelligentes de dormitione somni, et timentes reverti in Judæam, ubi volebant eum lapidare, dixerunt : *Domine, si dormit, salvus erit.* Dormitio enim infirmi signum est salutis. Unde *Chrysostomus* : « *Discipuli* autem impedire voluerunt Domini adventum in Judæam, ubi Pharisei quærebant eum interficere; ideo dixerunt : *Domine, si dormit, salvus erit.* Solet enim esse somnus ægrotantium salutis indicium. Quasi dicerent : Si dormit, non igi-

tur utile est quod tu vadas ad excitandum eum. Stultum enim erat ire per tot stadia, ut Lazarum a somno excitaret. » hæc *Chrysostomus*.

3 APERTE EIS MORTEM LAZARI NUNTIANS PERGIT BETHANIAM. — *Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste : Lazarus mortuus est, et gaudeo*, scilicet non de morte ejus absolute, sed propter vos, id est propter ædificationem atque utilitatem vestram, quoniam non eram ibi, ut credatis scilicet amplius et fortius quam prius; et ex miraculo mox futuro sumentes experimentum divinitatis meæ, in illius resurrectione in fide magis roboremini, cujus mortem etiam ego absens vobis annuntio et revelo. Vide mirabilem bonitatem, ac dilectionem et solertiam Domini circa discipulos, qui indigebant adhuc majori robore et virtute. Unde *Augustinus* : « *Gaudeo*, inquit, propter vos; nam cum illic non existerim, confert ad majoritatem fidei vestræ, quoniam si adstissem, ægrotantem curassem, quod esset modicum signum ad meæ virtutis indicium. Quia vero, me absente, supervenit mors, potius in fide mea corroborabimini, cum videbitis me posse et defunctum putrescentem resuscitare. » Et, secundum *Chrysostomum*, dicit hoc, ut jam inciperent admirari, quia Dominus poterat dicere mortuum, quod nec viderat, nec audierat, ut cognoscentes eum nihil latere, magis in eum crederent. Perrexerunt ergo Dominus et discipuli ejus, et venerunt prope Bethaniam. *Erat autem Bethania juxta Jerosolimam, quasi stadiis quindecim*, de quibus octo faciunt unum milliare; nec statim intravit, ostendens se ad miracula facienda non ingerere, et ut probaretur devotio feminarum sanctarum sibi occurrentium, scilicet *Marthæ et Magdalenæ*.

4 MARTHA ET MARIA DOMINO OCCURRUNT. -- Ubi, dum adhuc esset extra castellum, Martha audivit quia Jesus venit; ipsa enim curam domus habebat, et ideo primo nuntiatur ei adventus Christi per aliquem qui eum prævenerat; dimittensque sororem suam et Judæos, qui de Jerusa-

lem et aliis vicinis locis ad consolandum eas venerant, quia nobiles dominæ erant, sola ivit, et Christo reverenter et devote occurrit. Unde ait *Theophilus* : « Primo itaque non pandit sorori, volens astantes hoc latere, quibus notum fore adventum Christi nolebat. » Unde et *Chrysostomus* : « Non autem assumit sororem, dum Christo obviam vadit; vult enim singulariter Christo loqui, et quod factum est ei annuntiare. Cum vero eam in bonam spem duxit, tunc abiit et vocavit Mariam : « hæc *Chrysostomus*. Dixit ergo Martha ad Jesum : Domine, si fuisses hic, localiter præsens, frater meus non fuisset mortuus, cum mors locum habere non debeat, ubi est vita. Et post dialogum de resurrectione cum Domino habitum : Abiit, et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens : Magister adest, et vocat te. Ubi *Augustinus* : « Avertendum quod suppressam vocem silentium vocavit. Ideo autem occulte sororem vocat, quia si scivissent Judæi Christum advenire, recessissent, et non fuissent testes miraculi : » hæc *Augustinus*. Illa vero, Maria scilicet, ut audivit, surgit a quiete contemplationis cito per desiderium cordis, et venit ex magna devotione ad eum extra castellum, in locum, ubi ei Martha occurrerat. Judæi ergo, Jerosolymitæ, et alii, qui erant cum ea, in domo et consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam, credentes quia iret ad monumentum, ut ibi ploraret, et nescientes quod illic Jesus esset. Divina autem providentia factum est ut eam sequerentur, quia, secundum *Augustinum*, hæc occasio fecit ut plures ibi essent, quando Lazarus suscitatus est, ut tam grande miraculum quatruiduani mortui resurgentis testes plurimos inveniret. Maria ergo, cum venisset ubi erat Jesus, videns eum cecidit, ex devotione, ad pedes ejus, apud quos misericordiam et peccatorum veniam se noverat alias consecutam; et dixit ei, sicut et Martha dixerat : Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Ex hoc autem quod Maria sic festi-

navit ad eum, patet, secundum *Augustinum*, quod non illam prævenisset Martha, si ei notus fuisset adventus Jesus. Per hoc etiam quod Martha et Maria obviaverunt Domino, non exspectantes adventum ipsius, datur intelligi, quod cum volumus Deo reconciliari, debemus ei occurrere per pœnitentiam, antequam ad nos veniat per vindictam; quia nos peccatores sumus et meruimus percussionem et pœnam. Cessat autem, ut dicit *Ambrosius*, divina vindicta, si confessio præcurrat humana; et cum volumus Christo frui, eum venientem anticipemus, non exspectantes quod ipse nobis condescendat, sed nos potius ad eum festinemus.

5 FREMITUS, TURBATIO ET LACRYMÆ CHRISTI. — *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem*, scilicet Mariam, et *Judæos, qui venerant cum ea plorantes de morte amici, infremuit spiritu et turbavit seipsum*, humanum demonstrans affectum in luctu amicorum. Fremebat, extra sonum lugentis emitens; turbabatur intus, miseriam conditionis humanæ considerans. Turbavit se, quem alius turbare non potuit. Nos turbamur ex necessitate, ipse autem ex voluntate. Sic omnes defectus hujuscemodi suscepit, quia voluit. Unde *Augustinus* : « Turbatus est Christus, quia voluit; esurivit, quia voluit; in illius potestate erat sic vel sic affici, vel non affici. » Et nota quod fremitus consurgit ex indignatione ad objectum. Iste ergo fremitus Christi procedebat ex indignatione ejus contra diabolum, per cujus suggestionem mors intravit in mundum, quem erat cito debellaturus. Turbatio autem illa procedebat ex compassione Lazari et sororum ejus, quia ut verus homo ex quadam naturali affectione flebat cum flentibus, ut nos instrueret quod aliorum miseriis compati debemus. Istæ tamen passiones et consimiles non erant in Christo vitiosæ, sed magis virtuosæ, quia non erant prævenientes judicium rationis, sed magis sequentes et per ipsum excitatæ. Iste vero fremitus et hæc turbatio nos docet, quid nos quoque in tali re

agere debeamus, quando vel pro nobis ipsis, vel pro aliis in peccatis turpiter degentibus Deum oramus. Est autem fremitus, impetus iræ contra vitia prorumpens; turbatio autem, quædam tristis cum gemitu cordis commotio. Et quia fides de Christo, Christus est: in corde fremit Christus, et turbatur in homine, quando peccator computat quæ bona accepit, quæ mala reddidit, et de peccatis se increpat, et reprehendit. *Et dixit eis Jesus: Ubi posuistis eum?* Interrogat, nec ignorat; in quo mystice innuit se hujusmodi peccatorem nescire, cujusmodi per Lazarum significatur. Unde ait *Glossa*: « Qui absens scivit mortuum, scivit ubi esset sepultus. Sed sic dicens, signat se quasi nescire perditum hominem. » Unde in Scriptura: *Non novi vos*; et: *Adam ubi es?*... *Dicunt ei: Domine, veni et vide*: venit Dominus per compassionem, et vidit oculis misericordiæ, quia, ut ait *Augustinus*, videt Dominus, quando miseretur. *Et affectum suum lacrymis demonstrans, Jesus lacrymatus est*, humanitus ex pietate; mystice vero docens hominem propter peccatum fletibus indigere, et significans eos qui peccati morte sopiuntur, ut reviviscere queant, plangendos esse. Unde ait *Alcuinus*: « Quia fons pietatis erat, flebat pro parte humanitatis, quem resuscitare poterat per potentiam divinitatis. » Unde et *Augustinus*: « Quare autem flevit Christus, nisi quia homines flere docuit? Lacrymemus igitur et nos, pro nobis, et omnibus illis, quos in fœtore vitiorum jacere sentimus; si forte nostris lacrymis nos et eos Dominus resuscitare dignetur. » Ut autem ait idem *Augustinus*: « Legitur Christum super Lazarum flevisse, in orationibus pernoctasse, ex itinere fatigatum fuisse; numquam autem risisse, aut prosperatum fuisse. » Unde et *Chrysostomus*: « Flentem quidem illum frequenter invenies; numquam vero ridentem, sed nec leviter saltem subridentem, vel gaudentem. » Et nota quod Dominus non flevit Lazarum mortuum; sed ad hujus vitæ misérias et ærumnas resuscitandum.

Unde nec pro nostra, nec pro aliorum morte tristari debemus. Quomodo enim ab eo præmiis honorabimur, ad quem venimus inviti? Nam, secundum Apostolum: *Caronam justitiæ reddet Dominus his, qui diligunt adventum ejus*. Et quid tantopere vitam desideremus, in qua quanto magis quis fuerit, tanto majori sarcina peccatorum oneratus erit? Vel certe, Dominus mortem flevit, quam homo peccando incurrit, ac misérias et ærumnas humano generi pro culpa indictas. Si enim peccatum non processisset, sine dubio mors secuta non fuisset; secuta est ergo mors etiam corporis, quam præcessit mors animæ.

6 DOMINUS ORANS AD MONUMENTUM LAZARI QUID NOS DOCEAT? — *Jesus ergo rursus fremens in semetipso*, etiam indignatus contra malitiam Judæorum, de factis suis inique murmurantium, *venit motus misericordia et compulsus compassione, ad monumentum; erat autem spelunca, et lapis superpositus erat ei*. Et dicitur monumentum, quasi monens mentem, scilicet illius qui aspicit, ut pro anima sepulti oret, ac de morte propria præcogitet, et ad eandem se disponat. Rursus fremuit, ut det intelligere eos qui a peccatis debent resurgere, in continuo luctu persistere, secundum illud Psalmistæ: *Tota die contristatus ingrediebar*. Sæpe ergo se ploret peccator, sæpe fremat Christus et turbetur in homine, si vult reviviscere. Et jussit Jesus tolli lapidem superpositum, ut omnes viderent mortuum fœtidum et corruptum; sed contendebat *Martha*, quæ dicit ei: *Domine, jam fœtet, quatruiduanus est enim*. Timebat, remoto lapide, potius fœtorem excitari, quam fratrem resuscitari. Quasi diceret: Licet aliquando resuscitati sint mortui recenter et post paululum, tamen quod jam quatruiduanus ex fœtore resolutus resuscitetur, numquam est sic auditum. Et hoc videtur processisse ex admiratione Marthæ et ejus ignorantia, quia ejusdem virtutis est resuscitare recenter mortuum, et quatruiduanum. Vide mirabilem amorem

istarum sororum erga Dominum Jesum; nolebant enim quod etiam lætor nares ejus tangeret ad modicum. Deinde, sublato lapide, *Jesus, elevatis sursum*, in cœlum scilicet, *oculis*, Patri pro exauditione sua gratias egit, ad fidei ædificationem, ut circumstantes hoc audientes, et virtutem Dei in eo videntes, crederent eum esse Filium Dei. Unde *Hilarius*: « Non prece eguit; nobis oravit, ne Filius ignoraretur. Cum enim sibi non proficeret deprecationis sermo, ad perfectum tamen nostræ fidei loquebatur. Non inops ergo auxilii, sed nos sumus inopes doctrinæ. » Ideo etiam oravit, ut in necessitatibus ad orationis suffragium esse recurrendum nos doceret. Et notandum, quod orare Patrem, et exaudiri, convenit Christo ratione humanitatis, in qua est minor Pater; non autem ratione divinitatis, in qua est ei æqualis. Oraturus vero gratias pro exauditione egit, quia jam se auditum cognovit. Unde *Origenes*: « Erat enim oraturus pro resurrectione Lazari, sed præveniens illius orationem, qui solus bonus Pater est, exaudivit dicenda. Pro impletionem ergo orationis, subdit gratiarum actiones, ideo *dixit*: *Pater, gratias tibi ago, quoniam exaudisti me*: » hæc *Origenes*. Per hoc quod Jesus oculos elevat in cœlum, ostendit nobis formam orandi, quæ est per elevationem mentis in Deum. Unde instruimur, ut in oratione levemus sursum ad Deum oculos mentis nostræ, erigendo et removendo illos a præsentibus rebus, memoria, cogitatione atque intentione. Oculos etiam ad Deum levamus, quando non confidentes de meritis nostris, de sola misericordia Dei speramus. Per hoc autem quod in principio orationis gratias agit, datur nobis exemplum ut cum orare volumus, antequam futura petamus, pro receptis beneficiis Deo gratias referamus. Deus enim ex gratiarum actione de præteritis, facilius provocatur ad præstanda beneficia sequentia.

7 LAZARUS VIVUS EXIT A MONUMENTO.
— Deinde, hæc cum dixisset, voce magna, potius virtute, quam clamoris

intentione, *clamavit*: *Lazare, veni foras*, scilicet quantum ad corpus de sepulcro, et quantum ad animam de inferno; et sic Lazarum vocis suæ virtute suscitavit. Ubi, secundum *Origenem*, est considerandum, quod mora tollendi lapidem adjacentem ex sorore defuncti causata est, et ideo tamdiu resuscitatio fratris dilata est, quamdiu Christum per verba detinuit; sed statim, cum Christi mandatum obedientia exsequitur, frater resuscitatur, ut per hoc discamus nihil interponere inter jussa Christi et executionem ipsorum, si cupimus quod statim sequatur salutis effectus, secundum illud *Psalmistæ*: *In auditu auris obedivit mihi*. Et nota, quod vox Christi magna dicitur, propter virtutis magnitudinem; nam tanta virtus ejus fuit quod suscitavit Lazarum a morte, quemadmodum suscitatur dormiens a somno vel a sopore. Vox etiam ista magna repræsentativa est illius vocis magnæ, quæ erit in communi resurrectione, per quam omnes de monumentis resuscitabuntur. Tanta enim erat virtus hujus vocis Christi, ut absque temporis dilatione vitam conferret, sicut erit in resurrectione communi, quando *in ictu oculi*, mortui audientes sonum tubæ resurgent. Clamavit, inquam: *Lazare veni foras*, quem, secundum *Augustinum*, ideo ex proprio nomine vocat, quia tanta erat virtus vocis ejus, quod pariter omnes mortui cogerentur exire, nisi per expressionem nominis virtutem suam ad unum determinasset. *Et statim* non solum suscitatus est Lazarus, *qui fuerat mortuus*, sed *prodiit* et exivit, licet esset *ligatus pedes et manus institis*, id est facis, quibus antiqui mortuos involvebant; *et facies illius sudario erat ligata*, ne scilicet horrorem faceret. In quo virtus divina et miraculi certitudo declaratur, ideo enim ligatum et coopertum resurgere jussit, ut miraculum magis approbaretur. Unde Dominus discipulis præcepit, ut eum qui foris ligatus apparebat solverent; dixit enim illis: *Solvite eum et sinite abire*; ut per opera vitæ ostenderetur vere suscitatus et non phantastice.

8 MYSTICE, MORS ANIMÆ PER MORTEM LAZARI SIGNATA. — Hic est notandum quod mors animæ est animæ a Deo derelictio damnosa, quod fit per peccatum mortale, quo Deus repellitur ab anima. Unde, secundum *Augustinum*, mors animæ fit, cum deserit eam Deus; sicut corporis, cum id deserit anima. Quatuor autem progressibus mors animæ perficitur, et sic quatruiduanus mortuus dici meretur: prima est quasi titillatio delectationis in corde; secunda, consensus; tertia, factum; quarta, consuetudo. Sed Deus ab hac morte animam ad vitam resuscitat per gratiam, qua anima Deo reconciliatur. Quia sicut corpus vivit ex conjunctione animæ; sic anima dicitur vivere ex unione Dei, per gratiam sanctificantem. Et hæc vivificatio significatur in resuscitatione Lazari de sepulcro.

9 DECEM QUE DEBENT CONCURRERE IN PECCATORIS RESUSCITATIONE, PER CIRCUMSTANTIAS SUSCITATIONIS LAZARI SIGNATA. — In resuscitatione enim Lazari plura facta sunt, quæ mystice ad resuscitationem peccatoris concurrere debent. Nam eo ordine quotidie peccator resuscitatur, quo Lazarus resuscitatus dicitur; et talis fit quotidie processus in resuscitatione animæ a morte peccati, qualis fuit in resuscitatione Lazari de fœtore sepulchri. — Primum ergo quod requiritur ad resuscitationem peccatoris, est notitia divina actualis, qua Deus respicit peccatorem, in aliquo tempore certo; et hæc significatur per hoc quod sorores Lazari miserunt nuntium ad Jesum, sibi de infirmitate Lazari notificando. — Secundum est auxilium, quod Deus porrigit homini, ut liberum arbitrium moveatur in Deum, et sic anima, per peccatum a Deo aversa, convertat se ad ipsum: *Non enim est volentis velle, neque currentis currere, sed miserentis Dei* hæc donare, et ideo requiritur auxilium divinum, ut nos melius ad gratiam disponamus; et hæc porrectio divini auxilii signatur per hoc quod Jesus ad Lazarum ire dignatus est. — Tertium est motus liberi arbitrii nostri, quia, secundum *Augustinum*, licet Deus crea-

vit te sine te, non tamen justificabit te sine te; et ideo ex parte nostri requiritur motus liberi arbitrii, qui duplex est: unus, quod movetur super peccatum, ut scilicet peccatum ei displiceat; alius, quo movetur in Deum per fidem et spem, quo Deum sibi reconciliari desideret. Et hi duo motus notantur per occursum duarum sororum, scilicet Marthæ et Mariæ, ita quod primus motus intelligatur per Martham, quæ prior occurrit; secundus, per Mariam, quæ venit vocata per Martham: sic enim hic, ex primo motu provocatur secundus. — Quartum est cognitio peccati, in quam Deus quærendo reducit hominem, ut homo se cognoscere studeat, quem Deus quærendo quasi nescire se significat; et hoc signatur per hoc quod interrogavit, ubi eum posuerunt. — Quintum est gratia contritionis, quæ sequitur motionem liberi arbitrii, et cognitionem peccati; et hæc significatur per lacrymationem Christi, quæ quidem lacrymæ processerunt ex fonte divinæ misericordiæ, et his lacrymis quotidie peccator perfunditur, cum sibi hæc gratia infunditur. Christus enim non est lacrymatus pro morte Lazari corporali; sed pro morte peccatoris spirituali, qui in Lazaro repræsentabatur. Caveat ergo peccator ne lacrymas Christi contemnendo gratiam sibi evacuet, sed potius cum Christo flente, peccata sua deficiat et sic effectum lacrymarum Christi suscipiat. — Sextum est propositum cavendi peccata in futurum, et hoc notatur in eo quod præcepit amoveri lapidem. Tunc enim lapis sepulchri tollitur, cum durities propositi peccandi, et moles malæ consuetudinis de corde amovetur. Et cum lapis deponitur, tunc fœditas cadaveris detegitur, unde dixit Martha: *Domine, jam fœtet*; sic duritia cordis amota, videtur vilitas peccati, ex quo sequitur peccati abominatio, et concipitur propositum ulterius non peccandi. — Septimum est gratiæ infusio, qua justificatur impius; et hoc notatur eum *voce magna clamavit* dicens: *Lazare, veni foras*. Clamor magnus signal multitudinem divinæ virtutis, quæ

exigitur in justificatione impii, quia, secundum *Augustinum*, major est justificatio impii, quam creatio cœli et terræ. Voce enim magna clamavit, quia difficile surgit quem moles malæ consuetudinis opprimil; sed tamen post magnam vocem surgit, id est per magnam Dei gratiam vivificatur et justificatur, dum pœnitet. Datur etiam per hoc intelligi, quod Christus vocat peccatorem foras exire de conversatione peccati, et de occultatione ejus, per confessionem faciendam sacerdoti -- Octavum ergo est peccatorum confessio, quam Deus administrat voce clamando, id est magna gratia vocando; et hoc notatur in eo, quod Lazarus prodiit de sepulchro; prodire enim est de occulto per confessionem venire. Sed adhuc peccator non est totaliter solutus, antequam superveniat absolutio sacerdotis; quod significatur per hoc quod *prodiit ligatus pedes et manus institis*. — Nonum ergo est sacramentalis absolutio; quæ significatur per hoc quod Christus dixit discipulis: *Solvite eum*. Potuisset quidem immediate simplici verbo ipsummet solvere, sicut fecit ipsum de monumento prodire; sed voluit suos discipulos in hoc cooperatores habere, quia vult hoc ministerium sacerdotibus communicare. Suscitavit Jesus, qui per semetipsum vivificat interius; solvunt discipuli, quia ministerio sacerdotum absolvantur vivificati: Christus enim, dum per se intus vivificat, ministris potestatem solvendi tribuit. Mortuus ergo procedens adhuc ligatus est confitens adhuc reus; ut autem absolvantur peccata ejus, ministris mandatur ut illum solvant. Sicut ergo Dominus Lazarum suscitavit, priusquam a discipulis solveretur; sic in contritione peccatum dimittit, et peccatorem vivificat, priusquam a sacerdote absolvatur, cui tamen postea se ostendere tenetur. — Decimum et ultimum est satisfactio; quæ signatur in hoc quod Jesus subdidit: *Et sinite eum abire*. Non dicit: Facite eum ad sepulchrum redire. Sic sacerdos debet principaliter pro satisfactione injungere homini quod de sepulchro et profundo

peccatorum et malæ consuetudinis longe abeat, et nullatenus recidivet, et amplius non peccet. Dixit enim: *Sinite eum abire*, non stare, vel jacere sine exercitio spirituali; quia in Dei via stare, retrocedere est, sed debet ambulare juxta illud Psalmi: *Ibunt de virtute in virtutem*.

10 IN SENSU MORALI LAZARUS EST TYPUS GRAVITER TENTATORUM. — Item mystice, per Lazarum languentem, significari etiam potest gravem tentationem patiens; et per ejus sorores, personæ pro ejus alleviatione devote Christum precantes, quæ non semper exaudiuntur; sed talis patiens aliquando per actum peccati mortalis mori permittitur, ab eo qui est tantæ bonitatis et potentiae, quod scit et potest bona de malis elicere. In hoc autem quod Dominus vadit ad eum suscitandum, ostenditur ejus clementia: in quantum homines in peccatis existentes et quasi mortuos, ac per se ad Deum accedere non valentes, misericorditer præveniando attrahit; et peccatorem non solum mortuum per culpam, sed etiam aliquando fœtentem per infamiam, et sepultum sub lapide per obstinationem, sic reducit ad vitam gratiæ, quod non solum tollitur obstinatio et mors culpæ, sed etiam fœtor infamiæ, et reducitur suavis odor bonæ famæ. Nulla enim desperationi datur occasio, cum Lazarus jam fœtens, et quadriduanus resurrexit a mortuis et monumento. Locus autem infirmi erat Bethania, quæ interpretatur *domus obedientiæ*, per quod datur intelligi, quod si infirmus sit Deo obediens, potest ab eo de facili curari. Et, secundum *Anselmum*, in Bethania, quod domus obedientiæ interpretatur, Dominus Lazarum suscitavit, ut ostenderet omnes, qui bonæ voluntatis studio huic mundo morientes, in sinu obedientiæ requiescunt, in vitam æternam a Deo resuscitandos. Ista autem Bethania erat Marthæ et Mariæ, per quas duplex vita, scilicet: activa et contemplativa significatur; ut sic per hoc intelligi detur, quod per obedientiam homo perfectus in vita activa et contemplativa redditur. Dicitur autem de

Lazaro quod postea numquam risit; et numquam in gestu signa jocosa ostendit; pro eo quod vitæ hujus ærumnis, quas moriens evaserat, redditus fuit. Magis enim quam ante factas amator vitæ illius, pœnitebat eum vitæ istius. Unde *Augustinus*: « O si possemus excitare homines, et eum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis quales sunt homines amatores vitæ fugientis! »

11 TEMPUS QUO PATRATUM EST HOC MIRACULUM ET IPSIUS EFFECTUS. — Creditur autem hoc factum, ea die qua in Ecclesia solet legi, scilicet feria sexta ante dominicam de Passione Domini. Monumentum vero Lazari demonstrat ecclesia ibidem in honorem beatæ Mariæ Magdalænæ constructa, et grande monasterium magna olivarum silva circumdatum, ubi erat abbatia sancti Lazari, cum abbatissa et monialibus Ordinis sancti Benedicti. *Multi ergo ex Judæis qui viderant mirabilia, quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.* Nec mirum, quia illud signum fuit divinæ virtutis manifeste osten-

sivum, et tale miraculum non est a seculo auditum, scilicet quod mortuus quatrduanus in monumento resuscitaretur ad vitam. Unde, secundum *Augustinum*, hoc excedit omne miraculum, quod Jesus circa Lazarum fecit, quem ab ipso inferni inquilino, destructa lege tartarea, redire ad superos jussit. *Quidam autem ex ipsis Judæis abierunt eadem die ad Pharisæos, et dixerunt nuntiaveruntque eis quæ fecit Jesus;* et celebris erat sermo de eo apud multos. Alii bono, alii malo zelo moti nuntiaverunt, quia sicut ex signis visis boni convertuntur et proficiunt, ita frequenter mali obdurantur et deficiunt. Boni quidem nuntiaverunt eis, ut mitigarent eos circa Jesum, et provocando ut crederent; mali vero, ut concitarent eos contra Jesum, et prodendo ut sævirent. Per bonos illi signantur, qui bona in aliis sicut in se amant, et omnia in bonum interpretantur; per malos autem, illi qui videntes servorum Dei opera, odiis insequuntur et infamare conantur.

ORATIO

Benignissime Jesu, qui quatrduanum Lazarum jam foetentem a sepulchro resuscitasti, et a vinculis solvere, ac libere abire fecisti, moveantur, obsecro, viscera misericordiæ tuæ super me miserum, peccati delectatione, consensu et perpetratione mortuum, mole malæ consuetudinis oppressum et sepultum, jamque quatrduanum et foetidum; et me a sepulchro vitiorum resuscita, ut per confessionem foras veniam. Resuscitatum a vinculis peccatorum et mortis solve; solutum ab omni servitute, liberum, in libertatem gloriæ filiorum Dei ire concede. Amen.

CAPUT XVIII

DE CONSPIRATIONE PONTIFICUM ET PHARISÆORUM CONTRA JESUM.

Joannis cap. XI.

1 CONCILIUM A PHARISÆIS CONTRA JESUM COLLECTUM. — Prædicto itaque miraculo de resuscitatione Lazari publicato, *Pontifices*, qui erant majoris auctoritatis et magis litterati, et Pha-

risæi, qui videbantur præ aliis religiosi, ex quibus factum eorum gravius erat, moti sunt ad tractandum publice de morte Christi, ex ira et invidia, quam de fama et gloria ejus habe-

bant; et ad hoc faciendum *collegerunt concilium*, sabbato mox sequenti, adversus Jesum, timentes si dimitterent eum sic viventem et signa talia facientem, per ipsum amittere et locum et gentem, eo quod omnis turba post eum iret, eique crederet; et ipsa sacra eorum vana et abolenda esse doceret. *Dicebant enim: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum.* Concilium a conciliando est dictum, quia conciliati et congregati erant in unum malum consensum. Et hoc erat primum concilium, quod habuerunt contra Jesum. Prius quidem quærebant eum interficere, nunc autem sententiam firmaverunt, et quærentes concilium, aperte de morte ejus tractaverunt. Videbant enim Christum a populo tamquam regem honorari, et quia mandatum Romanorum erat, ut nullus nisi per eos deberet rex nominari: *Omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari*; ideo timebant quod si Christum tamquam regem haberent, Romani ipsos rebelles reputarent: *Et venient Romani contra nos, et tollent nostrum locum* scilicet civitatem, *et gentem*. Vel timebant etiam, ne si Christi doctrina procederet, templum et universa religio, ac reverentia ejus vilipenderetur, et Judæis nullius momenti fierent; et ideo Romani civitatem eis auferrent, eosque in servitute dispergerent. Vel certe timebant, ne si omnes in Christum crederent, nemo remaneret qui adversus Romanos civitatem templumque defenderet; quoniam contra ipsum templum, et contra suas paternas leges doctrinam Christi esse sentiebant. Pontifices et Pharisei sibi consulebant, nec tamen credere volebant. Plus etenim perditii homines cogitabant quomodo alteri, scilicet Christo, nocerent ut perderent, quam quomodo sibi consulerent ne perirent. Timebant et consulebant: *Sed trepidaverunt timore, ubi non erat timor*. Si enim Christo credidissent, si eum non occidissent, nec locum, nec gentem amisissent; sed quia Christum occidere non timuerunt, et locum, et gentem perdiderunt. Nam et Romani

post Domini Passionem et glorificationem, tulerunt eis locum et gentem: expugnando, occidendo, et transfereundo. Temporalia perdere timuerunt, et æterna non cogitaverunt, et sic utraque amiserunt. Quæ ut fugituri egerunt, hæc ipsa, quia egerunt, non effugerunt. Quid vobis profuit, o insani Judæi, quod tantum scelus commisistis? Numquid, quia Christo Domino, ut decuit, servire nolulistis, ideo domino caruistis? Dum enim illi serviunt reges, quibus vos servitis, facti estis mali servi bonorum servorum Christi. Per quos contemnitur contumacia vestra, per ipsos dissipat consilia vestra, per ipsos retribuit scelera vestra in capita vestra. Ipse autem Dominus, quem interemistis, non vos servos, sed liberos esse cupiebat; quando dicebat: *Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis*. Vos autem Dominum Deum Regem et ipsam veram libertatem non solum repudiastis, verumetiam negare cupientes clamastis: *Non habemus regem, nisi Cæsarem*. Considera quot sunt hodie homines, etiam religiosum habitum gestantes, qui Judæos imitando temporalia perdere metuunt, et æterna non attendunt; sic quod utraque non immerito amittunt. Sunt enim plerique etiam religiosi, qui temporalia quandoque minus juste et oblique acquirentes, vel sic acquisita possidentes, ea dimittere trepidant, et pro his æterna amittere non formidant. Et quia nunc, cum Judæis tenebras diligunt interiores, scilicet culpæ, ideo tunc cum eis in tenebras mittentur exteriores, scilicet gehennæ. Religiosus ergo cupidus, vel vanus, est lamentabilis, quia miserabilior est quodammodo omnibus creaturis, scilicet carens Deo et mundo.

2 CAIPHE PROPHECIA. — Tunc Caiaphas, cum esset Pontifex anni illius, quid eis faciendum erat decrevit, et propter auctoritatem officii locutus est, et dixit eis: ... *Quia vobis expedit ut unus homo, etiam-i bonus et justus esset, pro populo moriatur et populi conservatione, et non tota gens pereat, si ille in vita maneat; quia bonum commune magis est eligendum, quam*

particulare. Hic patet manifeste quod passio invidiæ et livoris contra Jesum, et passio timoris perdendi gentem et locum subvertebat in eis rationis judicium, quia in nullo casu licitum est interficere innocentem et justum; per hoc enim non procuratur, sed magis destruitur commune bonum. Propter quod judicio Dei illud malum, quod credebant per mortem Christi evadere, scilicet destructionem loci et gentis, hoc per mortem Christi incurrerunt, quia in pœnam hujus peccati Romani locum et gentem destruxerunt, quod per Titum et Vespasianum, anno quadragesimo secundo post Passionem Christi, factum est. Prophetizavit autem Caiphas utilem humano generi mortem Christi, licet nesciens. Quamvis enim esset intentio Caiphæ dare solummodo consilium de morte Christi, pro temporalis periculi evasione, circa populum Judæorum, tamen verbum suum sic sonabat, quod Salvator Christus erat moriturus pro gente et populo; et quod sic protulit, fuit prophetia quodammodo de futuro, quod Christus erat moriturus pro salute spirituali, non solum Judæorum, sed etiam omnium Gentium, qui credituri erant in ipsum, et per fidem congregandi. Unde *Theophilus*: « Hoc ipse quidem prava dixit intentione; sed tamen Spiritus Sancti gratia ore ejus usa est ad futuri præsagium: » hæc *Theophilus*. Non tamen sequitur, quod quicumque prophetat sit Propheta, nam quandoque alicui conceditur actus alicujus rei, cum tamen conditio ei non conceditur. Unde *Origenes*: « Non quicumque prophetat Propheta est; sicut non quicumque jus prosequitur justus est, scilicet qui facit aliquod opus propter humanam gloriam: » hæc *Origenes*.

3 TRIPLICI DE RATIONE EXPEDIVIT CHRISTUM MORI. — Expediens autem et necessarium fuit Christum pro nobis pati et mori, ratione triplici: primo, ad ostendendum circa non judicium divinæ dignationis et pietatis; secundo, ad exsolvendum pretium nostræ redemptionis, quod fuit pretiosus immaculati Jesu Christi sanguis; tertio, ad præbendum exemplum nostræ

imitationis, ut sequamur vestigia ejus. Insuper et alia ratione triplici expediebat Christum mori. — Primo, quia homo mortuus erat, et ideo expediebat ut Christus mortem nostram destrueret, et hominem vivificaret. Erat autem homo mortuus quadruplici morte, scilicet: naturæ, culpæ, gehennæ et ex privatione visionis divinæ; primam destruxit, per suam gloriosam resurrectionem; secundam, per sui sanguinis effusionem; tertiam, per inferni exspoliationem; quartam, per suæ visionis restitutionem. — Secundo, quia homo erat perditus; ideo expediebat ut Christus ad nos veniret, ac mortem subiret, et sic hominem perditum inveniret. — Tertio, quia homo erat a Deo divisus et dispersus; ideo expediebat ut Christus *filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum*, et sic eos ad Deum revocaret. Caiphas ergo prophetizavit quidem, id est verba prophetiæ protulit, nec tamen erat Propheta, quia inspirationem propheticam non accepit, et donum prophetiæ non habuit, sicut et Balaam. Unde, secundum *Augustinum*, docemur etiam homines malos prophetiæ spiritu futura prædicere, quod tamen Evangelista divino tribuit sacramento, id est virtuti ipsius sacramenti, scilicet summi sacerdotii. Caiphas enim *hoc a semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex*, id est summus sacerdos anni illius, et ministerium habens in manibus, non meritis suis *prophetizavit* et Spiritu Dei locutus est; quia, ipso ignorante, dictum propheticum protulit, non ratione meriti sui, sed dignitate officii; et forte unctio pontificalis contulit ei quemdam sensum prophetaudi. Unde *Chrysostomus*: « Vide autem quanta Spiritus Sancti virtus est; a mente enim mala valuit verba proferre prophetiæ. Vide etiam quanta est pontificalis virtus potestatis; Pontifex enim effectus Caiphas, etsi indignus existens, prophetavit, nesciens quid diceret. Ore enim solum usa est gratia; contaminatum eorum non contigit: » hæc *Chrysostomus*. Ob quam auctoritatem solum credimus malum prælatum exaudiri, et forte, quia præco-

Ecclesiæ est, et in ejus voce dicit : *Oremus* ; cum multæ auctoritates faciant in contrarium, ut illa : Qui suis premitur, aliena non diluit, et hujusmodi. Dicitur autem Caiphas fuisse Pontifex anni illius, quia, licet Deus constituerit summum sacerdotem unum, cui mortuo unus succederet, per ambitionem tamen postea evenit ut plures essent, et per annos singulos suis vicibus ministrarent.

4 CUR, HABITO HOC PRAVO CONCILIO, FUGERIT DOMINUS? — *Ab illo ergo die, quasi utili accepto consilio, cogitaverunt* magis diffinite quam prius, *ut eum* Christum, quam citius possent, *interficerent*, dicentes : ut inventus duceretur in Jerusalem; licet enim ante habuissent instinctum et voluntatem interficiendi ipsum, tamen ex consilio Caiphæ diffinierunt firmo proposito hoc, quam citius possent, adimplere. O prævum concilium! O pessimi duces populi! O consiliarii nequissimi! Quid agitis, miseri? Quid vos furor exagitat tantus? Quæ ordinatio est ista? Quod propositum? Quæ causa accusationis Domini nostri Jesu Christi? Nonne ipse in medio vestrum est, quem tamen nescitis; et intelligit omnia verba vestra, et scrutatur corda et renes? Sed, sic fieri oportet ut deliberastis, quia tradidit eum Pater suus in manibus vestris. Quia ergo Jesus jam destinatus erat morti, ideo ab ipso sabbato, quo concilium collegerunt, inchoamus memoriam Dominicæ Passionis in divino officio, maxime in hymnis; et subticemus *Gloria Patri* in introitu missæ et responsoriis; et quasi post horam ejusdem concilii publicum luctum incipiens Ecclesia, et suo compatiens Domino, sicut membra capiti, ex tunc quasi lugendo recitat : Vexillum regis, mysterium crucis, clavos et lanceam perforati corporis, et his similia usque ad diem Passionis, nondum tamen plene, quia nondum traditus erat Dominus in lanstrarum manus; unde dominicam et hebdomadam illam, de Passione Domini appellamus. Divulgatum autem fuit istud concilium de occisione Christi habitum. Sed sapiens Dominus *Jesus* vo-

lens dare locum iræ, et etiam quia nondum erant omnia completa, necdum venerat hora ejus qua tradendus erat et crucifigendus, post concilium cautius se observans, *jam non in palam ambulabat apud Judæos*, neque ad aliquam eorum civitatem populosam abiit, sed in regionem juxta desertum, ubi pauci de Judæis erant, et non frequentia insidiantium, in civitatem quæ dicitur Ephrem, quæ erat parva et parum populosa, ac magis secreta; et ibi morabatur cum discipulis suis, usque ad tempus suæ Passionis propinquum. Sed stetit ibi paucis diebus cum discipulis, se occultans ad tempus. Ubi ait *Chrysostomus* : « Ipsi autem quando omnes lætabantur, et festum celebrabant, tunc occultantur et in periculis sunt, sed tamen permanebant cum eo, secundum illud : Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. » Et sic fugit Dominus ante faciem nequissimorum servorum; et hoc non fecit propter potentiæ defectum, sed ut aliis daret vivendi exemplum. Unde *Augustinus* : « Non quia potentia ejus defecerat, in qua, si vellet, palam cum Judæis conversaretur, et nihil ei facerent; sed exemplum discipulis demonstrabat, in quo appareret non esse peccatum, si fideles ejus oculis persequentium se subtraherent, et furorem sceleratorum latendo potius evitarent, quam se ostendendo magis accenderent. » Secundum *Origenem*, honestum et laudabile est, imminente jam periculo et agone, confitendi Jesum, non evitare confessionem, nec recusare subire mortem gratia veritatis. Sed nullus debet tradere occasionem tantæ tentationi; et hoc propter duas rationes : primo, quia valde præsumptuosum est periculis se ingerere, propter inexperience propriæ virtutis, quæ et quandoque fragilis invenitur, et propter futuri eventus incertitudinem; secundo, ne nos ingerentes persecutoribus occasionem præstemus eis, ut magis impii et noxii fiant, et nos de eorum delicto demus responsum, et luamus pœnas.

5 MULTI JUDÆI JEROSOLYMAP VENIENTES AD FESTUM PASCHÆ DE CHRISTI AB-

SENTIA SCISCITANTUR. — *Proximum autem erat Pascha Judæorum*; hoc subditur, ad ostendendum quod Christus parvo tempore in civitate Ephrem se occultavit, quia ante Pascha in Jerusalem venit. *Et ascenderunt multi Jerosolymam, de regione ante Pascha, ut sanctificarent et mundarent seipsos orationibus et sacrificiis ante festum, ad digne comedendum agnum paschalem, quem nullus comedere debebat, nisi mundus.* Præceperat enim Dominus per Moysen, ut undique de tota Judæa convenirent, ante Pascha, in Jerusalem; et ibi, secundum Legem, ante esum agni paschalis se mundarent, ut sic purificati, solemnitati et esui agni mundi interessent. Unde *Theophilus*: «Ascenderunt autem ante Pascha, ut purgarentur; quoniam quicumque peccaverant Pascha non celebrabant, nisi prius expiarentur balneationibus et jejuniis, ac rasura, quin etiam quasdam deputatas oblationes offerendo:» hæc *Theophilus*. Ubi informantur qui debent communicare, quia confessione, oratione, atque jejuniis ante debent purificari. Si enim hoc fiebat de agno figurali, quanto magis se debet homo sanctificare bonis operibus ad digne recipiendum verum Agnum, id est immaculatum corpus Christi? Sed heu! Judæi, obliti suæ sanctificationis, tractabant de nece veri Agni, et ipsum Agnum ad immolandum quærebant in ipso loco orationis, festo sanguinem innocentem miscere cogitantes. Unde *Chrysostomus*: «Ili venerant in exterioribus se mundare, et in interioribus per homicidium et sanguinem se coinquinare. Insidiabantur ei, et tempus festi tempus faciebant occisionis:» hæc *Chrysostomus*. *Quærebant ergo Jesum, et colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Quia enim mirabantur quod in tanta congregatione, ad docendum non venerat, ideo quærebant non quidem bene et ad honorandum,*

sed male et ad occidendum. Sed est notandum; quod quando est dies festus, et agitur sanete, semper Dominus est in die festo, secundum illud: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Et ideo nos congregati in domo Dei, quæramus Jesum, mutuo nos consolando et exorando, ut ad diem festum nostrum veniat, et nos sua præsentia sanctificet; quando vero non recte agitur festum, tunc non venit Jesus, secundum illud Isaïæ prophetæ: *Festivitates vestras non feram.* Et subdit Evangelista, quasi respondens quæstioni eorum: *Dederant enim pontifices et Pharisei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit Jesus, indicet potestati publicæ, ut apprehendant eum,* scilicet ministri potestatis ad occidendum; propter hoc enim ab eis, sicut ab ingratis et obstinatis recesserat, usque ad tempus quod suæ Passioni dispositum erat. Sed, ut ait *Augustinus*, nos qui scimus ubi Christus est, quia ad dexteram Dei Patris, indicemus Judæis, ut sic utinam apprehendant eum per fidem.

6 PIA AUCTORIS CONSIDERATIO. — Conspecte igitur prædictos nefarios in suo concilio pessimo æstuant, et Dominum Jesum ac discipulos tamquam pauperes, et imbecilles recedentes. Quid tunc putas Magdalanam dixisse? Sed et qualis animi Mater Domini Jesu erat, cum sic eum recedere videret, et audiret causam quare, quia scilicet eum occidere volebant? Potes hic meditari Dominam et sorores ejus tunc cum Magdalena remansisse, et Dominum Jesum eas omnes de cita sua conversione tunc consolatum fuisse. Considera nunc quomodo Dominus suos adversarios, quos solo nutu perdere poterat tamquam imbecilles, recedendo declinabat, nec se saltem verbis excusando defendebat: ac ejus mansuetudinem et humilitatem imitando omnem depone amaritudinem et furorem, quia sic et corporis et animæ habebis requiem.

ORATIO

Domine Jesu Christe, magni consilii Angele, qui concilium malignantium contra te fieri permisisti, nec illis resistere per potentiam, sed magis cedere per patientiam voluisti, ne derelinquas me in errante iudicio, aut noxio consilio mei arbitrii vel hominum, neque in potestate aut tentatione dæmonum; sed tu ipse clementer me intus et foris dispone et rege, ac dirige in viam salutis æternæ. Da mihi, Domine, ut quicquid contra me diabolicæ aut humanæ moluntur adversitates, redigantur ad nihilum, ut illæsus et de omni periculo ereptus, lætus tibi referam gratiarum actiones. Amen.

CAPUT XIX

DE DECEM LEPROSIS A DOMINO CURATIS.

Lucæ cap. XVII.

I CHRISTUS SUO EXEMPLO QUATUOR VIRTUTES CARDINALES NOS DOCET. — *Factum est autem, dum complerentur et appropinquarent dies assumptionis ejus* Domini Jesu, id est a mundo ad Patrem, per Passionem et mortem, non divertit, sed *firmavit ipse faciem suam*, id est voluntatem: nam per faciem designatur animi voluntas, in locum Passionis, et *ut iret in Jerusalem*, quoniam ibi oportebat verum Agnum immolari, ubi figuræ agnus solebat offerri. Assumptionem Jesu, dixit Lucas, non solum secundum tempus quo assumi debebat per Passionem, de hoc mundo ad Patrem, quia *oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam*; sed etiam secundum præceptum de agno paschali, qui decimo die mensis primi assumebatur de grege, et ad domum inferebatur et servabatur usque ad vesperam quartidecimi diei; et tunc immolabatur. In hunc modum Christus decima die, id est ramis Palmarum, venit ad locum Passionis, scilicet in Jerusalem, ubi tanquam verus Agnus erat pro nobis immolandus; mansitque ibi et circa, usque dum passus est, ut sic veritas figuræ responderet. Ex quo patet quod tempus suæ Passionis prævidit quasi Deus, et quod spontaneæ non coacte

est passus; unde *firmavit*, id est non leviter voluit, sed firmiter et constanter disposuit, *ut iret in Jerusalem*, ad sustinendum mortem, ut ostenderet se sponte passurum et suo exemplo discipulos animaret ad Passionem. Sic et tu, omne opus bonum firmus et stabilis debes assumere, nec propter tentationes ab eo dimittere. Instante ergo tempore Passionis, quo transmigraturus erat de mundo ad Patrem, præstat dorsum Galilææ, et faciem in Jerusalem convertit, ac firmata, et imperterrita mente, locum quo pati decreverat petit. Non huc et iluc ibat, sed iter versus Jerusalem tenebat. Unde, qui superius pluries excitavit, et hortatus est discipulos et alios ad martyrium, et ad sui sequelam, verbo; hic hoc idem facit facto, eos tanquam Magister et ductor præcedens, et quasi facto suo, dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum; et tollat crucem suam, et sequatur me*. Appropinquante ergo tempore Passionis suæ, Dominus Jesus, qui pluries fugerat, incipit reverti. Sicut enim in superioribus ad nostram instructionem usus est prudentia, ostendens quod pro loco et tempore furorem persequentium caute debemus declinare; ita nunc utitur for-

titudine, quoniam debito tempore imminente, sponte rediit, ut se Passioni offerret, et in in manibus persequendum traderet. Sic alias fuit usus temerantia, cum fugit honorem quando turbæ voluerunt eum facere, regem; et e contrario fuit usus justitia, cum voluit tamquam rex honorari, quando populus cum ramis arborum occurrit eidem; satis tamen modeste eundem honorem voluit, et ideo pullum asinæ ascendit. Istis igitur quatuor virtutibus usus est Dominus virtutum, propter nostram instructionem, quibus omnes aliæ virtutes morales descendunt et derivantur, propter quod cardinales, ac principales esse dicuntur. Non ergo æstimandus est fuisse inconstans vel varius; sicut nec aliquis alius, qui secundum diversos casus, in diversis se exercet virtutibus.

2 OCCURSUS ET MUNDATIO DECEM LEPROSORUM. — *Et factum est, dum Pascha celebraturus iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam et Galilæam.* Samaria erat terra Gentium, Galilæa Judæorum; et ideo Christus vadens ad Passionem, transiit per Gentes et Judæos, dans intelligere quod fructus suæ Passionis in omnes erat futurus; atque fides nominis ejus post mortem et Judæos et Gentiles unum debebat efficere populum. Quoniam ergo erat discordia inter Judæos et Samaritanos, ipse inter utrosque et per medium utriusque terræ transiit, ut tamquam mediator eos pacificaret, qui ad salvandos Gentiles et Judæos venerat. *Et, cum ingrederetur quoddam castellum, in terminis Samariæ, occurrerunt ei decem viri leprosi,* quia audierant famam de mirabilibus Christi. In ingressu urbis, et tamen ante ingressum occurrerunt ei, quia ritu Legis Mosaicæ, quasi immundi erant, ab urbibus et oppidis exclusi, nec poterant cum aliis commorari. Conversabantur autem ad invicem, quia communitas passionis fecerat eos unanimes, et præstolabantur simul transitum Jesu solliciti, donec advenientem eum viderent. *Qui steterunt a longe,* tum propter Christi reverentiam, tum quia non debebant ap-

propinquare hominibus, ne eos inficerent; eo quod Lex Judæorum lepram immundam et non tangendam judicat, lex vero Evangelica lepram non externam, sed internam, esse immundam affirmat. Et, secundum *Theophilum*, a longe stant, quasi verecundantes de immunditia, putabant enim quod Christus eos quemadmodum alii fastidiret. Sic ergo abstiterunt loco, sed facti sunt proximi deprecando; scriptum est enim: *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum, in veritate.* Subjungitur autem: *Et levaverunt vocem suam ex magnitudine affectionis, et magno desiderio sanitatis, et clamaverunt, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri,* quia solo præcepto et verbo potes nos curare. Si Jesus, ergo vult; si præceptor, ergo potest; si misericordiam invocant, ergo se miseros et indigentes ostendunt. Et sic petitio fuit digna: et ex parte petentium, quia miserandi; et ex parte ejus, a quo petebatur, quia Jesus volens, et præceptor potens. Secundum *Titum*, dicunt nomen Jesu, et lucrificiunt rem. Jesus nempe interpretatur *Salvator*, unde sequitur: *Quos ut vidit benignitatis et compassionis et misericordiæ oculis, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus.* Lex enim præcepit, ut emundati a lepra sacerdotibus se præsentarent, non ut sacerdotes eos mundarent, sed ut eos mundos esse judicarent, et ut mundati pro sua emundatione sacrificium in Lege determinatum offerrent. *Et factum est, dum irent, ut sacerdotibus se demonstrarent, mundati sunt ex fide et obedientia ad Christum, meritorie de congruo, sed divina virtute effective.* Quatuor ex causis mundati sunt, antequam ad sacerdotes pervenirent: primo, quia Christus noverat sacerdotum superbiam, contempsissent enim eos aspicere, ne ergo scandalizarentur, prævenit eos sanare; secundo, bonum obedientiæ eorum hoc meruit; tertio, hoc meruit et eorum fides fervidaque deprecatio; quarto, voluit Dominus ostendere quod non virtute Legis Mosaicæ, aut sacerdotum Judæorum erant mundati, sed Dei imperio.

5 IN SAMARITANO, QUI SOLUS GRATIAS ACTURUS REVERTITUR, REPROBATIO JUDÆORUM ET GENTILIIUM VOCATIO PRÆFIGURATUR. — *Unus autem ex illis*, qui Samaritanus et Gentilis erat, *ut vidit quia mundatus est*, suam sanationem virtuti Christi deputans, *regressus est, cum magna voce*, ex fidei et devotionis magnitudine, *magnificans Deum*; et tamquam gratus beneficium recognoscens, *cecidit* per humilitatem *in faciem, ante pedes ejus* Jesu, per devotionem ei reverentiam exhibens, et adoravit eum, *gratias* pro beneficio accepto sibi *agens*. Ubi exprimitur fides ejus et devotio, ac benevolentia, et grandis affectio. Dedit autem ei fiduciam appropinquandi Domino, jam suscepta purgatio. Ceteri vero, qui Judæi erant, permanserunt ingrati, nec ad agendum gratias sunt reversi, qui decepti a sacerdotibus quibus se repræsentaverant, quique doctrinæ Christi et miraculis detrahebant, secundum eorum informationem attribuerunt suam sanationem observantiæ Legis Mosaicæ, cum se sacerdotibus ostendebant, et non virtuti Christi, licet a principio fideliter et devote petivissent ab eo sanari. Respondens autem Jesus dixit: *Nonne decem mundati sunt? Et novem ubi sunt?* Non interrogat Dominus quasi nesciens, sed ingratos quærit quasi ignorans, et de eorum ingratitudine dolens; et eos requirendo ostendit sibi ignotos, id est reprobatos. Sicut enim ingratus non recognoscit Dei beneficium, ita nec Deus notitia approbationis recognoscit ipsum; recognoscentem vero se recognoscit et ipse. Unde ait Beda: « Et merito eos Salvator, quasi ignotos ubi sunt inquit. Scire enim Dei, eligere; nescire, reprobare est: » hæc Beda. Magis autem dolendum est de eo, qui aliquam incurrit ingratitudinis culpam, quam de beneficio perduto. Et ideo, quasi plangendo subditur: *Non est inventus, qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena*, alterius scilicet gentis, qui non erat de Judæis. Et hoc dictum est: vel a Christo, et tunc erant verba quasi lamentantis; vel dictum est ab Evan-

gelista in confusionem Judæorum, qui non sunt reversi ad Christum. Et nota quod in hoc quod iste alienigena rediit, et alii, qui erant Israelitæ, reditum neglexerunt, præfigurata fuit vocatio et fides Gentilium, qui venturi devote erant ad fidem Christi; ac repudiatio et perfidia Judæorum, qui in suo errore erant remansuri. Dominus autem et in his et in omnibus quos sanavit in corpore, sanavit et in anima; sed hi postquam fuerunt sanati in corpore, et iustificati in anima, ac boni facti, postea corruperunt a gratia, et facti sunt mali et ingrati. Deinde eorum ingratitudinem magis confutat, dum alienigenam, qui redierat, laudando commendat; quia enim humiliter ante Deum infirmitatem suam cognovit, ideo Dominus consolans eum, ait illi: *Surge*, scilicet a peccato, in quo jacuisti, cessando, et *vade* de virtute in virtutem, in conversione quam incepisti proficiendo, *quia fides tua*, qua intellectum Deo subdidisti, *te salvum fecit*, et ad salutem non solum corporis, sed et animæ reduxit; ipsa est enim initium justificationis, et dat fiduciam regni cœlestis. Ubi Beda: « Si autem fides salvum fecit eum qui se ad agendas Salvatori gratias inclinavit; ergo perfidia perdidit eos qui de acceptis beneficiis Deo gloriam dare neglexerunt: » hæc Beda.

4 LEPROSA EST PECCATUM IN SENSU MYSTICO. — Mystice, per lepram, quæ est corruptio carnis, signatur peccatum mortale, quod est corruptio animæ. — Primo, quia communiter in lepra vox efficitur invalida; sic in peccatore vox est invalida, *scimus quia peccatores Deus non audit*, et cum multiplicant orationem non exaudit. — Secundo, quia in leproso corpore multa ulcera minuta, dura et rotunda crescunt; sic in corde peccatoris multæ compunctiones et anxietates diversorum peccatorum et circumstantiarum consurgunt, minuunt semper affectionem hominis ad Deum, et reddunt hominem durum et rebellem Deo et ejus mandatis, et per hoc sunt corda hominum peccatorum rotunda et ductilia, scilicet ad

voluntatem diaboli. — Tertio, quia eorum anhelitus corrumpitur et ejus foetore sapius alii inficiuntur; sic operatio et conversatio peccatoris ita est corrupta, quod conversantes infirmantur ex vitioso eorum convictu. — Quarto, quia lepra quanto studiosius reprimitur, tanto plus turpior postea ebullit; sic peccatum quanto plus occultatur, tanto fortius crescit, et ideo turpius apparebit. Per denarium vero numerum leprosorū universitas significatur, numeri namque sequentes usque ad centum sunt ipsius et partium ejus replicationes, et sic consequenter per decem leprosos occurrentes Christo, significatur universitas peccatorum pœnitentium. Vel, leprosi signant eos, qui peccant contra decem præcepta Decalogi, varietate peccatorum, quasi maculis lepræ distincti et respersi. Valde autem deterior est lepra animæ, quam lepra corporis, quia pejor est corruptio spiritus, quam carnis.

5 QUID FACIENDA A PECCATORE SANARI VOLENTE. — Debet autem peccator volens sanari, et a peccatorum lepra curari, eo modo se habere quo se habuerunt illi leprosi: primo itaque debet Jesu occurrere per fidem, non enim abhorret pius Dominus aspicere maculam lepræ nostræ, qui pro nobis in cruce velut leprosus reputatus est; secundo, debet stare, surgendo a peccatis, et cessando ab eis; tertio, debet stare a longe, suam vilitatem humiliter considerando, et valde erubescendo; quarto, debet levare vocem, scilicet de profundo corde in contritionis verba prorumpendo, et peccata sua, non aliena, confitendo; quinto, debet dicere: *Jesu, præceptor*, Dei misericordiam implorando, quæ maxime est peccatoribus opportuna. In hoc autem quod Dominus videns leprosos dixit eis: *Ite, ostendite vos sacerdotibus*, manifeste a Domino Jesu confessio præcipitur, per quam lepra interior salutis ostenditur. Ac si eis diceret: *Ite, a contritione ad confessionem, ostendite vos sacerdotibus*. Quia licet peccata remittantur in contritione, dicente Propheta: *Dixi*, id est tir-

miter statui, *confitebor, et tu remisisti mihi*; tamen tenetur homo ea confiteri. Unde dum irent, mundati sunt in via, quia Deus virtute contritionis peccatorem mundat interius, priusquam a sacerdote absolvatur exterius. Et nihilominus se sacerdotibus ostenderunt; sic et tu, si habes maculam lepræ, ex aliquo crimine, dum, vidente te Domino oculis misericordiæ, vadis ostendere te sacerdoti per confessionem vocis, obviat ipsa salus, et sanaberis a lepra transactæ iniquitatis. Non tamen idcirco omittas te offerre illis, quorum iudicio mundus haberis, alioquin ex contemptu et negligentia, immundus remanebis.

6 QUID SIGNANT SAMARITANUS REDIENS ET NOVEN ALII NON REVERTENTES? — Unus autem leprosus, qui rediit, universalis Ecclesiæ unitatem, sen illos qui in unitate Ecclesiæ sunt designat, quæ pro beneficio gratiæ, grates referre non cessat; novem vero qui remanserunt, illos, qui extra sunt, exprimunt, sen qui post acceptam remissionem criminum a perfectione Decalogi, per unitatem subtractam deficiendo, grates pro gratia reddere contemnunt. Decem igitur mundantur, sed unus gratias refert, quia multi in confessione mundantur, sed non omnes Dominum laudant. Qui enim tamquam canes revertuntur ad vomitum, hi sunt novem qui post adeptam sanitatem, non laudabant Dominum. Et quia pauci sunt respective, qui grati sunt de beneficiis largitatis divinæ, et remanent in reparata sanitate; ideo tantum unus revertitur dans gloriam Deo. Deo enim gloriam dare est, percepta peccati sui curatione, in bonis operibus perseverare. Et hic est Samaritanus, qui interpretatur *custos*; nam illi sunt grati Deo, qui se custodiunt a peccati recidiva. Et est alienigena, dicens cum Apostolo: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. Hinc colligitur, quia hi, qui deberent esse magis grati Domino et familiares, ut litterati, prælati et divites, quibus scientiam dedit velopes, magis sunt ei ingrati, seseque elon-

gant ab eo, nec referunt sibi gratias sicut simplices et pauperes, quibus tot bona non contulit. Quasi dicerent : *Labia nostra et divitiæ a nobis sunt, quis noster Dominus est?* Ipse autem unus gratias agendo in faciem cecidit, quia sola unitas Ecclesiæ cadit in faciem adorans. Inde notandum est quod quandoque prostrati oramus, ubi quatuor prætendimus : infirmitatem corporis, quia de pulvere sumpti sumus; infirmitatem animi, quia easum ex nobis, non erectionem a nobis, sed a Deo habemus; erubescen- tiam de malis, quia præ multitudine peccatorum oculos ad cælum levare non audemus; prudentiam, quia in faciem cadimus et videmus ubi cadimus, id est quod in terrenis affigimur. Quandoque vero, flexis genibus, ut Salomon, sed erecto capite et elevata facie oramus; quasi dicentes pro desiderio patriæ : *Trahe me post te*. Quandoque autem stantes oramus, nos spem in cœlestibus habere designantes, et quasi dicentes : *Nostra conversatio in cœlis est*; et illud : *In domum Domini lætantes ibimus*. In primo ergo exprimimus conditionem nostram; in secundo, desiderium; in tertio, spem. In memoriam quoque resurrectionis Dominicæ tempore Paschali et diebus dominicis, exemplo sanetarum mulierum, inclinatis in terram vultibus, oramus, nos terram et pulverem esse cum Abraham recolentes. Unus ergo reversus in faciem ad pedes Jesu cecidit, ac nobis humilitatis et pœnitentiæ exemplum ostendit. Unde, secundum *Bedam*, in faciem cadit, qui de perpetratis malis erubescit. Ibi enim homo cadit, ibi confunditur. Qui in faciem cadit, videt quo cadat, qui retro, lapsum suum non videt. Boni ergo in faciem cadunt, quia humiliant se in his visibilibus, ut ad invisibilia erigantur. Mali retro cadunt; quia cadunt in invisibilibus, ubi modo non vident, quid eos tunc sequatur. Ad pedes etiam Jesu cadit, et gratias agit, qui se ad percipienda Dei beneficia humiliat, qui nihil sibi virtutis attribuit, qui bona quæ habet, de misericordia Dei se habere intelligit. Et.

secundum eundem *Bedam*, qui devotus ante Dominum cecidit, surgere et ire præcipitur, quia qui infirmitatem suam agnoscens humiliter jacet per divini verbi consolationem, surgere ad fortia opera et, crescentibus quotidie meritis, ad perfectionem passim proficere jubetur. Hunc autem fides salvum facit, quem ad gratias agendas inclinat, et e contra, perfidia illos damnat, qui de acceptis beneficiis ingrati sunt, et Deo dare gloriam negligunt.

7 INGRATITUDINIS REPREHENSIO. — In hoc ergo capitulo ingrati de beneficiis reprehenduntur a Domino. Multum est laudabilis virtus gratitudo, et valde acceptabilis Deo gratiarum actio, ac detestabile vitium ingratitude. Unde *Augustinus* : « Quid melius animo geramus, aut ore promamus, aut calamo exprimamus, quam ut Deo gratias agamus? Hoc nec diei brevius, nec agi fructuosius potest. » Et iterum : « Scio quod ingratitude displiceat tibi, quæ radix est totius mali spiritualis, et ventus urens et exsiccans omne bonum, obstruens fontem divinæ misericordiæ super hominem, quo et mala mortua jam reoriuntur, ne ultra bona adipiscantur. » Unde et *Bernardus* : « Dignum est semper gratias agere, quia Deus numquam cessat benefacere. » Et iterum : « Disce in referendo gratiam non esse tardus aut segnis; disce ad singula dona gratias agere. *Diligenter*, inquit in Proverbiis, *attende quæ apposita sunt* tibi, ut nulla velicet Dei dona debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non pusilla. Denique jubemur colligere fragmenta ne pereant, id est nec minima beneficia oblivisci. Numquid non perit quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritum, virtutum dissipatio, bonorum dispersio, beneficiorum perditio. Ingratitudo est ventus urens et siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluentia gratiæ. » Qualis vero debeat esse gratiarum actio, docet idem *Bernardus*, dicens : « Non tantum verbo et lingua, sed opere et veritate exhibeamus nosmetipsos gra-

tos; non enim gratiarum dictionem, sed gratiarum actionem exigit a nobis Dominus Deus noster. » Unde ait etiam *Chrysostomus*: « Agamus igitur Deo juges gratias; et non modo verbis hoc nostris, verum etiam operibus nostris, imo ipsius principaliter impleamus. Agamus vero gratias non de propriis tantum, verum etiam de alienis bonis. Ita enim et invidiam poterimus extinguere, et alere caritatem. Neque jam illis poteris invidere, de quorum bonis gratias Deo referendo lætaris. Quid igitur magnum reposcit, qui pro liberalitate in nos sua, solummodo gratos sibi esse nosmetipsos præcepit? Ingratitudinis

autem vitium ex arrogantia potissimum gigni solet, cum se aliquis dignum esse beneficiis aestimat. Humiliatus vero atque contritus, non pro bonis solum, sed pro his quæ contraria aestimantur esse, gratiarum actiones mittet Deo, et quodcumque patietur, nihil se dignum aestimabit passum esse: » hæc *Chrysostomus*. Et hæc est magna causa quare Deum non diligimus, quia ejus beneficia non recognoſcimus. Unde ait *Hieronymus*: « Vis scire quare Deum non diligis? Quia ejus beneficia non recognoſcis. Quanto magis in bonitate ejus ascendis, tanto plus in amore ejus inardescis: » hæc *Hieronymus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, de tua pietate confisus, ad te pium medicum, ego quasi leprosus, varietate peccatorum respersus, confugio; ad fontem misericordiarum, ego immundus maculis vitiorum cirro, et supplex te exoro, quatenus digneris meam sanare infirmitatem, lavare fæditatem, et me dirigere ad salutem. Da mihi, ut semper beneficia tua in corde habeam, et de universis gratias tibi agam; sed quia homo mortalis, cinis et pulvis, nec unum pro mille gratias referre sufficit, referant tibi grates pro me Virgo Maria et omnes cives supercœlestes, atque omnis creatura, quæ divinæ laudis sit materia. Amen.

CAPUT XX

DE SAMARITANIS HOSPITIUM DOMINO NEGANTIBUS.

Lucæ cap. IX.

1 SEBASTES INCOLE HOSPITIUM CHRISTO DENEGANT. — Ut autem adventus Domini Jesu non lateret, *misit nuntios* suos, scilicet Jacobum et Joannem, *ante conspectum suum, in civitatem Samaritanorum*, ut ibidem hospitium et cetera necessaria, quæ non magni constabant, sibi præpararent: *Et euntes intraverunt... ut pararent illi*. Hæc civitas Samaria, nunc Sebaste dicta, jam peccatis exigentibus, nec unicam habet domum nisi tantum duas ecclesias: unam in

monte, ubi quondam fuit regis palatium; secundam in honorem sancti Joannis Baptistæ, in qua sepultus fuit inter Abdiam et Elisæum. *Et Samaritani, qui æmulabantur templo Jerusalemitano, atque invidebant euntibus in Jerusalem adorare, non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem*. Videbant Christum cum discipulis habere iaciem seu vultum, id est prætereundum similitudinem et signum euntium in Jerusalem, ad festum paschale, causa orationis fa-

ciendæ; ideo eos, ex æmulatione propter locum adorationis, noluerunt hospitio recipere, quia dicebant locum adorationis esse apud eos in monte Garizim, et non in Jerusalem. Unde supra, mulier Samaritana, quasi æmulando dixit Domino : *Patres nostri in monte hoc adoraverunt ; et vos dicitis : Quia Jerosolymis locus est in quo oportet adorare.* Item, non receperunt eos, quia ex vestimentis Christi et discipulorum ejus cognoverunt Samaritani quod fuerunt Judæi ; Judæi autem erant Samaritanis odiosi, eo quod contemnebant eos, nolentes comedere et bibere cum eis : *Non enim contutur Judæi Samaritanis,* sicut et Hebræi Ægyptiis. Unde *Hieronymus* : « Hostili inter se Samaritani, atque Judæi discordant odio. Videntes itaque Dominum, ad hostes suos pergere, Samaritani cum recipere noluerunt. Quamquam alia subjiçiat intelligentia, quia voluntas Domini fuerit, non suscipi a Samaritanis, quoniam festinabat Jerusalem pati, et sanguinem fundere, ne occupatus susceptione Samaritica et doctrina gentis illius, Passionis suæ differret diem, ad quam venerat sustinendam : » hæc *Hieronymus*.

2 VOLENTIBUS NULLUM AD SALUTEM IMPEDIMENTUM. — Sicut autem Domino in Jerusalem tendenti restiterunt Samaritani ; sic, si mens tua in cælum tendat, habebis semper qui rixas, odia et bella gerant ; non tamen propter hoc irreat vindicta menti tuæ, sed quantum poteris stude utilis esse. Unde sunt versus :

*Jerusalem cives Gentes odere forenses,
Quotquot non recipit mœnibus illa*
[suis.

Si ergo in his quæ secundum Deum operari desideras, aliquos tibi obsistere, seu te impedire videas, noli contentionibus desævire ; sed temetipsum in te ipso restringe, et te cum Deo tuo recollige, sibi que dicas : *Domine, vim patior, responde pro me.* Nec de hoc contristeris, quia nihil possunt nisi quod Deus scit finaliter pro bono tuo esse expediens ; imo quanquam ad præsens non videas,

videbis finaliter, si tamen patienter portaveris, quod illud in quo tibi eos impedimentum præstare credebas, erat tibi juvamen ad tuum propositum exsequendum ; sicut de Joseph et multis aliis est factum. Quia, secundum *Chrysostomum*, si Legem Christi custodire volueris, necessitatem quidem nullam, quæ te ab observatione ejus impediat, aliquando patieris. Si etiam in his quæ secundum Deum desideras, te videas quodammodo divinitus impediri, vel per infirmitatem, vel quocumque alio modo contingente, de hoc nullatenus conturberis, sed totum æquanimiter feras, et te ex toto illi committas, qui melius novit quam tu ipse, quid tibi expediat ; qui te ad se continuo sublevat, dummodo temetipsum ex toto illi committas, quamvis forte hoc ipse non videas. Ad hoc ergo sit totum tuum studium, ut teipsum in pace et cordis tranquillitate possideas ; et pro quocumque eventu non doleas, nisi de solo peccato proprio vel alieno, seu etiam de his quæ te inducerent ad peccatum, et quæ possent alienare seu elongare a Deo, vel medium facere inter te et ipsum Deum. Quævis enim tibi occurrens adversitas ejus nutu et providentia geritur, cujus virtutes res creatæ sunt, et in suo esse conservantur.

3 LAUS PATIENTIÆ. — Cum igitur tribulatio advenerit, exi obviam hospiti tanto, benigne eum recipiendo ; et dic corde jucundo : Bene venerit amica mea, tribulatio. Qui enim adversa libenter pro Deo patitur, Christo passo assimilatur, et ideo ab eo, tamquam a consimili, nexu dilectionis præcipuo constringitur. Porro de involuntariis tribulationibus hoc scire debes, quod licet involuntarium, in quantum hujusmodi non sit meritum ; verumtamen si prudens animus hoc quod involuntarie illatum est, voluntarie pati voluerit, et voluntatem suam hactenus rebellem ad virgam Dei inclinaverit, virtutem faciens ex necessitate, haud dubium quin salubre et meritum fiet, et ad spirituale virtutum incrementum proficiet, hoc quod ante pestiferum vi-

debatur. Patiamur ergo libenter et voluntarie, quia vera salus nostra est in crece, nec extra eam aliquis salus invenitur. In quacumque enim anima crux, id est tribulatio non est, nulla patientia est; et ubi patientia non est, nec vera salus esse potest. Cor autem patiens illud est, cui gaudium est quod despicitur; et quod in pœnis et quibus cum que adversitatibus lætatur, exultans pro eo quod Passionem Christi et humilitati suæ aliquid adjicere valeat, et quod habeat unde Deo aliquid sacrificet. Et ideo omnes pœnas et adversitates occurrentes unias cum pœnis et adversitatibus Christi; ut et ex unione ipsorum dulcescant, et Deo in summa patientia redolect. Omnia ergo quæ tibi advenerint, sive læta, sive tristia, ex nimia caritate a Deo tibi esse donata certissime scias, et omnino credas quod omnia ex tanto amore Christi tibi proveniant, ut nihil aliud tibi, aut aliter evenire velles aut velle deberes; et ideo pro singulis ei gratias et laudes agas.

4 ZELUS INDISCRETUS APOSTOLORUM.
— Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus et Joannes irati contra Samaritanos, voluerunt ignem e cœlo ad consumendum eos impetrare, ideo ei dixerunt : Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cœlo, id est de alto sicut fulgura et hujusmodi, quæ omnia veniunt de cœlo aereo, et consummat illos te recipere nolentes? O quanta fiducia eorum in Domino erat, qui solo verbo se posse credebant, ut ignis de cœlo descenderet! At hujusmodi vindicta quæ laudata est in Elia, in istis est a Domino reprobata, quia hoc non appetebant ex caritate et amore correctionis eorum, vel finiendæ in illis malitiæ, sicut ille; sed ex impatientia potius et indiscretionem et appetitu vindictæ. In quo innuit Dominus, quod non valet zelus, nisi sit discreta voluntas. Unde verbis Apostoli Petri Ananias et uxor ejus exanimis ceciderunt, non odio, sed justa vindicta; et Paulus quemdam peccatorem tradidit Satanæ in interitum carnis, ut anima esset salva. Unde Beda : « Reprehen-

dit in istis Dominus non exemplum Prophetæ sancti, sed voluntatem vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus; animadvertens eos non amore correctionem, sed odio desiderare vindictam : » hæc Beda. Unde sequitur : *Et conversus increpavit illos dicens : Nescitis cujus Spiritus estis*, scilicet Spiritus Sancti qui bonus est et suavis, hoc est non bene recognoscitis cujus Spiritu signati estis, et ideo vultis per odium exercere vindictam, quod non licet Dei servis. In Novo enim Testamento, quod est amoris, procedendum est suaviter et benigne, non sicut in Veteri Testamento, quod est timoris, ubi procedebatur aspere et rigide. Unde Glossa : « Cujus Spiritu signati estis, ejus et acta imitemini, nunc pie consolantes et in præsentem patientiam habentes; sed in futuro juste judicantes, cum *sedebitis super sedes duodecim.* » Et subjungit Dominus : *Filius hominis non venit animas perdere*, per rigorem justitiæ statim inferendo pœnam mortis, sicut vos vultis, quin imo perditio est ex vobis; sed venit salvare animas, per misericordiam et pœnæ relaxationem, sicut expedit miseris : salvantur enim melius clementia, quam sævitiâ. Et in hoc datur exemplum prælatis, ut non statim, et cum impetu peccata puniant; sed magis tempus et locum expectent, nec semper in peccantes vindictam exerceant. Unde Ambrosius : « Quia vero discipulos increpavit, eo quod ignem super eos descendere gestiebant, qui non receperant Christum, ostenditur nobis non semper in eos qui peccaverunt vindicandum; quia nonnumquam amplius prodest clementia : tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, a quibus hoc loco ignis arcetur. Dominus autem nec in hos indevote Dominum refutantes proprium commovetur, ut ostenderet quia non habet ultionis studium perfecta virtus; nec ulla fit iracundia, ubi plenitudo est caritatis, nec excludenda infirmitas, sed juvanda. Procul a religiosis indignatio, procul a magnanimis cupiditas ultionis, procul a prudentibus considerata com-

motio et incauta simplicitas! » hæc *Ambrosius*. Per Jacobum et Joannem, qui adhuc imperfecti erant, significantur homines imperfecti quærentes nimis dure vindicari, sed Magister perfectionis prohibet hoc fieri.

5 IRA ET ULTIO VITANDÆ SUNT. — *Et*, quia Samaritani noluerunt Dominum Jesum, et discipulos ejus intra civitatem suam recipere ad hospitandum, *abierunt in aliud castellum*. Circumibat enim Dominus Jesus civitates et castella prædicando et faciendo miracula, sicut supra dictum est. Vide nunc quomodo Dominus Jesus, cujus *est terra et plenitudo ejus*, exclusus ab uno loco patienter fert, et transit ad alium; et habet patientiam, si similia tibi evenierint; imo gaude, quia datum est tibi in tantillo imitari Dominum tuum. Hæc igitur omnia considerantes, omnem amaritudinem et iram a nobis excludamus; et non ulciscences nosmetipsos Deo totum committamus. Unde ait *Chrysostomus*: « Numquam insidiamur aliis, quoniam adversus nos ipsos acuumus gladium, et profundiorē nobis ipsis plagam damus. Sed te aliquis læsit, et vis in eum ulcisci? Ne ulciscaris, et sic ulcisci poteris. Nec putes hoc æni-

gna esse, sed verum est. Quomodo, et qua ratione, dices? Quia te non vindicans, Deum ei constituis inimicum; si vero ulciscaris, non item: nam *Mihi vindicta, et ego retribuam, dicit Dominus*. Si enim servos habeamus, qui mutuo rixentur, nec nobis ulciscendi partes concedant, sed sibi, etsi postea nos rogent, nos modo non ulciscimur, sed etiam indignamur, dicentes: Oportebat ut totum nobis deferres, sed quia te ipsum ultus es, ne molestiam ultra crees; multo magis Deus qui præcepit, ut sibi omnia committeremus, hoc nobis dicturus est. Qualiter autem non absurdum est, cum a servis nostris tantam exigamus obedientiam, Dominatori non ea concedere, quæ volumus a servis nostris concedi nobis? Si enim, dic mihi, odis eum qui peccavit; cujus gratia et ipse peccas, et in eadem laberis? Convitiatus est, ne reconviteris; percussit, ne reperiatur; contristavit, ne recontristes, quia nihil inde lucri, sed illi similis evadis. Sic illum fortasse in pudorem conjicies, si omnia mansuete feras; sic in ruborem, ita ut iram sedet. Nemo enim malo malum sanat, sed potius bono malum: » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui de Samaritanis, hospitium tibi negantibus, non te vindicasti, sed patienter ferens, humiliter ad alium locum declinasti, præsta mihi indigno, o dulcis hospes animæ, ut, vitiis cunctis expulsis, gratum tibi in corde meo hospitium valeam præparare; et, si quando ob mea demerita ibi receptus non fueris, noli mihi irasci, et a servo tuo in ira declinare, aut vindictam de me sumere; sed tu, qui non venisti animas perdere, sed salvare, reconcilia me tibi per tuam misericordiam, et da, ut tibi per dignam præparationem cor aperiā, tibi que placeat ad me servum tuum intrare, et me misericorditer benedicere. Amen.

CAPUT XXI

DE PETITIONE FILIORUM ZEBEDÆI.

Matthæi cap. XX, Marci cap. X et Lucæ cap. XVIII.

1 CUR PLURIES PASSIONEM SUAM APOSTOLIS PRÆDIXERIT DOMINUS? — Post

hæc autem erant discipuli Domini scilicet, *in via ascendentes Jerosolyam*,

quæ respectu totius terræ promissionis sita est in alto, et propter hoc ab aliis partibus illuc venientes ibant ascendendo; *et præcedebat illos Jesus*, ut, secundum *Theophilum*, ostenderet quod ad Passionem præcurrit, et non refugit mortem, pro nostra salute. Illuc ibat passurus pro nobis, et nos præcedens et nos instruens, quod ipsum in operibus pœnitentiæ sequi debeamus : *Et stupebant et sequentes discipuli timebant*, quia nondum perfecti usque ad tolerantiam martyrii erant. Et, ut dicit *Beda*, meminuerant sermonis ejus, quo se passurum multa a summis sacerdotibus, et Scribis, et occidendum esse prædixit, metuentes ne vel ipsi cum eo occiderentur, vel saltem ille, cujus vita et magisterio gaudebant, inimicorum manibus mox occumberet. *Et* divertens se a via, *assumpsit*, et ad partem traxit seorsum et *secreto*, *duodecim discipulos* suos, tamquam perfectiores, typum scilicet prælatorum gerentes, non infirmos, qui possent scandalizari, quoniam noluit omnibus secreta sua mysteria indicare; et tunc eis jam quarta vice mysterium suæ Passionis et resurrectionis prædixit. Quia, ut dicit *Theophilus*, conveniens erat Passionis mysterium propinquitatibus sibi revelare. Unde et *Chrysostomus* : « Omnis gloria Dei, et omnis salus hominum, in Christi morte posita est. Nulla enim res est quæ amplius ad salutem hominum pertineat, quam mors ipsius; nec est aliud aliquid propter quod magis Deo gratias agere habeamus, quam propter mortem ipsius. » Ideo, cum plurima turba fidelium sequeretur eum, in via duodecim Apostolos solos tulit in secreto, et illis tantummodo mortis suæ annuntiavit mysterium, quoniam semper pretiosior thesaurus in melioribus vasis includitur. Et est notandum, quod Christus Passionem suam et mortem pluries discipulis suis prædixit : primo, postquam Petrus confessus fuit eum Filium Dei; secundo, postquam transfiguratus fuit in monte Thabor; tertio, ibidem, postquam curavit lunaticum; quarto, in præsentī loco; quinto, in monte Oliveti, di-

cens : *Scitis, quia post biduum Pascha fiet*, etc. Et hoc fit propter plura.

— Primo, ut colloquendo cum carissimis amicis suis revelaret illis secreta suæ mentis; quia secreta mysteria sunt tantum majoribus revelanda et detegenda, cujusmodi erant Apostoli.

— Secundo, ne de memoria laberentur, sed mortis jugiter meditationem haberent, ut exercitati expectatione, cum veniret persecutio et crucis ignominia, facilius ferrent, et non turbarentur vehementer, quia tribulatio præcognita et expectata levior invenitur; vel videntes eum mori ignominiose, non scandalizarentur.

— Tertio, ut non dubitarent eum resurrecturum sicut prædixerat, cum viderint ea, quæ de Passione sua prædixerat, impleta. — Quarto, ut scirent quoniam Passionem prævenit, et spontaneus ad eam accessit. — Quinto, ut essent testes quod scienter pateretur et voluntarie, utpote qui prævenit mortem, et potuisset fugere.

— Mystice, frequenter prædixit discipulis Passionem suam, per hoc significans quod multoties esset passurus in membris suis; unde in Actibus : *Saule, Saule, quid me persequeris?* Et Petro, imminente passione sua, dixit : Vado Romam iterum crucifigi. O quoties et quantum hodie Dominus in electis suis patitur, qui per malos multipliciter et crudeliter sæpius affliguntur!

2 JERUSALEM LOCUS PASSIONIS CHRISTI. — *Et ait illis specialiter*, tamquam suis secretariis atque amicis : *Ecce ascendimus Jerosolymam*, ad locum Passionis, Quasi diceret : Jam in promptu est ut patiar : *Quoniam tribulatio proxima est*. Et attende quod et supra. Hinc autem facit mentionem de loco Passionis suæ, scilicet Jerusalem; quia, secundum Scripturas, in medio terræ operaturus erat salutem. Terra autem Jerusalem in medio mundi est posita, cui ab Oriente adjacet Arabia, quæ tempore filiorum Israel solitudo erat vastissima, id est desertum, eremus, terra invia et inaquosa, in qua detinuit eos Dominus quadraginta annis, manna ad manducandum eis pluens, et aquam

de rupe producens; quam Arabiam mare mortuum dividit a Judæa. A meridie vero adjacet terra Ægypti, et sic filiis Israel de Ægypto ad Judæam redeuntibus, magnus erat circuitus, quia per Arabiam circumduxit eos Dominus. Ab Occidente quoque adjacet mare magnum; et a Septentrione Syria et mare Cyprium. In hoc ergo quod dicit: *Ecce ascendimus Jerosolymam*, apparet voluntas patiendi, quia sponte sua venit ad Passionem. Ubi ait *Chrysostomus*: « Ac si dicat: Videte quia voluntarie vado ad mortem, nemo me vocat ad Jerosolymam, nemo admonet, nullius potestatis præceptum timeo, nullius violentiæ necessitate compellor. Cum ergo videritis me in cruce pendentem, ne aestimetis me hominem esse tantum; nam, et si posse mori hominis est, velle tamen mori hominis non est: » hæc *Chrysostomus*. Hic Dominus ostendit quod in prælatis debet esse vigor ad tolerandum martyrium, si necesse sit, pro grege sibi commisso; et hoc docet per exemplum sui, qui voluntarie venit in Jerusalem, ad suscipiendum mortem crucis pro salute mundi.

3 PARTES JUDÆORUM ET GENTILIUM IN PASSIONE CHRISTI. — Et subjungit: *Et consummabuntur omnia, quæ de Filio hominis*, id est filio Virginis, *per Prophetas sunt scripta*, et bene dicit: *omnia*; nam tria prædixerant de Christo, scilicet: quid esset acturus, quid passurus, quid pro utroque recepturus. Congruè autem se Filium hominis nominat, ubi se passurum prædicat, ut intelligatur quod secundum humanam naturam, non secundum divinam, passurus erat. Deinde explicat, quæ ventura super eum erant, et seriatim ordinem Passionis enarrat: *Tradetur enim*, scilicet a Juda, *principibus sacerdotum, et Scribis et senioribus*; et *condemnabunt eum morte*, id est per falsos testes, judicantes eum esse reum mortis, nullo juris ordine servato. Et, quia non habebant potestatem illum interficiendi, eo quod iudicium sanguinis esset eis ablatum per Romanos, qui eis dominabantur, ideo subjungit:

Et tradent eum, scilicet principes et Scribæ et seniores cum accusatione criminis. *Gentibus*, scilicet Pilato Præsidi, et suis militibus ministris Romanorum, ad perficiendum illud quod ipsi non poterant, scilicet mortem Christi. *Et ipsi quidem Gentiles illudent ei*, verbis et contumeliis; *et conspuent eum*, oris immunditiis; *et flagellabunt eum*, virgis et nodis; *et interficient eum*, crucifigendo clavis ferreis. Injuria nimia ubi falsi tradunt veritatem, fatui illudunt sapientiam, rei flagellant innocentiam, miseri conspuunt gloriam, mortui occidunt vitam. Unde ait *Bernardus*: « Heu, fratres carissimi! libertas captivorum traditur, speculum sine macula et caudor lucis æternæ conspuitur, Dominus omnium flagellatur et vita hominum occiditur. Quid instat nisi ut omnes eamus, et cum eo moriamur? » Et iterum: « Christus traditur, tamquam reus; ad illudendum, tamquam fatuus: ab flagellandum, tamquam vilis; ad occidendum, tamquam prævaricator Legis: » hæc *Bernardus*. — Mystice, Dominus traditura simoniacis, illuditur ab hypocritis, flagellatur a tyrannis, conspuitur a blasphemis, occiditur ab hæreticis et apostatis.

4 PRÆDICITUR ET RESURRECTIO. — Et, ne Apostoli, ejus morte audita, absorberentur præ tristitia, et conturbarentur cum viderent morientem, nuntiat eis suam resurrectionem, ad eorum consolationem, dicens: *Et tertia die resurget*. Ecce tempus et gloria resurrectionis, quam Passioni annectit, ut tam cita et certa resurrectio scandalum crucis evacuet. Ideo etiam Passio et resurrectio conjunguntur, ut in Passione natura humanitatis, et in resurrectione natura divinitatis comprobetur. Et, ut dicit *Augustinus* Passione ostendit, quid: sustinere pro veritate; resurrectione, quid sperare in tribulatione debeamus. Sequere ergo nunc et tu cum discipulis, et associa Dominum tuum ad ignominiam Passionis, ut tandem pervenire merearis ad gloriam resurrectionis; quia, secundum Apostolum, *Si tamen compatimur, ut et conglorifi-*

cemur. Prædixit ergo discipulis Passionis suæ pœnam, et resurrectionis gloriam, ut cum morientem cernerent, etiam resurrectorum non dubitarent, et ejus resurrectionem fiducialius expectarent. *Et ipsi nihil horum intellexerunt*, scilicet manifeste et perfecte : quia adhuc rudes erant et imperfecti ; cujus rationem triplicem assignat *Beda*, dicens : « Discipuli cujus vitam maxime desiderabant, mortem ejus audire non poterant ; et quem non solum hominem innocentem, sed et verum Deum esse sciebant, hunc nullatenus mori vel posse putabant ; et quia per parabolas eum sæpe loquentem audire consueverant, quoties aliquid de sua Passione dicebat, hoc, non ita ut sonabat intelligendum, sed, amore dictante, ad aliud quid allegorice referendum esse credebant : » hæc *Beda*.

5 MORS, PASSIO ET RESURRECTIO RELIGIOSORUM. — Et nota quod sicut Christus assumpsit discipulos, et duxit eos Jerosolymis, ac secreta eis revelavit ; sic spiritualiter adhuc assumit discipulos et ducit Jerosolymis, quando vocat hominem ab amore mundi, et ducit ad religionem, in qua est pacifica conversatio, sicut et Jerosolyma interpretatur *pacifica*, in qua religione multa secreta eis revelat. Et illa quinque, quæ hic enumerantur de Christo, spiritualiter contingunt religiosos, quæ et Christus patitur in eis. Primo, moriuntur mundo, quando amor seculi funditus in eis exstinguitur, ita quod parentes, et divitias, et delicias, et honores, et omnia quæ in mundo sunt, propter Christum contemnunt ; secundo, illuduntur, quia jam ab hominibus infatuantur, ita quod religiosus potest dicere illud Psalmistæ : *Videntes me deriserunt me, locuti sunt labiis et moverunt caput* ; tertio, flagellantur linguis detrahentium, quia, heu ! jam ubi conveniunt seculares, semper rodunt et flagellant religiosos per detractiones ; quarto, crucifiguntur a seipsis, quando totum cor suum ad crucem Christi configunt, et cogitantes de Passione Christi carnem suam crucifigunt et affligunt jejuniis et disciplinis et similibus ; quinto,

tertia die resurgent, quia, terminata omni miseria, ad æternam lætitiā pervenient. Prima quidem dies est fidei Christianæ, quam habuerunt in seculo ; secunda dies est religionis sanctæ, qua servierunt Deo, sed in his duobus diebus adhuc mortui sunt ; tertia vero dies est gloriæ, in qua ab omni miseria resurgent. Poteris etiam prædicta de Christo enumerata, et aliter accipere et sic orare : Ignosce mihi, o munditia summa, quod ego corpus tuum indigne sumendo toties tradidi te libidinis motibus meis, tamquam incircumcisis. Ignosce mihi, o summa veritas, quia ego toties illusi tibi, votum meum transgrediendo et proximis mentiando. Ignosce mihi, o vera patientia, quod toties flagellavi te peccata mea iterando, et te rursum offendendo. Ignosce mihi, o summa sapientia, quod ego toties faciem tuam conspui, quando veritatis cognitionem quam de te habui, per turpitudinem vitæ meæ fœdavi. Ignosce mihi, o vera vita, quod ego te toties occidi, quando per peccatum mortale, te ab anima mea expuli. Fac me tertia die resurgere per veram contritionem, puram confessionem et dignam satisfactionem.

6 PETITIO MATRIS FILIORUM ZEBEDÆI. — Et, quia Dominus Jesus dixit, se tertia die resurrectorum, filii Zebedæi putantes imminere regnum Jesu in Israel, et eum illico in proximo regnaturum temporaliter et in pace, sicut David et Salomon regnaverunt, ad complendum in primo adventu, quod promittitur in secundo, suggererunt matri suæ, ut peteret munus sine nomine, quo concesso, peteret eis consessionem a dextris et a sinistris ejus in regno suo, id est quod essent collaterales et majores præ ceteris in regno suo post eum ; quia enim erant Domini cognati germani, volebant post eum esse primi. *Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo. Qui dixit ei : Quid vis ? Ait illi : Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram tuam, in regno tuo.* Nec mirum, si talia Apostoli credebant, et

appetebant, qui adhuc carnales erant, et nondum perfecte illuminati, nec confirmati per gratiam Spiritus Sancti. Unde ait *Chrysostomus* : « Intra tempus vocationis Apostolorum, et Passionis Domini, mortuus est Zebedæus, et sic ista secuta est Je-sum cum filiis suis. Sexu fragilis, et jam ætate defecta, Christi vestigia sequebatur, quia fides numquam senescit, et religio fatigationem non sentit : » hæc *Chrysostomus*. Tria autem petit, quæ desiderant matres filii, scilicet : quietem, cum dicit : *Dic, ut sedeant hi duo filii mei*; honores, cum subdit : *Unus ad dexteram tuam, et alius ad sinistram*; divitias, cum addit : *In regno tuo*. « Et, ut dicit idem *Chrysostomus*, alii filiis suis militiam comparant, alii divitias, alii honores; nemo filiis suis comparat Deum. Perditionem illorum magno pretio comparant; salutem autem illorum nec dono accipere volunt. Sed, si viderint illos honoratos, lætantur; si viderint pauperes, tristantur; si viderint peccantes, non tristantur, ut ostendant quia corporum amatores sunt, non animarum : » hæc *Chrysostomus*. In tribus autem deficiebat ista mulier : in ordine, in intentione, in materia. In ordine erat perversitas, quia ante meritum petebat præmium : *Dic*, inquit, *ut sedeant hi*, qui nondum laboraverant. In intentione erat carnalitas; credebatur enim hoc sibi deberi ex lege carnis; ideo dicit : *Hi duo filii mei*, scilicet consobrini tui. In materia erat vanitas, quia pompam querebat, ideo subdit : *Unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram tuam, in regno tuo*. Non solum, ut ait *Chrysostomus*, prædicans discipulis suis de Passione sua futura; sed etiam aptans petitioni mulieri locum, declinavit seorsum ab itinere, donec mulieres retrovenientes occurrerent. Nec etiam credibile est mixtim cum ipso ambulasse mulieres, sed longo intervallo, separatim inter se ambulabant; Christus cum discipuli suis primi, sequentes autem de longe mulieres. Et, cum mater, secundum informationem filiorum, peteret pro eis, Jesus non respondit matri pro simplicitate ejus;

sed filiis per eam petentibus, qui verba posuerunt in ore matris. Sciebat enim ipsam missam a filiis, et informatam de petitione facienda pro eis; propter quod eis imputavit, quia quod per alios facimus, quodammodo per nosmetipsos facimus.

7 QUID SIT PETENDUM DOCEMUR. — Unde *respondens Jesus* duobus filiis, quorum consilio mater petebat, ostendit eos errare, *dixit* enim : *Nescitis quid petatis*, scilicet, mediante matre vestra, quam submisistis. Quasi diceret : Prælationem quæritis in cælo, quæ nulla ibi erit, et male quæritis; regnare enim vultis, qui non meruistis, et nec honore, sed onere pervenitur ad regnum quod quæritis. Attendat ergo, qui regnum cælorum a Domino petunt, et parum per hoc laborant, quod Christus suis discipulis et nepotibus responderit. Unde *Beda* : « Nesciunt quid petunt, qui sedem gloriæ a Domino, quam nondum merebantur, inquirunt. Desiderabant etenim regnare sublimiter cum Christo, sed prius erat pati humiliter pro Christo. » Ubi ait *Chrysostomus* : « Intelligere ergo debemus et nos, ut non illud a Deo petamus, quod nos bonum esse judicamus; sed orantes in potestate Dei ponamus, ut ad illud exandiat, quod ipse nobis expedire cognoscit. » Et iterum : « Non enim solum debemus cogitare qualem gloriam consequamur, sed quomodo evadamus ruinam peccati, quia et in seculari bello, qui semper de præda victoriæ cogitat, difficile vincit. Ideo petendum erat : Da nobis exemplum gratiæ tuæ, ut omne malum vincamus : » hæc *Chrysostomus*. Per istos Zebedæi filios, qui petierunt a Christo præ ceteris discipulis honorari, eo quod erant ejus consanguinei, significantur ambitiosi, qui habentes prælatum consanguineum, volunt per hoc in Ecclesia præ ceteris promoveri. Quibus bene respondetur : *Nescitis quid petatis*. Nam honores Ecclesiæ non sunt dispensandi ex propinquitate sanguinis; sed ex idoneitate personarum, ratione scientiæ et virtutis. Et universaliter de omnibus ambitiosis optime potest dici, quod nesciunt

quid petant, quia tales si promoven-
tur, male intrans et possident. Cogno-
scens igitur Dominus eorum ignoran-
tiam et errorem, quia indiscrete
petebant, præ-umentes pervenire sine
merito ad gloriam tantam, reduxit
eos ad viam, scilicet ad humilitatem,
et nos invitat ad eam per quam veni-
tur ad sublimitatem potius quam per
ambitionem. Ubi ostendit, quod in
prælati debet esse tenor humilitatis,
quia non debent appetere vel gaudere
præesse aliis.

8 BIBENDUS EST CALIX DOMINI IIS QUI
CUM IPSO REGNARE VOLUNT. — Unde
subjungens, dixit eis : *Potestis bibere
calicem, quem ego bibiturus sum* ? id
est passionem martyrii et mortem
crudellem sustinere propter Deum,
quam ego pro vobis et pro multis, ex
caritate passurus sum voluntarie, ac
si bibam illam ut delectabilem cali-
cem, per quem debeo venire ad re-
gnum, non temporale, ut creditis,
sed æternum. Per calicem fere ubi-
que passio et martyrium intelligitur :
tum, quia sicut calix est vas quo bibi-
tur ad mensuram, sic passio cum men-
sura bibitur, eo quod non permittit
Dominus hominem tentari supra id
quod potest ; tum, quia cito sicut po-
tus transit, illud enim quod in præ-
senti est tribulationis, momentaneum
et leve est ; tum, quia delectat, nam
passio et tribulatio a fidelibus pro
consolatione recipitur, et in ea glo-
riantur. Est autem multum delicatus,
qui non potest bibere potum, de quo
bibit Dominus suus. Hanc autem pas-
sionem, quam Matthæus calicem vo-
cat, Marcus et calicem et baptismum
nominat ; dicit enim : *Potestis bibere
calicem quem ego bibo, aut baptismo,
quo ego baptizor*, scilicet pro vobis,
baptizari, scilicet propter me ? Tinctu-
ram sanguinis sui in sua benedicta
Passione, pro peccatorum emunda-
tione vocat hic baptismum. Unde ait
Theophilus : « Calicem autem et bap-
tismum crucem nominat : calicem
quidem, tamquam potum dulciter ab
ipso susceptum ; baptismum vero,
tamquam emundationem nostrorum
facientem peccatorum : » hæc *Theo-*
philus. Quasi diceret eis : Ante hu-

militatem passionis exaltari non pot-
eritis ; si vultis conregnare Crucifixo,
incumbit vobis tollere crucem ejus
exemplo, quia nemo nisi tollat cru-
cem suam, per martyrii passionem,
vel per proximi compassionem, vel
per carnis mortificationem, regnabit
cum Crucifixo. Ubi *Gregorius* : « Jam
locum celsitudinis quærebant ; ad
viam illos Veritas revocat, per quam
ad celsitudinem venirent. Ac si eis
dicatur : Jam vos locus delectat cel-
situdinis ; sed prius via exerceat labo-
ris. Per calicem enim pertingitur ad
majestatem. Si mens vestra appetit
quod demulcet, prius bibite quod do-
let. Sic per amarum poculum con-
fessionis, pervenitur ad gaudium sa-
lutaris » Ubi et *Chrysostomus* : « Per
modum interrogationis attrahit eos,
ut ex communione, quæ est ad ipsum,
avidiores fiant. Ac si illis dicat : Vos
de honore et de coronis loquimini, ego
autem de agonibus et sudoribus dis-
puto. Non enim est hoc præmiorum
tempus, sed tempus occisionis, præli-
orum et periculorum. » Et iterum :
Numquid nesciebat Dominus, quia
Passionem ipsius poterant imitari ?
Sed ideo eis sic loquitur ut, Domi-
no interrogante, et eis respondentibus,
omnes nos audiamus, quoniam
nemo potest cum Christo regnare ;
nisi Passionem illius fuerit imitatus ;
sicut ait Apostolus : *Si commortui
sumus, et convivemus ; si sustinemus,
et conregnabimus*. Res enim pretiosa
vili pretio non comparatur. Magnum
laborem necesse est nobis impendere,
si volumus ad regna cœlestia perve-
nire. Passionem autem Domini dici-
mus suspicere nos debere ; non so-
lum persecutionem Gentilium, sed
omnem laborem et molestiam quam
patimur contra peccata certantes.
Nam si Gentiles defecerint, qui per-
sequantur, numquid ideo prompta
voluntas fidelium debet sine fructu,
et sterilis permanere ? Ideo, etsi Gen-
tiles non habes, qui te persequantur,
habes principem Gentilium diabolum,
qui hominem persequi non cessat. Si
ergo principem potes vincere in pec-
cato, non est magnum superare prin-
cipes ejus in corpore. Ecce ostendam

tibi magnam et insufferibilem persecutionem in corpore tuo. Incipe resistere desideriis tuis, et tunc intelliges quam fortes sunt spiritus desideriorum malorum, qui te persequuntur. Hæc enim pugna periculosa, et hæc est gloriosa victoria, qui potuerit odire quod amat, amare autem quod odit : » hæc *Chrysostomus*. Unde et *Hieronymus* : « Non solum effusio sanguinis pro nomine Christi martyrium reputatur ; sed devotæ quoque mentis servitus quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis et violis, ista de liliis : » hæc *Hieronymus*.

9 PRÆORDINATIO DIVINA DE REGNO CÆLORUM. — Et illi respondentes, dicunt ei : *Possumus* ; loquuntur sicut inexpectati propriæ fragilitatis, quod per effectum bene patuit, quia in Passione Christi fugerunt præ timore mortis. Ubi ait *Chrysostomus* : « Responderunt autem jam prompte, expectantes in eo, quod petierunt, exaudiri. » Jesus autem ait eis : *Calicem quidem meum bibetis, et baptismo quo baptizor baptizabimini*, id est passiones propter me sustinebitis, vel actu, vel voluntate. Nempe dissimiliter passi sunt : unus sustinendo actu, alter affectu ; unus occisus, alter in ferventis olei dolium, et etiam in exilium, quod est quædam mors civilis, missus. Ubi *Chrysostomus* : « Dominus autem eis prophetat magna bona, id est martyrio dignos efficiendos » Deinde Dominus subjungit : *Sedere autem ad dexteram meam*, in gaudio æternitatis, *vel ad sinistram*, in perfruitione humanitatis, *non est meum*, ex ordine justitiæ quæ respondet meritis, *dare vobis*, ratione consanguinitatis ; vel sicut adhuc estis indispositi, quia ex superbia regnum temporale queritis, *sed quibus*, ex meritorum ordine, *paratum est*, id est propter merita ab æterno dispositum, *a Patre meo cœlesti*, scilicet humilibus et ad hoc dispositis, sicut vos aliquando eritis. Præordinavit enim Deus quod nullus ad regnum perveniet, nisi bene meritis et dignus fuerit. Non est enim personarum acceptor Deus, ut scilicet personaliter aliquem accipiat, sine meritis, in dando salutem æternam,

quia, secundum *Augustinum*, dilectio æqualis facit non acceptare personas. Unde *Beda* : « *Non est meum vobis dare*, id est superbis, hoc enim adhuc erant ; aliis paratum est, et vos alii estote, id est humiles, et vobis paratum est. » Unde et *Chrysostomus* : « Paratum est quippe regnum cœlorum Deum diligentibus, sicut convivium paratur amicis ; mundum centemuentibus, sicut domus Dei vel hospitale paratur pauperibus qui non habent domos alias ; veris humilibus, sicut parvulis paratur cibis, et vestitus ; misericordiam egenis impendentibus, sicut paratur honor pro honore, bonum pro bono ; finaliter perseverantibus, sicut operariis paratur merces reddenda in sero post opus. »

10 INDIGNATIO DISCIPULORUM CONTRA FILIOS ZEBEDEI. — Et audientes decem alii, scilicet Apostoli, *indignati sunt de duobus fratribus*, qui se a decem alii separaverant, trahentes seorsum Christum, et ignorantes mensuram suam, volebant sociis suis præferri, quia adhuc ipsi decem erant carnales, sicut et illi duo alii. Ubi *Chrysostomus* : « Quemadmodum isti carnaliter petierunt ; sic et illi carnaliter contristati sunt. Nam sicut isti, si spiritualiter sapuissent, non fuerant petaturi ut essent super omnes ; sic et illi, si spiritualiter intellexissent, non fuissent contristati ante se esse aliquos. Nam velle quidem esse ante omnes vituperabile est ; sustinere autem alterum super se, nimis est gloriosum. » Et iterum : « Si indignati sunt, quia isti ausi sunt hoc per matrem petere ; quando magis turbarentur, si petitio eorum fuisset suscepta ? Et ideo neque dixit, non sedebitis, ne duos confunderet ; neque dixit, sedebitis, ne ceteros irritaret ; sed tamquam benignus Pater sic respondit, ut inter fratres concordia non rumperetur, et omnes sperare faceret, sic dicens : Non est meum dare, sed Patris. Nam quod uni aut duobus specialiter non promittitur, a cunctis speratur : » hæc *Chrysostomus*. Ut autem dicit *Theophilus*, tunc sic imperfecte se habebant Apostoli ; sed postea in primatibus sibi cedebant ad invicem.

Vide etiam quia ex hoc quod procurabatur promotio duorum fratrum, alii decem Apostoli fuerunt indignati; sic est de multis hodie, qui eo ipso quod vident alios promoveri, invident statim et indignantur. Humilis autem Dominus, ac pius Pater, et mitis Magister, nec cupiditatis et ambitionis duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat et livoris; sed ipse misericors et benignus, qui est pax nostra utraque faciens unum, quos ad apostolatam vocaverat, et affectu sejunctos aspexit, duos per superbiam postulationem, decem per indignationisurbationem, ad se tamquam ad salutis medium, quo mitigarentur, tamquam ad pacis vinculum, quo unirentur, tamquam ad virtutis Magistrum quo instruerentur, vocavit; ut omnes ab errore revocaret, ut pacem reformaret, ut regulam debite praelationis erudiret, ut non esset denarius sine binario caritatis.

11 DISCREPANTIA INTER PRINCIPES GENTIUM ET PRINCIPES ECCLESIE. — Et utrosque reprimens cepit eos *Jesus* docere de humilitate per quam honor cœlestis acquiritur et terrenus contemnitur, *revocavit enim eos ad se et ait: Scitis quia reges et principes Gentium dominantur*, violenta dominatione et potestatis ambitione, eorum, id est populorum subditorum, et est hic relatio ad intellectum; *et qui majores sunt, potestatem exercent in eos*, scilicet humiliantes eos, per suam potentiam et angariantes. Quasi diceret: Apud terrenos habet locum dominatio, et domini executio, quia desiderare primatum, et usurpare honorem Gentium est, et non tantum regere suos subjectos, sed etiam violenter eis dominari. Unde *Chrysostomus*: « Ostendit autem in hoc, quod gentile est primatus cupere et sic Gentium comparatione, eorum animam æstuantem convertit. » Et, quia nihil sic corda hominum ab unitate pacis separat, sicut superbia, ideo Dominus ad humilitatem discipulos reducit, docens hos et illos non venturos ad regnum, nisi per humilitatem. *Non, inquit, ita erit inter vos, sicut*

est inter mundi hujus potestates, ut ille ceteris dominetur, qui major ceteris videtur. Majoritas enim in regno meo non eodem modo acquiritur, sicut in regno terreno, quia in regno terreno acquiritur per ambitionem et potestatem, sed in regno meo acquiritur contrario modo, scilicet per humilitatem. Quasi diceret: Vos more secularium petitis, et vultis per praelationem venire ad requiem et regni possessionem, cum e contra ad summam virtutem ascendatur non imperando, sed ministrando; et ideo non ita erit inter vos, sicut inter eos. Nam in regno terreno praelati sunt domini; ast vestrum regnum non est terrenum, sed spirituale, unde per oppositum debet in vobis esse, quoniam praelati Ecclesiæ sunt ministri. Unde ait *Origenes*: « Inter vos autem qui estis mei, non erunt hæc; quoniam qui principes sunt spirituales, principatus eorum in dilectione subditorum debet esse positus, non in timore corporali: » hæc *Origenes*. Unde subdit Dominus: *Sed quicumque, sive nobilis, sive ignobilis, voluerit inter vos major fieri; sanctitate et dignitate, sit vester minister*, non primatum ambiendo, sed humiliter ministrando, et se in obsequiis humilitatis exercendo; *et qui voluerit inter vos primus esse, id est primatum habere, erit vester servus*, et omnium novissimus, non ex conditione, sed ex caritate, non ex pusillanimitate, sed ex humilitate. Unde *Beda*: « In quo docet eum majorem esse, qui minor fuerit; et illum dominum fieri, qui omnium servus sit. Frustra igitur aut illi immoderata quæsierant, aut isti dolent super majorum desiderio, cum ad summitatem virtutum non potentia, sed humilitate veniatur. » Unde etiam *Chrysostomus*: « Fructum humilitatis posuit primatum cœlestem, et in primatu terrestri fructum posuit confusionem cœlestem, ut quicumque desiderat primatum cœlestem, sequatur humilitatem terrestrem; quicumque autem desideraverit primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo, ut jam inter servos Christi non sit de primatu

certamen, nec festinet unusquisque eorum quomodo aliis major appareat, sed quomodo inferior videatur: quoniam non qui major fuerit in honore, ille est justior; sed qui justior fuerit, ille est major. Conversatio ergo melior est desideranda, sed non dignior gradus. Et opus quidem desiderare bonum est, quia nostræ voluntatis est, et nostra est merces, primatum autem honoris concupiscere, vanitas; hoc enim consequi iudicium Dei est, propter quod ex primatu honoris nescimus, si mercedem justitiæ mereamur. Neque enim Apostolus laudem habebit apud Deum, quod Apostolus fuit; sed si opus apostolatus sui bene impleverit. Primatus etiam fugientem desiderat, desiderantem se horret. Volens ergo Dominus et duorum Zebedæi filiorum ambitionem extinguere, et istorum decem Apostolorum invidiam, introducit differentiam inter principes mundiales et ecclesiasticos, ostendens quoniam primatus in Christo, nec ab aliquo appetendus est non habente, nec alteri est invidendus habenti. Quoniam principes mundi ideo fiunt, ut dominantur minoribus suis, ut servificent eos, et spolient eos, et comedant eos, et usque ad mortem abutantur vita eorum ad suas utilitates et glorias. Principes autem Ecclesiæ fiunt, ut serviant minoribus suis, et ministrent eis quæcumque acceperunt a Christo, ut suas utilitates negligant, et illorum procurent, et, si opus fuerit, neque mori recusent, pro salute inferiorum. Si ergo hæc ita se habent, secularem quidem primatum desiderare, etsi ratio non est, vel causa est; quia si justum non est, vel utile est. Primatum autem ecclesiasticum concupiscere, neque ratio est, neque causa; quia neque justum est, neque utile. Quis enim sapiens ultro se subicere festinat servituti, dolori, labori, et, quod majus est, tali periculo ut det rationem pro omni Ecclesia apud Judicem justum; nisi forte, qui nec credit iudicium Dei, nec timet, ut abutens primatu suo ecclesiastico seculariter, convertat eum in secularem? » hæc Chrysostomus.

12 CHRISTUS, IN HOC A PRINCIPIBUS ECCLESiarum IMITANDUS, NON VENIT MINISTRARI, SED MINISTRARE. — Et, quia in moralibus magis movent facta quam verba, ideo, qui *cæpit facere et docere*, ex his quæ egit demonstrat quod docuit, ut si dicta parvipenderent, erubescerent ad opera, et inducit suimetipsius exemplum, sive dat seipsum illis in exemplum, dicens: *Sicut Filius hominis non venit in mundum ministrari, et ministerium ab aliis accipere, vel temporaliter dominari. Non enim legimus discipulos cum discalceasse, non manicas, cum se lavaret, tenuisse, non genibus provolutos ante eum hoc vel illud egisse, vel aliud hujuscemodi sibi fecisse; sed omnes simul comedebant, sibi que sine prælatione serviebant. Erubescant ergo qui hæc a servis suis quærent, quia in hoc Christum præire contendunt. Sed potius venit ministrare, et ministerium aliis impendere, sicut patet in lotionem pedum, in distributione panum, in restitutione sanitatum, in discursu ad prædicandum. Ubi Origenes: « Nam, etsi Angeli et Martha ministraverunt ei; non tamen ideo venit ut ministraretur, sed, ut ministraret. Ecclesiarum ergo principes imitari debent Christum accessibilem, et pueris manus imponentem, et discipulis pedes lavantem; ut et ipsi similiter faciant fratribus. Non autem tales sumus, ut etiam principum mundi excedere superbiam videamur, vel non intelligentes, vel contempnentes mandatum Christi, et quærimus sicut reges acies præcedentes, et terribiles nos, et accessu difficiles maxime pauperibus exhibemus, nullam affabilitatem habentes, vel habere ad nos permittentes: » hæc Origenes. Et non tantum prædicto modo ministrare Christus venit; sed etiam *et dare animam suam*, id est vitam, *in redemptionem pro multis*, id est pro his qui credere voluerunt. Pro omnibus quidem, quantum ad sufficientiam; sed pro multis, non pro omnibus, quantum ad efficaciam. Non solum ergo quodcumque ministerium exhibuit Christus; sed ministravit nobis id, quod summe pretiosum et*

eximiae caritatis, scilicet semetipsum in pretium nostrae redemptionis. Unde *Bernardus* : « Bonus minister, qui carnem suam in cibum, sanguinem in potum, et animam ministrat in pretium. » Unde et *Beda* : « Et hoc quoque majoribus Ecclesiae praecipuum genus ministrandi imitandum ostendens, ut non solum misericordes, elemosynae, doctrinae salutaris, et spiritualis exempli ministeria fratribus impendamus; verum etiam sicut ille pro nobis animam suam posuit, ita et nos pro invicem animam ponere discamus. » Unde etiam *Chrysostomus* : « Rex caelorum existens, homo voluit effici, et contemni, et convitia pati, neque in his suffecit, sed ad mortem venit, et animam dedit pretium redemptionis, pro multis etiam inimicis. Tu quidem, si humiliatus fueris, pro temetipso facis, ipse autem pro te. Quantumcumque ergo humiliatus fueris, non potes tantum descendere sicut Dominator tuus. » Et iterum : « Ad hoc enim ad imaginem

Christi facti sumus, ut imitatores efficiamur voluntatis ejus et conversationis. Sed in hoc sumus imago ejus, ut quod ei bonum videtur, et apud nos sit bonum; et quod ei malum videtur, et apud nos sit malum. Quicumque autem, Domino humiliente, jactantiae studet, non est imago ejus; et qui, Domino paupertatem amante, divitiarum amator est in hoc seculo, repellit a se Christi similitudinem. Non est verus discipulus, qui non imitatur Magistrum; nec est vera imago, quae similis non est auctori : » haec *Chrysostomus*. Humilia igitur teipsum, et imitari conare Magistrum et Dominum tuum. Vituperabile enim valde est, ut discipulus se erigat, ubi Magister se inclinat; et quod servus sit superbus, ubi Dominus est humilis, quia, ut ipse dixit : *Non est discipulus super Magistrum, nec servus super Dominum situm sed : Sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus*. Quia enim homo per superbiam cecidit, necesse est ut per humilitatem resurgat.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui pro nostra salute calicem Passionis bibere, et baptismo sanguinis perfundi voluisti, et non temporaliter dominari et ministrari, sed humiliter servire et ministrare, ac vitam tuam pro nostra redemptione dare venisti, da mihi misero, pro meo modulo, tui calicis et baptismi, cum patientia et gaudio spiritus participem fieri, et te Magistrum ac Dominum in humilitatis operibus imitari, et non solum in operibus misericordiae ministerium proximis impendere; sed etiam vitam, si necesse est, pro eis ponere, et tandem ad regnum caeleste electis tuis paratum feliciter pervenire. Amen.

CAPUT XXII

DE UNO CECO ANTE INGRESSUM JERICHO ILLUMINATO.

Lucæ cap. XVIII.

1 CLAMOR CÆCI MENDICANTIS. — *Factum est autem, cum appropinquaret Dominus Jesus Jericho, quæ est urbs inter Galilæam unde ascendebat, et Jerusalem quo ibat, distans*

duabus leucis a Jordane, et septem a Jerusalem, et sita ad ejus partem Orientalem. Hæc civitas quondam nobilis, nunc autem humilis, ad solum destructa est; et sola domus

Rahab, in signum fidei, remanet, ejus enim adhuc parietes sine culmine durant. Juxta autem Jericho fons est dulcis ad potandum, pinguis ad rigandum; qui quondam amarus ad potandum, et sterilis ad rigandum, per Elisæum sanatus est; hic fons sub monte Quarentanæ oritur, et deinde Jericho, quæ duobus milliariibus inde distat, derivatur. Ad hanc ergo civitatem Dominus eundo Jerusalem declinavit, ut, secundum *Hieronymum*, sanaret in ea multos male habentes. Et tunc cæcus quidam sedebat secus viam mendicans; qui, cum turbam prætereuntem audiret, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Jesus Nazarenus transiret. Jesum autem transire percipiens, misericordiam cum clamore non tantum exteriori, sed etiam interiori petiit. Et clamavit dicens: *Jesu, fili David, miserere mei*. In quo cæcus iste utramque naturam in Christo confitetur, scilicet: humanam, in eo quod dicit: *Jesu, fili David*, a David enim Rege carnem suscepit; divinam, in eo quod dicit: *Miserere mei*, proprium est enim Deo misereri creaturæ suæ, quam condidit, secundum illud Psalmistæ: *Miserationes ejus super omnia opera ejus*. Unde *Cyrillus*: « Iste cæcus, in Judaismo nutritus, non ignoravit quod de progenie David Deus secundum carnem nasceretur; et ideo ei ut Deo et homini loquitur. » Et licet increparetur a turba prætereunte, et doctrinam Christi auscultante; ipse tamen multo magis clamando petebat sibi misereri, timens ne ex increpatione impediretur auditio et exauditio petitionis suæ.

2 INTERROGATUR A CHRISTO. — *Jesus autem* tandem propter suam benignitatem stans, quia cæcus eum sequi non potuit, *jussit illum adduci ad se*, ne turba prohiberet, et ut occasionem sanandi haberet. Magnæ pietatis in Christo signum fuit, quando ipsum cæcum exspectare voluit, et ad se adduci fecit. Unde idem *Cyrillus*: « Sistit autem Christum vox, et invocantes in fide respicit. Et ideo vocat cæcum, eique accedere jussit, ut scilicet, qui prius fide eum tetigerat,

appropinquet et corpore. » Sic debent facere nostri principes cum viderent pauperes conquerentes, scilicet: stare, et facere vocari ad se, ut audirent eorum querimonias, facerentque eis justitiam expedire. Et cum appropinquasset interrogavit illum, dicens: *Quid tibi vis faciam?* Non quod hoc ignoraret, sed ut ejus confessionem approbaret; et, secundum *Ambrosium*, ut sciremus nisi confitentem non posse salvari, et ut cor ejus ad orationem excitaret, et lumen quod ex sua bonitate largiturus ei erat, ad sui petitionem tribueret, quia non sanat invitos, sed voluntarios. Unde *Augustinus*: « Qui creavit te sine te, non justificabit te sine te. » Unde et *Ambrosius*: « Vult omnes homines salvos fieri, sed, si accedant ad eum; non enim sic vult ut nolentes salventur, sed volentes, non enim vera salus est, si nolenti tribuatur. » Item, secundum *Cyrillum*, interrogavit, ut scirent astantes quod non pecuniam, sed divinam efficaciam a Deo petebat. Vide et hic Domini elementiam, quia non dedignatus est non solum stare, sed et alloqui personam vilem et pauperem. At ille respondens, dixit: *Domine, ut videam*, ubi miseriam et necessitatem suam insinuat, ac remedium et revelationem; nec aliquid aliud præter hoc postulat. Voluit ergo Dominus audire illius confessionem, qui tamen non ignorat mentis intentionem, ut cognoseamus non nisi confitentem posse sanari ab infirmitate spiritus. Unde hunc cæcum salvare noluit quamdiu clamavit in generali: *Miserere mei*; sed postquam specialiter insinuavit miseriam, cujus revelationem sibi misericorditer fieri postulavit, tunc eum sanavit.

3 ILLUMINATUR, PLEBSQUE LAUDEM DAT Deo. — Petiit enim ut videret, et *Jesus*, verbo potentissimo, quo dixit: *Fiat*, et factum est, *dixit illi: Respice*. Breve verbum, sed in operatione efficacissimum, et quia in fide credentium verbum Domini operatur, ideo subjungitur: *Fides tua salvum te fecit*. Ex fide enim impetratur salus corporalis, et spiritualis, et æternalis: *Et confestim vidit, et sequebatur illum*

magnificans Deum, id est magnum dicens illum, non magnitudine molis, sed virtutis. Non sufficit lumen recepisse, nisi etiam lumen sequatur, ne ambulet in tenebris. Ecce ergo signum illuminationis perfectæ, et in anima et in corpore. Unde, secundum *Cyrillum*, patet quod iste cæcus a duplici cæcitæte liberabatur, scilicet : a corporali, et ab intellectuali, neque enim eum ut Deum glorificasset, nisi vere vidisset. Ubi et *Theophilus* : « Grata enim erat anima cæci, in eo quod sanus effectus Jesum non reliquit ; sed secutus est eum. Et non solum fuit illuminatus cæcus ; sed et aliis factus est occasio glorificandi Deum, et omnis plebs illuminata est, ut divinum aliquid in Christo cognosceret. » Unde sequitur : *Et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo*, glorificando facta Dei, congratulando utilitati proximi. Hoc enim sibi retinet Dominus de beneficiis suis, scilicet gloriam. Unde ait : *Gloriam meam alteri non dabo* ; nobis autem reliquit utilitatem. Et nota, secundum *Glossam*, quatuor causas istius laudis : prima est pro exauditione clamoris istius pauperis ; secunda, pro potentia et misericordia illuminantis ; tertia, pro impetrato munere lucis ; quarta, pro merito fidei ejus qui illuminatus est. Secundum *Gregorium*, quia carnales adhuc discipuli, non valebant capere verba mysterii, venit ad miraculum ; ante eorum oculos cæcus lumen recipit, ut eos ad fidem cælestia facta solidarent. Et, secundum *Theophilum*, ne incensus Domini esset inutilis, fecit cæci miraculum, hoc documentum discipulis suis dedit, ut in omnibus simus proficui, et nihil nobis otiosum.

4 MYSTICE CÆCI ILLUMINATIO GENERI HUMANO APPLICATA. — Mystice, secundum *Gregorium*, cæcus a Domino illuminatus, est genus humanum, quod in parente primo claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis suæ tenebras accepit. Jericho autem interpretatur *luna*, quæ dum menstruis momentis decrescit, defectum nostræ mortalitatis bene designat. Cum igitur Conditor noster appropinquat Jeri-

cho, tunc cæcus ad lumen redit ; quia dum divinitas defectum nostræ carnis suscepit, humanum genus lumen, quod amiserat, recepit. Qui æternæ lucis claritatem nescit, cæcus est ; si autem jam in Redemptorem credit, qui dixit : *Ego sum via*, etc., juxta viam sedet ; si vero credit et exorat, ut æternum lumen recipiat, juxta viam sedet et mendicat. Quisquis ergo cæcitalis suæ tenebras agnoscit, quisquis hoc quod sibi deest lumen æternitatis intelligit, clamet medullis cordis, clamet et vocibus oris, dicens : *Jesu, fili David, miserere mei*. Illi autem, qui Jesum venientem præcedunt, et cæcum increpant, designant carnalium desideriorum turbas, tumultusque vitiorum, quæ, priusquam Jesus ad cor nostrum veniat, cogitationem nostram dissipant, et voces cordis in oratione perturbant, ne Jesus ad cor illuminandum accedat. Sicut enim turba cæcum impedit, ne lumen corporale recipiat ; sic spiritualiter turba phantasiarum et cogitationum frequenter impediunt, ne lumen gratiæ recipiant. Sed in eo quod cæcus, quem turba increpat, magis clamat, datur nobis exemplum quod quanto plura nobis occurrunt impedimenta, tanto magis est clamandum, et quanto graviore tumultu cogitationum premimur, tanto orationi attentius est insistendum. Unde *Hieronymus* : « Comminantur autem multi ei ut taceat, quia peccata et dæmonia compescunt clamorem pauperis. Sed ille magis clamabat, quia, gravescente bello, manus ad lapidem adjutorii, hoc est Jesum Nazarenum, cum clamore levandæ sunt. » Unde et *Cyrillus* : « Increpabant eum ut taceret ; sed per inhibitiones hujusmodi non impediabatur ejus audacia. Novit enim fides omnibus repugnare, et in omnia triumphare ; utile est enim pro cultu divino pudorem deponere. » Nam si causa pecuniæ sunt impudentes nonnulli, quare pro animæ salute non decet bonam induere impudentiam ? Sed cum cæcus primo clamaret, Jesus transire dicitur, cum autem multo magis clamaret, stat Jesus : quia, cum adhuc turbas phan-

tasmatum in oratione patimur, Jesum aliquatenus transeuntem sentimus; cum vero orationi vehementer insistimus, Deus in corde figitur, et lux amisso reparatur. Ex quo doce-mur, quod si in oratione primo senserimus Jesum nos quasi pertrans-euntem, post paululum instanter perse-verantes, sentiemus nobiscum stan-tem. Interrogat autem cæcum, quid velit, ut eum ad orandum excitet, quia peti vult hoc quod et nos petere, et se concedere prænoseit. Pius enim Dominus sua dona gratuita, nostra vult esse merita; nec vult bonum nostrum invitum et coactum, sed spontaneum et voluntarium; et quod nobis sponte largitur, vult nostris petitionibus tribuere. Et ideo, quam-vis sciat quid nobis necesse sit, ante-quam petamus; importune tamen nos ad petendum invitat, dicens: *Petite autem et dabitur vobis, quæ-rite et invenietis, pulsate et aperietur vobis.* In cæci autem petitione disci-mus, quia in oratione non aurum, neque argentum, neque fugitivos honores, neque longiturnam vitam, ne-que vindictam inimicorum, neque ali-quod temporale; sed ineffabile lumen quærere debemus, hoc est ut ipsum, qui *illuminat omnem hominem venien-tem in hunc mundum* videre possimus, juxta quod ipse admonet, dicens: *Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.* Ad illud lumen autem viden-dum profecto via fides est, quia fides eum salvum fecit; videns autem con-festim præeuntem Jesum sequitur, quando quis bonum quod intelligit, intuitu ejus operatur, et eum imita-tur. Quanto ergo quisque plus a Deo illuminatur, tanto amplius et perfe-tius in bonis operibus excreare se debet, sicut iste cæcus, recepto lu-mine, non piger remansit, nec retro rediit. Et hic talis non solum in Deum proficit; sed etiam alios ad laudem Dei accendit. Ubi ait *Gregorius*: « Si ergo, fratres carissimi, cæcitatem, jam nostræ peregrinationis recognos-cimus; si, credendo in Redemptoris nostri mysterium, juxta viam sede-mus; si, exorando quotidie ab Auctore

nostro lumen petimus; si tandem lu-cem jam per intellectum videndo, illu-minati post cæcitatem sumus; Jesum, quem mente cernimus, opere sequa-mur. Aspiciamus quo graditur, et ejus vestigia imitando teneamus. Ecce, cum sit Dominus et creator Angelorum, suscepturus naturam nostram in ute-rum Virginis venit. Nasci tamen per divites noluit parentes, pauperes ele-git; prosperari in mundo noluit, op-probria, irrisionesque toleravit; spu-ta, flagella, alapas, spineam coro-nam, crucemque sustinuit. Et, quia rerum temporalium delectatione, a gaudio æterno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur, ostendit. Quid itaque homo pro se pati debet, si tanta Deus pro hominibus pertulit? Diverso quippe itinere ambulat, si gaudia delectationesque appetit, cui dux suus viam amaritudinis ostendit. Si ergo retributionis gaudium in per-ventione quærimus, pœnitentiæ ama-ritudinem in via teneamus. Sic itaque fit, ut non solum nostra in Deum vita proficiat; sed hæc ipsa nostra conversatio ad laudem Dei et alios accendat: » hæc *Gregorius*.

5 EADEM ILLUMINATIO ANAGOGICE CUI-LIBET PECCATORI APPLICATA. — Hæc etiam, quæ de cæco dicta sunt, ad unumquemque peccatorem hoc modo referri possunt. Qui enim criminale peccatum committit in opere, cæcus est in mente. Sed, si iter veritatis in-gredi cupiens pro æterna vita cœpe-rit cogitare, et ad Deum post pecca-tum flendo, et veniam petendo red-ire; secus viam sedet, et mendicat. Prætereuntes vero silentium cæco imponere volunt, quia immundi spi-ritus acrius contra eum, quem ad ve-niam redire viderint, consurgunt, et ne peccator ad pœnitentiam redeat, contradicunt. Nec solum immundi spiritus, sed etiam ipsa consuetudo peccandi durius incipit rebellare, cum senserit, post assueta mala, ad virtutes hominem velle redire. Sed quo acrius se sentit impugnari a ma-lignorum spirituum tentatione, seu ab ipsa peccandi consuetudine, eo fortius debet exemplo hujus cæci pu-gnare in oratione, clamando per de-

siderium, ad Deum; clamor etenim magnus magnum indicat desiderium. Et vere expedit peccatori clamare, quia longe distat a Deo: *Longe enim a peccatoribus salus*. Et, secundum *Hugonem*, si ad primas lacrymas, vel preces Deus non exaudit, homo preces iterare non desinat; magna enim munera sunt multis precibus comparanda. Neque enim divina pietas adjutorium sese petenti negabit, si ille orando a petitione non defecerit. Nec de suis meritis aliquid præsumat; sed in illius misericordia confidat, cui per Psalmistam dicitur: *In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos*. Quantum autem misericordiam Dominus pœnitentibus exhibeat, quale auxilium pugnans contra peccatum præbeat, consequenter declaratur. Qui enim prius transibat propter tentationes quas in oratione patimur, si in oratione perseveraverimus, quasi slans nos ad se adduci jubet, quando

tranquillitatem mentis redditam dulcedine suæ contemplationis, vel tenuiter manifestat. Et, quia in oratione ante omnia æternam gloriam quærere debemus, recte cæcus lumen a Domino petisse fertur. Et quoniam quicumque non negligit pœnitere, de venia non debet desperare, recte dicitur: *Fides tua te salvum fecit... Quacumque enim hora peccator vere pœnitendo ingemuerit, et conversus fuerit, salvus erit*. Et secundum *Augustinum*, si *Jericho lunam*, et ob hoc mortalitatem interpretatur, morti appropinquans Dominus Judæis solis lumen Evangelii jusserat prædicari, quos significavit iste unus cæcus ante ingressum Jericho illuminatus, quem Lucas commemorat; a mortuis autem resurgens atque ascendens, Evangelii lumen prædicari jussit Judæis et Gentibus, quos duos populos significare videntur duo cæci post egressum Jericho illuminati, de quibus Matthæus narrat, ut infra.

ORATIO

O benignissime Jesu, non personas hominum respicis; omnes exspectas, Creator; omnium misereris, Redemptor; omnibus indulges, Salvator. Quis igitur, nisi suæ salutis immemor, tardabit ad te converti, sic benignissime exspectantem, sic ad ostium pulsanter, et per gratiam introire volentem? Da ergo, Domine Deus meus, mihi cæco et misero, ut ad te vocatus aperiā tibi cor meum, peccatum inde expellendo, et te per gratiam recipiendo, ut illuminatus te sequar nunc in operibus virtuosus, et post hæc de tua visione semper gaudere merear in cœlis. Amen.

CAPUT XXIII

DE ZACHÆO ET EJUS CONVIVIO.

Lucæ cap. XIX.

¹ DESIDERIUM ZACHÆI VIDENDI DOMINUM. — Et deinde, eadem die, Dominus Jesus ipsam urbem *Jericho ingressus perambulabat eam*, turba non modica stipatus. Jericho significat mundum, quem intravit in Incarnatione, ambulavit sua conversatione,

sed perambulavit in sua Passione, ex qua perambulatione facta est salus domui Ecclesiæ. Mundus est perambulandus, quia per eum est citissime transeundum, et nullo modo perinordinatum amorem vel affectionem est ibi sistendum, vel ei inhærendum;

vix enim est aliquis qui non inficiatur, si circa mundi negotia implicetur. *Et ecce vir nomine Zachæus*, qui erat non tantum publicanus, sed *et hic princeps erat publicanorum*, et primus inter illos qui vacabant publicis actibus, scilicet exactionibus et vectigalibus, quæ implicant ad peccatum, *et ipse dives*, quia in acquirendo avarus, et temporalibus implicatus; ex quo, in ejus vocatione apparet major Dei misericordia, et divinæ pietatis abundantia; desiderabat, *et quærebat*, ex devotione, *videre Jesum, quis esset*, beati enim oculi qui vident ipsum; *et non poterat præ turba* sequente illum, *quia statura pusillus erat*, et corpore secundum quantitatem, et mente secundum humilitatem; ex quo patet devotio popularium ad Christum, quia tanta turba sequebatur eum. *Et præcurrens*, id est præ aliis currens, *ascendit in arborem sycomorum ut videret eum Jesum, quia inde erat transiturus*. Unde Beda: « *Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum*. Ecce enim camelus, deposita gibbi sarcina, per foramen acus transit, hoc est dives et publicanus, relicto onere divitiarum, contemptoque censu fraudum, angustam portam, arcamque viam, quæ ad vitam ducit, ascendit. Qui mira devotione fidei ad videndum Salvatorem, quod natura minus habebat, ascensu supplet arboris; atque ideo juste, quamvis ipse rogare non audeat, benedictionem Dominicæ susceptionis accipit, quam desiderabat: » hæc Beda.

2 SYCOMORUS IN QUAM ASCENDIT ZACHÆUS FIGURA EST CRUCIS. — Sycomorus est arbor in foliis moro similis, et in aliis ficui; sed stipite distans, et altitudine præstans. Unde et a Latinis celsa dicitur; et interpretatur *ficus fatua*, quoniam arbor est sterilis, sicque dicitur sycomorus, id est sicut morus, vel scribitur sycomorus, pro fico moro, vitio forsitan scriptorum. Unde, secundum *Josephum*, potius deberet dici ficomorus, quia componitur ex natura fici, quoad lignum, et ex natura mori, quoad folia. Sycomora quoque dicuntur quædam poma ficis

similia; fructus autem mori liquorem sanguini similem habet, unde dicitur quod antiqui ostendebant elephantis sanguinem uvæ et mori, ad acendum eos in prælio, scilicet corporali. Et ideo morus crucem signat, cujus fructus, ipse Christus, dicitur in ea suo sanguine rubricatus; qui sanguis nobis, per recordationem, ostensus acuit nos in prælio spirituali. Dominica enim crux credentes alit, ut ficus; ab incredulis irridetur, ut fatua, quia Judæis est scandalum, Gentibus vero stultitia, sed credentibus virtus, et sapientia Dei est. Hæc ergo arbor in quam pusillus statura Zachæus, ut exaltari posset, ascendit, arbor fidei et crucis est, ad quam multi venientes et in eam ascendentes, quamvis statura parvuli fuissent, et nondum in scientia et perfectione multum crevissent, inde tamen Jesum videre et cognoscere meruerunt. Hujus arboris fructus sanguineus est, per quem Martyres significantur, qui tam firmiter huic arbori inhaerent, ut potius occidi et proprio sanguine cruentari, quam a sua arbore, id est a Christi fide et cruce valeant seperari. Hanc debemus ascendere per fidem et meditationem, aliter Jesum videre non possumus, quia sicut Zachæus statura pusilli sumus; non enim sufficiunt nostra merita, sine merito Passionis crucis Christi. Hanc pusillus, ut exaltari possit, ascendit, dum quilibet humilis, et propriæ infirmitatis conscius, terrena relinquendo et pravos actus deserendo, altioraque petens et in Domino confidens, in virtute crucis gloriatur, clamans cum Apostolo: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi*; cui lignum crucis est gloria, salus, vita, et per hanc laudabilem fatuitatem, Dominum cernere meretur. Nos enim, inquit Apostolus, *prædicamus Christum crucifixum*; *Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam*. Ecce sycomorum; ascende et tu lignum ubi pro te pependit Jesus, et videbis Jesum. Unde ait *Augustinus*: « Apprehendit Zachæus sycomorum; ascendat humilis crucem, parum est, ascendat ne de cruce erubescat, in

fronte illam figat, ubi sedes pudoris est. Ibi, omnino ibi, in quo membro erubescitur, ibi figatur unde non erubescatur. Puto, quia irrides sycomorum; et ipsa me effecit videre Jesum, etc.: » hæc *Augustinus*. Quicumque etiam humiliatur propter Jesum, hic infatuatur juxta mundum, qui solus tamen sapiens est, quoniam quod stultum est hominibus, sapientia est Dei; et hic Dominum videre meretur. Unde *Gregorius*: « Si veraciter sapientes esse, atque ipsam sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter agnoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem fatuitatem. Hinc Evangelicæ historiæ verba testantur, quia Zachæus, cum videre præ turba nihil posset, sycomori arborem ascendit, ut transeuntem Dominum cerneret. Sycomorus quippe ficus fatua dicitur. Pusillus itaque Zachæus sycomorum subiit, et Dominum vidit: quia, qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi Dei sapientiam sublimiter contemplantur. Pusillanimitatem namque nostram ad videndum Deum turba præpedit, quoniam infirmitatem humanæ mentis, ne luci veritatis intendat, curarum seculari tumumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si provide eam quæ divinitus præcipitur stultitiam tenemus. Quid enim in hoc mundo stultius, quam amissa non quærere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis injuriis injuriam reddere, imo et adjunctis aliis patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nosmetipsos ascendere Dominus præcipit, cum dicit: *Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas*. Et rursum: *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram*. Per sycomorum Dominus transiens cernitur, quia per hanc sapientem stultitiam, etsi nedum solide ut est jam, tamen per contemplationis lumen, Dei Sapientia quasi in transitu videtur. Qui vero in elata ad conspiciendum Deum adhuc cogitationum suarum turba deprehensi sunt, sycomori arborem non invenerunt: » hæc *Gregorius*. Unde et *Theophilus*: « Sed facile hoc est ad

moralem utilitatem retorquere. Quisquis enim pluribus in malitia præest, parvus est statura spiritali, et non potest videre Jesum præ turba. Nam perplexus a passionibus et secularibus rebus, non aspicit Jesum ambulantes, id est in nobis operantes, nullum opus ejus cognoscens. Ascendit autem super sycomorum, id est super voluptatis dulcedinem, quæ significatur per ficum deprimens eam; et sic sublimior factus videt, et videtur a Christo. »

5 PER SYCOMORUM POTEST ETIAM INTELLIGI STATUS RELIGIOSORUM. — Per sycomorum etiam potest intelligi religio, quia, ut dictum est, Latini sycomorum celsam nominant; est enim procerior et altior moro, et habet fructus subdulces, qui numquam ad maturitatem perveniunt. Sic status religionis est altior et procerior, quia in contemplatione consistit, et statum mundi transcendit. Habet etiam fructus subdulces, fructus scilicet abstinentiarum, vigiliarum, jejuniorum, et hujuscemodi; qui licet de se sint duri et asperi, tamen sunt subdulces, quia sustentantur amore dulcedinis paradisi; et numquam in maturitatem perveniunt, quia fructus maturi sunt dulciores, et vera religio de mundana dulcedine non curat. Sed sycomorus ficus fatua dicitur, quia ad litteram ingrediens religionem fatuus reputatur. Unde potest dicere illud *Amos*: *Armentarius ego sum vellicans sycomoros*. Istam arborem Zachæus pusillus, humilis scilicet religiosus, ascendit, ut videat Jesum, scilicet ut lucretur vitam æternam, quæ in visione Dei consistit. Sed, quia parvus alte non potest ascendere sine scala, vel gradibus, ideo sunt tres gradus in scala religionis: unus est abrenuntiatio propriæ voluntatis, per votum obedientiæ; secundus est abrenuntiatio proprietatis exterioris, per votum paupertatis; tertius est promissio perpetuæ castitatis, per votum continentiæ. Et istos tres gradus tres alii gradus ex parte ipsius ascendentis præcedunt: primus est contemptus terrenorum; secundus, oblivio generis; tertius, odium mundi: et ista

tria fuerunt dicta Abrahæ a Domino : *Egredere de terra*, ecce gradum primum ; *et de cognatione tua*, ecce gradum secundum ; *et de domo patris tui*, ecce gradum tertium ; *et veni in terram quam monstravero tibi*, id est in religionem. Hi sunt tres gradus, quibus ascendebatur ad thronum Salomonis. Iste thronus est religio, in qua Dominus residet, tamquam in throno et cathedra speciali. Unde et *Petrus Ravennas* vocat religionem paradysum, quæ propria mansio Dei est, dicens : « Juxta sententiam cordis mei, si paradysus in hac vita præsentis est, aut in clauistro, aut in scholis est ; quidquid enim extra hæc duo est, plenum est anxietate, inquietudine, amaritudine, formidine, sollicitudine et dolore. »

4 QUÆLIBET ANIMA FIDELIS DOMUS DEI EST. — *Et, cum venisset ad locum*, ubi erat sycomorus, *suspiciens Jesus vidit illum*, id est Zachæum, non tantum visu corporis, sed et respectu pietatis, approbans illius devotionem et desiderium. Bonum fuit ei videre Christum : sed melius videri a Christo. Ubi *Beda* : « Vidit Jesus videntem se, quia eligit eligentem se, et amavit amantem. Hunc sane ordinem proficiendi, hoc est super fidem Dominicæ Incarnationis ad cognitionem divinitatis perveniendi, quasi sycomorum Jesu faciem speculandi doctor egregius ostendit, cum ait : *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum* : » hæc *Beda*. Cognoscens ergo et acceptans Jesus desiderium Zachæi eum ut descenderet vocavit, *dixit enim ad eum* : *Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere* : in domo quidem materiali, propter refectionem Christi et discipulorum suorum, et ad ostendendum suam benignitatem peccatori revertenti ; et in domo conscientie spirituali, per gratiæ infusionem necessariam peccatori. Illud etiam dicit Christus cuilibet nostrum ; vult enim manere in domo conscientiarum nostrarum, et ideo debet præparari ad eum recipiendum. Unde de ista dicit Psalmista : *Domum tuam,*

Domine, decet sanctitudo. Etenim : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ*. Bene debet domum suam spiritualement emundare et ornare, qui vult tantum hospitem recipere, scilicet Regem gloriæ, quem nec cælum, nec terra potest capere ; ut ibi maneat, id est per gratiam inhabitet, et non transeat. Ubi *Beda* : « Quod autem descendere de sycomoro Zachæus, et sic in domo sua Christo mansionem præparare jubetur, hoc est et quod Apostolus ait : *Quia, et si cognovimus secundum carnem Christum, sed jam nunc non novimus* ; si enim mortuus est, ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei : » hæc *Beda*. Verba prædicta Domini Jesu moraliter exponi possunt de fidei anima, quæ domus Dei dicitur, quia in ea Christus per gratiam manere dignatur ; et hoc *hodie*, id est in vita præsentis per gratiæ prælibationem ; ac etiam *hodie*, id est in æternitate, per gloriæ beatam fruitionem. Licet autem Christus in qualibet fidei anima habitet per fidem, specialiter tamen ad hoc eligit mentes elevatas et abstractas. Debet autem anima talis esse abstracta tripliciter, scilicet : a desiderio rerum temporalium, et a voluptate delectationum carnalium, vel commodi corporalis, et a semetipsa, per abdicationem propriæ voluntatis. Per hæc enim tria abstrahitur anima ab omni impeditivo salutis, contra illa tria, de quibus dicitur : *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia oculorum, aut concupiscentia carnis, aut superbia vitæ*. Hanc triplicem abstractionem docuit Salvator, cum dixit : *Qui vult venire post me, abneget semetipsum quantum ad tertium ; et tollat crucem suam, quantum ad secundum ; et sequatur me*, videlicet, relictis omnibus, quantum ad primum. Et hæc triplex abstractio de Zachæo, cui hæc verba dicta sunt, scilicet : *Hodie in domo tua oportet me manere*, potest intelligi. Quamvis enim principium Evangelii ipsum divitem appellaverit, in processu tamen eum verum pauperem Christi factum esse commemorat. Nam in eo quod dixit : *Ecce dimidium*

bonorum meorum do pauperibus, etc., innuit abstractionem primam, scilicet a divitiis et rebus temporalibus; in eo autem quod Zachæus *ascendit in arborem sycomorum*, significatur abstractio a commodo temporali, vel delectatione carnali; sycomorus enim est ficus fatua, et signat carnalis delectationis dulcedinem, quæ fatua est, quam ascendens per hanc abstractionem sub pedibus deprimit, et caleat; in hoc autem quod ipse ad unam Domini vocem, *festinans descendit, et excepit illum gaudens*, innuitur abstractio propriæ voluntatis. Et hæc tria se invicem perficiunt; ita quod alterum sine aliis perfectum non est. Si enim quis sit abstractus a sollicitudine temporalium, et sit deditus voluptati carnis, nihil valet; et sic intellige de aliis suo modo.

5 BENIGNITAS DOMINI ERGA ZACHÆUM ET PHARISÆORUM MURMUR. — *Et festinans descendit, et excepit illum gaudens*, et exsultans de tanti hospitis adventu. Jam enim, quia Dominum in cor suum susceperat Zachæus, in domo ejus dignatus est suscipi Dominus. In quo facto Dominus innuit, quod votis minorum annuit, et affectus pios prosequitur et perficit. Vide hic benignitatem Domini; plus enim dedit Zachæo quam ille desiderasset, quia dedit ei seipsum, quod ille petere ausus non fuisset. Vide etiam virtutem orationis, quia desiderium magna vox et magna oratio est; et ideo dicit propheta: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus*. Et alibi Dominus ad Moysen: *Quid clamas ad me?* cum ille ore taceret, et tantum corde loqueretur. Unde ait *Augustinus*: « Tota vita boni Christiani sanctum desiderium est; quod autem desideras, nondum vides; sed desiderando capax efficeris, ut cum venerit quod videas, implearis: hæc est vita nostra, ut desiderando exerceamur. Tantum autem nos exerceat sanctum desiderium, quantum desideria nostra amputaverimus ab amore seculi: » hæc *Augustinus*. *Et cum viderent omnes*, scilicet Pharisei et alii malignantes Judæi, quod intraverat domum publicani, *murmurabant, di-*

centes: Quod ad hominem peccatorem divertisset. Isti peccabant dupliciter, scilicet: false judicando de Zachæo, quia jam peccator non erat, sed vere pœnitens; et similiter de Christo, quia non mirum erat, si divertebat ad eum quem justificaverat; eor enim pœnitentis est Christi diversorium, ubi Pascha manducat. Irrationabiliter isti etiam murmurabant, quia nullus potest rationabiliter murmurare, quando medicus dignatur ægrotum visitare. *Stans autem Zachæus*, ad obediendum Domino promptus, non titubans propter aliorum murmurationem et detractionem, sicut multi qui ad modicum verbum aliorum bonum deserunt jam inchoatum, *dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; et, si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum*, scilicet de dimidio residuo quod adhuc retineo. Lex enim in aliquibus præcepit restituere duplum, in aliquibus quadruplum, in aliquibus vero quintuplum; et ideo, per hoc quod hic restitutio media exprimitur, aliæ duæ extremæ intelliguntur. Ex hoc autem quod dimidium bonorum suorum dedit pauperibus, patet quod non omnia bona sua erant male acquisita, quia de illis non posset fieri eleemosyna. Sicut autem Zachæus dixit: *Do pauperibus; et... reddo quadruplum*; sic debent facere volentes dare eleemosynam, vel reddere male acquisita, dicentes: Do, vel reddo; non dabo, vel reddam, seu in testamento meo ponam. Ubi ait *Beda*: « Et hæc est sapiens illa stultitia quam de sycomoro publicanus quasi fructum vitæ legerat: rapta videlicet reddere, propria relinquere, visibilia contemnere, pro invisibilibus etiam mori desiderare, seipsum abnegare, et ejus qui necdum videbatur Domini vestigia sequi concupiscere: » hæc *Beda*. Conspice igitur Dominum et discipulos cum illis peccatoribus comedentes, ac familiariter et domesticè conversantes, ut eos ad se attraherent, et de peccatoribus illos justos facerent.

6 QUARE DOMINUS AD DOMUM PUBLICANORUM DIVERTEBAT? — Et, quia

Judæi murmurabant, quod ad hominem peccatorem divertisset, et cum eo maneret, ut ipsorum æstimationem et murmur redarguat, et compescat, quem intus curaverat, etiam a culpa sanatum annuntiat. *Ait enim Jesus ad eum : Quia hodie salus huic domui facta est*, et omni ægritudine, omni morbo, omni vitiorum contagione fugata, sanata est, et tota interior et exterior sanctificata, quia per Domini ingressum facta est Zachæo salus; et qui antea fuerat peccator, per Domini redemptionem est justificatus et salutem consecutus, quia, suscepto medico, salvus factus est ab avaritia et omni morbo. Ubi ait *Theophilus* : « Ipsum Zachæum signat assecutum fuisse salutem, per domum habitatorum designans, sequitur enim : *Eo quod et ipse filius sit Abrahæ*, non enim vocasset Abrahæ filium, inanimatam fabricam : » hæc *Theophilus*. Vel, eo quod et ipse, qui hujus domus habitator est, jam non publicanus sit, sed filius Abrahæ factus, scilicet non natus, id est non secundum carnem, sed secundum fidem, non genere, sed fide et operum imitatione. Abrahæ namque filii sunt, quicumque Abraham imitantur, et opera Abrahæ faciunt. Zachæus quippe sicut et Abraham, in fide crevit; et Abraham quidem Angelos, Zachæus vero Angelorum Dominum hospitio suscepit. Unde *Beda* : « Filius Abrahæ dicitur Zachæus, non quia de ejus stirpe generatus; sed quia ejus est fidem imitatus, ut sicut Abraham terram, cognationem domumque patriam ob spem futuræ hereditatis, Domino jubente, deseruit; ita et ille quod thesaurum in cælis acquireret, bona sua pauperibus partiendo, relinquit. Et pulchre dicit : *Et ipse*; ut non solum eos qui justi perseverant, sed et eos qui ab injustitia resipiscunt, ad filios promissionis pertinere declararet : » hæc *Beda*. Et reddit causam quare ad domum publicani divertit, quia hoc fecit, ut medicus ægrotum curaret, et ut Deus peccatorem justificaret, et ut pastor ovem perditam reportaret, et ut Salvator quod per culpam perierat, salvaret. Quia ad hoc Dei Filius

venit de cælo in mundum, per carnis assumptionem factus homo, et *Filius hominis*, id est Virginis, *quærere* per doctrinam, *et salvum facere* per gratiam, *quod perierat* per culpam, scilicet ovem centesimam, drachmam decimam, filiumque juniorem. Perierat enim in homine : innocentia naturæ, similitudo gratiæ, et adoptio gloriæ. Propter primum comparatur ovi perditæ; propter secundum, drachmæ perditæ; propter tertium, filio prodigo. Tria autem prædicta venit Jesus reparare; unde ait et alibi : *Non veni vocare justos, sed peccatores, ad penitentiam*. Ubi *Chrysostomus* : « Quasi diceret : Quid me criminamini, si rectifico peccatores? Tam enim procul est a me odium peccatorum, quod eorum causa advenerim. Nam medicus veni non iudex; ob hoc conviva fio languentium, patiorque fœtorem, ut præstem remedium. » Ubi et *Beda* : « Pius sane Magister, qui murmurantibus turbis sua mysteria non dedignatur exponere, a Deo, scilicet peccatorum, penitentiam non esse respuendam, ut ipse Dei Filius ob hanc maxime quærendam sit destinatus ad terras; qui, ut pietatis suæ nobis dispensationem inculcet, sæpissime se Filium hominis appellat, commendans sollicite nobis, quod factus est benigne pro nobis. »

7 ZACHÆUS ET PHARISÆI MURMURANTES, IN SENSU MYSTICO. — In sensu autem mystico, ut dicit idem *Beda* : « Zachæus, qui interpretatur *justificatus*, credentem ex Gentibus populum significat, qui per occupationem temporalium depressus erat et minimus, sed a Domino sanctificatus; qui intrantem Jericho Salvatorem videre voluit, dum fidem quam mundo attulit, participare quæsivit : » hæc *Beda*. Per divitem etiam istum, scilicet Zachæum, qui quærebat videre Jesum, sed impediabatur per turbam et staturæ suæ parvitatem, intelligi potest quilibet dives, qui de salute sua sollicitatur, sed perurbationem phantasmatum circa negotia temporalia, et per propriam imperfectionem impeditur; propter quod ascendere debet in arborem, id est ad Christum, per

orationem, quæ, secundum *Damasce- num*, est ascensus mentis in Deum; et sic Jesum videre meretur; et partem bonorum suorum pauperibus dare, et si quem defraudavit fideliter restituere. Per Phariseos autem murmurantes intelligi possunt maledici, bonorum opera depravantes, et quæ bene fiunt in malum interpretantes; sed de his non est curandum, nec ideo a bono opere cessandum, imo potius et fortius ei insistendum.

8 CUR PARABOLAM DE HOMINE NOBILI LONGINQUE ABEUNTI CHRISTUS TUNC PROPOSUERIT? — Et, quia erant prope Jerusalem, quæ est caput regni, et existimabant aliqui Phariseorum et

etiam discipulorum, quod statim cum esset in Jerusalem, manifestaretur regnum ejus super Judæos, a multis enim credebatur futurus rex Israel, secundum quod dixerunt Magi : *Ubi est qui natus est rex Judæorum?* Et ipsi Apostoli quærebant ab eo : *Domine, si in tempore hoc restitutes regnum Israel?* Ad hunc ergo errorem removendum, inducit parabolam de homine nobili, qui abiit in regionem longinquam, et dedit decem servis suis decem minas ad negotiandum. Quæ, quia in sententia concordat cum alia parabola quæ infra de talentis dicitur, ideo hæc ibidem simul cum illa conjungitur.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui Zachæum in sycomorum ascendentem misericorditer respexisti, ac eum ad te vocans et in domum ipsius divertens, ab omni vitio sanasti, concede mihi pusillo et misero, ut in arborem pœnitentiæ valeam ascendere, ubi me oculis misericordiæ digneris aspicere, et ad tuam gratiam vocare, donans mihi ut domum conscientiæ meæ, ad te recipiendum digne præparem, et per te totus interius et exterius perfecte saner. Et, qui venisti de cœlis quærere et salvare quod perierat in terris, tu me, qui per culpam perieram, requiras, bone pastor, et salvum facias, pie Salvator. Amen.

CAPUT XXIV

DE DUOBUS CÆCIS POST EGRESSUM JERICHO ILLUMINATIS.

Matthæi cap. XX et Marci cap. X.

1 TURBA MULTA DOMINUM SEQUITUR. — Et post hæc, *egredientibus illis*, scilicet Jesu cum discipulis, *ab Jericho, turba multa* desiderantium audire doctrinam ejus *secuta est eum*; pauci enim audebant propter latrones ingredi desertum. Quod turba plurima sequebatur Jesum, suæ sedulæ et studiosæ doctrinæ est indicium. Unde *Chrysostomus*: « Testimonium studiosi agricolæ est messis fœcunda, assidui autem doctoris documentum ecclesia plena. Neminem labor itineris impedivit, quia amor spiritualis fatigatio-

nem non sentit. Neminem possessionum suarum sollicitudo retraxit, quia ingrediebantur in possessionem regni cœlestis. Vere enim non habet super terram quod amet, qui bonum cœlesti in veritate gustaverit. Sicut enim qui pretiosum manducaverit cibum, postmodum ei hæc esca communis ingrata videtur; sic et qui semel dulcedinem Christi bene gustaverit, terrenorum bonorum de cetero non multum sentit saporem. Nimirum hæc est illa rosa in campis Jericho, de qua Sapientia loquitur per Salo-

monem : *Sicut palmes exaltata sum in Cades, et quasi plantatio rosæ in Jericho.* Ergo hæc est illa speciosissima rosa, sanctitate justitiæ candida, et Passionis sanguine rubicunda. Sicut enim rosa antequam videatur sentitur, et antequam inveniatur tenetur in odoribus suis; sic et Domino transeunte de longe, duo cæci, antequam eum viderent, divinitatem ejus fragrantia senserunt : » hæc *Chrysostomus*.

2 DUO CECI CHRISTO OFFERUNTUR, LICET DE UNO TANTUM MARCUS MENTIONEM FACIAT. — Unde sequitur : *Et ecce duo cæci sedentes secus viam*, ut eleemosynam peterent a transeuntibus, non remote a via salutis, *audierunt a transeuntibus quia Jesus, Nazarenus* omni flore virtutum vernans, *transiret.* O felix auditio, rumor levis ! *Multi enim reges et Prophetæ voluerunt audire, et non audierunt.* Et, misericordiam cum clamore petentes, *clamaverunt dicentes : Domine, miserere nostri, fili David,* tua compassione nostram miseriam removendo. Vocant eum filium David, quia credebant eum esse Christum, per Prophetas promissum, et notum erat apud omnes Judæos, quod Christus de semine David erat nasciturus. Cum magna desiderii intentione clamaverunt, et magno desiderio illuminari postulaverunt, confessi David filium per carnem, Deum etiam in eo esse noverunt per inspirationem. Ubi ait *Chrysostomus* : « Opportune autem oblatis sunt ante faciem Christi duo cæci, ut, apertis oculis, quasi testes virtutis ejus ascenderent cum eo in Jerusalem. Hi currentium strepitum audiebant, et personas non videbant, nihil solum habentes de toto corpore præter vocem; et ideo quia pedibus eum sequi non poterant, voce sequebantur : » hæc *Chrysostomus*. De uno istorum tantum, scilicet famosiori, Marcus mentionem faciens, de alio tacuit minus noto. Ubi *Augustinus* : « Hoc autem factum et Marcus commemorat, sed de uno cæco factum. Nam duorum cæcorum quos Matthæus interposuit, unum fuisse in illa civitate famosissimum, ex hoc satis

apparet, quod et nomen ejus et patris ipsius Marcus commemoravit. *Bartimæus enim Timæi filius*, ex aliqua magna felicitate dejectus, notissimæ et famosissimæ miseriæ fuit, quod non solum cæcus, verum etiam mendicus sedebat. Hinc est ergo quod ipsum voluit commemorare Marcus, cujus illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quam erat illius nota calamitas. » Unde ait *Beda* : « Et bene Marcus, qui pro Gentibus suum scribebat Evangelium, unum dicit illuminatum, ut eorum, quos instituebat ad fidem, salvationi figura congrueret. Matthæus vero, qui pro Hebræis suum scribebat Evangelium, quod in Gentium quoque notitiam erat perventurum, recte duos dicit illuminatos, ut ad utrumque populum unam eandemque fidei gratiam pertinere doceret; qui etiam in sequenti lectione de asino, in quo Dominus sedere dignatus est, eandem Evangelicam servare Scripturam curavit : » hæc *Beda*. Bartimæus, qui *filius pinguedinis* interpretatur, significat hominem in deliciis carnalibus nutritum, ideo dicitur cæcus, scilicet sapientiæ lumine privatus, de qua dicitur in Job : *Quod non invenitur in terra suaviter viventium*, quia deliciæ carnales hebetant intellectum. Et talis, cum audit de Salvatore, debet clamare ad eum, per orationem devotam, ut ab illo recipiat sapientiæ lumen, qui *dat omnibus affluentem*, saltem de necessariis ad salutem.

3 TURBA CECOS INCREPANS QUID SIGNIFICET? — *Turba autem* doctrinam Christi auscultans, videns sordidas vestes, non conscientie claritatem, *increpabat eos ut tacerent*; quia per clamorem suum turbam ab audiendo Christi doctrinam impediabant. Et hi significant eos, qui a bono opere retrahunt alios. Habemus autem triplicem turbam impredientem : unam a carne, aliam a mundo, tertiam ab inferno; quia carnalia desideria et persecutiones, scilicet mundi et diaboli, nobis obstant, ut taceamus a confessione peccati, ab ædificatione proximi, et a laude Dei. Infelix autem hæc turba omni bono obsistit : turba

desideriorum carnis increpat alliciendo; turba tyrannorum mundi increpat persequendo; turba dæmonum inferni increpat decipiendo. Sed quomodo tacebunt in oratione, cæci per ignorantiam mentis præcipue de proprio statu, mendici per defectum virtutis, et extra viam, scilicet salutis? *At illi magis clamabant* insistendo, donec strepitum turbæ vincerent, timentes ne ex increpatione aliorum impediretur auditio, et ex auditio petitionis, ac vocum eorum; et misericordiam petebant. *dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.* In hoc et nos exhortamur ad orationis continuationem, et in ea perseverantiam. Ubi *Chrysostomus*: « Irritabantur vetiti, magisque concupiscebant. Talis est enim natura fidei, quanto magis vetatur, tanto magis accenditur: propter quod servi Dei in persecutionibus non vincuntur, virtus enim fidei in periculis securæ est, et in securitate periclitatur. Quid enim aliud sic vigorem fidei in omnibus laxat, quam longa tranquillitas? » Et iterum: « Primo enim clamabant, quia cæci erant; secundo, magis clamabant, quia ad lumen accedere vetabantur. Christus autem permittebat eos vetari, ut plus eorum desiderium appareret. Hinc autem discere, quia si abjecti fuerimus, cum studio accedentes ad Deum, per nos ipsos assequamur quod petimus: » hæc *Chrysostomus*. Unde et *Augustinus*: « Bonos enim Christianos volentes facere præcepta Dei, Christiani mali et tepidi prohibent; clament tamen illi, non deficient. Cum enim quisque Christianus cœpit bene vivere, mundumque contemnere, in ipsa sui novitate patitur reprehensores frigidos Christianos: sed, si perseveraverit, ipsi jam obsequuntur, qui ante prohibebant: » hæc *Augustinus*.

4 MISERICORDIA ET POTESTAS CHRISTI CÆCOS ILLUMINANTIS. — *Et*, quia pulsanti aperiatur, *stetit Jesus* expectans eos: quoniam illi sequi non poterant, quoniam enim pergerent, non videbant: *et vocavit eos*, ne turbæ prohiberent, si non vocati venirent: *et interrogavit eos quid vellent, ait enim: Quid vultis ut faciam vobis?*

non tamen hoc ignorans, sed ut ex responsione et confessione cæcorum manifesta debilitas et virtus remedio cognosceretur, quia ad miraculorum operationem vult habere sanandorum confessionem, ut ex hoc magis appareat evidentia miraculi ad aliorum utilitatem. Et illi dicunt: *Domine, ut aperiuntur oculi nostri.* Misertus autem eorum *Jesus*, fons veræ lucis, *tetigit oculos eorum, et confestim*, id est subito, *viderunt*: ex quo patet quod talis illuminatio fuit miraculosa, non naturalis, quia natura non operatur in instanti. Ubi *Chrysostomus*: « Tetigit autem ut homo carnaliter, sanavit ut Deus. » Et iterum: « Quamdiu dixerunt: *Fili David*, suspensa est sanitas, mox ut dixerunt: *Domine*, sanitas est infusa, quia salvare non poterat filius David, sed Filius Dei: » hæc *Chrysostomus*. — Spiritualiter, secundum *Glossam*, oculos tangit, cum radiis suæ lucis conscientiam illustrat, et confestim videmus: ad Deum contemplandum, ad vos cognoscendum, ad proximum juvandum. Notandum autem quod triplex est modus illuminationis: illuminati enim leguntur aliqui verbo, sicut cæcus, de quo dictum est supra; aliqui tactu, ut isti de quibus fit hic mentio; aliqui unguento, sicut ubi *Jesus fecit lutum ex sputo*. Verbum est prædicatio: tactus est interior inspiratio; unctio, sacramentorum institutio: sic ergo illuminat per eloquia sacræ doctrinæ, per charismata gratiæ, per sacramenta Ecclesiæ.

5 ZELEMUR CECOS JESUM, A QUO ILLUMINATI FUERANT, SEQUENTES. — *Et secuti sunt eum*, non tam pedibus, quam virtutibus, ac fide et moribus; quia illi, qui a Christo illuminati sunt corporaliter, ab ipso etiam illuminati sunt mentaliter. Quoscumque enim Christus sanavit corpore, sanavit et mente, quia totum hominem simul fecit salvum. Unde ait *Chrysostomus*: « Bonum munus obtulerunt Christo sanati, quia secuti sunt eum. Hoc enim Deus a te requirit, secundum Prophetam: *Sollicitum ambulare eum Deo tuo.* » Et iterum: « Permisit eos ipsum sequi, ut recens miraculum

ostenderet eum non ex infirmitate mori : » hæc *Chrysostomus*. In hoc autem quod *secuti sunt eum*, patet eorum gratitudo, quia non resiliunt post beneficia donata eis a Domino, quod tamen multi faciunt, qui post beneficia ingrati existentes ad vomitum revertuntur, et ad malum redeunt. Ubi idem *Chrysostomus* : « At illi non fuerunt tales, sed et ante donationem fuerunt perseverabiles, et post dationem grati. Hos et nos zelemur. Etiam si tardaverit dationem Deus, etiam si multi sint qui abducant, ne desistamus petentes ; sic enim maxime Deum attrahemus. Vide itaque et hic qualiter vehementem eorum concupiscentiam, non inopia, non cæcitas, non audiri, non a turbis inerepari, non aliquid aliud prohibuit. Talis est anima fervens et in labore versans : » hæc *Chrysostomus*. Tu ergo existens extra viam et cæcus, clama ad Jesum, ut te illuminare dignetur, ad ipsum videndum, ac fide et imitatione sequendum, quia hoc præcipue est nobis necessarium. Ubi *Augustinus* : « Tota igitur, fratres, opera nostra in hac vita est sanare oculum cordis, unde videatur Deus. Ad hoc, sacrosancta mysteria celebrantur ; ad hoc sermo Dei prædicatur ; ad hoc, exhortationes morales, id est pertinentes ad corrigendos mores, ad emendandas carnales concupiscentias, ad renuntiantium, non voce tantum, sed mutata tione vitæ, huic seculo ; ad hoc agunt, quidquid agunt ; divinæ sacræque literæ, ut purgetur illud interius ab ea re, quæ nos impedit ab aspectu Dei : » hæc *Augustinus*. Ubi et *Origenes* : « Et nos ergo sedentes juxta Sa-

crarum Scripturarum viam, et intelligentes in quibus cæci sumus, si ab effectu petierimus, tanget oculos animarum nostrarum, et recedent a sensibus nostris tenebræ ignorantiae, ut eum videamus et sequamur, qui dedit nobismetipsis posse videre propter nihil aliud, nisi ut eum sequamur : » hæc *Origenes*.

6 MYSTICE DE JUDEIS ET DE POPULO GENTILI. — Per duos cæcos istos significantur duo populi, scilicet : Gentiles, qui erant excæcati per idololatriam ; et Judæi, per doctrinam perversam, mandatum Dei transgredientes propter traditiones hominum ; qui sedebant secus viam, quia videbantur habere Legis notitiam, sed viam, quæ est Christus, ignorabant. Quorum alter legem naturalem, alter Scripturæ legem habebat ; et audierunt de transitu Jesu, postquam exiit de Jericho, id est de hoc seculo ; sed Jesu eorum oculos mentales tangente, illuminati sunt multi de Judæis, et de Gentibus plures, cum per fidem et opera sancta sequentes. Et prius quidem unum, postea duos cæcos illuminat, quia unum prius populum, deinde duos vocat. Unde ait *Beda* : « Quod autem appropinquans Jericho, unum illuminavit, ac proficiens de Jericho duos, hoc intimavit : quod ante Passionem suam uni tantum populo Judæorum prædicavit ; post resurrectionem vero atque ascensionem suam, per Apostolos, et Judæis et Gentibus divinitatis suæ et humanitatis arcana patefecit : » hæc *Beda*. Plura ad expositionem et meditationem pertinentia, supra de uno cæco posita, possunt hic applicari ; et e converso, plura hic posita ibi aptari.

ORATIO

Lux lucis, et fons luminis, Domine Jesu, qui duorum cæcorum ad te clamantium affectu misericordiæ misertus, oculos eorum tangere, et sic eos illuminare dignatus es, tange, quæso, oculos meos spirituales, et radiis tuæ lucis conscientiam meam illustra, ad te contemplandum, ad me cognoscendum, ad proximum instruendum et juvandum. Illustra cor meum lumine tuæ gratiæ divinæ, ut te ductorem in omnibus viis meis habeam, te imitando sequar ; et te, qui es super omnia, præ omnibus timeam et diligam, tuamque in omnibus faciam voluntatem. Amen.

CAPUT XXV

DE EFFUSIONE UNGUENTI SUPER CAPUT JESU.

Matthæi cap. XXVI, Marci cap. XIV et Joannis cap. XII.

1 DOMINUS, BETHANIAM VENIENS, IN-
TRAT DOMUM SIMONIS LEPROSI. — Appro-
pinquante autem tempore, in quo Do-
minus pati disposuit, appropinquavit
ipse loco, in quo ejusdem Passionis
dispensationem facere voluit; ut per
hoc intimaret, quod voluntarie et sua
sponte pateretur, et mortem subiret.
Jesus ergo ante sex dies, solemnitatis.
Paschæ, id est sexta die ante Pascha,
scilicet sabbato, ante ramos Palma-
rum, *venit Bethaniam*. Intelligas hic
diem Paschæ non decimam quartam
primi mensis, in qua ad vesperam
immolabatur agnus paschalis; sed
diem quintam decimam, scilicet illam
in qua passus est Christus, quæ tota
erat festiva et sollemnis. Unde *Theo-
philus*: « Decima autem die mensis
agnum Judæi capiunt immolandum
in ipso festo Paschæ; ex tunc enim
festivitatis prælibant sollemnia, qua-
propter in die quæ est nona mensis,
et præcedit sextam diem ante Pa-
scha, epulantur splendide, et exor-
dium festi hanc diem constituunt;
quo fit ut Jesus quoque pergens Be-
thaniam, convivaretur: » hæc *Theo-
philus*. Ideo autem *venit Bethaniam*,
ubi Lazarus fuerat mortuus, quem su-
scitavit Jesus, ut Lazari resuscitatio
renovaretur, ac memoriæ omnium
arctius imprimeretur; et ut inexcusa-
biles Judæi de morte tanti susci-
tatoris tractantes confunderentur, et
ex memoria miraculi ibidem facti tur-
ba populi moveretur ad eum honori-
ficè recipiendum in civitatem Jerusa-
lem ante suam Passionem, sicut fue-
rat prædictum per Zachariam Prophe-
tam, dicentem: *Exsulta satis, filia
Sion, jubila, filia Jerusalem; ecce rex
tuus venit tibi*, etc. Sciens ergo Do-

minus Judæos conspirasse in suam
mortem, appropinquante Pascha, in
quo agnus paschalis immolabatur, re-
vertendo venit ipse quasi agnus ad vi-
ctimam, ut sic Agnus verus imme-
diate post immolationem agni pa-
schalis immolaretur pro nobis, et
veritas figuræ succederet, et verum
Pascha haberemus. Et erat in domo
Simonis prius leprosi, tunc autem
mundati; quia fuerat leprosus, et a
Domino sanatus, sed tamen adhuc
pristinum nomen ad memoriam mi-
raculi retinebat, ut virtus curantis
appareret, sicut adhuc dicitur Mat-
thæus publicanus, licet esse publica-
nus desierit. Hinc colligere possu-
mus, quod licet a peccato nostro
mundati fuerimus, semper tamen
ipsum in memoria ad pœnitentiam
habere debemus. Hunc Simonem le-
prosum tradunt fuisse beatum Julia-
num, sic postea vocatum, et factum
Cenomanensem Episcopum, cui iter
agentes dicunt *pater noster*, ut bo-
num habeant hospitium.

2 CÆNÆ IBIDEM FACTÆ SIGNIFICATIO ET
CONGRUENTIA. — *Fecerunt autem ei*,
Domino cœnam ibi; et *Martha mini-
strabat*, Lazarus vero, invitatus a Si-
mone, *unus erat ex discumbentibus
cum eo*. Pie credendum est quod cœ-
na honesta, et absque luxu fuerit,
quam fecerunt ei qui prædicator et
amator parcimonie exstitit. Martha
ministrabat ibi, quia, secundum quos-
dam, domus Marthæ erat possessione,
sed Simonis leprosi habitatione, alias
ibi non ministravisset; vel, potest
dici, quod iste Simon erat Marthæ
vicinus, et propter hoc ipsa mini-
strabat in domo ejus, sicut homines
solent facere in domibus amicorum

suorum, et maxime propter reverentiam ipsius Christi comedentis ibidem. *Lazarus vero erat unus ex discumbentibus cum eo*, invitatus a Simone, et hoc factum est ad declarationem veri miraculi de ejus resurrectione, ut ex hoc quod post suscitationem cibum sumeret, non phantastica sua suscitatio esse probaretur. Unde ait *Augustinus* : « Ne putarent homines phantasma esse factum, quia mortuus resurrexit, Lazarus unus erat ex recumbentibus, vivebat, loquebatur, epulabatur; veritas ostendebatur, infidelitas Judæorum confundebatur. » Et, secundum eundem *Augustinum*, Lazarus, dum discumbit in convivio, convivis interrogantibus eum tristia loca, pœnarumque sedes alta nocte obscuras, indicavit diligenti narratione per ordinem; et ita inferi, longis temporibus ignorati, tandem invenerunt proditorem. Quod autem ante sex dies venit Jesus, hoc mysterio convenit. Primo quidem, quantum ad numerum; numerus enim senarius perfectus est, unde et Deus opera creationis perfecit sex diebus et propter hoc decessit, quod sex diebus quodammodo compleretur opus Passionis, quo omnia sunt restaurata. Secundo, quantum ad figuram; quia decima die mensis primi tollebatur agnus, et servabatur usque ad quartam decimam, unde et Dominus sexta die ante quindecimam Jerusalem intrare voluit, quasi ad locum immolationis accedens. Quod venit Bethaniam, quæ interpretatur *domus obedientiæ*, etiam congruit mysterio: primo, quantum ad causam Passionis, quia, secundum Apostolum, *factus est obediens Patri usque ad mortem*; secundo, ad fructum Passionis, quem consequuntur illi soli, qui obediunt ei, quia, secundum eundem Apostolum, *factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ*. Unde *Hieronymus* : « Passurus Dominus pro omni mundo, et universas nationes suo sanguine redempturus, venit et moratur in Bethania, id est in domo obedientiæ; hinnulus cervorum semper ad lectum suum redit, et Filius obediens Patri, usque ad

mortem, obedientiam a nobis petit: » hæc *Hieronymus*. Quod venit ubi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitavit, significat quia in domo obedientiæ, illi qui sunt spiritualiter mortui in peccatis, resuscitantur reducti ad vitam justitiæ, quia, secundum Apostolum, *per unius hominis obeditionem justii constituentur multi*. Quod fecerunt ibi cœnam Domino, convenit etiam mysterio, quia Dominus in domo obedientiæ spiritualiter reficitur, delectatus in obedientia nostra; et Martha ministrabat et satagebat circa frequens ministerium, per quam significantur prælati, qui in ecclesiis ad ministerium instituuntur, secundum illud Apostoli : *Sic nos existimet homo ut ministros Christi*; et Lazarus resuscitatus erat unus ex discumbentibus, per quem significantur subditi ministerio prælatorum, a peccatis ad statum justitiæ reducti, qui cum aliis iterum spiritualiter cum Domino merentur epulari. Maria vero unxit caput et pedes Jesu, et capillis suis extersit, per quam significantur contemplativi: de ea enim dicitur alibi, quod sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius. Unde *Aleuinus* : « Mystice, quod ante sex dies venit Bethaniam, significat quod ille, qui sex diebus omnia fecerat, et sexta die hominem creaverat, ipsa sexta mundi ætate, sexta feria, sexta hora redimere mundum venerat. Cœna autem Dominica fides est Ecclesiæ, quæ per dilectionem operatur; Martha ibi ministrat, cum fidelis anima opera suæ devotionis Domino impendit; Lazarus unus est ex discumbentibus, cum hi qui post peccatorum mortem suscitati sunt ad justitiam, una cum eis qui in sua permanserunt justitia, de præsentia veritatis exsultant, et cœlestis gratiæ munere aluntur. Et bene ista cœna in Bethania celebratur, quæ interpretatur *domus obedientiæ*, nam Ecclesia est obedientiæ domus: » hæc *Aleuinus*.

3 MARIA CAPUT CHRISTI NARDO PISTICO UNGIT. — *Maria ergo... venit... et accersit ad eum Jesum*, tamquam ad fontem misericordiæ lavantem infirmitates nostras; *habens alabastrum unguenti*

nardi pistici pretiosi, id est vasculum alabastrinum, scilicet pixidem de alabastro, quod est genus marmoris candidi, et variis coloribus intertincti, in quo bene et incorrupte servantur unguenta, plenam unguento pretioso; et, *fracto alabastro, effudit unguentum super caput ipsius recumbentis*, id est ad mensam sedentis, sicut effunditur aqua rosacea propter refrigerium et odorem; et etiam *unxit inde pedes Jesus*, apud quos etiam alias tantam gratiam invenerat, et *pedes ejus extersit capillis suis*. Ordine alio factum fuit quam hic scriptum est: quia primo lavit pedes et extersit, et postea unxit. *Et domus impleta est ex odore unguenti effusi*: quia enim de re aromatica erat, longe lateque poterat odor ejus diffundi. Non est verisimile quod esset aliquid grossum sicut unguenta communiter dicta, quia indecens esset tale quid ponere super caput hominis sedentis in mensa, et ideo dicendum quod hic vocatur unguentum liquor pretiosus de re aromatica expressus, sicut aqua rosacea exprimitur de rosis. Aliqui dicunt quod fuit lacryma fluens naturaliter de arbore aromatica, quæ est multum pretiosa, et valet ad multa medicinalia. Dicunt etiam aliqui, quod nardus est herba nigra, faciens spicas in cacumine, et propter hoc, ubi Joannes dicit *nardum pisticum*, Marcus habet *nardum spicatum*, quia de illis spicis extrahitur liquor prædictus per artificium, vel, secundum alios, fluit per naturam. Alii vero dicunt, quod est frutex arbor parvula, et inde fluit vel extrahitur liquor modo prædicto. Pistici, secundum quosdam, nomen est loci ubi crescit arbor unde talis liquor exprimitur; sed melius dicitur pistici, id est fidelis; *πίστις* enim Græce, fides est Latine, hoc est dictum, quod iste liquor erat purus et verus, non habens aliquid aliud admixtum, nec sophisticatus, pretiosi, quia valebat trecentos denarios, id est nummos usuales, erat enim ille liquor refrigerativus et confortativus membrorum, et consolidativus, et valde odoriferus, valens ad allevationem laboris contra æstum solis, et distemperiem acris,

et ad multa medicinalia. Ex quo patet pretiositas unguenti, super pedes et caput Jesu effusi, et devotio ac pietas Mariæ, quæ labori Christi compatiens, et pedes et caput ejus unxit; et rem tam pretiosam in obsequium ejus expendit. In quo et nos docemur, quod ea, quæ pretiosissima sunt apud nos, Deo offerre debemus.

4 DISCREPANTIA INTER HANC UNCTIONEM ET PRIMAM IN QUA PEDES DOMINI UNXIT. — Et quod alia vice, peccatrix adhuc existens, fecit in eadem domo ex contritione, scilicet quando conversa est, et peccata ei multa dimissa sunt, eo quod multum dilexit; nunc justificata et familiaris Domino effecta, facit ex devotione; sed tunc tantum pedes unxit, et gradatim a pedibus ad verticem perveniens, nunc et caput et pedes ungere meruit; tunc unxit Dominum unguento pœnitentiæ, nunc unguento devotionis. Ibi rudimenta pœnitentium, hic justitia perfectarum designatur animarum; diligebat enim Jesum super omnia, et de obsequendo eidem non poterat satiari. Fragrantia fidei caput Domini et pedes, quasi odore aromatum perfundit, qui divinitatem et humanitatem ejus digna laude attollit; nunc de pedibus ad caput ascendens, nunc ad pedes a capite per fidem descendens. Secundum enim Paulum Apostolum, caput Christi est Deus; itaque caput Christi ungit, qui ad honorem Dei omnia opera sua facit, juxta illud ejusdem Apostoli: *Omnia in gloriam Dei facite*; qui vero vestigia Christi sequitur, pedes ejus ungit: item, caput Christi qui ipsum Christum veneratur; pedes vero, qui ejus fidelibus obsequitur. Ubi *Augustinus*: « Quæcumque anima fidelis vis esse, cum Maria unge pedes Domini pretioso unguento. Unguentum illud justitia fuit, ideo libera fuit. Unge pedes bene vivendo, et Dominica sectando vestigia; capillis terge, si habes superflua, da pauperibus, et pedes Domini tersisti. Capilli enim superflua corporis videntur. Domus autem impleta est odore, scilicet mundus impletus est bona fama. Nam odor bonus, bona fama est. Qui male vivunt et Christiani vocan-

tur, injuriam Christo faciunt; de quibus dictum est, quod per eos nomen Dei blasphematur. Si per tales nomen Dei blasphematur, per bonos nomen Dei laudatur. Audi Apostolum : *Christi*, inquit, *bonus odor sumus, in omni loco*. Dicitur et in Canticis Canticorum : *Unguentum effusum nomen tuum* : » hæc *Augustinus*. Ubi et *Beda* : « Mystice autem, hæc devotio Mariæ Domino ministrantis, fidem ac pietatem designat Ecclesiæ sanctæ, quæ loquitur in amoris Cantico, dicens : *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Quæ nimirum verba, et semel juxta litteram manibus Mariæ complevit, et quotidie in omnibus suis membris spiritaliter implere non desinit, quæ toto diffusa orbe gloriantur, et dicunt : *Deo autem gratias qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo*. Quicumque potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre est, digna reverentia confitetur, laudat, et prædicat, caput profecto illius unguento perfundit pretioso. Cum vero assumptæ mysteria humanitatis, æque digna reverentia suscipit, in pedes utique Domini unguentum nardi pisticum, id est fidele, ac verum perfundit, qui illam ejus naturam qua terram contingere, hoc est inter homines conversari dignatus est, pia prædicatione commendat, ad devotis veneratur obsequiis. Domus autem impleta est ex odore unguenti, quod significat odorem sanctitatis Christi implesse Ecclesiam, ad quem odorem omnes festinant. » Ubi etiam *Origenes* : « Qui eleemosynas et alia hujusmodi, quæ ad utilitatem hominum fiunt, facit in Christianos, pedes Domini ungit; qui autem castitati studet, et in jejuniis et orationibus permanet, et ceteris quæ tantum ad gloriam Dei proficiunt, ungit caput Christi. » Aut, doctrina quæ necessaria est hominibus, est hoc unguentum, quo pedes Domini unguntur; agnitio autem fidei, quæ ad solum pertinet Deum, est unguentum, quo ungitur caput Christi. Capillis autem pedes extergit, qui ea,

quæ fluunt a mente tamquam capilli a capite, in obsequium Dei retorquet. Unde in Canticis : *Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa, in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui*, hoc est, caritate affecisti me, propter simplicitatem oculorum tuorum me contemplantium, et propter simplicitatem tuarum cogitationum, quæ in me continue diriguntur. Hoc enim modo devotionis extergitur a pedibus Christi quidquid in eis est lassitudinis et tarditatis, quibus ad nos aliquando tardat venire. Et notandum quod hac die, scilicet sabbato ante ramos Palmarum, quo Maria lavit pedes et caput Domini unguento, in memoriam hujus rei, eodem sabbato, Dominus Papa consuevit vacare, et intendere pauperibus, dando illis eleemosynas, atque eorum pedes lavando; pauperes enim sunt pedes Domini sedentis in cælo, adhuc deambulantes in terra. In cæna enim Domini, propter officii magnitudinem, ad hoc non vacat intendere, et mandatum celebrare. Cujus rei occupatione, eadem die stationem ad missam celebrandam non facit, sicut ceteris diebus Quadragesimæ facere consuevit; et ideo vacat hoc sabbatum a proprio missæ officio.

5 INDIGNATIO ET MURMUR JUDÆ ISCA-RIOTES. — Indignabatur autem et murmurabat de hoc facto Mariæ *Judas Iscariotes*, qui dixit : *Utquid perditio ista unguenti facta est?* Putabat enim unguentum perditum, propter hoc quod non habebat apud se pretium; in quo verbo non solum increpabat mulierem, quare hoc faciebat, sed et Christum qui hoc fieri permittebat. Ecce quod in obsequium Christi ponebatur, perditum reputabatur; simile aliqui faciunt, qui omne quod ex devotione Deo in oratione vel meditatione impenditur, perditum esse dicunt, quia nos utilitati proximorum intendere non cernunt. Similiter si aliquis religionem intrat, talem multi fatuum reputant; si autem actibus secularibus se implicet, talem prudentem esse dicunt. Unde communiter dicitur de persona, cum debilis est et infirma, quod nihil valet, nisi ad dandum pro Deo. Res etiam sæpe pro

Deo non dantur, donec deteriorare videntur. Unde dicitur :

Panem muciditas, vinumque toni-
[*trua, vestem*

Tinea, pauperibus sed confert mu-
[*sea scutellam.*

Poterat enim unguentum istud venundari plusquam trecentis denariis. In hoc insinuatur occasio venditionis Christi ab ipso Juda pro triginta denariis venditi; nam, secundum quosdam, consuetudo Christi erat quod decimam partem eorum, quæ sibi dabantur, pauperibus erogabat. Vel, cum Judas procurator Domini esset, credebatur secundum consuetudinem suam accipere sibi decimam partem datorum Domino; et ideo voluit vendi istud unguentum, ut haberet triginta denarios, qui sunt decima pars trecentorum, propter quod Judæ visum est, quod in unguento super Christum effuso triginta denarios perderet, unde ab illa hora cogitavit, ut Christum triginta denariis venderet, et sic prædam suam recuperaret. Vel, secundum alios, ibi triginta argentei, pro quibus Dominum vendidit, valebant trecentos denarios usuales, et sic recuperavit totum pretium unguenti. Subjicit: *Et dari pauperibus*; ecce sub prætextu pietatis, zelat affectum, non pietatis, sed cupiditatis. Hoc enim dixit simulans pietatem, ad operiendam suam cupiditatem. Per hunc designantur detractores bonorum operum, sub specie pietatis denigrantes.

6 AVARITIA ET FURTI CONSUETUDO JUDÆ. — Quidam etiam alii discipuli indigne ferebant, et quasi de perduto unguento murmurabant; isti quidem moti pietate propter pauperes indignabantur, non intendentes esse perditum simpliciter, sed in comparatione ad sublevationem pauperum; audierant enim a Domino: *Misericordiam volo, et non sacrificium*, et ideo forte credebant quod dare pauperibus esset magis bonum. Judas vero motus cupiditate, propter lucra sua, quamvis etiam sub prætextu, id est velamento seu specie pietatis indignabatur. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*, id est non quia compa-

teretur pauperibus, vel curaret de eis; sed, quia dolebat quod unguentum non fuerat sibi traditum, ut ejus pretium furando sibi retineret. Unde *Theophilus*: « Discipuli plures mulierem arguerunt, eo quod sæpe Christum audierant de eleemosynis dicentem; Judas vero non eadem intentione indigne tulit, sed propter amorem pecuniæ et turpe lucrum. Unde et Joannes ipsum solum commemorat, tamquam fraudulenta intentione mulierem arguentem, cujus ex hac occasione, furandi consuetudinem credidit intimandam: » hæc *Theophilus*. Licet enim portabat ea, quæ dabantur pro Christo ad dandum pauperibus; non tamen hoc faciebat, sed sibi retinebat, unde mussitatio ejus cum crimine ponitur, quod non curam pauperum habuerit, sed suo futo providere voluit, *quia fur erat, et loculos*, id est bursas Domini, habens, et custos eorum existens, ea quæ mittebantur in loculis, donata in eleemosynam a fidelibus, ad usum et necessitatem discipulorum et pauperum, furto adsportabat, *portabat* quidem ministerio, sed adsportabat furto. Habebat loculos Dominicos, ad ea quæ dabantur mittenda; et loculos proprios, ad ea quæ furabatur reponnenda. Et, secundum *Augustinum*, ea quæ furabatur dabat uxori et filiis suis. Sic multi habentes loculos et facultates Ecclesiæ, ea quæ divino cultui et pauperibus erogare deberent, subtrahunt et sibi retinent, ac inde ditari et inelyti fieri student. Multi etiam bona Ecclesiæ, quæ sunt pauperum, dant filiis et meretricibus, ac sacrilega crudelitate illa surripiunt pauperibus, et expendunt in illicitis. Unde de sacerdotibus Belis legitur, quomodo filii et uxores eorum comdebant illa quæ super altare ponebantur; et rex credebatur quod Be ea comedisset. Multi etiam custodes loculorum monasterii existentes bona ad usum fratrum deputata largiuntur quibus non debent; et magis in suis superfluitatibus, quam aliorum necessitatibus expendunt, ac alias illicite et male consumunt. Et, quia omnes prædicti loculos Christi cum Juda fu-

re portant, et cum in scelere sequuntur; ideo etiam post eum in tenebras demerguntur.

7 LOCULOS CUR HABUIT DOMINUS EOSQUE JUDEÆ TRADIDIT? — Dominus, cui Angeli ministrant, condescendens infirmis, loculos habebat, in quibus oblata fidelium servabantur, suorum et indigentium necessitatibus profutura, in signum quod Ecclesia loculos erat habitura; et in hoc datur forma Ecclesiæ servandi necessaria. Sane, cum doceret viam paupertatis, non habebat loculos propter propriam utilitatem; sed ad pauperum suorum sumptus et necessitatem. Unde *Augustinus*: « Habebat Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans suorum necessitatibus, et aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, ut intelligeremus quod præcepit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servaretur a sanctis; sed ne Deo propter ista serviatur, et propter inopiæ timorem justitia deseratur. » Unde et *Nicolaus III.* in declarando regulam Fratrum Minorum: « Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in speciali quam in communi, meritoria est et sancta, quam Christus, viam perfectionis ostendens, et verbo docuit, et exemplo firmavit. Nec his quisquam putet obsistere, quod interdum dicitur Christum loculos habuisse. Nam si Christus, cujus perfectæ sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit; interdum etiam infirmorum imperfectionibus condescendit, ut sic et viam perfectionis extolleret, et imperfectorum infirmas semitas non damnaret. Sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis; sic et in nonnullis aliis, non tantum carne, sed et mente condescendit infirmis. Egit ergo Christus fortia, docens perfectionis opera; egit etiam et infirma, sicut interdum in fuga patuit et loculis; sed utrumque perfecte, perfectus existens, ut perfectis et imperfectis viam salutis ostenderet: » hæc *Nicolaus III.* Sed quare Dominus furi loculos commi-

sit, et avarum suum dispensatorem fecit? Videtur enim quod ei occasionem peccandi dederit. Dicitur enim quod Judas primo fuit bonus, quando vocatus fuit ad Apostolatam, et officium dispensationis sibi traditum; sed postea lapsus est in peccatum. Et quamvis Christus sciret eum futurum furem, et malum, tamen pluribus de causis tradidit sibi illud officium: primo, ut ejus Ecclesia, exemplo sui, fures et malos eum patitur toleraret; non est enim bonus, qui malos tolerare non potuit; secundo, ut ei occasionem prodicionis auferret, cum ex loculis mitigationem concupiscentiæ haberet; tertio, ut doceret quod minoribus temporalia tradenda sunt, sed majoribus spiritualia sunt committenda; quarto, ut nos instruens, ostenderet quam parum temporalia curaret, quando bursam pecuniæ furi et deteriori tradidit; claves autem Ecclesiæ cum magna examinatione commisit Petro, quod est contra illos qui suas animas, vel aliorum illis committunt ad regendum, quibus bovem vel asinum non committerent ad vendendum. Ex præmissis patet, quod Christus et discipuli ejus de elemosynis et oblationibus fidelium tamquam pauperes vivebant.

8 MARIA A CHRISTO DEFENDITUR. — Sed Dominus *Jesus* pro Maria respondit, et eam more solito defendens ait illis: *Quid molesti estis huic mulieri?* Quasi diceret: Sine causa murmuratis: *Opus enim bonum operatum est in me*, et ergo non debetis eam reprehendere. Non est perditio unguenti, ut vos dicitis, sed opus bonum, id est pietatis et devotionis obsequium; unde de bono opere lapidatis eam, contra rationem et justitiam. *Sinite illam* nunc de hoc unguento facere quod poterit, *ut in diem sepulturæ meæ servet illud*, scilicet quod tunc pro ipsa præparabit; illud enim reservabit, quia non potuit expendere, præventa acceleratione resurrectionis meæ. Unde dimittenda est nunc facere quod tunc non poterit; et illud unguentum in loco istius nunc in me expensi tunc servabit; vel. præcepit partem istius un-

guenti ad sepulturam suam reservari. Unde credendum est, quod Maria hoc fecerit edocta a Spiritu Sancto : quia etenim cognoverat Dominum in proximo moriturum, ipso hoc dicente, ideo unguentum paraverat, cujus partem nunc expendit, et partem ad officium sepulturæ reservavit. *Pauperes enim semper habetis vobiscum*, quibus benefacere potestis, et recuperare quod modo neglectum dicitis; *me autem non semper habetis*, scilicet præsentia corporali, ad habitandum vobiscum in carne passibili, quæ indiget unctione tali. Quasi diceret : Poterit recuperare ad benefaciendum pauperibus, sed non ad ungendum corpus meum. Bonis et malis loquitur de præsentia corporis sui; *scdet enim ad dexteram Patris*, postquam in cælum ascendit, et secundum corpus non est hic, qui præsentia majestatis semper est hic. Si tamen ad bonos pertinet, semper habes Christum in præsentia per fidem, per signum, per Baptismatis sacramentum, per altaris cibum et potum. Unde alibi dicit eis : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*, quia erit cum fidelibus præsentia spiritali et sacramentali. *Quod habuit*, id est quod potuit, *hæc fecit* : vel, quod habuit facere ex officio pietatis, hoc fecit, in opere deitatis; *prævenit enim ungere corpus meum, in sepulturam meam* futuram designandam, quia in hoc facto præfiguravit eam de propinquo futuram. Quasi illis diceret : Sinite ut faciat vivo, dum potest, quod volet facere mortuo, sed non poterit. Unde *Alcuinus* : « Significat se mortuum et ad sepeliendum aromatibus esse ungendum. Ideo Mariæ, cui ad unctionem mortui corporis pervenire non liceret, donatum est viventi adhuc impendere obsequium, quod post mortem celeri resurrectione præventa, nequiverit. » Unde et *Theophilus* : « Prævenit ea quasi a Deo ducta ungere corpus meum, in signum sepulturæ futuræ, in quo proditorem confundit. Ac si ei diceret : Qua conscientia mulierem confundis, quæ in sepulturam corpus meum ungit, et teipsum non confundis, qui me in

mortem trades? » *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit*, et per hoc, meam sepulturam præfiguravit. Quod vos putatis perditionem esse unguenti, officium est, et significatio sepulturæ. Mysterium est quod agitur, in quo mors et sepultura mea cito fieri significatur. In proximo enim passurus sum, ideoque mihi hoc obtulit ad sepeliendum. Nec mirum si me unguento perfuderit, et mihi bonum odorem fidei suæ dederit, cum ego pro ea mox fusurus sim sanguinem meum, et daturus animam meam. Patientia ergo Domini arguit Judam avaritiæ, et non pauperum causa dixisse quod dixit; sed obsequium Mariæ commendavit, ostendens quod esset moriturus, et ad sepeliendum aromatibus ungendus.

9 PROPHECIA DOMINI DE FUTURA GLORIA MARIE. — Tunc affirmans eis Jesus, opus hoc commemorandum in dulcem memoriam ejus, id est ad laudem ejus recitandum, tamquam factum virtuosum, ait : *Amen dico vobis ubicumque in toto mundo prædicatum fuerit hoc Evangelium*, id est hoc factum mulieris pertinens ad Christi Evangelium; nondum enim Evangelia erant scripta. Quasi diceret : Vos insipienter eam reprehenditis, pro eo facto, pro quo ipsa laudanda est *in universo mundo, ubicumque prædicatum fuerit istud Evangelium*, id est ubicumque dilatabitur Ecclesia per mundum, et quod hæc fecit, narrabitur in memoriam ejus : quia memoriale sempiternum habebit, ex hoc quod mihi fecit. Ubi idem *Theophilus* : « Prophetat autem Dominus consequenter duas prophetias, scilicet : quod Evangelium ejus prædicabitur in universo mundo, et quod opus mulieris laudabitur : » hæc *Theophilus*. Et hoc Domini dictum jam patet adimpletum. Ubi *Beda* : « Notandum autem, quia sicut Maria gloriam adepta est, toto orbe quocumque Ecclesia sancta diffusa est, de obsequio quod Domino pia devotione exhibuit; ita e contrario, ille qui obsequio ejus detrudere temeraria lingua non timuit, perfidiæ nota

longe lateque infamatus, et Deo simul atque hominibus merito factus est exosus; sed Dominus bonum laude digna remunerans, futuras impii contumelias tacendo præteriit: » hæc *Beda*.

10 QUANDOQUE OPERA BONA NON SÜNT CONSULENDA. — Nihilominus tamen et Judas indignatus remansit, et inde proditiōis causam et occasionem assumpsit; hinc habemus argumentum, quod majus bonum quandoque omit-tendum est, pro minori bono quod iterum recuperari non poterit. Et præfertur hic bonum quod videtur minus ei quod videtur majus, in genere dico, non quoad caritatem. Ubi sciendum quod multa bona opera sunt, de quibus si peteretur consilium autequam fiant, non consuleremus quod fierent, quia forte possent fieri meliora; postquam tamen jam incipiunt fieri, non sunt prohibenda. Et, secundum *Chrysostomum*, forte Jesus antequam effunderet unguentum, elegisset potius illud dari pauperibus; nunc vero quia jam factum erat, exprimit, dicens: *Sinite illam*. Item, quandoque faciendum est illud quod est minus necessarium; et potest præponi magis necessario, si remanet locus implendi quod est magis necessarium, præsertim si tollatur locus faciendi id quod est minus necessarium, et immineat casus quod illud minus necessarium non posset alias recuperari; et ideo forte Dominus permisit sic fieri. Unde et dixit quod pauperes, non autem ipsum, semper haberent. In hoc autem quod dicit: *Pauperes semper habetis vobiscum*, datur intelligi familiaritas, quam divites debent habere ad pauperes, quia pauperes maxime facti sunt propter divites.

11 PIA CONSIDERATIO AUCTORIS SUPER PREDICTA. — Circa ista, *Anselmus* ad sororem suam scribens, sic dicit: « Gaude, quæso, huic interesse convivio, et singulorum distingue officia: Martha ministrabat, discumbebatur Lazarus, unxit Maria. Hoc ultimum tuum est; frange ibi alabastrum cordis, et quidquid amoris, quidquid desiderii, quidquid affectio-

nis habes, totum effunde super caput Sponsi tui, adorans in homine Deum, et in Deo hominem. Si fremit, si murmurat, si invidet proditor, si perditionem vocat devotionem non sit tibi curæ. Phariseus murmurat invidens pœnitenti, murmurat Judas de effusione unguenti; sed Judex accusationem non recipit, accusatam absolvit. *Sinite*, inquit, *illam*; *bonum enim opus operata est in me*. Laborat Martha, parat hospitium peregrino, esurienti cibum, sitienti potum, vestem argenti; ego solus Mariæ, et illa mihi totum præstat quod habet, a me quidquid optat, expectet: » hæc *Anselmus*. Conspice igitur Dominum Jesum cœnantem in domo Simonis, cum illis amicis suis, quia forte consanguinei vel multum domestici erant ejusdem Simonis, et conversantem cum eis paucis diebus, scilicet usque ad tempus Passionis suæ; sed amplius in domo Marthæ; hæc enim domus erat suum refugium speciale. Ibi cum discipulis suis comedebat et dormiebat: ibi et Mater ejus cum sororibus quiescebat, quam omnes multum honorabant, et maxime Magdalena, quæ eam semper associabat, nec ab ea ullatenus recedebat. Lazarus quippe, et Maria Magdalena, et Martha ex eisdem patre et matre geniti, insignes et divites fuerunt. Lazaro, cessit pars eorum, quæ in Jerusalem parentes haberant, scilicet quidam vicus; Mariæ, Magdalon castellum, seu oppidum Galilææ ad duas leucas de Bethsaida, contra meridiem, et secundo milliarium a stagno Genezareth; et Marthæ, Bethania in partem de hereditate parentum cessit et evenit. Sed tamen, propter hospitalitatis gratiam, simul cum Martha manebant, quia ipsa prudentior ad dispensandum erat; et ideo etiam in receptione Domini, sola aliquando Martha legitur nominata. Conspice etiam ipsam Dominam, quia de dilectissimo Filio suo timore perterrita erat, nec se ab eo illo tempore separabat. Et cum Dominus defendit Magdalenam a murmure proditoris, dicens: *Mittens hæc unguentum hoc in corpus meum,*

ad sepeliendum me fecit, an non credis quod hujus verbi gladius Matris animam pertransiret? Quid enim de morte sua expressius dicere poterat? Similiter et omnes alii erant perterriti, et anxii cogitationibus pleni, colloquentes ad invicem unus cum altero, hinc inde, in ore illorum qui habent dura et adversa tractare. Compatere ipsis, et tunc libenter cum eis converseris.

12 JUDÆORUM CURIOSITAS. — *Cognovit ergo, per famam publicam, turba multa ex Judæis, qui ex tota terra venerant ad diem festum, quia illic est, scilicet quod in Bethania, esset Jesus. Bethania enim prope Jerusalem, quasi ad duo millia erat, et ideo de facili hoc cognoscere poterant. Et venerunt illuc, non propter Jesum tantum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis. In hoc facto innuitur duplex causa: una, propter ipsum Jesum reverenter visitandum; alia, ut viderent Lazarum ab eo suscitatum. Et hoc propter duo: primo, quia illud quod factum circa ipsum audierant, valde mirabile erat, et hoc homines videre desiderant; secundo, quia sperabant, Lazaro referente, aliquid de alia vita percipere, et audire, cujus cognitionis desiderium homini est innatum. Curiositas tamen magis eos adduxit, quam caritas, nec tantum amore ducebantur quantum admiratione; quia sicut se cupiditas hominum habet, nova videre et audire cupiebant. Sed*

illa curiositas mala non erat, ex qua ad fidem induci poterant. Nos e contra, si cognoscimus Jesum obedientis animæ domum in qua inhabitet invenisse, veniamus illuc contemplatione; non propter hominem tantum, quem in anima suscitatum videmus, sed ut vitam bonam imitemur, et per hoc ad visionem Jesu perveniamus.

13 PHARISÆORUM STULTA COGITATIO DE INTERFICIENDO LAZARO. — *Cogitaverunt autem principes sacerdotum, dolentes de manifestatione gloriæ Christi, ut et Lazarum interficerent, ad occultandum miraculum, quia multi propter illum abibant ex Judæis et credebant in Jesum, convicti signo maximo, et inducti ad credendum. In quo videbantur manifeste Deo obviare: ipse enim vivificaverat Lazarum; et isti volebant occidere eum, ex quo et maxima patet malignitas eorum. Stulti et maligni Judæi eum occidere volebant, quem nuper Dominus suscitaverat, ac si iterum eum resuscitare non posset. Unde ait Augustinus: « O stulta cogitatio, et cæca sævitia! Dominus Christus, qui suscitare potuit mortuum, non posset suscitare occisum? Ecce utrumque fecit Dominus, et Lazarum mortuum, et seipsum suscitavit occisum. » Ubi et Chrysostomus: « Nullum autem miraculum Christi eos ita furere fecit; hoc enim mirabilius erat, et coram multis factum est, et erat inopinabile mortuum quatrduanum videre ambulantiem et loquentem. »*

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui pro omni mundo passurus venire et morari in Bethania, id est in domo obedientiæ, et ibidem cœnare voluisti, ac caput et pedes tibi ungi permisisti, da mihi ut in vera obedientia perseverando, per hanc tibi refectionem facere merear spiritualem, quia tu in nostra delectaris, et quodammodo pascaris obedientia. Fac etiam me ibidem caput tuum et pedes ungere: caput quidem, divinæ virtutis tuæ potentiam digna reverentia et laude confitendo; pedes vero, assumptæ humanitatis mysteria similiter digne suscipiendo; vel caput, te Christum venerando, et pedes, tuis fidelibus obsequendo, ut tuam gratiam consequar sic agendo. Amen.

CAPUT XXVI

DE SESSIONE DOMINI SUPER PULLUM ET ASINAM.

Matthæi cap. XXI, Marci cap. XI, Lucæ cap. XIX et Joannis cap. XII.

1 DOMINUS VENIT BETHPHAGE IN MONTEM OLIVETI. — Frequentabantur mysteria, implebantur Scripturæ per Dominum Jesum, instante tempore, quo volebat per proprii sanguinis effusionem mundo conferre remedium. Igitur in crastinum, id est in die sequenti, scilicet dominica, summo mane, paravit se ad eundem in Jernsalem, novo et inconsueto modo, sed sicut fuerat prophetatum. Imminente itaque paschali tempore, quo immolabatur agnus, ipse tanquam verus Agnus ad locum Passionis accessit, pro salute mundi voluntarie immolandus, facto ostendens quod erat paratissimus se humiliare, et obedire usque ad mortem contemptibilissimam et acerbissimam, pro omnibus. Secundum *Bedam*, præceptum Legis erat, ut decima luna primi mensis, agnus, sive hœdus, in domo recluderetur usque ad decimam lunam ejusdem mensis, quando ad vesperam immolabatur; unde et verus Agnus, ex omni grege sine macula electus, pro populi salute et sanctificatione immolandus, ante quinque dies, id est decima luna, Jerosolymam ascendit, ut sic veritas figuræ responderet. Cumque Dominus Jesus pergere vellet, Mater, ut creditur, pro affectu eum retinebat. Similiter et discipulis, et aliis intolerabile videbatur quod illuc iret; et, ut poterant eum retrahebant. O Deus! quomodo diligebant eum: et quomodo erat eis amarum quicquid læderet ipsum! Ipse vero aliter disposuerat, qui universorum salutem sitiebat; cœpit igitur ire, et illa parva sed fidelis discipulorum comitiva post ipsum incedere; et venit Bethphage, in medio

itineris, quæ erat viculus, seu villa parva sacerdotum, in latere et descendu seu declivio montis Oliveti versus Jerusalem, distans uno milliario a Bethania, quæ est in alio latere montis ejusdem, et uno milliario a Jerusalem. Unde Bethphage locus sacerdotum, bene *domus buccæ* seu *maxillarum* interpretatur: maxilla etenim propria erat pars sacerdotum in Lege veteri, quorum erat prædicare, et verbum Dei proponere. Sacerdotes nempe qui per hebdomadam in templo deserviebant, completo officio vicis suæ, illud ad manendum divertebant, ubi etiam pecora sua alebant. Licet enim non haberent hereditatem ad excolendum, habebant tamen domos ad nutriendum animalia, et ad manendum tempore quo non vacabant cultui divino in Jerusalem. In hoc quod Dominus venit in montem Oliveti, significatur quod per solam pietatem veniebat ad Passionem, et non per necessitatem. Secundum *Hieronymum*, iste mons vocatur mons olei, chrismatis et luminis: in quo significatur triplex effectus Dominicæ Passionis, scilicet: in oliva venia indulgentiæ, in chrismate unctio gratiæ, in lumine splendor gloriæ.

2 DUOS MITTIT DISCIPULOS AD QUÆRENDUM ASINAM EJUSQUE PULLUM. — Et cum appropinquassent Jerorolymis, et venissent Bethphage ad montem Oliveti; tunc Jesus misit inde duos discipulos. Secundum *Chrysostomum* et *Glossam*, hi fuerunt Philippus et Petrus: quorum primus Samariam, quasi asinam, secundus Cornelium, quasi asinæ pullum adduxit; tales enim debent mitti ad prædicandum, scilicet qui habet agnitionem veritatis, seu

scientiam ad intelligendum, et splendorem honestatis, seu gratiam ad docendum. Petrus enim interpretatur *agnoscens*, Philippus vero, *os lampadis*. Misit autem discipulos, quasi disciplinatos, propter ædificationem exempli; sed duos, propter firmitatem verbi: quia *in ore duorum vel trium, stat omne verbum*; et pluribus aliis de causis destinavit hunc numerum, sicut et binos misit ad prædicandum. Unde ait *Hieronymus*: « Misit duos: propter societatem, propter duplicem humilitatem cordis et corporis, et propter duplicem geminam caritatem, Dei et proximi. » Et iterum: « Sive propter theoreticam et practicam, id est scientiam et opera. » Unde et *Beda*: « Recte autem duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis, et munditiam operis, sive propter geminæ dilectionis, Dei videlicet et proximi, sacramentum, toto orbe prædicandum. » Unde etiam *Chrysostomus*: « Duos autem misit Apostolos, quia per duo generalia mandata omne genus hominum de peccato absolvitur. Qualia, petis? *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, etc.; et *proximum tuum sicut teipsum*. In his duobus omne peccatum expellitur, et omnis justitia consummatur. Aut certe illa duo: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; et: *Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis*. » Unde et *Remigius*: « Duos quippe misit, propter duos ordines prædicatorum missos Judæis et Gentibus; sive, quia duo sunt præcepta caritatis; sive, propter duo Testamenta; sive, propter litteram et spiritum. » Et ait illis: *Ite in castellum*, scilicet in Jerusalem, *quod contra vos est*, id est coram vobis est; et vobis ex opposito positum ad radicem alterius montis, scilicet Sion. Hoc etiam dicit, quod contradictionem futuram in Jerusalem contra Apostolos prævidebat. Et dicit castellum, quia usus sacræ Scripturæ est aliquando castellum pro civitate, et civitatem pro castello, pōnere. Vel, dicitur castellum, propter loci situm et fortitudinem, quia triplici muro, ac propugnaculis et fortalitiis, ad modum

castri, clausa erat Jerusalem. Vel, vocat eam sic despectivè; jam enim nomen civitatis amiserat, quia ex libertate temporali in servitutem Gentium redacta, et Romanis subjecta erat; item, de libertate spirituali redacta erat in servitutem peccatorum; et de frequentia populorum in paucitatem habitatorum, et ideo dicitur diminutive castellum. Item, non vocat Jerusalem civitatem, quia non erat ibi civium unitas, sed multiplex discordia inter eos; sed vocat eam castellum, quia munita erat armis malitiæ contra Christum. *Et statim*, scilicet ante portam et introitum civitatis, *invenietis asinam et pullum cum ea... super quem nemo adhuc hominum sedit*, in bivio et loco publico alligatos, et ad ministeria pauperum deputatos. Mos quippe erat in illis regionibus, ut in singulis civitatibus et viculis, asinus, vel quodlibet animal, ad opus, vel ad sedendum aptum, præparatum haberetur pro pauperibus, qui propria jumenta non habebant; et, si cui necesse esset opere vel itinere unius diei, eo uteretur; de cujus sustentatione habitatores urbis communiter cogitabant, sed cum quis eo utebatur, pro tempore illo pabulum ei dabat, et post usum ad locum determinatum reducebat. Mos igitur iste tunc Jerosolymis servabatur, ubi in loco publico ligata erat asina, et cum ea pullus, qui pariter ad opera communia nutriebantur. Nondum enim quisquam eum ascenderat; et qui asina utebatur, utrique de pabulo providebat. Subdit autem: *Solvite et adducite mihi*. Ubi *Chrysostomus*: « Ecce igitur quum humile et contemptibile animal Christus Rex regum elegit ad insidendum, cum Jerusalem ingrederetur. » *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus*, scilicet omnium, *his opus habet*; et *confestim*, sine contradictione, *dimittet eos*. Dicit enim idem *Chrysostomus*, quod virtus Christi movit et præparavit cor domini, id est custodis illorum animalium, ut confestim adverbum discipulorum daret eis, quamvis ignotis.

5 MYSTICA SIGNIFICATIO CASTELLI, DI-

SCIPULORUM, ASINÆ ET PULLI. — Mystice, castellum mundus, discipuli vero prædicatores; mundus vero est contra prædicatores, quia mundus amat divitias, honores et delicias, e contra prædicatores prædicant paupertatem, abjectionem et asperitatem. Asina, populus Judaicus propter stultitiam; pullus, populus Gentilis propter lasciviam, et peccandi consuetudinem. Dicit ergo discipulis: *Ite ad prædicationis officium, ad sacramentorum ministerium: in castellum*, id est in mundum, qui multipliciter impugnat Deum, scilicet: erroribus, in incredulis; fictionibus, in hypocritis; voluptatibus, in impudicis; vanitatibus, in superbis; cupiditatibus, in avaris et ambitiosis. Unde Joannes: *Totus mundus in maligno*, id est in malo igne, *positus est; quod contra vos est*, dissimili conversatione, tumida mentis obstinatione, pudibunda oris objurgatione. *Et statim invenietis*, quia sine magna sollicitudine quærendi, *asinam alligatam, et pullum cum ea*; quorum, secundum Glossam, unum ad Judæos, scilicet asina, alterum ad Gentes, scilicet pullus refertur. Igitur Judæa, secundum Deum, et in spiritualibus, mater est Gentium, quia de Sion exivit Lex. Ecce triplex miseria conditionis peccatorum, quæ debet nos movere ad quærendum: bestialis similitudo, quia de homine jumentum est factus, et ideo dicit: *asinam et pullum ejus*; spiritualis ligatio, quia de libero factus est captivus, et ideo dicit: *alligatam*; magna multitudo, quia *stultorum infinitus est numerus*, et ideo dicit: *statim invenietis*, ubique enim occurrunt peccatores. Ut autem dicit Chrysostomus, propter quasdam similitudines animalibus his assimilati sunt homines. Deum vel Dei Filium non cognoscentes. Est enim animal hoc immundum, rude, stultum et infirmum; sic fuerunt homines ante Christi adventum: et alligati prava consuetudine peccati, quod vinculum fortius est ceteris, quia licet alia vincula vetustate putrescant, et corrumpantur, vinculum tamen peccati sua vetustate fortificatur; *super quem nemo sedit*,

quia nulli vult obedire. *Solvite tamen*, monitis vestris ab erroribus et peccatis enodando et extrahendo, et solutos ostendendo, *et adducite mihi*, in fide et moribus informando, ut, soluti a vinculis, me sequantur imitando. Sicut enim avis quæ portat secum vinculum, non potest bene ad prædam suam volare, nec etiam post prædam suam potest currere canis vinculatus; sic nec peccator post Christum vinculo peccati ligatus. *Et si quis, vobis atiquid dixerit*, impedire vos volens, *dicite quia Dominus omnium*, cui omnia servire debent, *his opus habet*, et operam eorum desiderat; non propter suam necessitatem, sed propter nostram utilitatem, vult enim nostram conversionem, propter nostram salutem. *Et confestim*, id est sine contradictione, *dimittet eos*, cognito mandato superioris.

4 MORALITER, DE CORDE PECCATORIS. — Moraliter, castellum Domino et suis Apostolis, ac suæ gratiæ muneribus contrarium, potest dici cor hominis peccatoris, rationibus et excusationibus quasi muris et propugnaculis contra Deum munitum; ac per turrim elationis, et per murum obdurationis, et per seram pertinaciæ firmatum. Asina in eo ligata est anima vinculis peccatorum præpedita; pullus lascivus est affectus lubricus et malus; duo discipuli sunt timor et amor ordinatus, qui asinam et pullum solvunt, dum a peccatis absolvent, et Dominum desuper, stratis vestibus, sedere faciunt, dum eandem animam omnibus virtutibus et donis imbuunt. Ubi ait Chrysostomus: « Ligata erat asina, id est diaboli erroris vinculo impedita, ut non haberet libertatem ire quo vellet; nam omnes homines antequam peccemus, liberum habemus arbitrium, si volumus sequi voluntatem diaboli, an non. Quod si semel peccantes obligaverimus nos operibus ejus, jam nostra virtute omnino evadere non possumus; sed sicut navis, fracto gubernaculo, illuc ducitur, ubi tempestas impulerit, sic et homo divinæ gratiæ auxilio perduto per peccatum,

non quod vult agit, sed quod diabolus vult. Et nisi Deus valida manu misericordiae solverit eum, usque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Ergo nostra quidem voluntate et negligentia alligamur, per Dei misericordiam absolvimur. Et sic homo, priusquam peccet, liberum habet arbitrium utrum velit sub regno esse diaboli; cum autem peccando tradidit se sub regno ipsius, jam non potest de potestate ejus exire, sed prima voluntas ejus in necessitatem convertitur. Et hoc est quod homines seculares et peccatores dicere solent: Numquid volumus esse sancti? Et quis non vult esse justus? Sed, non possumus. Verum quidem est quod dicunt, sed non habent excusationem, quia primum potuerant non esse sub potestate diaboli, si voluissent; postquam vero posuerunt thronum diaboli in cordibus suis, jam non potest eos de potestate diaboli eripere, nisi solus Deus: » hæc *Chrysostomus*. Unde et *Bernardus*: « Difficilis prorsus res, et soli divinæ virtuti possibilis, susceptum semel peccati jugum a cervicibus suis excutere, quoniam *qui facit peccatum servus est peccati*. Nec etiam liberari potest ab ipso jugo nisi in manu forti; hæc est magna misericordia, magnis necessaria peccatoribus, de qua dicitur: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam; et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam*: » hæc *Bernardus*. Studeat ergo Jesus, a diabolo, ut cito ejus dirumpat jugum; quia tanto facilius, quanto citius ejus dominium evitatur.

5 PROPHECIA ZACHARIE DE HUMILI INGRESSU DOMINI. — Subjungitur: *Hoc autem totum factum est, ut præter humilitatis exemplum, in hoc facto ostensum, etiam adimpleretur, consecutive non effective, quod dictum est per Prophetam, Zachariam scilicet, dicentem: Dicite Filia Sion, scilicet civitati Jerusalem, hoc est habitantibus in ea: Noli timere: imo exulta et jubila, ubi dat securitatem, et excludit timorem humanum et servilem; ecce Rex tuus, id est Christus.*

venit tibi mansuetus, sedens super asinam, et pullum filium subjugalis, id est asinæ sub jugo et onere positæ et domitæ; non super utrumque simul, sed successive. Et bene dicit: *filium subjugalis*, quia populus Gentium exemplo Judæorum credidit, vel a Judæis ad Gentes verbum Domini emanavit. In tali adventu et tam humili significatur Regis clementia, quæ subditis valde est accepta. Quasi diceret: Non veniet in fastu regio, propter quod posset esse odiosus, sed veniet in mansuetudine, propter quod est magis diligendus. Noli ergo timere Regis oppressionem, sed magis exultans, agnosce Regem tuum mentes regentem, et ad regnum cælorum perducentem. Secundum *Chrysostomum*, consueverunt homines timere reges venientes, propter novitates bellorum, et exactiones, et servitutes atque injusta gravamina; sed noli timere, Jerusalem, quia iste Rex veniens non est talis, sed mansuetus et humilis; non in multitudine exercituum et equorum ingrediens, sed cum humili turba, asinæ insidens. Signum quippe adventus Christi in Jerusalem ad redemptionem populi, fuerat a Zacharia prædictum, et celebri fama divulgatum, videlicet quod Christus venturus erat in Jerusalem in paupertate et humilitate, sedens super asinam et pullum ejus; et ideo Legisperiti hoc videntes in ipso completum, ostenduntur contemptores suæ majestatis, quia eum non receperunt, sed magis tamquam deceptorum persecuti sunt. Hoc autem non solum impletum est, quia erat prædictum; sed etiam ante prædictum est, quia erat implendum. Unde cum dixit: *ut adimpleretur*, hic *ut* consecutivum est, non effectivum. Circa hoc autem, quod Jerusalem dicitur filia Sion, est sciendum, quod mons Sion pars est sublimior civitatis Jerusalem, versus Meridiem, atque aliquantulum etiam ad Occidentem; in quo erat rupes prærupta, quæ Mello vocabatur, in cujus angulo quodam et colle satis imminente erat arx et turris David, ad quam mille clypei pendebant, omniumque fortium ar-

matura; ubi David habitavit et eam civitatem David appellavit. Unde civitas Jerusalem dicitur filia montis Sion, quia in eo erat fortalitium civitatis, scilicet turris David defendens et protegens civitatem, sicut mater filiam; unde et canitur: *Urbs fortitudinis nostræ Sion*. Ut ergo Propheta omnem excusationem ignorantiae a Judæis auferret, cum Domini adventum prædiceret, ipsam qualitatem Domini advenientis ostendit: *Rex*, ait. Ac si diceret: O vos Judæi, quod ille adventus Domini in carnem venturus est, his signis Regem vestrum cognoscite, cum videritis eum venientem mansuetum, non superbum, sed humilem; non armorum splendore terribilem, ut quondam ad vestram destructionem Nabuchodonosor, Antiochus et alii venerunt, sed ad restorationem; non ut auferat a te temporale regnum atque terrenum, sed conferens tibi, si credideris, cœleste et sempiternum regnum; non ut ducat te in terram alienam vinctum, sed ut restituat te in propria liberum. Quod autem *tuus* ait, tale est, ac si diceret: Tuus, inquam, non alienus, non extraneus, sed proprius tibi promissus, ex te natus, et in te nutritus; et tibi, hoc est ad tuam salutem et utilitatem veniens; *venit*, inquam, *tibi*, non sibi, sicut prælati multi potius veniunt ad visitandum propter lucrum suum, quam propter salutem subditorum, scilicet ut suas procuraciones accipiant, magis quam ut defectus corrigant; quod vero subjungitur: *mansuetus*, ostendit suam mansuetudinem non solum in verbis, sed etiam in subjugalis sessione. Unde *Chrysostomus*: « Sciens autem Propheta malitiam Judæorum, quia contradicendi erant Christo ascendenti in templum, ideo ante præmonuit, ut per hoc signum cognoscerent Judæi Regem suum, dicens: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam et pullum ejus. Cum ergo videritis eum in templo, o Judæi, nolite dicere: *Non habemus regem, nisi Cæsarem*; nolite superbe agere contra eum: Quia, *Rex tuus venit tibi, sedens super asinam*. Si

intellexeris, tibi veniet; si non intellexeris, veniet contra te, id est, si intellexeris veniet ut salvet te, et sub pedibus tuis subjiciat Gentes; si autem non intellexeris, veniet ut perdat te, et de templo sanctitatis expellat, et aliam sponsam de Gentibus castiorem inducat in cubiculum sanctitatis. Vis cognoscere mansuetudinem venientis? Considera speciem adventus ipsius. Non sedet in curru aureo, pretiosa purpura fulgens, nec ascendit super fervidum equum discordiæ amatorem et litis, qui gloriæ jactantia pectus habet repletum, et gaudet ad vocem tubæ; sed sedet super asinam, tranquillitatis et pacis amicam. Non autem vides in circuitu ejus splendentes gladios, aut cetera ornamenta armorum terribilium. Sed quid? Ramos frondentes, testimonia pietatis et pacis. Venit ergo mansuetus, nam ut propter mansuetudinem amaretur: » hæc *Chrysostomus*.

6 MYSTICE, HÆC PROPHETIA APPLICATUR ECCLESIE. — Mystice, dicite, o prædicatores, filiæ Sion, id est Ecclesiæ militanti, sicut olim Jerusalem dicitur: filia Sion, quia ab hoc monte sicut a matre protegi videtur, sic Ecclesia militans filia Ecclesiæ triumphantis dicitur, quia ab ea sicut a matre protegitur: Ecce Rex tuus venit tibi, id est ad utilitatem tuam, non suam; sedens super asinam et pullum, id est in præcordiis utriusque populi. Quasi diceret: Prædicare mundo adventum Christi in carnem, ut cognoscatur et credatur, ut recipiatur et colatur.

7 VESTIUM SUBSTRATIO. — Et subditur: *Euntes autem discipuli*, tamquam veri obedientes non refutaverunt hoc officium ut parvum; sed *fecerunt, sicut præcepit illis Jesus. Et adduxerunt asinam et pullum; et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt*. Sic quoque, ut dicit *Basilius*, decet nos et infima opera plurimo cum affectu et studio aggredi, scientes quod quidquid intuitu Dei fit, non est parvum, sed dignum regno cœlorum. Vestimenta Apostolorum, quibus turpitudine car-

nis cooperitur, et ornata sessio Domino paratur, apostolica instituta et exempla ac doctrinam virtutum significant, quibus corda hominum instruxerunt, ut Dominum habitatorem habere possent; quibus receptis a Judæis et Gentibus, sedet in eis Christus, quia nisi anima his instructa fuerit et ornata, Deum sessorem habere non meretur. Unde *Bernardus*: « Domino quoque sessuro super asellum, vestes suas discipuli substraverunt, significantes Salvatorem seu salutem nequaquam insidere nudæ animæ, quam non videlicet vestitam invenerit doctrina et moribus Apostolorum: » hæc *Bernardus*.

8 CUR DOMINUS PRIUS SUPER ASINAM SEDET, ET DEINDE SUPER ASELLUM? — Christus ergo super asinam et pullum sedit, propter veritatem præallegatæ prophetiæ, quæ hoc expresse dicit. Et primo sedit super asinam; secundo, post adventum turbæ de Jerusalem, sedit super pullum, qui, quia indomitus et lascivus erat, et super eum nemo adhuc sederat, nec adhuc applicatus humanis usibus fuerat, propter inquietudinem et inconsuetudinem forsitan recalcitrabat; et ideo Christus Rex mansuetus descendit, et deinde super asinam sub jugo domitam iterum ascendens sedit. Hoc autem factum est in figura, quia per asinam significabatur populus Judaicus, qui sub Lege laboraverat, et jugum Legis traxerat, ac multis vinculis peccatorum alligatus erat; per pullum, populus Gentilis, qui jugo Legis subjectus non fuerat, nec quis eum jugo Domini coercuerat, ac diversis dogmatibus et erroribus subditus erat. Ad hoc ergo Christus veniebat, ut utrumque populum sibi per fidem catholicam subjugaret. Sedens autem primo super asinam, secundo, super pullum, deinde iterum super asinam, significavit, quia de Judæis transivit ad Gentes, et iterum in fine mundi de Gentibus transiit ad Judæos; ut postquam plenitudo Gentium intraverit, omnis Israel salvus fiat. Hoc mysterium etiam notatur in delatione missalis a cornu ad cornu altaris. Vel, secundum *Glos-*

sam, non ad litteram super utrumque in tam brevi spatio sedit, sed spiritualiter hoc intelligendum est, quia in præcordiis utriusque populi sedet. Unde *Chrysostomus*: « Sedet super asinam et pullum ejus, ut et in Judæis sederet, et in Gentibus. Sedere autem super jumenta est in præcordiis eorum habitare, ut dicat illis Christus: *Tollite jugum meum super vos; et discite, quia mitis sum et humilis corde.* » Non est autem contrarietas quod Matthæus dicit asinam et pullum, ceteri autem tantum dicunt *pullum*, quia unus quandoque dicit quod alius tacet et prætermittit. Matthæus quidem scribens Hebræis, Hebræorum eloquio recte asinam et pullum refert simul Domino adductos, scribat enim notitiam Dei venturam ad Judæos et Gentes; sed ceteri Evangelistæ scribentes Ecclesiæ Gentium, Græco sermone, solummodo mentionem pulli faciunt, quia quod Gentium salutem specialiter respicit, plus attendunt.

9 MORALITER, CARO PER ASINAM, ET PER PULLUM CARNALIS AFFECTUS SIGNIFICATA. — Moraliter, per asinam potest intelligi caro nostra pigra, stolidi, lasciva, ab anteriori debilis, id est ad spiritualia, a posteriori fortis, id est ad temporalia; per pullum carnalis affectus; et vanum desiderium nostrum, quæ ligantur, id est voluptatum illecebris irretiuntur, sed ea solvere et subicere debemus, ut Deus ibi sedeat, illique dicamus: *Ut jumentum factus sum apud te, onus taxa, et portabimus; et e converso audiamus: Empti estis pretio magno, portate Deum in corpore vestro.* Per illos vero, qui asinam et pullum ad Christum deducebant, pœnitentes significari possunt, qui carnem suam dant Deo, per mortificationem; et animam, per contritionem: sicut enim per asinam caro, sic per pullum animus designatur.

10 HUMILITAS SEMPER ETIAM IN EXTERIORIBUS HABENDA. — Ad ostendendam ergo suam humilitatem et mansuetudinem, Dominus non super superbum et fervidum, sed humilis super humile, et mitis super mite ani-

mal sedit; quia non in superbis et asperis, sed in humilibus et quietis tantum requiescit, non curru vel equis utens, non scutiferos circumducens, sed magnam utilitatem et mansuetudinem hinc ostendens. Ergo etiam in exterioribus necesse est ut utilitatem præendas, si Christum sequi desideras in equitatura, in veste, in cibo, in domicilio, et in omni apparatu. Ubi ait *Chrysostomus*: « Quia contingebat quosdam infirmiores existentes subjugali opus habere, hic mensuram nobis sapientiæ posuit, monstrans quod super equos et mulos, aut hos junctos ferri necesse non est; sed sufficit asino uti, et ultra non procedere, et ubique eo quod necessitatis est contentum esse. Interroga autem Judæos, quis rex super asinam delatus intravit Jerosolymam? Sed non utique alium habent dicere quam hunc solum: » hæc *Chrysostomus*. Unde Dominus non legitur alibi equitasse, vel super mulum ascendisse; sed modo tantum asinasse, et tamen eadem hebdomada legitur morte turpissima condemnatus fuisse. Quid fiet de multis prælatis, qui cum equorum multitudine equitant, et hoc de patrimonio Crucifixi et de bonis ecclesiasticis? Hoc enim est contra Christi exemplum hic eis ostensum; item, est contra illud Deuteronomii: *Cum fuerit rex constitutus, non multiplicabit sibi equos*. Si non licet regi, quanto minus Pontifici? Si non laico, quanto minus clerico? Si non de redditibus proprii patrimonii, quanto minus de patrimonio Crucifixi? Sed non superbiant qui equis vel curribus vehuntur, quia et ligna, et lapides, et aliæ res viles plerumque sic ducuntur. Unde idem *Chrysostomus*: « Quid tibi arrogas, et magna sapis, o homo, quoniam excelsus super equum verheris, aut te trahunt mularum quadrigæ? Et quale istud est? Nam et saxa ita plerumque et ligna gestantur. Speciosa veste circumdaris, sed respice pro cultu vestium, virtutum decore fulgentem; et videbis te qui-

dem putrefacto jam fœno simillimum, illum vero arbori admirabiles fructus ferenti, maximamque præbenti cernentibus voluptatem: » hæc *Chrysostomus*. Conspecte nunc bene, et considera quomodo Dominus mundi incedebat. Quamvis enim justissimum foret eum honorari, honoris tamen tempore talibus dextrariis et phaleris usus est, et in hoc suo honore honorabilem pompam mundi non modicum vituperavit. Non fuerunt hæc animalia ornata frenis et sellis deauratis, et phaleris sericatis, more stultitiæ mundialis; sed quibusdam vilibus pannis et funiculis, cum tamen esset Rex regum, et Dominus dominantium. In hoc ergo facto utile humilitatis exemplum Dominus suis reliquit; sed filii superbiæ, prohi dolor! parum hoc attendunt. Unde legitur, quod cum Heraclius Christianissimus Imperator, revertens a cæde Chosroes regis Persarum, per portam per quam Christus in die Palmarum intravit, in equo regio et ornamentis imperialibus decoratus ingredi vellet, repente lapides portæ descenderunt, et invicem, quasi unus paries sese clauserunt; super quo, cunctis stupentibus, Angelus Domini signum crucis in manibus tenens super portam apparuit, dicens: Cum Rex cœlorum Christus per hanc portam ad Passionem intraret, non cultu regio, sed humili asello ingrediens, humilitatis exemplum suis cultoribus dereliquit. His vero dictis, Angelus Domini absecessit; tunc Heraclius Imperator lacrymis perfusus, disalceatus et usque ad camisiam spoliatus, crucem Domini accipiens, usque ad portam humiliter bajulavit. Moxque lapides ad suum locum redierunt, et intrantibus cunctis ingressum patefecerunt.

11 MYSTICA S. REMIGII CONSIDERATIO. — Mystice, secundum *Remigium*, Salvator noster asino sedens Jerosolymam tendit, quando Ecclesiæ universali, vel cuique animæ fidei præsidens, et eam in hoc seculo quasi jumentum regit, et post hanc vitam ad visionem cœlestis patriæ introducit.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui ad Passionem spontaneus advenisti, adveni et mihi misero per gratiam in corde meo; et qui me tunc reparasti per crucem, iterum lapsum repara per eandem beatificam Passionem. Largire mihi, Domine, ut in omnibus humilitatem et mansuetudinem custodiam, ac tibi carnem et spiritum totaliter subjiciam, et, ut jumentum apud te fiam, quatenus in me sedens, et me quasi jumentum regens, nunc ad intimæ pacis gustum, supernæque pacis desiderium ducas; et tandem ad ejusdem pacis visionem introducas. Amen.

CAPUT XXVII

DE GLORIOSA DOMINI SUSCEPTIONE, IPSA DIE PALMARUM.

Matthæi cap. XXI, Marci cap. XI, Lucæ cap. XIX, et Joannis cap. XII.

¹ TRIUMPHUS PACIFICUS DOMINI. — *Et cum jam appropinquaret Jesus ad descensum montis Oliveti, ... plurima turba, id est multi descendentes cum eo, ex quibus plures de Jericho fuerant eum secuti, straverunt vestimenta sua in via; alii autem cædebant ramos virides, de arboribus fructiferis, quibus mons Oliveti consitus est; et sternebant in via, ut eam ornarent, et ne jumentum in lapidem offenderet, nec calcaret spinam, nec laberetur in foveam. Mons enim Oliveti mons uberrimus est, et decorus, arboribus plenus, et maxime olivarum, a quibus suum nomen accepit. Turba item multa, quæ venerat ad diem festum in Jerusalem de omnibus tribus Israel, quia omnes tenebantur venire in Jerusalem in paschali solemnitate; ac pueri, ac plebecula Jerosolymorum, cum audissent quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos olivarum et palmarum, et processerunt obviam ei reverenter, usque ad montem Oliveti; et ut Regem cum hymnis et canticis, ac vestium suarum et ramorum stratione, ac lætitia magna eum honorifice susceperunt; et ab illo loco usque Jerusalem, cum hymnis et laudibus deduxerunt, canentes:*

Gloria, laus et honor tibi sit, Rex
[Christe Redemptor.

Quod divina dispensatione factum est, ad designandum victoriam, quam Christus Dominus erat in proximo habiturus, qua erat moriendo mortem superaturus, et trophæo crucis, de diabolo mortis principe triumphaturus. Hæc processio in arca fœderis præfigurata fuit, quam David in jubilo deduxit. Post Lazarum suscitatum, et unguentum super caput Jesu effusum, odore famæ ejus jam resperso in populo per circuitum, præsciens ipse turbam obviam sibi venturam, ascendit asellum, ut inter applausus occurrentium populorum miræ præberet humilitatis exemplum. Inter alia quippe Christi miracula maxime miraculum auditum de Lazaro ad hanc devotionem et honorificam obviationem eos commovit; quia, secundum *Augustinum*, inter omnia miracula, quæ fecit Dominus noster Jesus Christus, Lazari resuscitatio præcipue prædicatur. Istud enim evidentius et mirabilius signum erat; et ideo ultimo ipsum reservavit, ut magis eorum memoriæ imprimeretur. Miraculis ergo trahebantur, qui verbis non movebantur. Ubi *Origenes*: « Pulchre autem turbas, laudantes Deum, ad descensionem montis occurrissent Christo legimus, ut operatorem mysterii spiritualis significarent sibi venisse de cœlo. » Ubi et *Bedæ*:

« Descendente etiam Domino de monte Olivarum, turbæ descendunt, quia, humiliato misericordiæ Auctore, necesse est eos, qui misericordia indigent, ejus vestigia imitari. »

2 QUID SIGNIFICAT VOX HOSANNA? — Cum autem turbæ obviantes pervenissent ad Christum, facta sibi reverentia, præcesserunt, aliis sequentibus ipsum; et sic erat Christus in medio eorum. Unde sequitur: *Turbæ autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur clamabant, dicentes: Hosanna filio David*, quod est vox exsultantium pariter et laudantium, vel obsecrantium, magis affectum indicans, quam aliquam rem significans, sicut *racha* interjectio indignantis dicitur, nihil expresse designans. Unde, secundum vocem, neque Græcus, neque Latinus interpretari potuit; sed, secundum sensum, interpretantur quidem *salvifica*, vel, *salvum me fac*. Et est *hosanna* verbum Hebræum, ex corrupto et integro compositum. Dicitur enim *hosanna*, littera *i* subtracta, quasi *hosianna*: *hosi* ergo corruptum, *anna* est integrum; *hosi* autem apud eos interpretatur *salva*, vel *salvifica*, vel, *salvum fac*; et *anna* est interjectio obsecrantis, sicut apud nos *heu* dolentis: nam sicut apud nos a dolente dicitur *heu*, sic apud illos ab obsecrante dicitur *anna*, et valet apud nos *utinam*, quod est adverbium optandi. Et ideo *hosanna* tantum valet, quantum *utinam salvemur*, vel, *obsecro, salva*. Et, quia hæc interjectio in Latino non habetur eloquio, posuit pro ea noster Hieronymus, *obsecro*. Unde et in Psalmis, ubi Septuaginta Interpretes transtulerunt: *O Domine, salvum me fac*, in Hebræo scriptum est: *Anna, Adonai, hosianna*, quod interpretres noster Hieronymus diligentius elucidans, ita Latine transtulit: *Obsecro, Domine, salva, obsecro*. Idem namque signat, *o, Domine*, per ipsam interjectionem obsecrationis, quod, *obsecro, Domine*, per ipsum verbum obsecrationis. Est ergo *hosanna*, quasi *hosianna*, id est *salva, obsecro*; et est una dictio, vel duæ per subtractionem unius litteræ, et significat quod adventus Christi salus sit mundi; cui

enim *salva*, sive *salvifica*, clamabant, utique Salvatorem credebant.

3 QUID, BENEDICTUS REX ISRAEL? — Unde et convertendo sermonem inter se, subjungunt, dicentes: *Benedictus*, id est gloriosus sit, vel, secundum *Bedam, benedictus*, id est ab omni peccato singulariter immunis, et immunes faciens, *qui venit*, per carnis assumptionem, id est incarnatus est, *in nomine Domini*, scilicet in nomine Patris et a Deo Patre missus ad explendum ejus voluntatem, et ad glorificandum eum, quia Filius non in nomine suo, sed in nomine Patris venit, eum glorificando, et in omnibus operibus non suam, sed Patris gloriam quærendo; unde alibi: *Ego, inquit, veni in nomine Patris*. In hoc ergo confitentur et laudant Domini adventum: benedictio namque quæ fit a nobis in Deo confessio sola est, et laudatio bonorum, quæ præstita sunt ab eo; benedictio vero quæ fit a Deo, in nobis impletur, dum ejus beneficiis implemur. Ubi sciendum quod benedicere, est bonum dicere. Aliter autem Deus benedixit nobis; et aliter nos benedicimus Deo. Deus enim benedicendo nobis, beneficium nobis impendit, et bonos nos facit, nani suum dicere, est ejus facere, quia: *Ipse dixit et facta sunt*. Nos autem benedicendo Deo, non eum bonum facimus, sed tantummodo ejus bonitatem confitemur et laudamus; dicere enim hominis, non est suum facere, sed tantum fateri. Et addunt: *Rex Israel*, in quo confitentur ejus potentiam, tamen diminute, quia credebant ipsum regnaturum temporaliter, et liberaturum eos a tributo; ipse autem venit ad regnandum spiritualiter, et ad liberandum totum genus humanum a diabolo, quod erat majus illo. Ad litteram ergo credebant quod venisset regnaturus temporaliter super eos in regno David, et redempturus ipsos a servitute Romanorum, et restituere regnum temporale quod a Romanis erat usurpatum, ejus contrarium ipse dixit coram Pilato: *Regnum meum non est de hoc mundo*, sed, supple, de cælo; et ideo applaudebant ei tamquam suo Regi,

unde turbæ subjungunt : Et *benedictum, quod scilicet venit regnum patris nostri David*, quod scilicet restitutum est nunc adventu tuo. Quasi dicerent : Illic est de quo dictum est : *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus*. Regem vero eum in testimonium suæ damnationis vocaverunt, ex hoc enim patet, quod proprium Dominum occiderunt. Ubi *Augustinus* : « Quid autem magnum fuit Regi seculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex Israel Christus, ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum, hotesque visibiliter debellandos; sed Rex Israel, quod mentes regat, quod in æternum consulat, quod in regnum cœlorum credentes, et sperantes, amantesque perducatur. Quod ergo Rex esse voluit Israel, dignatio est non promotio, miserationis indicium, non potestatis augmentum; qui enim appellatus est in terra Rex Judæorum, in cœlis est Dominus Angelorum. » Et iterum : « Noli timere, illum agnosce, qui a te laudatur, et noli trepidare cum patitur, quia ille sanguis funditur, per quem tuum delictum deleatur, et vita tua redimatur : » hæc *Augustinus*.

4 CHRISTUS TOTIUS MUNDI SALVATOR. — Deinde iterum verba convertentes ad ipsum, repetunt : *Hosanna*, id est *salva, obsecro*. Bis dicunt *hosanna*, quia Salvator est Christus secundum naturam utramque : secundum divinam, effective; secundum humanam, meritorie. Et ad sciendum de qua salute intelligatur, determinant ubi se velint salvari, scilicet *in altissimis*, id est in cœlestibus, non in infimis et terrenis. Salva in excelsis, qui prius salvabis ab inferis. Ecce duplex salus : una in liberatione pœnæ, alia in collatione gloriæ; ubi manifeste ostenditur, quod adventus Christi non tantum hominum, sed totius mundi salus est, in cœlis et in terris, et terrena conjungens cœlestibus : *Ut omne genu sibi flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum*. Christus enim veniebat ad dandam salutem cœlestem et æternam, et forte licet sublimitatem regni æterni et temporalis petebant, tamen nescientes prophe-

tice eum Regem cœli et Angelorum prædicabant. Et hoc divina ordinatione significabatur verbis laudantium, cum dicebant : *Hosanna in excelsis*, quod est salutem æternam a Domino petere, licet hoc non intelligerent; sicut et Caiphias dixit mortem Christi futuram pro salute mundi, licet non intelligeret quid diceret. Ubi *Chrysostomus* : « Ex his ergo verbis colligimus, quod Deus est. Hosanna enim salvos fac interpretatur; salutem autem Deo Scriptura attribuit. » Et notandum, quia quod dicitur in excelsis, signum est quod in inferioribus non est salus, sed multiplex periculum; sed in excelsis, quæ sola cœlestia sunt, salus sine periculo invenitur. Vel, in hoc quod dicitur hic, in excelsis, significatur per primum *hosanna* quod Christus est Rex in terra universa per fidem et gratiam; et per hoc quod hic ad secundum *hosanna* additur, in excelsis, significatur quod non tantum in terris, sed etiam in cœlestibus Christus regnat, quia per ipsum ea omnia, quæ in cœlis et in terris sunt, restaurantur.

5 OFFICIA DOMINO EXHIBITA IN SUO INGRESSU TRIUMPHALI MORALITER EXPLICATA. — Consideranda est autem, juxta ordinem personarum, qualitas meritorum. Qui enim vestimenta sua super asinum imposuerunt, ut Jesus mollius sederet, Apostoli fuerunt, qui sua doctrina mentes hominum, ut habitaculum Dei essent, præparaverunt. Per istos significari possunt, qui per suas exhortationes animam erudiunt, a peccatis abstrahunt, virtutibus ornant et componunt; ut sic ibi Dominus sedeatur et quiescat. — Qui autem vestimenta sua in via straverunt, ne pes asinæ impingeret, sancti Martyres sunt, qui dum corpora sua, animarum videlicet tegumenta, propter Deum, ad supplicia tradunt, et proprio se carnis amictu exuunt, quasi vestimenta sua sternunt, iter simplicioribus suo sanguine ostendentes, per quod ad cœlestem Jerusalem pervenire possint. In via denique vestimenta sternunt, qui exempla Martyrum secuti, corpora sua per abstinentiam edomant, ut Domino iter ad

mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant. Quia ergo vestimentum animæ est corpus, hoc vestimentum substernimus, aut per martirium, aut per jejuniū, aut etiam per boni operis exercitium et exemplum, aut per continentiae propositum. Vel, vestimenta animæ diversorum colorum sunt varietates diversarum virtutum, quæ tunc in via sternimus, quando ea in exemplum aliis præbemus. Felix illius anima, cujus virtutes confundunt et extinguunt in aliis vitia contraria! Vestimenta etiam, ob adventum Christi in via sternere, est antiquam conversationem peccati deponere. — Qui vero ramos de arboribus cædebant, et sternebant in via, ut iter asinæ planum et decorum redderent, sancti Confessores sunt, qui dum verba et sententias vel exempla Patrum præcedentium, de Scripturis carpentes, in via Dei, ad auditoris animum venientis, humili prædicatione submitunt, quasi de spiritualibus arboribus ramos cædentes, cœlestis patriæ iter decorant. Vel, per illos qui ramos olivæ ferebant, significantur qui circa opera misericordiæ se exercitant; oliva etenim Dei misericordiam significat. Et per illos qui ramos palmarum ferebant, significantur qui circa victoriam tentationum intendunt; palma enim victoriam designat. Super hæc autem dicit *Bernardus* : « Hic triplex obsequium Christo exhibetur : primum quidem a jumento, cui Dominus insidet; secundum, ab his qui vestimenta in via prosternunt; tertium, ab his qui ramos de arboribus cædunt. Prælati ramos de arboribus cædunt, cum de fide et de obedientia Abrahæ, de castitate Joseph, de mansuetudine Moysis, ceterorumque Sanctorum virtutibus prædicant. Seculares vero homines vestimenta prosternunt in via, cum expendunt in Christi obsequium, non siquidem corpora, sed quæ adjacent et necessaria sunt corporibus, quasi vestimenta; cum videlicet elemosynas largiuntur de terrena substantia. Religiosi sunt jumentum, juxta Apostolum, glorificantes et portantes Dominum in corpore suo : hi

sunt qui dicere possunt : *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum*; omnes reliqui, ex eo quod abundant, sibi mittunt, et quasi sine labore obsequuntur Domino, solum vero jumentum semetipsum exponit ejus obsequio. Omnes tamen, si suo quisque fideliter intentus fuerit ministerio, procul dubio in processione sunt Salvatoris, et cum eo in sanctam civitatem ingrediuntur. Tres enim Propheta vidit salvandos : Noe, in arcæ fabricam ramos cædentem; Job, hujus mundi substantiam bene dispensatam; Daniele, in vili edulio et labore abstinentiæ factum quasi jumentum. Cui autem in illa processione sit Jesus propinquior; cui de tribus ordinibus sit salus vicinior, facile credo quisque potest advertere : » hæc *Bernardus*.

6 QUOS SIGNANT PRÆEUNTES ET SEQUENTES CHRISTUM? — Turbæ autem præcedentes et sequentes utriusque Testamenti significant fideles, una voce clamantes : *Hosanna*. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est Gentilis, et quia omnes qui fuerunt, vel sunt fideles, in Christum mediatorem Dei et hominum crediderunt et credunt, et qui præeunt, et qui sequuntur, clamant : *Salva nos, obsecro*. Unde *Beda* : « Sed qui præibant, et qui sequebantur, clamabant : *Hosanna*. Hosanna autem lingua Latina, salva nos dicitur, ab ipso enim salutem et priores quæsierunt, et præsentem quærunt, et benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum : quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt, atque amaverunt venturum, hunc nos et venisse credimus et amamus, ejusque desiderio accendimur, ut cum facie ad faciem contemplemur. » Unde et *Chrysostomus* : « Qui præcedebant, seniores erant, id est Patriarchæ et Prophetæ ceterique Sancti, qui ante adventum Christi de adventu ejus et prædixerunt, et cognoverunt. Sequentes autem, juniores, id est Apostoli, Martyres, ceterique doctores, qui post ascensum Christi, de resurrectione

ejus, et de ascensu, vel de operibus ejus prædicaverunt et prædicant. Et diversis quidem in temporibus fuerunt, tamen in omnibus unus exultationis Spiritus fuit. Et illi quidem prophetantes, de Christo venturo clamaverunt : *Benedictus qui venit in nomine Domini!* Isti autem laudantes clamant de adventu Christi, jam adimpleto : *Hosanna*, etc. : » hæc *Chrysostomus*. Facta etiam Jesu Christi, quia quasi media inter facta Veteris Testamenti et Novi sunt, ideo tam turba quæ præcedebat, quam ea quæ sequebatur, cum laudabat, in quantum facta Christi sunt regula et exempla eorum, quæ in Novo Testamento fiunt, et quæ a patribus Veteris Testamenti præfigurata sunt. Unde *Bernardus* : « Præcedebant aliqui, et viam Domino parabant ; ipsi sunt qui viam parant Domino ad corda vestra, qui vos regunt, et dirigunt vestros gressus in viam pacis. Alii sequebantur ; et hi sunt qui propriæ inscientiæ conscii, devote sequuntur, et adhærent semper vestigiis præcedentium. Erant quoque discipuli tamquam domestici lateri ejus adhærentes ; ipsi sunt qui in claustris soli Deo vivunt, semper adhærentes ei, et ejus beneplacitum considerantes : » hæc *Bernardus*. Per istos etiam qui clamabant, dicentes : *Hosanna filio David*, etc., significantur contemplativi, qui magis devotioni per orationem sunt intenti. In præmissis ergo instruimur, ut operibus et officiis, quæ nobis magis competunt, insistamus. Non enim omnibus omnia competunt, et ideo in ista processione Christi, non unus omnia faciebat : sed alii asinam et pullum adducebant, alii vestimenta sua eis imponebant, alii vestimenta in via sternerant, alii ramos cædebant, alii jubilabant, et ideo unusquisque illud officium debet assumere, ad quod videt magis idoneum se esse. Surge igitur, Salvatoris filia, tamquam una de filiabus Jerusalem, intuens regem Salomonem in honore, quem sibi mater synagoga in Ecclesiæ nascentis ministerium reverenter exhibuit, ut insidentem aselli tergo universorum Dominum, velut cum ramis olivarum, atque palmarum

pietatis operibus, virtutumque triumphis jugiter comiteris. Unde *Anselmus* : « Insidentem asello cœli et terræ Dominum comiteris ; tantaque fieri pro te obstupescens, puerorum laudibus tuas inseras, clamans et dicens : *Hosanna filio David!* *Benedictus qui venit in nomine Domini* : hæc *Anselmus*. »

7 FIGURA TRIUMPHI DOMINICI IN REGE DAVID. — Quod populus Christo cum laudibus obviavit, hoc olim per regem David præfiguratum fuit, cui populus, post cædem Goliæ obvians, laudes exhibuit. David Christum præfiguravit, qui Goliath, id est diabolus adversarium nostrum superavit. Jerusalem *visio pacis* interpretatur, per quam fidelis anima designatur ; ad hanc Salvator noster omni hora paratus est venire, et nos ei in occursum per contritionem debemus ire. Cui etiam laudes decantamus, quando peccata nostra in confessione recitamus ; et ramos palmarum in manibus portamus, quando corpora nostra in satisfactione castigamus ; insuper et vestimenta nostra in via sternimus, quando temporalia pauperibus erogamus ; et cum floribus ipsum honoramus, quando misericordiæ operibus, et diversis virtutibus nos ornamus ; Christum Jesum, qui venit in nomine Domini benedicimus, quando pro beneficiis nobis collatis gratias agimus ; Regem eum et Dominum protestamur, si omnia opera nostra cum timore Dei et reverentia operamur.

8 MURMURATIO PHARISÆORUM, ET CHRISTI RESPONSIO. — *Pharisæi* ergo, invidia concitati, *dixerunt ad semetipsos*, id est inter se, et ad invicem : *Videtis, quia nihil proficimus*, laborando et faciendo contra eum ; *ecce mundus totus post eum abiit*, sermo est hyperbolicus, ad exprimendum quod multi sequebantur Christum. Prophetabant, sed nescientes, per hoc enim significatur, quod totus mundus erat eum secuturus. Hoc quidem, secundum *Augustinum*, est verbum Pharisæorum invidentium ut dicant : *Nihil proficimus*, scilicet in malitia nostra, non valentes impedire eum. Et secundum eundem, quid mirum ? Et quid

invidet cæca turba, quia post eum abit mundus, per quem factus est mundus? Vult autem *Chrysostomus*, quod hæc sunt verba Phariseorum credentium, occulte tamen, propter metum Judæorum; et quod dicunt hoc, ut retraherent eos a persecutione Christi. Ac si dicerent: Quantumcumque insidiamini, tanto hic augetur, et gloria ejus intenditur. Quid ergo non desistitis a tantis insidiis? Quod quidem quasi idem est cum consilio Gamalielis, de quo habetur in Actibus. *Et quidam Phariseorum de turbis*, ex invidia quam contra ipsum conceperant, devotionem populi ad Dominum videre, et laudem ejus audire non valentes, *dixerunt ad illum: Magister, increpa et cohibe discipulos tuos*, et turbas te laudantes. Magistrum vocant, quem tamen ipsi docere volunt. Quasi dicerent: Si tu justus et bonus esses, talem applausum sustinere non deberes. Vilescat in ore tuorum laus tua, ideo eos increpa. Ubi *Beda*: « Mira Judæorum dementia, quem magistrum appellandum non dubitant, quia vera docentem noverant. hujus ipsi discipulos quasi melius edocti redarguendos autumant eumque corrigere, quos instituit, suadent, quem signis approbantibus, Deum clarescere vident: » hæc *Beda*. Dolebant isti de laudibus Christi: et primo de hoc, quod turbæ dicebant ipsum benedictum, cum ipsi reputarent eum peccatorem; secundo, quia turbæ dicebant eum Regem, cum ipsi reputarent eum valde ignobilem; tertio, quia turbæ dicebant eum venisse in nomine Domini, eum ipsi reputarent eum non esse a Deo, vel missum ab eo. *Quibus ipse respondens ait*, et prophetizando de futuro se rationabiliter excusavit: *Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt*; quod et factum est. Nam quem homines vel timore, vel perfidia confiteri trepidabant; hunc durissima etiam elementa aperte prædicaverunt. Crucifixo enim Domino, discipulis et notis ejus, præ timore repressis, et laudem Christi tacentibus, *terra mota est, et petrae scissæ sunt, et monumenta aperta sunt*; quasi perhibentes testi-

monium sanctitatis ipsius Christi morientis, eum Deum et totius mundi Dominum clamabant et protestabantur. In quo apparet duritia Judæorum et hominum, quia elementa compatiuntur Creatori suo, et recognoscunt eum. Vel mystice: *Si tacuerint hi*, id est Judæi, *lapides*, id est Gentiles ad modum lapidis durissimi, *clamabunt* laudes Christi; quod factum est mortuo Christo, quia, Judæis mutis factis a laude ejus, Gentiles qui duri, steriles, et intractabiles erant, ac ligna et lapides adorabant, ad Christum conversi ipsum laudabant et prædicabant. Centurio enim et alii, qui erant cum eo, visis tot signis, sanctitatem Christi confessi sunt, dicentes: *Vere Filius Dei erat iste*; ... *vere hic homo justus erat*, quotidie Gentiles clamant, et in Christi virtute laudare non cessant, Judæis ex magna parte cæcatis et laudem Christi tacentibus. Vel moraliter: *Si tacuerint hi*, id est clerici, *lapides*, id est laici, *clamabunt*, et Deum bonis operibus laudabunt; quod etiam quotidie in plerisque videmus impleri.

9 MOBILITAS TURBÆ. — Sed illi qui Christum cum tanto triumpho susceperunt, non diu post contraria in eo fecerunt. Turba enim mobilis est, et more fluctuum et ventorum movetur; quem modo veneratur, contra eum postea clamat et insurgit. Unde *Bernardus*: « Ab eodem populo, in eodem loco, et fere ipso tempore, paucis diebus interpositis, primo cum tanto triumpho susceptus, postea crucifixus est. O quam dissimile est: *Tolle, tolle, crucifige eum*; et: *Benedictus qui venit in nomine Domini, hosanna in excelsis!* Quam dissimile: *Rex Israel*; et: *Non habemus regem, nisi Cæsarem!* Quam dissimile, rami videntes et crux, flores et spinæ! Cui prius vestimenta prosternebantur aliena, ecce suis exuitur, et sors mittitur super ea. Væ tibi, amaritudo peccatorum nostrorum, propter quæ diluenda tanta amaritudo necessaria fuit! » hæc *Bernardus*.

10 CUR BREVI MORITURUS HONOREM SUSCEPERIT CHRISTUS? — Et quamvis Christus sæpe Jerusalem ascenderit,

numquam tamen aliquem honorem sibi exhiberi voluit, nisi modo cum ad Passionem ivit; ut ex hoc detur intelligi quod in morte Sanctorum non est dolendum, sed potius gaudendum, et quod sua Passio erat sibi in gaudium, et in magnum festum. Et persecutiones propter Christum debemus gaudenter appetere, mundanos autem honores vitare; sicut fecit ipse qui regium honorem fugit, et ad locum Passionis gaudenter accessit. Sed cur Christus vadens ad mortem, tantum honorem recipere voluit, cum alias honorem regium respueret? Ad quod dicendum, quod hoc ideo fecit: ut se non meritum pati demonstraret; et ut ille qui est in magnis honoribus vel divitiis constitutus, semper memoriam mortis habeat; quia vadit ad mortem, et nihil hinc præter saccum portabit secum; et qui tenet corpus suum in deliciis et ornatibus, cogitet quia vadit ad mortem, ubi vermes corpus comedent et lacerabunt. Item, ut doceret quod regnum suum de hoc mundo non esset, ad quod perfectio triumpho Passionis et gloria resurrectionis pervenit. Unde Beda: « Le-

gimus in Evangelio Joannis, quia refectæ de quinque panibus et duobus piscibus turbæ, voluerunt rapere Jesum, et constituere eum Regem; sed ne hoc perficere possent, ipse in montem fugiendo prædicavit. Nunc autem ubi passurus Jerosolymam venit, non refugit eos, qui se Regem faciunt, qui agmine glorifico, et hymnis Dei Filio ac Rege dignis, ad civitatem regiam ducunt; non reprimunt voces eorum, qui regnum Patriarchæ David in eo restaurandum, et priscae benedictionis dona recuperanda concinunt. Utquid ergo quod prius fugiendo declinavit, modo libens amplectitur, regnumque quod adhuc victurus in mundo suscipere noluit, jam exiturus per passionem crucis de mundo, non negavit suscipere? Nisi ut aperte doceret, quia non temporalis et terreni in terris, sed æterni in cœlis Rex esset imperii, ad quod profecto regnum per contemptum mortis, et gloriam resurrectionis, et triumphum ascensionis perveniret: hinc est enim quod post resurrectionem apparens discipulis, ait: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra*, etc.: » hæc Beda.

ORATIO

Generale gloriæ signum, Domine, fecisti, quando ante sex dies Paschæ veniens in Jerusalem, tuæ clementiæ et sereni vultus gloriam revelasti, ut occurrerent tibi obviam turbæ, cum floribus et palmis lætantes, et quam videbant majestatem confiterentur dicendo: *Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini*. Precor et obsecro, Domine, per sacramenta et opera tua, noli me reprobare a pueris tuis; sed ostende mihi lumen gloriæ tuæ, ut repleatur os meum tua laude, et cantem gloriam tuam tota die. Amen.

CAPUT XXVIII

DE FLETU DOMINI SUPER JERUSALEM ET INGRESSU IN EAM.

Matthæi cap. XXI, et Lucæ cap. XIX.

1 MISCET DOMINUS TRISTITIAM CUM LÆTITIA, FLENDO SUPER JERUSALEM. — Immiscuit autem Dominus cum præ-

dicta lætitia et fletum, nec suæ miserationis oblitus, cum turba depromeret canticum, ipse super excidium

civitatis assumpsit lamentum; miserebatur enim eorum, qui omnes homines salvare vult, quod nobis non patuisset, nisi per aliquod humanum signum evidens fieret. Effusæ enim lacrymæ sunt signum tristitiæ, unde istud Evangelium in mense Augusto decantatur; quia civitas Jerusalem in isto mense prius a Nabuchodonosor, deinde a Romanis destructa fuisse invenitur. Flevit etiam, et tanto honore sibi exhibito lacrymas voluit commiscere, ut ostenderet, quia humana lætitia cito in fletum convertitur; et, quod omnia gaudia et honores mundi lacrymis, et doloribus sunt admixta. In cælo quidem sunt omnia pura; in mundo omnia mixta; in inferno omnia lugubria, id est flebilis, vel lutulenta, id est luto plena, sordida, vel fætida. Item, ad dandum exemplum prælatis, quod, quando assumuntur ad honores, pro cura populi potius debent flere suam imperfectionem, et populi defectionem, quam gaudere de sublimatione temporali. Item, ut lætitiā mundanam, salubri tristitia, temperemus; est enim mundana lætitia, sicut vinum purum, quod cito inebriat, nisi temperetur meditatione mortis, vel recordatione adversi futuri; unde in Ecclesiastico: *In die bonorum, ne immemor sis malorum.*

2 CUR SIC CHRISTUS FLEVERIT? — *Ut ergo appropinquavit*, non solum corporis gressu, sed etiam compassionis affectu, Jerusalem, in qua diu viguerat cultus divinus, *videns* non tantum oculo corporis *civitatem*, et exteriorē ejus pulchritudinem, sed etiam oculo divinitatis ipsam impiam civitatem in suam necem conspirantem, prævidens ejus casum et subversionem; non de sua morte, quam illi machinabantur, sed de illius ruina et perditione *flevit*, scilicet fletu compassionis *super illam*: tum propter mala culpæ, quæ ibi multiplicata fuerant, tum propter mala pœnæ, quæ super civitatem et populum futura imminebant, sic *dens*: *Quia, si cognovisses*, scilicet ea quæ ego super te ventura cognosco, *et tu*, scilicet fleres mecum ruinam tuam, quæ

modo exsultas. Sicut ergo, inquit, fleo, ego qui omnia video et futura cognosco; sic, et tu, fleres, si nunc ventura videres, quæ modo, quoniam nescis quod imminet, exultas: fons enim pietatis erat, et ideo lacrymas continere non poterat, nec ædificia planxit parietum, sed subversionem animarum. Cur vero modo exsultat, ostenditur, cum subditur: *Et quidem in hac die tua*, id est in hac tua prosperitatis claritate, et in hoc modico tempore tibi prospero, in quo facies voluntatem tuam, adsunt tibi ea *quæ ad pacem tibi sunt*, non pectoris, nec æternitatis, sed temporis solum, et modico tempore duraturam; et ideo nunc gaudes, quia imminetia non vides. Cum enim se carnis voluptatibus daret, et ventura non prospiceret, in die sua, quæ ad pacem ei esse poterant, habebant. Est namque mundana pax, quam diligunt impii, ut sine timore peccent, et libere suis voluptatibus vacent; de qua in politicis dicitur, quod rubiginem contrahunt sicut ferrum, pacem ducentes. Et attende quia tempus prosperitatis significat hic nomine *diei* singulariter; postea vero *dies* adversitatis pluraliter, quia modica fuit prosperitas in comparatione adversitatis. Cur autem bona præsentia Jerosolyma ad pacem habuerit, manifestatur, cum subditur: *Nunc autem* quasi modico præsentī tempore prosperitatis et pacis *abscondita sunt ab oculis tuis*, tam corporalibus quam spiritualibus, scilicet mala, quæ ventura sunt tibi; præsens enim prosperitas facit ne consideretur et præcaveatur futura adversitas, cito autem manifestabuntur et in brevi, quia gaudium hypocritæ instar est puneti. Si enim a cordis ejus oculis mala imminetia abscondita non essent, sic læta in præsentibus prosperis non fuisset.

3 PROPHETAT DOMINUS RUINAM JERUSALEM. — Cujus pœna, quæ de Romanis principibus imminet, adjuncta est, cum dicitur: *Quia venient dies*, tribulationum, *in te*, id est contra te; *et circumdabunt te inimici tui*, scilicet principes Romani, *vallo et circuitu*, scilicet concatenatura de

lignis et palis facta; et hoc factum fuit in vindictam, quia caput Christi Judæi circumdederunt spinea corona. *Et circumdabunt te*, sua potentia corporali; et hoc in vindictam, quia Judæi circumdederunt Christum in orto, cum gladiis et fustibus. *Et coangustabunt te undique*, scilicet concludendo, et prohibendo introitum atque exitum, ita ut nulla sit evasionis via, tanta autem fuit civitatis angustia, ut carnes filiorum manducarent; et hoc in vindictam, quoniam Judæi sitiienti Christo acetum in cruce dederunt. *Et ad terram prosternent te* turres et loca munitiora diruendo, et cuncta ædificia ad terram dejiciendo; et hoc in vindictam, quoniam corpus Christi mortuum oportuit sepeliri in terra. *Et filios tuos*, id est Judæos, *qui in te sunt* geniti, seu habitatores tuos, prosternent ad terram, aliquos occidendo, aliquos captivando; et hoc in vindictam, quia Christi filios Apostolos persecuti sunt. *Et non relinquent in te lapidem super lapidem*, scilicet funditus evertendo, et post omnia in perpetuum sunt dispersi; quia noluerunt sub alis Christi, in fide Ecclesiæ, congregari. Cui etiam ex qua culpa fuerit pœna allata, subjungitur: *Eo quod non cognoveris*, quia malitia et invidia excæcante, cognoscere noluisti; *tempus visitationis tuæ*, id est mei adventus in carnem; veni enim visurus et salvaturus te, quod si cognosceres, esses pacata Romanis, et ab omnibus erepta periculis. Si enim tempus gratiæ, in adventu Christi, Judæi cognovissent, Christo credidissent, nec supradictas calamitates sustinuissent; sicut omnes, qui in Christum crediderunt, tunc evaserunt.

4 CIVITAS JERUSALEM IN SENSU ALLEGORICO ET MORALI. — Secundum sensum allegoricum, civitas hæc est Ecclesia, quæ tempore Antichristi, sic angustiaabitur et prosternetur, quod pauci audebunt se Christianos confiteri. Quam Ecclesiam Christus visitat, quandocumque ad bonum eam excitat, sed Ecclesia pro majori parte non cognoscit hoc cum effectu; propter quod Antichristi persecutio su-

per eam venit, ad purgationem electorum, et damnationem reproborum. Secundum vero sensum moralem, ista civitas est anima peccatoris, super quam flet Christus fletu compassionis. Si vero consideraret anima statum suæ culpæ, et quem statum pœnarum in futuro exspectet, ipsa cum Christo semetipsam plangeret. Sed peccati delectatio tollit mortis repentinæ considerationem, districti judicii timorem, et pœnarum inferni anxietatem. Quæ vallatur in morte, et angustiaabitur a spiritibus malignis, ut evadendi aditum invenire non possit; et ejus filii prosternentur, id est cogitationes quibus promittebant sibi longam vitam, honores, divitias, et hujuscemodi frustrantur; et non relinquetur in ea lapis super lapidem, quia omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipabitur, eo quod non cognovit tempus visitationis suæ, cum Dominus eam invitaret ad emendationem vitæ. Unde, secundum *Gregorium*, quod juxta historiam Dominus semel egit, hoc quotidie per electos suos in Ecclesia agit: plangit enim reprobos qui nesciunt cur plangantur, sed in malis exsultant et lætantur; qui si damnationem suam, quæ eis imminet, præviderent, semetipsos cum lacrymis electorum plangerent, qui in perversitate sua *diem suam hic habent cum pace*, quia transitorio gaudient in tempore, et nulla venturæ pœnæ terrentur formidine. Supplicia autem sequentia, nunc ad oculos eorum abscondita sunt, quoniam futura; quæ temporalem lætitiā perturbant, prævidere refugiant. Unde, et si qua est præsentis temporis, ita est agenda lætitia, ut numquam amaritudo sequentis judicii recedat a memoria. Venient autem dies, quando ad ultionem et supplicia ducentur, quia non cognoverunt tempus visitationis suæ. Perversam enim animam Deus visitat quotidie præcepto, aliquando flagello, aliquando vero miraculo; ut et vera quæ nesciebat, audiat, et aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis devicta, malum quod fecit erubescat. Sed, quia superbiens contem-

nit, et visitationis suæ tempus non cognoscit, illis in extremo vitæ inimicis traditur, cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ societate colligatur. Unde nobis cogitandum valde est, quantum erit nobis terribilis hora nostræ resolutionis : qui pavor mentis ! quanta tunc omnium malorum memoria ! quæ obliuio transactæ felicitatis ! quæ formido et consideratio Judicis ! Quid ergo esse nobis de præsentibus ad delectationem debet, quando simul cunctis transcuntibus non valet transire quod imminet, quando et hoc funditus finitur, quod diligitur, et illud incipitur, ubi dolor nunquam finitur ? Præter hanc sententiam *Gregorii*, possunt prædicta et aliter accipi, nam moraliter in culpa peccator : primo, vallatur, per hostis suggestionem exteriorem ; secundo, circumdatur, per interiorem carnis impulsione ; tertio, coangustatur, per delectationis inflammationem ; quarto, ad terram prosternitur, per consensum interiorem ; quinto, filii ejus occiduntur, per operum bonorum mortificationem ; sexto, diruitur omnino, per peccati perpetrationem exteriorem. In pœna vero : primo, vallatur, per exteriorem tribulationem ; secundo, circumdatur, per proprii corporis infirmitatem ; tertio, angustiat, per animi et conscientiae anxietatem ; quarto, ad terram prosternitur, per salutis desperationem ; quinto, filii ejus occiduntur, per propinquorum dolorem et desolationem ; sexto, totaliter evertitur, per mortem. In morte quoque vallatur et circumdatur a dæmonibus, coangustatur a peccatis ; dæmones etenim omnia peccata non solum operis, verumetiam locutionis et cogitationis ad memoriam sibi revocant, ut ad desperationem trahant ; tunc etiam ad terram prosternitur, quia corpus incineratur, et anima in infernum detruditur ; et filii, id est opera vel imitatores ejus, similiter prosternuntur, ut sint secum in pœna, sicut fuerunt in culpa ; et lapis super lapidem non relinquitur, id est cogitatio super cogitationem, quæ contra eum non adducatur, quia, secundum *Gregorium*,

ab anima perversa omnis constructio cogitationum dissipatur, tunc enim, ut in Psalmo dicitur : *Omnes cogitationes impiorum peribunt*, et omnes machinationes cessabunt.

5 QUATUOR FLETUS SALVATORIS. — Flevit ergo nunc bonus Dominus Jesus ; sed et pro summæ pietatis dulcedine reseranda, ipse fons totius misericordiæ non solum semel, sed pluries flevit et ex illis piissimis oculis ad omnium expiationem peccatorum lacrymarum fluente uberrime manando effudit. Legitur enim Dominum Jesum quatuor vicibus flevisse : primo ex infantuli necessitate, in nativitate, secundum illud Sapientiæ : *Primam vocem similem omnibus emisi plorans*, unde cantat Ecclesia :

*Vagit infans inter arcta
Positus præsepia ;*

secundo flevit Dominus, ex immenso amore, in Lazari suscitatione ; tertio, ex nimia compassione, in hac solemnii processione ; quarto, ex intimo dolore, in sua Passione. preces cum lacrymis offerens ad Deum. Hæc sunt quatuor flumina de paradiso egredientia, ad totius mundi abluitionem, refrigerationem, potationem, et sæcunditatem. Illi quatuor fletus Salvatoris possunt referri ad quatuor species fletus, quæ quasi quatuor fluvii paradisi animam irrigant et fecundant : primus est fletus, pro incolatu præsentis miseriæ ; secundus est fletus compunctionis ; tertius, est fletus compassionis ; quartus, pro dilatione patriæ. Primam fletus speciem significat fletus infantie Salvatoris. Unde *Augustinus* : « Puer qui nascitur incipit a ploratu, lacrymæ sunt testes miseriæ ; nondum loquitur, et jam prophetizat. » Fletus in cruce signat fletum compunctionis, quem debent habere illi, qui sunt in cruce pœnitentiæ. Unde ait idem *Augustinus* : « Sciat se culpabiliter durum, qui deflet mortem amici, vel damna rei temporalis, et dolorem peccati non ostendit in lacrymis. » Fletus super destructione civitatis signat fletum, quo flere debemus super miserorum calamitatibus, et animarum ruinis et

perditionibus. Unde in Job : *Flebam super eo, qui afflicto erat*, etc. Fletus vero super Lazarum, qui ad vitam erat revocandus, et cui gloria erat differenda, signat fletum pro dilatione patriæ. Unde in Psalmista : *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est!* In fletu autem Domini, ostenditur quantum flere debeant qui peccant, quando sic fleuit qui nunquam peccavit. Unde ait *Cassiodorus* : « Ubi princeps tanta afflictione plangebatur, quis, illo flente, non fleret? Quis, eo gemente, non gerneret? » hæc *Cassiodorus*.

6 SEPTEM MALA PECCATORI VENTURA. — Et notandum quod septem mala quasi ventura sunt peccatori, per quæ, si ea cogitaret, ad fletum incitari posset : primum est spoliatio omnium, quæ fit ei in morte, de quibus nihil secum feret ; secundum est occursum inimicorum, qui apprehendent eum inter angustias ; tertium est amissio status pœnitendi, et misericordiam consequendi ; quartum est magna confusio, cujus confusionis causa poterit esse operum denudatio, vel beneficiorum Christi exprobratio, vel Dei et Sanctorum derisio ; quintum est separatio reproborum ab electis ; sextum est exclusio a gloria ; septimum est gehennalis pœnæ miseria. Et valde flendum est pro peccatis, propter multa mala, quæ peccata inducunt peccantibus. Per peccata enim homo Deum offendit, consortium Sanctorum et Angelorum amittit, suffragia Ecclesiæ perdit, animam interficit, diabolo se subicit, et in infernum se demergit.

7 VIRTUS COMPASSIONIS. — Conspice igitur bene ipsum Dominum Jesum nunc flentem, et si potes, fleas cum eo ; flet enim largiter et fortiter, quia non simulate, sed vere de ipsis dolebat. Corde enim amaro dolebat et flebat illorum periculum æternale et excidium temporale, quia non cognoverunt tempus visitationis suæ, quando per Incarnationis mysterium visitavit eos oriens ex alto, ut ipsum Dominum ac prædicationem ejus reciperent ; sed magis usque ad mortem eum persecuti sunt. O cor

durum, vesanum et impium, et tamquam vera vita privatum, omnino plangendum ! Cur, more phrenetici, flente super te Sapientia Patris, in tantis miseriis lætaris et rides ? Considera lacrymantem medicum tuum, et ut Inclum Unigeniti fac tibi plangendum amarum : *Deduc quasi torrentem lacrymas per diem et noctem ; non des requiem tibi, nec taceat pupilla oculi tui*. Conspice etiam discipulos, quam libenter et diligenter vadunt semper juxta eum, cum timore tamen et reverentia. Ipsi sui barones et milites, comites, domicelli, et dexteratores. Nec debes credere quod, ipso flente, alii se potuerint a lacrymis continere. Nobis, fratres, istæ lacrymæ Domini fiunt, ut Magistrum imitemur, et ab hoc tanto præceptore nostro discamus quid in nostrorum inimicorum morte, et in ruina agere debeamus. Unde et ipse ait : *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus vos, et calumniantibus vos*. Non tantum muros civitatis perituræ, sed et animarum ruinam et perditionem flebat Dominus Jesus, nobisque exemplum dabat quid in tali negotio facere debeamus, cum peccatorem aliquem in æternam damnationem ruere videmus ; de tali enim Domini nostri Jesu Christi exempla sequentes, nos quoque flere debemus, et tanto amplius flere, quanto ipse de seipso flere ignorat. Si enim suas infirmitates intelligeret, et calamitates quæ ei superventuræ sunt cognosceret, utique et ipse plus aliis de semetipso fleret. Iste fletus Domini compatiens civitati de miseria, quæ illi mox imminabat, præfiguratus fuit olim in lamentationibus Jeremiæ, qui desolationem ejusdem civitatis per Romanos futuram desolebat ; sic et nos in afflictione proximorum, quin etiam inimicorum, ex compassione flere debemus, exemplo Christi, qui compassus est suis inimicis. Plus est compati afflictis quam bona temporalia erogare ; et impossibile est illum gratiam et misericordiam non mereri, qui seipsum afflictis compati, et eorum peccata delere.

8 INTRANTE DOMINO JERUSALEM, COM-

MOVETUR OMNIS CIVITAS. — Intravit ergo Dominus Jesus Jerosolymam, cum isto triumpho et honore barbarum, per supradictam portam auream, quæ est ad pedes templi, a parte vallis Josaphat. Hoc, secundum *Chrysostomum*, ipse faciebat, non pompam quandam ostendens, sed et prophetiam implens, et discipulos, propter mortem contristatos, consolans, et monstrans quoniam hoc pati volebat. Ubi ait *Rabanus* : « Hic introitus ejus in Jerusalem fuit ante quinque dies Paschæ; ubi notanda est concordia, non solum in rebus, sed etiam in temporibus Veteris et Novi Testamenti. Decima enim die mensis primi, agnus qui in Pascha immolaretur, domum introduci jussus est; quia et Dominus decima die ejusdem mensis, hoc est ante quinque dies Paschæ, civitatem, in qua pateretur, erat ingressurus. » Et cum intrasset Jesus Jerosolymam, ut exhiberet salutem, commota est universa civitas, dicens : *Quis est hic?* Per hoc significatum fuit quod, intrante Jesu in Jerusalem cœlestem, Angeli dicturi erant : *Quis est iste Rex gloriæ?* Unde ait *Origenes* : « Sed et quando intravit Jesus Jerosolymam veram, admirantes Virtutes cœlestes, dicebant : *Quis est iste Rex gloriæ?* » hæc *Origenes*. Dicebant ergo, *quis est hic?* Quasi dicerent : *Iste non est talis ac tantus quod talia deberent sibi exhiberi.* Mirabantur enim turbæ frequentiam, nescientes de eo veritatem, cui obviam cum laudibus occurrunt. Unde *Chrysostomus* : « Merito commovebantur, videntes rem mirabilem. Homo laudabatur quasi Deus, sed Deus laudabatur in homine; puto autem quod nec ipsi qui laudabant sciebant quid laudabant, sed Spiritus subito ingressus in eos, nesciente anima, veritatis verba fundebat : » hæc *Chrysostomus*. Principes itaque sacerdotum, et majores indignabantur de reverentia Christo exhibita; et ob hoc universa civitas dicitur esse commota, quia factum majorum dicitur esse factum totius civitatis, vel alterius communitalis. *Populi autem*, id est simplices et vulgares, quasi rationem de contra-

rio reddentes, dicebant : *Hic est Jesus Propheta a Nazareth Galilææ*; imo Dominus Prophetarum et ideo scilicet, merito debet honorari. Ecce confessio Dei a minoribus incipit, ut ad majores perveniat. Ubi *Hieronymus* : « Aliis autem ambigentibus vel interrogantibus, vilis plebecula confitetur : Quia hic est Jesus Propheta a Nazareth Galilææ. A minoribus incipiunt, ut ad majora perveniant; Prophetam enim eum dicunt, quem Moyses sui similem dixerat esse venturum, a Nazareth autem Galilææ, quia ibi educatus fuerat, ut flos campi nutritur in flore virtutum : » hæc *Hieronymus*. Et, postquam Dominus ingressus est Jerusalem, remisit animalia ad locum suum.

9 HUIUS INGRESSUS DOMINI QUOMODO ECCLESIA MEMORIAM RECOLIT. — Memoriam hujus processionis Dominicæ recolit Ecclesia illa die. Egrediuntur enim fideles cum ramis, quasi obviam Domino, extra muros vel septa; usque ad crucem aliqui vadunt, in qua et ramos quos manibus gestant affigentes deponunt, quasi diceret Ecclesia : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.* Quandoque autem ideo eunt, et usque ad crucem, quasi sic ostendatur eis non esse sperandum in quantalibet gloria mundi, quia *extrema gaudii luctus occupat*, et deinde cum cruce in civitatem regrediuntur. Pro eadem significatione illa die, gaudio processionis subditur Evangelium Dominicæ Passionis, forte quoniam et Dominus exultationi inseruit lamentum; et nos processionem Passionem, quia Passio fuit causa eversionis, pro qua flevit. In proximo ergo bella acturus, et de hostibus triumphaturus, cum triumpho et gloria, et ad impiam civitatem, et ad locum certaminis Dominus venit; et certus de victoria ante bellum, quod fieri non solet, triumphum suscepit, unde et rami palmarum, cum quibus gloriose susceptus est, propinquam victoriam super principem mundi signant. Hodie ergo mater Ecclesia duas recolit processiones. Prima fuit, quia Judæi Christum a monte Oliveti

usque Jerusalem, cum ramis olivarum et palmarum, et magnis canticis associaverunt; et ista processio magnæ reverentiæ et honoris fuit, et hanc Ecclesia in Evangelio hodierno repræsentat. Secunda est, quia Judæi Christum a Jerusalem ad montem Calvariæ, cum magnis opprobriis et irrisionibus deduxerunt; et ista processio fuit magnæ ignominiæ et doloris, et hanc repræsentat Ecclesia in Passione hodierna. In istis processionibus ostenditur magna in Judæis multiplicitas voluntatis: nam in prima cum magna reverentia et devotione ipsum supra asellum posuerunt, in secunda ipsum cum magna ignominia in patibulo suspenderunt; in prima, vestimenta sua in via straverunt, in secunda, Christum suis vestibus exspoliaverunt; in prima ramos olivarum et palmarum sibi obviam portaverunt, in secunda spinas acutissimas ejus capiti affixerunt; in prima appellaverunt eum, Regem, in secunda negaverunt eum, dicentes: *Non habemus regem, nisi Cæsarem*; in prima appellaverunt eum mundi Salvatorem, dicentes: *Hosanna*, id est *salva, obsecro*, in secunda negaverunt ipsum Salvatorem, qui dixerunt quod seipsum salvare non poterat; in prima dixerunt ipsum esse benedictum, et in nomine Domini, scilicet Patris venisse in mundum, in secunda dixerunt ipsum esse malefactorem, et ideo se tradidisse eum, et crucis patibulo affigendum. Ecce quanta instabilitas in istis fuit! quia quem tantum honoraverunt, post modicum, ignominiose tractaverunt. Sed propter gloriæ processionem, majorem habuit ex consequenti vituperio confusionem. Unde *Bernardus*: « Quid fuit quod processionem habere voluit, qui mox futuram noverat Pas-

sionem? Processio quidem merito representatur hodie, quia hodie facta fuit. Passio vero cur addita est, quam sexta feria constat esse secutam? Fortasse, ut amarior esset Passio, quam processio præcessisset. » Et iterum: « Non sine causa tam nova processio mira quadam conjunctione additur Passioni. Nam processio plausum habet; Passio vero planctum. Videamus quid conferat ista conjunctio. Utique ut discamus in nulla umquam hujus seculi lætitia habere fiduciam, scientes quoniam *extrema gaudii luctus occupat*; sed in die bonorum, non immemores simus malorum. His enim mixtum est præsens seculum, non secularibus tantum, sed etiam spiritualibus viris. Ideo, qui cœpit prius facere quam docere, non modo verbis, sed etiam exemplis ostendens, quia *omnis caro fœnum et omnis gloria ejus quasi flos fœni*, processionis voluit gloria sublimari, quando sibi imminere cognovit diem ignominiosissimæ passionis. *Spiritualibus* autem *spiritualia comparantur*: in processione quidem cœlestis patriæ repræsentamus gloriam; in Passione vero, monstramus viam. In processione *rapimur in nubibus obviam Christo in aera*; quando suscipietur in cœlesti Jerusalem Christus Dominus, applaudentibus et acclamantibus undique populis utriusque Testamenti, quasi qui præcedebant et qui sequebantur: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. In processione considerasti quo properandum sit, disce in Passione quo eundum sit. Tribulatio enim præsens via vitæ est, via gloriæ, via regni cœlestis. Tolerabilem proinde laborem Passionis reddit gloria processionis, quoniam amanti nihil est difficile: » hæc *Bernardus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui verbo et exemplo magis docuisti nos flere quam ridere, obsecro te per beatissimas lacrymas, et omnes miserationes tuas, doce me ut peccata mea et pericula imminencia semper videam et cognoscam; ne inimici mei, scilicet dæmonum suggestiones, temporalium rerum pulchritu-

dines, et carnales voluptates circumdent, coangustent, et ad terram proster-
nant me; ne filios, scilicet sensus, cogitatus et actus meos, et ordinem virtu-
tum destruant : ut inde laudem te, et confitear nomini tuo, Altissime. Amen.

CAPUT XXIX

DE SECUNDA EJECTIONE VENDENTIUM ET EMENTIUM DE TEMPLO.

Matthæi cap. XXI.

1 DOMINUS INTRAT IN TEMPLUM. — Venit autem *Jesus* directe ad templum, et intravit in ipsum templum Dei. Ubi nota quod templum accipitur aliquando pro domo templi, quod dividebatur in duas partes : una pars vocabatur *sanctum*, ubi prope ostium sancti sanctorum erat altare incensi sen thymiamatis auro tectum, mensa propositionis, et candelabrum; alia pars vocabatur *sanctum sanctorum*, ubi erat arca Testamenti, et duo Cherubim. Illam partem quæ dicebatur sanctum, intrabant quotidie sacerdotes ad offerendum incensum, et nulli alii; intra sanctum sanctorum solus summus Pontifex intrabat, et semel in anno. Aliquando autem accipitur templum large, pro quadam platea quadrata ante templum, muro clausa; et dicebatur atrium sacerdotum, ubi sub dio erat altare holocaustorum ære coopertum, et istud intrabant non solum sacerdotes, sed etiam levitæ eos in exco-
ratione, et ablutione hostiarum et in consimilibus adjuvantes; vulgares autem homines illud non intrabant, sed ad ostium illius atrii animalia viva sacerdotibus offerebant. Ista autem duo loca non intravit Christus, quia non erat sacerdos, neque levita. Sed præter ista duo loca erant adhuc duo alia, ubi homines sub dio in oratione erant : et in uno viri, et in alio mulieres orabant; et ista atria vocabantur nomine templi, et de hoc dicitur quod *Jesus intravit in templum Dei*, ac : *Petrus et Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam*. Intravit autem *Jesus* protinus in templum, præcipue propter tria : primo,

secundum *Bedam*, ut doceret nos formam religionis, quam sequamur, scilicet ut quocumque pergimus, primo domum orationis, si ibi est, adeamus, et per orationes Deo commendati, sic ad agenda negotia secedamus; secundo, quia locus publicus erat ubi posset inveniri, ostendens se non invite, sed sponte sua pati; tertio, ut ostenderet quod ruina urbis et populi, pro qua fleverat, maxime ex sacerdotum culpa fuit, et inde radix perditionis processit.

2 SIMONIA ET VITIA SACERDOTUM. — Hoc profecto innotuit, cum post maiorum imminentium enarrationem, protinus templum ingressus est, ut de illo vendentes et ementes ejiceret; in signum quod sacerdotes, tamquam indigni, essent de templo et officio ejiciendi. Sicut enim templum est in civitate; ita vita sacerdotum in plebe. Unde, secundum *Glossam*, simonia sacerdotum causa fuit destructionis Judæorum. Sacerdotes enim, avaritiæ suæ consulentes, in porticibus et atriis templi hostias cujuscumque generis vendebant, ne venientes, victimas non habentes, nihil offerrent, si hostias præsto non invenirent; et hoc faciebant ut vendita iterum oblata reciperent. Et ne pauperes non solum hostias, sed et unde emerent non habentes, excusationem pecuniæ non habitæ prætenderent, posuerant ibi numularios, qui mutuam sub cautione et spe alicujus doni pecuniam darent. Sed, quia Lex non patiebatur, ut a fratribus suis usuras acciperent, ideo quod non audebant dare ad usuram, dabant nomine collibiorum, ut sic

pro nummulariis collibistas facerent. Collibia autem dicitur apud eos vilia munuscula, ut ciceris, et uvæ passæ, et pomorum, et his similia. Collibistæ igitur licet pro illa accommodatione pecuniæ non reciperent pecuniam ultra sortem, recipiebant tamen munera vel xenia; quasi quod in nummo non licebat, in his rebus quæ nummis coeuntur liceret, quod prohibuerat. Ezechiel vituperans eos, *munera, usuram et superabundantiam* acceperisse. Sic et hodie multi prædictis sunt similes, usuram et simoniam sub nomine caritatis, vel gratitudinis palliantes. Valde periculosum est munera accipere, quia ad hoc est libertatem vendere. Unde ait *Seneca*: « Quædam gratuita nobis videntur, quæ carissime constant, pro quibus nosmetipsos impendimus, quæ emere nolumus, si nobis domus nostra pro illis esset danda, si amœnum aliquod fructuosumve prædium; ideo nihil est cuique se vilius. Nostri essemus, si ista nostra non essent; quisquis nostrum tutam agere vitam volet, ista viscata beneficia devitet, in quibus miserrimi fallimur. Sapiens, cum primo videt munuscula, a theatro surgit, et scit magna parvo constare; vilem prædam, magno incommodo luimus. Beneficium accipere libertatem vendere est: » hæc *Seneca*. Ubi et *Chrysostomus*: « Hoc erat proprium boni filii, ut veniens primo ad domum curreret Patris, et honorem redderet illi qui genuit eum. Et tu, imitator Christi factus, cum in aliquam ingressus fueris civitatem, primum ante omnem actum ad ecclesiam curras. Et hoc erat boni medici, ut ingressus ad infirmam civitatem sanandam, primum ad originem Passionis intenderet. Nam sicut de templo omne bonum egreditur; sic et de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primum ingreditur ad infirmum, de stomacho ejus interrogat, et eum componere festinat, quia, si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum erit, si autem dissipatus fuerit, totum corpus infirmum est; ita si sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret, si

autem corruptum fuerit, fides marcida est. Cor enim et stomachus sacerdotium intelligitur, quia in rebus spiritualibus per eos totus populus gubernatur. Sicut enim cor sapientiæ locus est; ita sacerdotes receptacula sunt sapientiæ spiritualis. Et sicut stomachus accipiens cibum, coquit eum in semetipso, et per totum corpus dispergit; sic et sacerdotes accipiunt scientiam sermonis, per Scripturas ex Deo, et coquentes eam in se, id est tractantes et meditantes apud se, universo populo subministrant. Videle ergo, sacerdotes, quomodo vos componatis in verbo et opere, quoniam sicut in corpore, si aliquod infirmatum fuerit membrum, non omnino languet et stomachus, si autem stomachus languescit, omnia membra inveniuntur infirma; sic si aliquis Christianorum peccaverit, non omnino peccant sacerdotes, si autem sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus convertitur ad peccandum. Ideo, si unusquisque Christianorum pro suo peccato dat rationem; sacerdotes autem non tantum pro suis, sed et pro omnium peccatis daturi sunt rationem. Vidit arborem pallentibus foliis marcidam, intellexit studiosus agricola, quia læsionem in radice habet. Nam vere quemadmodum cum videris arborem pallentibus foliis marcidam, intelligis quia aliquam culpam habet erga radicem; ita cum videris populum indisciplinatum et irreligiosum, sine dubio cognosce quia sacerdotium ejus non est sanum: » hæc *Chrysostomus*. Valde ergo deplendi sunt clerici quando cadunt, quia eorum casus est magis periculosus. Unde idem *Chrysostomus*: » Nihil in tantum destruit Ecclesiam Dei, sicut clericos laicis esse deteriores. »

5 CIRCUMSTANTIE ET SIGNIFICATIO SE-
CUNDÆ EJECTIONIS VENDENTIUM DE TEM-
PLO. — Cernens ergo Dominus in do-
mo Patris sui negotiationem seu la-
trocinium istiusmodi, ardore Spiritus
concitatus, fecit sibi flagellum de fu-
niculis, et *ejiciebat* ipse Dominus tem-
pli, *omnes vendentes et ementes* de
templo, cum hostiis suis, et *mensas*
nummulariorum, et cathedras venden-

tium columbas evertit; nec aliquod vas Deo non dicatum et sacratum, mercandi gratia per templum transferri permisit. Interdixit quidem de vasis mercationis et humanis usibus applicandis; non de vasis Deo dicatis, quia vasa divino cultui deputata, debebant ibi, et non alia esse. Ergo nec coplini, vel alia utensilia communia, per ecclesiam debent deportari. Unde *Beda*: « De vasis dicit illis, quæ mercandi gratia inferebantur. Ceterum absit, ut vasa Deo dicata Dominus ejiceret de templo, vel introferri prohiberet in templum; sed potius ubi futuri sibi examinis insigne prætendit exemplum immunda et profana eliminat vasa de templo, ac ne amplius inferantur prohibet; quando non solum de Ecclesia omnes repellat, ac deturbabit reprobos, verum etiam ne ultra ad turbandam Ecclesiam intrent æterno eos verbera compeccit. Sed et in præsentia hæc est vera domus Domini, id est cordis fidelium purificatio, ut non tantum peccata, quæ inerant, divinitus immissa compunctio tollat; sed etiam ne ultra repetantur, divina in eis gratia perseverans adjuvet: » hæc *Beda*. Et hæc fuit secunda ejectionis. Bis enim legitur Dominus hoc fecisse, ad significandum, quod ejiciendi sunt tales ab Ecclesia militante per sententiam, nec non a triumphante per pœnam. Ubi *Theophilus*: « Hoc etiam Dominus fecit in principio prædicationis suæ; et nunc, iterum illud fecit, quod ad crimen et in maximam redargutionem Judæorum redundat, quia non fuerunt ex priori admonitione castigati, et cum Dominus hoc toties fecerit, ipsi minime se correxerunt. » Unde et *Chrysostomus*: « In quo minor est excusatio Judæorum; quoniam cum bis hoc idem fecisset, morabantur tamen in sua dementia: » hæc *Chrysostomus*. Unde in prima ejectione ejecit tantum vendentes, et ex hoc nobis datur fiducia impetrandi. Ut quid enim vellet Dominus ibi nos orare, nisi ipse vellet non audire? Illic autem durius agendo, etiam ementes qui numero erant plures. In prima etiam expulsionem, eos appella-

verat negotiatores; sed ut statim patebit, hic acrius reprehendendo, appellat latrones, dans per hoc exemplum prælatis, quod durius debent arguere secundum peccatum, quam primum, quia gravius est, ceteris paribus, ratione ingratitude. Hic etiam et in prima ejectione major seriositas, et rigor et austeritas de Christo exprimitur, quam nusquam alibi de eo legitur: quia, secundum *Chrysostomum*, in propriis injuriis esse quempiam patientem, est laudabile; injurias autem Dei dissimulare, nimis est impium. Unde Christus injurias suas patienter sustinuit; injurias autem Patris sui nullatenus dissimulavit. Hæc flagellatio et ejectionis malorum de templo, olim præfigurata fuit in Heliodoro, qui cum audacter, manu armata, templum intravisset, ut illud spoliaret, quidam advenientes eum flagellaverunt, et tamquam mortuum reliquerunt. Heliodorus flagellatus fuit propter templi spoliationem, Judæi propter usuræ palliationem.

4 MORALITER QUOTIDIE DOMINUS INTRAT ECCLESIAS ET QUOS EXPELLI JUBET. — Moraliter autem, per hunc actum Christi datur intelligi, quod Deus quotidie suam ecclesiam intrat, et qualiter ibi unusquisque conversetur attendit. Caveamus ergo ne in ea risibus et fabulis vel aliis illicitis vacemus, ne improvisus veniens nos flagellet, et de ecclesia sua ac demum de regno ejiciat et expellat. Nam, qui peccata peccatis addit, quasi funem quo hic vel in futuro flagelletur vel ligetur, connectit. Funiculi ergo quibus mali ejiciuntur, sunt incrementa actionum malorum, quia *funiculis peccatorum suorum unusquisque constringitur*. Unde *Augustinus*: « Ergo quando aliquid patiuntur propter iniquitates suas, hi qui vel fecte bonum, vel aperte malum faciunt in ecclesia, agnoscant quia Dominus fecit flagellum de resticulis peccatorum suorum, et admonet eos ut mutent se, ne sint negotiatores; ne tandem audiant: Ligat illis manus et pedes, et projicite in tenebras exteriores: » hæc *Augustinus*. In hoc quod Dominus expulit de templo boves et oves; et

numularios, et vendente scolumbas evertit, mystice designatur quod prælati constanter debent reprimere hypocritas pelles ovinas simulantes, tyrannos cornu suæ potentiae bonos ventilantes, usurarios et simoniacos dona Spiritus Sancti, quæ per columbam intelliguntur, vendentes. Maxime autem ex hoc facto Domini enormitas simoniacæ pravitatis ostenditur; quia nusquam alibi corporaliter restitisse, et alios impulsisse vel eiecisse narratur. Si igitur eum in hoc quoque imitari volumus, si non aliter possumus, etiam violenter simoniacos ab Ecclesia pellere debemus; si tamen vires suppetant, quibus hoc sine Ecclesiæ detrimento facere valeamus. Audite hæc, simoniaci, audite, negotiatores nefandi; aut a negotiis cessate, aut de templo exite. Vos cum numularii estis, vos columbas et gratiam Sancti Spiritus venditis, vos sine nummo et pretio nihil agitis. Omnes quidem simoniaci a templo Dei vel ante humanos, vel ante Dei oculos ejiciuntur, et Dei dono privantur. Similiter clerici et religiosi, qui in templo Dei sunt deputati; si secularibus et terrenis negotiis se implicent, merito ejectionem a Deo, et ejus indignationem timere debent. O quanta mala gerunt hodie in Ecclesia, quæ si Dominus invenisset, utique graviter tunc punivisset! Unde ait *Beda*: « Ejecit commercia rerum humanarum de domo illa, in qua divinas tantum res agi, hostias et orationes Deo offerri, verbum Dei legi, audiri, et decantari præceptum erat. Et quidem credendum est, quia ea tantum vendi vel emi repererit in templo, quæ ad ministerium necessaria essent ejusdem templi; juxta quod alias factum legimus, cum idem templum ingrediens invenit in eo vendentes et ementes oves, boves et columbas, quæ nimirum omnia non nisi ut offerrentur in domo Domini, eos qui de longe venerant ab indigenis comparare credendum est. Si ergo Dominus nec ea volebat in templo venundari, quæ in templo volebat offerri, videlicet propter studium avaritiæ, sive fraudis, quod proprium solebat esse negotia-

torum facinus; quanta putas animadversione puniret, si invenisset ibi aliquos risui vel vaniloquio vacantes, aut alii cuilibet vitio mancipatos? Si enim ea, quæ alibi libere geri poterant, Dominus in domo sua, videlicet temporalia negotia geri non patitur; quanto magis ea quæ nusquam fieri licet, plus cœlestis iræ merentur, si in ædibus Deo sacratis aguntur? » hæc *Beda*.

5 ITEM MORALITER, CHRISTUS INTRANS IN ANIMAM HOMINIS QUATUOR EX EA PEL-
LIT. — Moraliter, tempore isto sancto, appropinquante Paschate Judæorum, id est confitentium, ascendit Jesus Jerusalem, id est cor humanum vel animam sanctam et devotam, per gratiæ sublimationem elevatam, nam Jerusalem in alto sita est; unde dicitur, quod ascendit. Templum in Jerusalem est eminentior pars animæ, puta superior pars rationis, quæ soli Deo et æternis debet intendere; illuc ascendit Deus per effectum sacramenti, vel etiam, sua præsentia spiritali animam visitando. Sunt autem quatuor præcipue quæ Christus in templo spiritali non patitur, designata per quatuor quæ invenit in templo materiali; et sunt quatuor defectus etiam in viris religiosis quandoque reperti. — Primum est nimia sollicitudo temporalium in acquirendo ipsa et conservando; hoc significatur per æs quod Christus effudit de templo. Non autem sollicitudo temporalium simpliciter prohibetur, sed nimia; et ne in templo sit, id est in mente, quæ solis æternis debet vacare. Unde quando temporalia in hoc templo habentur, peccatur mortaliter; quia creatura ponitur loco Creatoris, et temporalia, loco æternorum: — Secundum est incautus usus temporalium, et incircumspecta consideratio de evitandis periculis; quod signatur per bovem, qui cum libenter herbas comedit, quandoque nociva in herbis absconsa devorat et deglutit. Sic plerumque accidit, cum utimur temporalibus, volendo accipere id quod est necessarium, quia latet sub necessitate superfluitas, et voluptas. — Tertium est timor inordinatus et

stolidus; quod signatur per ovem, in qua plus abundat privatio intellectus quam in aliis quadrupedibus, et si tempore tonitruï remanet sola et fuerit impregnata, abortit præ timore. Sic homines nimis timidi abortiunt fructum profectus spiritualis. — Quartum est inexpeditio, vel tarda progressio, in expletionem operum virtuosorum; et hoc significatur per columbam, quæ nimis deliberat de volatu, collum undique circumflectendo et circumspiciendo ad quam partem ire velit; sed sæpe interim sagitta illam percutit, vel accipiter rapit, sic accidit hominibus pigris, tardis, et inexpeditis. Sed omnia talia a Christo in suo ingressu, a templo animæ expelluntur; facit enim flagellum de funiculis tribus: quorum primus est infirmitas corporalis; secundus, tribulatio cordialis; tertius, ex instinctu divino admonitio spiritualis. Ille flagello Christus prædicta quatuor ab anima fugat et ejicit; et nihilominus cathedras et mensas evertit, ne facilem ingressum habeat.

6 QUOMODO ECCLESIA DOMUS ORATIONIS FIT SPELUNCA LATRONUM? — *Et dicit eis*, quos de templo eiecerat: *Scriptum est*, scilicet in Isaia: *Domus mea*, id est nomini et cultui meo dedicata, *domus orationis vocabitur*, non rapinæ vel furti, non negotiationis, et vanæ locutionis, vel spectaculi. Et ex hoc datur nobis magna fiducia impetrandi. Utquid enim vellet Dominus ibi nos orare, nisi ipse vellet nos exaudire? In hoc etiam ostendit se illis Deum esse, quia templum solius Dei est domus. Ubi *Ambrosius*: « Deus enim templum suum non mercedationis vult esse diversorium; sed domicilium sanctitatis. » Ubi et *Origenes*: « In quo non debent vendere et emere; sed orationibus tantum vacare, qui congregantur in domo orationis. » Nemo ergo, ut ait *Augustinus*, in oratorio aliquid agat, nisi ad quod factum est, unde et nomen accepit. Sed, heu! nunc domus Dei domus dissolutionis et cupiditatis potest vocari. Ideo subditur: *Vos autem fecistis illam speluncam latronum*, latrones enim non curant nisi de lu-

eris temporalibus, quocumque modo acquirant; et ideo in speluncis se abscondunt. Unde ait *Gregorius*: « Domus orationis spelunca latronum facta fuerat, quoniam ad hoc in templo assistere noverant, ut aut non dantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritualiter necare. Templum quoque et domus Dei est ipsa mens humana et conscientia fidelium. Quæ, si quando in læsione proximi, perversas cogitationes profert; quæ in spelunca latrones resident. Et non jam domus orationis, sed spelunca latronum est, quando, relicta innocentia et simplicitate sanctitatis, illud conatur agere, unde valeat proximo nocere: » hæc *Gregorius*. Spelunca latronum dicitur esse locus, ubi spolia quæ latrones rapiunt congregantur; et hoc fecerunt sacerdotes de templo, quia non curabant de cultu Dei, sed magis de excoriatione populi, et hoc per astutias varias et exquisitas. Similiter et hodie clerici plus curant de suo lucro, quam de Ecclesiæ servitio. Sicut enim magni latrones, in speluncis suis existentes, quando sciunt transire aliquos parum habentes, non exeunt de speluncis, sed mittunt famulos suos ad exspoliandum illos; quando vero sciunt transire homines multum pecuniosos, currunt illuc de primis ad illos; sic multi canonici et clerici, quando sciunt lucrum magnum, currunt ad ecclesiam; sed quando lucrum est modicum, remanent in domibus, et se subtrahunt, ac clericos suos ad ecclesiam mittunt. Et nota quadruplicem usum ecclesiæ: quia primo est domus reconciliationis, quoad pœnitentes, secundum illud Genesis: *Non est hic aliud, nisi domus Dei et porta cæli*; secundo, domus orationis, quoad proficientes, sicut dicitur hic; tertio, domus instructionis, quoad perfectos, secundum illud Isaïæ: *Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob et docebit nos*; quarto, domus jubilationis et laudis, quoad omnes, secundum illud Psalmistæ: *In ecclesiis benedicite Deo*, et illud: *Beati qui habitant in domo tua, Domine*. Sed fit spelunca latronum, se-

eundum quadruplex latrocinium : vel Scripturarum, quando corrumpuntur, ut ab hæreticis ; vel gratiarum, quando sacramenta venduntur, ut a simoniacis ; vel præbendarum, quando emuntur, ut ab ambitiosis ; vel pecuniarum, quando male expenduntur, ut a voluptuosus. Vel, secundum *Hieronymum*, latro est, et templum Dei in latrocinium, seu latronum speluncam convertit, qui lucrum de religiosis sectatur. Hoc lucrum sectantur aliqui per studium scientiæ, ut quæstuarii advocati ; aliqui per fortitudinem potentiae, ut nobiles ; aliqui per oblationem munerum, ut divites mundi. De his omnibus dicit Joannes : *Quotquot venerunt, fures sunt et latrones.*

7 MULTI IN TEMPIO SANANTUR. — *Et accesserunt ad eum cæci et claudi in templo, testes vocis et laudis puerorum, et sanavit eos ; ut quod pueri clamabant verbis et ore, ipse ostenderet factis et opere, quasi etiam testis ipsorum. Clamabant enim Hosanna, id est salvifica ; quibus per opera respondit, quia salutem tribuit. Ac si diceret : Bene clamatis Salvatore, quia ecce do salutem. Moraliter, cæci sunt ignorantes, claudi vero rectitudinem justitiæ dimittentes ; et isti curantur per Jesum, et per bona consilia et hortamenta sectatorum ejus. Considera nunc quod Dominus cum magno honore receptus, propter exhibitam sibi reverentiam non dimisit justitiam ; quia mox templum intravit, et omnes vendentes et eementes inde eiecit ; nec propter severam justitiam omisit suam misericordiam, quia mox cæcos et claudos sanavit. Propter quod datur intelligi, quod iudex et prælati propter impensum sibi favorem, non debent dimittere justitiæ rigorem ; nec propter rigorem justitiæ, debent dimittere dulcedinem misericordiæ.*

8 INDIGNATIO PHARISÆORUM DE LAUDIBUS PUERORUM, ET CHRISTI RESPONSIO. — *Videntes autem et admirantes principes sacerdotum et Scribæ, mirabilia quæ fecit Jesus, in tantæ multitudinis de templo ejectione, ac in cæcorum et claudorum sanatione, et pueros clamantes in templo, ipsum*

scilicet esse verum Christum, *et dicentes Hosanna filio David*, ipsi enim pueri et ceteræ turbæ eum laudibus Christum usque in templum deduxerunt, moti contra ipsum rancore et invidia, *indignati sunt*, quia mali de laude honorum dolere consueverunt. Ubi *Chrysostomus* : « Qui ingrediebatur ut homo, laudabatur ut Deus. Qui celabatur in carne, demonstrabatur in voce. Quem malitia sacerdotum, quasi hominem, blasphemabat ; hunc innocentia parvulorum, quasi Deum, exaltabat. Quantum autem ille glorificabatur, tantum sacerdotes invidia torquebantur ; et illius honor fiebat illis tormentum. Sic enim est res, quando boni in sua virtute laudantur, mali in sua invidia cruciantur : » hæc *Chrysostomus*. Cumque manus non auderent timore populi in eum injicere, nec miracula sic manifesta impugnare, arguebant tamen Dominum de applausu, quem sustinebat circa se ; et testimonium populi atque puerorum clamantium : *Hosanna, filio David*, vertebant in calumniam, quod videlicet hoc non dicitur, nisi soli Filio Dei. Unde *et dixerunt ei : Audis quid isti dicunt ?* Quasi dicerent : Talem laudem de et merito non deberes sustinere : quia si tu justus et bonus esses, talem gloriam talemque applausum declinares. Ubi *Chrysostomus* : « Et nimirum hoc Christi erat dicere ad eos : Non auditis quid hi dicunt ? Sicut enim Deo cantabant illi pueri. » Et iterum : « Et vos videtis quæ ego facio ; illos loquentes attenditis, et me facientem non consideratis ; ego factis interpretor voces illorum : » hæc *Chrysostomus*. *Jesus autem dixit eis : Utique, scilicet audio, et audire debeo, quia hoc est ex divina præordinatione, secundum quod scribitur in Psalmo. Numquam enim legistis ibidem : Quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem ?* Et bene dicit, *perfecisti*, laus enim inchoata fuit a turbis in via. Profert autem de Psalmo exemplum, ut, tacente Domino, testimonium Scripturarum firmaret dicta puerorum. Quasi diceret : Vos qui estis Legisperiti, debetis Scripturam

hanc scire; et per consequens me non reprehendere. Ubi idem *Chrysostomus*: « Intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, sed simplicitate cordis. Infantes enim lactentes nec intelligere aliquem, nec laudare possunt. Lactentes enim dicebantur, quoniam quasi lactis suavitate, ita mirabilium delectatione excitati, clamabant sicut scriptum est: *Sed exaltavi animam meam; sicut ablactatus est super matre sua*, etc. Lac enim

dicatur opus miraculorum, quia miracula nullum laborem videntibus ponunt, sed videntes admiratione delectant, et ad fidem molliter invitant. Panis autem est doctrina perfectæ justitiæ, quam accipere non possunt, nisi exercitati sensus circa res spirituales: » hæc *Chrysostomus*. Et omnis simplex doctrina, secundum Apostolum, lac dicitur, quia delectat, et faciliter capitur, sicut lac sine dolore dentium sugitur.

ORATIO

Generale terroris tui, Domine, signum fecisti, quando flagello de funiculis facto, omnes de templo ejecisti, præ tendens in oculis flammam tuæ divinitatis, precor et obsecro, Domine, te; da mihi te terribilem præsentem attendere, ut sancto te timeam timore. Magna enim sunt judicia tua, Domine, et inscrutabilia, quæ, cum considero, contremiscunt omnia ossa mea; quoniam non securatur homo vivens super terram, sed in futurum omnia reservantur incerta, ut semper serviamus tibi, pie et caste in timore, et exultemus tibi cum tremore. Amen.

CAPUT XXX

DE DUOBUS MINUTIS VIDUÆ, ET DE PHARISEI ET PUBLICANI ORATIONE.

Marci cap. XII et Lucæ cap. XVIII et XXI.

1 DUO MINUTA VIDUÆ MAGIS A DEO ACCEPTA QUAM DIVITUM OBLATIONES. — *Et sedens Jesus contra gazophylacium*, id est divitiarum repositorium, aspicebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium, et poneret munera sua, id est oblationes in illud. Erat autem gazophylacium area foramen desuper habens, juxta altare ad dexteram posita, in qua mittebatur, et servabatur pecunia pro sustentatione ædificiorum templi, et pro aliis quæ erant ad templum et ministerium necessaria; nec non pauperibus et viduis inde nutriendis, ac pro sacerdotibus et ministris. Dicitur autem gazophylacium porticus, ubi tales arcæ et oblationes servabantur; de quo etiam alibi in Evangelio dicitur:

Hæc locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo. Unde ait *Beda*: « Quia, sermone Græco *γυλακή* servare interpretatur, et *gaza*, lingua Persica, divitiæ vocantur, gazophylacium locus appellari solet, quo divitiæ servantur; quo nomine et arcam, in qua donaria populi congregabantur ad usus templi necesarios, et porticus in quibus servabantur, appellabant: » hæc *Beda*. *Et multi divites jactabant multa. Vidit autem et quandam viduam paupereculam mittentem æra minuta duo*, id est duos nummos æreos, valentes unum quadrantem, seu quartam partem sicli, scilicet obolos quinque, quos cum sudoribus ad diuturnum victum acquisierat; *Et dixit discipulis quod plus omnibus misis-*

set : quia miserat de penuria sua, et sibi necessaria omnia quæ habuit, et totum victum suum, id est omnia necessaria corpori, sine quibus non est vivere, se de cetero in totum committens Deo. Alii vero ex superabundanti sibi, et ex superfluo miserunt, quod non debebant retinere, sed erogare. *Dixit ergo illis : Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quam omnes misit. Nam omnes hi, divites scilicet, ex abundanti sibi miserunt in munera Dei; hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit.* Non dicit quod miserunt quod abundat; sed ex eo quod abundat illis et *ex abundanti*, ad denotandum quod non dederunt totum superfluum, sed partem modicam. Sacerdotes quippe, qui erant avari, docebant quod ille qui plus offerebat in templo absoluto loquendo, plus habeat de merito; quod falsum est, quia quantitas meriti non accipitur secundum quantitatem doni absolute, sed per comparisonem ad facultatem dantis, et promptitudinem suæ voluntatis et devotionis. Unde, secundum doctrinam sacerdotum, multi divites actabant munera multa et magna; sed secundum Christi sententiam, vidua hæc pauper *plus quam omnes misit*, non absolute loquendo, sed, considerata facultate et bona voluntate sua; non effectum ponderis, sed affectu devotionis; non quidem plus in quantitate, sed *plus* in caritate, at dicatur *plus*, quia ampliori desiderio atque fervore, quod enim potuit, misit, et quod non potuit, desideravit; item, *plus* comparatione, quia totum dedit; item, *plus* dati qualitate, quia de sibi necessario; item, *plus* divina acceptione, quia Christus plus approbavit. Præfertur ergo divitibus vidua paupercula, quia plus est pauperi dare modicum, quam diviti dare multum, sicut plus est puero ferre pondus parvum, quam forti viro ferre magnum; et Deus plus attendit dantis affectum, quam donum, et plus ponderat quantitatem devotionis quam muneris. Unde ait *Hieronymus* : « Non quantum, sed ex quanto dederis, considerat Deus. »

Unde et *Gregorius* : « Cor namque et non substantiam pensat Deus, nec perpendit quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur. » Unde etiam *Chrysostomus* : « Non etiam paucitatem oblatis, sed copiam affectus intuitus est Deus. Quod si nequis tantum offerre, sicut et vidua; offer saltem totum superfluum : » hæc *Chrysostomus*.

2 MYSTICA ET MORALIS HUIUS FACTI APPLICATION. — Si autem bina minuta, quæ vidua misit in arcam, plus omnibus muneribus Deo placuerunt; sic amor Dei et proximi omnia vincit, qui semper in area cordis servari debet. Per duo etiam minuta animam et corpus accipere possumus, quæ devote Deo offerre debemus. Morally autem, hæc vidua pauper dici potest persona simplex, carens divitiis et Scripturarum notitia, quæ tamen apud Deum plus meretur orationibus, et vita, quam potentes in temporalibus et magna scientia. Unde cum *Augustinus* legisset vitam Antonii, dixit : « Simples et indocti rapiunt cælum, et nos cum litteris nostris demergimur in infernum ! » Ista quoque vidua signat cujuslibet fidelis animam, quæ nunc debet se reputare viduam, quamdiu est ab amplexibus sponsi sui Christi separata; et sicut vidua ducit semper vitam lugubrem, et induit vestes viduitatis suæ, sic anima devota debet esse in luctu poenitentiae, et corpore et mente in humilitate. Hæc debet offerre Christo duo minuta, scilicet : affectum compassionis verbi et facti; et quandoque verbum compassivum bene valet factum, et quandoque melius est quam datum. Unde *Theophilus* : « Vidua ista anima hominis est, relinquens Satanam, cui fuerat adjuncta, quæ mittit in templi ærario duo minuta, carnem scilicet et mentem : carnem quidem per abstinentiam, mentem vero per humilitatem, ut sic audire valeat : quod totum victum suum posuit, nihil de suo relinquens mundo. » Unde et *Beda* : « Hic nobis locus moraliter quidem intimat, quam sit acceptabile Deo, quicquid bono animo attulerimus. Juxta vero leges allego-

riæ : divites, Judæos designant de justitia Legis elatos : vidua autem pauper, Ecclesiæ simplicitatem designat, quæ recte *paupercula* vocatur, quia vel superbiæ spiritum, vel concupiscentias temporalium, vel peccata tamquam mundi divitias abjicit; *vidua* vero, quia vir ejus pro ea mortem pertulit. Hæc in gazophylacium æra mittit *duo minuta*, quia in conspectu divinæ majestatis, cum dilectione Dei et proximi, seu fidei orationisque munera defert; quæ considerata propriæ fragilitatis minuta, sed merito piæ devotis accepta, cunctis superbiorum Judæorum opibus præstant. Ex abundantia enim, sibi Judæus mittit in munera Dei, qui de justitia sua præsumens hæc apud se orat, quasi non apud Deum : *Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum raptores, injusti*; omnem autem victum suum Ecclesia in Dei munera mittit, quia omne quod vivit, non sui meriti, sed Dei esse muneris intelligit, dicens : *Deus, propitius esto mihi peccatori* : » hæc Beda.

3 PHARISÆI ORANTIS JACTANTIA. — *Dixit autem tunc Jesus et ad quosdam, quasi singulares, et se aliis præponentes, qui in se confidebant, et de propriis meritis præsumebant tamquam justi, pro operibus suis exterioribus, et aspernabantur ceteros, tamquam injustos, et sic dupliciter superbiebant, scilicet : quia de suis meritis confidebant, et quia ceteros despiciebant, ideo justi non erant, quia humilitatem sine qua nullus justus est, non habebant; parabolam istam, de Phariseo apparente justo, et Publicano peccatore publico ascendentibus in templum et ibi orantibus. Duo homines ascenderunt in templum, quia templum in alto situm erat, et ascensum quindecim graduum habebat; ut orarent, quia hic est finis debitus eundi ad ecclesiam, scilicet ad orandum, non ad confabulandum, non ad vanitates videndum : Unus erat Phariseus et alter publicanus. Phariseis quippe loquebatur Dominus, qui inde Pharisei, id est *divisi*, dicuntur, quia apparentes justi, se præ ceteris meliores esse putabant. His autem unum*

Phariseum Dominus opposuit, in quo quasi in speculo ceteri quales erant videre potuissent; et fortasse idem ipse præsens ibi erat, de quo Dominus ista dicebat. Ubi *Theophilus* : « Causa igitur confidentium in se, non autem totum attribuentium Deo, sed ob hoc ceteros contemnentium, parabolam istam proponit, ostendens quod justitia, quamvis hominem approximet Deo, si tamen assumat superbiam, ad infimum dejecit hominem. Est autem superbia Dei contemptus. Quoties etenim aliquis non Deo, sed sibi adscribit bona quæ facit, quid est aliud quam Dei negatio? » hæc *Theophilus*. *Phariseus* superbus se jactabat, et justificabat; alios accusabat, et se eis præferens, *stans hæc apud se, orabat : Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum, etc., Jejunio bis in sabbato*, id est in septimana; *decimas de omnium quæ possideo*. Hæc autem sunt indicia superbiæ, quam Deus a longe cognoscit, sed non ignoscit. De utraque parte justitiæ Phariseus se laudat : quarum una est declinare a malo; altera lacere bonum. De prima se laudat, dicens : *Non sum sicut ceteri hominum*; de secunda, dicens : *Jejunio bis in sabbato*. Phariseus ergo bene dicitur quasi *divisus*, quia gestu, habitu et conversatione erat a ceteris distinctus. Unde dicebat : *Non sum sicut ceteri hominum*; et verum dixit, non quidem in justitia, sed in superbia. Male quippe incepit, debuit enim incipere a sui accusatione, secundum illud Proverbiorum : *Justus in principio accusator est sui*; in medio supplicare, et orare; et in fine, gratias agere, sicut sacerdos facit in missa sua : primo enim accusat se in generali confessione; secundo, Deum suppliciter deprecatur multiplici oratione; ultimo, Deo regratiatur, dicendo : *Ite, missa est*, vel : *Benedicamus Domino*, et respondetur : *Deo gratias*. Iste autem non se accusavit, sed laudavit; non Deum rogavit, sed laudanti insultavit; nec gratias agendo, Dei dona, sed sua merita pensavit. Publice quidem arguere vitia omnibus licet, nulli autem, nisi paucis, ut ad certam personam descendant; in quo

Pharisæus reprehensibilis erat. Secundum *Bedam*, de verbis elati Pharisæi, quibus humiliari meruit, possumus e diverso humilitatis formam, qua sublimemur, assumere; ut sicut ille consideratis et pejorum vitiis et suis virtutibus, est elatus ad ruinam, ita nos non nostra solum pigritia, sed et meliorum virtutibus inspectis, humiliemur ad gloriam.

4 PUBLICANI ORANTIS HUMILITAS. — *Et Publicanus humilis a longe stans*, propter timorem, quasi non esset dignus appropinquare, *noiebat nec oculos in cælum levare*, propter pudorem, quia iudicabat se indignum præ verecundia peccatorum, quasi pro peccatis non audens respicere cælum; *sed percutiebat* propter contritionis dolorem *pectus suum*, tamquam totius mali originem, *dicens*, per humilem confessionem: *Deus*, qui omnia potes, *propitius esto mihi peccatori*. Ecce sui accusatio, et pura confessio, et ista faciunt ad peccatorum remissionem; hæc enim sunt indicia humilitatis, quam Deus de prope aspicit et cognoscit. Merito autem pectus suum percutiebat, quia ibi peccaverat, ubi fons et fovea et origo mali erat. Ibi enim est cor bonorum omnium atque malorum secretarium; inde omnia bona et omnia mala procedunt. Hoc ergo publicanus percutiebat, quia, secundum *Augustinum*, est arguere quod latet in pectore, et evidenti pulsu occultum peccatum castigare; ac pectus percutiendo, se de ipso quodam modo vindicabat et dicebat: *Deus*, *propitius esto mihi peccatori*; non attendas hujus pravi cordis consilia, dele peccata, et propitius esto. Nihil in me est unde tibi placere et veniam consequi debeam, quoniam corde et corpore, cogitationibus et operationibus *tibi peccavi*. Omnibus iniquior ego sum, et nisi per misericordiam tuam salvari non possum; ideoque *propitius esto mihi peccatori*. Publicanus, quasi publicus peccator dicitur. Publicani enim dicebantur exactores vectigalium publicorum, et exactio tributi erat contra Legem; ideo exactores, peccatores vocabantur. Iste ergo sicut humilis appropinquare non

audebat, ut Deus ad eum appropinquaret; non aspiciebat, ut aspiceretur; percutiebat pectus suum, pœnas de se exigens, ut Deus parceret; confitebatur, ut Deus ignosceret; et non minus se accusabat, quam Pharisæus se justificabat.

5 EXAUDITUR PUBLICANUS, DUM REJICITUR PHARISÆI ORATIO. — Sed quo fructu? Qua mercede? Quia ignovit Deus quod ipse agnovit, et justificatus inde recessit. Unde sequitur: *Amen*, id est vere, *dico vobis, descendit*, scilicet de domo Dei, *hic*, scilicet Publicanus, *justificatus*, id est de impio per gratiam factus justus, *in domum suam ab illo*, id est plus quam ille; vel, *ab illo*, id est præ illo remanente in fœcibus suis. Et merito magis quam ille: quia habebat ille justitiam suam præsumptam, hic veram; ille apud se de operibus, hic vero apud Deum, ex fide justificatus est; ille enim superbe de bonis gloriabatur, hic vero humiliter mala confitebatur. Sed, secundum *Augustinum*, melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio. Et hic est argumentum quod melior est peccator humilis, quam justus superbus, quia eo ipso quod peccator se humiliat, jam non est peccator; et justus eo ipso quod superbit, jam non est justus. Unde ait idem *Augustinus*: « Enumerationi meritorum præferetur confessio peccatorum, propter quod dicitur: *Ita gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia*, id est, qui non reputant se indigere illa. » In quo miro modo reprimitur superbia humana, ut non de suis meritis homines præsumant. Ubi *Beda*: « Quantam veniæ fiduciam digne pœnitentibus præbet, quod Publicanus qui reatum suæ nequitiae perfecte cognovit, flevit, confessus est; etsi injustus ad templum venit, justificatus a templo rediit. » Ubi et *Ambrosius*: « Introduxit Pharisæum et Publicanum in templo orantes, et docuit etiam si bona cetera habeat, quod magis superbus offendat, quam humilis, qui nulla virtutum dote subnixus sit. Studuit enim diabolus

supplantare bonis operibus intentos. Quantum laboravit Pharisæus ille ne raperet aliena, ne injustus esset, ne adulteraret, ne peccaret sicut Publicanus, ut bis in sabbato jejunaret, ut decimas daret omnium quæ acquireret! Quis nostrum hæc fecit? Advertit hoc diabolus, et perfodit eum ulcere gravi, ut mente carnis inflatus, in eo in quo laudabilis fore crederetur, ibi reprehensibilior judicaretur: » hæc *Ambrosius*.

6 NON EX OPERIBUS GLORIANDUM, SED HUMILITER IN GRATIA CONFIDENDUM. — Hic ergo ostenditur, non ex operibus esse gloriandum; sed humiliter in gratia confidendum. Unde *Basilus*: « Cum accesseris ad prædicandum Dominum, prosterne te humiliter in conspectu ejus; nec postules quidquam quasi ex gratia meritorum tuorum. Et si est tibi conscientia alicujus boni operis, cela illam, ut, te silentium agente, multipliciter tibi restituatur a Domino; et peccata tua cito produca in medium, ut deleat ea Dominus, cum confessus fueris ea. Non te justifies orans, ne sicut Pharisæus ille, excas condemnatus. Memento Publicani, ut ita sicut ille veniam delictorum tuorum invenias: » hæc *Basilus*. Ubi et *Chrysostomus*: « Geminas aurigas et duas bigas, in stadio positas, sermo præsens proponit: in altera quidem justitiam cum superbia; in altera vero peccatum cum humilitate. Et vides bigam peccati superare justitiam, non propriis viribus, sed humilitatis conjunctæ; illam vero devictam, non fragilitate justitiæ, sed mole et tumore superbiæ. Nam sicut humilitas per sui eminentiam peccati pondus superat, et saliens attingit Deum; sic superbia ob sui molem de facili justitiam deprimit. Si ergo plura facta strenue geras, putas autem te posse præsumere, tota caruisti oratione. Si vero mille feras in conscientia fascies reatum, et hoc solum de te credas, quod es infimus omnium, multam obtinebis ante Deum fiduciam. Hæc igitur fastus inflatio ab ipsis cælis potest deprimere non caventem; humilitas vero et ab ipso abyso reatum hominem sublimare. Hæc enim præ

Pharisæo Publicanum salvavit, Latronemque ante Apostolos in paradysum duxit; illa vero incorpoream ingressa est Potestatem. Ceterum si juxta delicta humilitas tam facile currit, ut superbiam justitiæ transeat; si justitiæ conjunxeris eam, quo non ibit? Assistit ipsi tribunali divino, in medio Angelorum, cum fiducia multa. Rursus, si fastus conjunctus justitiæ eam deprimere potuit, si conjunctus sit peccato, in quantam gehennam detrudet? Hæc dico non ut negligamus justitiam, sed ut fastum vitemus: » hæc *Chrysostomus*.

7 PŒNA SUPERBIÆ MERCESQUE HUMILITATI PROMISSÆ. — Deinde, Dominus suæ sententiæ causam assignans, scilicet quare Publicanus magis justificatus descendit, consequenter inferendo subjungit: *Quia omnis generaliter sine exceptione, scilicet sive laicus, sive clericus, sive religiosus; item, sive parvus, sive medioeris, sive quantumcumque magnus, qui se exaltat superbiendo, sicut fecit Pharisæus, humiliabitur, et dejicietur, vel in hoc seculo per miseriam, vel in futuro per pœnam æternam; et qui se humiliat, sponte per veram pœnitentiam et peccatorum confessionem, sicut Publicanus, exaltabitur, in gloria per remunerationem. Nam, secundum Sapientem: Ante ruinam exaltatur cor, et ante gloriam humiliatur. Et ut vulgariter dicitur: Non est vallis quæ non habeat collem, nec et collis quæ non habeat vallem. Sicut ergo Publicanus, se humiliando, est exaltatus; ita et Pharisæus, se exaltando, est humiliatus. Sicut enim in statera materiali una parte depressa, altera elevatur, et e converso; sic in statera divinæ justitiæ decretum est, ut qui elevantur per superbiam in præsentī vita, deprimantur per pœnam confusibilem in futuro; et e converso, qui se deprimunt in præsentī ob Dei reverentiam, eleventur in futuro ad gloriam. Si ergo sic reprehenditur et sic confunditur, qui superbè gratias agit, et cetera bona facit; quid de illo erit qui gratiam impugnat, et non bona facit? Certum itaque tene, superbe, quia si humiliatus non fueris Deo,*

velis nolis, humiliaberis diabolo. Et ideo caveat quisque ne sibi superbia dominetur; quia, ut ait *Augustinus*: « Vae homini cujus auriga superbia est! Necesse est enim ut in præceps eat. » Si consideremus exitum rei: in Lucifero superbiante, et in Christo humiliante; in Eva elata, et in Virgine humiliata; in divite purpurato, et in Lazaro ulcerato; in Phariseo se extollente, et in Publicano poenitente, videmus manifeste quam verum sit quod hic Dominus dicit, quia: *Omnis qui se exaltat humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur*. Et ideo bene dicit quidam philosophus: Inter sapientes sapientior est, qui humilior est. Hic autem versiculus, scilicet: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur*, toties a Domino in Evangelio iteratur: ut deprimat superbiam, quam super omnia vitia detestatur; et humilitatem commendat, quam super omnem virtutem, et sæpius laudare dignoscitur. Radix enim omnium malorum est superbia, et custos omnium virtutum humilitas est. Unde *Theophilus*: « Quia enim superbia plus quam aliæ passionēs vexat hominum mentes, ideo crebrius de hac monet. » Unde et *Chrysostomus*: « Simus itaque humiles, ut simus excelsi, etenim cum abundantia multa humiliatur despectio. Nihil enim ita Deus avertit sicut superbiam, propterea et a principio omnia fecit ut hanc auferat passionem: propter hoc mortales facti sumus, in miseriis et planctibus, propter hoc in labore et sudore, in laboratione continua et miseria. Etenim a despectione peccavit primus homo, petens Dei æqualitatem; propter hoc neque quæ habebat mansit habens, sed ab his cecidit. Tale enim quid est despectio, quod non solum nobis adjicit correctionem vitæ, sed et quæ habemus abscindit, et his officit; sicut humilitas non solum eorum quæ sunt nihil abscindit, sed et quæ non sunt adjicit. Hanc itaque zelemur, hanc persequamur, ut et præsentī potiamur honore, et futura fruamur gloria: » hæc *Chrysostomus*.

8 QUOSNAM MYSTICE ET MORALITER SIGNABANT PHARISÆUS ET PUBLICANUS?

— Mystice, per Phariseum Judaicus populus designatur, qui ex beneficiis Legis et Prophetarum susceptis, de sua sanctitate præsumens Gentiles aspernabatur; per Publicanum vero Gentilis, qui peccata sua, Apostolis prædicantibus, recognoscens, humiliter ea confitebatur: propter quod Gentilis justificatus est per fidei Christi receptionem, et Judæus damnatus per suam obstinationem. Unde *Beda*: « Typice autem, Phariseus est populus Judæorum, qui ex justificationibus Legis extollit merita sua; Publicanus vero Gentilis est, qui longe a Deo positus, confitetur peccata sua: quorum unus superbiendo recessit humiliatus, alter lamentando appropinquare meruit exaltatus. » — Moraliter, hi duo homines signant universitatem hominum, scilicet justos Phariseus, et impios Publicanus: uterque debent ascendere in templum ad orandum, impius pro venia, justus pro perseverantia. In templum autem spirituale, quod est Deus, debemus ascendere orando, quia secundum *Damascenum*, oratio est ascensus mentis in Deum; et, secundum *Augustinum*, oratio est pius affectus mentis in Deum directus.

9 PRINCIPES SACERDOTUM JESUM QUÆRUNT OCCIDERE. — *Principes autem sacerdotum*, scilicet pontifices, qui spiritualibus præerant, et *Scribæ*, id est, qui doctrinæ Legis et Prophetarum intendebant, et *principes plebis*, scilicet, qui in temporalibus disponendis præsidebant, moti contra Jesum invidia et rancore, *quærebant illum perdere*, qui tamen venerat eos salvare, excogitantes diversas vias et modos quomodo possent illum occidere. Unde *Bernardus*: « O bone Jesu, totus mundus videtur contra te conjurasse, et hi in persecutione tua primi sunt, qui videntur regere populum, dirigere principatum! » Et non *inveniebant quid facerent illi*, id est causam rationabilem eum occidendi, cum esset justus et innocentissimus; nec etiam audebant, timore populi: *Omnis enim populus suspensus erat audiens illum, ... et admirabatur super doctrinam ejus*. Unde *Beda*: « Quæ-

rebant illum perdere, vel, quia quotidie docebat in templo; vel, quia latrones eiecerat de templo: vel, quia veniens illuc quasi Rex et Dominus, a credentium turba laudem hymni cœlestis accepit; vel, quia suo magisterio neglecto, plures ad eum audiendum confluere cernebant.» Unde et *Cyrillus*: « Decebat autem, ex his quæ Christus dixerat et fecerat, eum adorare ut Deum; sed ipsi nequaquam hoc facientes, querebant eum occidere. » Sed, ut ait *Gregorius*, Redemptor noster prædicationis verba nec indignis, nec ingratius subtrahit. Nam subditur: *Et erat tunc docens quotidie in templo*, reddens eis bonum pro malo. Quia enim erat proximus Passioni, instabat docendo. Ecce optima commutatio, quia de domo negotiationis facta est schola veritatis, templum orationis, locus devotionis. Ubi idem *Gregorius*: « Nunc usque agitur quod factum fuisse perhibetur; cum enim mentem fidelium ad cavenda subtiliter erudit, et quotidie Veritas in templo docet: » hæc *Gregorius*.

10 CHRISTUS BETHANIAM REVERTITUR. — Et stetit Jesus publice in templo prædicans populo et respondens principibus usque quasi sero, et tota die ipse et sui jejuna-verunt. *Et circumspexit omnibus, cum jam vespertina esset hora*, quæ erat hora declinandi ad hospitium; et nullus eum invitaret, vel colligeret, relictis illis, *exiit de civitate, et rediit in Bethaniam cum duodecim*, ut quod in urbe magna non inveniebat, in agro parvo haberet hospitium; ibique mansit apud Martham, et Mariam, et Lazarum, et docebat eos de regno Dei. Ubi arguitur durities et ingratitude Judæorum, qui doctorem quem gloriose et honorifice ut Regem et gaudiose susceperant, et qui per totam diem usque ad vesperam eos doctrina paverat, hospitio non susceperunt, et famescentem non paverunt. Circumspectum enim Dominus, qui nihil de proprio, ubi hospitaretur, habuit, sed omni benevolentia indiguit, si quis eum in domum suam vocaret aut reciperet; et nullus est

inventus benedictione pacis Christi dignus. Unde in hoc quod dimisit eos corporaliter, ostendit facto, eos propter ipsorum cæcitatem esse dimittendos a Deo spiritualiter. Ubi *Hieronymus*: « Hinc autem intelligendum est quod Christus fuerit tantæ paupertatis, et ita nulli adulatus sit, ut in urbe maxima nullum hospitem, nullamque mansionem invenerit; sed in vico parvulo apud Lazarum, sororesque ejus habitaverit. Eorum quippe vicus Bethania est. » Ubi et *Chrysostomus*: « Et relictis illis, tamquam excæcatis per invidiam, abiit foras extra civitatem, in Bethaniam, ut, recedendo compesceret, quos respondendo non potuit, quia malitia non instruitur sermonibus, sed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes vincere, quam respondendo. Nam, si contendis irrationabilem placare; et illum non placas, et teipsum subvertis. Et mansit ibi apud Lazarum, et sorores ejus; ut illic requiesceret corporaliter, ubi et spiritualiter repausabat. Nam sanctorum virorum est, non ibi quærere mansionem, ubi clariores sunt viri, sed ubi fideiores; nec gaudent ubi epulæ largæ sunt, sed ubi sanctitas floret: » hæc *Chrysostomus*. Ubi etiam *Beda*: « Bene autem, dicitur, quia, *circumspectis omnibus, exiit in Bethaniam cum duodecim*. Inspicit quippe internus Arbiter omnium corda, et cum in contradicentibus, ac resistentibus veritati, non invenit ubi caput reclinet, secedit ad fideles, et in eis qui obediunt verbo, mansionem sibi una cum Patre facere gaudet; Bethania namque *domus obedientiæ* dicitur: » hæc *Beda*.

11 DE TRIBUS LOCIS, QUÆ HAC DIE INTRAVIT DOMINUS. — Nota ergo ex præmissis, quod Christus hac die tria loca intravit, scilicet: Jerusalem, templum et Bethaniam; per quæ loca significatur mens humana: quæ debet esse pacifica, et tunc est Jerosolyma, quæ interpretatur *visio pacis*: debet esse Dei habitatio grata, et tunc est templum Dei vivi acceptum; debet etiam esse ad obediendum prona, et tunc est Bethania, quæ interpretatur *do-*

mus obedientiæ. Ingrescente autem Domino Jesu in primum locum, scilicet Jerusalem, commota est universa civitas, quia intrante Domino animam, per gratiam prævenientem, omnes vires animæ debent commoveri, per dolorem et contritionem peccati. Cum vero intravit templum, ejecit vendentes et ementes, ac mensas et cathedras evertit, quia postquam Christus intravit in cor hominis per gratiam prævenientem, movendo ipsum ad contritionem, intrat postea in ipsum per gratiam proficientem, purgando illud, et ejiciendo inde peccata per confessionem; et tunc Christus sanat illud, dando indulgentiæ remissionem, unde subditur ibi de infirmorum sanatione. Deinde Christus intravit Bethaniam, quæ interpretatur *domus obedientiæ*, quia postquam intravit cor per gratiam prævenientem et proficientem, inducendo ipsum ad contritionem et confessionem, consequenter intrat per gratiam perficientem ipsum per obedientiæ satisfactionem; ille enim vere obedit, qui de omnibus peccatis suis plene satisfacit. Conspice igitur nunc bene Dominum, quia valde humiliter vadit per civitatem cum illis paucis, qui sic honorifice venerat mane cum multis. Ex quo potes considerare, quia parum est curandum de humano honore, qui sic terminatur in brevi, et quia in cursu hujus vitæ *risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat.* Potes etiam considerare, quomodo sui gaudebant, quando honorabatur a turbis, et multo magis quando Bethaniam redierunt illæsi, quia maxime timebant quando Jerusalem ibat, quod tunc qualibet die faciebat. Quamvis enim alias sæpe, maxime tamen a præcedenti die sabbati, usque ad vigiliam cænæ locutus est Judæis, et operatus est palam in Jerusalem.

12 PRÆDICATORUM EXEMPLUM CHRISTUS. — *Erat autem* tunc quotidie, *diebus docens in templo*, propter doctrinæ auctoritatem, loci celebritatem, ac populi frequentiam et auditorum plurimum utilitatem; *noctibus vero exiens, morabatur in monte, qui*

vocatur Oliveti, scilicet in Bethania, quæ erat in latere montis ejusdem, vigilans, et orans, ac docens discipulos, eosque confortans. In hoc dedit exemplum prædicatoribus et doctoribus Evangelii, ut diebus doceant, et noctibus sint in oratione Dei, ut ibidem hauriant quod auditoribus infundant in mane sequenti. Sive etiam in prosperitate sinus, quæ per diem significatur; sive in adversitate, quæ per noctem intelligitur, semper doceamus et oremus, ac bonum faciamus in quantum valeamus. Unde legitur in libro Ecclesiastes: *Mane semina semen tuum, et vespere ne cesset manus tua, quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud: et si utrumque simul: melius erit.* Per mane enim intelligi potest tempus pacis et prosperitatis, et per vespere, tempus tentationis et adversitatis; in quibus semper bonum operari, nec tempore hoc vel illo a bono opere cessare debemus, quia quid horum majorem fructum nobis afferat, ignoramus. Et hæc facere debemus in monte Oliveti, id est in culmine misericordiæ ad proximum; non enim meretur impetrare misericordiam a Deo, qui non facit misericordiam cum proximo. Et est notabile, quod, imminente morte, magis instabat Christus prædicationi; quod est contra multos, qui in senectute dant se otio et quieti, cum adhuc possent multorum prodesse salutem. *Et omnis populus* attractus efficacia, atque dulcedine doctrinæ suæ, *manicubatur*, id est mane festinabat, *ad eum, in templo, audire eum*, scilicet ut audiret ab eo verba vitæ, hoc est mane cum festinatione accelerabat venire ad locum prædicationis suæ; a mane enim dicitur manicare. Ubi *Cyrillus*: « Populo autem ante lucanum venienti ad eum, congruum erat dicere: *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* » Et, quia Dominus sic diebus et noctibus tunc præcipue laboravit, ideo tota illa septimana pœnosa dicitur, quia per totam illam laboravit recreando, sicut per primam mundi hebdomadam operatus est creando. Et, quia una septimana cuncta creavit, multo la-

bore hac septimana hominem refecit. Unde *Beda* : « Quæ verbis præcipit Dominus, suis confirmat exemplis. Nam, qui nos ante repentinum iudicii universalis adventum, ante incertum singulorum nostrorum exitum, deliciis simul, et curis hujus vitæ neglectis, ad vigilandum hortatur et orandum; et ipse, impendente suæ tempore Passionis, doctrina vigilisque et precibus instruit, pariter et exemplo, insinuans hoc esse digne Deo vigilare, dicto vel facto proximis quibusque viam veritatis ostendere; et eos, pro quibus passurus erat, vel verbo ad fidem provocans, vel Patri oratione commendans. Et nos quoque cum inter prospera sobrie, et juste, et pie conversamur; inter adversa vero numquam de divinæ mi-

sericordiæ celsitudine desperamus, diebus profecto cunctis in templo docemus, et fidelibus operis boni formam præbemus; noctibus vero in monte Oliveti moramur, quia in tenebris angustiarum gaudii spiritualis consolatione respiramus, juxta eum, qui dixit : *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini, speravi in misericordia Dei mei*, id est sicut is qui misericordiæ fructum quibus voluit impendit, ei a Domino misereandum esse non ambigo. Et ad nos quoque, audiendos omnis populus maneat, cum vel discussis operibus tenebrarum, vel evictis Dei gratia nebulis pressurarum, *sicut in die honeste ambulantes, non in commensationibus et ebrietatibus*, etc; nos filii lucis imitantur : » hæc *Beda*.

ORATIO

Deus omnipotens, præsta mihi pauperi tibi derelicto, ut duo minuta, scilicet corpus et animam, quæ de te habeo, tibi cum devotione offeram, ut utroque tibi servire et placere valeam. Miserere supplici tuo, quia non sum sicut innumeri servi tui, justitiæ merito gloriosi; velut etiam multi post flagitia pœnitendo tibi facti devoti. *O Deus, propitius esto mihi peccatori*, et respice me oculis misericordiæ quibus publicanum respexisti, ut per veram cordis, oris, et operis humilitatem coram te merear justificari, et cum humilibus exaltari. Amen.

CAPUT XXXI

DE MALEDICTIONE FICULNEÆ, ET GRANO FRUMENTI, ET DE PRINCIPLE MUNDI.

Matthæi cap. XXI et Joannis cap. XII.

¹ QUOSNAM FIGURABAT FICULNEA MALEDICTA ? — *Mane autem, et dileulo, alia die*, scilicet feria secunda, cum iterum exiret Jesus a Bethania, et erat revertens in Civitatem, scilicet Jerusalem, *esuriit*, secundum suspicionem discipulorum, eo quod ad arborem accessit. Ubi nota morem studiosi operatoris, dum dicitur mane revertisse in civitatem ut prædicaret, et ut aliquos Deo Patri suo acquireret.

Esuriit autem, non quasi homo, indigens cibum corporalem, sed quasi Deus misericors humanam salutem. Unde ista esuries naturalis non fuit, quia in sero præcedenti comederat, nec adhuc hora comedendi erat; sed sicut maledictio arboris, de qua subditur, figurabat maledictionem infructuosi, sic ista esuries significabat desiderium Christi de salute populi. Et ideo adhuc mane esurit, qui

justitiam esurit. *Et videns fici arborem unam*, inter Bethphage et montem Oliveti, *secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ea fructus, nisi folia; tantum*; maledicens ergo ei, ait: *Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea*. Venit Dominus ad ficuln eam, non causa inveniendi fructus, quibus esuriens reficeretur, sciebat quod in martio, tempus ficuum non esset, sed adivit propter miraculum, ut Apostolos ad fidem confirmaret. Unde, secundum *Chrysostomum*, maledixit Dominus ficulneæ, non quoniam fructum in illa non invenit, cum non esset tempus ficuum, sed discipulorum gratia, ut confiderent, et ut discerent, quod possit etiam Judæos persequentes siccare, et in momento exterminare. Ideo neque in alia planta, sed in omnium humidissima miraculum hoc fecit, ut et hinc majus appareat hoc miraculum. Ad hoc enim Dominus miraculum fecit, ut discipulos in fide solidaret, quia, ut ait *Hieronymus*, Dominus passurus in populis, et bajulaturus scandalum crucis, voluit discipulorum animos signi anticipatione firmare. Quod etiam in signum synagogæ maledictæ, et arefactæ Jesus fecit, in qua fructus justitiæ non invenit. Arbor enim fici est synagoga, propter multitudinem granorum sub uno cortice, id est hominum sub Lege, et una, scilicet propter uniformitatem ritus; quæ *secus viam* erat, quia Legem habebat, sed non in via, quia non credebat in Christum, qui est via; ad quam venit, per præsentiam corporalem, et per doctrinam spiritualem; et nihil invenit in ea, licet multum quæsierit exemplis, doctrinis, signis et miraculis; nisi folia, id est verba Legis et traditiones Phariseorum, absque ullis fructibus. Sancti enim habent et folia verborum, et flores morum, et fructus operum. Per talem etiam arborem virentem foliis, et carentem fructibus, possunt intelligi hypocritæ et simulati, existentes extra viam justitiæ, et non in via positi, per simulationem virtutum foliis circumdati, sed a fructu justitiæ alieni; quia

exteriorem apparentiam sanctitatis habentes, interiorius sunt vacui ab operibus veritatis, et infructuosi, et ideo a Domino maledicti, sunt aridi et humore devotionis privati. Unde ait *Chrysostomus*: « Folia veritatis sunt species tantummodo sanctitatis in homine, aut sine ullo fructu verba religiosa. Quicumque ergo religiosus, id est arbor rationabilis, profitetur se esse Dei, et justitiam non operatur, est arbor tantummodo folia habens sine fructu; secus viam autem est, juxta mundum, mundus enim via est communis, per quam omnes transeunt, qui nascuntur. Quicumque ergo homo fidelis, id est arbor rationabilis, juxta mundum vixerit, nunquam potest in se justitiæ fructus tenere. Transeunt enim et retranseunt dæmones, vel ministri ipsorum per viam, id est vagantes per mundum istum, excutiant eos. Sicut ergo difficile est arborem juxta viam positam fructos suos usque ad maturitatem servare; sic difficile est virum fidelem juxta istum mundum viventem, in ramis, id est in actibus suis justitiam immaculatam usque ad finem servare. Si vis ergo fructus justitiæ ad finem tenere, recede de via, et plantare in loco secreto, ut nec mundus tecum aliquid habeat commune, nec tu cum mundo: » hæc *Chrysostomus*. Cum itaque esuriens Dominus ficus quæsivit, aliquid aliud se quærere significavit, non enim ficus, sed fidem, neque fructus arboris, sed fructus operis quæsivit. Ex hoc ergo, secundum *Bedam*, patet quod sicut Dominus multa dixit in parabolis, ita et fecit. Cur enim in ficu fructum quæreret, cujus tempus nondum esse quilibet homo sciret, et ob id eam æternæ sterilitatis maledictione damnaret? Quia plebem, quam docebat verbo, terruit facto, ne quis habens folia, id est verba justitiæ sine fructu operum, mereatur excidi et in ignem projici. Unaquæque enim arbor non de floribus, non de foliis, sed de fructu suo cognoscitur; sic unusquisque homo non de æstimatione famæ, vel de sermonis pompa; sed de suarum testimonio probatur

actionum. Hæc autem maledictio fictus maxime in nobis timenda est, quia folia, id est verba, non vertimus in opera. *Jam enim securis ad radicem posita est.*

2 DESIDERIUM GENTILIUM VIDENDI JESUM. — Et ingressus Jesus in civitatem, venit in templum, secundum suam consuetudinem, qui semper locum Dei visitare consueverat, et Patri exhibere honorem. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderant in Jerusalem, ut adorarent in die festo;* quia templum pro sui sanctitate in reverentia a Gentilibus in circuitu Judæorum erat, et ejus famositas non tantum Latinos et Judæos, sed etiam Gentiles trahebat, ut de Eunuchio Candace reginæ patuit. *Hi ergo, qui Christi miracula audierant, ideo eum videre, et ejus doctrinam audire volebant; et accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilææ, qui videbant eum piū et mansuetum, et se non reputabant dignos, ut viderent per semetipsos, et rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum et Salvatorem omnium videre.* Et congruenter ad Philippum accesserunt prius, quia ipse prius prædicavit Gentilibus, scilicet Samaritanis. In his Gentilibus præfigurabatur conversio Gentium, per prædicationem Apostolorum in proximo secutura, et quod Gentes ministerio eorum ad fidem conversæ desiderent Jesum glorificatum in patria. *Venit Philippus et dicite Andreæ, qui Andreas primus Christi erat discipulus, et magis familiaris Domino quam Philippus, et etiam quoniam Philippus per Andream conversus fuerat, et ideo de consilio et auxilio ejus circa hoc agere volebat; in quo datur nobis exemplum omnia faciendi de consilio majorum. Andreas rursum et Philippus hoc dixerunt ambo simul Domino Jesu, tamquam Superiori. Mystice, Philippus, qui os lampadis dicitur, signat veritatem; Andreas autem, virilis virtutem; quæ duo intellectum et affectum Christo adducunt in conversione animarum.*

3 GRANUM FRUMENTI IN TERRAM CADENS ERAT CHRISTUS. — *Jesus autem*

audiens devotionem Gentilium, qui jam erant dispositi ad credendum, vidensque eos properare ad fidem, et intelligens in eis quodammodo inchoari Gentium conversionem, prænuntiavit suæ Passionis tempus imminere, post quam Passionem immediate Gentes erant ad fidem recipiendæ, *respondit ergo eis dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.* Quasi diceret: Judæi nolunt credere, quos primum voluit lucrificare, plenitudo Gentium creditura est, quia veniunt Gentes ad credendum, quibus Filius est clarificandus. In Passione quippe sua fuit Filius clarificatus per signa ostensa, fuit etiam clarificatus in sua Resurrectione et in sua Ascensione; itemque in Gentium conversione, quia divinitatem ejus consistuntur ubique. Verumtamen per congruum ostendit exemplum, quod mors ejus debeat prævenire conversionem Gentilium, dicens: *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet;* quia non facit fructus multiplicationem, nisi per sui corruptionem. Ac si dicat: Nisi ergo ego moriar, fructus conversionis Gentium non sequetur. *Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert,* id est, me mortuo per humanitatem, multiplicabitur fides per Gentium conversionem. Ac si expresse dixisset: Isti Gentiles, qui modo volunt venire ad me per præsentiam corporalem, post mortem meam venient ad me per fidem. Ipse enim erat granum jaciendum in corpore terræ per Passionis humilitatem, unde messis copiosa debebat statim exurgere. Passio quippe Christi multum attulit fructum, scilicet: fructum remissionis peccatorum, fructum conversionis Gentium, fructumque gloriæ regni cælorum. Et, quia Christus se comparavit grano frumenti, mos est Ecclesiæ de hoc grano, scilicet tritico, tantum confici corpus Christi. Moraliter, homo in terra cadit, quando per humilitatem se deprimat, sed eam non cooperit, quando vult humilitatem manifestari, et non occultari, et talis humilitas non fructificat; sed quando talis humilis vult quod humilitas lateat, tunc

fructificat. Ad hoc enim quod granum frumenti fructificet, non sufficit quod in terram cadat, sed oportet quod agricola ipsum cooperiat. Prædicit etiam Christus suam Passionem et ejus fructum, ut videntes morientem non ideo perdant fidem, et ex Passione non terreamur; sed magis imitentur, quoniam oportet nos imitari eum, qui reliquit nobis exempla ut sequamur ipsum.

4 SEQUENDUS EST CHRISTUS. — Unde consequenter discipulos atque omnes exhortatur ad Passionis suæ sectanda vestigia, dicens: *Qui amat animam*, id est vitam suam, scilicet in hoc mundo, et ad bona mundana, et ad carnis desideria, volendo sibi hujusmodi delectabilia, ut mundo vivat, et non Deo, vel eam cum necesse est pro Deo non ponendo, *perdet eam*, scilicet in vita æterna, et quantum ad bona æterna possidenda. *Et*, per contrarium, *qui odit animam suam*, id est vitam, in hoc mundo denegando sibi bona præsentia, et sustinendo mala, vel etiam, cum necesse est ponendo pro Deo, *in vitam* scilicet æternam *custodit eam*, id est vivet æternaliter cum eo. Ubi *Augustinus*: « Si male amaveris; tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti. Felices, qui oderunt custodiendo, ne perdant amando! » Et quod debeamus ipsum imitari in Passione, ostendit per rationem, inducens exemplum de se, ut sicut ipse fecit, ita et nos, si opus fuerit, faciamus, et dicit: *Si quis mihi ministrat*, hoc est nomine et affectu quærit esse meus minister, *me sequatur*, id est me imitetur; sequi enim imitari est. Quasi diceret: Rationabile est quod minister sequatur Dominum, si quis ergo me non sequitur, non mihi ministrat; quia, secundum *Chrysostomum* oportet eum, qui ministrat, sequi eum cui ministrat. Oportet ergo discipulos Christi qui ei ministrant, sequi Christum per mortem, si oportuerit, et per bona opera, imitando ipsum. Illi quippe Christo ministrant, qui non sua, sed quæ Jesu Christi quærent, et quæcumque bona sive in temporalibus, sive in spiritualibus propter Deum faciunt. Ministrant autem Chri-

sto Episcopi et clerici, in quantum ejus sacramenta fidelibus dispensant; unde ait Apostolus: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei vivi*. Item, quilibet fideles in quocumque ordine constituti, qui mandata servant Christi ei ministrant; unde Apostolus: *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros*. Ministrat enim Christo unusquisque monendo, docendo, corripiendo, benevolentiam, eleemosynam, et cetera misericordiæ opera impendendo. Et subjungit hujus sequelæ bravium, seu præmium, quia, si quis Christo digne ministraverit, et ipsum secutus fuerit, erit ubi Christus est: *Et ubi sum ego, illic et minister meus erit*. Et certe magnum est præmium esse cum Christo, sine quo nusquam est bene, et cum quo nusquam est male. Et deinde manifestius hoc dicit: nam, *si quis mihi ministraverit*, mandatis meis obediendo, me sequendo, et vestigia mea imitando, *honorificabit eum Pater meus cœlestis*, scilicet, in cœlis, ut sit cum Filio ejus, non æqualis divinitati, sed consociatus æternitati. Et certe magnus honor est, quod homo miser efficiatur beatus, exheredatus heres Dei, coheres autem Christi. Beatus ille quem Deus honorificabit, ille enim ditabitur illis bonis, de quibus dicit Apostolus: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum*! Honor enim datur homini ab aliis hominibus in vita præsentī, in testimonium virtutis; sed honor datus hominibus a Deo in gloria cœlesti, in præmium virtutis. *O Deus meus, misericordia mea, auctor et dator omnium virtutum, da nobis nunc in eis exercitium continuum, et tandem pro eis præmium sempiternum*!

5 PASSIONES IN CHRISTO ALITER ERANT QUAM IN NOBIS. — Et, quia discipulos hortatus fuerat ad tolerantiam mortis, exemplo sui, quem sequendum proposuit, consequenter confortat eos ut non turbentur et retrahantur propter infirmitatem naturæ; quia recta ratio, non obstaute turbatione animæ, secundum passiones partis sensitivæ, dirigit eam in bonas et

virtuosas operationes, ut velit fortis sustinere mortem, et etiam quæcumque contraria propter Deum et bonum virtutis; sic enim in Christo fuit, quod, non obstante turbatione sensualitatis, passus est, quod recta ratio suadebat. Unde ait: *Nunc anima mea, sensualis, turbata est*, id est affecta est quantum ad sensitivam, passionibus timoris et tristitiæ, ac naturali horrore, qui tamen est de voluntate. Anima enim hic accipitur pro sensualitate, id est pro appetitu sensitivo, in quo sunt passionibus, non autem in ratione. Ac si dicat: Non vos turbet vel retrahat sensualitatis turbatio a recta et debita operatione, quia etiam anima mea turbata est, imminente Passione, et tamen hoc non obstante, mori eligo. obediens Patri pro vestra salute. Quia enim hortatus fuerat alios imitari mortem suam, ne forte aliquis ei diceret: Secure potes mortem subire, quia nihil mali sentis; ideo contrarium voluit ostendere per talem animæ turbationem, et per consequens non esse recedendum ab ejus imitatione propter naturalem animæ horrorem. Nam, si nullam passionem sensisset in anima, non fuisset sufficiens exemplum hominibus ad mortem sustinendam. Illujuscemodi autem passionibus aliter fuerunt in Christo, et aliter sunt in nobis. In nobis enim sunt ex necessitate, in quantum quasi ab extrinseco commovemur et afficimur; in Christo non fuerunt ex necessitate, sed ex imperio rationis, ad ostendendum humanæ naturæ veritatem, et ad dandum nobis exemplum non recusandi mortem, et ad merendum nostram redemptionem, cum in eo nulla passio fuerit, nisi quam ipse voluntarie concitavit. Nam in tantum inferiores vires erant subditæ rationi in Christo, quod nihil aliud agere et pati poterant, nisi quod ratio volebat, quæ permisit agere animæ et viribus inferioribus quæ propria erant. Sic ergo turbata est anima Christi, quod nec supra rationem, nec contra eam, sed secundum rationis ordinem turbatio in ea fuerit.

6 TRIPLEX UTILITAS TURBATIONIS IN

DEUM SUPPORTATÆ. — Deinde, volens ostendere quod non venit voluntatem infirmæ carnis, sed voluntatem Patris sui facere, ait: *Et quid dicam*, in hac et de hac turbatione? Non dicit: Quid faciam? quoniam sciebat quid esset factururus; sed docet quid dicere, et quo fugere, et quem invocare, et in quem sperare debeamus, scilicet in Patrem qui salvat solus. Quasi diceret: Non habeo quid dicam ereptionem quærens, sed scio quid agam, quia passurus sum. Unde non recedam a cœpto proposito propter timorem periculorum, sed ex ratione sensualitatem superans, voluntatem meam voluntati divinæ conformabo; in quo dat exemplum nobis, ut similiter faciamus. Et hoc est quod subjungens dicit: Et, o tu *Pater, salvifica*, et salvum fac me, ex hac hora Passionis. Non dicit: in hac hora, in qua Pater eum morti exposuit, sed ex hac hora, quia inde eum glorificavit. *Sed propterea* voluntarie veni in hanc horam, scilicet Passionis et mortis, propterea veni in mundum, ut patiar, propter Patris obedientiam et humani generis salutem. Quasi diceret: Salvationem quæro, sed Passionem non recuso. Et, tu *Pater*, per hanc Passionem *clarifica nomen tuum*, me suscitando, quod est gloria nominis tui et clarificatio. Ubi ait *Augustinus*: « Docuit te quem invoces, cujus voluntatem tuæ voluntati præponas. Homini suscepit infirmitatem, ut doceat dicere contristatum: *Non sicut ego volo, sed sicut tu.* » Ex hac autem supportatione turbationis in Deum, homo triplicem percipit utilitatem. Prima est, quod sic turbatio alleviatur; si enim ex eo, quod quis amico conqueritur turbationem suam, alleviationem inde recipit, quanto fortius propter compassionem mutuam a Deo recipiet? Secunda est, quod turbatio meritoria efficitur; si enim meritorium est Deo offerre rem temporalem, quam portas in bursa, multo magis, si offers id quod geris in animo. Tertia est, quod homo postea notabilem recipit consolationem, sicut patet de multis a tribulatione liberatis, sicut et hic.

7 VOX PATRIS ÆTERNI CHRISTUM GLO-
RIFICANTIS. — Nam statim venit vox
de cœlo pro consolatione; unde se-
quitur: *Venit ergo vox de cœlo*, scilicet
a Deo Patre, dicens: *Et clarificavi, et
iterum clarificabo*, id est clarum genui
ab æterno secundum divinitatem, et
clarum etiam faciam, secundum hu-
manitatem. Vel, secundum hominem
clarificavi in Nativitate, quando An-
geli cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo*,
et Magi adoraverunt; *clarificavi* et in
Baptismo, et in Transfiguratione, et
in miraculis in vita per eum factis; *et
iterum clarificabo*, per signa deitas-
tis, in Passione, in qua triumphabit
de diabolo, et in Resurrectione, et
in Ascensione, et in totius mundi con-
versione, et maxime in iudicio. *Turba
ergo*, id est quidam magis rudes, stan-
tes et audientes, sonumque vocis non
significationem percipientes, *dicebant
tonitruum esse factum*, id est, aliquid
per modum soni confusi, tamen hoc
dicebant factum propter Dominum;
alii autem, magis perspicaces articu-
lationem vocis intelligentes, *dicebant
quod Angelus ei locutus est*. Credebant
enim eum esse hominem purum, et
ideo dicebant Angelum ei esse locu-
tum, sicut aliquando in Scriptura di-
citur, quod Angeli Prophetis loque-
bantur. Sed vox illa fuit paterna, et
formata a tota Trinitate, cum ejus ope-
ra sint indivisa; verumtamen fuit spe-
cialius vox Patris quæ fuit formata ad
repræsentandum personam ejus. Et
*respondit Jesus, et dixit: Non propter
me*, scilicet instruendum, qui testi-
monio vel consolatore vel clarificato-
re alio a me non indigeo, *hæc vox
testificans venit de cœlo*; *sed propter
vos*, id est in instructionem vestram,
qui instructione indigetis et testimo-
nio, scilicet ut credatis, quia ego ex
Deo sum. Unde ostendit hanc vocem
nihil sibi indicasse quod ante nescis-
set; sed ignorantibus quibus indica-
ri oportebat, et propter instructionem
populi circumstantis, ut cognosce-
rent ipsum Jesum esse Christum, cui
de cœlo dabatur testimonium. Sicut
ergo anima ejus non propter eum,
sed propter alios voluntarie turbata
est; sic ista vox non propter eum,

sed propter alios aliqua dispensatio-
ne divinitus facta est.

8 JUDICIUM PRINCIPIS HUIUS MUNDI. —
Et, quia dixit vox: *Et iterum clarifi-
cabo*, consequenter modum ostendit
clarificationis, dicens: *Nunc*, scilicet
in hoc tempore Passionis, rectum *ju-
dicium est*, non condemnationis, sed
discretionis, *mundi*, id est pro mun-
do contra diabolum, hoc est nunc
pro mundo a potestate tenebrarum
liberando judicabitur, et separabitur
mundus a potestate diaboli, et eripi-
etur: et hoc est iudicium discretionis
quo discernuntur et separantur multi
a potestate inimici; a tempore quo-
que Passionis Christi discreti sunt
fideles credentes, ab obstinatis contra
fidem. In futuro autem, erit iudicium
condemnationis infidelium, et præ-
miationis credentium. Unde exponen-
do subdit effectum iudicii: *Nunc
princeps huius mundi*, id est amato-
rum mundi, et malorum hominum
qui habitant in mundo, scilicet dia-
bolus, qui ab Adam usque nunc fuit
dominatus, et adhuc dominatur in
malis mundo deditis; et dicitur prin-
ceps mundi, non quia sit dominus
substantiæ mundi, sed hominum
mundialiter viventium, in quantum
se subijciunt ei per peccatum, *ejicie-
tur*, et repelletur *foras*, a redemptis
et liberatis, et potestatem homines
post se trahendi perdet hoc iudicio,
per Christum et virtutem Passionis
ejus, per quam aperta est janua glo-
riæ; a cujus consecutione diabolus
non potest impedire, et post se tra-
here Sanctos, sicut ante faciebat. Per
Passionem etiam Domini data est ho-
mini virtus resistendi diabolo, quia
per eam fortiores sumus ad resisten-
dum; nec modo ita facile homines
seducere vel adeo tentare potest ut
prius, nec permittitur facere quan-
tum potest et vellet. Justum est enim
quod sicut princeps mortis per pec-
catum hominem sibi subjecit ad mor-
tem; sic, qui Christum procuravit
interfici injuste, merito et digne eji-
ciatur, ne deinceps justis hominibus
per Christum redemptis, princepe-
tur. Permittitur tamen tentare homi-
nes, ad exercitium, et meritum ele-

etorum. Et declarat modum per quem ejicitur foras, quia per mortem crucis et resurrectionem; unde subdit: *Et ego, si*, id est cum, non dubitat futurum esse quod venit adimplere, *exaltatus fuero a terra*, scilicet in cruce, *omnia*, scilicet electa et prædestinata ad salutem, ex quibus diabolus ejicitur, *traham ad meipsum*, ut sim caput, et illa membra, spoliando illum qui decipiendo injuste prædatus fuerat. Vel, *traham* omnia genera hominum, quia de omnibus generibus hominum aliqui sunt tracti, scilicet de omnibus linguis, de omnibus ritibus, de omnibus ætatibus, et de omnibus gradibus; et sic traxit ad se omnia, quia homo dicitur omnis creatura. Nam amore, quo pro nobis passus est, trahit nos ad seipsum; ex amore enim ostenso in cruce ad genus humanum, habet vim attractivam mentium, sicut lapis magnes attrahit ad se ferrum. Christi autem crucifixio ideo dicitur exaltatio, quia corpus ejus fuit exaltatum in cruce, sicut vexillum in aere, ad debellandum aereas potestates, et quia semet humiliavit usque ad mortem crucis, ideo deus exaltavit illum, et ipse exaltatus exaltavit suos. Per Passionem ergo habuit victoriam de diabolo; unde hoc ipsum omnia trahere, est principem mundi hujus ejicere, *non enim est conventio Christi ad Belial, et lucis ad tenebras*.

9 CUR CHRISTUS IN AERE EXALTARI ET IN CRUCE MORI VOLUERIT? Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus, scilicet per supplicium crucis exaltatus in aere; unde nota quod Christus noluit mori in aliqua domo, nec sub tecto, sed in aere voluit exaltari ex causa triplici; aer quidem elementum est commune, et ideo potest homo habere propriam terram, aquam, vel proprium ignem, sed nemo potest habere proprium aerem. Christus ergo voluit in aere exaltari: — Primo, ad innuendum quod sicut aer est communis, sic et Christi Passio, nam passiones aliorum Sanctorum fuerunt propriæ, quia quilibet passus est propter se; Passio autem Christi communis fuit: Angelis, quia sunt

reparati; hominibus, quia inde sunt salvati. — Secundo, ad innuendum quod sicut aer est medius inter cælum et terram; sic Christus etiam fuit mediator inter Deum et hominem, quia cum Deo convenit ratione naturæ divinæ, cum homine ratione naturæ humanæ. Erat autem quædam discordia inter Deum et hominem, et ideo venit Jesus, et se ostendit mediatorem. — Tertio, ut ipsum aerem mundaret; sanctificaverat etenim terram triginta annis super eam ambulando, sanctificaverat et aquam in ipsa se baptizari faciendo, sanctificaverat et ignem Spiritum Sanctum in specie ignis mittendo; restabat ut sanctificaret aerem, non sub tecto, sed in aere moriendo. Pluribus etiam de causis voluit mori morte crucis: una, propter mortis turpitudinem, ut hominum nec ipsa mortis turpitudine a perfectione justitiæ repellat; item, quia hoc genus mortis per modum exaltationis conveniebat fructui, causæ et figuræ Passionis. Fructui quidem conveniebat, quia per Passionem exaltandus erat a Patre. Causæ autem Passionis conveniebat dupliciter, scilicet: et ex parte hominum, pro quorum salute moriebatur; ipsi enim perierant, quia dejecti et demersi erant ad terrena, et ideo voluit mori exaltatus, ut nos elevaret ad cælestia; et ex parte dæmonum, ut scilicet eos, qui, in aere, principatum et potestatem exercebant, ipse elevatus in aere conculcasset. Figuræ vero conveniebat, quia Dominus serpentes æneum in deserto fieri præcepit, et sicut ille serpens exaltatus fuit in palo, ita et Dominus in cruce.

10 PAUCITAS CHRISTO CREDENTIUM EUMQUE CONFITENTIUM. — Cum autem Dominus tanta et tam magna signa fecisset coram eis, in miraculis, et in doctrina, et in revelatione secretorum cordis, et futurorum contingentium, per quæ declarata erat divinitas ejus, non tamen credebant in eum, scilicet pro majori parte; et in hoc completæ sunt Scripturæ Prophetarum, eorum obstinationem et excæcationem prædicentium. Consueverant enim dicere: Quod signum os-

tendis nobis ut credamus tibi? Sed ecce, eum tanta signa fecisset, non idcirco crediderunt ei. *Verumtamen, et ex principibus*, id est Legisperitis et sacerdotibus, *multi crediderunt tunc in eum*, propter miracula et impletionem Scripturarum, sicut et Nicodemus, unus eorum, qui alias venerat ad Jesum nocte, et Gamaliel, et Joseph ab Arimathia, et alii quamplures; *sed propter Phariseos non confitebantur* manifeste, *ut e synagoga eorum non ejicerentur*: quia jam conspiraverant quod confitentes ipsum esse Christum, de societate Judæorum expellerentur, quod apud os valde ignominiosum erat. Ejectio enim de synagoga reputabatur magna, sicut apud nos ejectio per excommunicationem de Ecclesia. Causa vero et radix hujus defectus, scilicet, quare Judæi non confitebantur, erat superbia et inanis gloria: *Dilexerunt enim gloriam hominum*, et honorem mundanum in dignitatibus et in laudibus humanis, *magis quam gloriam Dei*, et meritum pro Dei gloria sperandum, cui soli debetur honor et gloria. Ex hoc enim quod publice confitebantur, amittebant gloriam hominum, licet ex hoc consequerentur gloriam Dei; isti autem magis elegerunt privari gloria Dei, nolentes publice confiteri, quam gloria hominum, cupientes a mundanis honorari, non attendentes ad dictum Apostoli: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem*. Isti hodie multos habent sequaces, scilicet pro mundi gloria se et sua prodigaliter exponentes, et parum aut nihil pro Dei gloria promerenda facientes. Unde eorum fides insufficiens erat; non enim sufficit corde credere ad justitiam, sed oportet etiam ore confiteri ad salutem. Et in hoc, huma-

na gloria est parvipendenda, et omnis pœna patienter toleranda, quia omnis pœna, quæ pro justitia sustinetur, est meritoria, ut cum Apostolo quilibet dicat: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*. Et, ideo secundum *Augustinum*, Dominus crucem suam in frontibus credentium fixit, ubi quodammodo sedes est verecundiæ, ut de nomine ejus fidelis non erubescat, et ut magis Dei gloriam quam gloriam hominum diligat; unde ille, qui in missa, Evangelium legit, et etiam illi qui illud audiunt, signo crucis se signant.

11 A JUDÆIS ABSCONDIT SE DOMINUS. — Postquam autem *hæc locutus est Dominus Jesus*, qui scrutatur corda hominum, cognoscens furorem illorum, et malitiam quam jam de eo occidendo conceperant, et volens eos prævenire, non expectavit ut in opus irent; sed *et abiit*, recedendo a persecutoribus suis, quia jam non recipiebant ejus doctrinam, *et abscondit se ab eis*, sic mitigans illorum invidiam et furorem, quia nondum venerat hora Passionis suæ. In quo nobis exemplum dedit, ut cum de aliquorum malitia nobis constat, etiam antequam patrare opere tentent, fugere debeamus. *Abseondit se ab eis*, faciem cognitionis suæ eis subducendo, quod excæcationem ipsorum, et transitum fidei a Judæis ad Gentes significabat. *Et cum vespera facta esset, egrediebatur Dominus cum discipulis duodecim de civitate*, et rediit in Bethaniam, ibi mites et justos de regno Dei docens; in die vero, contra perversos et malos aspere loquens, eosque pro moribus pravis redarguens; et nos eum in hoc imitari erudiens.

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi ut non solum folia, hoc est verba et æstimationem justitiæ; sed ut fructus operum habeam, ne a te umquam maledictionem incurram. Da mihi, ut tamquam verus tuus minister, pro modulo meo te sequar, ut ubi tu es, et ego esse merear. Trahe me post te, bone Jesu; non trahat dulcedo seculi, sed trahat me suavitas amoris tui. Sit tecum in

cœlo jugiter intentio mea, sit mecum in terra continuo protectio tua; adhæream tibi inseparabiliter, serviam tibi perseveranter, quæram te fideliter, inveniam te feliciter, possideam te æternaliter, Rex meus et Deus meus. Amen.

CAPUT XXXII

DE DUOBUS FILIIS, QUORUM UNUS IN VINEAM IVIT, ALIUS IRE NEGLEXIT.

Matthæi cap. XXI.

1 EFFECTUS MALEDICTIONIS CHRISTI IN FIGULNEAM. — *Et cum* tertio sabbati, hoc est feria tertia, iterum *mane*, revertendo ad civitatem Jerusalem, *transirent* Dominus et discipuli ejus circa locum ubi ipse maledixit figulneæ, *viderunt* discipuli *ficum aridam factam a radicibus*, id est a fundamentis, quæ erant sacerdotes et Scribæ, amplius quam prima die; et mirati sunt de subita arboris exsiccatione. Nec mirum si continuo aruit, quia sermo Domini maledicentis quasi flamma ad radices descendit.

2 QUESTIO PRINCIPUM SACERDOTUM DE CHRISTI POTESTATE. — *Et cum venisset in templum*, id est in atrium templi, ubi conveniebant homines ad orandum, et verbum Dei audiendum, ut doceret, oraret, et exemplum daret, *accesserunt*, non ut docerentur eum populo, sed ut docentem caperent in verbo, *ad eum docentem*, id est dum doceret, quando præcipue impediendus non erat, *principes sacerdotum*, quos non excusat ignorantia, et *seniores populi*, a quibus egressa est iniquitas. Nam, secundum *Chrysostomum*, dicebant sacerdotes, apud se metipsos: Nos sumus columnæ templi, ecce super illum tota recumbit Ecclesia; nos, sumus quasi tacentium Scripturarum lingua visibilibus, et ecce ille resonat in medio templi et nos contempti quasi cithara dissipata tacemus; nos fumus patres, modo iste generat filios, et nos steriles sumus. Quasi dicerent: Multum vilificamur. Hi ergo accesserunt, *dicentes*: *Dic nobis*, quia ad officium nostrum pertinet hoc inquirere et scire, *in qua potestate hæc facis*, an propria, scilicet an aliunde

tibi commissa? *Et quis tibi dedit hanc potestatem*, ut ista facias? Quasi ei dicerent: Quid est quod ejicis de templo quos vis, cum non sis ostiarius, et quare doces, nobis ineconsultis? Quærunt qua auctoritate ista facit: quia auctoritatem ejiciendi de templo habebant ostiarii, et auctoritatem docendi in templo sacerdotes et Legis doctores, ad hoc a principibus sacerdotum assignati, et non alii. Christus autem neutram auctoritatem videbatur habere; sed magis usurpare. Subintelligunt enim eum operari per diabolum et diaboli esse quod facit, sicut supra dixerunt, quod in Beelzebub dæmonia ejiceret. Quasi, secundum *Chrysostomum*, vellent dicere: Tu de sacerdotali familia non es, senatus hoc tibi non donavit neque Cæsar; in qua ergo potestate hoc facis? Numquid in Beelzebub principe dæmoniorum? Jesus autem oppositioni reddidit oppositionem, non solutionem, quasi clavum retundens. *Respondens enim Dominus Jesus dixit eis*: *Interrogabo vos et ego unum sermonem; quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate hæc facio*. Qui ergo aperta responsione tentatorum calumniam confutare poterat, prudenter eos interrogat ut ipsi vel suo silentio, vel sua responsione et sententia convincerentur. Calumnians enim melius interrogatione, quam directa ratiocinatione vel responsione, ad inconveniens ducitur. Ille namque est optimus modus respondendi et concludendi contra malignantes quando ex suis propriis verbis et responsis arguuntur. Per hoc quoque ostendit Christus quod malignantibus quales

isti erant, non sunt secreta Dei revelanda; sed eorum malitia prudenter est declinanda.

5 INTERROGATIO DOMINI DE JOANNIS BAPTISMO. — Interrogavit ergo eos sic: *Baptismus Joannis, unde erat? E cœlo, an ex hominibus*, id est ex Dei præcepto et divina ordinatione, an ex hominum adinventione, et ex humana institutione? *At illi* stupelacti ad interrogationem, *cogitabant intra se*, viam respondendi; sed non habebant, videntes ex quacumque responsione suam confusionem. Nam si dixissent baptismum Joannis esse de cœlo, id est ex cœlesti et divino instituto esse, patenter vincebantur, quia non crediderunt Joanni dicenti ipsum Dominum de cœlo venisse, et perhibenti ei testimonium de potestate. Qui enim credit Joanni, credit utique et Christo, quia Joannes Christo testimonium perhibuit ipsum prædicando, et Dei Filium esse nuntiando. Quasi vellet dicere: Ille mihi testimonium perhibuit, quem confitemini habuisse prophetiam de cœlo, et ab illo audistis in qua potestate hæc facio, quia ille hoc demonstravit, testimonium mihi perhibendo. Si autem dixissent baptismum Joannis esse de terra et institutione humana, periculum mortis incurrissent ad populum, et tamquam blasphemi essent lapidandi; quia populus, qui pro majori parte Joannis baptismum susceperat, eum ex vi et doctrina, ac Christi testimonio Prophetam sanctum et verum, a Deo missum reputabat, et per consequens verba ejus et facta a Deo esse sentiebat. Viderunt ergo, ut ait *Beda*, quodlibet horum respondissent in laqueum se casuros, timentes scilicet plebis lapidationem; sed magis timentes veritatis confessionem. *Respondentes* igitur *Jesu dixerunt: Nescimus*, ast mendaciter dicentibus eis se nescire ait Jesus: *Neque ego vobis dico, in qui potestate hæc facio*. Nondico vobis quod scio, via non vultis tateri quod scitis. Quia ergo dicebant, se nescire quod tamen sciebant, noluit eis de se aperire veritatem de hoc quod quærebant; et justissime confusi sunt. Ex sua enim taciturnitate compulsi sunt

a sua petitione cessare. Nam, secundum *Chrysostomum*, mendacia, si non habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur. Duobus quippe de causis, secundum *Beda*, occultatur veritas: vel, quia auditores minus capaces sunt ad intelligendum, unde dicitur: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*; vel, quia ex odio et contemptu indigni sunt quibus apeririatur, unde dicitur: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos*: et hic utrumque concurrebat. Et tertia causa addi potest, scilicet assiduitas prædicandi; assidua enim prædicatio vilescit. Voluit ergo Christus ostendere de facto et exemplo, quod licet uti cautelis contra cautelas malorum insidiantium bonis. Unde dicit *Chrysostomus*, quod interrogantem oportet docere, tentantem confundere.

4 PARABOLA DE DUOBUS FILIIS JUDÆIS ET GENTIBUS APPLICATA. — Quod autem aperienda erat veritas suæ potestatis et prædicationis aliis et non ipsis, et quare, indicavit per parabolam duorum filiorum. *Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad primum dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, et non ivit*. Homo iste, qui duos filios habuit est Deus, scilicet Pater, qui dicitur homo ratione mansuetudinis quam ad hominem habuit, qui etiam omnes homines paterno affectu creavit; et cum sit natura Dominus, tamen magis vult diligi quasi Pater, quam timeri quasi Dominus. Primus filius tempore et origine, non tamen dignitate et Dei cognitione, est populus Gentium, alter populus Judæorum; quia Gentes erant ex tempore Noe, Judæi autem ex tempore Abraham. Operari autem vineam est facere justitiam, quam generaliter quidem in natura omnium hominum Deus plantavit, specialiter autem Judæis eam in libro vitæ dedit, cujus diversæ vites sunt diversæ justitiarum species. Primo filio primum dixit per naturalis legis

impressionem et notitiam : *Vade, operare*, id est in tempore hujus seculi, fac legis naturalis justitiam quæ est : Hoc facias alii quod tibi vis fieri, et quod tibi non vis fieri ne feceris alteri. *Operare*, inquam, *in vinea mea*, id est in Ecclesia, extra quam non est locus operandi meritorie. Locutus est autem ei non facie ut homo, sed in corde ut Deus ingerens intellectum sensibus; quia numquam Deus destitit homines incitare ad bonum per occultos instinctus. Unde ait *Chrysostomus* : « Posuit Deus spiritum scientiæ boni et mali in hominibus, ut quotiescumque peccamus, ille in silentio, quasi factum nostrum accuset, qui in conscientia tacite ad animam loquitur, dicens : Malum est hoc, et hoc bonum est. » Ille autem, scilicet primus filius licet in cogitatu, superbe respondens, ait : *Nolo*, quia bonum relinquendo et malum eligendo aperte contumax fuit; legi enim naturali non obedivit, et libero arbitrio abusus est. Unde ait idem *Chrysostomus* : « Quomodo dixit : *Nolo*? In cogitatu. Qui ergo habens intellectum boni et mali relinquit bonum, et sequitur malum in cogitationibus suis, contra præceptum Domini respondere videtur : *Nolo*, id est contra intellectum suum creatum sibi a Domino facit : » hæc *Chrysostomus*. Sed postea in adventu Salvatoris; ad prædicationem Christi atque Apostolorum credens, pœnitentia motus, operatus est in vinea Dei, et sermonis contumaciam labore corripuit, quia summo Deo colla submitit, et nunc cultu fidei ipsi placet. Alteri autem filio Deus postea dixit, per Mosaicæ Legis dationem : *Vade, et operare in vinea mea; et fac justitiæ opera*. Qui respondens, ait : Eo, quia primum Deo servire vovit, et se ad serviendum Deo, per susceptionem Legis Mosaicæ, obligavit, dicens Moysi : *Omnia quæ locutus est Dominus faciemus*; sed non ivit, et quod ore respondit, opere non implevit, quia in servitio Dei non remansit, et Legem susceptam non observavit, nec non ad idololatriam et ad infinita mala declinavit, et nunc Christi cultum negat. Induxit autem Dominus hanc

parabolam, eos interrogando, ut propria responsione illos impietatis ministros argueret, et proprio judicio condemnarentur.

5 PUBLICANI ET MERETRICES SEPE ALIOS PRÆCEDUNT IN REGNO DEI. — Cum ergo quæ-isset : *Quis ex duobus fecit voluntatem patris?* illi respondentes : *dicunt ei* : *Primus*, non intelligentes de semetipsis dictam parabolam, et nescientes, quia in respon- sione exprimerent condemnationem suam. Intulit ergo Dominus, et ex responsione propria illos confutavit, confirmans prolatam ab ipsis sententiam; sequitur enim : *dicunt illis Jesus* : *Amen, dico vobis, quia publicani et meretrices, scilicet non qui tales sunt, sed qui fuerunt, præcedent vos in regnum Dei*, id est in Ecclesiam militantem, per fidem et pœnitentiam, et in Ecclesiam triumphantem, per gloriam, vobis extra derelictis, per infidelitatem. Primus enim filius, quia fecit voluntatem patris, dignus est misericordia; secundus, quia neglexit, dignus est reprobatione et pœna. Quia illis diceret : Non solum Gentiles meliores sunt vobis Judæis, sicut et ipsi judicastis; sed et pessimi de Gentilibus, scilicet publicani atque meretrices, qui inter vos manifeste sunt turpissimæ vitæ, erunt majoris meriti apud Deum quam vos, quia melius est non promittere, et facere justitiam Dei, quam promittere et mentiri. Et, secundum *Augustinum*, simulata æquitas duplex est iniquitas; et hoc vitium potissime tunc vigeat in sacerdotibus et levitis. Igitur, secundum *Origenem*, potes uti parabola ista ad eos qui modicum quidem aut nihil promittunt, operibus autem ostendunt; et contra eos qui magna promittunt, nihil autem vel parum, secundum suam promissionem, agunt. Nam hodie, heu! multi, etiam religiosi, non solum legis Scripturæ, sed etiam legis naturalis justitiam derelinquunt; et ideo non misericordia cum filio primo, sed potius pœna cum secundo filio digni sunt. Ubi *Chrysostomus* : « Puto autem quod ex persona omnium virorum peccatorum, publicani ponantur; et ex persona omnium mulierum meretricum, me-

retrices.' Quamvis enim multa sint peccata in viris et mulieribus, præter ista, præcipue tamen avaritia in viris abundat, fornicatio autem in mulieribus. Mulier enim quæ in domo sua sedet inclusa, facile peccatum fornicationis incurrit; quia hoc vitium facile ex vacantia et otio nascitur. Nam qui sollicitudinibus animum habet occupatum; non facile fornicationi operam dat; diffinitio enim amoris hæc est vacantis passio. Vir autem, qui in actibus rerum diversarum est assidue, avaritiæ peccatum facile incurrit; in fornicatione autem non facile, nisi forte multum sit lascivus. Nam occupatio virilium sollicitudinum suggestionem voluptatis plerumque excludit; unde proprium est hoc adolescentium nihil agentium: » hæc *Chrysostomus*. Deinde, subjungit Dominus causam reprobationis Judæorum, quæ est contemptus credendi, quem aggravat et sanctitas Joannis, et exemplum conversionis peccatorum; quia, publicanis et meretricibus Joanni credentibus, et ad prædicationem ejus pœnitentiam agentibus, ipsi non crediderunt Joanni doctrinam ejus audiendo, et opera ejus imitando, qui venit ad eos in via justitiæ, qui opera perfectionis faciebat, et Christum, qui est ipsa justitia, annuntiabat. Et non solum hoc non fecerunt; sed nec postquam publicanos et meretrices credentes et pœnitentes viderunt, confusi sunt, aut compuncti, ut crederent, vel illorum exemplum sequerentur, quibus ipsi exemplum esse debuerant; ex quo sequitur aggravatio peccati ipsorum, quia nec præcedere, nec sequi illos in fide et pœnitentia voluerunt.

6 applicatio ejusdem parabole ad laicos et clericos. — Laici etiam et sacerdotes duo filii possunt intelligi: et sic populus prior filius; sacerdos autem secundus. Unde *Chrysostomus*: « Duos etiam filios dicit: laicorum conditionem, et ordinem sacerdotum. Quis est prior filius? Populus. Prior enim populus creatus est; deinde sacerdotes, qui regerent populum. Non enim populus propter sacerdotes creatus est; sed sacerdotes propter po-

pulum. Denique populus Dei ex tempore Abrahæ cœpit; sacerdotes autem, de tempore Aaron. Et populares, per hoc ipsum quod singularem suscipiunt vitam, denegare videntur obedientiam Deo. Sacerdotes autem magis videntur obedientiam promittere Deo, præcipue per hoc ipsum quod specialiter in ministerio Dei constituentur. Nam, qui doctor populi constituitur, sine dubio proficitur talem se fore, qualem oportet esse doctorem. Sacerdos ergo, et omnis clericus, etsi specialiter non promittat; tamen per hoc ipsum quod doctor constituitur aliorum, tacite promittere Deo videtur in omnibus obauditorum se Deum. Et melior est laicus, qui in prima facie secularem proficitur vitam, revera autem studet vivere spiritualiter, quam sacerdos, qui in prima quidem facie proficitur vitam spiritualement, revera autem complectitur vitam carnalem. Et melior est etiam laicus ante Deum pœnitentiam agens, quam clericus permanens in peccatis. Laicus autem in die judicii stolam sacerdotalem accipiet, ideo et in chrismate sic unguatur omnes sicut in sacerdotio; sacerdos autem peccator, spoliatus sacerdotii dignitate quam habuit, erit inter infideles et hypocritas. Unde et modo, secularis homo post peccatum facile ad pœnitentiam venit; nam occupatus negligentia seculari, dum Scripturis non satis attendit, semper quæ in Scripturis posita sunt nova ei videntur, ideoque, cum audierit aliquid de gloria Sanctorum, aut de pœna peccatorum, quasi novum aliquid audiens expavescit, et dum bona concupiscit, aut mala timet, compunctus ad pœnitentiam cito recurrit. Nihil autem impossibilius, quam illum corrigere, qui scit omnia, et tamen contemnens bonum, diligit malum. Omnia enim quæ sunt in Scripturis, propter meditationem quotidianam ante oculos ejus inveterata et vilia aestimantur; nam et quidquid terribile est, usu vilescit. Propterea clericus, qui semper meditatur, Scripturas: aut omnino eas observaturus est, et erit perfectus; aut si semel cœperit illas con-

temnere, numquam excitatur in illis ut timeat. Quis enim aliquando vidit clericum cito pœnitentiam agentem? Et, si deprehensus humiliaverit semetipsum non ideo dolet, quia peccavit; sed confunditur, quia perdidit gloriam suam. Putasne Dominus, quasi crudelis, clericis pœnitentiam denegavit, dicens: *Si sal infatuutum fuerit, in quo salietur?* Sed quasi naturale esse considerans, hoc dixit, quia non est qui doceat illum errantem qui alios corripbat. Ideo, non dico populares, quia secundum rationem verbi vitam suam dispensant; sed publicani et meretrices, qui desideriis mundialibus et voluptatibus carnalibus seipsos mancipaverunt, præcedent vos in regnum Dei, quia illi conversi desinunt esse quod erant, vos vero denegatis in opere, quod videmini profiteri in verbo, tamquam arbores folia sine fructu habentes, non pascentes Dominum

suum, sed deludentes: » hæc *Chrysostomus*. Per proprium etiam filium, qui primo renuit patris præceptum, sed postea fecit, significantur peccatores, qui male vivendo Deo servire negant; sed postea pœnitentes viriliter operantur. Per secundum vero filium, qui facere voluntatem patris promisit, et non fecit, significantur illi qui operari virtuose promittunt, sed non faciunt, de quibus sunt multi religiosi, profitentes servare magna, scilicet evangelica consilia, cum tamen non servant etiam præcepta; propter quod seculares, etiam peccatores, sed tamen postea pœnitentes, eis coram Domino præponuntur, cum dicitur: *Quia publicani et meretrices præcedent vos in regnum Dei*. Nullus ergo peccator diffidat, nullus e converso justus præsumat, cum peccatores, per pœnitentiam, quandoque alios in regno Dei præcedant.

ORATIO

Domine Jesu Christe, Doctor bone, da mihi veritatem corde credere, et ore atque opere, prout oportet, confiteri; malignorum spirituum et hominum cautelas, et astutias sapienter declinare. Da mihi legis naturalis cordibus nostris impressæ, et legis scriptæ in libris nobis datæ, justitiam facere; et tuam in omnibus voluntatem adimplere, ut non cum secundo filio pœnam, sed cum primo misericordiam apud te merear consequi; ac cum vere pœnitentibus gratiam in Ecclesia militante, et gloriam in triumphante misericorditer invenire. Amen.

CAPUT XXXIII

DE LOCATIONE VINÆ ET SANGUINARIIS VINITORIBUS.

Matthæi cap. XXI.

1 PARABOLA VINÆ LOCATÆ JUDÆIS INGRATIS APPLICATA. — Ad idem Jesus aliam parabolam proposuit eis, scilicet principibus sacerdotum et senioribus populi. *Audite, ait, aliam parabolam: Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et ædificavit turrin, et locavit eam*

agricolis, seu colonis; et peregre profectus est. Illi autem, scilicet agricolæ servos suos ad recipiendum fructus missos male traetaverunt, et occiderunt; et novissime filium missum heredem cognoscentes, et hereditatem habere volentes, apprehenderunt, et extra vineam ejicientes, etiam occiderunt. Et interrogati, quid faceret

dominus vineæ colonis istis, *abunt illi: Malos male perdet, et vineam suam locubitalis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.* Quibus ipse ait: *Idco dico vobis, quia auferetur ab eis: scilicet a vobis regnum Dei; et dabitur genti facienti fructus ejus.* In hac parabola describit multipliciter malitiam et ingratitudinem Judæorum, quibus Deus pater familias, qui natura Dominus, benevolentia pater, homo mansuetudine non natura, similitudine non veritate, multa beneficia contulit. Domus autem Israel, et synagoga vinea est, ex electis personis Patriarcharum et Prophetarum, sicut ex vitibus optimis quam de Aegypto transtulit, et in terra promissionis plantavit; cui sepem circumdedit, custodiam quidem triplicem, scilicet: angelicam super muros Jerusalem; et humanam, scilicet protectionem bellicorum virorum; et terrenam, scilicet munitionem murorum. Et fodit in ea torcular, id est legem justitiæ, ac timorem comprimentem, et malos torquentem, et hoc fodit: signis, minis et promissis; et ibi ædificavit turrin, scilicet templum ad cultum divinum, quod dicitur turris, propter securitatem refugii, respectu aliarum nationum. Et locavit eam agricolis et operariis, scilicet sacerdotibus et principibus, qui debent extirpare vitia tamquam spinas, et inserere virtutes tamquam bona semina, ac servare cultum divinum, et justitiam in hominibus. Et pergere profectus est, non loci mutatione, quia Deus est ubique, sed quoniam vinitoribus liberum arbitrium reliquit; vel, propter longanimitatem, quam in spectando ut a peccatis converterentur habuit; vel, propter ipsorum negligentiam, quia, secundum *Ambrosium*, qui ubique præsens est, diligentibus præsentior, et negligentibus absentior, est. *Cum autem tempus fructuum appropinquasset*, quia post Legem susceptam debebant facere fructum bonorum operum, *misit servos suos*, id est primos Prophetas *ad agricolas*, id est ad reges et sacerdotes principaliter, et ad alios subjectos eis consequenter; *ut reci-*

perent fructus ejus, eos per prædicationem suam, ad fructum bonorum operum reducendo. *Et agricolæ, apprehensis servis ejus*, quonia non multi reges et sacerdotes Prophetas ad semissos a Domino turpiter comprehendentes, eos male tractaverunt: *alium enim ceciderunt, alium occiderunt alium vero lapidaverunt.* Iterum *misit alios servos plures prioribus*, multiplicando scilicet Prophetas, ad populi correctionem; *et fecerunt eis similiter*, quia ipsi ingrati Deum inhonoraverunt, et similiter illos Prophetas persecuti sunt et interfecerunt. *Novissime autem*, id est in ultimis temporibus, *misit Filium suum*, pro nobis incarnatum quem heredem universorum et principem cognoscentes, *ejecerunt extra vineam*, negando, vel, quia extra portam Jerusalemorum *occiderunt* crucifigendo, volentes habere hereditatem ejus temporalem, scilicet possessionem; cogitabant enim intra se: Si istum populus habeat Dominum, necesse est ut amittamus consuetudinem victimarum et hostiarum, quæ ad nostrum parata est luerum; si autem occidamus eum, sic semper tenebitur consuetudo offerendarum hostiarum, et sic fiet nostra possessio, et erit nostra hereditas. Venit autem Dominus ad iudicandum, et istud factum vindicandum, quando ex ejus ordinatione venit contra Judæos exercitus Romanorum; et malos male perdidit, quando civitatem eorum et templum per Romanos destruxit, ac populum occidi et captivari fecit.

2 ITEM ECCLESIE, QUÆ EST CHRISTI HEREDITAS. — Hereditas Christi est etiam Ecclesia quam Judæi præcipue moliebantur, dum, fide ejus extincta, justitiam quæ ex Lege est, persuadere Gentilibus conabantur. Hæc fecerunt, ut sic ingrati mali male perdantur, et merito damnentur, et ab eis regnum Dei, scilicet: Christus, Scriptura sacra, seu Scripturarum intelligentia, fides, Ecclesia, et vita æterna auferatur; et hoc pertinet ad Judæorum reprobationem. Sed sequitur, pertinet ad Gentium versionem; vinea enim

tur aliis agricolis, quia, Ecclesiam suam Christus regendam tradidit Apostolis et aliis discipulis, *qui reddant ei fructum temporibus suis*, quia ob prædicationem eorum credidit multitudo Gentium, ut regnum cœlorum detur aliis, scilicet Gentibus ab Oriente et Occidente, ab Austro et Aquilone venientibus, qui facient fructum cordis credendo, et oris confitendo, et operis serviendo, et corporis patiundo, *et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno Dei*; et ipsi Judæi *ejicientur in tenebras exteriores*. Mystice, totum potest exponi de Ecclesia, hoc modo: quia *homo*, id est Christus, *plantavit vineam*, id est Ecclesiam sanguine suo, et de latere suo formatam, in qua tot sunt differentie palmitum, quot sunt differentie hominum; *et circumdedit ei sepe*, id est evangelicam doctrinam, vel Angelorum custodiam; *et fodit in ea torcular*, id est crucem Christi, vel Martyrum patientiam; *et ædificavit turrim*, scilicet matrem Christi, vel contemplationem Christi, Confessorum et Doctorum, vel fidem de qua Ecclesia se defendit contra hostes; *et locavit eam agricolis*, id est praelatis, quorum variis ministeriis regitur et gubernatur; *et profectus est*, ut supra exponitur. *Et misit servos*, id est bonos ad arguendum malos; *et aliquos cæciderunt, et alios occiderunt*, ut patet de multis. Deinde mittitur Christus Filius invisibiliter a Patre, quando aliquem instigat ad bonum; sed aliqui sunt ingrati, ejus instinctum non solum repellentes, sed etiam pessime agentes, propter quod, quantum in eis est, occidunt eum. De quibus dicit Apostolus: *Rursum crucifigentes Filium Dei*, et sic ex Dei justitia perduntur, et vinea aliis locatur, cum eorum loco boni subrogantur.

3 APPLICATUR ETIAM ANIMÆ RATIONALI ET STATUI RELIGIOSO. — Potest etiam per vineam istam intelligi anima rationalis, homini per Deum locata, quia ad hoc infunditur corpori, ut, ipso mediante, faciat fructum bonorum operum, et multa merita acquirat; quæ bona facta per hominem, sunt tamquam vites. Et in quolibet

bono hominis, sive sit bona cogitatio, vel bona operatio, vel bona locutio, crescunt quinque uvæ, quarum quatuor remanent homini, quinta vero debetur Deo. Quæ uvæ sunt: cordis jucunditas, culpæ remissio, æternæ mortis vitatio, æternæ gloriæ acquisitio; quinta uva est gloria Dei, istam non nobis, sed Deo dare debemus. — Potest insuper exponi de religione, cujus fundatio est maxime in triplici voto, quod dicitur divina plantatio; sepes, regula et constitutiones; torcular, lectio et studium Scripturæ; turris, prædicatio; agricolarum locatio prælatorum præfectio est. Felices qui bene colunt et non negligunt, augent et non diminuunt, conservant et non destruunt! Quilibet etiam nostrum de populo est vinea, et idem est etiam cultor, quilibet enim nostrum colit seipsum. Unde Hieronymus: « Locata est autem nobis vinea, et locata est ea conditione, ut reddamus fructum Domino temporibus suis, et sciamus unoquoque tempore quid oporteat nos vel loqui, vel facere. »

4 IRRITATIO ET TIMOR PHARISEORUM. — *Principes autem sacerdotum*, et Scribæ, et Pharisei, *cognoverunt* quod de ipsis dixerit parabolam istam, et querentes eum quasi mendacem tenere, ad occidendum, sed divinæ reverentiæ humanum timorem præferentes, *timuerunt turbas*, et non processerunt in factum, *quoniam turbæ sicut Prophetam eum habebant*. Sed, quem nunc turbæ quasi Prophetam habent, et colunt, postea contra ipsum crucifige, crucifige eum clamabunt, quia turba mobilis est, nec in proposita voluntate persistens. Ubi Chrysostomus: « Omnis homo malus, quantum ad voluntatem suam, et manus suas mittit in Deum, et occidit eum. Qui enim Deum ad iracundiam excitare non dubitat, qui præcepta ejus conculcat, qui nomen ejus contemnit, qui blasphemat, qui murmurat contra Deum, et turbato vultu aspicit contra cœlum, qui in ira sua manus audacter sublevat contra eum, nonne si posset fieri, manus mitteret in Deum, et occideret eum, ut jam licenter peccaret? » Vide nunc obstinationem Pon-

tificum, et majorum, in malo, quia audientes doctrinam Christi, non fuerunt contriti; sed magis ex hac indignati, et ad occidendum eum incitati. Multi sunt tales hodie, qui indignantur quando reprehenduntur, quia pauci sunt qui veritatem suæ correctionis velint audire, imo et persequuntur reprehendentes eos. pro ipsorum salute. Vide etiam quomodo Pontifices et majores retrahebantur a malo propter populum, cum tamen deberet esse per contrarium. Hæc plebs quasi asina Balaam fuit, quæ ipsum errantem corripuit. Hoc quotidie geritur in Ecclesia, cum quilibet solo nomine fatetur eam quam non diligit ecclesiasticæ fidei et pacis unitatem; sed erubescit vel timet impugnare propter bonorum multitudinem. Sed licet ab occidendo Dei Filio ad modicum, donec veniret hora ejus timore humano potuerunt retardari; numquam tamen divino amore voluerunt cohiberi. Prædicationem enim Christi contemnentes, propter cupiditatem temporalium, conspiraverunt in ipsius mortem, ne perderent civitatem et templum, in quo quidem templo hauriebant pecuniam populi, sub obtentu cultus divini. Unde occiderunt Filium, ut haberent hereditatem, et pacifice possiderent templum et civitatem, ne occasione ejus Romani venirent, et eis locum et gentem auferrent; contrarium tamen eis accidit, quia in vindictam mortis Christi et locum et gentem perdiderunt. Ubi ait *Chrysostomus*: « Quandoque igitur detentus, per medios eos transiit, non apparens, quandoque autem apparens dolentem eorum concupiscentiam detinet, per multitudinis metum; hi autem non emendabantur, ita semel eos dilectio principatus, et vanæ gloriæ cupido, obcæcarat, quod temporanea quærent! Nihil ita adversus proximum caput impellit, et in præcipitationes fert, et nihil ita facit a futuris excidere, sicut affixum esse temporaneis; nihil ita et præsentibus et futuris jucunde uti tribuit ut futura omnibus anteponere. *Quærite enim, ait Dominus, primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.*

Ne itaque de tuis sollicitus sis, sed illa committe Deo. Nam si tu sollicitus es, ut homo curas; Deus vero, ut Deus providet. Ne ergo de eis sollicitus sis, præstantiora relinquens, alioquin Deus illa minus curabit; ut illa igitur diligenter curet, ipsi soli omnia committe. Si enim, relictis spiritualibus, illa tractes, non magnam eorum Deus geret providentiam. Ut igitur et tibi hæc recte composita sint, et sollicitudine omni libereris, hære spiritualibus, secularia despice; sic enim et terram cum cælo obtinebis, et futura bona consequeris, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi: » hæc *Chrysostomus*.

5 MONACHORUM ET SECULARIUM INSTITUTA QUANTUM DIFFERANT. — Hæc per *Chrysostomum* jam dicta, maxime et præcipue ad monachos spectant, de quorum vita idem *Chrysostomus* hoc loco narrat, eamque ad secularium vitam comparat, dicens: « Quæ videtur ita onerosa esse vita et difficilis, eam, quæ monachorum est, dico et crucifixorum, multum hac quæ videtur esse mitis et mollis, dulcior est et delectabilior. Tantum etenim inter utramque vitam intervallum quantum inter portum et fluctibus agitatam pelagus. Ex habitaculis statim ab exordio, horum felicitatem considera; fora enim et civitates, et eos qui in medio sunt tumultus fugientes vitam, quæ est in montibus, elegerunt, quæ nihil habet commune ad præsentia. Jam autem hic, quæ ad cælorum regnum pertinent meditantur, cum quiete multa; præcipue autem Domino hærent. Opus autem illorum idipsum est, quod Adam initio habuit, antequam peccaret, quando gloria indutus cum Deo libere loquebatur, et locum illum multa beatitudine referunt incolebat. In quo enim hi pejor quam ille degunt, cum ante inobedientiam positus est in paradiso, ut operaretur? Nulla ipsi secularis sollicitudo, nulla etiam monachis illis; Deo loquebatur cum pura conscientia, et hi similiter, imo multo majorem quam ille fiduciam habent, utpote majori fruente gratia Spiritus. Hi orbis terrarum luminare, surgentes

a lectulo, clari et lætantes, et chorum unum facientes, in præclara conscientia con-onant universi, et sicut ex uno ore hymnos ad universorum canunt Deum, laudantes eum, et ei gratiam solventes pro omnibus sive propriis sive communibus beneficiis. Quare, si videtur, Adamo dimisso, interrogemus, in quo hic differat chorus ab Angelis qui in terra cantant, et dicunt : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Deinde, postquam cantica illa dixerunt, genua flectentes Deum quem hymnis laudaverunt, rogant et petunt. Præsentium quidem nihil petunt; nulla enim eis horum est cura, sed ut cum fiducia stare possint ante terribile tribunal, cum Unigenitus Dei Filius venerit judicare vivos et mortuos; et ut nemo audiat illam terribilem vocem quæ dicit : *Nescio vos*; atque ut cum pura conscientia, et multis directionibus laboriosam hanc expleant vitam, et cum tranquillitate difficile navigent hoc pelagus. Deinde surgentes, et perficientes jam sanctas illas et continuas orationes, oriente sole, ad opus adit unusquisque, multum stipendium egentibus hinc congregantes. Magnus est illic qui vile opus rapit. » Et iterum : « Non est ibi meum et tuum, sed abjectum est inde hoc verbum, quod

decem millium est causa præliorum. » Et iterum : « In nullo eorum tabernacula deterius cœlis disposita sunt; etenim Angeli descendunt ad eos, et Angelorum Dominator. Et mensa apud eos est ab omni avaritia munda, et philosophia plena. Non sanguinum torrentes sunt apud eos, neque carniū incisiones, neque condimenta, neque vapor coctorum indecenter implens odoratum, neque fumus inconveniēns, neque cursus et tumultus, et turbationes et clamores onerosi; sed panis et aqua: hæc quidem ex fonte puro, ille autem ex laboribus justis. Si autem et aliquid lautius voluerint epulari, baccæ lautitiam implent; et major hic est voluptas quam regiis mensis. Angelorum est hæc mensa ab omni turbatione eruta. Et sedile eis fœnum simpliciter supponitur, sicut in eremo prandens Christus fecit, Multi autem neque tegmen hic faciunt, sed pro tecto cœlum habent, et lunam pro lumine lucernæ, non indigentes oleo, neque ministro; illis certe solis condigne luna ministrat lucem. Hanc et Angeli mensam de cœlo contemplantes lætantur et exsultant. Hæc igitur scientes, deposita omni avaritia, quæ sunt desuper, cœleste scilicet regnum cum studio omni rapiamus, ut et futuris fruamur bonis : » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Domine Deus, paterfamilias omnipotens, qui vineam Ecclesiæ tuæ prælatis locasti ad colendum, ut vitia tamquam spinas extirpando, et virtutes tamquam bona semina inserendo, fructum in se, et in subditis facerent bonorum operum, da propitius omnibus et prælatis, et singulis subditis, ut fructum cordis, oris, et operis tibi reddant; ut ubertate fructuum majestati tuæ placeant; ac tandem post laborem præsentis vitæ cum electis tuis, qui bene et fideliter laboraverunt, in regno tuo, te miserante, requiescant. Amen.

CAPUT XXXIV

DE INVITATIS AD NUPTIAS, ET NON HABENTE VESTEM NUPTIALEM.

Matthæi cap. XXII.

1 PARABOLÆ DE INVITATIS AD NUPTIAS | intelligentes de se dici parabolas, SCOPUS. — Et quia majores Judæorum, | quærebant Dominum tenere et occi-

dere, hanc eorum sciens voluntatem, nihilominus increpat sævientes, nec timore superatur, quominus arguat peccatores. Hinc habes argumentum, quod, si prædicatio tua non fuerit semper consecuta effectum, non ideo desistas a prædicatione et a redargutione; maxime si spes est tibi de eorum, quibus prædicas, correctione. Quia igitur ostenderat Dominus, quod regnum auferetur a Judæis, et dabitur genti facienti fructus ejus, ideo subjungit nunc parabolam de invitatis ad nuptias regis, quas fecit filio suo: quorum quidam venire neglexerunt, quidam vero servos missos contumeliis affectos occiderunt; et de aliis bonis et malis vocatis qui venerunt, et ad nuptias intraverunt. Hanc parabolam inducit: ut Dei longanimitatem, et patientiam multam ad Judæos ostendat, quos præ ceteris honoravit, et primo ad nuptias Filii sui vocavit, cui carnem nostram, et Ecclesiam desponsavit; et ut reprobationem Judæorum, et vocationem Gentium demonstraret. Quia enim Judæi ad fidem vocati venire noluerunt, merito ipsis reprobatis, alii introducti sunt; et impletæ sunt nuptiæ discumbentium, quia fides catholica diffusa est per orbem universum.

2 NUPTIÆ FILII DEI TRIPLICES. — *Simile ergo factum est regnum cælorum homini regi*, id est negotium præsentis Ecclesiæ, seu factum in Ecclesia militante circa Christum, simile est negotio, quod potuit fieri per hominem regem in celebratione nuptiarum. Iste homo-*rex* est Deus Pater, qui dicitur *Rex*, quia regnat in cælo per gloriam, in mundo per gratiam, in inferno per justitiam; et dicitur homo propter conformitatem, quæ est inter Deum et hominem. *Qui fecit nuptias filio suo* triplices: primas celebravit in Virginis utero, in copulatione divinæ naturæ et humanæ, de quibus dicit *Gregorius*, quod nuptiarum thalamus fuit uteris virginalis; secundas fecit in mundo, in conjunctione Christi et Ecclesiæ, de quibus dicit Apostolus: *Sacramentum hoc magnum est, ego dico, in Christo, et in Ecclesia*; tertias fecit in fideli

amico, in conjunctione gratiæ et fidelis animæ, de quibus Oseas: *Sponsabo te mihi in fide*. Aliæ sunt nuptiæ cælestes, in quibus et multa sercula apponentur, secundum *Augustinum*, scilicet: vita, et salus, et virtus, et copia, et gloria, et honor, et pax, et omnia bona.

3 QUOSNAM SERVOS MISIT AD INVITATOS. — *Et misit servos suos* præcedentes, scilicet Prophetas, *vocare invitatos ad nuptias*, per Scripturas Legis, in qua est promissio de Incarnatione Christi, scilicet ipsos Judæos; ad nuptias, id est ad fidem Incarnationis Christi, promissam in Patriarchis, figuratam in Lege prædicatam in Prophetis. Prophetæ namque clarius denuntiaverunt ea de Christo, quæ obscurius positæ erant in Lege; hortabantur enim populum Judaicum expectare Christi adventum, ac per fidem et opera tendere ad ipsum; et volebant venire, credendo Scripturis invitantibus, obediendo servis vocantibus, congaudendo nuptiis regalibus. *Iterum misit alios servos* sequentes, scilicet Joannem Baptistam, suosque Apostolos, *dicens: Dicite invitatis*, scilicet Judæis jam vocatis a tempore Abrahamæ: *Ecce prandium meum paravi*, id est mysterium Incarnationis implevi, ac sacramenta Ecclesiæ et doctrinam Christianam quibus reficiantur animæ, disposui; *tauri mei*, scilicet patres Veteris Testamenti, qui sub iugo Legis laborabant, et inimicos cornibus ventilabant, *et altilia*, quasi altilia, ab alendo dicta, scilicet patres Novi Testamenti pinguedine caritatis saginati, pennis virtutum alati, ad superna mente erecti, *occisa sunt*, quia Sancti occiduntur pro salute populi; *et omnia parata sunt*, quia quicquid quæritur ad salutem, jam adimpletum est in Scripturis, vel, omnia quæ pertinent ad mysterium nostræ Redemptionis, vel, introitus regni, est per fidem meæ Incarnationis apertus, qui ante fuerat clausus; *venite ad nuptias* credendo, diligendo, et operando. *Illi autem neglexerunt*, qui i Judæi prædicationem Christi et Apostolorum contempserunt, nam pauci, comparative, de

Judæis crediderunt; neglexerunt quidem, quia Dominum non timuerunt: *Qui enim Deum timet, nihil negligit.* Subdit autem: *Et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam,* ambitione seculi tamquam villæ Domino detenti, et ob pecuniæ cupiditatem negotiatione occupati. Ubi *Chrysostomus*: « O miserrimus mundus, et miseri qui eum sequuntur! Semper enim mundalia opera homines excluderunt a vita. » *Reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumeliis affectos occiderunt*: quia Joannes Baptista est ab eis incarcerationis et occisus, necnon Stephanus et Jacobus, et alii discipuli, et similiter multi in Testamento Veteri; et quia, quod est multo gravius, nonnulli vocati gratiam non solum respuunt, sed etiam persequuntur. *Rex autem cum audisset, iratus est,* quia a Domino merito pro talibus sunt puniti; *et missis exercitibus suis,* scilicet Romanorum, sub Principibus Vespasiano et Tito, qui ex divina ordinatione venerunt contra Jerusalem, quadragésimo secundo anno post Christi Passionem, *perdidit homicidas illos,* qui in ultionem sanguinis Christi et suorum discipulorum ab exercitu Romanorum sunt trucidati et captivati; *et civitatem illorum succendit,* quia tunc Jerusalem est succensa, et templum in ea.

4 JUDEIS VENIRE NOLENTIBUS, INVITANTUR GENTILES. — *Tunc ait servis suis,* scilicet Apostolis et discipulis per revelationem: *Nuptiæ quidem paratæ sunt,* id est mysteria Christi impleta sunt, et omne sacramentum Incarnationis, et humanæ dispensationis jam peractum est, et completum: ut nativitas, prædicatio, Passio, et hujusmodi; *sed, qui invitati erant per Legem, per Prophetas, per Apostolos,* scilicet Judæi, *non fuerunt digni,* propter suam incredulitatem. *Ite ergo ad exitus viarum,* id est ad Gentiles, extra viam errantes, et dispersiones Gentium, *et quoscunque inveneritis,* id est cujuscumque sexus vel ætatis, cujuscumque status vel dignitatis, cujuscumque professionis vel conditionis, sine acceptione per-

sonarum, *vocate ad nuptias,* id est ad fidem Incarnationis, quia nullus volens fidem Christi recipere, est repellendus. *Et egressi servi ejus congregaverunt omnes quos invenerunt, malos et bonos,* quia in Ecclesia militante admixti sunt mali cum bonis; *et impletæ sunt nuptiæ discumbentium,* quia, ut prædictum est, fides catholica diffusa est per orbem universum; vel, *impletæ sunt,* et quantum ad numerum, et quantum ad meritum, et quantum ad præordinationem divinæ Providentiæ, quod erit in fine mundi, quando complebitur numerus electorum.

5 CUR CARITAS VESTIS NUPTIALIS DICATUR? — *Intravit autem Rex,* scilicet Deus, ad judicium, tota enim Trinitas judicabit, id est reddet unicuique pro meritis; *ut videret discumbentes,* id est in fide quiescentes, attendendo scilicet vitam fidelium, et discernendo merita et demerita eorum; fideles enim pertinent ad judicium, nam: *qui non credit, jam judicatus est.* Intrat autem dupliciter, scilicet: generaliter in futuro judicio, et specialiter in morte cujuslibet hominis. Et nota, quod discumbere in nuptiis Christi, est sacramentis Ecclesiæ participare, fidem Christi habere, et beneficiis Dei atque gratiis ejus perfrui. *Et vilit ibi hominem,* id est totum cœtum malorum, qui in malitia sociati sunt in unum, *non vestitum veste nuptiali,* id est habentem fidem Christi, non opera. Nam, secundum *Hieronymum*, vestis nuptialis præcepta sunt Domini, et opera quæ complentur ex Lege, et Evangelio, novique hominis efficiunt vestimentum. Iste homo habens fidem sine operibus, ad nuptias Ecclesiæ portat os et dentes, omittens vitæ compositionem et mores. Vel, *non vestitum veste nuptiali,* id est habentem fidem sine caritate. Dicitur autem caritas vestis nuptialis: quia tegit turpitudinem peccatorum; quia protegit a frigore tentationum; quia ornat munere donorum et virtutum; et, ut dicit *Augustinus*, dividit inter filios regni et perditionis. Ubi *Gregorius*: « Recte caritas nuptialis vestis vocatur, quia

hanc in se Conditor noster habuit, dum ad sociandæ sibi Ecclesiæ nuptias venit. Qui ergo, per caritatem, venit ad homines, eandem caritatem innotuit vestem esse nuptialem. Sciendum vero est, quia sicut in duobus lignis, superiori videlicet et inferiori, vestis textitur; ita in duobus præceptis caritas habetur: in dilectione scilicet Dei, et in dilectione proximi. Duo ergo necesse est habeat, ut caritatis præcepta custodiat, quisquis habere in nuptiis vestem nuptialem curat: quatenus nec ex compassione proximi, contemplationem relinquat Dei; nec plus quam debet inhærens contemplationi Dei, compassionem abiciat proximi. Sciendum quoque est quod ipsa dilectio proximi in duobus præceptis subdividitur, cum quidam Sapiens sic dicat: *Omne quod tibi oderis fieri, vide ne alteri facias*; et per semetipsam Veritas prædicat, dicens: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines et vos eadem facite illis*. Caritas autem vera est, cum et in Deo diligitur amicus, et propter Deum diligitur inimicus. Magna sunt hæc, alta sunt hæc, et multis ad exhibendum difficilia; sed tamen ista est vestis nuptialis. Quisquis hanc recumbens non habet, jam sollicitus metuat, ingrediente rege, quin mittatur foras: » hæc *Gregorius*. Et ait illi, unumquemque enim hominem in iudicio particulari, cum moritur, universorum Iudex interrogat, quomodo in fide Christiana se habuerit; sed in fine mundi loquetur toti humano generi: *Amice*, fidei participatione, sed non operatione; debiti obligatione, sed non solutione; nomine, non re. Vocatur ergo peccator amicus, propter fidem informem, quæ notitia quædam est, et Dei donum, licet non sufficiat ad salutem; vocatur etiam amicus, propter naturam, qua ad imaginem Dei est factus; vel, quia fuit invitatus. *Quomodo huc intrasti* inter congregationem, scilicet fidelium, sacramenta Ecclesiæ suscipiendo, fidem Ecclesiæ confitendo, et non habens vestem nuptialem, scilicet opera, sine quibus fides est mortua? vel, vestem nuptialem, scilicet carita-

tem, quia absque tali vestio nemo ad communionem fidelium debet accedere, quoniam dignum est, ut convivantes ipsi sponso in habitu sint conformes, qui vestem induit caritatis? Caritas dicitur *vestis*: tum quia operit delicta, tum quia calefacit desideria, tum quia sine ea non placent Deo opera nostra. Dicitur autem *nuptialis*: quia matrimonia fiunt propter amicitiam reformandam, confirmandam et augendam. In matrimonio igitur Filii Dei, quod fecit cum natura humana, amicitia inter Deum et nos est reformata, perpetuo confirmata, et etiam augmentata. Et nota quod existentium in nuptiis Christi: plurimi sunt induti sacco avaritiæ; aliqui sunt induti purpura superbiæ; aliqui auro inanis gloriæ; aliqui pelibus ovium simulatæ justitiæ; aliqui armis iracundiæ; aliqui habent vestimentum sordidatum peccato luxuriæ; aliqui laceratum dissectione invidiæ; aliqui incompositum negligentia accidiæ; aliqui molli intuitu complacentiæ; aliqui nimis affluentes, voracitate gulæ. De quibus omnibus in Sophonia dicitur: *Visitabo super, omnes qui induti sunt veste peregrina*.

6 TENEBRÆ EXTERIORES PAUCITASQUE ELECTORUM. — *At ille obmutuit*: propter timorem accusationis, propter erubescentiam iniquitatis, propter ignorantiam excusationis, præ confusione non habens quid responderet; etenim Deo nullus respondere potest, sed propria arguente conscientia, convincitur et mutus efficitur. Per hoc ergo quod ille obmutuit, monstratur quod in illo ultimo examine omne genus excusationis cessabit. *Tunc dixit rex ministris*, id est Angelis divinæ justitiæ executoribus, vel, isti ministri sunt maligni spiritus, qui deputati sunt ad pœnam damnatorum, quia secundum *Origenem*, merito sunt pœnæ auctores, qui fuerunt culpæ suggestores: *Ligatis manibus et pedibus ejus*, id est, ablata potestate bene operandi, et ad salutem revertendi, ac gratiam recuperandi; vel, pedes sunt facultas liberi arbitrii, manus vero sunt potentia

operis, et utrumque est ligatum in damnatis; *mittite* et projicite illum sic ligatum, *in tenebras exteriores*, a visione Dei, et quia sunt extra omnem diem, et extra ambitum divinæ misericordiæ; vel, exteriores, id est corporales, et localiter extra ipsum positas, quia habuerat in semetipso, dum hic viveret, tenebras interiores, id est mentales. Tenebræ enim ignorantiae ducunt ad tenebras culpæ; et hæc ad tenebras pœnæ. Unde, secundum *Gregorium*, interiores tenebras dicimus cæcitatem mentis; exteriores vero tenebras, æternam noctem damnationis. Qui ergo nunc in vitio ligantur sponte, tunc in supplicio ligantur invite; et ligabit ibi pœna, quos hic, a bonis operibus, ligavit culpa. Et quid ibi sustinebit, qui hic bene vivere contempsit, subjungit, dicens: *Ibi erit fletus*, scilicet oculorum, per illicitas concupiscentias et in vanitate mundi hic vagantium; *et stridor dentium*, in edacitate modo gaudentium, quatenus singula membra supplicio subjaceant, qui hic singulis vitiis subjecta serviebant. Vel, fletus et stridor, id est dolor mentis et corporis, ad quæ reducitur omnis pœna infernalis: fletus enim e tristitia originatur, et stridor dentium causatur a contrariis causis, scilicet ex ardore ignis, et frigore infernali, unde dicitur in *Job*: *Ad nimium calorem transibit, ab aquis nivium*. In fletu etiam et stridore, magnitudo tormentorum, et doloris immensitas significatur. Vel certe, stridor dentium prodit indignantis affectum, eo quod sero unumquemque peniteat, sero ingemiscat sero sibi irascatur, quod tam pervicaci improbitate deliquerit. Et, quia in convivio nuptiali non initium, sed finis quæritur, consequenter repulso uno, in quo omne malorum corpus imprimitur, generalis sententia, et parabolæ conclusio inferitur: *Multi enim sunt vocati, ad fidem catholicam; pauci vero electi, ad gloriam*, scilicet comparative, respectu illorum qui vocati sunt ad fidem, quia inter multos fideles habentes fidem, pauci sunt electi qui habent fidem formatam. Rursus, om-

nes homines vocantur ad fidem; sed pauci sunt electi, quia pauci sunt fideles respectu infidelium. Tale est quod dicit: Non unus tantum de vocatis ejectus est de nuptiis, sed intelligendum est de multis, quia per illum unicum intelligitur universitas malorum, qui habent fidem sine operibus caritatis. Nam, secundum *Augustinum*, homo ille qui inde projectus est, non unum hominem significat, sed multos, quia ille unus corpus malorum est. Unde alibi dicitur: *Lata est via quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui ingrediuntur per eam; et arcta est via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam*. Et hoc multum deberet nos terrere, et ad humilitatem movere, quia es, nobis incertum, utrum simus de illo parvo numero electorum nec non. Unde ait *Gregorius*: «Tanto ergo sibi unusquisque metuat, et in humilitate se deprimat, quanto si sit electus ignorat, quia, quod sæpe dicendum est, et sine oblivione retinendum: *Multi sunt vocati, pauci vero electi*:» hæc *Gregorius*.

7 FLETUS ET STRIDOR DENTIUM SEPTIES IN EVANGELIO LEGUNTUR. — Et notandum quod hoc verbum: *Ibi erit fletus et stridor dentium*, in septem locis Evangelii legitur, et hoc contra septem vitia maxime prælatorum, secundum quod ubique in præcedenti littera redditur causa. Prima causa est, quoniam male intraverunt, scilicet per nummum, non per Deum, per cupiditatem, non per caritatem, unde dicitur hic: *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* et sequitur: *Ibi erit fletus et stridor dentium*. Secunda, quia male vixerunt, non sicut pastores, sed sicut prædones, non sicut Episcopi, sed sicut epicurei, unde supra de sagena dicitur: *Malos autem foras miserunt*, et sequitur: *Ibi erit fletus et stridor dentium*. Tertia, quia alios scandalizaverunt, sicut lapis subito occurrens pedi, facit ipsum cespitare et offendere, unde dicitur supra: *Et colligent de regno ejus omnia scandala*, et sequitur: *Ibi erit fletus et stridor dentium*. Quarta, quia in docendo et regendo inutiles fuerunt,

unde infra dicitur : *Servum inutile projicite in tenebras exteriores* et sequitur : *Ibi erit fletus et stridor dentium*. Quinta, quia subditos et superbia verbi et avaritia facti oppresserunt, unde et infra dicitur : *Si dixerit servus malus, moram facit Dominus meus*, etc. ; *partem suam ponet eum hypocritis*, et sequitur : *Ibi erit fletus et stridor dentium*. Sexta, quia magna de se præsumpserunt credendo et majora jactando, unde supra dicitur : *Nonne manducavimus coram te, et bibimus*, etc. ; et sequitur : *Ibi erit fletus et stridor dentium*. Septima, quia non pœnituerunt, elatio enim superbiæ repugnat humilitati pœnitentiæ, unde supra de Centurione dicitur : *Filii autem regni ejicientur foras in tenebras exteriores*, et sequitur : *Ibi erit fletus et stridor dentium*.

8 QUINAM CHRISTIANI VOCANTUR. — Has ergo Christi et Ecclesiæ nuptias tota mente diligamus, harum gaudiis cœlestibus indelessa bonorum intentione jungamur; has quia per fidem vocati intravimus, mundo dilectionis habitu celebrare curemus, nostræque actionis simul et cogitationis maculas ante diem extremi discriminis, ipsi sollicitius examinando diluamus, ne forte tunc ingrediens rex, si viderit nos nuptialem caritatis vestem non habentes, ejiciat nos, et ligatis a facultate bene agendi manibus nostris, ac pedibus, in tenebras mittat exteriores. Si quis enim in tempore judicii, fuerit inventus sub nomine Christiano non habens opera Christiani, statim corripietur, et audiet istud a Rege sibi dici : *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem*? Quasi diceret : Utquid Christianus es effectus, cum opera tua non sint Christiani? Nullus itaque de vocatione præsumat, donec de adoptione linis securus existat. Omnes quidem vocat Deus voluntate antecedente, secundum quam *omnes homines vult salvos fieri*; et tamen *pauci sunt electi*, quia pauci beatitudinem consequuntur, respectu eorum qui condemnantur. Nonnulli quidem vocati, nec incipiunt; nonnulli vero in bonis, quæ incœperunt, minime persistunt;

et multi fidem percipiunt; sed respectu malorum pauci sunt, qui in gratia usque in finem perseverant. Nemo autem Christianum se judicet, nisi is qui Christi doctrinam sequitur, ejusque imitatur exemplum. Qui enim male vivit et Christianus vocatur, injuriam Christo facit. Unde *Augustinus* : « Nemo sine causa quodcumque nomen sortitur. Sutor ut dicitur, necesse est ut calceamenta conficiat. Vocetur quis faber, aut alius artifex, artis peritia fiat. Hujusmodi exemplis cognoscimus nullum sine actu nomen sed omne nomen ex actu. Christiani ergo nomen ille frustra sortitur qui Christum non imitatur. Quid enim tibi prodest vocari quod non es, et nomen usurpare alienum? Sed si Christianum te esse delectat, quæ Christianitatis sunt gere, et merito tibi nomen Christiani assume. Tu ergo quomodo Christianus diceris, in quo nullus Christiani est actus? Christianus, justitiæ, bonitatis, integritatis, patientiæ, modestiæ, castitatis, pudicitæ, pietatis, humilitatis et inocentiæ est nomen; et tu istud nomen quomodo tibi defendis et vendicas, cui de tam pluribus rebus nec paucæ subsistunt? Christianus ille est, qui non nomine tantum sed opere est, qui viam Christi sequitur, qui Christum in omnibus imitari conatur, sicut scriptum est : *Qui dicit sese in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare*. Christianus est, qui die nocturne Deo deservit, qui indesinenter ejus præcepta meditatur et cogitat, qui pauper mundo efficitur, ut Deo locuples fiat, qui inter homines habetur inglorius, ut coram Deo et Angelis gloriosus appareat, qui in corde suo nihil simulatum videtur habere nec fictum, cujus simplex et immaculata est anima, cujus conscientia fidelis et pura est, cujus tota in Deo mens, cujus omnis spes in Christo est, qui cœlestia potius quam terrena desiderat, qui humana spernit ut possit habere divina : » hæc *Augustinus*. Unde et *Leo Papa* : « Frustra appellamur Christiani, si imitatores non sumus Christi, qui ideo viam se esse dixit, ut conversatio Magistri esset

forma discipulis, et illam humilitatem eligeret servus, quam sectatus est Dominus. » Unde etiam *Cyprianus* : « Christianus nemo recte dicitur, nisi qui Christo moribus cœquatur. » Unde etiam *Anselmus* : « Inter infideles computantur, qui quod voverunt non impleverunt. » Quicumque etiam non Christum sequitur, non solum Christiani nomen amittere, sed et Antichristus dici meretur. Unde ait *Augustinus* : « Quisquis factis negat Christum, Antichristus est; et magis mendax est Antichristo, qui ore profitetur Christum, et factis negat. Ideo mendax, quia aliud loquitur et aliud agit. Quis est qui non credit quod Jesus sit Christus? Qui non vivit quomodo præcipit Christus. Multi enim dicunt: Credo, sed fides sine operibus non salvat. » Et iterum : « Omnes negant Christum in carne venisse, quia violant caritatem Jesu; non enim opus erat ut veniret, nisi per caritatem. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam, ut animam suam ponat pro amicis suis.* Quisquis violat caritatem, quodlibet dicat lingua, vita ipsius negat Christum in carne venisse; et iste est Antichristus ubicumque fuerit, quocumque intraverit : » hæc *Augustinus*. In hoc ergo maxime nos Christiani Gentiles scandalizamus, quia caritatem et vitam virtuosam non habemus. Unde *Chrysostomus* : « Nihil aliud est quod scandalizat Gentiles, quam quod non amor est. Cum enim multiplicata fuerit iniquitas, frigebit amor; vitam autem nihil ita facit claram, ut amor. » Et iterum : « Ni-

hil enim Gentiles ita afficit ut virtus; nihil ita illis offendiculo est, ut improbitas : et jure quidem. Cum etenim viderit avarum et rapientem contraria præcipientem, eumque qui inimicos diligere jubetur in contribules suos, tamquam in feras sævientem, nugæ præcepta illa vocabit. Cum viderit quem piam mortis formidine captum, quo pacto immortalitatis doctrinam accipiet? Cum ambitiosos viderit, aliisque animi morbis captos, potius in sua manebit sententia, nihilque de nobis magnum putabit. Nos ergo, nos utique in causa sumus, cur illi in suo errore persistent. Nam doctrinam illam olim suam repudiaverunt et nostra admirantur; sed ex vita nostra arcentur. Verbis enim philosophari facile est, et multi etiam apud illos id quidem fecerunt; adhuc vero requirunt opera bona. Veteres illos, qui apud nos fuerunt recogitent, dicet aliquis. At illis non credunt, sed nos præsentibus observant; ostendite nobis, inquit, fidem per opera. Hæc autem nusquam sunt; sed, cum nos vident plus quam feras proximos nostros discerpere, nos orbis perniciem vocant. Hæc Gentiles retinent, ne ad nos transeant. Itaque nos horum pœnas dabimus, non solum quod mala perpetremus, sed etiam quod propter nos nomen Dei blasphemetur et quod multi ab ingressu Ecclesiæ arceantur. Quousque ergo pecuniis, deliciis, aliorumque vitiis dediti erimus? Abstineamus denique, et virtutem omnem exerceamus, ut futura consequamur bona : » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, Rex cœlestis gloriæ, qui nos per nuntios tuos, scilicet per sacram Scripturam, infirmitates, periculum vivendi, mutationem fortunæ, et gratuitam voluntatem, ad nuptias tuas vocasti, da nobis caritatis vestem nuptialem, ne a confessione peccati, et a laude Dei umquam obmutescamus, ne a resurrectione spiritualis gaudii, scilicet pace, et securitate, separemur; et da nobis vestem pietatis, et bonæ operationis, ne, ligatis manibus et pedibus, in tenebras exteriores mittamur. Amen.

CAPUT XXXV

DE QUÆSTIONE SUPER TRIBUTO SOLVENDO, ET DE MULIERE
SEPTEM VIROS HABENTE.

Matthæi cap. XXII et Lucæ cap. XX.

1 HYPOCRITÆ DETRACTORES ET ADULATORES QUAM SINT DETESTABILES! — *Tunc*, scilicet post prædicia, et eadem feria tertia, *abeuntes Pharisæi* ad Herodianos, *consilium inierunt*, ut ex collatione communi melius perpendere qualiter Jesum decipere possent; et *eum*, quem capere non poterant in malo opere, *caperent in sermone*, quia facilius capitur homo in verbis, quam in factis. *Et mittunt ei discipulos*, de secta sua, *cum Herodianis*, id est ministris Herodis, qui ex parte Cæsaris præerant tributis: ut discipuli caperent in sermone, et ministri raperent eum ad puniendum in corpore. Secundum *Chrysostomum*, ne forte Pharisæi, Christo noti et suspecti, circumvenire eum non possent, quia coram eis sibi in verbis caveret, mittunt de secta sua discipulos, quasi ignotos, ut facilius deciperent, et minus erubescerent deprehensi; et propter hoc, eos et Herodis ministros simul mittunt, ut quodcumque dixerit Jesus, reprehendatur. Et circumdant eum, sicut apes mel in ore et aculeum in tergo portantes, et adulatorie commendant in eo triplicem veritatem, sic dicentes: *Magister, scimus quia verax es*, quantum ad vitam non hypocrita, ecce veritas vitæ; *et viam Dei*, qua scilicet itur ad Deum, *in veritate doces*, quantum ad sanam doctrinam, ecce veritas doctrinæ; *et non est tibi cura*, id est timor vel favor, *de aliquo*, quantum ad justitiam, id est non attendis aliquem, ut accipias personam, unde quod dixerant exponendo, subiungunt: *Non enim respicis personam hominum*, sed distincte dicis majoribus et minoribus veritatem,

ecce veritas justitiæ. Sed e contra multi moderni faciunt, qui pauperes delinquentes publice arguunt, et confundunt, sed divitibus majora peccantibus nec nutum faciunt. Ideo, secundum *Chrysostomum*, inter omnia peccata sacerdotum, maximum est quod personas respiciunt, et non causas. Et ideo justos et pauperes despicientes, iniquos et divites promovent atque exaltant. Ut autem dicit idem *Chrysostomus*: « Magistrum Dominum vocant, et veracem Magistrum, ut quasi venerando eum deciperent, et ut quasi honoratus et laudatus mysterium sui cordis simpliciter eis aperiret, tamquam volens eos habere discipulos. Hæc est enim hypocritarum prima simulatio, laudatio, laudant enim quos perdere volunt, ut per delectationem landis paulatim corda hominum ad simplicitatem benignæ confessionis inclinent: » hæc *Chrysostomus*. Istis similes sunt, qui hominibus in præsentia adulantur, et in absentia detrahunt. O quam plenus est mundus his, et illis pestiferis hominibus, a quibus custodiat suos Deus! Unde, secundum *Augustinum*, duo sunt genera persequentium, scilicet: vituperantium, et adulantium, et plus per-equitur lingua adulatoris, quam manus interfectoris.

2 QUÆSTIO DE TRIBUTO SOLVENDO, VEL NON. — Et mellis verbis, cum interrogare volentes, subiungunt: *Dic ergo nobis, quid tibi videtur?* Quia certi sumus quod non dimittis propter majestatem Cæsaris, vel propter timorem aut favorem cujuscumque hominis, quin veritatem, et juste quod verum est, diffinias. Et interrogant eum-

dicentes : *Licet census dare, Cæsari an non?* Hanc quæstionem, apud Judæos ortam, Christo malitiose proposuerunt, ut, si tributum negaret, et diceret non esse licitum, caderet in manum Pilati Præsidis, et statim caperetur tamquam contrarius Imperatori; si autem tributum concederet, et diceret esse licitum, caderet in manum populi, tamquam contrarius eorum libertati et divino honori : et sic totum eorum artificium erat undique habens præcipitium. Dicebant quidam, quia Romani pro republica militabant, eos in securitate et quiete tenentes, quod licebat dare tributum. Sed e contra Pharisei asserebant, quod qui serviebant summo Deo, et sibi oblationes et decimas reddebant, nulli homini tributa solvere debebant. Sed sapientiæ fons dolos eorum fugit, sic enim respondit, ut Deo et Cæsari sua jura servaret.

3 RESPONSIO CHRISTI PLENA SAPIENTIÆ. — Unde sequitur : *Cognita autem Jesus et deprehensa, nequitia et dolo sitate eorum*, nihil enim latet Deum, qui scrutatur renes et corda, laudes ipsorum respuit, et dure eis respondens, ait : *Quid me tentatis, hypocritæ?* Quasi illis diceret : Non quæritis veritatem addiscere, sed me verbis capere, et propter hoc eos hypocritas vocat, quia aliud prætendebant, et aliud intendebant. Ubi *Chrysostomus* : « Respondet non secundum verba eorum, blande, sed secundum conscientias eorum, asperè, docens nos dure refellere adulantes. » Et secundum eundem *Chrysostomum*, Pharisei blandiebantur, ut perderent; Jesus autem confundebat, ut salvaret, quia utilior est Deus homini iratus, quam homo propitius. Et subjungit : « In hoc autem quod Christus laudes respuit, dat intelligere quod nullus debet velle laudari, et in hoc quod adulatorem suos dure reprehendit, docemur ut adulationes vitemus. » *Ostendite mihi numisma census*, id est denarium qui pro censu datur annuo; et erat de argento, vocabaturque denarius, quia valebat decem nummos usuales, et habebat imaginem Cæsaris, et nomen ejus. Proprie tamen numisma est ipsa in-

scriptio imaginis, et nummus est, cui inscribitur. *At illi obtulerunt ei denarium censualem; et ait illis Jesus : Cujus est hæc imago*, quantum ad figuram, *et superscriptio*, quantum ad scripturam? Non de ignorantia interrogat, sed ut competenter ad eorum verba respondeat. Voluit Dominus videre materiam quæstionis, ut nos tacite informaret ne simus præcipientes in sentiendiando, sed mature inquireamus, et prius examinemus antequam diffiniamus. *At illi dicunt ei : Cæsaris*, scilicet Tiberii, privigni Augusti Cæsaris, sub quo Augusto natus est Dominus. *Tunc*, ex præmissis inferendo quæstionis determinationem, *ait illis : Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari*, scilicet tributum et pecuniam, per quam confitemini vos illi subjectos, ubi, secundum *Chrysostomum*, illa dicit solum quæ non nocent pietati, quia si aliquid tale est, non Cæsaris sed diaboli est vectigal. *Et quæ sunt Dei Deo*, scilicet, secundum *Hieronymum* : decimas, primitias, oblationes et hostias; sicut et ipse reddidit tributa pro se et Petro, et Deo reddidit quæ Dei sunt, Patris faciens voluntatem. Vel, debemus reddere mundo suos honores, eos despiciendo, suas delicias, eas abhorrendo, suasque divitias, eas contemnendo, Deo autem decimas atque oblationes. Vel, ut dicit *Ambrosius* : « Sicut Cæsar exigit impressionem suæ imaginis, sic et Deus animam lumine vultus sui insignitam. Sicut enim denarius imagine regis, sic signatur homo ad imaginem et similitudinem Dei, quam peccando corrumpit. » Et iterum : « Cum alia sit imago Dei, alia mundi, si non vis esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ sunt mundi. Si vis terreno regi nihil debere, omnia tua relinque, et Christum sequere. Et bene prius quæ Cæsari sunt reddenda decrevit, neque enim potest esse quis discipulus Domini, nisi prius renuntiaverit mundo. Sed omnes renuntiamus verbis, non renuntiamus affectu. Nam cum sacramenta recipimus, renuntiamus. Quam gravia sunt vincula, promittere Deo, et non solvere? Major est con-

tractus fidei, quam pecuniæ. Redde promissum dum in hoc corpore es, priusquam veniat exactor et mittat te in carcerem : » hæc *Ambrosius*. Unde et *Hieronymus* : « Nummum habentem Cæsaris imaginem redde ite coacti Cæsari, vosmetipsos autem libenter reddite Deo. Signatum est enim lumen vultus Dei super nos, non Cæsaris : » hæc *Hieronymus*.

4 QUÆNAM SUNT REDDENDA DEO? — Relictis ergo quæ mundi sunt, corpus, animam, intellectum, voluntatem, rationem, et omnia quæ in nobis sunt, Deo, a quo accepimus, non dico debemus, sed tamquam debitum reddamus, ut non comparati bestiis, sed rationabiliter in omnibus procedamus. Quia, secundum *Hilarium*, condignum est, ut ei nos totos reddamus, cui debere nos recolimus et originem et profectum. Non est itaque inconueniens, nec contradictio, quod homo sit subditus homini in temporalibus, et Deo immediate in spiritualibus : utrumque enim bene se compatitur, nec alterum alteri præjudicare potest. Sed magis felix est et beatus, qui a temporalibus et a pernicioſa servitute eorum est erutus, et Deo soli subjectus, quia hic maxime est liber, et princeps, et regibus regior; et neque divitiarum timet tyrannidem, neque principatus timorem. Mystice autem Deo debemus reddere triplex tributum, sive rationem, quam postulat, scilicet : de corde, perfectam dilectionem; de ore, ferventem et frequentem gratiarum actionem; de corpore, voluntariam vitiorum mortificationem. In præmissis etiam tria mystice notantur : primo quæritur ostensio denarii, secundo interrogatur superscriptio oblatis, tertio sequitur diffinitio, cui debeat reddi. In denario sunt tria : materia, pondus et superscriptio cum imagine; materia est operatio bona, vel mala, argentea, vel stannea; pondus est intentio recta vel prava; imago attenditur in affectu interiori, et superscriptio, in effectu exteriori. Imago enim diaboli est culpa; imago Dei, gratia; superscriptio est exterior conversatio, et humilis ad imitatio-

nem Christi, vel superba ad imitationem diaboli. Hujus denarii ostensio sit in morte. O quam metuenda quæstio! *Ostendite mihi numismam census*, hominem scilicet interiorem, sacco carnis velatum, exteriori simulatione obumbratum, diu ad pœnitentiam expectatum. Felix qui poterit dicere : *Conscidisti saccum meum, et ei cumdedisti me cum lætitia!* Sed in iudicio interrogatio fiet et de imagine. O quam horrenda interrogatio, imo inerepatio, malorum! *Cujus est imago hæc, et superscriptio?* Quilibet enim portat imaginem ejus cujus habet opera, scilicet vel Dei, vel Imperatoris, vel mundi, vel diaboli. Sed diffinitio fiet in retributione : *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*; quia ibunt hi in supplicium, illi in gaudium.

5 TRES SECTÆ JUDEORUM. — Et qui missi fuerant a Phariseis, *audientes* spemtentissimam responsionem Domini, *mirati sunt*, quia calliditate et insidiis prævalere non potuerunt, et ideo, *relicto eo*, sicut confusi, *abierunt*. Unde ait *Hieronymus* : « Qui ad tantam credere sapientiam debuerant, mirati sunt quod calliditas eorum insidiandi locum non invenisset, et, relicto eo, abierunt, infidelitatem pariter cum miraculo reportantes. » Deinde, cum abiissent Pharisei, *in illo die accesserunt ad eum Sadducei*, ut quia ratione eum superare non poterant, saltem per ipsam frequentiam sensum ejus subvertirent, et tædio eum superarent. Tres erant sectæ inter Judæos ab aliis differentes, scilicet : Pharisei, qui erant ab aliis divisi quantum ad habitum et traditiones, qui traditionibus Moysis traditiones suas præterebant, et secundum Legem vocabantur Pharisei, id est *divisi* a voce Phares, id est *divisio*. Alii erant Sadducei, qui ab aliis differabant quantum ad doctrinam, quia ipsi sibi justitiam, et quod non erant vindicabant, unde et iusti propter exteriorem sanctitatem appellati sunt; ipsi enim resurrectionem negabant : *Qui dicunt resurrectionem non esse*, animam autem mortalem esse, et cum corpore interire dicebant, ac

neque Angelum, neque spiritum esse credebant; attamen libros Moysis recipiebant. Alii erant Esseni, qui ab aliis differebant in vita et modo vivendi, quia fere monasticam vitam ducebant, conjugia vitabant, omniaque in communi habebant. De duabus autem primis sectis hic dicitur.

6 QUÆSTIO SADDUCEORUM DE MULIERE SEPTEM VIROS HABENTE, ET CHRISTI RESPONSIO. — Sadducei ergo accedentes ad Jesum quamdam fabulam fictam de muliere, quæ septem viros habuerat, ei proponebant, quærentes ab eo cujus esset in resurrectione, per quam ostendere volebant resurrectionem non esse. Putabant enim quod si futura esset resurrectio, tunc celebrandæ essent nuptiæ sicut fit modo; et quia inconueniens videbatur quod detur omnibus septem simul, quia uni mulieri numquam licuit plures viros habere, sed bene e converso, propter fecunditatem, vel quod detur alicui eorum determinate, quia quæ ratione esset unius, eadem ratione esset et alterius; intendeabant concludere resurrectionem nullam esse. Quam quæstionem eis solvendo, evacuat Dominus ipsorum opinionem, et ostendit errorem, *respondens* enim *Jesus ait illis* : *Erratis*, in hoc, scilicet quod resurrectionem negatis, *nescientes Scripturas*, quæ resurrectionem asserunt, ac modum resurrectionis instruunt, atque ostendunt; unde etiam sequitur : *Neque virtutem Dei*, qua poterit corpora suscitare, et post mortem vivere : qui potuit omnia de nihilo facere. Errabant ergo, qui et Scripturis contradicebant, et virtuti Dei derogabant. Erratis etiam putantes ibi celebrandas esse nuptias sicut nunc. *In resurrectione enim generali, neque nubent*, scilicet viri, id est non accipient uxores; *neque nubentur*, scilicet mulieres, id est non accipientur a viris. Latina consuetudo, ut dicit *Hieronymus*, hic Græco idiomati non respondet. Nubere enim proprie dicuntur mulieres, et viri uxores ducere; sed hic simpliciter intelligamus quod nubere de viris, et nubi de mulieribus dictum sit, unde non erit carnalis, sed spi-

ritualis conversatio. Et hoc est quod subditur : *Sed erunt sicut Angeli Dei in cælo*, non in natura Angeli, in proprietate spiritualitatis, et immortalitatis, incorruptibiles scilicet, et ingenerabiles, nec quod sint spiritus; sed quod sint spirituales, ac vitam et conversationem spiritualem habentes, et sine labe corruptionis visione, amore et fruitione Dei viventes. Cessante enim causa, cessat effectus, nuptiæ autem ordinatæ sunt ad procreationem filiorum educandorum ad cultum Dei, quousque numerus prædestinatorum sit completus, qui completus erit in resurrectione; et propter hoc tunc erimus *sicut Angeli*, semper contemplationi vacantes, et hoc est quod debet corda movere ad devotionem, vide licet consideratio illius beatæ vitæ, quam post modicum expectamus.

7 SEPTEM VIRO-
RUM MYSTICE SIGNIFICATIONES. — Mystice, secundum *Bedam*, per septem viros reproborum universitas designatur, quorum uxor est mundana conversatio, qui discedunt sine liberis, quia tota hac vita, quæ septem diebus agitur, steriles sunt a bonis operibus, quibus morte misera præraptis, ad ultimum et ipsa mundana conversatio quam illi sine vitali opere transegerant, quasi uxor infœcunda transibit. — Potest etiam nomine hujus mulieris intelligi Ecclesia, quæ viro desponsatur, quando prælato committitur; septenarius autem virorum non generantium ex Ecclesia filios significat universitatem malorum prælatorum, vel clericorum, secundum differentias septem ordinum ecclesiasticorum : quorum primus est Ostiariorum, secundus Lectorum, tertius Exorcistarum, quartus Acoythorum, quintus Subdiaconorum, sextus Levitarum seu Diaconorum, septimus Sacerdotum. Hi filios non generant, quia in Ecclesia Dei fructum non quærunt; et ideo dæmonium eos occidit. — Mulier quoque ista, moraliter loquendo, potest dici peccatrix anima, septem capitalium vitiatorum universitati desponsata. Resurrectio autem spiritualis est a morte culpæ ad vitam gratiæ, •

quæ est arrha gloriæ; et ideo quando hæc resurrectio firmata est, per propositum cavendi recidivum, firmatum professione religionis, et etiam observatum, tunc est similitudo ad angelicam vitam, quia per castitatem fit conformitas angelicæ puritati. Angeli quoque similiter nihil possident in hoc mundo, et obediunt continue ipsi Deo. Mali ergo sunt desides, qui ex suis operibus bonis non reliquerunt semen, et aliquid memoria dignum; et adhuc pejores sunt qui memoriam sui de malis operibus suis reliquerunt.

8 IMMORTALITATEM ANIMARUM CORPORUMQUE RESURRECTIONEM PROBAT DOMINUS. — Postquam autem Dominus respondit ad eorum interrogationem, et ipsorum confutavit errorem, statim subdit de resurrectione, confirmando veritatem resurrectionis auctoritate Scripturæ. Probaturus ergo resurrectionem corporum, inducit auctoritatem de Exodo sumptam, et probat primo perennitatem animarum, quam illi negabant; qua probata consequenter probat et resurrectionem corporum, quæ cum animabus bona malave gesserunt. *Non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis, in Exodo scilicet: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob?* Quando hoc Deus dicebat, jam illi mortui erant; ille autem *non est Deus mortuorum*, id est omnino non existentium, *sed viventium*, et existentium, ergo ipsi vivunt et existunt. Ratio talis est: Deus non dicitur Dominus rerum non existentium, vel eorum quæ sunt nihil, quia creaturæ ad Deum est realis relatio, quæ non potest fundari in nihilo; sed dicitur Deus Abraham, et Deus Isaac et Deus Jacob, qui mortui sunt, ergo ipsi existunt; non enim dixit: *Ego fui Deus*, sed: *Ego sum*, tamquam illi præsentem existant; at non corpore, ergo anima, et ideo anima non

moritur cum corpore, sed est æterna. Et per hoc probat resurrectionem corporum, ex veritate justitiæ. Nam cum dicat se Deum Abraham et aliorum qui servierunt ei in corporibus suis, justum est ut hi remunerentur cum corporibus ipsis in quibus meruerunt. Et universaliter omnium hominum corpora et animæ, bona vel mala simul recipient quæ simul meruerunt. Quia enim homo meruit, vel demeruit, anima simul et corpore; ideo in futuro punietur, vel remunerabitur, simul in utroque. Hoc autem non potest fieri, nisi fiat resurrectio corporum; et ideo constat futuram esse corporum resurrectionem. Unum ergo probat Dominus expresse, scilicet quod animæ semper vivant, nec cum corporibus intereant; alterum per consequens, scilicet quod corpora resurgant. Item, propter naturalem appetitum et inclinationem animarum ad corpora sua; quia naturale est animabus desiderare sua corpora, ut cum ipsis glorificentur, cum quibus meruerunt; et ideo, ne a suo desiderio fraudentur, necesse est ut eis sua corpora reddantur, quia anima non potest esse perfecte quiescens, nec beata nisi unitatur cum corpore, ad cuius unionem habet inclinationem naturalem, et ita corpora resurgent. Ubi *Hieronymus*: « Cum autem dicit: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, ter Deum nominando Trinitatem intimavit; cum autem dicit: Non est Deus mortuorum, unum Deum iterans, unam substantiam significavit. »

9 ADMIRATIO TURBÆ DE DOCTRINA CHRISTI. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrinā ejus.* Unde *Remigius*: « Non quidem Sadducæi, sed turbæ mirantur. Hoc etiam quotidie agitur in Ecclesia. Cum enim divina inspiratione adversarii Ecclesiæ superantur, turbæ fidelium lætantur: » hæc *Remigius*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, doce me astutias seductorum intelligere et cavere; nec non veritatem vitæ ac doctrinæ et justitiæ semper custodire. Da mihi in-

signiri tua imagine. non inimici, ut ea quæ mundi sunt relinquendo, et tibi soli adhærendo, reddam tibi ea quæ de tua gratia a te percepi, in ipsis tibi fideliter serviendo. Præsta etiam mihi, ut carnalem et mundanam conversationem, quæ sterilis est, fugere ac spiritualem et cœlestem sectari valeam; ut gloria resurrectionis innovatus, cum Angelis Dei in cœlo immortalitate frui merear, et perpetua tui visione. Amen.

CAPUT XXXVI

DE PRIMO ET MAGNO, AC SECUNDO ET SIMILI LEGIS MANDATO.

Matthæi cap. XXII.

1 NOVA QUÆSTIO PHARISÆORUM DE PRIMO LEGIS MANDATO. — *Pharisæi autem audientes, et gaudentes quod sapienti responso Jesus silentium imposuisset Sadducæis, non habentibus quid amplius dicerent contra responsum ejus; convenerunt in unum, ad ipsum alio modo invadendum, et venerunt in magna multitudo, ad magis eum terrendum. Unde ait Chrysostomus: « Convenerunt ut multitudine vincerent, quem ratione superare non poterant; a veritate nullos se esse professi sunt, qui multitudine se armaverunt: » hæc Chrysostomus. Recedentibus Pharisæis, venerunt Sadducæi, et iterum recedentibus Sadducæis, venerunt Pharisæi, tentantes Jesum frequenti congressu fatigare et subvertere; licet enim contrarii essent in opinione de animæ immortalitate, et mortuorum resurrectione, conveniebant tamen in Christi persecutione. Unde Hieronymus: « Quod de Herode et Pontio Pilato legimus in Domini nece eos fecisse concordiam, etiam nunc de Pharisæis cernimus, et Sadducæis, qui inter se contrarii sunt, sed ad tentandum Jesum pari mente consentiunt. » Et unus ex eis, Scriba et Legis doctor accessit, et tentans Jesum capere in sermone, interrogavit eum: Magister, quod est mandatum magnum in Lege, id est præcipuum? Interrogavit, tentans, non scire desiderans,*

non ut disceret, sed ut deciperet. Unde Chrysostomus: « Magistrum vocat, cujus non vult esse discipulus. De mandato magno interrogat, qui nec minimum observat. Ille enim debet interrogare de majori justitia, qui jam minorem complevit: » hæc Chrysostomus. De hoc autem interrogavit, quia circa hoc diversæ erant opiniones: quidam enim dicebant sacrificia et oblationes magis placere Deo, quam opera caritatis; alii dicebant contrarium, quod magis est verum.

2 QUO SENSU DILECTIO DEI EST MAXIMUM ET PRIMUM MANDATUM? — Et ait illi Jesus: *Diliges Dominum Deum tuum*. Non dicit, secundum Chrysostomum: Time, sed: *Diliges*; timere enim servorum, diligere est filiorum. Non dicit etiam: *Cognoſce*, sed: *Diliges*; cognoscere enim Deum proprium est humanæ naturæ, diligere autem, religiosi cordis et recti. *Diliges*, inquam, *Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo*, id est ex toto intellectu sine errore, ut nullum in confessione divinitatis locum errori relinquant; *et in tota anima tua*, id est tota voluntate sine contrarietate et contradictione, ut nihil contrarium ei velis; *et in tota mente tua*, id est tota memoria sine oblivione, nihil reminiscens quo minus de Deo sentias; addit Marcus: *Et ex tota virtute, seu fortitudine, tua*, ut vires tuæ et totum posse sibi serviant, et ad ipsum

expendantur. Unde ait *Augustinus* : « Deum ex toto corde diligere præcipis, ut omnes cogitationes tuas ; ex tota anima ut omnem vitam tuam ; ex tota mente tua, ut omnem intellectum tuum, in illum conferas, a quo habes ea quæ confers. Nullam ergo vitæ nostræ partem reliquit quæ vacare debeat, et quasi locum dare, ut alia re velit frui ; sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Tunc est enim optimus homo, cum tota vita sua pergit in incommutabile bonum. » Unde et *Chrysostomus* : « Quid est diligere Deum ex toto corde ? Ut cor tuum non sit inclinatum ad ulius rei dilectionem amplius quam Dei. Pro quantâ enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tantâ minus est ad Deum. Quid est in tota anima diligere Deum ? Id est certissimum animum habere in veritate, et firmum esse in fide. Qui enim credit apud Deum esse omne bonum, et nihil boni esse extra ipsum ; hic in tota anima diligit Deum. Quid est in tota mente diligere Deum ? Id est, ut omnes sensus tui, qui pertinent ad mentem, Deo vacent. Cujus enim intellectus Deo ministrat, cuius sapientia circa Deum est, cuius cogitatio ea quæ Dei sunt tractat, cuius memoria quæ bona sunt recordatur, tota mente diligit Deum : hæc *Chrysostomus*. Secundum *Bernardum*, dicitur toto corde, id est sapienter, contra suggestiones diaboli, ne seducamur ; tota anima, dulciter, contra delectationes carnis, ne alliciamur ; tota mente, fortiter, contra pressuras mundi, ne opprimamur. Hæc enim sunt tria, quæ præcipue retrahunt ab amore Dei : diabolus, caro et mundus. Et subiungit Dominus : *Hoc est maximum, et primum mandatum* : maximum dignitate, quia de maximo, scilicet de Deo diligendo ; primum ordine, quia præceptum de diligendo Deum præcedit præceptum de diligendo proximum. Et vere istud est nobilius et utilius inter omnia mandata ; in hoc enim omnia mandata implentur. Hoc etiam mandatum diligendi Deum est inagnum,

quia mandat hoc lex naturalis, in mente omnis creaturæ rationalis divinitus indelebiliter expressa ; majus, quia remandat, et repetens iterum mandat hoc Lex Mosaica a Deo data, et per Angelos ordinata ; maximum, quia confirmat illud Lex evangelica, per ipsum Filium Dei tradita. Et primum est mandatum, intentione jubentis, finis enim in quolibet, ea quæ ad finem sunt, in intentione præcedit ; unde Apostolus : *Finis præcepti est caritas*, finis non terminans, vel consummans, ad quem omne præceptum ordinatur ; et iterum : *Plenitudo Legis est dilectio* ; et Psalmista : *Omnis consummationis vidi finem ; latum mandatum tuum nimis*. Vel, primum est in necessitate observationis.

3 QUATUOR NECESSARIA AD HOC MANDATUM PERFECTE IMPLENDUM. — Ad hoc autem quod istud mandatum possit perfecte impleri, quatuor requiruntur. — Primum est divinorum beneficiorum rememoratio ; quia enim quæ habemus sive exteriora, sive corpus et animum, omnia a Deo habemus, ideo oportet quod sibi de omnibus quæ habemus serviamus, et eum corde perfecto diligamus. Nimis enim ingratus esset, qui cogitans alicujus beneficium eum non diligeret. — Secundum est divinæ excellentiæ consideratio, Deus enim major est corde nostro ; et ideo, si toto corde et omnibus viribus ipsi serviamus, adhuc sufficientes non sumus, nec satisfacimus, unde in Ecclesiastico : *Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, supervalebit adhuc ; major est enim omni laude*. — Tertium est mundanorum et omnium temporalium abdicatio. Magnam enim injuriam facit Deo, qui aliquid ei adæquat, quod fit, quando res temporales et corruptibiles simul cum Deo diligimus. Nihil enim aliud vult quod diligamus, quam eum : quia ipse solus sine consorcio vult possidere cor nostrum. Unde dicit *Augustinus* : « Domine, minus te amat, qui præter te aliquid amat. » Unde et *Hicronymus* : « Nimis est avarus, cui non sufficit Deus. » — Quartum est omnimoda peccatorum vitatio, quia nullus potest Deum

diligere in peccato existens, scilicet mortali, ideo dicitur: *Nemo potest duobus dominis servire*. Unde, si in peccato manes, Deum non diligis. Non diligit Deum superbus, vel amator vanæ gloriæ, qui pulverem vanæ gloriæ, quæ nihil est, Deo præponit; nec voluptuosus, qui pro momentanea delectatione eum deserit; nec avarus, qui pro nummo, vel nihilo eum amittit.

4 DILECTIO PROXIMI MANDATUM SECUNDUM ET PRIMO SIMILE. — Deinde addit: *Secundum autem simile est huic*, non æquale, sed simile, quia est de actu simili, scilicet de dilectione, vel de re simili Deo, scilicet de homine, qui ad similitudinem Dei factus est, scilicet: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum*, id est ad id ad quod teipsum, scilicet ad justitiam et salutem, ad gratiam in præsentem, et gloriam in futuro, et ad eandem beatitudinem ad quam diligis te. Unde *sicut* non denotat æqualitatem gradus, quia primo et plus tenetur homo se diligere, quam proximum, ceteris paribus; sed denotat similitudinem boni optati, ut velit proximum sicut se esse in gratia et amore Dei. Et cum dicitur, *secundum*, non est ordo, nisi quantum ad materiam, quæ est Deus et proximus: unum enim est præceptum de dilectione; vel etiam est ordo causalitatis, quia amor proximi causatur ex amore Dei. Et ideo dicit Apostolus: *Qui diligit proximum, Legem implevit*, quia causa intelligitur in causato, et non e converso. Dilectio igitur in Deum origo est dilectionis in proximum; et dilectio in proximum cognitio est dilectionis in Deum, ac etiam nutrimentum. Unde *Gregorius*: « Per amorem Dei, amor proximi gignitur, et per amorem proximi, amor Dei nutritur: » hæc *Gregorius*. Et similiter dilectio in seipsum præcedere debet dilectionem in proximum. Unde ait *Augustinus*: « Vide prius si jam nosti diligere teipsum; et committo tibi proximum, quem diligas sicut teipsum. Si autem nondum nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. » Et iterum: « Manifestum est autem om-

nem hominem proximum esse deputandum, quia erga neminem operandum est malum. Qui autem amat homines: aut quia justi sunt, aut ut justi sint, amare debet. Sic enim et seipsum amare debet: aut quia justus est, aut ut justus sit. Sic enim diligit proximum sicut seipsum, sine ullo periculo: » hæc *Augustinus*. Unde modus diligendi proximum attenditur secundum quatuor causas: primo, secundum finalem, scilicet ut diligatur proximus propter Deum; secundo, secundum materiale, scilicet ut diligatur bonum, non malum; tertio, secundum formalem, scilicet ut ordine debito, citra Deum et supra temporalia; quarto, secundum efficientem sive moventem, quia ut homo, non quia pater tantum, vel filius, vel domesticus, vel amicus: et his modis debet homo diligere seipsum. Et nota, secundum *Augustinum*, quod primo diligendus est Deus, secundo, anima propria, tertio, anima proximi. Nota etiam quod amor proximi falsus est, per hæc seu hujusmodi, videlicet: si impedit amorem Dei; si aliquid fiat propter amorem proximi, quod sit contra amorem Dei; si aliquis dissimulet in eo quem diligit, plus quam in eo quem non diligit sic; si aliquid in eo placeat, quod in aliis displiceat; si patienter non sustinet, quod alium sicut se vel plus diligit.

5 QUOMODO DILECTIO DEI ET PROXIMI TOTAM LEGEM ADIMPLEAT? — Et infert dominus: *In his duobus scilicet mandatis dilectionis, universa Lex pendet et Prophetæ*, quia totus Decalogus et monitiones, sive comminationes hic finem habent; hoc enim ut caritas introducatur intendunt. Tota quippe Scriptura Legis et Prophetarum ad dilectionem Dei et proximi ordinatur; quidquid enim præceptum est, in Lege et Prophetis, hoc fine præceptum est: ut Deus et proximus diligatur. Et propter hæc, omnia mandata et scripta Legis et Prophetarum non sunt, nisi quædam explicationes istorum duorum mandatorum, quia omnia ad hæc duo sunt ordinata. Item, omnia præcepta ad hæc duo

referuntur : primum enim præceptum, scilicet dilectionis Dei, ambit et implet omnia mandata primæ tabulæ, quia in ea continentur tria mandata de dilectione Dei, quæ scripta erant in una tabula; et secundum præceptum, scilicet dilectionis proximi, ambit et implet omnia mandata secundæ tabulæ quia in ea continentur septem alia mandata de dilectione proximi, quæ in secunda tabula erant scripta. Nam qui Deum diligit : idola spernit, Dei nomen in vanum non assumit, et diem sabbati sanctificat. Et qui proximum suum diligit : honorat patrem et matrem, non occidit, non turatur, non mœchatur, non falsum testimonium dicit, nec uxorem proximi vel aliam rem ejus concupiscit. Nam, secundum *Chrysostomum*, sicut odium facere suggerit omne malum; sic dilectio, omne bonum. In tribus autem dilectio Dei extenditur : ut omnes cogitationes, omnes affectiones et omnis ratio humana, qua intelligimus et discernimus, in Deum referantur, et divinis rebus occupentur, ut nihil remaneat in homine quod non divinæ dilectioni subdatur. Item, duo sunt erga proximi dilectionem servanda : ut et beneficii impensione foveatur, et nulla malitia lædatur. Primum est affirmativum, de quo Matthæus : *Quæcumque*, scilicet licita, decencia, expedientia, *vultis*, scilicet voluntate rationali, ratione distinguente inter debita et indebita, *ut faciant*, vel ut dimittant corde, ore, opere, *vobis*, vel pro vobis, *homines*, in quantum homines, non bruta; *et vos facite illis*, in simili casu, voluntate, opere, et pleno affectu. Secundum hanc regulam dilectio proximi causat et efficit, imperando omnes motus omnium virtutum tendentes ad proximum, interiores et exteriores. Aliud est negativum, de quo Tobias : *Quod ab alio oderis*, rationabiliter, *feri tibi*, corde, ore, opere; *vide ne alii feceris*, voluntate vel opere, affectu vel effectu. Secundum hanc regulam dilectio proximi causaliter reprimit et cohibet omnes motus et actus vitiorum respectu ejus. Licet igitur diversa sint

præcepta, quibus aut utiliter quæ appetenda sunt cupimus, aut quæ vitanda sunt utiliter præcavimus; unum tamen sunt in radice caritatis, quia omnia in dilectione Dei et proximi facere debemus. Recte itaque dicit Christus Legem et Prophetas referri ad duo mandata caritatis, quia ex hac dependent, et ibi finem habent O caritas, regula ordinis electorum. lex universalis universos ligans, virtus virtutum, canon canonum, lex legum, non constitutio populi, sed Principis placitum, sanctio Regis regum, quam non solum edidit vel condidit jubendo, sed et edixit et promulgavit personaliter docendo, et adimplevit servando! Ecce lex Domini convertens animas, mater et origo legum divinarum, maistra et domina humanarum rationabilium et æquarum, hostis et inimica iniquarum; cujus observantia per gratiam in hac vita initiatur, et continuata usque ad mortem in alia consummatur.

6 DUORUM ISTORUM MANDATORUM IN PERSONAM CHRISTI FILII DAVID REDUCTIO. — Et quia, ut ait *Chrysostomus* Judæi æstimantes Christum hominem purum esse, tentabant eum, neque tentassent, si Dei Filium credidissent, ideo volens Christus eis ostendere, quia Deus erat, talem interrogationem eis proposuit, ut ipsa interrogatio eis ostenderet quis esset. Quia enim ad Passionem venturus erat, opinionem falsam Judæorum corrigit, qui Christum filium David, non Dominum ejus esse dicebant; et, ut dixit *Hieronymus*, palam eis de se loquitur, ut inexcusabiles sint. *Congregatis autem Phariseis*, qui ad tentandum venerant, *interrogavit eos Jesus*. Quasi eis diceret : Hucusque quæstionibus vestris satisfacere; tempus est ut et vos in aliquo respondeatis mihi. Interrogat ergo eos de illo, quem credebant esse venturum, quia præsentem credere volebant, cujus filius debeat esse, *dens* : *Quid vobis videtur de Christo*, id est de Messia, in Lege promisso, quem venturum creditis? *Cujus filius est?* Dupliciter errant Judæi circa Christum : primo quidem circa personam, non enim credunt

eum fuisse Christum, qui venit in mundum, natum ex Virgine; sed adhuc expectant eum; item, errant circa ejus naturam, quia non credunt etiam quem expectant, esse Deum, sed purum hominem. De isto secundo errore eos interrogat, cujus filius sit, et hoc ideo forte quærit, quia ex quo totam Legem direxerat ad duo mandata dilectionis, tamquam artificiosus legislator, vult ostendere Christum, hæc duo mandata, reduci in unum diligibile, quod est Christus. Nihil enim diligitur tamquam Deus et proximus, nisi ipse Christus duplicem habens naturam in unitate personæ. *Dicunt ei: David*, secundum illud Psalmistæ: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. Credebant illum fore purum hominem, de genere David, unde dicunt David solum, scilicet divinitatem ipsi negando. *Ait illis*, arguendo in contrarium: *Quomodo ergo*, si Christus est purus homo, ut vos creditis, *David*, cui occulta sapientiæ divinæ manifestata sunt, *in Spiritu*, scilicet Sancto et prophetico, non de corde suo proprio, *vocat eum Dominum suum*? quod non liceret, si esset filius ejus, *dicens: Dixit Dominus Domino meo*, id est Pater Filio. Ipsi autem sic exponunt: *Dixit Dominus creator cæli et terræ, Domino meo*, id est Messia.

7 CHRISTUM SEU MESSIAM NON ESSE PURUM HOMINEM PROBATUR. — Quod ergo iste Messias non sit purus homo, probatur tripliciter, ex hoc verbo. — Primo ex eo quod David vocat eum Dominum, et hoc sic: nullus pater filium suum, qui trahit naturam suam ab ipso, testatur Dominum suum; sed David, Spiritu Sancto inspiratus, testatur Dominum suum Christum; ergo non solum habet naturam quam traxit ab ipso, sed altiore, secundum quam dicitur Dominus ejus, scilicet naturam divinam, quia non est homo filius et dominus alterius, secundum eandem naturam: ergo est alia natura secundum quam est filius, et hæc est humana; alia secundum quam est Dominus, et hæc est divina. — Secundo probatur idem sic: quando David hoc dixit,

nondum Messias homo erat, quomodo ergo Dominus ejus erat, qui nondum erat, et qui non ante eum, sed post eum exstitit? Ergo oportet ponere aliam naturam, secundum quam ante eum erat. — Tertio probatur idem ex hoc, quod sequitur: *Sede a dexteris meis*. impossibile est enim purum hominem sedere a dexteris Dei. Dicat ergo David: *Dixit Dominus*, scilicet Deus Pater, *Domino meo*, id est Christo Filio suo, cujus dicere est æqualem sibi Filium generare; ergo, *Domino meo*, non secundum quod temporaliter homo factus est, sed secundum quod Patris æternus Filius: *Sede quiete*, regni potitus, *a dextris meis*, id est in æqualitate mea, secundum quod Deus; vel, in potioribus bonis, secundum quod homo, quia, ut sit in gloria præest Angelis; *donec ponam*, inclusive, non quod postea non sedeat, quoniam semper sedebit, *inimicos tuos*, et inobedientes tibi, *scabellum pedum tuorum*, id est donec homines rebelles tibi subjugavero: vel bona et voluntaria subjectione, scilicet ut credant te verum Deum et hominem sponte; vel coacta subjectione, ut in die judicii puniantur et credant invite, ita ut, velint nolint, subjecti sint tibi, sicut scabellum peditibus est subjectum. Hæc enim subiectio complebitur in iudicio, quando omnia perfecte subicientur homini Christo. *Si ergo David vocat eum Dominum*, secundum veritatem, *quomodo filius ejus est*, scilicet tantum, cum filius propagatione subjectus sit patri, et maxime secundum consuetudinem patrum antiquorum? Potius enim parentes sunt et dicuntur domini filiorum, quam filii domini parentum; filius enim debet esse subjectus patri, et non dominari. Quasi diceret: Cum, secundum naturam humanam, sit filius David, et per consequens eo inferior, oportet ponere in eo aliam naturam, per quam sit Dominus ejus et eo superior, et hæc est natura divina; ergo in Christo sunt duæ naturæ, scilicet: divina et humana. Est itaque filius David et Dominus: sed filius in quantum homo, Dominus autem in quan-

tum Deus; et sic restat quod Christus est homo et Deus. Non ergo errabunt, nec reprehenduntur, quia Christum filium David dicunt; sed quia ipsum purum hominem, et non Dei Filium credunt. Christus autem non tantum David, sed et Dei Filium se esse probavit, et per auctoritatem ipsius David eos convicit. *Et nemo poterat ei respondere verbum*, quia non poterant Scripturam negare, et irrefragabile

erat argumentum; *neque ausus fuit quisquam ex illadie eum amplius interrogare*, quia plane testimonio et ratione erant convicti. Unde Hieronymus: « Ideo confutati sermonibus ultra non interrogant, sed apertissime comprehensum Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena invidiæ posse quidem superari, sed difficile posse quiescere: » hæc Hieronymus.

ORATIO

Domine Deus, sanctificator meus, misisti mihi legem tuam, ut toto corde, tota anima, tota mente, et ex omnibus viribus meis te diligam; sed nec hoc valeo, nisi tu dederis mihi, *cujus est omne donum perfectum et omne datum optimum*. Jubes te diligere; da quod jubes, et jube quod vis. Da etiam mihi diligere proximum, sicut meipsum, ut hic gratiam, et ibi gloriam consequamur in idipsum. Da insuper mihi, bone Jesu, ut te Christum nobis missum Deum et hominem corde credam, ore confitear, et opere contester, ut tibi nunc subjectus sponte, tecum gaudeam sine fine. Amen.

CAPUT XXXVII

DE SCRIBIS ET PHARISÆIS IN DOCTRINA AUDIENDIS,
SED NON IN VITA IMITANDIS.

Matthæi cap. XXIII, Marci cap. XI
et Lucæ cap. XII.

1 OMNIA QUÆ A SACERDOTIBUS PRÆCIPUNTUR FACIENDA DOCET DOMINUS. — Confutatis autem et tacentibus Scribis et Pharisæis, qui dolose interrogabant Dominum ut tentarent eum; *tunc*, eadem feria tertia, ne plebs et alii idonei sine pane doctrinæ evanescerent, *locutus est Jesus ad turbas*, scilicet ad simplices et imperfectos, *et ad discipulos suos* magis doctos et perfectos. Unde Chrysostomus: « Postquam Dominus sacerdotes responsione prostravit, et incorrigibilem conditionem eorum ostendit, sicut et clerici, si male fecerint, inemendabiles sunt, laici vero delinquentes facile emendantur; tunc convertit sermonem ad populum. Infructuosum

namque est verbum in quo sic alter confunditur, ut alter non erudiatur. » Locutus est ergo ad eos instruens et docens Scribarum et Pharisæorum doctrinam audiendam, sed eorum vitam non imitandam, et nihilominus hortans eos subjici illis, propter sacerdotii et nominis dignitatem, non opera, sed doctrinam considerantes; multaque eorum crimina annumerans, et alios ab eis dehortans. Unde *locutus est dicens: Super cathedram Moysis*, id est auctoritate dicendi et judicandi, *sederunt*, scilicet indigne, *Scribæ et Pharisæi*. Cathedra doctorum est, et ideo dicuntur sedere super cathedram Moysis, qui docent quod docuit Moyses. Ubi idem Chryso-

stomus : « Multi sacerdotes, et tamen pauci sacerdotes : multi in nomine, et pauci in opere. Vide te ergo quomodo sedeatis super eam, quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram. Non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis Sanctus sacerdos. Bene quidem docendo, et male vivendo, Deum instruis quomodo debeat te condemnare. » Ut autem dicit idem *Chrysostomus*, ne aliquis se excuset dicens, quoniam propter hoc desidior factus sum ad agendum, quia malus est doctor. ideo hanc destruit occasionem, cum suddat : *Omnia ergo, ad cathedram pertinentia, quæcumque dixerint vobis, id est ad vestram utilitatem, servate eorde et facite opere, id est doctrina.* Non tamen simpliciter quæcumque, sed illa tantum, quæ Moysis cathedræ doctrinæque conveniunt, et quæ a vera fide non discrepant, neque divinis repugnant mandatis. Unde idem *Chrysostomus* : « Omnia, ait, quæ corrigunt mores, et meliorem faciunt vitæ modum, et Novi Testamenti concordant legibus, et non dimittunt de reliquo sub iugo Legis esse : » hæc *Chrysostomus*. Ex quo patet quod etiam malis prælatis et doctoribus bona docentibus est honor obedientiæ exhibendus, nisi in his quæ manifeste sunt contra Deum; et sunt habendi in reverentia, quam dæi tolerantur in officio suo, quod patet per exemplum David, qui venerabatur Sathem, licet sciret eum malum, et a Deo reprobatum. Et per hoc auditoribus tollitur excusatio non bene agendi; nam obediendo malis prælatis et doctoribus, Deus in eis honoratur, cuius personam gerunt; non enim sua, sed quæ Dei sunt, dicunt.

2 SED NON SEMPER SECUNDUM OPERA EORUM AGENDUM EST. — *Secundum opera vero eorum*, quæ præter id quod oportet nequiter faciunt, *nolite facere*, quia non sunt imitandi in malis, sed tantum in bonis. Ubi *Chrysostomus* : « Si bene vixerint, eorum est iudicium; si bene docuerint, vestrum. Accipite ergo quod vestrum est, et nolite discutere quod alienum est : » hæc

Chrysostomus. Dicunt enim, et non faciunt, quia vita doctrinæ non concordat. Docebant enim bene vivere, secundum Legis præcepta, et ipsi per prævaricationem Legis male vivebant. Contra quos dicit *Augustinus* : « Bene docere, et male vivere, non est aliud quam se sua lingua damnare; de talibus enim, qui dicunt et non faciunt, potest dici illud Genesis: *Vox quidem, vox Jacob est, manus autem manus Esau.* » Ubi et *Chrysostomus* : « Maxime accusatione dignus est, qui doctrinæ auctoritatem habens, Legem transgreditur : primo quidem, quia prævaricatur, qui alios corrigere debet; deinde, quia peccans majori pœna dignus est, propter honorem; tertio, quia plus corrumpit, velut in ordine doctoris pereans. »

3 ARGUITUR CRUELITAS ET NEGLIGENTIA PHARISÆORUM ONERA GRAVIA ALIIS, NON SIBI, IMONENTIUM. — *Alligant enim onera*, scilicet suarum traditionum et legum, ut sint quasi fascis importabilis, *gravia* enim, quantum ad effectum, et *importabilia*, quantum ad effectum; et *imponunt in humeros hominum*, non in suos, per coactionem observantiæ præceptorum, quia supra Legis præcepta constituerunt ex suis traditionibus multa quæ erant subditis gravia et importabilia; *digito autem suo*, id est levi motu vel tactu, *nolunt ea movere*, et tangere. Ecce qualiter eorum reprehensionem aggravat. non enim dixit : non possunt, sed *nolunt*; nec dicit : pleno opere et manu, sed *digito* et modico tactu; nec dicit : portare sed *movere*, id est neque prope fieri neque tangere, quia modicum conatum ad agendum talia volebant apponere, et nec minora eorum quæ ipsi præcipiebant volebant opere adimplere. Ubi ait *Chrysostomus* : « Secundum consequentiam autem tales sunt etiam sacerdotes, qui omnem justitiam populo mandant, et ipsi nec modicam servant, videlicet non ut faciendo sint iusti, sed ut dicendo iusti. Tales sunt et qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt. ipsi autem nec minimum faciunt. Et sic dum pœna præsentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœ-

na futuri iudicii. Si enim fascem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare, posueris, necesse habet ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur; sic et homini, cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est ut aut pœnitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens, dum ferre non potest, scandalizetur, et amplius peccet. Deinde, etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes nonne melius est propter misericordiam dare rationem, quam propter crudelitatem? Ubi paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax minister. Si Deus benignus, utquid sacerdos est austerus? Vis apparere sanctus, circa tuam vitam esto austerus; circa aliorum autem benignus. Audiant te homines parva mandantem, videant grandia facientem. Talis est autem sacerdos, qui sibi indulget, et alios exigit; quem idmodum malus descriptor tributi in civitate, qui se nett ipsum relevat et onerat impotentes.» Et iterum: «In quo duplicem eorum malitiam ostendit: unam quidem in hoc quod sine venia expetunt a subjectis summam diligentiam vitæ; aliam vero in hoc, quod sibi ipsis multam concedunt licentiam. Oportet autem bonum principem e contrario se habere, in his quidem quæ secundum seipsum sunt, gravem iudicem esse; in subjectis autem, mansuetum:» hæc *Chrysostomus*. Imponendo ergo modicam pœnitentiam, melius est animas mittere in purgatorium, quam in infernum; sed tamen in quibus tenentur saltem est eis innotescendum. Igitur, ut ait *Hieronymus*, hoc generaliter dicitur adversus omnes magistros, qui grandia jubent, et minora non faciunt. Hæc est autem quædam causa non modica, quæ hodie movet subditos contra majores et prælatos, quia dicunt, et non faciunt; imponunt onera aliis, et ea digito non tangunt. Talium verba apud subditos parum proficiunt, quando in eis non videntur quæ docent et præcipiunt. Quicumque ergo proximorum animabus utilis esse desiderat, studeat prius in se habere quidquid alios dociturus est, alioquin parum proficiet. Nam

ejus verbum inefficax erit, nisi prius homines in eo conperiant esse ea quæ docet. Ex præmissis patet, quod ille, qui legem aliquam constituit, licet non sit subditus legi, quantum ad hoc quod per hominem puniatur, si contrarium fecerit, tamen obligatus est ad legem implendam, et gravius punietur a Deo, si fecerit contrarium, quia transgressio ejus est gravior propter scandalum. Propter quod dicit quidam sapiens: «Patere legem quam ipse tuleris»; et, ut alibi dicitur «quod, quidquid juris in altero statuit, ipse eodem uti debet.» Patet ergo ex prædictis, quod illi, qui statum Ecclesiæ in generali, seu aliquem statum ejus in speciali, regunt, et subditos onerant gravibus statutis, sine magna et evidenti necessitate, abutantur sua potestate, sicut faciebant Pharisæi et Scribæ. Prælatorum enim tot sunt inhumanæ sententiæ et mandata, lignaque vetita, quod vix possit aliquis transire per hujus mundi umbram, quin incidat in peccatum et offensam. Unde ait *Augustinus* loquens de religione Christiana: «Ipsam religionem nostram, quam Dominus noster Jesus Christus in paucissimis sacramentorum celebrationibus voluit esse liberam, quidam servilibus premunt oneribus, a leo ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui non humanis præsumptionibus, sed divinis subjiciuntur institutis:» hæc *Augustinus*.

4 ARGUITUR ET EORUM VANA GLORIA. — Deinde, secundum *Chrysostomum*, postquam Dominus arguerat Scribas et Phariseos crudelitatis et negligentiae consequenter arguit eos inanis gloriæ, quæ fecit eos a Deo recedere, et propter quam non possunt Christo credere. Unde sublitur: *Omnia vero opera sui faciant*, ea scilicet intentione et eo fine, ut videantur ab hominibus; et sic habeant gloriam inter homines, id est propter gloriam humanam, quia videri in bonis propter gloriam divinam non est malum sed magis meritorium. Non autem potest credere Christo cœlestia prædicanti, qui gloriam terrenam quærit, et eam cœlestibus præponit. Non solum ergo

desides et remissi erant ad bene operandum; sed etiam vane gloriosi, et in suis operibus laudem appetentes hominum, ut essent in reverentia et honore apud populum. Tales autem nullam mercedem de operibus suis recipiunt, quia non student, ut Deus glorificetur, sed ut ipsi in his quæ agunt laudentur et remunerentur. Et ideo non solum nullam mercedem, sed etiam pœnam recipiunt, qui de bono malum faciunt. Unde *Chrysostomus*: « Quemadmodum vermis de ligno nascitur, et lignum a verme consumitur, et tinea de veste a qua corroditur; sic diabolus insidiatur, et occasionem quærit, ut qui cogere hominem ad malum non potest, studeat ut ex bonis operibus malum inanis gloriæ nascatur, et quod bonum erat, ex inani gloria sit malum. » Igitur, ut ait *Hieronymus*, quicumque ita facit quodlibet ut videatur ad hominibus, Scriba est et Phariseus.

5 PHYLACTERIA ET FIMBRIÆ JUDÆORUM. — Deinde, quod Dominus generaliter dixerat, scilicet: *Opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus*, consequenter in partes dividit, dicens: *Dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias;.... et volunt ambulare in stolis*. Circa hæc, secundum *Hieronymum*, est sciendum, quod Dominus, cum dedisset mandata Legis per Moysen, ad extremum intulit, dicens: *Ligabis ea in manu tua, eruntque semper ante oculos tuos*. Et erat sensus: Præcepta mea sint tibi semper in opere, semper in meditatione, sint in manu tua, ut opere compleantur, et sint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis. quia spiritualiter permanere est intelligenda operatio, et per oculos jugis meditatio. Sed hæc Pharisei male interpretantes, scribebant in membranis et chartis Decalogum Moysis, id est decem Legis verba sive præcepta, complicantesque ea, et quasi coronam capiti facientes, ligabant in fronte, ut semper ante oculos moverentur; et similiter in sinistro brachio circumligabant, ut semper in manu haberent. Et dilatabant has membranas, id est eas latiores faciebant, et Decalogum

in eis de grossiori littera scribebant. Et hæc omnia faciebant in signum religionis, ut per hæc religiosi apparerent, et recordatores et observatores Decalogi ab hominibus viderentur. Et hæ chartæ dicebantur phylacteria, a vocibus græcis *φυλάσσειν*, quod est servare, et *νόμος*, quod est lex, quasi conservatoria Legis, quia erant quædam signa servandæ Legis, eo quod quicumque ea habuissent, quasi ob custodiam et munimentum sui haberent. Jusserat etiam Dominus per Moysen, *ut per quatuor angulos palliorum, juxta pedes sibi faciant fimbrias*, ad populum Israeliticum discernendum a ceteris populis in habitu exteriori, sicut erant religione discreti, *ponentes in eis vittas hyacinthinæ*, quæ etiam cum filiis apponebantur, *quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini*, ac vana et inutilia non cogitent. Sunt igitur fimbriæ Legis mandata, vittæ vero hyacinthinæ sanctæ cogitationes: quæ si simul junctæ fuerint, ab omni vanitate oculos averunt, et tota mente ad cœlestia dirigunt. Videntes enim hyacinthum, cœli recordamur, quia unius ejusdem coloris sunt cœlum et hyacinthus. Istiusmodi erat fimbria brevis et parva ex Lege præcepta, quam mulier sanguine fluens tetigit in pallio Domini, et statim est sanata. Per hujusmodi etiam fimbriam creditur Samaritanam cognovisse de Domino, quod Judæus esset. Superstitiosi vero magistri, gloriam ab hominibus captantes, et lucra sectantes, et ostentationem, majores fimbrias aliis, in palliis suis faciebant, et acutis imas in eis spinas ligabant, ut videlicet eundo, vel sedendo eis pungerentur, et quasi sic commoniti memores mandatorum, et beneficiorum Dei essent. et hac commonitione ad officia Dei et ad ministeria servitutis ejus traherentur, non intelligentibus eis, quod hæc in corde portanda sint, non in corpore, alioquin et armaria, et arcæ libros habent, et Dei notitiam non habent.

6 VANE GLORIÆ MANIFESTATIONES IN USU STOLARUM, ET AMORE PRIMORUM RECUBITUM AC SALUTATIONUM. — Pro tanto autem hæc faciebant, quia ho-

mīnibus videri, et opinione sanctitatis ab eis honorari, ac lucra habere cupiebant. Et volebant ambulare in stolis, id est cultioribus vestimentis ad publicum procedere, ut per hoc honorabiliores viderentur, et magis venerarentur, quod in divite reprehenditur, qui bysso et purpura induebatur. Stolæ erant cami-iæ lineæ longæ, quibus Scribæ utebantur, ut sanctiores apparerent, et dicebantur stolæ, a ὄλῳ; quod est molle et longum, quia usque ad pedes descendebant. Hæ stolæ adhuc hodie multas simulationes et hypocrises faciunt, ac plerosque incautos decipiunt. *Amant quoque primos recubitus* et sedes in cœnis, et hoc duplici de causa scilicet : ratione gulæ, quia primo ibi servitur, et fercula meliora ponuntur; et ratione superbiæ, ut sic in loco honorabiliori positi, principaliores et majores domini viderentur; et *primas*, ac digniores *cathedras in synagogis*, et congregationibus, ubi conveniebant homines ad audiendum verbum Dei; et *primas salutationes in foro*, id est loco patenti, primas quidem tempore, ut dicit *Chrysostomus*, ac factas alta voce; et, inclinato capite, *vocari ab hominibus Rabbi*, id est magistri. Vocari volunt, non esse; nomen appetunt, et officium negligunt. Et notandum, quod tripliciter conveniunt homines : vel ad tractanda carnalia, sicut in cœnis; vel spiritualia, sicut in synagogis; vel temporalia, sicut in foro : et ideo ubique volebant principatum habere, et gloriam in publico quærebant sibi exhiberi.

7 QUATUOR MAGISTRORUM VITIA. — Ecce ergo quatuor generaliter in hac serie, quæ reprehenduntur in magistris et prælatiis, in quibus non sunt imitandi : primum est defectus bonæ operationis, quia *dicunt, et non faciunt*; secundum est, austeritas prælationis, quia, *onera gravia* aliis, non sibi *alligant et imponunt*; tertium est, ostentatio singularis actionis, quia, *omnia opera faciunt, ut videantur ab hominibus*; quartum est, affectus ambitionis et laudis, quia, *amant primos recubitus, et primas cathedras, et salutationes*. Et nota, secundum *Bedam*,

quod Dominus non arguit et vituperat eos, quibus hæc ex officii ordine competunt et fiunt; sed illos qui hæc habita, sive non habita, indebite amant et appetunt, animum videlicet, non gradum redarguens, et ad voluntatem, non ad factum vituperationem referens. Sine causa enim loco se humiliat, qui corde se præfert et exultat; unde non prohibet magistros primo sedere, nec doctrinam super cathedram, nec salutationes in foro, nec nomina magistri vel patris; sed ambitionem, et vanam gloriam, ne quis hæc appetat, vel glorietur in eis. Si autem, dicit *Chrysostomus* diligere talia est incusatio, quam malum est studere, ut his aliquis potiatur? Ubi ait *Bedæ* : « Væ miseris illis, ad quos Phariseorum vitia transierunt, qui per breve curriculum vitæ suæ, quo peccata plangere debuerant, pro prioratu certare non metuant! » Et sciendum, secundum eundem *Bedam*, quod duplici ratione a vanæ gloriæ cupidis attendere jubemur : ne scilicet eorum vel simulatione seducamur, æstimantes bona esse quæ faciunt; vel æmulatione ad imitandum inflammemur, frustra gaudentes in bonis laudari, quæ simulant.

8 UNUS EST NOBIS PRÆCEPTOR ET PATER; UNDE HUMILITATIS COMMENDATIO. — Deinde, revocat discipulos ab hac superbia et ambitione, dicens : *Vos autem nolite*, id est non velitis et affectetis, *vocari Rabbi; nec vocemini* id est nec appetatis vocari *magistri*, propter inanis gloriæ ambitionem; et *patrem nolite vocare vobis super terram*, propter adulationem. Non honorem, vel nomen magistri, aut patris, inhibet; sed, ne quis indebitum, vel indebite hoc sibi usurpet, vel alteri attribuat : *Unus est enim Magister vester; et unus est Pater vester* principalis omnium singulariter, et per excellentiam, *qui est in cælis*, cui est cura de omnibus; item *magister vester unus est*, scilicet *Christus*. Licet aliquis possit vocari pater, vel magister in terra, ratione generationis doctrinæ vel ætatis : atamen solus Deus, naturæ auctor, est Pater et Magister principalis; quia ab eo habemus quod sumus, et sci-

mus. Ubi *Chrysostomus* : « Vos autem nolite vocari Rabbi ; ne quod Deo debetur vobis præsumentis. Nolite et alios vocare Rabbi ; ne divinum honorem hominibus deferatis. Unus est enim Magister omnium, qui omnes naturaliter docet. Et patrem nolite vocare vobis super terram qui non estis filii terreni. Ex eo enim cœlestem te professus es habere Patrem, ex quo Patrem tibi vocasti de cœlo, dicens : *Pater noster, qui es in cœlis*. Ex quo autem cœlestem te professus es habere Patrem, vocando Patrem Deum, turpe est ut iterum te profitearis terrenum, tibi patrem vocando super terram. » Et iterum : « Ne vocetis patrem in terra, non ut dehonoret eos, qui te genuerunt, sed ut omnibus illis præponas eum qui te fecit, atque inscripsit te inter filios suos : » hæc *Chrysostomus*. *Omnes autem vos fratres estis*, qui filii Dei per creationem, et gratiæ adoptionem, ad unam vocati hereditatem, scilicet ad regnum cœlorum. Secundum *Hieronymum*, omnes Christiani fratres vocantur specialiter ; et omnes homines, ex uno Patre Deo nati, communiter. Non solum autem Dominus primatus capere prohibet, sed ad contrarium aulitorem inducit ; unde, ut in amorem humilitatis disci-

pulos ducat, ostendens formam humilitatis, subjungit : *Qui major est vestrum*, vel merito sanctitatis, vel officio dignitatis, *erit et sit minister vester*, et alios præveniat obsequendo, non superbe dominando, paratus ad officia humilitatis, secundum decentiam sui status ; unde et Papa vocat se servum servorum Dei Bene agentibus per humilitatem sit socius ; contra delinquentes zelo justitiæ sit erectus. *Qui autem se exaltaverit*, in præsentem per elationem et arrogantiam, *humiliabitur*, in futuro, per damnationem et pœnam ; *et qui se humiliaverit*, in præsentem, non nequiter sed veraciter, *exaltabitur*, in futura gloria mirabiliter. Et notandum quod propter triplicem gradum humilitatis hoc verbum ter ponitur in Evangelio, scilicet : supra, ubi monet ut invitati recumbant in novissimo loco ; et iterum, de Pharisæo et Publicano orantibus in templo ; et tertio in hoc loco. Est enim triplex humilitas, scilicet : cordis, operis et oris, quam tria nutriunt et custodiunt : primam assiduitas cordialis subjectionis, quam non habuit Lucifer ; secundam, consideratio propriæ fragilitatis, quam non habuit Adam ; tertiam, benignitas orationis, quam non habebit Antichristus.

ORATIO

Domine Jesu Christe pie, aufer a me defectum bonæ operationis, ut merear bona non solum docere et dicere, sed etiam facere, et operibus adimplere ; remove a me austeritatem ac crudelitatem, ne grandia jubendo, et minora non faciendo, me relevare videar et alios onerare. Exclude a me gloriam inanem et ostentationem, ne opera mea ut ab hominibus videar faciam, et gloriam humanam in eis non quæram. Elonga etiam a me ambitionis et laudis affectum, ne prima loca et salutationes amem, vel magistri nomen, ut me sic humilians in hoc seculo, merear a te exaltari in futuro. Amen.

CAPUT XXXVIII

QUIBUS DEBETUR VÆ ÆTERNUM.

Matthæi cap. XXIII.

1 VÆ ÆTERNUM CUR OCTIES POSITUM ? — Post hæc Dominus, qui Legi et præceptis evangelicis obedientibus dat benedictiones, ipsis Scribis et

Pharisæis inobedientibus comminatur vœ maledictionis, et in omnibus effectibus hypocrisis ipsorum, hanc dictionem vœ præponit, quæ maledictionem significat. Vœ quippe in Scriptura Sacra nota æternam damnationem, et gehennæ supplicium, sed *heu*, hujus seculi peregrinationem, et præsens notat exilium. Unde, secundum *Origenem*, sicut in Veteri Lege ponuntur benedictiones observantibus Legem, et, e contrario, maledictiones transgredientibus eam: ita in Evangelio ponuntur beatitudines respectu iustorum, ut habuimus supra in sermone Domini in monte, et hic, e contrario, ponuntur maledictiones contra hypocritas falso justitiam simulantes. Et ponit Dominus octo vœ, juxta octo in quibus ipsorum hypocrisis et fictio patet, ad ostendendum quæ in eis cavenda esse docet.

2 VÆ SCRIBIS ET PHARISÆIS DE SUPERBIA ET AVARITIA. — In primo, redarguit eos de superbia et de avaritia, quia regnum cœlorum claudabant ante homines, nec ipsi intrabant, nec intrare sinebant volentes. Unde dicit: *Vœ*, id est æterna damnatio vobis, imminet, *Scribæ*, qui putatis vós peritos in Lege et *Pharisæi*, qui dicitis vos prælatos in sanctitate, *hypocritæ*, simulantes quod non estis, *qui clauditis regnum cœlorum ante homines*, id est, quia vestris pravis expositionibus veritatem Scripturarum absconditis, vel malo exemplo alios scandalizatis; *vos enim non intratis*, quia intelligere et credere non vultis, *nec introeuntes* scilicet introire volentes, id est credere cupientes, *sinitis intrare*, quinimo facitis illos errare. Dupliciter enim impeditur ingressus alicujus in domum: uno modo, quando clavis tollitur; alio modo, quando obstaculum ponitur. Spiritualiter autem, secundum *Chrysostomum*, regnum cœlorum sunt Sacra Scripturæ, quia in eis regnum cœlorum est insertum. Iste ergo claudit hoc regnum alteri, qui clavem ponit, et non aperit scilicet qui habet scientiam, et docere contemnit, vel negligit; ille vero obstaculum ponit, qui per malum exemplum alios impedit ne intrent, vel

intrare velint. Quamvis ergo Scribæ et Pharisei per Scripturas cognoscerent et scirent Christi adventum; tamen ipsi considerabant, quod si Christus creditus fuisset, consuetudo sacrificiorum et oblationum cessaret, et sic ipsi oblationibus sacrificiorum fraudarentur; et ideo prava expositione et perversa interpretatione ante conspectum populi claudabant januam Legis et Prophetarum, qui de adventu Christi manifestissime locuti fuerant, ut a fide Christi homines retraherent. Malis quoque operibus suis et exemplis simplices a fide avertabant; et sic eos scandalizantes, regnum cœlorum ante illos claudabant. Primo quidem ipsi cognitionem de Christo habuerunt; sed postea, per invidiam obæceti, perdiderunt, et in errorem conversi sunt, et multos alios errare fecerunt. Vel, secundum alios: regnum cœlorum hic accipitur pro æterna beatitudine; ostium, per quod intratur ad ipsam. Christus est, secundum quod ipsemet dixit: *Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur*; clavis est doctrina; et ideo per sanam doctrinam aperitur hoc ostium, et per falsam doctrinam clauditur. Igitur, quia Pharisei et Scribæ auctoritates, quæ sunt in Lege et Prophetis de Christo, corrumpebant, ideo regnum cœlorum ante homines claudabant, eos a fide et notitia Christi veri avertendo, et in errorem mittendo; ipsi autem non intrabant, quia a cognitione quam de Christo habuerant, per odium et rancorem in errorem conversi sunt; nec introeuntes, id est intrare volentes, quales erant simplices populi, sinebant intrare, quia per eos fuerunt accepti, et a fide Christi pro majori parte aversi.

3 VÆ DE GULA. — In secundo, redarguit eos de gula, et gastrumargia: *Vœ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ*, quia sub specie cultus divini et religionis, *orationes longas* scilicet in verbis, sed brevès in affectu et sententiis, *orantes*, scilicet, ut inde sancti res apparerent, et majora dona reciperent, *comeditis substantiam pauperum*, scilicet, *domos viduarum*, affectum

pietatis ad eos habentium, bona earum sibi attrahentes, et consuementes sub simulatione et falsa specie sanctitatis. Sua enim superstitione nihil intendebant, nisi ut prædam de subjecta plebe facerent, et magis de viduis, quæ facilius decipiuntur, non habentes virum, qui consulat, et habentes dandi libertatem, quod ipsis voluntas suggerit. Et ex hoc, factum eorum aggravatur, quoniam non a divitibus, sed a viduis ventrem implebant; et illarum inopiam attrahebant, quam emendare oportebat. Ubi *Chrysostomus*: « Dum Judaicos sacerdotes confundit, Christianos sacerdotes monet non permanere cura viduis amplius quam cum ceteris; quia etsi voluntas mala non est, suspicio tamen semper mala est. » Deinde et hujus rapinæ modus erat gravior: ut enim dicit idem *Chrysostomus*, qui malum facit, dignus est pœna; sed qui a religione causam accipit malitiæ, graviori est obnoxius pœnæ. Unde subjungitur: *Propter hoc*, scilicet non solum propter rapinam, sed etiam propter vestram simulationem, *amplius accipietis judicium*, et majorem damnationem. Ubi *Chrysostomus*: « Primum quidem pro eo quod figmentum sanctitatis assumitis, avaritiam enim vestram religionis colore depingitis, et quasi diabolo præstatis arma Dei, ut armetur iniquitas dum pietas æstimatur. » Unde, et secundum *Bedam*, non tantum ait: *Accipietis judicium*, sed adjuuxit: *amplius*, ut insinuet illos qui orant, ut videantur ab hominibus, damnationem mereri, sed eos qui hæc prolixius, quasi religiosiores agendo, non solum laudes ab hominibus, sed et pecunias quærunt, prolixiori damnatione plectendos. Istorum ergo oratio fit in peccatum, ut non solum pro aliis intercedere non possint, sed nec sibi ad salutem proficere; imò pro ipsis orationibus magis damnabuntur. Ubi ait *Isidorus*: « Dupliciter damnantur hypocritæ: vel pro occulta iniquitate, vel pro aperta simulatione. Ex illo enim condemnantur, quia iniqui sunt; ex isto, quia ostendunt quod non sunt. » Unde, secundum *Augustinum*, simulata

æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas; et ideo, cum venerit retributio, plectenda majori pœna.

4 VÆ DE INANI LABORE ET NEQUITIA. — In tertio, redarguit eos de inani labore et de nequitia: *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, quia*, multi vestrum, circuitis mare et aridam, scilicet civitates et villas, lustrantes orbem, *ut ex Gentilibus, unum proselytum faciatis*, id est aliquem de Gentilitate ad Judaismum trahant et convertant; et non propter misericordiam, ut eos salvent, sed aut propter vanam gloriam, ut pietati, fidei, et cultui Christianæ religionis obsistant, aut propter avaritiam, ut additis in synagoga novis Judæis, et sacrificiorum oblatio adderetur eis. *Proselyti* dicuntur, qui, relicto Gentilitatis errore, ad Judaismum convertebantur, quorum raritas per unum significatur. Ubi patet labor vacuus, quia pro uno circumeunt mare et aridam multi eorum; sed unus de mille Christus circuit civitates et villas, et sequuntur eum turbæ multæ. Patet etiam nimia ipsorum nequitia, quoniam pro quo laborant, ut ad se trahant, deteriore se faciunt; sequitur enim: *Et cum factus fuerit, facitis eum filium gehennæ*, seu perditionis, *duplo quam vos*. Quia ante, dum ethnicus erat, simpliciter errabat, et semel filius genennæ erat; sed postea videns eorum vitam revertitur ad Gentilitatem, et sic prævaricator et apostata a Lege, quam servare promiserat, in moribus et fide peccat, et est majori pœna dignus, quia: *Melius esset non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti*. Similiter faciunt illi qui multum laborant ad hoc quod possint aliquem ad religionem adducere; et eum adductus est, per mala exempla faciunt eum apostatare: *Et fiunt novissima illius præjora prioribus*, quia, ut hic ait *Hieronymus*, non eo studio servamus quæsitæ, quo quærimus.

5 VÆ DE FRAUDULENTA STULTITIA. —

In quarto, redarguit eos de stultitia et fraudulentia, quia ut populum ad dandum et offerendum invitarent, ea quæ erant propter templum et altare, præferebant in honore et sanctitate

ipsi templo et altari velut sanctiora. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Qui- cumque juraverit per templum nihil est: dicebant enim, quod quis juret per templum vel per altare, nihil est, id est nihil debet, nec obligatur isto juramento, et convictus mendacii non tenetur reus perjurii, nec est obligatus in aliquo; qui autem juraverit in auro templi, id est in pecunia, quæ offerebatur sacerdotibus in templo, vel in dono, et oblationibus, id est in hostia et victimis quæ offeruntur Deo super altare, debet, id est obligatur, et convictus statim illud in quo juravit tenetur exsolvere; et hoc quam studiosissime solebant repetere. Sanctio ergo istorum erat talis quod juramentum per creaturas non erat obligatorium, nisi solum cum jurabatur per aurum et dona templi, et altaris; in quo non attendebant Dei timorem, sed suam cupiditatem. Unde decipiebant populum, dicentes aurum et dona sanctiora esse, quam templum et altare, ut homines promptiores fierent ad offerenda dona; sed errabant, quia majus est quod sanctificat, quam quod sanctificatur; ergo et templum majus est quam aurum, et altare majus quam donum, quia templum et altare quodammodo sanctificant in eis oblata, quia erant Deo dicata; ergo et juramentum per templum et altare majus est, quam per aurum templi vel donum altaris. Unde vocat eos cæcos duces, quia in errore erant, et alios in errorem ducebant; et iste error maxime ex cupiditate procedebat. Item, convincit eos alia ratione, quia in juramento quod fit per templum, vel per altare, continetur juramentum per aurum, vel per donum: Qui enim jurat in altari, ex quo derivatur oblationum sanctificatio, jurat etiam et in omnibus quæ super illud sunt; et quicumque juraverit in templo, jurat in illo et etiam in eo qui habitat in ipso; et ideo juramentum per templum, vel altare, magis est obligatorium, quam per dona templi vel altaris. Similiter, quia Judæi consuetudinem habebant per cælum jurare, ideo ad reprehensionem eorum subdit: Et qui ju-*

rat in cælo, jurat in throno Dei, et in eo. Deo scilicet, qui sedet super eum. Non ergo sicut arbitrantur evadunt periculum ex eo quod non jurant per Deum, sed per thronum Dei, scilicet cælum. Qui enim per subjectam creaturam jurat, implicite jurat et per Creatorem creaturæ præsentem; et ideo juramentum per creaturas licitum, est obligatorium. Adhuc multi insipientes Christiani eodem vitio et simili errore laborant, qui putant majus esse jurare per Evangelium, quam per Deum; et cum per Evangelium jurare timeant; per Deum tamen frequenter, ex usu vitioso, jurare non formidant, cum tamen tota sanctitas Evangelii a solo Deo veniat. Scripturæ enim Sacræ propter Deum factæ sunt, non Deus propter Scripturas; et ideo major est Deus, qui sanctificat Evangelium, quam Evangelium, quod sanctificatur ab eo.

6 VÆ DE IGNAVIA CIRCA SALUTARIA, DUM CIRCA TEMPORALIA MAGNAM GERUNT SOLLICITUDINEM. — In quinto, redarguit negligentiam et segnitiam, quam habebant circa magna et utilia, ad salutem animarum pertinentia, gerentes autem magnam sollicitudinem et diligentiam circa minuta et temporalia. *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, qui decimatis mentham et anethum, et cuminum, id est minimas res; et reliquistis quæ graviora sunt Legis: judicium, scilicet justitiam in judiciis, et misericordiam erga pauperes, et fidem in Deum. Fides importat debitum ordinem hominis ad Deum; judicium autem importat debitum ordinem hominis ad suum proximum, in his quæ habent rationem debiti; misericordia autem, in his quæ habent rationem doni: et in his tribus intelliguntur omnia illa, quæ ad salutem sunt multum necessaria. Quod autem dicit Dominus: Decimatis, potest dupliciter intelligi. Uno modo respectu sui, quia licet ministri receperunt decimas a populo, tamen de illis acceptis a populo, et de his quæ habebant ex labore suo, decimas reddebant sacerdoti summo. Ad simulationem quippe sanctitatis reddebant eis decimas de minimis, et*

ratione cupiditatis, ut per exemplum sui inducerent populum ad reddendum sibi decimas de omnibus usque ad minima. Aliiter potest intelligi respectu aliorum, quos ad stricte solvendum decimas inducebant, quas ab eis usque ad minima extorquebant. Et ne aliquis crederet quod de minimis rebus non essent decimæ dandæ, subiungit, quod principalius *oportuit facere hæc* majora, scilicet iudicium et misericordiam, et ea quæ sunt fidei agere tamquam magis necessaria; *et illa*, id est minora, scilicet minimarum rerum decimationem *non omittere*, tamquam bona minora; qui præceptum Dei est de omnibus tam minoribus quam maioribus decimas dare, et omnia præcepta Legis tam maxima quam minima oportet adimplere. Deinde, Dominus has simulationes eorum arguit, quia erant *duces* habentes regere populum, *cæci* pervertentes intellectum Scripturarum, *excolantes*, et purgantes *culicem*, id est minora cum diligentia di-quirentes et tractantes, *camelum autem glutientes*, id est majora subtrahentes, et pro nihilo reputando omittentes. Culex quippe animal parvum est ab aculeo dictum, habet enim in ore fistulam ad modum stimuli, quo pungit carnem et sugit sanguinem; per quod minor transgressio intelligitur. Camelus vero est animal magnum et deformis; per quod major prævaricatio designatur. Ubi *Chrysostomus*: « Quoniam Scribarum et Phariseorum ad quos loquebatur qui tamen erant sacerdotes, quidam autem populares, non est incongruum ut duplicem huius loci faciamus traditionem: ut una pertineat ad populares, qui decimas dant, alia autem ad sacerdotes, qui decimas accipiunt. Etenim ipse sermo dubius est, qui dicit: *Væ vobis.... qui decimatis*, quia et qui accipit decimas, recte decimare dicitur, et qui dat. Scribæ ergo et Pharisei minimorum olerum decimas dabant, ut per hoc videntes eos, dicerent homines: Putas quomodo isti omnium rerum suarum decimas offerre non prætermittunt, ut etiam

contemptibilium olerum decimas dare non negligant; putas quomodo omnia præcepta Dei vita eorum consummat, ut nec in modicis his negligere acquiescant! Quod non erat verum. Nam minorum quidem rerum decimas offerebant, ostentandæ religionis gratia; in iudiciis autem erant injusti, in fratribus sine misericordia, in Deum semper increduli: vere excolantes culicem, camelum autem glutientes; quoniam a modicis quidem delictis se abstinebant, magna autem alacriter committebant. Nunc veniamus ad sacerdotes. Hi erant avaritia pleni. Si ergo quis de populo decimam alicujus rei vel minimæ non obtulisset, i. a eum corripiebant quasi magnum crimen fecisset. Si quis autem in populo, aut in Deum percebat, aut alterum lædebat, aut aliquid tale faciebat, nemo curabat corripere eum, quasi nullam culpam fecisset. De suo quidem lucro solliciti agebant; de gloria vero Dei, et de salute hominum, negligebant. Sic et modo fit, quia omnes de suo honore solliciti sunt; de honore autem Dei, nullus. Et portiones quippe suas vigilanter aspicunt et defendunt; sed circa obsequium Ecclesiæ, curam impendere non attendunt. Si populus decimas non obtulerit, murmurant omnes; et si peccantem populum viderint, nemo murmurat contra eos. Ipsi sunt, qui docent populum suo exemplo liquare culicem, et camelum glutire, id est a modico peccato se continere, majora autem committere:» hæc *Chrysostomus*. O quantum adhuc hodie cæcitas Scribarum et Phariseorum regnat, prohi dolor! in prælatis tam religiosis, quam secularibus: qui solliciti curant de solutione decimarum et censuum, quæ eis debentur, et parum curant, si subditi in majoribus involvantur criminibus; qui minora subtiliter discutiant, et majora subtrahunt; qui magnam in minimis, sed parvam vel nullam in maximis diligentiam adhibent: puta si quempiam de clericis suis vel de monachis deprehendunt in ceremoniis exterioribus offendere, aspere redarguunt; et si superbus est, aut invi-

duc, vel detractor, vel seminator discordiæ, et turbator pacis, sub silentio prætereunt; plus punitur aliquis pro omissione unius constitutionis vel admonitionis, ac de transgressione decretalium et constitutionum hominis, quam de transgressione Evangeliorum et mandatorum Christi. Curam animarum negligunt, et negotia exteriora agunt; non curant fructum animarum, sed excrementum divitiarum; per mundum discurrunt, gregem sibi commissum non custodiunt. Custodiat eum, qui custodit Israel.

7 VÆ DE SIMULATIONE ET MENDACIO. — In sexto, redarguit eos de simulatione et mendacio, quia plus curabant lavare sordes exteriores, quam interiores; plus corporum atque vaorum, quam morum et vitiorum. *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, quia mundatis quod de foris est calicis et paropsidis; intus autem pleni estis rapina et immunditia.* Pharisei enim quando debebant ascendere in templum, ad ostentationem munditiæ, primo lavabant utensilia domus, ac vestimenta, atque consimilia; et parum curabant de interiori munditia intrinsecus. Sic etiam, foris ostendebant hominibus sanctitatem in habitu, in sermone, in phylacteriis, in fimbriis, in orationum longitudine, et ceteris hujusmodi; intrinsecus autem in conscientia et mente erant pleni rapina, per affectum ambitionis, et immunditia, per voluptatem carnis; vel rapina, id est avaritia, et immunditia id est sordibus vitiorum: quia quod bibebant et manducabant, aliis auferabant, et per hoc cibis et potus eorum immunditiam peccatorum habebat. In hoc vero multum errabant et magna cæcitas eorum erat, quia plus curandum est de munditia interiori, quam de exteriori; quia exterior non est Deo accepta, nisi per interiorē. Tales sunt etiam modo multi, qui sunt sicut fimus nive dealbitus, exterius decorati, et intus iniquitate pleni. Unde, si quis interiora exterius evolveret, multum fœtorem, multamque saniem inveniret; unde et Ezechiel: *Fili hominis, fode parietem, ingredi, et*

videbis abominationes. Subdit ergo: *Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis et paropsidis* id est cor purgandum est a vitis, quia per interiora calicis et paropsidis intelligit metaphorice interiora mentis, ex cuius munditia dependet bonitas munditiæ exterioris; et ideo sequitur: *Ut fiat id quod de foris est, mundum*, id est, ut vera sit ostentatio sanctitatis, non autem malitia dissimulationis. Unde Origenes: « Hic sermo nos instruit, ut festinemus esse justi, non apparere. Qui enim studet, ut appareat justus, quæ a foris sunt mundat, et quæ videntur curat; cor autem et conscientiam negligit. Qui autem studet ea quæ intus sunt, id est cogitationes mundare, consequens etiam est, ut ea quæ a foris sunt faciat munda. » Et notandum quod in triplici væ positum est nomen cæcitatis, eo quod triplex cæcitas arguatur in eis: primo in docendis, scilicet in væ quarto; secundo in corripiendis, sive in eligendis, scilicet in væ quinto; tertio in agendis, ut hic in væ sexto.

8 VÆ DE HYPOCRISI, QUIA SEPULCHRIS SUNT SIMILES. In septimo, redarguit eos de hypocrisi et iniquitate, quod demonstrat per exemplum sepulchrorum: sepulchra enim dealbata, et calce levigata forinsecus, et ornata marmoribus, ac distincta auro et coloribus speciosa videntur; attamen intus propter ossa et putredinem ac fœtorem sunt horribilia et abominabilia; unde dicitur sepulchrum, quasi semi pulchrum. Sic erant et Pharisei, unde dicit Dominus: *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, et omni spurritia; sic et vos a foris quidem paretis hominibus justi, munditiam scilicet, et iustitiam in habitu vestis et humilitate verborum, propter boni simulationem, ostendentes; intus autem pleni estis hypocrisi, id est amore vanæ laudis, quantum ad intentionem simulationis, et iniquitate, id est odio veritatis, quantum ad affectionem malignitatis. Exterius habent conversationem honestam,*

ut cooperiant malitiam occultam. Isti significantur per Bel, qui exterius erat æreus, et intus luteus. Ubi *Chrysostomus* : « Merito quidem justorum corpora templa dicuntur, quia in corpore iusti animi dominatur et regnat, quasi Deus in templo, vel certe, quia ipse Deus in corporibus habitat iustis. Corpora autem peccatorum, sepulchra dicuntur mortuorum, quia anima mortua est in corpore peccatoris, nec enim vivens putanda est, quæ nihil vivum, aut spirituale agit in corpore ; vel, quia mors ipsa in corporibus habitat peccatorum. Sicut ergo sepulchrum, quam liu clausum est, pulchrum videtur a foris, si vero apertum sit, horribile ; ita simulators bonorum, quamdiu non cognoscuntur, laudabiles sunt, cum autem cogniti fuerint, inveniuntur abominabiles. Dic, o hypocrita, si bonum est esse malum, utquid non vis apparere quod vis esse ? Si bonum autem est esse bonum, utquid non vis esse quod vis apparere ? Nam, quod turpe est apparere, turpius est esse ; quod autem formosum est apparere formosius est esse. Ergo aut esto quod appares, aut appare quod es ; quia manifestum malum a sapientibus non reprehenditur, dum insania æstimatur : » hæc *Chrysostomus*. Unde et *Bernardus* : « Quem dabis de filiis Adam, qui quod est non dico velit, sed vel patiatu videri ? »

9 VÆ DE HOMICIDIIS AB IPSIS ET A PATRIBUS EORUM COMMISSIS. — In octavo, redarguit eos filios esse homicidarum. *Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum et ornatiss monumenta justorum*. Illi enim propter opinionem bonitatis et gloriæ in populo, ut iustividerentur, sepulchra et memorias Prophetarum et occisorum ambitiose ædificabant et magnifice ornabant quos maiores eorum interfecerunt. Subditur : *Et dicitis : Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum*, id est socii ad effundendum sanguinem eorum, nec fecissemus ea quæ patres nostri fecerunt. In hoc autem testantur se filios eorum qui Prophetas occiderunt ; un-

de subjungit Dominus : *Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui Prophetas occiderunt*. Scelera patrum, propter speciem sanctitatis, verbo suo reprobant ; et persequendo sanctos, ut Christum et discipulos ipsius, eadem scelera faciunt, et sic facto probant, quia istorum filii sunt non solum carne, sed etiam imitatione, non solum quantum ad naturam, sed etiam quantum ad mores. Non enim eos Dominus incusat, quoniam sepulchra ædificant ; sed intentionem eorum reprehendit, quia non propter honorem eorum qui occisi fuerant, nec propter amorem pietatis et veritatis hoc fecerunt ; sed propter amorem vanæ laudis, quam in hoc quærebant. Unde *Chrysostomus* : « Qui Martyrum ecclesias ædificant et ornant, bonum opus facere videntur, sed si quidem et alias iustitiam Dei custodiunt, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorum bona per violentiam non faciunt sua, scito quia ad gloriam Dei ædificant ; sin autem, quis non intelligat, quia non ad gloriam Dei faciunt ædificia illa, sed propter æstimationem humanam ædificant altaria Martyrum, ubi pauperes passi violentiam ab eis interpellant contra eos ? Non enim gaudent Martyres, quando ex illis, pecuniis honorantur, in quibus pauperes plorabunt. Etenim qualis est ista iustitia, munere mortuos, et spoliare viventes ; de sanguine miserorum tollere, et Deo offerre ? Illud non est Deo offerre, sed velle violentiæ suæ socium facere Deum, ut cum oblatam sibi pecuniam de peccato libenter acceperit, consentiat in peccato. Vis ergo domum Dei ædificare ? Da fidelibus pauperibus unde vivant, et ædificasti rationabilem domum Dei. In ædificiis enim homines habitant, Deus autem in hominibus sanctis. Quales ergo illi sunt, qui homines spoliant, et ædificium Martyrum faciunt ; habitationes hominum componunt, et habitationes Dei disturbant ? Quæ est autem iustitia Sanctos colere, et contemnere sanctitatem ? Primus gradus pietatis est sanctitatem diligere, deinde Sanctos ; quia non Sancti ante

sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante Sanctos. Sine causa ergo justos honora, qui justitiam spernit; neque possunt Sancti amici esse illorum, quibus Deus est inimicus. Dicebant apud se : Si bene fecerimus pauperibus, quis illud videt? Et si viderint, non multi vident, et si multi viderint, pro tempore vident. Transit tempus, et cum tempore transit beneficii memoria. Melius est ergo ædificia facere, quæ aspiciant omnes, non in hoc tempore solum, sed etiam in posterum. O insipiens homo! Quid prodest tibi, post mortem ista, memoria, si ubi es torqueris, et ubi non es laudaris? » hæc *Chrysostomus*. Deinde probat quod sint filii homicidarum, et ostendit eos non solum genimina viperarum, quoad malitiam in imitatione malorum, ac paternæ nequitiae imitatores; sed etiam parentibus deteriores, et quod fictio erat hoc quod dicebant, scilicet quod non communicassent operibus eorum, si in tempore illo fuissent. Unde dicit : *Et vos implete*, id est implebitis, *mensuram patrum vestrorum*. Secundum *Hieronymum* et *Chrysostomum*, non jubet vel præcipit, sed quod futurum erat prædicit et ostendit. Mensuram enim patrum suorum implere cupiebant, et jam impleverunt, quia quod illis defuit, isti suppleverunt. Nec solum impleverunt, sed mensuram multum excesserunt : quoniam illi occiderunt homines, isti vero Dei Filium; illi servos, isti Dominum; illi ministros, isti Regem; illi membra, isti caput; illi Prophetas, isti Prophetarum Magi-trum, qui a Prophetis prædictus est, scilicet Christum.

10 QUAM PÆNA CULPÆ EORUM PUNIANTUR OSTENDIT DOMINUS. — Deinde, postquam ostendit Scribis et Pharisæis multiplicem culpam, ostendit consequenter pœnam, dicens : *Serpentes venenum invidiæ habentes, genimina viperarum*, quia venenum malitiæ a patribus traxerunt, *quomodo fugietis a judicio gehennæ?* Quasi diceret : Nullo modo, quoniam erant in malitia obstinati. Non solum autem hanc pœnam meruerunt, propter mortem Christi, sed etiam propter occisionem

Apostolorum et discipulorum ejus; et propter hoc sequitur : *Ideo*, scilicet, quia dicitis, non essemus socii eorum, id est homicidarum, ut ostendam vestrum mendacium, *ecce ego mitto*, seu mittam, *ad vos* instruendos et revocandos ad me, *Prophetas et Sapientes et Scribas*, scilicet Apostolos, qui spiritu prophetico pleni erant et corda sapientia divina erudiebant, et tamquam Scribæ docti de thesauris suis nova et vetera proferebant; *et ex illis occidetis, et crucifigetis, et flagellabitis in synagogis et congregationibus vestris, et persequimini de civitate in civitatem*, quod et fecerunt, et quos illi, ideo quia non viderunt non occiderunt, isti videntes eorum desiderium impleverunt; et sic mores patrum iniquorum sequendo, se filios eorum esse testati sunt. Deinde, ut ostendat quoniam non impune hoc faciunt timorem eis ex his inculcit, dicens : *Ut veniat*, consecutive, quia est consecutio æquitatis *super vos*, id est super generationem vestram et omnium malorum vobis consimilem, *omnis sanguis justus*, id est debita ultio, pro omni effusione sanguinis justorum, *a sanguine Abel justi*, cujus munera narrantur a Deo accepta, *usque ad sanguinem Zachariæ filii Baruchiz*, id est Joiadæ sacerdotis, qui propter suam justitiam dictus Barachias, qui *benedictus Domini* interpretatur; *quem occidistis*, id est vestra generatio vobis similis occidit, *inter templum et altare*, scilicet holocaustorum, quod erat extra templum, scilicet in atrio ipsius templi. Sed licet multi post et ante, ab hac generatione sint occisi, tamen potius nominat istos duos quam alios : ut in uno laici, scilicet in Abel, qui fuit pastor ovium, et in campo necatus; in alio clerici, scilicet in Zacharia, qui fuit altaris officio participatus, et in atrio templi occisus, intelligantur; et per hos duos omnes sancti Martyres, laicalis scilicet et sacerdotalis ordinis, designantur. Sequitur autem : *Amen, dico vobis, venient omnia*, scilicet sceiera et scelerum punitiones, *super generationem istam*, scilicet vestram et omnium malorum; et

si non omnes sint uno tempore, tamen omnes sunt unum corpus diaboli.

11 CRIMEN CIVITATIS JERUSALEM. — Deinde, convertit sermonem specialiter ad metropolim civitatem Jerusalem, in qua erant magis culpabiles, eam pii patris affectu plangendo, et ex hoc auditores erudiendo, dicens : *Jerusalem, Jerusalem*, Jerusalem vocat habitatores, non ædificia civitatis, ponendo continens pro contento; et alloquitur hic populum Judaicum, sub nomine civitatis metropolitanæ. Geminatio vero hujus verbi *Jerusalem*, miserantis est, et miseriam vocantis, ac valde diligentis; vel, geminat propter vehementem reprehensionem, et majorem exprobrationem; vel, quia Sanctos affligebant dupliciter : et corporaliter, et spiritualiter. *Quæ occidis Prophetas*, Dominum etiam Prophetarum mox occisura; et *lapidas eos, qui ad te*, id est, qui ad tuam utilitatem et instructionem, et ad increpandum scelera tua, *missi sunt*. Ideo incurabilis est plaga, quia eos abjicis, qui tibi salutem offerunt. Unde *Chrysostomus* : « Quomodo saneris, quæ nullum ad te medicum pervenire permittis? Sanctis meis non peperci, ut tibi purcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ne mortem tuam viderem. Omnes medici spirituales in te defecerunt, et tu curata non es. Si de morte tua gavisus fuisset, numquam ad te misisset Prophetas. Si te perdere voluisset, numquam ad te ipse venissem. Quid ego amplius faciam, si tu ipsa vivere non vis? » hæc *Chrysostomus*. Subdit ergo : *Quoties volui*, ego qui mortem peccatoris nolo, ego qui omnes peccatores salvare volo, non quidem semel vel bis, sed multoties : primo, per legem naturæ; secundo, per Legem Scripturæ; tertio, per Legem gratiæ; item in mane pueritiæ, in tertia adolescentiæ, in sexta juventutis, in nona senectutis, in vespere decrepitæ ætatis, *congregare* sub cultu unius Dei per fidem et caritatem, *filios tuos*, scilicet Judæos, prædicationibus Prophetarum et miraculis, et te mihi adjungere et meis. Multi sunt dispersores, sed pauci ad

bonum congregatores : dispergit enim diabolus, dispergit mundus, dispergit carnalis affectus, dispergunt tentatores. Sed Dominus vult congregare in unitatem fidei, in unitatem caritatis, in unitatem supernæ civitatis. Sequitur : *Quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas*; ponit exemplum de gallina, ad ostendendum affectum suum ad populum, quia inter alias aves, videtur magis atfici ad nutritionem et conservationem pullo- rum; tam magnum enim affectum in filios habet, ut eorum infirmitate affecta infirmetur et ipsa, et eos alis protegens, contra milvum pugnet. Sic et Dei sapientia per carnis susceptionem infirmata protegit nos, et defendit a diabolo, ac nutrit et conservat sua gratia. *Et noluisti*, quinimo neglexisti, contradixisti, et impedivi-ti, quia Prophetas a Deo missos, postea Joannem Baptistam, et ultimo Dominum nostrum Jesum Christum et ejus discipulos contempserunt, imo et occiderunt. Ac si ei diceret : Ego volui, sed tu noluisti; ego quod meum est feci, sed tu quod tuum erat non fecisti; ego pro tua salute Prophetas ad te misi, sed tu eos interfecisti; ego ad te ipse veni, et tu me recipere noluisti. Tibi ergo imputandum et tuæ malitiæ, quod venturum est, non mihi. O quoties nos admonet Deus : modo blanditiis, modo increpationibus, nunc sic, nunc sic; et parum advertimus! Et ideo valde timenda est nobis pœna quæ sequitur.

12 DUPLEX PœNA A CHRISTO PRÆDICTA : SUBVERSIO CIVITATIS ET ÆTERNA DAMNATIO. — Tandem enim, Dominus ex multiplici eorum culpa, multiplicem etiam eis comminatur pœnam. Primo, temporalem, quam plus timebant et semper formidabant, subversionem scilicet civitatis, et templi desertionem, dicens : *Ecce relinquetur vobis a Domino domus vestra*, scilicet templum et civitas *deserta*, quia per Romanos fuerunt destructa; deserta quidem et nudata auxilio Christi, quia habitorem Christum reliquerunt ac perdiderunt, et hereditatem præripere gestientes, heredem occiderunt. Ergo Christus erat qui antea eis præside-

bat, et eos manu tenebat ac gubernabat et ab hostium manibus eripiebat. Item, deserta Angelorum custodia, quia audita est vox in templo: Transeamus ab his sedibus. Mytice etiam, domus Judæorum deserta et vacua derelicta est, id est indigni habitudine Sancti Spiritus remanserunt, quia in incredulitatē perseverantes, Christum hospitem non susceperunt. Ubi *Chrysostomus* : « Deserta est a Sanctis, deserta a sanctitate, a fide, a caritate, a gratia et Spiritu Sancto. Deserta denique ab ipso Deo, et a bonis omnibus quæ sunt Dei. » Ubi et *Origenes* : « Semper etiam eis, qui noluerant congregari sub alas ipsius, comminatur Christus: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*, id est : anima et corpus. » — Deinde comminatur eis pœnam æternam, quæ est carentia suæ visionis, nisi a suis convertantur nequitias, dicens: *Dico enim vobis, non me, et faciem meam videbitis a modo ab hoc*, scilicet tempore Passionis meæ, *donec dicatis : Benedictus qui venit in nomine Domini*, id est donec etiam in-

viti confiteamini me esse Christum benedictum Filium, a Patre missum, a Prophetis prædictum; quod erit in adventu claritatis adjudicium; juxta illud Zachariæ: *Aspicient ad me, quem confixerunt*. Revera enim post Passionem suam visus est a discipulis et amicis suis; sed non a Judæis. Vel, *non videbitis me*, id est nisi, *et donec dicatis* pœnitendo, et me Dei Filium per fidem confitendo: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, id est: hic est benedictus qui venit in mundum, per Incarnationem, missus a Patre; in quo innuitur conversio reliquiarum ante adventum ad judicium; tunc enim Judæi qui in fine mundi credituri sunt in Christum, laudabunt et confitebuntur ipsum.

13 JESUS EGREDITUR DE TEMPLO. — Et, his dictis, egressus Dominus Jesus de templo ibat cum discipulis, id est recessit a Judæis. Ubi *Origenes* : « Sed et unusquisque, cum sit templum Dei, propter Spiritum Dei inhabitantem in se, ipse fit causa suæ desertionis, ut egrediatur Christus ab eo : » hæc *Origenes*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui Legi et præceptis tuis obedientibus das benedictiones, et inobedientibus maledictiones, da mihi de tua largitate ipsis tuis præceptis semper obtemperare, et errores hypocritarum in omnibus evitare; da mihi tuis monitionibus, et beneplacitis sine tædio acquiescere, et me sine negligentia emendare; ut tandem in adventu clari atis tuæ ad judicium, te benedictum, ad plenam nostram redemptionem, hoc est perfectam corporis et animæ libertatem manifeste venientem, lætus aspiciam: et cum electis tuis te sine fine benedicam. Amen.

CAPUT XXXIX

DE SIGNIS ADVENTUS DOMINI ET CONSUMMATIONIS SEculi.

Matthæi cap. XXIV, Marci cap. XIII et Lucæ cap. XXI.

1 PRÆDICITUR DESTRUCTIO TEMPLI. — Et Dominus Jesus eadem feria tertia | egressus de templo ibat, ipso egressu designans quod dixerat, scilicet do-

num Judæorum deserendam, id est civitatem Jerusalem et templum. *Et accesserunt discipuli ejus admirantes, si templum tantæ pulchritudinis et fortitudinis destrueretur, et ad nihilum redigeretur, ut ostenderent ei ædificationes templi*, non ignotas, sed tamquam admirandas, ut propter nobilitatem et magnificentiam ædificiorum, quæ ad divinum cultum facta erant, flecteretur ad misericordiam, et mitigaret pœnam comminatum. Videbatur etiam eis, quod nec rapi, nec everti posset, vel dirimi. Non respiciebant ad templi sanctitatem, sed ad ædificiorum pretiositatem et fortitudinem; sic homines multi plus attendunt ad cultum Ecclesiæ corporalem, quam spiritualem. Unde *Hieronymus*: « Gemmis altaria fulgent, et ministrorum Dei nulla electio est. Sed contrarium fuit in primitiva Ecclesia, quia major vis fiebat in ornatu spirituali, quam in materiali. » Unde et *Augustinus*: « O im, erant parietes Ecclesiæ viles, et viri pretiosi; modo, e converso. Ecclesiæ quippe ornatur non est in ædificiis, neque in redditibus, sed in humilitate, hospitalitate, et pietate. » Ipse autem *Jesus respondens dixit illis*, non solum hæc destruenda fore, sed et quod in eis non relinqueretur lapis super lapidem, qui non destrueretur et comminueretur, quantumcumque ipsis pretiosa et fortia viderentur. Dixit ergo eis: *Vi letis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur*. Hoc autem factum est a Romanis quadragesimo secundo anno post Passionem Domini. Similiter erit de magnis et sumptuosis palatiis, quia non relinquetur lapis super lapidem in eis. Secundum *Bedam*, divinitus procuratum est et provisum, ut, patefacta evangelica gratia per universum orbem, templum ipsum cum suis ceremoniis tolleretur, ne quis adhuc parvulus et infirmus in fide, si viderit illa permanere quæ a Deo sunt instituta, a sinceritate fidei, ad Judaismum laberetur. Aufertur ergo umbra, et palmam tenet veritas per orbem declarata. Omnis etenim compositio mandatorum

sic est destructa, ut Judæi nihil impleant, et capite sublato, membra inter se pugnent. Unde *Chrysostomus*: « Illa Jerusalem figuralis typum gerit Jerusalem spiritualis, id est Ecclesiæ. Nam, nisi templum istud destructum fuisset, observantia Legis non facile fuisset compescenda. Ideo autem destructum est, ut si velint Judæi postmodum servare Legem, non possint, aut de Pascha, aut de sacrificiis, aut de ceteris festivitatibus. Ceciderunt corporalia et figuralia, ut surgerent spiritualia et vera mysteria: » hæc *Chrysostomus*.

2 INTERROGATIONES DISCIPULORUM DE SIGNIS ADVENTUS DOMINI ET CONSUMMATIONIS SEculi. — Et vadens Dominus ipsa die cum discipulis ivit in montem Oliveti. *Et, cum sederet in dicto monte Olivarum contra templum*, in loco ubi postea constructa est ecclesia, interrogatur ab eis de tempore destructionis Jerusalem et templi; et de signo adventus sui, et consummationis seculi, quæ putabant sequi statim destructionem civitatis et templi. *Accesserunt enim discipuli ad eum secreto dicentes: Dic nobis quando hæc erunt, et quod signum adventus tui et consummationis seculi*. Istæ quæstiones fuerunt ei factæ in monte Oliveti, et hoc rationabiliter, quia ex illo loco templum, et civitas clarissime videntur, et occasione hujus de destructione ibi quæritur; similiter et judicium extremum futurum est circa illum locum, ideo convenienter fit ibi quæstio de futuro judicio. *Et respondens Jesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat*. Deinde illos edocuit signa prædictorum, et eos circa quodlibet in necessariis tunc et utilibus instruxit; nec dicebat quod eos scire non expediebat. De signis docet, de tempore intimandum non putat: quia incertitudo temporis inducit terrorem, et ita præparationem, sed ignorantia signorum posset inducere in errorem. Et quamvis plura ex his signis possint referri simul ad eversionem urbis et templi, et ad Christi adventum ante consummationem seculi: secundum enim *Chrysostomum*, Dominus non separatim quæ signa

pertineant ad hoc vel ad illud ponit, ut eadem videantur ad utrumque pertinere; quia tamen eversionem urbis et templi jam completam et præteritam dignoscimus, ideo ad instructionem nostram omnia ad ea quæ restant referamus. Possunt enim omnia de adventu Christi et consummatione seculi intelligi, et per Apostolos omnium credentium personæ signari. Nam dicit hæc discipulis, non tamquam eis qui durare deberent in vita ista usque ad finem mundi; sed in personis eorum dixit hæc omnibus posteris eorum credituris, quasi unum corpus existentibus cum ipsis. Sed antequam eis ad interrogata respondeat, mentem eorum ut non seducantur confirmat. Unde *Chrysostomus*: « Neque enim de Jerosolymæ destructione, neque de secundo suo adventu, statim respondit, sed de malis quibus statim obviandum erat. »

3 AD NOS PRÆMUNIENDOS, EIS RESPONDET CHRISTUS. — Præmunit ergo Dominus fideles, ne seducantur, id est ne seorsum a veritate fidei ducantur. *Multi enim pseudo-christi*, et pseudo-prophetæ, id est simulati et falsi, *venient, in nomine meo*, scilicet adscribentes sibi nomen Christi ex præsumptione, et *dicentes: Ego sum Christus, et multos seducent*, per falsam doctrinam, per simulatam vitam, per signa mirabilia. Unde dicit *Athanasius*: « In unaquaque hæresi diabolus figuratus dicit: Ego sum Christus, et apud me est veritas. » Multi etiam videntur hoc dicere facto; quia statuta sua districtius faciunt observari, quam præcepta Domini, volentes magis sibi quam Deo obediri. Sed non est venturus Christus, nisi præcedant signa ab eo prædicta. Quæ ideo nobis Dominus Jesus prænuntiat, ut nos ab amore mundi compescat, et timorem formidinemque nobis incutiat, ac semper vigilantes et paratos nos inveniat: quia multo minus feriunt jacula, quæ ante prævisa sunt.

4 SEPTEM MALA ADVENTUM CHRISTI PRÆCESSURA. — Et præmittit Dominus primo in generali signa priora, scilicet prælia, quantum ad hostes extraneos, et seditiones, quantum ad ho-

stes domesticos: *Audituri enim estis prælia, et opiniones præliorum*. Deinde, subdit in speciali eorum multitudinem, tangens mala septem, quæ sunt: inimicitiae populorum, quia *consurget gens contra gentem*; discordia principum, quia *regnum in regnum*; commotio locorum *quia erunt terræ motus per loca*; infectiones morborum, quia *et pestilentiae*; defectus victualium, quia *et fames*; terror celestium impressionum, quia *terrores de caelo*; novitas eventuum multarum, quia *et signa magna erunt*. Per hæc autem septem, quæ hic tanguntur, possunt intelligi septem mala, quæ hodie Ecclesia Dei patitur: quorum primum est discordia ecclesiarum; secundum, ignatio hæreticorum; tertium,urbationes secularium; quartum, exemplum malorum; quintum, defectus Doctorum; sextum, fulminationes sententiarum; septimum, denique monstruositas ordinationum ecclesiarum. Multa ergo mala præcedunt, ita ut impleatur quod dicitur: *Pugnabit cum eo orbis terrarum contra insensatos*, ut qui contra Auctorem omnium procaciter pugnaverunt, justo tunc Dei iudicio ab omnibus oppugnentur; et qui in cunctis deliquerant, in cunctis etiam feriantur. *Oportet enim*, et conveniens est *primum hæc fieri*, tamquam a Deo ordinata, militia hominum exigente et Deo bonum inde eliciente, scilicet ad probationem et utilitatem bonorum, et ad destructionem et perditionem malorum: quia *hæc omnia initia* et quasi præconia *sunt dolorum futurorum*; *sed nondum statim est finis*, et consummatio eorum: vel, quia ista sunt signa remota, non propinqua; vel, quia ista sunt temporalia, sed consummatio dolorum erit æterna. Magnitudo enim malorum, iudicium generale præcedentium, est figura sequentium incomparabiliter graviorum. Nam, ut dicit *Gregorius*, per crebra mala quæ præveniunt, indicantur mala perpetua quæ sequuntur: quia multa debent mala præcurrere, ut malum valeant sine fine nuntiare. Spiritualiter, secundum *Ambrosium*, sunt et alia bella quæ vir sentit Christianus,

scilicet diversarum prælia cupiditatum, studiorumque conflictus; multo etiam graviores sunt hostes domestici, quam hostes extranei. Et, secundum *Chrysostomum*: « Spiritualiter in Ecclesia pestilentiae carnalium vitiorum, fames verbi divini, terræ motus tribulationum erunt, quia Ecclesia multum in fine tentabitur.

5 SED ANTE OMNIA PERSECUTIONEM PATIENTUR SANCTI: UNDE NECESSITAS ET LAUS PATIENTIÆ. — Deinde, subdit quod merito hæc omnia contingent, quia ante hæc omnia, scilicet prædicta, erunt persecutiones Sanctorum, quibus injicientur manus ad capiendum, quique tradentur ad tribulationes, et mortem, etiam a propinquis et amicis, et erunt odio omnibus hominibus, humum et terram, seu humana nondivina sapientibus: amicus enim Dei, inimicus est mundi; et in tali odio erunt, propter nomen Christi, ac confessionem hujus nominis, et assertionem veritatis, quod quidem jucundum et gloriosum est Sanctis: quia felix est injuria, cum Deus est in causa, et ad hanc sequitur magnum præmium, et gloria immensa. Qui etiam post dura quæ prælicuntur de afflictione mortis protinus consolantur de gloria resurrectionis, quia etiam capillus minimus de capite eorum non peribit, et ideo multo magis cetera majora non peribunt; et hoc addit ad declarandum veritatem futuræ resurrectionis, nam quidquid sive ad substantiam, sive ad decorem corporis facit, in resurrectione redibit. Secundum sensum spirituales, capillus de capite dicitur non perire, quia nec minima mentis cogitatio bona manebit irremunerata. Unde ait *Beda*: « Non solum ossa nostra, id est fortia gesta vel dicta, remunerabuntur; sed etiam capilli, id est minutissimæ cogitationes bonæ, quæ de corde, quasi capillus de cerebro exeunt, apud justum Judicem digna mercede donabuntur, unde Propheta: *Reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi*. Similiter nec cogitationes malæ remanebunt impunitæ. » Et quia grava sunt quæ Sancti in persecutionibus pati habebunt, ideo consequen-

ter ad tolerantiam confortantur; in prædictis enim maxime necessaria est patientia, quia in patientia possidebunt, id est custodient animas suas. Custos enim omnium virtutum patientia est, in qua animas, quæ corpus possident, possidemus, cum ipsis animas ad patiendum ratione regimus. Qui autem impatiens est, animam suam non possidet, quia animi sui furorē et iram cohibere non potest. Unde idem *Beda*: « Sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, et anima possideat corpus. Jus vero animæ a corporis possessione præpeditur, si non prius anima a ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstravit; quia ipsa nos possidere nosmetipsos docuit: » hæc *Beda*. Magna igitur est virtus patientiæ, sine qua anima perditur, et per quam possidetur. Qui enim patienter *suffert tentationem, accipiet coronam*; sed qui perdit patientiam, perdit et coronam. Unde et *Gregorius* eam commendans, dicit: « Ego virtutem patientiæ signis et miraculis esse majorem puto. » Unde illud Salomonis in Proverbiis: *Melior est patiens viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium*. Unde et *Seneca*: « Tormenta patienter ferre, optabile est, hoc enim fortitudinis pars est. Non enim pati tormenta optabile est; sed ea pati fortiter, quod est virtus. Cum aliquis tormenta fortiter patitur, omnibus virtutibus utitur, cum fortasse una in promptu sit, et maxime appareat patientia, illic est individuum comitatus virtutum. Quidquid ergo honeste fit, una virtus facit; sed ex consilii sententia: » hæc *Seneca*. Igitur, ut ait *Chrysostomus*, injuriæ hominum nullum faciunt damnum, sed magis patientiæ lucrum.

6 SPIRITUS SANCTUS PERSECUTIONEM PATIENTIBUS QUID SIT RESPONDENDUM SUGGERET. — Quia vero, tot terroribus auditis, Sancti turbari poterunt, timentes quid tunc respondeant; consolationem supponit de dando eis impræmeditatis sapiens ac cœleste responsum. *Ego enim dabo vobis os et sapientiam*, ac dicendi et responden-

dendi materiam, cui non poterunt resistere et contradicere, omnes adversarii : quia non ex ingenio vel arte eorum procedent verba, sed ex Spiritus Sancti gratia : *Et tunc scandalizabuntur multi*, id est discedent a fide, et ruent in errores, timore vel inmanitate tormentorum, aut portentis seu muneribus seducti. *Et quoniam abundabit iniquitas*, et malitia in falsis Christianis, ideo *refrigescet*, et deficiet *caritas*, id est vera dilectio erga Deum et proximum, *multorum*, id est in multis a iis ab igne divini amoris ; licet totaliter non cadat in eis. Ex abundantia enim iniquitatis oritur tepiditas caritatis, pro tribulatione, quæ calere videbatur ante tribulationem, et in pace. Denique, ut ait *Ambrosius*, tunc justus in deserto ; iniquus autem in regno. Vel, in eisdem, in quibus abundat iniquitas, refrigescit caritas. Nam, ut ait *Remigius*, quanto magis ab unoquoque iniquitas suscipitur, tanto amplius in corde ipsius ardor caritatis extinguatur. *Qui autem perseveraverit in fide veritatis in amore bonitatis, usque in finem*, et terminum vitæ præsentis, quocumque tempore incipiat, et quocumque tempore reincipiat, *hic salvus erit* ; quoniam non cœpisse, sed persistere virtutis est, et non inchoatio tolerantiae, sed perseverantia coronatur. De hac materia persecutionum habes latius supra post missionem Apostolorum. Sed hæc prædicta more insolito, et multo violentius tunc fient, quam evenire soleant, ita ut pro signis habeantur.

7 DIVULGATIO EVANGELII IN QUANTUM ADVENTUS DOMINI SIGNUM. — *Et prædicabitur hoc Evangelium regni, in universo orbe*. Prædicatio Novi Testamenti dicitur *Evangelium*, ratione suæ perfectionis et bonitatis triplicis, videlicet : quia bonum honestum, quia bonum jucundum, quia bonum utile ; et dicitur *Evangelium regni*, ratione suæ dignitatis ; vel, finaliter, quia ad regnum ducit, quod Lex non faciebat ; vel, causaliter, quia reges facit ; vel, materialiter quia de regno dis-erit. Et hoc Evangelium prædicabitur *in testimonium omnibus Gentibus*, id est

in accusationem his, qui non crediderunt, qui enim crediderunt, testabuntur adversus eos, qui non crediderunt, et eos condemnabunt ; *et tunc veniet consummatio*, cum ad fines orbis terræ sermo pietatis pervenerit, ne aliquis excusare se possit. Secundum *Augustinum*, prædicatio Evangelii in toto mundo, quamvis fuerit completa quoad omnes mundi partes ; non tamen quoad omnes homines, in omnibus partibus mundi existentes. Unde *in omnem terram*, sed non in omnes omnis terræ exivit sonus eorum ; nisi forsitan per communem in genera i relatam aliorum, et quod nondum in omnibus fuerat completum expectatur complendum. Unde ait *Hieronymus* : « Signum Domini advenus est, in toto orbe Evangelium prædicari, ita ut nullus sit excusabilis ; quod, aut jam nunc est completum, aut in brevi credimus esse complendum. Non enim puto aliquam, in universo orbe, remansisse gentem, quæ Christi nomen ignoret, et quamquam non habnerit prædicatorem, tamen ex vicinis nationibus opinionem fidei non potest ignorare : » hæc *Hieronymus*.

8 SIGNA PREDICTA JAM FERE COMPLETA. — De prædictis signis, sic dicit *Chrysostomus* : « Est quippe res ista nobis prorsus ambigua, et omnino nescimus an etiam nostra ætate hæc omnia finiantur, et dies ille metuentus adveniat, atque horribile illud nobis ostendatur tribunal. Nam, et signa multa prorsus impleta sunt, et Evangelium toto jam fere orbe personit, et prælia, terrarum tremores, pestilentiae, et fames, ut prædictum fuerat, acciderunt ; nec grande jam medium est. Quæ omnia considerantes, ad eam nos, qua hinc abcessuri sumus, perfectionem paremus. Nam licet communis illius finis nondum iustet dies peculiaris ; tamen iste uniuscujusque nostrum finis in proximo est. Etsi enim senex sit aliquis, etsi adolescens, mori tamen in qualibet ætate vicinus est : » hæc *Chrysostomus*. Causa vero et radix omnium malorum in mundo, est superbia et præsumptio. Populus enim contra

regem erigitur, clericus contra sacerdotem, monachi contra Abbatem, filii contra parentes, juvenes contra seniores, superbiendo diversa sentiunt. Malum ergo superbiæ, quod supernam Angelorum curiam corumpendo destruxerat, præsens quoque seculum inordinate pervertendo destruet. Unde *Petrus Damianus* cuidam de fuga mundi congratulando, sic scribit : « Magnas Deo gratias debes, qui te hoc tempore de mundo elegit, quod in eo difficile quis salvatur. Jam sterile aratrum per littus ducitur arenosum. Jam illud propheticum videtur impletum : *Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Maledictum et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt.* Et illud : *Omne caput languidum, et omne cor mærens ; a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas.* Non est hujus temporis, ut qui puritatis et innocentiae tramitem tenere desiderat, Ecclesiæ bajulare regimen acquiescat, cum videlicet omnes pene per vitiorum abrupta præcipientes, et tamquam furentes equi, per voluptatum suarum campos feruntur effrenes. Clausura vacant, Evangelium claudi-

tur, et per ora Ecclesiastici ordinis forensia jura decurrunt. Pauci Sacramentum meditantur eloquia Scripturarum ; sed omnes scita legum et forense litigium. Et revera tam immanis pressura incumbit Ecclesiis, ut tamquam Babylonicæ legionis acies circumfusa, et Jerusalem cum civibus suis videatur obsessa. Jam non oculus pro oculo, juxta Veterem Legem, sed referunt cum fenore læsionem ; et disciplina vindictæ, quæ sub gentili dudum servabatur imperio, nunc Evangelio pœnam terribiliter intonante, nescitur. Ideo pro virga tauræam, pro scutica clavam, pro verbo ferrum, pro vecte adhibent gladium. Erubescunt nunc non excedentem injuriæ vicem, dedignantur illati discriminis æquitatem ; videri victores atque terribiles ambiunt, triumphalis gloriæ titulos concupiscunt. Sic itaque dum unus parumper irascitur, alter ad insaniam provocatur. Et quid aliud inter hæc tot flagitiorum mala perpendimus, nisi quod venturo citius Antichristo via jam sternitur, per quam inoffensis nequitiae suæ vestigiis gradiatur ? Nam, sicut dicit Apostolus : *Mysterium jam operatur iniquitatis : »* hæc *Petrus Damianus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, Judex omnium venture, da mihi constantiam in fidei veritate, ne seducar a simulatis et falsis hominibus, nec succumbam in tribulationibus ; sed in confessione tui nominis, et assertionem veritatis valeam fortiter persistere, et pro hac odia hominum et adversa gaudenter sustinere. Tribue mihi virtutem patientiæ, et ut, abundante iniquitate, non refrigescat in me ardor virtutis ; sed usque in finem vitæ præsentis perseverem in fide veritatis, et in amore bonitatis, quatenus, te miserante, salvus fiam, Domine Deus salutis meæ. Amen.

CAPUT XL

DE ADVENTU ET PERSECUTIONE ANTICHRISTI.

Matthæi cap. XXIV, Marci cap. XIII et Lucæ cap. XVII.

¹ ANTICHRISTUS ABOMINATIO DICITUR. — Post prælia autem et seditiones, | et alia quæ præmissa sunt, sequitur adventus Antichristi, quia ut pax præ-

cessit Christum, ita et discordia præcedet Antichristum, et, ut ait *Chrysostomus*, sicut ante ignem fumus præcedit, et ante victoriam pugna, sic et ante gloriam Christi, præcedet tentatio Antichristi. Unde subjungit Dominus: *Cum ergo videritis*, scilicet oculis corporis in vestris successoribus, *abominationem desolationis, quæ dicta*, id est *prædicta est, a Daniele Propheta*, dicente: *Erit in templo abominatio desolationis, . . stantem in loco sancto*, id est in templo Dei: *qui legit*, scilicet dictam prophetiam, *intelligat* eam tunc impleri, et consummationem instare. Nam ibidem dicitur: *Et usque ad consummationem et finem perdurabit desolatio*. Hoc impletum est quando *Ælius Adrianus* imaginem suam statui fecit ubi steterat arca Testamenti, et hoc fuit signum destructionis et desolationis civitatis et templi; hoc etiam de abominabili Antichristo potest intelligi, qui dicitur *abominatio*, ratione superbiæ, qua se confert Deo, ex hoc quod adversus Dominum veniens, honorem Dei sibi vendicat, et dicitur *desolationis*, quia tunc erit maxima electorum desolatio, quando cultus Dei destruetur; vel, quia terra et cultus Dei per ipsum desolabitur. Tunc etenim, ut ait Paulus Apostolus, *revelabitur*, id est manifestabitur, *homo peccati filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra*, id est contra, *omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens et ostentans se tamquam sit Deus*. In loco enim sanctificationis tunc Antichristus stabit, ut ubi Sanctorum precibus Deus invocabatur, ibi ab infidelibus receptus, Dei honore venerabilis dignus videatur; cujus species jam præcedit, quia, testante eodem Apostolo, *jam mysterium iniquitatis operatur in membris suis*. Morali ter, prælatus malus est idolum abominationis, et desolationis, unde in Zacharia: *O pastor et idolum, derelinquens gregem!* Dicitur autem abominatio, propter fastidium respectu Dei, abominabilis enim est Deo, propter pravitatem cordis, propter impietatem operis, propter indignitatem oblationis: unde totus

est abominabilis; sed additur, desolationis, propter dispendium sive damnum respectu proximi, desolatur enim populum, vel per negligentiam officii, vel per corruptionem exempli, vel per subtractionem temporalis subsidii. Sed stat in loco sancto, propter monstrum respectu sui officii; est enim figura Antichristi, qui sedebit in templo Dei, et ideo jam Antichristi sunt multi. Tunc, *qui legit intelligat*, videlicet Ecclesiæ destructionem, prælati damnationem, populi periculationem. Ubi *Beda*: « Juxta vero sensus spirituales, cum viderimus abominationem desolationis stare ubi non debet, hoc est hæreses, et flagitia regnare inter eos, qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati, cum etiam operantes iniquitatem, et loquentes mendacium, viros sanguinum et dolosos, quos abominabitur Dominus pacem fidelium turbare perpenderit; tunc quicumque in Judæa, hoc est in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infimisque actibus mancipari, sed tanto altius virtutum culmen debemus ascendere, quanto plures ampla et errabunda vitiorum sequi itinera videmus: » hæc *Beda*.

2 TRES FUGIENTES MYSTICE TRES HOMINUM STATUS DESIGNANT. — Unde consequenter monet Dominus, ut tunc, scilicet veniente Antichristo, *qui in Judæa sunt, fugiant*, quia Judæi eum primitus suscipient, et ibi propter corporalem Antichristi præsentiam major persecutio erit; fugiant, inquam, *ad montes*, id est ad loca secreta, et deserta, ubi latitare possint. Unde *Hilarius*: « Judæam deseri monet et transfugi in montes, ne admixtione plebis, illius quæ creditura est Antichristo, vis aut contagio asseratur; et, *qui in tecto est*, id est in eminentia perfectionis, *non descendat aliquid tollere de domo sua*, propter cupiditatem rerum secularium, propter quas sæpe etiam perfecti dejiciuntur a culmine perfectionis, tempore persecutionis: » hæc *Hilarius*. Et *qui in agro est*, laborans pro fructu bonorum operum, quantum ad activos, *non revertatur tollere tunicam suam*, id est non redeat ad occupationes seculi peccatum mi-

plicantes, quæ intelliguntur per tunicam. Ad litteram vult ostendere Dominus, quod propter instantiam tribulationum et malorum præsentium ac propter expectationem iudicii et malorum futurorum, non vacabit alicui intendere negotiis temporalibus; sed melius est quod salvet vitam suam quam rem possessam, et cogitet quomodo occurrat iudicis conspectibus. Mystice autem distingui possent per prædicta tria, tres status hominum. Per eos, qui in Judæa sunt, intelligi potest status incipientium, qui tantum in confessione fidei manent, secundum illud Apostoli: *Corde creditur ad justitiam*. Per illos, qui in tecto sunt, status proficientium, qui jam supra carnem, quæ est domus animæ, supra mundum, qui est domus hominum, supra aerem, qui est domus dæmonum, ascenderant, secundum illud Psalmistæ: *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Per illos, qui in agro sunt, status perfectorum, qui in se perfecti jam alios perficere conantur, secundum illud Canticorum: *Egrediamur in agrum*. Secundum hæc, triplex est consilium admonitionis. Primis enim datur consilium ascendendi ad montes; sic et qui in Judæa sunt, id est in confessione fidei, licet adhuc imperfecti, Judæa enim *confessio* interpretatur, fugiant ad montes æternos, id est ad Scripturas Apostolorum atque Prophetarum; vel, ad culmina virtutum, ut illuminentur a Deo, unde Psalmista: *Illuminans tu mirabiliter, a montibus æternis*. Secundis datur consilium non descendendi; sic et qui in tecto, id est qui animo excedit carnem et mundum, per cœlestem conversationem, non descendat tollere aliquid de domo sua, id est non inclinet se ad carnalia desideria, nec redeat ad actus pristinæ conversationis mundanæ, secundum illud Apostoli: *Carnis curam ne feceritis*. Tertiis datur consilium non revertendi; sic et qui in agro, id est qui operatur in Ecclesia, sicut bos in agro Domini, non revertatur tollere tunicam suam, id est rem aliquam temporalem qua se exuit, ut nudus nudum Christum se-

quatur, secundum illud Canticorum: *Exposui me tunica mea*. Secundum enim *Augustinum*, in tribulationibus cavendum est, ne quisquam devictus ad carnalem vitam de spirituali sublimitate descendat; aut qui profecerat in anteriora se extendens, deliciendo in posteriora respiciat.

3 QUOSNAM UXOR LOTH RETRO RESPICIENS SIGNAT? — Et bene dixit quod non est revertendum retro, per defectum perseverantiæ in bono; et ut hoc facilius facias, *memores estote uxoris Loth*, quæ, quia retro respexit, naturæ suæ munus perdidit. Fugiens enim Satanam et Sodomam, per intemperantiam respexit ea, et mortua statua salis seu columna est effecta. Secundum eundem *Augustinum*, hæc uxor Loth significat eos qui in tribulatione retro respiciunt, et a spe divinæ promissionis se avertunt. Et ideo statua salis facta est, ut exemplo admonendi homines, ne similia faciant, tamquam condiat et erudiat cor eorum, ne fatui nant. Quærit idem *Augustinus*, quare mulier ista fuit punita, respiciendo et videndo Sodomitas, non autem Abraham. Et respondet, quod Abraham respiciebat, Dei sententiam approbando; ista autem, in peccatis eorum delectando. Et ne homines in persecutione retro aspiciant fidem negando, et vitam bonam deserendo, ut vitam corporalem salvent, consequenter admonendo inducit, quod *quicumque quæserit sic animam suam*, id est vitam corporalem, *salvum facere*, timore mortis deliciendo in Antichristi tribulatione, scilicet Christum negando, vel bona deserendo, et retro ad mala eundo, *perdet illam*, incurrendo damnationem æternam; *et quicumque* permanens foris in confessione fidei et tribulatione *perdiderit illam*, scilicet animam suam, id est vitam corporalem, æstimans eam ut occisionis ovem, et præligens mori quam cadere a fide et virtute, *vivificabit eam*, id est vita æterna eam dignam faciet; quam inde merebitur, et in præmium recipiet.

4 PREGNANTES ET NUTRIENTES, HIEMS ET SABBATUM IN SENSU MYSTICO. — *Væ autem prægnantibus et nutrientibus in*

illis diebus : quia, ad litteram, pręgnantes non possunt bene fugere, aggravante pondere, nec similiter nutriendes propter curam, qua circa parvulos sunt occupatę. Mystice autem, pręgnantes sunt, qui fœtum mali propositi conceperunt; et nutriendes, qui partum mali operis fovēt et nutriunt: et sic notatur in conceptione, peccatum in corde; in nutritione, peccatum in opere. Vel, pręgnantes sunt, qui bona proposita quę conceperunt, non impleverunt; nutriendes, qui peccata sub spe longioris vitę usque ad mortem deduxerunt. Vel, secundum *Augustinum*, pręgnantes sunt avari, qui aliena concupiscunt, et spem habent adipiscendi sicut mulier pręgnans in spe est prolem habendi; nutriendes vero sunt, qui quod concupierunt possident, et possessa nutrire student, ea detinendo et augendo: et sic animę cupidę temporalium pręgnantes sunt in acquirendo, et nutriendes in possidendo. Et nota, secundum eundem *Augustinum*, quod quadruplex est caritas, scilicet: incipiens, quę nascitur; proficiens, quę nutritur; perfecta, quę roboratur; perfectior, quę mortem desiderat. Pręgnantes ergo sunt, qui bonum opus conceperunt, sed non fecerunt; nutriendes, qui facere cęperunt, sed non perfecerunt. Istis autem pręgnantibus et nutriendibus vę, quoniam cito scandalizabuntur in Antichristi persecutione, vel amore male illas inflammante, vel timore male humiliante, vel modo utroque. Deinde, hortatur ut oremus, dicens: *Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme vel sabbato*, id est ne aut in frigore peccatorum, aut otio bonorum operum reperiamur, utrumque enim multum impedit hominem a fuga Antichristi, imo magis facit appropinquare sibi; sicut e contrario divertendo a malo, et faciendo bonum, homo appropinquat Deo. Spiritualiter signatur hic duplex defectus, scilicet: caritatis in hieme et bonę operationis in sabbato. In hieme est gelicidium amoris; in sabbato, cessatio boni operis. Vel, ne tunc incipiamus peccata nostra fugere, et pœnitentiam facere, quando jam non licet ambulare

et bene agere. Ambulare enim longius sabbato non licet, hiems quoque ad ambulandum impedimentum est.

5 TRIBULATIO FUTURA SUB ANTICHRISTO; LOCUS PRÆCIPUUS ET DURATIO HUIUS PERSECUTIONIS. — *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet ulterius talis tribulatio*. Tunc enim omnes persecutiones conflabuntur in unum, scilicet: infidelium et hæreticorum, tyrannorum et falsorum fratrum. Hi sunt quatuor venti, et quatuor bestię pugnantes in mari. Tunc creberrima et acerrima tormenta longe lateque inferuntur fidelibus; sed in illis regionibus tunc fideles sunt vexandi vehementius, ubi Dominus fuit crucifixus. Et, ut dicit *Haymo* super Apocalypsim, illa tribulatio non per partes, sed simul totum examinavit mundum: solventur enim tunc dæmones, qui modo ligati sunt, ne possint nocere quantum vellent. Sicut autem Antichristus crudelior erit omnibus persecutoribus, ita Sancti tunc fortiores erunt omnibus Martyribus. Illam vero tribulationem, Dominus sciens infirmitatem humanam, abbreviabit propter electos, secundum moderamen suę æternę sapientię, et affectum suę misericordię; ne mora temporum fides concutiat credentium, et malitia mutet intellectum, quia non durabit nisi per tres annos, cum dimidio. Ut enim dicitur in Daniele: *Durabit per tempus, et tempora, et dimidium temporis*, id est tribus annis et dimidio, in quibus regnabit Antichristus, quantum et prædicavit Christus. Et iterum in Daniele: *Dies mille ducenti nonaginta*, id est tres annos et dimidium; et in Apocalypsi dicitur, quod *data est ei potestas facere menses quadraginta duos*, id est tres annos cum dimidio. *Et nisi brevianti*, id est breves a Deo præstituti fuissent dies illi, quibus scilicet operabitur Antichristus, *non fieret salva omnis caro iusti*, id est homo, quia nisi hoc esset, rarus aut nullus pressuras sustinere, et per patientiam salvari posset, quia infirmitas humana diu tribulationem sustinere non potest; *sed propter electos breviabuntur*

dies illi, ne ex tribulationis magnitudine cadant a veritate. Breviabuntur autem non mensura, sed numero: quia breviati dies, non breves dies sunt intelligendi, sed pauci. Unde dies accipiuntur pro tempore, quia tempus illius persecutionis erit breve. Quæ ergo spes electis, nisi gratia Dei, quæ dat patientiam piis, et citius demit potentiam impiis? Quanto enim erit hæc tribulatio ceteris quæ præcesserunt, pressurarum pondere gravior, tanto erit temporis brevitate moderatior; ut salvi fiant electi, qui soli in horreo cœlesti sunt reponendi. Unde dicit *Rabanus*, quod talis tribulatio tunc erit in circuitu aræ Domini, ut omnibus, velut cribro examinationis, paleis sequestratis, solum frumentum in horreis Domini remaneat colligendum.

6 SIGNA A PSEUDOPROPHETIS DATA FIDELIUMQUE CONCUSSIO. — *Tunc*, scilicet tempore Antichristi, et in illa pressura, *si quis vobis* imitatoribus meis, *dixerit*: *Ecce hic*, id est in hac patria, vel in hac natione, vel in hac secta, vel in hac persona, *est Christus, aut illic*, id est in alia a prædictis, *nolite credere*, et nolite ire pede intellectus, eorum doctrinæ credendo, neque sectemini pede affectus eorum vitam imitando; quoniam multi discipuli Antichristi venient ad seducendum populum, dicentes quod ipse sit vere Christus in Lege et Prophetis promissus. *Surgent enim pseudochristi*, qui se eum, qui est Christus, esse mentientur, sed revera erunt Antichristi, id est falsi Christiani, pervertentes veram doctrinam Christi, et mentientes de Christo; et *pseudoprophetæ*, pervertentes doctrinam Legis et Prophetarum, vel usurpantes sibi divinas revelationes, scilicet Antichristus, et discipuli ejus, qui sunt membra ejus; et *dabunt signa*, aliquid magnum signantia, et *prodigia*, hominibus admiranda, quæ digito produntur, et propter admirationem demonstrantur; vel, *dabunt signa*, quæ aliqui significant de præsentibus, et *prodigia*, quæ aliqui produnt et manifestant de futuris. Virtute enim dæmonum multa miracula fieri possunt, quando Deus permittit, *ita*

ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi et prædestinati, id est, si aliquo modo fieri posset, ut Dei prælimitio mutaretur; sed non seducuntur, quia perire non possunt quos Deus ad vitam præordinavit. Unde ait *Gregorius*: « Quia electorum cor et trepida cogitatione concutitur, et tamen eorum constantia non movetur, una sententia Dominus utrumque complexus est. Quasi enim jam errare est, in cogitatione titubare. Sed, *si fieri potest*, subjungitur, quia fieri non potest, ut in errorem electi capiantur. » Hæc temporibus Antichristi proprie congruunt. Cujus enim non paveat et concutatur fides, quando non solum tormenta crebriora et acerbiora, quam prius consueverant, inferentur fidelibus; sed, quod gravius est, signorum quoque operatio eos qui tormenta ingerent, non eos qui sustinebunt, concomitabit, et persecutor veritatis erit operator virtutis, idemque ipse qui tormentis sævit ut Christus negetur, provocat miraculis ut Antichristo credatur? Nec mirum si ista tunc mali operantur, quando a Deo permittuntur. Tunc enim, ut ait *Augustinus*, solvetur Satanas, et per Antichristum in omni virtute sua mirabiliter quidem, sed mendaciter operabitur. Unde *Gregorius*: « Pensemus quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr corpus suum tormentis subicit, et tamen ante oculos ejus miracula tortor facit. » Unde et *Chrysostomus*: « Sicut in adventu Christi, ante illum Prophetæ, et cum illo Apostoli in Spiritu Sancto faciebant virtutes, sic et in adventu Antichristi pseudochristiani, et ante illum, et cum illo in spiritu maligno facient virtutes. »

7 TEMPUS JUDICII AB OMNIBUS IGNORATUR. — Et subjungit: *Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia*, ut præscii vigiletis, quia moniti estis. Quasi diceret: Ad hoc ista prædico nunc, ut caveatis pro tunc et pericula sequentia prævideatis, quia præmoniti estis, et ut minus noceant vobis jacula quæ prævidistis. Unde ait *Chrysostomus*: « Propterea dicit: *Ecce prædixi vobis*, ut excusationem ignorantiae tol-

lat ab omnibus, et præcedens contestatio prævidere faciat pœnam sequentem. Misericordia enim est mandatis prævenire periculum. Non vult enim quemquam perire, qui omnibus monstrat perditionis adventum : » hæc *Chrysostomus*. Non est igitur credendum alicui, vel de persona ut ipse sit Christus ; vel de tempore futuri judicii, neque fides adhibenda his qui calculant, et certum tempus determinant, quando Deus venturus sit, quia hoc a nemine potest sciri vel observari. Unde *interrogatus Dominus* de adventu regni Dei, a *Phariseis* dicentibus : *Quando venit regnum Dei? Respondens eis dixit : Non venit regnum Dei, et dies judicii, cum observatione, scilicet temporis, neque ab Angelis, neque ab hominibus potest observari quando veniet. Per adventum regni Dei intelligitur adventus ad judicium, quia veniet tamquam Rex ad judicandum, et quia tunc manifestabitur Dei regnum, et cessabit omne aliud regnum.*

8 REGNUM DEI TRIPLEX. — Et addit : *Ecce enim regnum Dei intra vos est, quia donum gratiæ est in mente; regnum gratiæ intra nos est, quando omnes vires et motus in nobis divinæ gubernationi obediunt; secus, quando rebellant. Ac si dicat : Non curetis scire quando veniat regnum Dei, et omittite quæstionem de regno gloriæ, quia ejus adventus sciri non potest; sed quærite regnum gratiæ, quod intra vos esse potest, et parate vos, intra vos, per fidem, cum dilectione operantem, quia intra vos est regnum Dei. Nempe in nobis, cum Dei gratia est, ut regnum Dei capiamus, nisi nos obicem ponamus. Ubi nota quod triplex est regnum Dei : primum est circa nos, vel in quo nos, scilicet regnum militantis Ecclesiæ; secundum intra nos, scilicet regnum gratiæ, qua videlicet Deus regnat in anima; tertium est regnum gloriæ, quo Deus regnat cum Sanctis suis in gloria. Vel, regnum Dei dicit seipsum, in cordibus fidelium regnantem. Unde ait *Beda* : « Dicit regnum Dei intra fideles positum, qui enim quandoque venturus est Judex omnium, nunc etiam regnat*

in cordibus fidelium : » hæc *Beda*. Unde et *Anselmus* : « Qui vere justus est, Deum in se manentem habet : *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos,* ait Apostolus. Summa igitur diligentia considerandum est, cum quanta ratione et reverentia sensus nostros et membra corporis nostri movere debemus, quibus divinitas ipsa præsidet. Demus igitur, ut dignum est, tanto inhabitatori omne imperium cordis nostri, ut nihil ei repugnet in nobis, sed omnes cogitationes et voluntatum motus, omnia verba et universa opera nostra illius nutum attendant. ejus voluntati deserviant, et ad rectitudinis ejus regulam dirigantur. Sic enim nos vere regnum ejus erimus, et ipse in nobis manebit, et nos in illo manentes bene vivemus : *Vos estis,* ait Apostolus, *corpus Christi, et membra de membro.* Serva igitur corpus ea dignitate qua decet. Oculi tui Christi sunt, non igitur licet tibi oculos Christi ad aliquas vanitates conspiciendas dirigere. Os tuum os Christi est, non ergo licet tibi os Christi, non dico ad detractiones, non dico ad mendacia, sed neque ad otiosos sermones aperire, quod ad solas laudes Dei. et ad ædificationem proximi debes paratum habere. Sic de ceteris Christi membris tuæ custodiæ commissis intellige : » hæc *Anselmus*.

9 DIFFERENTIÆ INTER PRIMUM ET SECUNDUM CHRISTI ADVENTUM. — Deinde subjungit : *Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est Christus, scilicet tamquam homo religiosus in loco deserto, quasi sub specie sanctitatis vos decipere volentes nolite exire, scilicet a vestro loco et proposito ad videndum eum, vel ad sequendum per operis imitationem. Et, si dixerint : Ecce in penetralibus, et in locis occultis Christus est, sub specie cognitionis divinatorum arcanorum, malitiam ejus palliantes, et vos decipere volentes, nolite credere.* Vel, secundum *Hieronymum*, si quis promiserit vobis quod in deserto Gentilium, et philosophorum dogmatibus Christus moretur, aut in hæreticorum penetralibus, et occultis seu obscuris conventiculis, quæ Dei pollicentur arcana, nolite credere. Non

enim Deus in secundo adventu in deserto vagabitur, nec in penetralibus, aut in aliquo angulo terræ, vel in occulto loco, seu in aliquibus obscuris latitabit; sed de cælo veniens manifeste omnibus ubique apparebit, quia licet adventus Christi in carnem fuerit occultus, tamen adventu ejus ad judicium erit ita manifestus, quod non poterit aliquem latere tamquam incognitus. In primo enim adventu venit in humilitate, et paucis cognitus, et a multis despectus et reprobatus; sed in secundo adventu veniet manifestus et gloriosus, in potestate orbem judicaturus. Nam, ut ait *Augustinus*, occultum oportebat eum venire, ut judicaretur; manifestus autem veniet, ut judicet. Quasi diceret: Nolite eis credere, quia dies adventus mei secundi ita clara erit, quod nullus de ea dubitare poterit. Ad quod similitudinem fulgoris introducit: *Sicut enim fulgur* et splendor solis, *exit ab Oriente, et subito paret* ubique, *usque in Occidentem*, oculis scilicet omnium manifestus, et non in una parte videtur et fulget, sed in omnibus, nec annuntiante vel præcone indiget, sed in instanti momento temporis in orbem terrarum universum apparet; *ita erit et adventus Filii hominis*, ad judicium generale: erit subitus, et coruscus, et manifestus omnibus, et ita patens et clarus quod nullus de eo dubitare poterit; et non hic vel illic, sed simul ubique propter effusionem et splendorem gloriæ apparebit. Stultum est ergo eum credi esse, vel quærere in parvo loco et in abscondito, qui totius mundi lumen est. Unde ait *Ambrosius*: « Christus sicut fulgur coruscans per universum mundum luminis sui globos spargit. Et ideo nec in desertis vagatur, nec aliquibus locis clauditur, quia *cælum et terram ego impléo, dicit Dominus*. Sed luce fulgoris fulget, ut in illa nocte resurrectionis gloriam videre possimus. » Et, ut dicit *Chrysostomus*, sicut fulgur secundum qualitatem fulgoris sui non digne aspicitur; sic et dum venerit Christus secundum mensuram gloriæ ejus, non poterunt eum sufficienter aspi-

cere. Et sicut jam instruxit discipulos de modo apparitionis suæ, quia sicut fulgur manifeste veniet; sic nunc consequenter instruit eos de loco, in quo venturus est.

10 CUR CHRISTUS DICATUR CORPUS, ET SANCTI AQUILIS ASSIMILENTUR? — Unde subjungit: *Ubicumque fuerit corpus*, id est Christus in humanitate, quia judicabit in forma humana, scilicet gloriosa; *ibi congregabuntur et aquilæ*, id est Sancti occurrentes obviam Christo ad judicium venienti, quibus innovata est juvenus ut aquilæ. Christus dicitur *corpus* ad denotandum carnis veritatem, et ostensionis speciem, in qua videbit eum omnis oculus; electi vero dicuntur *aquilæ*, propter resurrectionis innovationem, et visionis subtilitatem, qua Solem justitiæ, irreverberatis oculis, videbimus. Quasi diceret, secundum *Chrysostomum*: « Dum in glorioso corpore advenerit Filius hominis, non oportet in angulis æstimare eum esse; quia tanta erit obsequentium sibi Sanctorum multitudo, ut unicuique pateat quod ipse est Christus Dominus, caput totius Ecclesiæ, et supra omnem Principatum et Potestatem, et Virtutem, et Dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. Per aquilas enim multitudinem Angelorum et Sanctorum universorum ostendit. Ideo enim Sancti aquilis assimilantur, quia sicut filii aquilarum ad solem probantur, ut siquidem recto aspectu intendere potuerint contra radios solis, intelligantur esse legitimi, si autem non potuerint, cognoscantur adulterini; sic et filii Dei ad Christi justitiam probantur; si enim potuerint pleno corde justitiæ ejus verba suscipere, intelligantur esse legitimi; si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo esse nati: » hæc *Chrysostomus*. Quia ergo secundus adventus Christi erit ita publicatus et manifestus, et quantum ad modum et quantum ad locum, ideo ipse non indiget præconibus et nuntiis talibus qui vobis annuntient, dicentes: Ecce hic et ecce illic Christus est; igitur nolite talibus credere.

ORATIO

Domine Jesu Christe pie, da mihi, visis mundi abominationibus et sævientibus tribulationibus, ad montes et culmina virtutum fugere, et in cœlestibus conversando de spirituali sublimitate ad carnalia desideria et actus pristinae conversationis mundanae non descendere, vel me inclinare, et in anteriora me extendendo, et pro fructu bonorum operum laborando, in posteriora et ad temporalia quibus me exui non respicere. Da etiam mihi, ut nullis seductoribus credens, regnum gratiæ, quod intra nos potest esse, quæram, et sic ad regnum gloriæ perveniam. Amen.

CAPUT XLI

DE REMEDIIS CONTRA SPIRITUALES NOVISSIMI TEMPORIS TENTATIONES, ET EXERCITIO MENTIS IN DEUM.

1 TENTATIONUM ORIGO DUPLEX. — Et quia, ut dictum est, ante adventum Domini surgent multi pseudochristi et pseudoprophetae, id est simulati, et falsi; et seducent multos, qui ante videbantur etiam perfecti; ideo hic consequenter ponuntur aliqua remedia contra quasdam tentationes spirituales quæ isto tempore abundabunt, ad probandum et purgandum electos, quæ etiam in cordibus quorundam seminantur a diabolo, et præparant locum Antichristo. Duplīciter autem veniunt prædictæ tentationes: primo, per suggestionem et illusionem diaboli, qui decipit hominem in regimine quod debet habere erga Deum, et in hoc quod est Dei; secundo, per corruptam doctrinam, et modum vivendi aliorum, qui jam venerunt per tentationes hujusmodi. Propter quod ostendendum est: primo quod regimen debes habere apud Deum, et ad id quod Dei est; et post, quomodo debes regi erga alios, quantum ad doctrinam, et quantum ad modum vivendi eorum.

2 QUINQUE REMEDIA CONTRA TENTATIONES EX PARTE DIABOLI. — Primum remedium contra tentationes spirituales istius temporis, quas procurat diabolus in cordibus illorum qui volunt se dare Deo per orationem et contemplationem, vel per alia opera

perfectionis, est istud: ut non desideres visiones aut revelationes, vel sentimenta quæ sunt supra naturam, et supra cursum illorum qui Deum diligunt, et timent per verissimum amorem: quia istud desiderium esse non potest sine radice, et sine fundamento superbiæ et præsumptionis; vel sine intentione alicujus vanæ curiositatis circa secreta Dei, vel sine fragilitate et defectu fidei: propter quæ justitia Dei dimittit animam quæ habet desiderium hujusmodi, et venit quandoque talis in tentationem et illusionem diaboli. Per hunc modum seminat diabolus majorem partem tentationum spiritualium istius temporis, et radicat in cordibus illorum qui sunt nuntii Antichristi, prout videre poteris in subsequentibus. Unde debes scire quod veræ revelationes, et sentimenta spiritualia secretorum Dei, non veniunt per antedictum desiderium, neque per aliquod conamen vel studium quod anima habeat in se; sed tantum veniunt per puram bonitatem Dei in animam, quæ est in magna humilitate, et in magno timore, ac reverentia Dei. Item, scias quod exercitare se in magna humilitate, ac timore magno, ac reverentia Dei, propter hoc ut homo habeat visiones ac revelationes et sentimenta supradicta, est habere in se radicem

et fundamentum, ac finalem intentionem quam habet antedictum desiderium; et ex hoc in eodem delicto venit homo, in quo est per desiderium supradictum. — Secundum remedium est, quod in tua oratione vel contemplatione non sustineas in anima tua aliquam consolationem magnam vel parvam, ex quo tibi videtur quod fundat se in præsumptione et in æstimatione superbiæ tui ipsius; et postquam ducit te in ambitionem tui proprii honoris vel gloriæ, sive istius vitæ, sive alterius. Anima enim quæ se sentit in tali consolatione, venit in plures errores et mala, et Deus per suum justum iudicium permittit diabolo posse augmentandi et accelerandi prædictam consolationem, et imprimit cum illa in anima falsissima et periculosissima sentimenta, et alias illusiones, quas anima imbuta dicta consolatione credit et reputat esse veras revelationes. O quot personæ per istum modum sunt deceptæ! Et propter hoc caveas, quod in tua oratione vel in tua contemplatione non sustineas aliquam consolationem, nisi illam quæ venit per perfectam notitiam et completum sentimentum tuæ nihilitatis et imperfectionis, et quæ facit perseverare dictam notitiam et sentimentum tui in te, ac magnitudinem et altitudinem Dei per altam reverentiam, et cum magno desiderio honoris et gloriæ Dei; sic quod antedicta consolatio fundetur et totaliter sit in his prædictis, vel similibus, aut æqualibus. Et idem quod dictum est de divina consolatione, intellige etiam de fervore et ardore perfectionis, quæ possunt esse in eisdem modis. — Tertium remedium est, quod omne sentimentum quantumcumque altum, et omnis visio quantumcumque secreta tibi appareat, quæcumque etiam sit, si ducit cor tuum in opinionem contra aliquem articulum fidei, vel contra bonos mores, et maxime contra humilitatem, vel contra honestatem, fugias eam et horrescas; quia sine dubio ex parte diaboli venit. Et si appareat tibi aliqua visio, de qua sis certus, quod veniat ex parte Dei, et

quod illud quod inducit visio, est placitum Deo, noli te firmare in dicta visione. — Quartum remedium est, quod propter altam vitam, vel propter magnam devotionem, aut propter præclarum intellectum, seu propter aliquam aliam sufficientiam quam vides in aliquibus personis, non sequaris eorum consilia, vel modos, ex quo cognoscis clare et rationabiliter, quod eorum consilia non sunt secundum Deum et veram discretionem, per viam Je-u Christi et Sanctorum monstratam, et perfectam Scripturam in dictis Sanctorum notificatam. Nec propter hoc timeas quod spernendo talia consilia dictarum personarum, pecces per superbiam et præsumptionem; solum quod facias propter zelum et veritatis amorem. — Quintum remedium est, quod fugias et vites familiaritatem illarum personarum quæ dictas tentationes seminant et diffundunt, et illas personas quæ easdem sustinent et laudant; et noli eorum verba vel etiam collo-cutiones audire, neque eorum modos velis videre, quia tibi demonstrabunt magnum signum perfectionis in pluribus verbis et modis, per quæ si vis accipere, et eos tamquam divinales sequi, venies in pericula et præcipitia errorum et inhonestorum morum eorumdem.

3 UNDECIM REMEDIA CONTRA TENTATIONES EX PARTE MALORUM. — Post hæc vide remedia, quæ debes attendere circa aliquas personas, quæ persuam vitam et doctrinam seminant dictas tentationes. — Primum remedium est, quod non habeas magnam æstimationem visionum, aut sentimentorum, vel raptuum eorum; imo si ducunt te in aliquid quod sit contra fidem, vel contra Scripturas sanctas, aut contra bonos mores, vel contra vitas Sanctorum, seu verba eorum sane accepta, abhorreas eorum visiones et sentimenta tamquam stultas demantias, et eorum raptus sicut rabiamentata. Si tamen ducunt in hoc quod est secundum fidem, et secundum Scripturam, et secundum Sanctos, et secundum bonos mores, noli spernere, quia forsitan sperneres hoc quod est

Dei; non tamen totaliter confidas, quia æs e et maxime in tentationibus inducitur seu absconditur falsitas sub specie veritatis, et malitia sub similitudine bonitatis, ut diabolus possit melius et sæpe mortalem errorem diffundere. Et ideo videtur plus placere Deo, quam visiones et sentimenta ac raptus, quæ secundum quod dictum est, habent similitudinem veritatis et bonitatis, dimittas ire pro tanto quantum valent; nisi contingat aliquibus personis ratione sanctitatis et humilitatis eorum probatæ certissime et manifeste, de quibus esset certum et manifestum quod non possent decipi per illusiones vel ingenium diaboli. Et tunc, quamvis sit pium visionibus et sentimentis talium personarum consentire, tamen securum est, non totaliter per rationem veridicam eis credere; sed solum, quia concordant cum fide catholica et Sacra Scriptura, ac bonis moribus et vita et verbis Sanctorum, et eum ratione fundata supra prædicta. — Secundum remedium est, quod nullam expositionem Scripturæ et verborum Sanctorum velis accipere, nisi concordet Jesu Christi atque Sanctorum vitæ; quod tamen intellige quantum ad illos nobis propositos ad imitandum non quantum ad imitandum privilegia et singularitates eorum. Et istud dicitur contra aliquos nuntios seu discipulos Antichristi, qui palliant et defendunt suos errores et periculosos modos vivendi, exponendo Sacram Scripturam secundum eorum propriam affectionem, ducentes in exemplum aliquos excessus et singularitates, quas aliqui Sancti fecerunt. — Tertium remedium est, quod si per revelationem, vel sentimentum, vel per alium modum cor tuum moveatur ad faciendum aliquod opus, et maxime opus grave vel notabile, et non tibi consuetum, de quo non habeas certitudinem an Deo placeat, imo et rationabiliter dubitas, contrahas moram ad faciendum dictum opus, usquequo inspexeris omnes circumstantias, et maxime finales, et cognoscas quod Deo placeat; non tamen quod tu ju-

diées per tuam opinionem, sed si potes, per testimonium certum Scripturæ, vel per exemplum Sanctorum Patrum imitabile. Et bene dictum est imitabile, quia, secundum *Gregorium*, aliqui Sancti fecerunt aliqua opera, in quibus non debemus eos imitari, quamvis essent in eis bona; sed debemus ea habere in reverentia. Et, si per teipsum non potes venire in notitiam an Deo placeat vel non, illud circa quod faciendum movetur cor tuum, petas consilium a probatis personis in vita et doctrina et consilio veritatis. — Quartum remedium est, quod si tu es immunis a prædictis tentationibus sic: quod numquam eas habueris, vel quantumcumque eas habueris liberatus fueris, dirige cor et intellectum ad Deum, recognoscendo humiliter gratiam tibi factam, et quam tibi multoties super hoc facit. Et caveas tibi ne hoc quod per puram gratiam et bonitatem Dei habes, velis adscribere tuæ virtuti vel sapientiæ, seu merito tuo, aut bonis moribus tuis; neque quod factum fuerit a casu seu a fortuna, quia, ut dicunt Sancti, hoc est principaliter per quod Deus beneficium suæ gratiæ aufert et subtrahit homini, permittitque eum subjici tentationibus et illusionibus diaboli. — Quintum remedium est, quod te, seu tuo corde existente in tentatione spiritali, per quam es in dubio, non incipias tua propria voluntate aliquid notabile tibi inconsuetum ante; sed tuum cor et tuam voluntatem refrenando, expectes humiliter cum timore et reverentia Dei usquequo Deus cor tuum clarificet: quia si existendo in dicto dubio inciperes ex tua propria voluntate aliquid notabile, tibi inconsuetum, non posses exire ad finem bonum. — Sextum remedium est, quod propter tentationes antedictas, si habeas, non dimittas aliquod bonum, quod tu incepisti, dum in tentationibus illis non eras; et maxime non debes dimittere orare, aut confiteri, ve opera facere humilitatis, licet consolationem non invenias in ipsis; unde scriptum est: *Mane*, scilicet prosperitatis et gratiæ,

semina, scilicet opus bonum; *et respere*, scilicet adversitatis et tentationis, *ne cesset manus tua*, scilicet a seminando. — Septimum remedium est, quod omnes imaginationes et errores quæ te venire faciunt quasi in dubium alicujus veritatis, expellas a corde tuo, et a memoria tua cum summo studio et conamine, tantum cor et intellectum convertendo in puritate et veritate radicum nostræ fidei, et in vita Sanctorum, et in veritate sanctarum Scripturarum, de quibus si humiliter et discrete ad easdem conversus fueris, poteris lumen extrahere ad certe cognoscendum hoc in quo prius dubitaveras. Et istum modum debet homo tenere in tentationibus spiritualibus, quæ non sunt de principalibus fidei articulis, sed de aliquibus veritatibus ipsi fidei proximis. — Octavum remedium est, quod te existente in antedictis tentationibus, habeas firmam et certam spem, quod de istis tentationibus Deus te ad aliquod bonum adducet, et cor tuum clarificabit; et credas firmiter quod Deus permittit te venire in prædictas tentationes, propter exercitium tuæ virtutis, et ut te humilies, Attamen ita se habeat spes supradicta, quod negligentia non includatur in ea, sic quod tuum posse facias de expellendo a te tentationes prædictas; et similiter sic se habeat credulitas prædicta, quod superbia non includatur, sed quod dubites quod illæ tentationes veniant propter tuam culpam. — Nonum remedium est, quod si habeas antedictas tentationes multum absconditas et secretas, non eas teneas. imo eas reveles tuo sapienti et discreto confessori, et aliquibus singularibus personis, sed non multis; de quibus perpendere possis quod ratione experientiæ tentationum quas habuerunt, vel ratione luminis sapientiæ et sanctitatis possunt tibi dare consilium et auxilium, ac consolationem. Istud remedium commendant multi Sancti, quia narratur in vitis Patrum, quod quidam monachi qui per magnam vitam erant alti, quia contemnebant consilium et auxilium Sanctorum

Patrum super tentationibus eorum, veniebant ad finem malum Et contigit aliquibus aliis quod, Deo sic volente, prodebant tentationes propter eorum simplicitatem, et humilitatem quam habebant in petendo consilium, et auxilium super tentationibus suis finem salubrem inveniebant, et citius liberabantur. — Decimum remedium est, quod si antedictas tentationes habeas, leves cor et intellectum tuum ad Deum, quærendo humiliter hoc quod ei fuerit honorabilius, et tuæ animæ salubrius super tua tentatione, subjiendo tuam voluntatem voluntati divinæ; sic ut, si sibi placet quod perseveres in tentatione, similiter et tibi placeat, solum ut Deum non offendas. — Undecimum remedium est, quod nisi per aliam viam possis evadere prædictas tentationes, debes eas oblivisci, et per quamdam negligentiam fugere et dimittere, considerans quod non sunt tentationes per diabolum procuratæ, sed passiones, et fragilitates, seu debilitates quæ, cum ex natura proveniant, sunt communes statui hujus vitæ.

4 QUATUORDECIM RATIONES PROPTER QUAS EXCUTIENDA EST PIGRITIA SPIRITUALIS. — Et, quia supra et in sequentibus, multis modis hortatur nos Dominus ut vigilemus, et ad incertum ejus adventus diem nos præparemus, ideo ut continue ad opera virtutum ascendas, vel saltem vehementer ascendere desideres, ponuntur hic consequenter aliquæ rationes per quas poteris sentire pigrítiam et nihilítatem boni quod incepisti, et cor tuum excitare et movere ad majores perfectiones omnimodæ virtutis quam non incepisti. — Prima ratio est, quia si aspicias quomodo Deus est dignus amari et honorari, secundum suam bonitatem et sapientiam, et alias suas nobiles perfectiones, quæ sunt in eo sine numero et sine termino, videbis quod hoc quod credidisti facere multum et magnum ad honorem Dei, et secundum suam voluntatem est minimum, et quasi nihil in respectu quod deberet esse secundum quod Deus est dignus. Ista ratio idcirco primo ponitur, quia principaliter debemus at-

tendere in omnibus operibus nostris honorem et reverentiam, atque amorem Dei, quia in se dignus est amari, et honorari per omnem creaturam. — Secunda ratio est, quia si attendas quot despectus et vituperia, quot egestates et penurias, quot dolores et passiones sustinuit Filius Dei amore tui, ut ames et honores Deum; cognosces quia parum est quod fecisti ad Deum amandum et honorandum, secundum hoc quod facere deberes. Ista ratio est altior et perfectior quam aliqua sequentium, et ideo ponitur secundo. — Tertia ratio est, quia si cogitas innocentiam et perfectionem quam deberes habere, secundum Dei mandatum, per quod teneris esse absque omni vitio, et sine omni culpa, et in plenitudine totius virtutis, sicut est quod deberes amare Deum: ex toto corde tuo, et ex omni anima tua, et ex tota fortitudine tua, videbis manifeste infirmitatem et distantiam, in qua es a prædicta innocentia et perfectione. — Quarta ratio est, quia si cogitas multitudinem et largitatem beneficiorum Dei, et gratiarum corporalium et spiritualium communium tibi et aliis, vel quæ singulariter tibi sunt datæ, senties quod hoc quod facis propter Deum, est nihil ad recompensandum dicta beneficia et gratias Dei, et maxime si Dei liberalitatem attendas ac bonitatem. — Quinta ratio est, quia si cogitas altitudinem et nobilitatem remunerationis et gloriæ promissæ et paratæ illis, qui faciunt opera virtutum ad honorem Dei, quæ gloria tanto major dabitur, quanto opera erunt virtuosiora et majora, cognosces pro tanto tuum meritum nihil esse in comparatione tantæ gloriæ, et desiderabis facere opera virtuosiora quam ante feceras. — Sexta ratio est, quia si attendas pulchritudinem et gratiositatem quam habent virtutes in se, nobilitatem quam anima recipit per ipsas virtutes; si attendas etiam vilitatem et turpitudinem quam in se habent vitia et peccata, et nihilitatem quam anima recipit per ipsa vitia, conaberis, si sapiens es, ad amplius acquirendum virtutes, et am-

plius fugere vitia et peccata quam unquam conatus fueris. — Septima ratio est, quia si attendas altitudinem et perfectionem vitæ Sanctorum Patrum, vel eorum multas et perfectas virtutes, cognosces imperfectionem et infirmitatem vitæ tuæ et operum tuorum. — Octava ratio est, quia si cogitas magnitudinem et multitudinem offensarum quas fecisti contra Deum, cognosces quod omnia opera, quæ facis quantumcumque bona, nihil sunt ad satisfaciendum per viam iustitiæ offensis Dei. — Nona ratio est, quia si speculeris diversitatem et periculum temptationum: carnis et mundi et diaboli, conaberis ad assumendum maiorem firmitatem et altitudinem in omni virtute quam unquam feceris, ut possis esse in maiori securitate contra dictas tentationes. — Decima ratio est, quia si cogitas districtum iudicium Dei finale, et cum quo apparatu bonorum operum, et cum qua satisfactione de offensis Dei debes venire ad dictum iudicium, videbis quod parum est quod fecisti per bona opera, vel per misericordiam, secundum quod facere debuisses. — Undecima ratio est, quia si cogitas brevitatem vitæ tuæ, et necessitatem tuæ mortis dubiæ, postquam non habebis spatium faciendi opera meritoria vel penitentiam, cognosces quod cum maiori corde et studio deberes facere bona opera, et penitentiam quam nunc facis. — Duodecima ratio est, quia si advertas qualiter si incipias bonam vitam, in quovis gradu, sine conamine et desiderio ascendendi in maiorem et altiore vitam, non potest esse sine fundamento præsumptionis et superbiæ hujus quod incepisti; nec potest esse sine inclusione magnæ tepiditatis et negligentiae, et ex quo hæc duo mala includuntur, non potest esse sine magno periculo veniendi in multa spiritualia vitia. Non dubium quod si velis dictorum malorum esse liber et immunis, quantamcumque altam vitam inceperis, tu conaberis ad ascendendum ad altiore vitam et perfectiorem. — Tredecima ratio est, quia si cogitas abyssalia iudicia

Dei facta super aliquos, qui diu perseveraverant in magna sanctitate et perfectione, sic quod Deus eos deserbat propter aliqua occulta vitia, quæ non credebant habere, non dubium quod quantacumque altam vitam inceperis, omni die elevabis tuas affectiones et intentiones, deserendo omne vitium plus quam feceras ante, appropinquando ad perfectam et integram sanctitatem timendo ne forte sit in te aliquod vitium occultum, propter quod sis dignus deseri a Deo. — Quartadecima ratio est, quia si recogitas pœnas infernales damnatorum paratas peccatoribus cunctis, credo quod levis erit tibi omnis pœnitentia, omnis humilitas, et paupertatis vituperium, et omnis labor quem in vita ista propter Deum possis sustinere, ut evadas pœnas supradictas, et conaberis continue ad tenendum altiorem et perfectiorem vitam, timendo periculum veniendi

ad pœnas illas. Prædictæ quatuordecim rationes plus in brevi tractæ sunt quam ex licetæ, ut addiscas in paucis magna cogitare; sic quod quælibet ratio sit tibi materia considerationis spaciosæ. Atamen scias quod si velis prolificere cum dictis rationibus, debes eas formare, non solum per intellectum; imo est necessarium quod per affectionem moneas tuam voluntatem ad hoc quod dictant istæ rationes. Et nota quod conclusio cuiuslibet rationis debet esse in duobus: primo, in sentimento propriæ imperfectionis et nihilationis; deinde in desiderio et conamine veniendi in altiorem vitam et majorem perfectionem: sic quod non sit sentimentum propriæ imperfectionis et nihilationis sine desiderio, et conamine majoris perfectionis et vitæ altioris; nec major perfectio et altior vita, sine sentimento propriæ imperfectionis et nihilationis.

ORATIO

Domine Jesu Christe, mitis et humilis corde, funda cor meum in vera humilitate, et exclude a me omnem motum præsumptionis et superbæ, ut nunquam visiones desiderem, aut revelationes, nec per aliquas tentationes seducar spirituales, quæ me ducere quoquomodo possent in errores. Fac me, Domine piissime, quotidie ad opera virtutum ascendere et semper in bono prolificere, ac continue in altiorem vitam tendere et suspirare, ut sic vigilando, et sollicite agendo, ad incertum tuum adventum me valeam præparare. Amen.

CAPUT XLII

DE ORANDO ET EXSPECTANDO ADVENTUM DOMINI, ET DE
POSTERIORIBUS SIGNIS ADVENTUS EJUS,
ET CONSUMMATIONIS SEculi.

Matthæi cap. XXIV, Lucæ cap. XVIII et XXI.

1 DE ORATIONIS PRÆCEPTO. — Postquam ergo Dominus ærumnarum et periculorum meminit, consequenter horum remedium subdit, quod est oratio præmeditata, ac jugis et assi-

dua; unde in libro Paralipomenorum: *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, ut oculos nos ros dirigamus ad te.* Quia enim dixerat Dominus de suo futuro ad-

ventu, subito veniet, cujus tempus certum latet, sollicitos nos vult esse et dispositos, ne dies illa nos inveniat imparatos. Inter cetera autem, quæ nos præparant, ut secure et digne adventum Domini exspectemus, est orationis sedulitas et assiduitas, ut justî Judicis misericordiam imploremus; et orantis humilitas, ut Judicem per humilitatem flectamus, quia ei semper humilium placuit oratio. Unde in Ecclesiastico : *Oratio humiliantis se nubes penetrabit, et donec appropinquet non consolabitur; et non discedet donec aspiciat Altissimus.* Oratio autem superbiorum exaudiri non meretur; orans enim defectum proprium confitetur, quod superbiæ repugnat, quoniam defectum suum magis celare quam prodere affectat. Docet ergo Dominus quoniam oportet jugiter et semper orare, et ab oratione non deficere; quia *multum valet deprecatio justî assidua.* Sed quis potest semper orare? Ergo hoc intelligendum est de quotidianis horis canonicis, juxta ritum Ecclesiæ constitutis, et oremus semper, scilicet pro tempore et horis debitis; et sic semper non importat continuitatem temporis, quia oportet interrumpi tempore dormitionis et quarundam necessitatum corporis, sed importat instantiam orationis temporibus et horis ad hoc congruis. Aut certe quidquid justus facit et dicit, secundum Deum, ad orationem est reputandum. Nam semper orat, qui semper bene facit, seu in bono perseverat; nec desinit orare, nisi cum desinit justus esse. Orat enim non solum lingua; sed et cor et cogitatio, desiderium, sensus, manus, oculi, et omnis operatio bona. Hæc enim si orare ces-averint, omnis linguæ oratio inutilis est. Et hoc modo semper et sine intermissione possumus orare, et ab oratione non deficere. Unde ait *Augustinus* : « Qui Deum laudat, lingua, non semper potest; qui moribus Deum laudat, semper potest. » Multum autem valet apud Deum oratio cum lacrymis, quia hanc Deus magis diligit et citius exaudit; unde Angelus ad To-

biam : *Quando orabas cum lacrymis, ego obtuli orationem tuam Domino;* et Dominus per Isaiam ad Ezechi-um : *Audivi orationem tuam, vidi lacrymas tuas.* Nam, ut ait *Hieronymus*, oratio Deum lenit, lacryma cogit; hæc ungit, illa pungit. Unde et *Bernardus* : « O hu nils lacryna, tua est potentia, tua est regni gloria, ante larem Judicis sola intrare non vereris, quidquid petieris impetrabis, accusatori silentium imponis, et quandoque sententiam ab ore Judicis rapis. vincis invincibilem, ligas Omnipotentem : » hæc *Bernardus*.

2 PARABOLA DE JUDICE INIQUITATIS, ET DE VIDUA IPSUM ORANTE. — Et ad probandum efficaciam orationis assiduæ, proponit parabolam de perseverantia in oratione et de ejus exauditione, inducens exemplum de ju-lice, qui Deum non timebat offendere, et hominem non reverebatur publice scandalizare, nec divino timore movebatur, nec humano pudore; et de vidua petente vindicari de adversario suo, scilicet ut faceret sibi justitiam de eo. Quam tandem ob solam importunitatem precum suarum exaudivit, ne eum suggillaret, id est suggerendo sua importunitate offenderet; et fecit victus tædio, quod nolebat facere beneficio, motus ad faciendum justitiam, non propter amorem justitiæ, sed ad evitationem suæ molestiæ. Ex quo patet aliquos hodie peiores isto esse, quia nec Dei timore, nec hominum pudore, nec aliqua importunitate volunt gravatis justitiam facere. Hanc parabolam Dominus ideo proposuit, ut ostendat quanto certiores de exauditione esse debeant qui Deum fontem justitiæ et misericordiæ perseveranter rogant, cum apud iniquum judicem valuerit perseverantia deprecantis ipsum; quia per importunitatem precum obtinuit vidua petitionis effectum. Sic enim multo fortius *Deus*, qui est bonus et justus, exaudiet preces, et *faciet vindictam electorum suorum*, in pressura et tribulatione existentium et *clamantium ad se, die ac nocte*, id est orantium instantanter pro sua liberatione et declaratione divinæ justitiæ. Advertendum

tamen, quod Sancti viventes in terra non petunt a Deo de adversariis vindictam per gehennæ pœnam, sed quod conversi ad justitiam desinant esse mali, secundum illud libri Proverbiorum : *Verte impios et non erunt*, scilicet impii ; vel, quod amissa potestate quam nunc habent, desinant justos persequi ; vel, quia ad bonos pertinet bona spiritualia et æterna suis persecutoribus optare, et hoc modo pro eis orare. Sed, quia pœnæ temporales sunt quædam medicinæ, et valent ad emendationem vitæ, et ad declarationem divinæ justitiæ, ideo ad Sanctos bene pertinet petere a Deo hoc modo vindictam de suis persecutoribus, non ex motu iræ, sed ex zelo justitiæ ; et sic non est contra illud quod dicitur : *Orate pro persequentibus vos*, etc.

3 NECESSITAS FIDEI AD ORANDUM. — Deinde post orationem, subjungit Dominus de fide interrogationem, dicens : *Verumtamen Filius hominis*, scilicet ipse Christus, *veniens ad judicium, putas, inveniet fidem in terra?* Quasi eis diceret : Parum inveniet, respective loquendo de fide formata caritate. De fide post orationem interrogat, quia si fides deficit, oratio perit. *Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt?* Ergo ut oremus, credamus ; et ut ipsa fides, qua oramus non deficiat, oremus. Quod autem quærit Dominus an in adventu suo inveniat fidem, hoc non facit dubitando, quia omnia novit ; sed quærit arguens et increpans infidelium multitudinem, quia in adventu suo multos ab Antichristo seductos reperiet a fide corruisse, respectu quorum paucos inveniet in vera fidei confessione perstitisse. Tunc enim, secundum *Belam*, tanta erit raritas electorum, ut non tam ob clamorem infidelium, quam ob torporem aliorum totius jam mundi sit acceleranda ruina : *Quoniam enim abundabit iniquitas, refrigescet et deficiet caritas multorum.*

4 TRIPLEX DOMINI ADVENTUS. — Et, quia sic præmunivit Dominus fideles contra adventum Antichristi et suorum pseudoprophetarum, ac insuper monuit eos orare semper in tantis

malis, ad expectandum adventum suum, nunc consolatur eos per suum propinquum adventum. Ubi sciendum, quod cum triplex sit adventus Dei Salvatoris nostri, videlicet : in carnem, in mentem et in judicium ; primi duo sunt amoris tertius est timoris ; tertium celebramus propter primum, et primum propter medium. De adventu enim ad judicium mentio fit isto tempore in officio, ut timore nobis immisso ad venerendam futuram festivitatem Natalis Domini in carnem nos sollicitius præparemus. De adventu in carnem ideo festa recolimus, quatenus per ea Verbum æternum mentaliter concipere mereamur, dum ipsa mentalis conceptio est maxima gratia omnium donorum quæ in hac vita, secundum legem communem, animæ devotæ per gratiam conferuntur. Unde dicit *Augustinus*, quod beatior fuit Maria concipiendo Christum mente, quam carne. Et quia, idem *Augustinus* dicit, quod timoris est præparare locum, et quod introducit caritatem sicut foeta filium, ideo Ecclesia celebrans adventum Domini in carnem, pariter et in mentem, qui sunt adventus amoris, simul mentionem facit in officio de adventu ejus ad judicium, qui est adventus timoris, ut videlicet per timorem introducatur, ac per hoc nos moveamur ad amorosam nostri hospitii præparationem, quatenus Verbo æterno mentaliter in nobis concepto, dicamus cum Propheta : A timore tuo, Domine, concepimus et peperimus spiritum salutis. Consolatur ergo eos Dominus de suo adventu propinquo, qui statim non immediate, sed parvo tempore elapso post tribulationem Antichristi et pseudoprophetarum, quæ durabit per tres annos cum dimidio et etiam post mortem ipsius Antichristi apparebunt signa manifesta propinqui judicii ; quia post tribulationem illam, antequam appareant signa ista, erit tempus breve, scilicet quadraginta dierum, vel circa, ad refrigerium bonorum, et ad pœnitentiam malorum, in quo pœnitere poterunt illi, qui per Antichristum fuerunt decepti.

5 TURBATIO CÆLORUM IN CONSUMMATIONE SEculi, LITTERALITER, MYSTICE ET MORALITER. — Et sciendum quod, appropinquante finali iudicio, in omni creatura apparebit turbatio. Universalitas autem creaturarum reduci potest ad quatuor genera, videlicet : ad naturam cœlestem, elementarem, rationalem, et intellectualem. Primo ergo, describitur turbatio in natura cœlesti, videlicet : *Et erunt signa in sole et luna, et stellis*, in quibus erunt aliqua apparentia insolita, et naturæ suæ repugnantia ; et ideo dicuntur signa quæ in eis erunt. *Sol enim obscurabitur, et luna non dubit lumen suum, et stellæ cadent de cœlo*, non a situ suo, quod naturaliter impossibile est fieri, cum terra non sufficeret earum magnitudini, et corpora cœlestia maneant in natura sua integra ; sed propter nimiam scintillationem quæ erit in aere, cadere videbuntur a suo lumine, non quod eo priventur, cum sit eis naturale, sed quia vincuntur a majori lumine. Hæc enim luminaria obscurari et cadere dicuntur, comparatione majoris lucis supervenientis, quia in glorioso Christi adventu, apparente veræ gloria lucis, omnia mundi lumina tenebris comparantur et umbris ; sicut stellæ non apparent, sole oriente, et lumen candelæ non lucet in die. Unde ait Beda : « Sidera in die iudicii videbuntur obscura, non diminutione suæ lucis accedente, sed superveniente claritate veri luminis, hoc est summi Iudicis, cum venerit in maiestate sua, et Patris, et Sanctorum et Angelorum ; quamvis nihil prohibeat intelligi veraciter solem tunc et lunam cum sideribus ceteris ad tempus suo lumine privari, quomodo de sole factum constat tempore Dominicæ Passionis, luna enim tunc temporis, cum esset plena, sub abdito terræ latebat. Ceterum, peracto die iudicii, et clarescente futuræ gloria vitæ, cum fuerit cœlum novum et terra nova, tunc fiet quod Isaias Propheta sic prædicit : *Et erit lux lunæ sicut lux solis, et lux solis septemplex sicut lux septem dierum* : » hæc Beda. — Mystice, Ecclesia pulchra

ut luna, electa ut sol, et quæ noctem mundi illuminat ut stellæ, tunc non apparebit impiis ultra modum sævientibus ; et cedent persequentibus ac cadent multi qui gratia fulgere videbantur, et quidem fideles firmissimi turbabuntur. — Moraliter vero, per solem status perfectorum designatur, eorum enim est ad modum solis influere aliis et illuminare ; per lunam status proficientium significatur, ad quos pertinet exterioribus exercitiis virtuosus, quæ sunt circa mutabilitatem humorum actuum, insistere, ad similitudinem lunæ, quæ inter planetas specialiter habet influentiam super mutabilitatem istorum inferiorum ; per stellæ vero status incipientium accipitur, ad quos pertinet præterita peccata deplangere et a futuris cavere ; stellæ enim emissionem radiorum aerem impurum depurant, et earum virtute aufertur a mundo inferiori pestilentia corruptela. In quolibet istorum statuum, ut Verbum æternum concipiatur in mente, debent certa signa præcurrere. In sole namque legimus accidisse signum stationis, signum retrogradationis et signum obscurationis. Et in sole, quantum ad perfectos figurandos, accipitur : primo debet esse signum stationis, et hoc per mentis in Deo stabilizationem, ne variis cogitationibus evagetur, secundum illud Psalmistæ : *Jacta cogitatum tuum super Dominum* ; secundo, signum retrogradationis per contemplationis et actionis alternationem, secundum illud Ezechielis Prophetæ : *Animalia ibant et revertebantur* : animalia enim, id est sectatores Evangelicæ perfectionis, vadunt ad vitam contemplativam, in qua, quia diu immorari non prævalent, revertuntur ad activam ; tertio, signum obscurationis per propriæ gloriæ exinanitionem, ut in suis oculis nihil se esse reputent, sic semetipsum obscuravit Apostolus, dicens : *Ego sum minimus Apostolorum* ; et sequitur : *Gratia Dei sum id quod sum*. In luna quantum ad proficientes, debet apparere signum conversionis in sanguinem, per Passionis jugem recordationem, unde eis dicit Chri-

stus in Threnis : *Recordare paupertatis meæ, et absynthii et fellis* ; et respondere debet homo illud quod ibi sequitur : *Memoria memor ero, et tabescet in me anima mea*. In stellis vero quantum ad incipientes, debet esse signum casus et propriæ dejectionis per defectuum multiplicium humilem recognitionem, de quo casu exponi potest illud Proverbiorum : *Septies in die cadet justus, et resurget*. Justificatus enim per gratiam Dei omni tempore, quod per septenarium numerum innuitur, debet cadere per propriam recognitionem, et tunc semper post lapsum resurgit per divinæ miserationis sublevationem ; quoties enim quis pro suis defectibus ingemuerit, toties divinæ propitiationis gratiam sibi amplius cumulabit. Hæc autem signa facere in quolibet statu non est ex nobis, sed ex superfluentia divinæ bonitatis ; ideo Sapiens sic orat : *Miserere nostri, Deus omnium, et ostende nobis lucem miserationum tuarum* ; et subdit : *Innova signa et immuta mirabilia*.

6 TURBATIO CREATURÆ ELEMENTARIS. — Secundo, describitur turbatio in creatura elementari, cum dicitur : *Et in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris, et fluctuum*. Nam ex impressione corporum cœlestium fiet commotio elementorum. Terra enim commotione commovebitur, et in aere caligo et venti, tonitrua et fulgura, coruscationes et variæ tempestates generabuntur. In mari quoque et in fluctibus, generabuntur spiritus procellarum, et abintus et ab extra concutientes mare et fluctus, ex quorum confractione generabitur maximus et horribilis sonus, et præ nimia aquarum hinc inde agitatione absque ordine, quasi sonus confusionis apparebit. Et insuper aderit etiam incendium ignis, qui præcurret faciem Judicis, ita ut mare et omnia credantur consumi omnino, dicente Petro : *Elementa calore solventur, et terra et omnia, quæ in ea sunt opera, exurentur*. Ex quibus omnibus corda hominum nimio terrore concutientur, et homines attoniti quasi fugere volentes, et propter tenebras horrendas se mu-

tuo videre non valentes, discurrendo se invicem prement, et impingendo comprimant, ut fiat pressura gentium, et ruat unus super alium ex concursu multorum timentium ab aquis aborberi, et ab igne et tempestatibus consumi, et secundum hoc proprie dicitur pressura, quasi premens suram. Maxime autem hujus pressuræ causa erit sonitus maris et fluctuum, quia mare inusitato modo terribiliter fremet, et litus maris vehementius agitabitur tempestate.

7 TURBATIO CREATURÆ RATIONABILIS. — Tertio, describitur turbatio in creatura rationabili, id est in homine, cum subditur : *Arescentibus*, id est deficientibus, *hominibus*, a vigore suæ corporalis virtutis et colore ; in diebus enim illis efficiuntur homines aridi et paescentes et stupidi et velut amentes, et contabescunt in seipsis, ita ut alter alterum non alloquatur, vel audiat seu attendat, *præ timore*, scilicet malorum præsentium, et *expectatione* malorum adhuc restantium, *quæ*, inquam, *timor et expectatio supervenient universo orbi*. Quasi diceret : Nec natio, nec provincia excludetur ab his angustiis. De his autem sic dicit Iaias : *Eritque repente, et confestim visitabitur a Domino exercituum in tonitruo, et commotione terræ, et voce magna turbinis et tempestatis et flammæ ignis devorantis*. Et sic implebitur quod dicit David de impio : *Quæsi et non est inventus locus ejus*. Quasi diceret : Quæsi impio locum in mundo, et non inveni. Nam, iudicio imminente, cœlum tonitruis et fulguribus repellet impium, aer depellet per turbinem, mare per tempestatem, terra eum excutiet per commotionem ; ut, in toto mundo locum non inveniens sepelatur in flamma ignis devorantis in inferno.

8 TURBATIO CREATURÆ INTELLECTUALIS. — Quarto ponitur turbatio in creatura intellectuali, cum infertur : *Nam Virtutes cœlorum, id est angelicæ Potestates, movebuntur*. Ille autem motus erit multipliciter : quia movebuntur quodam motu admirationis videntes inusitados effectus ac-

cidere præter ordinem naturalem; item, movebuntur ex divina voluntate ad faciendum miraculosa transmutationes in elementis, ad incutiendum hominibus terrorem Judæis venientis; item, movebuntur ad peccatorum vindictam et separationem expellendo ab eis ultionem, quia *separabunt mulos de medio justorum, et mittent eos in cuninum ignis*; item, posunt dici moveri ex magno timore, videbunt enim totum orbem judicari, et Luciferum qui eorum princeps fuit. Unde dicit *Chrysostomus*, quod valde decenter commovebuntur et concutientur videntes tantam transmutationem fieri, et conservos suos puniri, et orbem terrarum terribili assistentem judicio. Est autem in Angelis timor cujusdam reverentiæ et admirationis respectu Dei, quia scilicet admirantur Dei, majestatem eis incomprehensibilem, et ad modum tremendum se habebunt, de tali timore dicitur in *Job*: *Columnæ cæli contremiscunt et pavent ad nutum ejus*, vel, secundum aliquos, *in adventu ejus*. Quid ergo facient virgulta deserti, ubi timore concutitur cedrus Libani paradisi? Unde non est mirum, si homines, qui in natura et sensu sunt terrestres arescent, cum etiam angelicæ Potestates, quæ de se securæ sunt, movebuntur. — Moraliter, cælorum nomine possunt intelligi animæ sanctæ, in quibus Deus per gratiam concipi dignatur et habitare, de quibus dicitur: *Cælum mihi sedes est*, anima enim justi sedes est sapientiæ. Hujus cæli virtutes sunt animæ vires. Sicut autem in adventu in judicium Virtutes cælorum corporalium movebuntur; sic in adventu Verbi æterni in mentem omnes virtutes et potentiæ animæ movebuntur ad operationes superexcedentes; superiorque et inferior portio rationis movebuntur de exercitio bonæ operationis, ad studium orationis et contemplationis.

9 QUINDECIM JUDICII FUTURI SIGNA. — Judicium ergo divinum præcedent signa et mirabilia, iram Dei in peccatores designantia, et ad ostendendam Dei paratam contra eos vindi-

ctam. Et sicut, offenso domino, turbatur ejus familia contra offensoles: sic creatura Dei turbatur contra peccatores. Et, secundum *Bedam*, quomodo impulsæ ad casum arbores fragoris motusque sui præmittere solent iudicia; sic, termino mundi appropinquante, quasi paventia nutant et gemunt elementa, et omnis creatura. Et, ut dicit *Chrysostomus*, sicut homo, eum moritur, patitur phantasias et turbationes maximas, qui est microcosmus, sive minor mundus; sic microcosmus, sive major mundus, deficiens totus conturbabitur. Modum enim deficiendi in majori, mundo, ex minori oportet accipere. Nota hic Dominum breviter quædam tetigisse signa diem judicii præcedentia. Dicitur autem in scholastica historia quia *Hieronimus*, in annalibus libris Hebræorum invenit signa quindecim dierum ante diem judicii; sed utrum dies illi continui futuri sint, an vero interpolati, non expressit hoc autem multam habet dubietatem. Prima die eriget se mare quadraginta cubitis super altitudinem montium, stans in loco suo quasi murus; secunda, in tantum descendet ut vix videri possit; tertia, marinæ belluæ, scilicet balenæ et hujusmodi apparentes super mare dabunt rugitus usque ad cælum; quarta, ardebit mare et aquæ omnes; quinta, herbæ et arbores dabunt rorem sanguineum; sexta, omnia ruent ædificia; septima, petrae ad invicem collidentur; octava, fiet generalis terræ motus; nona æquabitur terra; decima, exhibunt homines de cavernis, atque exhibunt velut amentes, nec mutuo poterunt loqui; undecima, surgent ossa mortuorum, et stabunt super sepulchra sua; duodecima, cadent stellæ de cælo secundum quosdam solummodo quoad apparentiam; tertiadecima, morientur homines viventes ut cum mortuis resurgant; quartadecima, ardebit cælum et terra, id est superficies aeris et terræ; quintadecima, fiet cælum novum et terra nova, et omnes homines resurgent. O cor quequam, si ad hæc audita non molliris, nec ad poenitentiam provocaris, durius es lapi-

dibus, durius adamante! Hæc enim signa terribia quæ præedunt, terribilius iudicium quod sequitur ostendunt. Unde *Chrysostomus* : « Terribile est illud iudicium, et inevitabilis est pœna, et intolerabile illud tormentum. Si autem vis neque hic dare vindictam, decerne de te ipso, et expete a teipso noxas. Audi Paulum dicentem : *Quod si nosmetipsos iudicaremus, non utique iudicaremur*; si hoc feceris, viam prævenies, et ad coronam devenies. » Et, ut ait *Bernardus* : « Qualiter expetemus vindictam a nobismetipsis? Luge, ingemisce amare, humilia teipsum, vitupera te, rememora peccatorum, secundum speciem. Qui enim facit hoc, ita compungetur, ut neque vita dignum seipsum esse æstimet; qui au-

tem hoc æstimat, cera omni mollior erit. Neque igitur parva hæc æstimes esse, sed congrega omnia, et sic, ut in libros scribe. Si enim tu scripseris, Deus delebit; sicut si tu uon, cripseris, Deus et inscribet et vindictam expetet. Multum igitur melius est a nobis inscribi et divinitus deleri, quam e contrario nobis oblivione tradentibus, Deum ea ante oculos nostros offerre, secundum diem illam. Ut igitur hoc non fiat, omnia cum diligentia recogitemus, et inveniemus multis nosmetipsos obnoxios. Qualiter igitur est salvari, ais? Contraria his formata ponentes. Attendamus igitur et per omnia vulnera expurgemus. Ita enim poterimus et ignorantia delictorum potiri, et promissis perfrui bonis : » hæc *Bernardus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi imitari signa in sole, luna et stellis, hoc est bonorum operum exempla in te Sole justitiæ et matre Virgine, et in omnibus Sanctis tuis, ut fiat in terra carnalitatis meæ pressura gentium, id est motuum incircumcisorum præ confusione sonitus confessionis et maris contritionis, et fluctuantium afflictionum, arescentibus in me humanis concupiscentiis, præ timore gehennæ et expectatione gloriæ quæ supervenient universo orbi, quando unicuique secundum opera sua dabis; virtutes etiam cœlorum, scilicet potentiæ animæ moveantur de virtute in virtutem, ut paratus inveniar in adventu tuo. Amen.

CAPUT XLIII

DE ADVENTU CHRISTI JUDICIS.

Matthæi cap. XXIV et Lucæ cap. XXI.

1 APPARITIO CRUCIS, UT SIGNUM FILII NOMINIS. *Et tunc*, scilicet post prædicta signa per Dominum tacta, *parebit* hora qua non putatur, hora enim iudicii ignoratur, *signum Filii hominis*, scilicet signum crucis, *in cælo*, hoc est in aere, qui aliquando in Scriptura cœlum vocatur: ut passus in humilitate ignominiam crucis, ostendat in sua veniens majestate

salutarem fructum et dignitatem ejusdem gloriosæ crucis. Filium hominis, non Filium Dei se hic appellat, quia non in forma Dei, sed hominis iudicabit. Secundum *Chrysostomum*, crux apparebit sole luculentior existens, ut non sit necessitas accusationis cum viderint crucem, sed per se, sine excusatione condemnabile eorum efficiatur peccatum,

quemadmodum, si quis lapide vulnerratus, ipsum ostendit lapidem vel sua vestimenta sanguine madefacta. Et, secundum eundem *Chrysostomum*, non erit crux lignum, in quo scilicet passus est Dominus, sed lux in modum crucis splendidior sole. Per hoc autem signum crucis intelligi possunt etiam alia signa, et instrumenta suæ Passionis et mortis : ut clavi, lancea, corona, et flagella, quæ quasi vexilla triumphi, et victoriæ in judicium deferuntur. Quidam autem per hoc intelligunt cicatrices seu stigmata, et testimonium Passionis in carne Jesu, ut impleretur illud Zachariæ : *Aspicient ad me, quem confitentur*. Unde ait *Hieronymus* : « Signum autem hic crucis intelligamus, ut Judæi videant in quem compunxerunt, aut vexillum fidei victoris triumphantis. » Secundum *Chrysostomum*, quemadmodum ingrediente rege in civitatem, exercitus antecedit, qui signa atque vexilla regalia præferens annuntiat regis introitum, hæc, Domino descendente de coelis, præcedet exercitus Angelorum et Archangelorum, qui signum crucis ut triumphale vexillum præferentes, divinum Regis cœlestis ingressum terris tremantibus nuntiabunt.

2 PLANCTUS OMNIUM TERRÆ HABITANTIIUM. — *Et tunc*, scilicet cum triumphale vexillum videbunt, *plangent* se, inconsolabiliter, sero accusante conscientia, *omnes tribus terræ*, id est aliqui de omnibus tribubus, et nationibus, scilicet mali; vel, omnes tribus terræ, id est omnes homines terreni et iniqui, qui terrena dilexerunt, et ea Deo præposuerunt, qui cum terrena voluntate decesserunt, quibus gravis et tristabilis erit adventus Judicis, quem terrenis postposuerunt. Et recte dicit : tribus terræ, quia, ut dicit *Hieronymus*, hi plangent qui municipatum non habent in cœlis, sed scripti sunt in terra. Ubi *Chrysostomus* : « Plangent Judæi, plangent et Gentiles, plangent et Christiani, qui magis dilexerunt mundum quam Christum; non sic autem tribus Domini : *Illic enim ascenderunt tribus tribus Domini, ad confitendum nomini*

Domini. Plangent autem semetipsos, id est suam culpam quam commiserunt, suam stultitiam quam non correxerunt, suam gloriam quam amiserunt, suam pœnam quam incurrerunt. » Et iterum : « Tunc plangent se omnes tribus terræ, qui magis dilexerunt mundum quam Christum, cum audierint eum hæc verba dicentem ad se : Ego propter vos homo factus sum, propter vos alligatus, et delusus, et consputus, et cæsus, et crucifixus; ubi est ergo tantarum injuriarum mearum fructus? Ecce præmium sanguinis mei quod dedi pro redemptione animarum vestrarum; ubi est servitus vestra, quam mihi pro pretio sanguinis mei debetis? Ego super gloriam meam vos habui, apparens homo cum essem Deus; et viliores me omnibus rebus vestris fecistis. Nam omnem rem vilis-imam terræ amplius dilexistis, quam justitiam meam, et fidem. Tunc igitur plangent se omnes tribus terræ, quia nec resistendi virtus est contra eum, nec fugiendi facultas ante faciem ipsius, nec pœnitendi locus; ex angustia enim omnium rerum nihil eis remanet præter planctus et luctus. Merito plangent se : quia tunc neque pecuniæ divitibus prosunt ad eleemosynam faciendam, neque parentes justi pro filiis intercedent, neque ipsi Angeli pro hominibus, sicut solebant facere verbum, quia non recipit natura judicii misericordiam, sicut nec tempus misericordiæ judicium, dicente Propheta : *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine*; misericordiam in priori adventu, judicium in secundo : » hæc *Chrysostomus* Unde et *Ephrem* : « Utique, si sciremus quid immineat vel incumbat, o fratres, jugiter plangeremus, Deum obsecrantes! Si enim omnis creatura contremiscet, et ipsa agmina sanctorum Angelorum expavescent in adventu ejus, quid tunc dicemus, si hoc parvo tempore negliger ac sequiter vixerimus? Ipse namque pro hac negligentia nostra rationem a nobis exquiret, ac dicet : Propter vos incarnatus sum, et in terris palam conversatus; propter vos flagellatus sum, consputus, pal-

mis cæsus, crucifixus. aceto potatus; paradisum vobis aperui, regnum cælorum vobis obtuli, Spiritum Sanctum vobis misi, quid ultra debui vobis facere, et non feci? Humilem voluntatem vestram solummodo quæsi, non vos coegi, ne causa vestræ salutis esset occasio necessitatis. Dicite mihi, peccatores secundum carnem passibiles ac mortales, quid passi estis propter me Dominatorem vestrum, quietiam impassibilis pro vobis passus sum? » hæc *Ephrem*.

3 CUR IN SECUNDO ADVENTU CHRISTUS SE VIDENDUM CUNCTIS PRÆBEBIT, CUM CICATRICIBUS VULNERUM? — Et tunc *videbunt* oculis corporalibus, tam fideles quam infideles, *Filium hominis* in specie humana, quia in forma hominis iudicabit. Unde *Augustinus* : « Visio quippe Filii hominis exhibetur et malis, nam visio formæ Dei non nisi mundis corde : *Quoniam ipsi Deum videbunt*. Et quia Filium Dei secundum, id quod in forma Dei æqualis est Patri, videre iniqui non possunt, oportet autem ut Iudicem vivorum et mortuorum coram quo iudicabuntur, et iusti videant et iniqui, ideo oportebat ut Filius hominis acciperet judiciariam potestatem. » Unde et *Beda* : « Ea forma electis apparebit, qua in monte apparuit; reprobis vero in ea forma, qua in cruce pependit. » Videbunt, inquam, eum *venientem* ad iudicium *in nubi- bus cæli*, sicut in nube ascendit, scilicet in aere super locum unde ascendit. Unde *Chrysostomus* : « Quia enim sicut in Actibus Apostolorum legitur : *Nubes suscepit illum ab oculis eorum*; et illic dictum est ab Angelis : *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum*, merito credendus est, non solum in eodem corpore quo ascendit, verum etiam in nube venturus. » Unde et *Origenes* : « Sicut eo ascendente in cælum, nubes eum tulit, propter honorem ascendentis; ita eum deferet ad iudicium. » Veniet autem *cum potestate magna* : primus enim Christi adventus fuit in ostensionem infirmitatis, secundus erit in ostensionem potestatis, et *majestate*, id est gloria; tunc

enim totus Christus cum membris gloriosus apparebit, indutus lumine sicut vestimento. Veniet, inquit Evangelista, *cum virtute multa* et potestate contra inimicos, ad puniendum et deprimendum eos, ac gloria magna et maiestate, propter bonos ad præmiandum et glorificandum ipsos : ut qui in primo adventu venit, ut servus, cum infirmitate et humilitate, in secundo veniat, ut Dominus, cum fortitudine et regia *Majestate*. Unde ait *Cyrillus* : « Primam enim apparitionem prosecutus est cum infirmitate et humilitate nostra, sed secundam celebrabit cum propria potestate et maiestate. » Unde et *Gregorius* : « In potestate et maiestate visuri sunt quem in humilitate positum audire noluerunt, ut virtutem ejus tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc cervicem cordis ad ejus patientiam non inclinant. » Unde et *Chrysostomus* : « Si quando, rex terrenus processum aliquem, aut expeditionem mandat in populo, dignitates omnes moventur, et exercitus excitatur, totaque civitas fervet; quanto magis Rege cœlesti exurgente iudicare vivos et mortuos, Virtutes angelicæ commovebuntur, terribiles ministri, terribiliorem Dominum præcedentes ! Ante ipsum pro candelabris fulgura viva præcedent, et pro tubis horrenda tonitrua vociferabunt. Qualis rex, talis est præparatio regis : » hæc *Chrysostomus*. Filius ergo hominis in iudicio apparebit, quia dignum est ut ipse Filius Dei, qui in forma hominis injuste iudicatus est, in eadem forma hominis in iudicio iuste iudicet. Et in carne ejus videbuntur cicatrices vulnerum, ut videant reprobi in quem pupugerunt. Unde ait idem *Chrysostomus* : « Vulnera servavit, ut in die iudicii proficiant ad testimonium Passionis contra Judæos, et omnes qui denegantes Filium Dei crucifixum in corpore judaizant. » Et tunc vivi rapiuntur aliqui, cum Dominus veniet, ut dicatur iudicare vivos et mortuos, ac Iudex vivorum et mortuorum. Et, secundum *Augustinum*, illic tunc morientur, et in momento resuscitabuntur, quia *statutum est omnibus homini-*

bus semel mori; et, secundum Apostolum : *Omnes quidem resurgemus, et ergo omnes moriemur*. Ut enim ait *Augustinus*, erit resurrectio mortuorum omnium hominum, sed una et insimul; non prima justorum, et peccatorum secunda.

4 SONUS TUBÆ CORPORUMQUE RESURRECTIO. — *Et tunc, scilicet ante resurrectionem communem, mittet Angelos suos cum tuba et voce magna, id est tam aperta et tam intensa voce, quæ a mortuis audiatur ubique*. Unde *Remigius* : « Hæc autem tuba non revra corporea est intelligenda, sed angelica vox, quæ adeo magna erit, ut ad clamorem illius omnes mortui de terræ pulvere consurgant; vel, tuba est potestas suscitandi mortuos, et vox, est vox Christi vocantis mortuos ad judicium, ex cujus virtute suscitabuntur, et ut in judicio sint omnes. » Ubi *Chrysostomus* : « Vere magna vox tubæ terribilis : cui omnia obaudiunt elementa, quæ petras scindit, inferos aperit, clausuras tenebrarum pertransit, portas æreas conferit, vectes adamantinos confringit, vincula mortis dirumpit, et de profundo abyssi animas liberatas corporibus assignat. Hæc omnia citius consummat in opere, quam sagitta transit in aere, dicente Apostolo : *In momento, in ictu oculi, in novissima tuba ; canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti*. In illa voce pulvis jam dissolutus corporum mortuorum, in nova membra stringitur; in illa voce quasi una persona obnoxia totum mare discutitur, ut si quid apud se retinet de humanis ossibus, sine contradictione restituat : » hæc *Chrysostomus*. *Et congregabunt Angeli ad judicium electos ejus specialiter a quatuor ventis, a summis cælorum usque ad terminos eorum*, id est ab universis regionibus et locis, in quibus putrefactione resoluti sunt, ut triticum ventilatum de area totius terræ et orbis, qui specialiter adducentur ministerio Angelorum, quia erunt concives eorum. Et non solum, congregabunt electos quorum corpora levia; sed etiam reprobos, qui corpora ponderosa habebunt, et ideo sic

ut Angelus Habacuc, siceos portabunt. Sed electos congregabunt ad gloriam, reprobos ad damnationem; et electi occurrent Domino ad judicium venienti, reprobi vero venient, sed in magna distantia, ut ait *Remigius*. Et, secundum *Chrysostomum*, primo resurgent, et resuscitados Angeli congregabunt, congregatos autem rapiunt nubes, et hæc omnia in instanti momento fient. In valle autem Josaphat, scilicet in aere judicabitur omnis homo, quia judicii discrimen erit in aere, dicente Apostolo : *Simul rapiemur cum illis in nubibus, obviam Christo in aera*. De hac die sic dicit *Chrysostomus* : « Heu mihi de illa die terribili, cum deceret nos lætari, cum hæc audiamus, sed dolemus et tristes sumus ! Qualibus ergo videmus Christum oculis ? Si enim patrem aliquis, non utique ferret videre, conscius sibi ipsi peccati in ipsum patrem infinite mansuetum, qualiter respiciemus eum tunc ? Qualiter cum sustinebimus ? Etenim repræsentabuntur tribunali Christi, et omnium diligens erit investigatio : » hæc *Chrysostomus*. In omni autem tentatione multum valet illam diem judicii et resurrectionis, et nobis et aliis ad mentem revocare, quia hoc præcipue consuevit animam curare. Unde ait idem *Chrysostomus* : « Si avari esse voluerimus, et si rapere, et si inconueniens quid agere, confestim diem illam in mentem mitamus, et judicium subscribamus, et omni freno vehementius detinebit inconuenientem impetum hæc cogitatio. Et dicamus ad nosipsos : Resurrectio est, et judicium nos expectat terribile. Et si viderimus aliquem elatum, et in præsentibus bonis inflammatum, idem semper dicamus, ostendentes quoniam omnia hic manent. Et si alium dolentem viderimus et contristantem, et ad illum idem loquamur, ostendentes quoniam finem habebunt tristitia. Et si pigritantem et dissolutum, rursus idem superincantemus, ostendentes ei quoniam necesse est pigritiæ noxas dare. Sufficiens est hoc verbum omni ferramento, magis nostram curare animam. Etenim est resurrectio, præ

ostiis non longe, neque procul; adhuc autem piram quam ducimusque, qui venit, *veniet et non tardabit*; et: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi*, et bonos et malos: hos quidem, ut ante omnes verecundentur; eos vero, ut ante omnes clariores efficiantur. Hæc igitur, secundum unamquamque subscribamus nobis diem; si hæc semper revolvimus, nulla sollicitudo præsentium nos mordere poterit, rerum etenim quæ

videntur temporanea; ea vero quæ non videntur, non temporanea sunt. Continue igitur et ad ipsos loquamur, et ad invicem: resurrectionis est et iudicium; et noxæ eorum quæ gesta sunt. Et ne iritemus Deum, sed audiamus eum dicentem: *Timete eum, qui potest et corpus et animam perdere in gehennam*, ut propter timorem facti molliores, et a perditione hac eruti digni efficiamur regno cælorum: » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui ad iudicandum cum potestate et maiestate magna es venturus, Angelis signum gloriosæ crucis tamquam vexillum triumphale præferentibus, tu animam meam hujus sanctissimæ crucis impressione consigna, tu me hujus virtute purifica: et per hanc me totum sic vindica tibi, ut nihil adversarii valeant in me reperire; quatenus te ad iudicium veniente, ego hoc venerabili inveniar signatus stigmate, ut tibi crucifixo configuratus in pœna, consors fieri merear et tui resurgentis in gloria. Amen.

CAPUT XLIV

DE ELECTORUM CONSOLATIONE EX APPROPINQUANTE REDEMPTIONE ET DE SIMILITUDINE FICULNEÆ

Matthæi cap. XXIV, Marci cap. XIII
et Lucæ cap. XXI.

1 LÆTITIA JUSTORUM MÆRORQUE REPROBORUM IN ADVENTU JUDICIS. — Deinde, post præmissa contra reprobos dicta, mox ad electorum consolationem Dominus convertit verba, quia dies iudicii licet, in reprobis sit valde terribilis, tamen electis debet esse multum consolabilis: tunc enim ad gloriam transferentur optatam. Unde hortatur eos, dicens: *His autem scilicet signis prædictis, fieri incipientibus* et apparentibus, scilicet cum plagæ mundi crescent, cum terror iudicii commotis virtutibus ostendetur, cum peccatores tabescent, præ timore et expectatione malorum; vos electi *respicite per fidem*, id est diligenter attendite, et mentis oculos aperite

credendo et nullatenus dubitando, et *levate per spem capita vestra*, id est mentes vestras a terrenis ad cælestia expectatione gaudiosa erigite, et corda vestra exultate, ac gaudete cum lætitia qui in tristitia fuistis; *quoniam* post tribulationem horum dierum, post pressuras et terrores malorum *appropinquat redemptio vestra* plena et perfecta, quam expectatis, quia dum finitur mundus, cuius amici non estis, prope est redemptio quam quæsisistis; *redemptio*, inquam, *vestra*, id est Sanctorum, sed tunc e contrario appropinquabit perditio malorum. Hæc autem redemptio erit plena ab omnibus malis liberatio, tunc enim ab omnibus servitutibus, scilicet: a

peccatorum alligatione, fomitis infectione, sensuum illectione, passionum infestatione, dæmonum tentatione, malorum hominum persecutione, necessariorum sollicitudine, et ab omnibus hujusmodi erimus liberi, quando ponemur in libertatem gloriæ filiorum Dei. Hæc enim redemptio non est aliud, nisi perfecta libertas animæ et corporis, ut tunc justi dicere possint Christo illud Apocalypsis: *Occisus es, et redemisti nos Deo nostro in sanguine tuo; et fecisti nos Deo nostro regnum.* Hoc quippe ad consolationem electorum cedit, quod videant Christum venire, ut eis præmia largiatur, quæ suis promisit. Sed vae vobis ambitiosis, qui primas cathedras diligitis, scilicet qui ad dignitates diligitis accedere, vel in ipsis dignitatibus diligitis perseverare, quia tunc non erit vobis pars neque sors in sermone isto, nec cum electis consolatio! Nam Christum judicem venientem non libenter, nec gaudenter videbitis, qui nunc præesse et judices esse diligitis. Quod bene *Gregorius* in *Moralibus* attestatur, dicens: « Nam cui esse nunc judicem libet, huic videre tunc Judicem non libet. » Non dicit: Qui judex est; sed cui esse judicem libet, animum videlicet, non gradum, redarguens, et ad voluntatem, non ad factum, vituperationem referens. Quis autem cogitare vel dicere valeat, quæ tunc lætitia bonis, et quæ tunc tristitia malis erit? Unde idem *Gregorius*: « Qui Deum diligunt, ex mundi fine gaudere atque hilarescere jubentur, quia videlicet eum, quem amant, mox inveniunt, dum transit is quem non amaverunt. Absit enim, ut fidelis quisque, qui Deum videre desiderat, de mundi percussione lugeat, quem finiri eisdem percussione suis non ignorat! Scriptum namque est: *Quicumque voluerit amicus esse hujus seculi, inimicus Dei constituetur.* Qui ergo, appropinquante mundi fine non gaudet, amicum se illius esse testatur, ac per hoc inimicus Dei esse convincitur. Ex mundi enim destructione lugere eorum est, qui radicem cordis in ejus amore plantaverunt, qui

sequentem vitam non quærunt: » hæc *Gregorius*. Dicit autem hæc Dominus ad discipulos, non tamquam ad eos qui durare deberent in vita ista usque ad mundi terminum; sed quasi uno corpore existente ipsis et nobis et posteris, usque ad consummationem mundi, credituris in Christum.

2 ÆSTATIS ET FICULNEÆ SIMILITUDO.

— Quamvis ergo diem illam nemo sciat, proximam tamen esse dubitare non poterit, postquam tanta et talia signa fieri incipient. Cujus rei gratia subdit parabolam, id est similitudinem ad propositum congruam, de ficulnea et de aliis arboribus. *Videte ficulneam et omnes arbores. Cum producant jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Ita et vos, cum videritis hæc fieri scitote quoniam prope est regnum Dei.* Sicut enim ex pullulatione et fructu foliorum et florum in arbore prope esse æstas agnoscitur; ita ex ruina mundi quæ fructus ejus est, et signis prædictis prope esse cognoscitur adventus Judicis, et regnum Dei: quæ æstas erit justis ex hieme, et peccatoribus hiems ex æstate. Secundum *Chrysostomum*, plus de ficu quam de alia arbore similitudinem ponit, quia pene post omnes arbores vernat, et sic magis e vicino æstatem nuntiat; vel, similitudinem a ficu sumit, quia illa si mala est, mala est valde, et si bona est, bona est valde, sicut judicium valde malum est malis, et valde bonum est justis; vel, quia dulcedo ficus dulcedinem futurorum significat gaudiorum. Hæc similitudine, secundum *Gregorium*, despiciendus mundus ostenditur, cujus fructus ruina est, quia ad hoc crescit ut cadat, ad hoc germinat, ut quæcumque germinaverit cladibus consumat. Moraliter, homo arboribus in hoc assimilatur, quia sicut arbores post hiemem fructificant, et æstate fructus colligitur; sic homo, post tribulationem fructum habet, qui per tolerantiam passionum acquiritur, et hic fructus in æstate claritatis æternæ colligitur. Et convenienter regnum Dei comparatur æstati: primo, quia æstas est tempus lucidum, sic regnum cœlorum; secun-

do, quia ætas est tempus fructiferum, sic in regno cœlorum; tertio, quia ætas est tempus jucundum, sic regnum cœlorum; quarto, quia ætas est tempus tranquillum, sic in regno Dei cessabit nubilum tribulationum.

3 DIEI JUDICII RECORDATIO. — Et confirmans præmissa assertionem certificatoria, subjungit: *Amen*, id est vere, *dico vobis, quia non præteribit generatio hæc*, id est non deficiet hæc sexta ætas omnium hominum malorum et bonorum, hoc est genus humanum; vel, specialiter generatio hæc, scilicet Judæorum, quæ non deficiet ex toto, quia potest opprimi et dispergi, non tamen destrui et annihilari ob memoriam Crucifixi; vel, generationem Christianorum dicit Ecclesiam, volens discipulos consolari, ne crederent quod in illis temporibus fides deficeret; *donec omnia*, quæ circa Christi adventum prædicta sunt *fiant*, et fuerint consummata. Vel, secundum *Chrysostomum*, donec adimpleatur omne mysterium vocationis Sanctorum, quia quantumcumque fideles opprimantur tempore Antichristi, attamen aliqui permanebunt in fide stabiles usque ad finem mundi. Ubi de prædicta die adventus Domini nos quasi præmonendo, sic dicit *Gregorius*: « Illum ergo diem, fratres carissimi, ante oculos ponite, et quid, quid modo grave creditur in ejus comparatione levigatur. Illum diem tota intentione cogitate; vitam corrigite, mores mutate, mala tentantia resistendo vincite, perpetrata autem fletibus punite. Adventum namque æterni Judicis tanto securiores quandoque videbitis, quanto nunc distractionem illius timendo prævenitis: » hæc *Gregorius*.

4 CÆLORUM TRANSITUS IN SENSU LITERALI ET IN SENSU MORALI. — Et addit quamdam protestationem ad assertionem præmissorum, dicens: *Cælum*, scilicet non æthereum sidereum, sed æereum, a quo et aves cœli et nubila cœli cognominantur, hoc est inania hæc et nubilosa ventosi aeris spatia, *et terra transibunt*, id est suo modo mutabuntur, scilicet quoad mutationem qualitatis, et ejus quam

nunc habent imaginis; non quoad destructionem substantiæ, secundum quam subsistent sine fine, quia quoad qualitatem in melius commutabuntur, et forma priori deposita innovabuntur, ut dicatur cælum novum, et terra nova, *præterit enim hujus mundi figura*; sed quoad substantiam et essentiam semper manebunt immobilia. *Verba autem mea* fundamentum æternæ veritatis habentia, hoc est verborum meorum sententiæ, *non transibunt*, sine effectu impletionis; sed sicut dicuntur, sic sine ulla diminutione implebuntur. Ac si diceret: Ecce quanta est stabilitas verborum meorum, quia facilius est ea quæ videntur esse valde stabilia et durabilia destrui, quam verborum meorum quæ videntur per prolationem transire, aliquod decidere. Facilius est quod tota natura subvertatur, quam quod intellectus verborum meorum effectu non compleatur. Plus enim repugnat divinæ veritati a veritate verba sua deficere, quam quodeumque creatum in nihilum redigi. *Augustinus* distinguit triplex cælum: primum æereum, in quo aves volitant; secundum æthereum, in quo sidera stant; tertium empyreum, in quo Deus et Sancti habitant. Primum transibit, non quidem secundum substantiam, sed secundum qualitatem, quia innovabitur et depurabitur per ignem. Secundum etiam transibit, qui a motu cessabit, et habebit claritatem, quam habet sol, et soli dabitur alia claritas, et lunæ similiter. Cessabit ergo motus cœli et transmutatio in elementis, quia ista ad complendum numerum electorum sunt ordinata; et ideo isto completo in judicio, cessabunt, sicut ea quæ sunt ad finem, habito fine, cessare debent. — Moraliter circa hoc nota, quod quia mundus iste quantum ad omne sui appetibile transit, secundum enim Joannem, *mundus transit et concupiscentia ejus*; hinc est quod quicumque his mundanis adhæret, ille est in continuo transitu cum ipso mundo. Et præcipue triplicem facit transitum miserabilem: primo, a culpa in culpam; secundo, de culpa in poenam; tertio, de poena in poenam.

Boni autem fugientes mundum et ea quæ in mundo sunt, faciunt triplicem transitum commendabilem : primo quidem, transcunt a culpa ad pœnitentiam; secundo, a pœnitentia ad sapientiam; tertio, a sapientia ad vitam æternam. Qui hunc triplicem facit transitum, ille est verus Hebræus, et hic celebrat verum Pascha vel Phase, quod est *transitus Domini*.

5 SIGNA ADVENTUS VERBI ÆTERNI IN MENTEM. — Moraliter etiam notandum est, quod sicut transitus cœli et terræ corporalis ponitur in argumentum adventus Christi ad iudicium, sic transitus cœli et terræ spiritualis est argumentum adventus Verbi æterni in mentem. Unde sciendum, quod per cœlum et terram, quæ sunt extrema mundi corpora, possunt intelligi anima rationalis et corpus, quæ sunt duo extrema, scilicet : spiritualis et corporalis natura. Igitur, adveniente Verbo æterno in mentem, cœlum et terra transibunt, id est ultra ibunt, quia scilicet extra vel supra communem hominum statum elevabuntur et innovabuntur; hoc enim efficit ejus adventus in nobis, quod innovabimur, tam secundum animam, quam secundum corpus, et exuentes veterem hominem cum actibus suis induamus novum hominem, qui secundum Deum creatus est. Renovabitur autem homo secundum animam per reformationem imaginis deformatæ vetustate defectuum culpabilitium, ad quam reformationem imaginis deformatæ anima pervenit triplici transitu: nam primo transibit ab oblivione memoriæ, ad acquirendam Verbi æterni præsentiam per jugem memoriæ recordationem; secundo transibit ab obfuscatione intelligentiæ, ad contemplandam sapientiam per luculentam intelligentiæ perscrutationem; tertio transibit a torpore ignaviæ, ad degustandam Ecclesiæ dulcedinis affluentiam per ardentem amoris inhæSIONem. Secundum corpus etiam homo innovabitur triplici transitu: primo corpus transibit a carnalium oblectatione ad sensualitatis debitam suppressionem, ut videlicet corpus quantum ad appetitum animale et sensitivum, sit sub-

jectum imperio rationis; secundo transibit a sensibilibus divagatione, ad similibus corporalium et specierum imaginabilium quietationem; tertio transibit a passionum molestatione, ad pœnalitatum et afflictionum æquanimitatem tolerationem. Igitur, quando sic cœlum et terra in nobis transierunt, certissimum argumentum est quod Verbum æternum nullatenus nos transivit, sed amorose in mentem nostram declinavit, juxta illud : *Ad eum veniemus*, etc. In quocumque enim homine cœlum et terra, id est anima et corpus transierint per gratiæ innovationem, illum Verbum æternum non transibit, imo ad deum enit, per mentalem ejus conceptionem.

6 DIES JUDICII TAMQUAM LAQUEUS SUPERVENIET. — Et quia ad præcavendum tanta mala supra tacta necessaria est digna præparatio, ideo generalem subdit admonitionem, dicens : *Attendite autem vobis*, id est diligenter cavete, *ne forte graventur corda vestra*, id est deorsum premanantur ad vitia, ita quod levare non possitis capita vestra, *in crapula et ebrietate et curis hujus vitæ*, id est ex superfluitate cibi et potus, et superflua terrenorum sollicitudine, crapula enim sensum ligat, cura secularis sensum distrahit et suffocat; *et superveniat in vos repentina dies illa*, scilicet iudicii, et repentinus interitus vos auferat nescientes; et ideo hæc vitanda sunt et cavenda. *Tamquam laqueus enim*, scilicet inspiratus, qui evadi nullo modo poterit, et perpetuo retinens quod semel ceperit, *superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ*, id est qui delectabiliter et per amorem quiescunt in terrenis, et hujusmodi illecebris. Peccator enim primo capitur laqueo culpæ, sed tandem capiatur laqueo pœnæ. Sancti quidem transeunt super terram, tamquam hospites et peregrini; sed mali sedent et quiescunt in terra, tamquam eives et domestici. Unde *Theophilus* : « Capiet enim dies illa sedentes in superficie, quasi impræmeditados et inertes. Quotquot vero sunt solertes et agiles ad bonum, non sedentes et otiantes in terrenis, sed

surgentes ab eis, sibi dicentes : Surge, vade, quoniam non est hic tibi requies, talibus non est illa dies ut laqueus et discrimen; sed ut dies festivus. » Unde et *Beda* : « O stultam præsumptionem cordis humani, quæ lamentabilem finem cupiditatis, ebrietatis, et crapulæ, nec ipso iudice contestante, prævideat, sed edictum Regis æterni in more servi nequam, postquam didicerit, spernat! » Et certe, si quis nobis peritus ac sapiens medicus præciperet : Attendite, inquit, vobis, ne quis, verbi gratia de illius herbæ succo avidius sumat, quod si fecerit, repentinus ei superveniet interitus, quanto quisque studio præmonentis medici mandata servaret, ne videlicet vetitum gustando periret; ac nunc animarum simul et corporum Salvator, ac Dominus jubet ebrietatis herbam et crapulæ vitandam, necnon et curarum secularium sollicitudines, ut mortiferos succos esse cavendos, et quanti tamen nostrum his non solum sauciari, sed etiam consumi non timent? Nulla credo alia causa, nisi quia fidem quam medici præbent dictis, Deo præbere contemnunt. Si etenim credidissent, credendo utique timerent, timendo autem imminens periculum caverent Unde ait *Chrysostomus* : « Si dixero tibi : Abstine te a deliciis, et jejuna; non facis, quia non credis. Si ægrotanti tibi medicus dixerit : Abstine te ab hoc; obaudis, quia crediste salvandum si servaveris. Et frequenter illud amas quod manducare vetaris, et vincis desiderium ventris, propter desiderium sanitatis; multo magis jejulare poteras, si crederes jucunditatem illam futuram : » hæc *Chrysostomus*. Major insania non potest esse, quam post tot et tanta merita Christi, mortem animæ non formidare. Quia, ut ait idem *Chrysostomus*, quanto pretiosior est anima quam corpus, tanto miserabilior perditio animarum quam corporum.

7 IDEO SEMPER EST VIGILANDUM. — Deinde monet omnes, dicens : *Vigilate itaque omni tempore*, non vigilia sensus, quia nullus posset hoc sustinere, sed vigilia intellectus, de qua in Canticis dicitur : *Ego dormio, et cor*

meum vigilat; et omni tempore *orantes*, non quod oratio sit semper continua, quia oportet eam sæpe interrumpi somno, et aliis necessitatibus corporis, sed continuitas intelligitur quod non interveniat mortale peccatum impediens ipsius effectum et opus bonum, et ideo subditur : *Ut digni habeamini fugere*, id est cavere salubriter, *ista omnia, quæ futura sunt, et stare securi in iudicio ante Filium hominis*, sedentis scilicet ad iudicandum, id est coram Christo in forma humana iudicante, quia illi qui tunc invenientur sine peccato mortali, erunt salvi. Hæc est autem summa beatitudinis, ut dicit *Glossa*, scilicet in præsentia Iudicis securum consistere. Mali autem cadent ante eum, ita quod amplius non re-surgent, quia pœnam quamlibet mallent sustinere, quam ipsum videre. Ubi *Augustinus* : « Hæc intelligitur illa fuga, quæ non debet fieri in hieme, vel in sabbato. Ad hiemem pertinent curæ hujus vitæ, quæ tristes sunt velut hiems; ad sabbatum vero crapula et ebrietas, quæ carnali lætitia luxuriaque cor submergunt atque obruunt, quod malum sabbati nomine signatur, quia illo die Judæi deliciis affluunt, dum spirituale sabbatum ignorant. » Et secundum *Hieronymum*, omni tempore opus est vigilia mentis ante mortem corporis, ut in præsentia summi Iudicis consistamus. Hoc enim est nostra beatitudo. Ubi *Beda* : « Qui ante Filium hominis stare, eique, juxta Apocalypsim Joannis, die noctuque in templo ejus servire desiderat, nec ab ejus aspectibus in ignem æternum maledictus abjici; non solum ab illecebris secularibus castigari, sed et orare et vigilare, et hoc non quibusdam diebus, sed omni tempore facere debet. Juxta quod Psalmista ait : *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*; sic namque merebitur habitare in domo Domini, et in seculum seculi laudare illum : » hæc *Beda*. Cur autem monuit ut vigilemus et solliciti simus, declarat protinus, cum subdit : *Nescitis enim quando tempus sit*, scilicet iudicii, sive mortis propriæ.

8 QUO SENSU CHRISTUS DIXIT SE NESCI-

RE DIEM JUDICII. — Et, quia dixerat Dominus adventum, et regnum suum prope esse, ne discipuli aestimarent quod ex signis prædictis posset dies et hora sciri determinate, subjungit : *De die autem illo vel hora*, scilicet quando ad judicium veniet, *nemo* in Ecclesia, id est nullus hominum *scit* determinate, *neque Angeli cælorum* sciunt, quia non est de pertinentibus ad beatitudinem, *neque Filius* scit, *nisi solus Pater*. Secundum plures doctores intelligendum est quod homo, vel Angelus, nec sibi, nec aliis scit diem judicii, sed Filius in Patre scit sibi, quamvis aliis nesciat, id est nullum scire faciat. Pater autem solus scire dicitur, quia solus facit Filium scire. Nota quidem est hæc regula loquendi, ut ibi : *Tentat vos Deus ut sciatis*, id est scire vos faciat, *utrum diligatis eum* ; et ibi : *Nunc cognovi quod times Deum*, id est nunc feci, ut cognosceres. Ut enim dicitur dies lætus, quia lætos facit, et frigus pigrum, quia pigros reddit ; sic dicitur Filius nescire, vel scire nobis quibus missus est, quæ scire vel nescire nos facit ; scit itaque in se, et sibi, non nobis. Unde per hoc quod dicitur : *Nisi solus Pater*, a quo fons omnis cognitionis est, non excluditur Filius, vel Spiritus Sanctus qui in eodem fonte habitant, sed magis includantur, quia una est trium personarum notitia. Sicut ergo principium mundi hujus a solo Deo fuit præcognitum, quia mundus immediate ab ipso factus est ; ita et finis mundi soli Deo est cognitus, et homini-Christo, cui a Deo fuit revelatus, quia ad eum pertinet judicare de omnibus.

9 CUR NOBIS VULT HANC DIEM ESSE CELATAM ? — Nobis autem hoc vult esse celatum, quia, secundum *Hieronymum*, non expedit nobis, imo nec expediebat Apo-tolis scire diem et horam illam judicii, ne pigriores simus, sed semper incerti de temporibus futuris, et de adventu Judicis, sic quotidie vivamus cum timore, et semper vigilemus solliciti, quasi in proximo, et altera die judicandi simus, ac pendulæ expectationis incerto, semper eum credamus futurum, quem

ignoramus quando venturus sit. Signa quidem appropinquationis adventus ejus scire possumus et debemus, sed diem præcisum nescimus. Ubi *Chrysostomus* : « Ecce senectutis signa cognoscimus, diem autem ultimum mundi ignoramus ; sic et labentis seculi signa scimus, finem ejus non agnoscimus. Sicut enim quando videmus hominem senem, scimus quia prope moriturus est, quando autem, nescimus ; sic et cum mundum perturbatum videmus, casurum cognoscimus, diem autem ignoramus. » Ubi et *Augustinus* : « Finis quidem seculorum est ætas sexta mundi, videlicet ab adventu Domini usque in finem seculi. Senectus vero tantum temporis solet tenere, quantum omnes ætates ceteræ. Nam cum anno sexagesimo senectus dicatur incipere, et hominis vita possit usque ad annos centum viginti pervenire, manifestum est solam senectutem tam longam quam omnes ætates priores esse posse ; frustra igitur annos qui remanent huic seculo conaremur diffinire, omnium enim de hac re calculantium digitos et peritiam numerandi resolvit, et quiescere jubet, qui ait : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate* : » hæc *Augustinus*. Non est quippe nostrum nosse tempora ultra quam revelatur, vel traditur per Scripturas, quia hoc est præsumptionis. Sed secundum Scripturas nosse est eruditionis, quamvis ergo revelatum forte fuit alicui tempus adventus Antichristi, non tamen sequitur ut sciat de die judicii. Nescitur enim quanto interstitio post Antichristum futurum sit judicium. Quia licet scriptum sit quod quadraginta dies dabuntur Sanctis ad pœnitendum post Antichristum, nescitur tamen utrum statim post illos dies quadraginta futurum sit judicium. Creditur tamen quod nocte resurrectionis Dominicæ erit generalis resurrectio, scilicet in nocte Paschæ. Ideo, secundum *Isidorum*, in primitiva Ecclesia fideles tota nocte illa vigilabant, quasi Judicem expectantes. Quo autem anno dies iste venturus sit, penitus ignoramus. Istud vero quod hic ad litteram expo-

nitur de die iudicii generalis, moraliter potest intelligi de die iudicii particularis, qui est dies mortis cujuslibet hominis; diem enim mortis suæ nulus scit, nisi Deus sibi revelaverit, et

ideo est nobis vigilandum de hac die, sicut de illa sollicite cogitandum, quia qualis quisque exierit de hoc mundo, talis præsentabitur etiam in futuro iudicio.

ORATIO

Domine Jesu Christe, veni ad me in nubibus pœnitentiæ, et cor meum in pluviam lacrymarum resolve; ejice in potestate vitiorum dæmonia, et majestate in me regna. Fac me, o nostra Redemptio, ad te respicere interioribus oculis, et levare caput mentis; da mihi videre ficulneam, sentire scilicet tuæ caritatis dulcedinem, ut omnium virtutum arbores producant in me fructum honorum operum; et mihi prope sit æstas regni cœlorum. Præsta mihi cavere omnia vitia, et vigilare in oratione continua, ut merear mala ventura fugere, et in iudicio ante te securus stare. Amen.

CAPUT XLV

DE DIE DOMINI JUXTA EXEMPLUM NOE VEL LOTH SUBITO VENTURO, AC DE UNO ASSUMPTO ET ALIO RELICTO.

Matthæi cap. XXIV et Lucæ cap. XVII.

1 SIMILITUDO DE TEMPORIBUS NOE SUMPTA. — Post hæc declarat incertitudinem diei Domini, introducens terrorem insperati diluvii, et hortans ut vigilemus, et nos præparemus bene operando, ne dies Domini inveniatur nos imparatos. In hanc autem comparisonem temporis iudicii, et ipsius diluvii, implicantur duo iudicia generalia: unum quod præcessit, scilicet per aquam in diluvio; aliud quod futurum est, scilicet per ignem in generali incendio. Ponitur ergo comparatio, quantum ad incertitudinem utriusque, quoad tempus determinatum, et etiam quoad incredulitatem multorum carnalium. *Sicut autem in diebus Noe, eo fabricante arcam, et prædicante diluvium futurum, ita erit et adventus Filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluvium homines comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, id est gulæ, et ebrietati, ac luxuriæ dediti, et sine timore lascivientes securi; et*

eis credere nolentibus, ac vanitatibus vacantibus, et nihil timentibus, subito venit diluvium, quod submersit et perdidit omnes, præter Noe et cum eo in arca existentes; secundum hæc erit qua die Filius hominis revelabitur, id est sic et circa diem iudicii hominibus vacantibus voluptatibus, et vanitatibus, ac in securitate existentibus, et de nullo timentibus, adventus Christi subito et inopinate veniet; et omnes quos reperiet extra arcam, id est extra Ecclesiam, perdet et condemnabit; sed in Ecclesia per fidem et operationem existentes custodiet et salvabit. « Non hic, ut dicit Beda, conjugia, vel alimenta damnantur; sed immoderatus licitorum usus arguitur. Neque enim quia hæc agebant, sed quia his se totos dedendo Dei iudicia contemnebant, aqua perierunt: » hæc Beda. Interitus quidem illorum erat subitanens, non quia ante minime nuntiatus; sed quia a nullo creditus. Unde Maxi-

mus Episcopus : « Noe, etsi tacebat voce, opere loquebatur; si et lingua silebat, fabricatione clamabat. Nam utique, cum operaretur opus novum, et nulli aliquando compertum, admonebat cunctos novis periculis nova tabernacula præparari; loquebatur ergo opere, et dicebat illud evangelicum Domini dictum : *Si mihi non vultis credere, operibus credite* : » hæc *Maximus*. Sed perversi homines arcam in tot annis constructam videntes, sine dolore lætabantur, nihil futurorum prævidentes, et judicia Dei contemnebant, non evigilantes, sed in malitiis dormitantes; et subito a diluvio absorpti sunt et repentinus interitus tulit omnes in magna securitate existentes, et nihil timentes. Sic, Domino fabricante arcam Ecclesiæ, extra quam non est salus, prædicatur adventus Domini ad iudicium inopinatus. Multi quoque hoc tempore pœnitentiam agentes, et exempla pœnitentiæ aliis ostendentes, etsi tacent voce, tamen cum Noe loquuntur opere, dicentes : Si nobis non creditis, vel operibus credite. Sed reprobi contemnentes lasciviunt, et in die qua non putant veniet Dominus, et perdet eos. Et cum dicent pax et securitas, quasi securi existentes, et de nullo timentes, repentinus superveniet eis interitus, et non effugient tribulationem imminentem. Ubi ait *Beda* : « Mystice autem, Noe arcam ædificat, cum Dominus Ecclesiam de viris fidelibus, quasi lignis levigatis adunando construit; quam perfecte consummatam ingreditur, cum hanc in die iudicii præsencia suæ visionis æternus habitator illustrat. Sed cum area ædificatur, iniqui luxuriuntur; cum vero intratur intereunt, quia qui Sanctis hic certantibus insultant, eis illic coronatis æterna damnatione plectentur : » hæc *Beda*. Sic multi de morte sua non cogitant, quamvis certitudinaliter sint morituri; et frequenter venit mors, quando nullum timetur periculum, subitus enim erit adventus Filii hominis ad iudicium generale, vel particulare venientis. Unde *Chrysostomus* : « Et quid mirum, si perituum mundum audiunt,

et non credunt? Ecce morituros se esse quotidie audiunt homines, quoties mortuos alios vident, et tamen non credunt se morituros. Si enim crederent se morituros, non facerent ea pro quibus moriuntur morte digna. Si ergo illud quod quotidie fieri vident in aliis, in se futurum esse non credunt, quomodo illud credent futurum, quod adhuc numquam factum est? » hæc *Chrysostomus*.

2 SIMILITUDO DE TEMPORIBUS LOTH SUMPTA. — Hoc idem etiam ostendit ex similitudine facti in diebus Loth. Similiter enim sicut tunc factum est, scilicet quod impii igne et sulphure perierunt; sic impii in die adventus Christi peribunt. Quia homines illius temporis *edebant et bibebant*, ecce peccatum voluptatis; *emebant et vendebant*, ecce peccatum cupiditatis; *plantabant et ædificabant*, ecce peccatum nimie securitatis, et in securitate erant usque in diem vindictæ. *Qua die enim exiit Loth a Sodomis*, Dominus *pluit ignem*, contra immoderatum ardorem, et *sulphur*, contra foetorem, *de cælo*, scilicet aereo, et omnes illos, et cum eis adjacentes civitates *perdidit*. Ubi *Beda* : « Prætermisso Dominus illo maximo et infando Sodomorum scelere, sola ea quæ vel levia, vel nulla putari poterant delicta commemorat; ut intelligas illicita qua pœna feriantur, si licita et ea sine quibus hæc vita non ducitur, immoderatus acta, igne et sulphure puniuntur : » hæc *Beda*. Secundum hæc, vel sic erit quando, vel *qua die Filius hominis revelabitur*, qui modo occultatur, scilicet in adventu suo futuro, erunt homines in securitate, nihil timentes de futuro iudicio, usque ad tempus illud, quo Christus in humanitate gloriosa videbitur veniens ad iudicium; veniet enim quando homines non advertent periculum. Secundum *Chrysostomum*, hoc totum dixit, ostendens qualiter repente veniet et inopinate, et pluribus lascivientibus, et sine sollicitudine existentibus. Ubi *Beda* : « Palchre dicit, *revelabitur*, quia, qui interim non apparens omnia videt, tunc apparens omnia iudicabit; apparebit autem

judicaturus eo maximo tempore, quo cunctos iudiciorum ejus oblitos, huic seculo conspexerit esse munitos, quia licet mundi terminus olim præfinito sit venturus in tempore; frigescente tamen circa finem caritate multorum, tanta crebrescet homini generis iniquitas, ut merito debeat cum ipso, quem inhabitat, orbe deleri. Nam et nunc quidem innumeros adeo commensationi et ebrietati, emptioni et venditioni, ceterisque mundi rebus inhærere videmus, ut palam districti Judicis iram eos provocare non lateat. Sed tamen quod sine gravi mœrore sapiens quisque saltem cogitare non valet, pejora jam jamque superventura formidamus, quod enim de una quondam peccatrice gente delenda dictum est : *Necum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum*, de tota procul dubio pravorum massa damnanda constat esse sentiendum. » — Mystice, secundum eundem *Bedam*, Loth, qui interpretatur *declinans*, est populus electorum, qui dum in Sodomis, id est inter reprobos ut advena moratur, quantum valet eorum scelera declinat. Exeunte autem Loth de Sodomâ, perit, quia, secundum *Chrysostomum*, quamdiu sunt homines fideles, stat iste mundus, et cum Sancti de mundo deficiunt, est utique casurus; sic etiam, egredientibus Israelitis de Ægypto, exterminatus est Ægyptus. Hæc igitur prædicta audientes timeamus actus nostros et ab otio ac lasciviis amolo abstinentes, et de præteritis pœnitentiam agentes, ad illam diem Domini nos sine cessatione præparemus.

3 DE UNO ASSUMENDO ET ALTERO RELINQUENDO. — Deinde, post incertitudinem temporis judicii, ostendit incertitudinem salutis judicandorum, ne quis de suo statu præsumat, vel se clevet, quia in omni statu erunt aliqui electi, et aliqui reprobi. *Tunc enim in illa nocte tribulationis*, quia Antichristus hora tenebrarum est, et similiter est in nocte mortis, *duo erunt in agro*, id est in agricultura prælationis, qui præsunt Ecclesiis, et operantur in Ecclesiæ ministerio tam-

quam in agro Dei, ut surgat et proficiat messis hujus agri Domini : *unus assumetur* scilicet ad gloriam, ut prælatus bonus et utilis; *et unus relinquetur*, ad pœnam, scilicet prælatus malus et inutilis. Item, *duæ erunt molentes in mola* id est in exercitio actionis, quæ in modum molaræ volvitur sollicitudinibus, et pertinet ad populos qui seminarum nomine designantur, quia tamquam infirmi a præpositis reguntur : *una assumetur* ad gloriam, scilicet justus, *et una relinquetur* ad pœnam, scilicet injustus. Item, *in illa nocte erunt duo in lecto uno*, id est in quiete contemplationis, qui otium et quietem eligunt, et neque negotiis ecclesiasticis, neque secularibus occupati, sed velut ad hæc infirmi secedunt ad otium et quieti esse diligunt, non se magnis actionibus committentes, et quodam modo in stratu infirmitatis Deum rogantes, *unus*, scilicet bonus; *assumetur* ad salutem; *et alter*, scilicet malus, relinquetur ad damnationem. In quolibet ergo istorum statuum ostenditur aliquos esse electos, et aliquos reprobos; in quolibet enim sunt boni et mali. Quia, secundum *Augustinum*, in omni conditione, et gradu optimis mixta sunt pessima. Et qui boni fuerint assumuntur ad gaudia æterna ubi et Christus, quia *ubi fuerit corpus*, id est Dominus in corpore, scilicet Christus, qui est homo corporeus, et ideo aquilarum, id est animarum sanctarum præda, *ibi congregabuntur et aquilæ*, spirituales in corpore, scilicet Sancti et electi, qui ejus Passionem humilitatemque imitando, tamquam de ejus carne saturantur, quorum per resurrectionem, *renovabitur ut aquilæ juvenus*; mali vero cum diabolo ad pœnam æternam relinquentur. Et ideo, ut dicitur in Osea : *Consolutio abscondita est ab oculis meis, quoniam ipse inter fratres dividet*. Cum ergo dicitur quod de agro, et de mola, et de lecto, unus assumetur, et alter relinquetur, non de duobus hominibus dictum est, sed de duobus generibus affectionum. Nec alia videntur esse genera hominum, quibus constat Ec-

clesia, quam ista tria habentia binas differentias, propter assumptionem et relictionem. Unde ait *Chrysostomus* : « Quando justi quidem assumuntur, peccatores autem relinquuntur, omnes justi in uno homine figurantur, et omnes peccatores in uno. Vident unusquisque qualis sit modo, et talem se faciat quod debeat assumi, et non relinqui; boni enim tantum assumuntur, mali vero relinquuntur. » Hi autem tres ordines, quoad salvandos, significantur per tres viros qui salvaverunt animas suas, et quos solos liberandos Ezechiel Propheta prænuntiat, scilicet : Noe, qui significat statum praelatorum, per quos Ecclesia regitur, sicut per illum in aquis arca gubernata est, quæ figuram Ecclesiæ gestabat; et Job, per quem significatur status activorum, qui uxorem, atque filios, et amplas terrenarum copias habuit, et curam domus propriæ exercuit; et Daniel vir desideriorum, per quem significatur status contemplativorum, qui nuptias contempsit, et cœlitam vitam elegit, et in aula regia abstinentiæ deditus fuit. De clericis vero et de monachis, qui negotia secularia, et causas civiles tractant dubitari potest, sub quo horum trium statuum comprehendendi possint et debeant.

4 VIGILANTIA PRÆCIPITUR DILATIOQUE BONI OPERIS VITUPERATUR. — Et, quia, ut dictum est supra, incerta est dies Domini, et de die illa nemo hominum scit, et, ut jam visum est, incertitudo est etiam salutis in quocumque statu quis fuerit; ideo ex præmissis concludit Dominus, ne torpeamus in peccatis dormitando, sed solliciti simus et vigilemus contra mortis incertitudinem, bonis operibus jugiter insistendo, dicens: *Vigilate ergo*, et semper in sollicitudine estote, *quia nescitis qua hora*: vel in mane pueritiæ, vel in tertia juventutis, vel in sexta senectutis, vel in sero senii, *Dominus vester venturus sit*, ad iudicium particulare, in cuiuslibet morte, sive ad iudicium generale in resurrectione; ne cum venerit subito et ex insperato, dormientes nos inveniat et imparatos. Unde legitur in Ecclesiastico: *Nescit homo*

finem suam; sed sicut pisces capiuntur hamo, et sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines in tempore malo. Unde *Bernardus*: « Nihil morte certius, et nihil hora mortis incertius. Nam nescimus quomodo, aut quando, aut ubi moriemur, quoniam mors ubique expectat nos. Idcirco debemus esse parati; ut cum corpus reverteretur ad terram, de qua sumptum est, spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. » Unde et *Gregorius*: « Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Quia enim adhuc hodie licet bene agere scimus; utrum eras liceat, ignoramus. » Unde etiam ait *Chrysostomus*: « Qua ratione ab unoquoque homine absconditus est dies mortis ipsius? Videlicet ut semper beneficiat, semper mortem suam sperans; eadem ratione et ab omnibus hominibus absconditus est dies adventus Christi, videlicet ut non una generatio salvetur sciens adventum ejus, sed omnes, dum in singulis quibusque generationibus adventus ejus speratur: » hæc *Chrysostomus*.

5 QUISQUE DEBET TIMERE MORTIS HORAM, ET SEMETIPSUM HIC JUDICARE. — Quia ergo tempus iudicii, et etiam mortis est incertum, ideo debemus semper esse parati ad ipsum expectandum; et semper esse in continua sollicitudine, ne improvisi inveniamur in morte. Unde *Bernardus* contra negligentes se parare: « Miser, quare omni hora te non disponis? Cogita te mortuum, quem seīs de necessitate moriturum; distingue qualiter oculi vertentur in capite, venæ rumpentur in corpore, et cor scindetur dolore: » hæc *Bernardus*. Habeamus igitur in memoria: quia modus fallax, vita brevis, finis dubius, exitus horribilis, Iudex terribilis, pœna interminabilis; et hæc semper nos terreant, et ad vigilandum inducant. Unde *Basiliius*: « Semper ante oculos tuos versetur ultimus dies. Cum diluculo surrexeris, ne ad vesperam te confidas pervenire. Et cum quies ens lectulo membra tua composueris, de lucis non confidas adventu; et facillime poteris refrenari ab omnibus vitiis. Semper cor tuum cœlestia pro-

missa meditetur, ut ipsa te ad virtutis viam provocent. Esto nunc talis in operibus tuis, qualem te vis futurum postmodum: » hæc *Basilius*. Hæc itaque scientes, et illam diem semper suspectam habentes, faciamus nunc de nobisipsis iudicium, præoccupando faciem Domini in confessione et iustitia; perficiendo dignos fructus pœnitentiæ, ut Deum nobis propitium inveniamus et benignum. Unde ait *Bernardus*: « *Si nosmetipsos dijudicemus, non utique iudicemur*, dicit Apostolus. Bonum iudicium quod me ab illo districto divinoque iudicio subducit et abscondit! Prorsus horreo incidere in manus Dei viventis; volo vultui iræ iudicatus præsentari, non iudicandus. Quid ergo faciam? Iudicabo mala mea, iudicabo et bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lacrymis punire jejuniis, ceterisque sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, et juxta præceptum Domini servum inutilem me reputabo, qui quod facere debui tantum feci; scrutabor ego vias meas, et studia mea, quo is qui scruta-

turus est Jerusalem in lucernis, nihil inscrutatum in me, sive indiscussum inveniat. Neque enim iudicaturus est bis in idipsum. Unde *Chrysostomus*: « In propriis peccatis non erubescamus homines; sed timeamus, ut oportet, Deum, qui et nunc videt quæ fiunt, et tunc punit eos qui non pœnitentiam hic agunt. Qui enim verecundiam hominum inspicit nunc solum, Deo autem inspiciente, non verecundatur agere aliquod inconveniens, neque vult pœnitere et transmutari; in illo die, universo orbe terrarum considerante, exemplificatur Omnia enim ut in imagine tunc stabunt secundum oculos nostros, ut per se condemnatus unusquisque sit. De reliquo igitur, si non vult quis divulgari quæ sua sunt in illa die, sanet jam vulnera; instat enim de reliquo noxarum tempus. Simus semper parati, non semper horum potestatem habebimus. Quocirca, hic pœniteamus, ut ita propitium Deum inveniamus secundum futuram diem, et multa potiamur ejus clementia: » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi incertitudinem diei adventus tui vigilando et bene operando prævenire, ne voluptatibus et vanitatibus vacans, subito imparatus inveniar in illa die. Præsta mihi, ut tunc inter electos tuos merear tua gratia connumerari, et cum ipsis ad gaudia æterna misericorditer assumi; et sic cum eisdem electis et Sanctis tuis, quorum per resurrectionem *renovabitur ut aquilæ juvenus*, ego, te miserante, ubi tu in corpore glorioso es congregatus, de tua satiari merear visione, et exsultans te jugiter laudare sine fine. Amen.

CAPUT XLVI

DE VIGILIA PATRISFAMILIAS CUSTODIENTIS CONTRA FUREM
DOMUM SUAM.

Matthæi cap. XXIV et Marci cap. XIII.

1 PER SIMILITUDINEM PATRISFAMILIAS | ET VIGILANTIÆ NECESSITAS. — Deinde, declaratur horæ ultimæ incertitudo | probat per exemplum, quod est vi-

gilandum. Magis enim vigilandum est pro æternis, quam pro temporalibus; sed pater familias hora suspecta de adventu furis vigilaret pro corporalibus; ergo et nos omni hora, quia omnis hora est suspecta, debemus vigilare pro spiritualibus, et semper esse solliciti, ut in morte inveniamur parati. Si ergo pater familias sollicitus est de domo custodienda, multo fortius nos debemus esse solliciti de vita æterna, ne perdamus eam; quod erit, si inveniamur per gratiæ carentiam. Secundum *Chrysostomum*, confundit hic desides, quia non tantum studium faciunt pro anima, quantum alii pro pecunia, qui fures expectant ne perdant; illi enim vigilant ut resistent furi, hi autem non vigilant ut inveniantur parati. Exponitur autem hæc similitudo, secundum *Chrysostomum*, dupliciter. Primo modo vocat furem, diabolum; domum, mentem, quam si intraverit per negligentiam janitoris rationis, spoliatur domum illam vestimentis justitiæ, auro sapientiæ, et argento innocentiae. Domum ergo suam quis sinit perfodi, cum suggestionibus diaboli consentiens virtutibus spoliatur, viribus læditur. Secundum hanc viam notantur tria de patrefamilias, videlicet: scire, vigilare et non sinere. Debet ergo scire insidias furis, id est cognoscere prudenter; vigilare ad sui custodiam, id est cavere solerter; non sinere, id est resistere fortiter, ne perfodiatur domus fossorio diaboli, qui: primo percutit suggestionem, secundo fodit delectationem, tertio perdit consensu; primum vix potest caveri, secundum, magis, tertium maxime. Alio modo exponendo hanc parabolam, vocat: furem, mortis diem, quia occulte, sicut fur; domum, corpus; januam, os et aures; fenestras, oculos. Et est sensus: *Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret*, id est mors quæ fur dicitur, et merito: vel propter improvisum adventum, et occultum introitum, vel propter scrutinium, vel propter spoliationem rerum omnium, *vigilaret utique* ne moreretur in peccato et culpa: quia mors peccatorum pessima est;

et non sineret perfodi domum suam, id est cum violentia animam a corpore extrahi, sed sponte exire. Unde ait *Chrysostomus*: « Quoniam animæ peccatrices in corpore quasi in proprio domicilio delectantur, veniens cum sententia Dei, Angelus mortis perfodit corpus, et animam violentè avellit ab eo. Animæ autem justæ, quæ non delectantur in corpore, sed quasi in exilio ibi sunt, veniente sententia, non perfodiuntur nolentes, sed vocantur gaudentes. » Unde et *Gregorius*: « Nesciente patrefamilias, fur domum perfodit, quia, dum a sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens carnis nostræ habitaculum irrumpit, et eum quem dominum domus dormientem invenerit, necat, quia dum ventura damna spiritus minime prævidet, hunc mors ad supplicium nescientem trahit. Furi autem resisteret, si vigilaret, quia adventum Judicis, qui occulte animas rapit, præcavens, ei pœnitendo occurreret, ne impœnitens periret. » Et iterum: « Horam vero ultimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut possit semper esse suspecta, ut dum illam prævidere minime possumus, ad illam sine intermissione præparemur: hæc *Gregorius*. Deinde concludit ex prædictis, et admonet nos ut parati simus, quia si tanta adhibetur diligentia pro custodia rei parvæ, multo magis adhiberi debet pro custodia animæ. Unde dicit: *Ideo et vos estote parati*, sine macula cordis, oris et operis, *quia quia nescitis hora*, id est insperate, *Filius hominis venturus est*, ad iudicium particulare, in morte, vel ad iudicium generale, in mundi fine. Igitur, quia nescimus diem, vel horam illam unam, quando occulte et furtim venturus sit Dominus, vigilemus non una die, vel una hora, sed semper, omnibus diebus et horis, quasi semper sit venturus, ne in illa die et hora dormientes et imparati inveniamur. O quam felix qui novissima providet, qui sibi a peccatis cavet, qui seipsum non negligit, qui se omni tempore ad mortem præparat et disponit, ut quandocumque mors venerit, para-

tum eum inveniatur, gaudenterque ipsum recipiat, quasi qui liberatoris sui adventum desideratum expectet, dicens cum Apostolo : *Cupio dissolvi, et esse cum Christo !*

2 QUISNAM PRO QUOCUMQUE NOVISSIMUS DIES ? — Deinde, generaliter subiungit : *Quod autem vobis dico, omnibus* scilicet præsensibus et futuris, tam rectoribus Ecclesiæ quam subditis, *dico : Vigilate*, per sollicitudinem, quam sibi quilibet impendere debet, ut commune omnium præceptum novissimi per primos audiant. Ubi ostendit Dominus quod non loquebatur tantum discipulis, sed pro omnibus fidelibus præsensibus et futuris. Quamvis enim dies ille non omnes inventurus sit in hac vita, tamen ad omnes quodammodo pertinet, videlicet, quia tunc unicuique dies ille veniet, cum venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis illo die iudicandus est. Talis enim præsentabitur iudicio, scilicet in parte electorum vel damnatorum, qualis invenietur in morte, quantum ad gratiam et meritum, vel culpam et demeritum. In quocumque statu quemque invenerit suus novissimus dies, in eo comprehendet eum mundi novissimus dies ; quoniam qualis in die isto quisque capitur et moritur, talis in die illo præsentabitur et iudicabitur. Unde *Augustinus* : « Nemo quærat novissimum diem, quando futurus sit. Sic vigilemus omnes bene vivendo, ne novissimus dies ejuscumque nostrum inveniat nos imparatos, et qualis quisque hinc exierit suo novissimo die, talis inveniat in novissimo seculi die ; et ideo vigilare debet animo omnis Christianus, ne imparatum eum inveniat Domini adventus. Imparatum autem inveniet dies ille, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies. Ubi inveniemur, ibi iudicabimur : » hæc *Augustinus*. Qualem ergo Dominus in morte quemque invenerit, tamen illo die iudicabit, qui etiam in morte iudicium suum cognoscit. Unusquisque enim Christianus in morte Christum videbit, et tunc cognoscet, an de electis vel damnatis sit. Unde *Lotharius*, qui postmodum *Innocentius*

III est dictus, in libro : De miseria conditionis humanæ, sic a. t. : « Videat ergo tam bonus quam malus antequam anima egrediatur a corpore, Christum in cruce positum. Malus videt Christum ad erubescendum et confusionem, ut erubescat se non esse redemptum sanguine Christi, sua culpa exigente ; unde de malis dicitur : *Aspicient ad me, quem confixerunt*, quod intelligitur de adventu Christi ad iudicium et de adventu ad diem mortis. Bonus vero videt ad exultationem ; unde et Christus de Joanne Evangelista ait : *Sic eum volo manere donec veniam*, etc., ad obitum ipsius. Quatuor ergo leguntur adventus Christi ad homines, duo feliciter visibiles, duo invisibiles : primus adventus visibilis fuit in infirmitate corporis, scilicet in carne, alius adventus visibilis erit in maiestate Dei, scilicet ad iudicium ; primus adventus invisibilis fit in mente iusti per gratiam, secundus adventus invisibilis est in obitu cuiusque fidelis, unde dicitur obitus, quia obviam venit Christus. Hos quatuor adventus repræsentat Ecclesia in quatuor Dominicis de adventu, non solum numero dierum, sed etiam ratione officiorum : » hæc *Innocentius III* Papa. *Eia ergo, Advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte ; et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exsilium ostende, benignum ! O clemens, o pia, o dulcis virgo Maria !*

3 QUISNAM FIDELIS DISPENSATOR A DOMINO REMUNERANDUS ? — Postquam ergo Dominus in communi nos ad indefessam vigilantiam curam admonuit, consequenter specialem rectoribus et principibus in expectatione et adventu suo sollicitudinem mandat, et quod vigilandum sit, ostendit per secundum exemplum de servo patrisfamilias, qui sollicitus est regere domum sibi commissam, non solum in præsentia Domini, sed etiam in absentia ejus, ut sic veniens Dominus eum remuneret ; si autem in contrariis actibus ipsum inveniat, æternaliter puniat. Unde dicit : *Quis putas est fidelis*, intentione, Domino

propter Dominum serviens, oves Christi non ad lucrum temporale, sed pro amore Christi pascens, *servus*, id est humilis affectione, non suam, sed Domini gloriam quærens, *et prudens*, in officii executione, qui subditorum capacitatem, vitam, et mores discutiat, *quem constituit Dominus*, qui scilicet sit vocatus a Deo, et ipse non se ingesserit, *super familiam suam*, regendam et pascendam; *ut det illis*, non subtrahat negligenter, pigritia, vel occasione alia, nec vendat simoniace nummo, scilicet cupiditatis terrenæ, vel laudis humanæ, *det*, inquam, *in tempore* opportuno, scilicet necessitatis et tribulationis, id est habita temporis opportunitate, non indiscrete, *tritici mensuram*, id est cibum animæ et corporis, scilicet divini verbi vel exempli, vel temporalis subsidii, electum ad usum hominum, et mensuratum pro qualitate auditorum et indigentium? Quod autem dicit quærendo: *Quis putas*, non est ignorantis, nec signat hæc interrogatio impossibilitatem perficiendæ virtutis, sed difficultatem, et rei raritatem, rarus est enim talis, et difficile est ista in uno invenire; non autem impossibile. Unde dicit *Theophilus*: « Sicut enim in dispensationibus facultatum, sive aliquis incautus sit licet fidelis domino existens, sive etiam prudens sit sed infidelis, dispereunt res domini; sic et in rebus divinis opus est fidelitate et prudentia. » Duo ergo, secundum *Chrysostomum*, expetit ab hujusmodi servo, scilicet: fidelitatem, ut nihil quod Domini sui est, sibi proprium furando faciat, aut vane consumat; et prudentiam, ut ad id quod oportet, et in tempore, quæ data sunt dispenset. Debet autem familiam Domini pascere magis quam se, et dare eis cibum triplicem prædictum, secundum mensuram et capacitatem singulorum, et hoc in tempore: quia prædicatio neque debet esse assidua, ne vilescat, neque nimis rara, ne subditi insolescant. Idem etiam panis esurienti quidem appetibilis est, satiato autem non multum utilis. Prælati ergo incumbit vigilare super se, et super gregem suum, et cuilibet

fideli pro modulo suo: *Beatus enim ille servus, quem Dominus ejus*, in suo adventu, et *cum venerit* in morte ipsius, quærens servitii rationem, *invenit sic facientem*, id est bona spiritualia et corporalia fideliter et prudenter, ac bene ministrantem, hoc est in actibus caritatis se exercentem, ac pro se et sibi commissis vigilantem, quia per talia meretur æternam beatitudinem. *Amen dico vobis quoniam super omnia bona sua*, id est, super omnia cœlestis regni gaudia, et in Dei gloriam ultra quam nihil melius est, *constituet eum*, quia in beatitudine æterna consequetur bonum infinitum, quod includit omnia bona; beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Bona quippe præsentia sunt particularia, sed bona cœlestia sunt communia et perfecta, quia nunc ex parte cognoscimus, et ex parte diligimus, sed tunc perfecte. Constituetur autem super omnia, non ut solus, sed ut præ ceteris possideat præmia et gaudia æterna, tum pro sua vita, tum pro suæ gregis custodia. Nam, secundum *Chrysostomum*, ex propriis meritis habebit auream, et ex aliorum acquisitione aureolam: primum, quia bene vixit; secundum, quia alios bene vivere docuit. Unde Apostolus: *Qui bene præsumt, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina*. Unde dicit *Augustinus*, quod apud Deum nihil beatius Episcopi, vel presbyteri, aut diaconi officio, si eo modo militetur, quo noster Imperator jubet. Iste servus, de quo hoc dicitur, est quilibet Christianus, qui est dispensator Domini sui, quod tripliciter intelligi potest: uno modo in dispensatione spiritualium, quod proprie pertinet ad prælatos; alio modo, in regimine temporalium, quod pertinet ad principes seculares et iudices; tertio modo, in bono usu gratiarum a Deo sibi collatarum, ut quando aliquis in quo ratio vires inferiores debito modo regit, vitam virtuose peragit, et hoc pertinet ad omnes. Cum ergo dicitur: *Quis putas est fidelis servus et prudens*, etc.? potest responderi: Hic est bonus

prælati, vel bonus princeps et iudex, vel etiam bonus simplex Christianus, quia, ut dicitur in Ecclesiastico : *Mandavit unicuique Deus de proximo suo* : scilicet, ut det illi cibum, id est auxilium, in tempore necessitatis, ad quod quilibet prædictorum tenetur. Unde ait *Chrysostomus* : « Hæc autem non de pecuniis dicta sunt solum ; sed et de sermone, et de virtute, et de pecuniis, et de omni dispensatione, quæ unicuique commissa est. Hæc et ad principes secularis aptabitur utique parabola. Unumquemque enim his quæ habet ad communem utilitatem uti oportet, et si sapientiam habuerit, et si principatum, et si divitias, et si aliquid aliud quodcumque, non ad nocumentum conservorum, neque in perditionem suipsius : » hæc *Chrysostomus*.

4 QUISNAM SERVUS MALUS A DOMINO PUNIENDUS? — Deinde, secundum eundem *Chrysostomum*, non solum ab honore quo munerat bonos, sed etiam a pœna qua minatur malis, erudit Dominus auditorem, cum subit : *Si autem servus*, id est homo *malus*, nihil cogitando de Domini adventu in morte vel iudicio, et promittendo sibi longam vitam, *dixerit in corde suo*, id est præsumpserit ; ac si in corde suo diceret : *Moram facit Dominus meus venire*, id est in iudicium, aut mors longe est a me, hoc quippe dicunt illi, qui non cogitant de morte ; et *cœperit*, quanto magis si perseveraverit, voluptatibus et illecebris, ac malis operibus et caritati contrariis, occupari, et *conserros suos*, quos fovere et defendere debuit, *percutere*, sicut injuriis lacescendo, vel pravo verbo et exemplo corrumpendo, et peccare faciendo, sicque cum securitate vixerit perverse ; *veniet Dominus servi illius mali*, scilicet in morte, ubi est iudicium particulare, vel in extremo examine, ubi erit iudicium generale, *in die qua non sperat, et hora qua ignorat..... De die illa enim et hora nullus hominum scit*. Et sic exprimit malorum prælatorum, qui in hoc servo intelliguntur, vitam et demeritum in sex, quæ sunt propria

eorum, scilicet : præsumptio, minorum oppressio, gastrimargia, luxuria, contemptus, atque negligentia. Veniet, inquam, *et dividet eum* separando animam a corpore in morte, et a consortio Sanctorum in examine ; *partemque ejus ponet* duplicem, scilicet corpus et animam, vel partem, id est retributionem, *cum hypocritis*, id est falsis Christianis in agro vel in mola, et in lecto derelictis, et cum infidelibus qui nec fidem habuerunt, separando eum a Beatis, et coniungendo eum damnatis. Et potius dicit, *cum hypocritis*, quam cum aïis, ut similitudo pœnæ respondeat similitudini culpæ : hypocrita enim aliud est, et aliud ostendit, sic qui in agro, vel in mola, seu in lecto erant, et idem facere, ac boni esse videbantur ; sed exitus diversæ voluntatis apparet, cum derelinquuntur et cum damnatis sociantur. Ecce malorum servorum remuneratio, scilicet æterna damnatio. Ubi ait *Chrysostomus* : « Dividet eum de consortio Christianorum, ut neque cum Sanctis glorificetur ; neque cum his qui mediocriter deliquerunt, mediocriter puniatur. Et junget eum hypocritis infidelibus, ut quorum imitatus est mores, ipsorum puniatur interitu. Quoniam sacerdos quemadmodum super omnem populum glorificatur, si benedixerit, non solum propter suam justitiam, sed et propter omnium, quia causa est ipse justitiæ universorum ; ita et peccans super omnes punitur, non solum propter suum peccatum, sed et propter omnium, quia ipse causa sit omnium ad peccandum : » hæc *Chrysostomus*. Deinde de pœna eorum subdit, dicens : *Illic erit fletus*, ex vehementia caloris, *et stridor dentium*, ex vehementia frigorum, juxta illud Job : *Maledicta pars ejus in terra ; ad calorem nivium transseat ab aquis nivium*. De hac pœna latius habes supra eadem feria tertia, de non habente vestem nuptialem. Attende ergo hæc, o serve male, et te emendare stude ; quia nunc est tempus emendationis et laboris, postea erit retributionis et mercedis, vel punitionis et vindictæ.

ORATIO

Domine Jesu Christe, da mihi incessabiliter diem transitus mei et diem judicii cogitare, ac novissima providere, ut vigilem sollicite pro spiritualibus et æternis, mihi cavendo a peccatis, et insistendo operibus bonis; meque ipsum non negligam, sed omni tempore ad mortem me præparem et disponam. Præsta, Domine, ut mihi quotidiano actu provideam et procurem consummationem, et ut tota vita mea talis sit in conversatione, ut liber merear esse in fine, teque in morte, vel judicio venientem gaudenter recipere, et tecum sine fine gaudere. Amen.

CAPUT XLVII

DE LUMBIS PRÆCINCTIS ET LUCERNIS ARDENTIBUS.

Lucæ cap. XII.

¹ QUID SINT LUMBI PRÆCINCTI ET LUCERNÆ ARDENTES? — Et, quia ad vigilandum multipliciter Dominus nos monuit, consequenter quædam ad vigilandum nos præparantia, seu ad vigilantes pertinentia, describit, monens, ut *sint lumbi* nostri, tam mentis quam carnis, *præcincti*, cingulo castitatis; *et sint lucernæ ardentes in manibus*, et operibus nostris. Lumbi mentis sunt: voluntas, seu affectus, et intellectus, ex quibus procedunt cogitationes malæ, et desideria prava. Lumbi vero carnis sunt, ex quibus prodeunt carnales concupiscentiæ et opera impudica; et utrique lumbi sunt præcingendi, id est coarctandi ab illicitis cogitationibus et operibus. Cinctorium primorum est divinæ Legis meditatio assidua, quæ fit per studium Sacræ Scripturæ; cinctorium secundorum est justitia, quæ fit per rigorem disciplinæ: et ita per primum fluxus cogitationum et desideriorum inutilium reprimatur in mente; per secundum fluxus concupiscentiarum carnalium et operum restringitur in carne. Lucernæ vero ardentes sunt doctrinæ claræ et lucidæ, et exempla bona ex caritate, quæ debent esse in manibus nostris, ut adimpleamus opere. Lucernæ ergo, per

honorum sermonum et operum evidentiam, ardentes autem, per æternæ caritatis fervorem, et lucentes, per sanctæ conversationis splendorem, sint in manibus nostris, id est in operibus bonis, sicut *Joannes erat lucerna ardens et lucens*. Ubi ait *Gregorius*: « Lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus; lucernas ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. » Ubi et *Fulgentius*: « Jubens Dominus, ut sint lumbi nostri præcincti, mandat ut mala desideria atque opera fugiamus; jubens, ut sint nostræ lucernæ ardentes, monet ut bona diligamus et faciamus. » Prius ergo præcinge lumbos, et tunc accende lucernam; prius, *declina a malo, et tunc fac bonum*; prius, *quiesce agere perverse, et tunc disce benefacere*. Nam, ut ait *Augustinus*, non nobis infert Deus bona sua, nisi mala aufert nostra; et in tantum illa crescunt, in quantum ista minuuntur; nec illa perficiuntur, nisi ista finiantur. Item, monet ut tamquam fideles et prudentes ac de nostra custodia solliciti et vigiles, Dominum a nuptiis in cælo per copulationem Angelorum factis revertentem, id est

adventum ejus ad judicium particulare in morte, vel generale in resurrectione, cum timore et amore expectemus; sicut antiqui Patres expectabant eum venturum in carnem. *Et vos ergo similes hominibus expectantibus dominum suum*, Christum judicem scilicet, *quando revertatur a nuptiis*, quem bene expectamus, dum ad ejus adventum in omnibus nosmetipsos præparamus.

2 RETRIBUTIO QUÆ MANET VIGILANTES ET DOMINO APERIENTES. — *Ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei*, id est aperiamus Christo et ipsum suscipere parati simus. Ubi *Gregorius*: « Ad nuptias quidem Dominus abiit, cum resurgens a mortuis, et ascendens in cælum supernam sibi Angelorum multitudinem novus homo copulavit. Qui tunc revertitur, cum nobis per judicium manifestatur. Venit quippe, cum ad judicium properat; pulsat vero cum jam per ægritudinis molestias mortem esse vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum timore suscipimus. Aperire etenim Judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, et videre eum, quem contempsisse se meminit, Judicem formidat. Qui autem de sua spe et operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus Judicem sustinet; et cum tempus propinquæ mortis agnoverit, de gloria resurrectionis hilarescit: » hæc *Gregorius*. Talis quippe potest dicere cum Apostolo: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo*. Qui ejusmodi est, omnibus hujus mundi felicibus est felicior, et regalibus regaliior. Unde *Anselmus*: « Hoc unum dico, omnibus hujus mundi præstare deliciis, honoribus, atque divitiis, si ob conscientiae serenitatem, fidei firmitatem, spei certitudinem mortem non timeamus. Quod ille poterit maxime experiri, qui aliquo tempore sub hac servitute suspirans, ad liberioris conscientiae auras evasit. Hæ sunt futuræ beatitudinis nostræ primitiæ salutares, ut morte superveniente, naturalem horrorem fides superet, spes temperet, conscientia pura repellat: » hæc *Anselmus*. Sed hoc solis perfectis conve-

nit; numquid ergo imperfecti, qui vitam habent in desiderio, et mortem in patientia, damnabuntur? Absit. Multi enim salvandi sunt in caritate imperfecta, qui scilicet ædificant lignum, fœnum, stipulam; et de corpore exire timent, propter cremabilia, quæ secum ferunt. Sed, quia Deum istis temporalibus, quibus adhærent, præponunt, de vita æterna certi sunt. Ast de his, licet sint salvandi, non loquitur hic, sed de perfectis qui vitam habent in patientia, et mortem in desiderio. Deinde, subjungit præmii et retributionis magnitudinem, quia vigilantibus promittit beatitudinem: *Beati enim servi illi*, in præsentī beatitudine spei, et in futuro beatitudine speciei, *quos cum venerit Dominus*, in eorum morte, vel in extremo examine, *invenerit vigilantes*, in statu gratiæ, et non dormientes, in statu culpæ! Ubi *Gregorius*: « Vigilat, qui ad aspectum veri luminis apertos mentis oculos tenet. Vigilat, qui a se corporis et negligentiae tenebras repellit: » hæc *Gregorius*. Sed veniens Dominus, quid vigilantibus servis exhibeat, audiamus. Nam, *amen dico vobis, quod præeignet se*, id est ad retributionem præparabit; *et faciet illos vigilantes discumbere*, id est in æterna quiete refoceri et quiescere, ut edant super mensam suam in regno suo; *et transiens*, id est, de judicio ad regnum rediens, *ministrabit illis*, quia suæ lucis illustratione et divinitatis contemplatione fideles satiabit; quem et enim in humanitate in judicio cernemus, etiam in divinitate post judicium videbimus. Ministrabit illis lac humanitatis et vinum deitatis, et manna dulcissimum, quod in cor hominis non ascendit. Faciet itaque illos discumbere, quasi fessos refocillans; et ministrabit illis spirituales delicias apponens. Unde *Dionysius Areopagita*: « Discubitum enim opinamur quietem a multis laboribus, et copiosam donationem omnium bonorum; hoc est enim quod Jesus tacit eos recumbere, dans eis perpetuam quietem, et distribuens eis bonorum multitudinem: » hæc *Dionysius*.

3 QUANDONAM PULSAT DOMINUS ET EI APERIMUS IN SENSU MORALI? — Moraliter, pulsat Dominus hominis animum, cum eum inducit ad melius propositum, cui confestim aperit, per bonum consensum, et sequentem effectum; et tali servo ministrat Dominus gratiam in præsenti, et gloriam in futuro. Delectatur quippe Dominus esse cum filiis hominum; ideo quærit ubi mansionem apud eos inveniat. Pulsat ergo ad ostia cordium multipliciter, ut si pro uno non aperietur ei, saltem pro altero: pulsat per doctorum verba, pulsat per bonorum exempla, pulsat per collata beneficia, pulsat per illata flagella, pulsat per promissiones præmiorum, pulsat per minas tormentorum, pulsat per passiones suas et Sanctorum. Quidam autem sunt qui pulsanti Domino respondere volunt; quidam humiliter respondent, sed tamen eum abire faciunt; quidam aperiunt, sed diu apud se quiescere eum non permittunt; quidam, licet aperiant et eum recipiant, tamen, supervenientibus aliis hospitibus, eum quasi pauperem ejiciunt, aut quia domus plena est utensilibus, et non invenit ubi caput reclinet; quidam autem Dominum pulsantem recipiunt, et alios hospites excludunt, et insuper ei delectabilem præparant mansionem ut a nullo inquietetur, et illi multa bona per talem hospitem consequuntur. — Primi sunt, qui ita sunt duri, ut ad nullam prædicationem, vel beneficium cor eorum valet aliquantulum molliori. — Secundi sunt, qui se peccatores quidem humiliter confitentur, sed adhuc non habent voluntatem deserendi peccata: — Tertijs sunt, qui in aliquo se emendant, et in aliquo non; et qui usuras et res alienas amplius accipere nolunt, sed acceptas refundere recusant. — Quarti sunt, qui pro tempore compunguntur vel se emendant, sed cito recidivant, ut faciunt qui, alijs hospitibus supervenientibus, pauperes hospites ejiciunt: hospites vero supervenientes sunt delectationes carnis, mundi et hujusmodi; varia utensilia sunt occupationes superfluæ, quæ cordis libertatem angustant, et Spiritum

Sanctum exstinguunt; sed, ut dicitur:

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

— Quinti et ultimi sunt, qui bona inchoant, et ad finem proficiendo perducunt; apud istos mansiones Dominus facit et eos valde diligit.

4 TRES VIGILIE IN SENSU LITTERALI ET MORALI. — In nocte ergo hujus seculi semper debemus vigilare, et contra hostes nostros solliciti esse et expectare Judicem, et Dominum omnibus hominibus, in qualibet ætate paratis lucem perpetuam ministraturum. Et ideo, si in prima vigilia et ætate, negligentes fuimus, nec sic desperare, et a bono opere cessare debemus. Nam longanimitatis suæ patientiam insinuans Dominus, subdit: *Et si venerit in secunda vigilia*, et ætate, *et si in tertia vigilia*, et ætate *venerit*, in morte, vel judicio, *et ita invenerit* eos, scilicet vigilantes, et in bono perseverantes, *beati sunt servi illi*, nunc in spe, et postea in re. Ubi ait *Gregorius*: « Prima vigilia primævum tempus est vitæ nostræ, id est pueritia; secunda, adolescentia vel juvenus; tertia autem senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam, et qui in secunda noluit, tertiæ vigiliæ remedia non omittat, ut qui converti in pueritia neglexit, saltem in tempore juventutis, vel in senectute respiscat. » Sed, ut ait idem *Gregorius*, nemo hanc longanimitatem Dei negligat, quia tanto districtiorem justitiam in judicio exiget, quanto longiorem patientiam ante judicium prorogavit. Unde *Alcuinus*: « Satis est alienus a fide, qui ad agendam poenitentiam tempus senectutis expectat; timendum est enim ne dum expectat misericordiam, incidat in judicium. Sed, heu! hodie homines florem juventutis in vanis consumunt, et faciem senectutis in agendo poenitentiam vix expendunt. » Unde et *Seneca* de talibus loquens, sic ait: « Quemadmodum ex amphora primum quod est sincerissimum effluit, gravissimum quoque turbidumque subsidet; sic in ætate nostra quod

est optimum in primo est, idque exhauriri in aliis potius patimur, ut nobis fœcem servemus. » Vigiliis hic vocat a similitudine excubantium in nocte; quia in hujus mundi nocte semper debemus solliciti lucem venturam, id est adventum Judicis, expectare, quia nescimus quando Dominus veniet, an mane, id est in juventute, an galli cantu, id est in virili ætate, an media nocte, id est in senectute, an sero, id est in senio. Et, quia in quolibet horum statuum aliqui moriuntur, et Domini adventus est nobis incertus, ideo in quolibet statu, et omnibus ætatibus vigilare debemus, et parati esse per justitiam ad recipiendum mortem, ut in morte Dominum venientem recipiamus per bonam voluntatem.

5 SCIENTIA CULPAM AGGRAVAT, NEC EXCUSAT IGNORANTIA AFFECTATA. — Et, ne quis confidat de status dignitate, aut de scientiæ claritate, si male servierit, subjungit quod, *ille servus*, ut non sit discretio in genere, *qui cognovit voluntatem Domini sui*, bonam, et ad implendum obligantem : *et non se præparavit*, ad bonum, *et non fecit secundum voluntatem ejus*, ipsam in opere adimplendo, et etiam in opere potissimo, ac magis beneplacito Domino; plagis *vapulabit*, id est punietur, *multis*, quia peccavit in multis, et quia contempsit non faciendo quod faciendum sciebat. Talis enim non ex ignorantia, sed ex certa scientia peccat, et scienter peccans magis Dominum contemnit, et plus offendit, ac vivus in infernum descendit. Ecce quod scientia aggravat culpam. Unde ait *Gregorius* : « Ubi donum majoris scientiæ, ibi transgressor majori subjacet culpæ. » Unde et *Chrysostomus* : « Levior culpa est veritatem non apprehendere, quam contemnere apprehensam. Non enim similiter in omnibus omnia judicantur, sed major cognitio fit majoris pœnæ occasio. » Unde sacerdos eadem peccans cum populo, multo graviora patietur. *Qui autem servus scilicet, non cognovit*, scilicet voluntatem Domini, sed scire potuit si negligens non fuisset, *et fecit*, peccata, *digna plagis*, et puni-

tionem, *vapulabit paucis*, et minus punietur, ceteris paribus, quam qui scienter peccat, et ex certa malitia; quoniam talis peccat ex ignorantia, quæ diminuit de peccato, nisi fuerit affectata, sicut cum aliquis vult ignorare illud quod tenetur facere vel vitare, ut licentius possit peccare : ex magna enim libidine peccandi provenit, cum aliquis vult illud ignorare, cujus scientia posset eum a peccato impedire, vel retrahere. Multi quidem æstimantes se minus vapulatu-ros, si nesciant quod operari debeant, avertunt aurem, ne verbum Dei, et veritatem audiant vel intelligant; sed cum possent scire, si studium vellent adhibere, non ut nescientes, sed ut contemptores judicarentur, quia ille solus non cognoscere dicendus est, qui apprehendere vult, sed non valet; de talibus personis legitur in Job, quod dixerunt Deo : *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus*. Unde ait *Beda* : « Multi hanc sententiam male intelligentes, nolunt scire quid faciant, et quasi minus se vapulatu-ros æstimant, si nesciant quid operari debuerant. Sed errant : aliud enim est nescisse, aliud est scire noluisse : nescit namque, qui apprehendere vult, et non valet; qui autem, ut nesciat, aurem a voce veritatis avertit, iste non nesciens, sed contemptor merito dicitur. » Unde et *Chrysostomus* : « Non est eis excusatio condemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inveniendi facilitas, si fuisset quærendi facultas, nam veritas, salus, et vita cognoscendum se magis debet quæri, quam quærere. » Unde etiam *Bernardus* : « Multa scienda nesciuntur : aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi, et quidem hujusmodi ignorantia non habet excusationem. » Et iterum : « Frustra sibi de infirmitate, vel de ignorantia blandiuntur, qui ut liberius peccent, libenter vel ignorant, vel infirmantur : » hæc *Bernardus*. Sed pauci per ignorantiam excusantur, quia, ut ait *Leo Papa*, intonante quotidie auribus nostris eloquio Dei, omnis homo quid divinæ justitiæ placeat, scire convin-

citur. Unde et *Beda* : « Nemo igitur ex eo quod dictum est, servum nescientem voluntatem Domini vapulare plagis paucis, interpretandum de remedio nesciendi præsumat, qui, ut alia taceam, ex eo ipso quod homo est, nec mala quæ caveat, nec bona potest ignorare quæ appetat. » Ut autem hic dicit *Glossa* : « Inter omnes pœnas miserrima est eorum, qui præter originale peccatum nullum addiderunt; minor postea eorum, qui ex ignorantia peccaverunt; postea eorum qui ex infirmitate, tamen scienter; postea eorum qui ex malitia. » Et nota, quod licet gravius sit peccare ex certa scientia, periculosius tamen est peccare ex ignorantia.

6 PLUS QUÆRITUR AB EO QUI PLUS ACCEPIT. — Deinde reddit causam jam dictorum, quia ab *omni cui multum datum est*, et cui plus commissum est de gratiis, multum exigetur et *quæretur ab eo* : in hoc tempore, ut non solum sibi, sed etiam aliis proficere conetur; et in die iudicii, quando de omnibus commissis, ratio exigetur; *et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo*. Quanto enim Dominus plura dona, et bona homini conferi; tanto magis, et majore contemptu Dominum offendit cum peccat, et ideo magis punietur, quia : *Potentes poten-*

ter tormenta patientur, et : Fortioribus fortior instat cruciatio. Et ergo merito cognoscens plus, et non cognoscens minus vapulabit, quia isti plus, illi minus est commissum : hoc specialiter potest intelligi de his quæ data sunt prælatis ad regimen aliorum, vel generaliter de his quæ data sunt unicuique ad regimen proprium; et hoc sive sint boni naturæ, sive fortunæ, sive gratiæ. Unde ait *Beda* : « Multum sæpe datur etiam quibusdam privatis, quibus etiam cognitio Dominicæ voluntatis, et exsequendi quæ cognoscunt facultas impeditur; multum autem commendatur illi, cui cum sua salute, Domini quoque gregis pascendi cura committitur, majori ergo gratia donatos, si deliquerint, major vindicta sequetur. » Unde et *Chrysostomus* : « Quanto enim majus aliquis beneficium accipit, tanto magis est obnoxius pœnæ ingratus existens, et neque honore melior effectus; propter hoc utique et divites pauperibus magis puniuntur, mali existentes, quoniam neque in copiositate facti sunt mansueti : » hæc *Chrysostomus*. Et non tantum reddemus rationem de his quæ accepimus, sed de his quæ accipere potuimus, si per nos non stetisset; quod intelligentes et desides valde terrere deberet.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui jussisti et lumbos restringere, et lucernas arden-tes tenere, tu ipse lumbos nostros præcinge, ut nulla nobis dominetur iniquitas, et ad nullum declinemus peccatum; lucernas nostras tu ipse fac ardere, ardentisque custodi, ut non refrigescat nostra caritas, sed semper ad tuam justitiam faciendam omnis nostra cogitatio, locutio, et operatio dirigatur. Fac me, Domine, vigilanter et sollicite adventum tuum expectare, ut lætus te suscipiens ad gaudia æterna valeam, te miserante, pervenire. Amen.

CAPUT XLVIII

DE DECEM VIRGINIBUS.

Matthæi cap. XXV.

1 UNIVERSITIAS JUDICANDORUM IN TRES STATUS DISTINGUITUR. — Postquam

Dominus ostendit quædam anteceden-
tia iudicium, et monuit ad vigi-

landam, consequenter describit ipsum iudicium. Et quia universitas iudicanda distinguitur in tres status, scilicet : activorum, contemplativorum et prælatorum, ideo tres ponit parabolas ad istas tres pertinentes.

2 PARABOLA DE DECEM VIRGINIBUS SPECIALITER AD CONTEMPLATIVOS SPECTANS. — Prima est de decem virginibus, et pertinet specialiter ad contemplativos, virginitas enim vitam contemplativam significat, quoniam castitas mentem a carnalibus elevat, et sic ad contemplationem veritatis disponit; numerus autem denarius universitatem contemplativorum significat, quia numeri solum usque ad decem procedunt; vel, decem propter operum Legis observantiam. Nihilominus tamen ad omne genus hominum potest hæc parabola referri : et primo circa vitam contemplantium, et consequenter etiam aliorum, ponitur meritum et demeritum; secundo, examinationis iudicium. Optat quippe Dominus ut nos, cum venerit, inveniat præparatos, et cum eo januam cœlestis regni intremus, et ne excludamur improvidentia fatuitatis, et nobis claudatur janua Sponsi cœlestis; unde vigilare oportet, quia nescimus quando Sponsus veniet. Et cur sit opus vigilare, docet, et ad hoc parabolam de decem virginibus inducit. *Simile erit regnum cœlorum*, id est præsens Ecclesia militans specialiter, quantum ad statum contemplantium, et nihilominus quantum ad statum aliorum, *decem virginibus*, scilicet continentibus. *Quinque autem ex eis erant fatuæ*, quia vanitati quinque sensuum servierunt, et opera sua bona de genere, non ad finem debitum ordinantes, propriam gloriam, et favorem, seu laudem hominum, vel quæstum principaliter in eis intenderunt; et *quinque prudentes*, quia veritati pro æternis servierunt, et opera sua bona ad finem debitum, scilicet ad gloriam Dei principaliter, et ad perfectionem sui, et ad ædificationem proximi consequenter, ordinaverunt.

3 HIS VIRGINIBUS SIMILIS ECCLESIA. — His recte Ecclesia similis perhibetur, quia in ea et boni religiose,

et mali superstitione conviventes permixtim continentur, qui per quinque prudentes, et per quinque fatuas virgines, per quinque partitam sensuum continentiam a carnis illecebris, et voluptatibus significantes, intelliguntur. Quicumque enim opera sua bona pro vana gloria, vel quæstu faciunt, fatui quidem sunt, etsi prudentes esse videantur. Inde enim et virgines dicuntur, quia bona operantur et boni ab hominibus videntur. Sunt enim in actione virgines et intentione corrupti, quia bona quæ agunt, non casta et sincera intentione faciunt; et merito dicuntur virgines fatuæ, quia bonum opus de genere perdunt, propter defectum intentionis rectæ: magna quippe fatuitas est difficilia et ardua aggredi, et sustinere, sine fructu et utilitate. Magna enim fatuitas est jejunare, vigilare, carnem affligere, orare, et similia facere, et nullam inde aliam mercedem, nisi vanam gloriam expectare; de talibus enim Dominus ait: *Receperunt mercedem suam*. Prudentes vero virgines totam intentionem ad Deum referunt, et pro operibus suis a Deo, cui soli placere cupiunt, mercedem recipiunt; prudentia quippe magna est, ex modicis magna, et ex temporalibus acquirere sempiterna. Et in his dividitur totus mundus, et tota fidelium multitudo, quia, ut dicit *Hieronymus*: « Sancta Ecclesia virgines prudentes habet pro Deo bene operantes, et fatuas, pro vana gloria laborantes. Videat ergo unusquisque, ut bonum opus bene, et bona intentione faciat: quia non bonum facere, sed bene facere laudabile est; non enim verbis meremur, sed adverbis, id est non in eo quod aliquid facimus, sed in eo quod bene facimus: » hæc *Hieronymus*.

4 OLEUM LAMPADUM. — Quæ omnes scilicet virgines istæ, tam fatuæ quam prudentes, *accipientes lampades suas*, id est opera bona de genere boni, *exierunt obviam sponso et sponsæ*; ad hoc enim debet ordinari exercitium vitæ nostræ, ut homo possit secure et decenter Christo ad iudicium venienti obuiare. *Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus*, id est operibus

suis, *non sumpserunt oleum secum*, id est non habuerunt spirituale gaudium, quod oritur ex operibus bonis, propter Deum factis, et hoc propter defectum rectæ intentionis. Ut enim dicit *Augustinus* : « Qui non propterea gaudet, quia intrinsecus Deo placet, non habet oleum secum. » *Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis*, id est intra conscientias, *cum lampadibus*, id est cum bonis operibus. Hoc est, ut dicit idem *Augustinus*, lætitiā bonorum operum in corde atque conscientia posuerunt, quia propter rectitudinem intentionis gaudent in Domino de suis operibus bonis. Dicitur autem gaudium istud *oleum*, quia nutrit et fovet caritatis ignem. Ex hoc enim quod aliquis delectatur in opere, fortius et melius operatur et per consequens disponitur, ut ei major caritas infundatur. Omnes quippe virgines tam fatuæ, quam prudentes acceperunt oleum, in vasis cum lampadibus; fatuæ autem solum in lampadibus non in vasis, ita quod vasa habuerunt vacua; sic in Ecclesia quidam accipiunt oleum in lampadibus quasi videantur ab hominibus boni, interius autem sunt bonitate vacui et mali.

5 MORA SPONSI, DORMITIO VIRGINUM, ET CLAMOR EAS A SOMNO EXCITANS. — *Moram autem faciente Sponso*, id est Christo differente iudicium, scilicet donec impleatur numerus electorum, *dormitaverunt omnes virgines*, quantum ad languorem corporis, *et dormierunt*, quantum ad somnum mortis; vel dormitaverunt per inertiam et negligentiam. Unde *Chrysostomus* : « Tardante consummatione seculi, non solum peccatores, sed iusti et spirituales ad negligentiam sunt devolvendi, et ad carnalia delectamenta transaturi, ut impleatur illud Psalmistæ : *Salvum me fac Deus, quoniam deficit sanctus; quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum.* » Et bene comparatur mors somno, quia a morte erit ad vitam excitatio. Deinde ponitur examinationis iudicium circa prædicta opera contemplantium, et aliorum, cum dicitur : *Media autem nocte*, id est subito, nullo sciente aut

sperante; quia sicut fur, ita dies Domini in nocte veniet, cum enim tempus iudicii est nobis occultum, ideo signatur per mediam noctem, quia illa quæ fiunt nocte media, sunt hominibus occulta; media ergo nocte, *clamor factus est*, tubantium Angelorum, excitans mortuos et convocans ad iudicium : *Ecce Sponsus venit, exite obviam ei.* O quantus clamor, quia non erit anima ita alte in cœlo, nec ita profunde in inferno, nec corpus in sepulchro, quin audiat hunc clamorem, et contremiscat! Ad litteram, media nocte, secundum quosdam, fiet iudicium. Qua ergo hora Angelus Ægyptum devastavit, et Dominus infernum spoliavit, eadem hora electos suos de hoc mundo liberabit; sed, secundum alios, de die celebrandum dicitur, quia scriptum est : *Nox illa sicut dies illuminabitur.*

6 VANA PETITIO VIRGINUM OLEUM IN VASIS SUIS NON HABENTIUM. — *Tunc surrexerunt omnes virgines illæ*, fatuæ et prudentes, quia omnes scilicet boni et mali resurgent, ut in iudicio appareant, *et ornaverunt lampades suas*, id est, aptaverunt rationes operum suorum reddendas, cogitando et numerando apud se opera sua, pro quibus expectabant remunerationem; iste enim ornatus non est aliud nisi recursus ad mentem, cogitando de iustitia operum suorum, et bonitate circumstantiarum, ac de reddenda ratione eorum : hoc enim commune est fatuis et prudentibus; sed in fatuis est vana fiducia, in prudentibus vera. Ad veritatem quippe ornatus: lampadis tria exiguntur, videlicet claritas vitri, in quo significatur puritas quoad seipsum; plenitudo olei, in quo misericordia quoad proximum; inflammatio ignis, in quo fides cum dilectione quoad Deum, quæ omnia in prudentibus sunt, et in fatuis deficient. *Fatuæ autem sua fiducia deceptæ sapientibus dixerunt* : *Date nobis de oleo vestro.* Quasi dicerent : Iustitia vestra sufficiens est vos glorificare, et nos excusare; excusetis ergo nos, vel feratis testimonium de operibus nostris quæ vidistis, quia continentes et fideles; *quia lampades no-*

stræ exstinguuntur, id est opera nostra quæ videbantur nobis lucere, et clara hominibus foris apparere, in adventu Iudicis intus obscurantur; oleo etenim veræ gloriæ et intentionis rectæ privantur. Nam, secundum *Augustinum*, quorum facta tantum aliena laude fulciuntur, eadem subtracta deficiunt. *Responderunt prudentes, dicentes*: *Ne forte non sufficiat nobis et vobis.* Ista petitio vana et responsio negativa signant quod nullus tunc ad alium quantumcumque justum poterit pro auxilio habendo accurrere; nec aliquis quantumcumque justus poterit alium juvare, sed vix sibi soli sufficit sua iustitia. Unde *Augustinus*: « Unusquisque pro se rationem reddet; nec alieno testimonio quisque adjuvabitur apud Deum, sed vix sibi quisque sufficiet, ut ei testimonium perhibeat conscientia sua. » Unde et *Hieronymus*: « Hoc non de avaritia, sed de timore dicunt, quia unusquisque de operibus suis mercedem accipiet; nec possunt in hac die iudicii aliorum virtutes, aliorum vitia sublevare. » *Ite ergo potius ad vendentes et emite vobis*; quasi eis dicerent, secundum *Augustinum*, crimen eorum commemorando, videamus nunc quid vos adjuvent, qui vobis laudes vendere consueverunt, et vos in errorem inducere, ut non coram Deo, sed ab hominibus gloriam quæreretur. Exprobratio est fatuitatis præteritæ, in hoc quod bona opera de genere, dederunt pro favore laudis humanæ; quia venditores sunt adulatores. Quasi dicerent eis: Considerate quid valet vobis, pro tali favore continenter vivere.

7 VIRGINIBUS PRUDENTIBUS IN CÆLUM INTRODUCTIS, CLAUDITUR JANUA FATIS NON APERIENDA. — *Dum autem irent emere*, tropice loquitur, id est si adhuc viverent et invenirent, irent emere; in quo implicatur quod remanet affectus et habitus vanitatis præteritæ, id est, secundum *Augustinum*, dum inclinarent se in ea, quæ foris sunt, et solita gaudia requirerent, *venit Sponsus*, scilicet ille qui iudicat, id est Christus, ut remunerationem bonorum faciat; *et quæ*, per opera ca-

ritate formata, *paratæ erant*, scilicet prudentes virgines, quibus, secundum *Augustinum*, bonum testimonium coram Deo conscientia perhibebat, *intraverunt cum eo ad nuptias* scilicet ad cœlestis regni gloriam. *Et, fatnis exclusis, et ad pœnam relictis, clausa est janua*, id est aditus ad regnum cœlorum, qui non est alicui possibilis post iudicium. Janua, inquam, triplex est, scilicet: misericordiæ, ad indulgendum, quæ modo omnibus aperitur; gratiæ, ad merendum, quæ modo omnibus offertur; gloriæ, ad intrandum, quæ modo omnibus pœnitentibus reseratur; ergo clausa est exclusis reprobris, inclusis electis, operibus consummatis. Non enim, ut ait idem *Augustinus*, post iudicium patet precum aut meritorum locus. Unde et *Chrysostomus*: « Ita est terribile illud iudicium, ut nec innocentia sibi confidat. Tantus timor erit omnium, etiam Sanctorum, ut nemo speret se justum invenendum; sed adhuc timeat ne forte reus existat. Quomodo ergo pro peccatoribus tunc intercedant Sancti, cum timeant ipsi de se? Nam sicut tempus misericordiæ iudicium non recipit, sic et tempus iudicii misericordiam non recipit; ubi autem locum misericordia non habet, nec intercessio valet. » Unde etiam *Gregorius*: « O si sapere in cordis palato possit, quid admirationis habet quod dicitur: *Venit Sponsus!* Quid dulcedinis: *Intraverunt cum eo ad nuptias!* Quid amaritudinis: *Et clausa est janua!* Tunc regni janua lugentibus clauditur, quæ modo quotidie pœnitentibus aperitur, quia nequaquam tunc veniam invenit, qui modo tempus veniæ apertum perdit. Ibi a Domino non potest mereri quod petit, qui hic noluit audire quod iussit: » hæc *Gregorius*. *Novissime*, per nimis tardam et infructuosam pœnitentiam, *veniunt et reliquæ virgines, dicentes*: *Domine, Domine, aperi nobis*; per hoc quod vocant eum Dominum, significatur quod crediderunt in Christum. Unde *Hieronymus*: « Egregia quidem in Domini appellatione confessio, idemque repetitum iudicium fidei est. Sed, quid prodest voce invocare, si

operibus neges? » Non humanis verbis hæc aguntur, sed conscientiæ sibi loquuntur. Et, quia fides eorum fuit informis, et, secundum *Augustinum*, magna ejus severitas post judicium, cujus ante judicium ineffabilis misericordia prærogata est: ideo, *ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos*, id est non cognosco, scilicet notitia approbationis, qua soli electi a Deo cognoscuntur. Quasi diceret: Ideo vos desero, quia vitæ meritum in vobis non cognosco. Nescit eas et repellit, qui, secundum *Augustinum*, non intrant in gaudium ejus, qui non coram Deo, sed ut placerent hominibus, visi sunt aliquid secundum præcepta ejus operari.

8 CONCLUSIO ET SCOPUS HUIUS PARABOLÆ. — In fine autem hujus parabolæ intentam conclusionem infert ad nostram instructionem, dicens: *Vigilate itaque*, ad habendum fidem caritate formatam, et vos ad mortem et judicium sollicite parando, antequam veniat Sponsus vos ad hoc subito vocando; *quia nescitis diem neque horam*, mortis vel judicii, sed de utroque incerti estis. Ecce quo parabola tendit, ut quia ignoramus diem judicii, et etiam mortis nostræ dubiæ, sollicite testimonium bonæ conscientiae nobis præparemus; ne, si Judex nos inveniatur imparatos; cum fatuis virginibus foris et extra januam remaneamus. Singulorum enim discutientur actus, accusante vel excusante conscientia unumquemque. Unde *Hieronymus*: « Ex hoc autem quod infert: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam*, intelliguntur universa quæ dicta sunt esse præmissa, ut quia ignoramus judicii diem, solliciti nobis lumen bonorum operum præparemus; vigilia enim opus est mentis, ante mortem corporis. » Ut autem dicit *Augustinus*, non solum illius ultimi temporis, quo venturus est Sponsus, sed et suæ quisque dormitionis, diem et horam nescit. Quisquis autem paratus est usque ad mortem, quæ omnibus debetur, paratus invenietur etiam cum illa vox media nocte sonuerit, qua omnes evigilaturi sumus. « Itaque, ut dicit *Chrysostomus*, revo-

cemus ad memoriam exemplum, quod de virginibus refertur, quæ exclusæ sunt a thalamo Sponsi, propter olei defectum. Ponamus nosmetipsos in illis quæ excluduntur, et inde quis dolor, quæ pœna sit, si cogitemus posse etiam nos eadem pati, cum negligimus? Estne aliquis ita lapsus qui hoc exemplo non moveatur, et timeat ne similia incurrat? » hæc *Chrysostomus*. Igitur vigilemus, et opera lucis agentes in vigilia hujus vitæ ornemus lampades nostras et opera; ut habentes oleum, ac gloriam, et gaudium in conscientis nostris, præparati intremus cum Sponso ad nuptias regni cœlestis. Unde dicit hic *Chrysostomus*, quod Judæi exituri de Ægypto expediti et præcincti agnum jussi sunt manducare, et ad eundem parati, ostendentes nobis quoniam quicumque nostri Agni Eucharistiam manducant, ita debent esse expediti, quasi quotidie exituri de mundo. Ad hoc ergo tendit ista parabola, ut ad futura oculos cordis aperiamus, mala evadamus, deserendo culpam, bona promereamur, sectando justitiam; et cum omni diligentia quotidie expectemus Domini adventum, cujus nescimus diem neque horam. Ubi dicit *Gregorius*: « Quia post peccata Deus pœnitentiam suscipit, si sciret quisque de præsentī seculo, quo tempore exiet, aliud tempus voluptatibus atque aliud pœnitentiæ aptare potuisset; sed qui pœnitenti veniam spondet, peccanti diem crastinum non promisit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem numquam possumus prævidere. Illa hora est nostri exitus semper intuenda; ista Redemptoris admonitio ante mentis oculos est semper ponenda, qua ait: *Vigilate ergo, quia nescitis diem neque horam*: » hæc *Gregorius*. Illi ergo, qui expectant ut in ultima hora convertantur falli possunt; qui vero in bono perseverant, falli non possunt. Omnis enim homo in eo judicatur, in quo invenitur; et ergo numquam nisi in bono judicantur, qui semper in bono inveniuntur. Igitur, ut ait *Richardus*, debet anima perfecta, et assidue summorum contemplationi debita, omni

hora peregrinationis suæ terminum, et ergastuli hujus egressum, cum suo desiderio expectare; et ad illud divinæ contemplationis spectaculum, quod in futura vita speramus, ani-

mum suum suspendere; et in ejusmodi expectatione vehementi desiderio anhelare, ut id quod interim videt per speculum, et in ænigmate, mereatur facie ad faciem videre.

ORATIO

Domine Jesu Christe, Sponse bone, da mihi cum prudentibus virginibus bona opera, et intentione recta facere, ac in eis vigilanter perseverare, ut paratus inventus, ad nuptias tuas valeam gaudenter intrare. Peto, Domine, ut notum facias mihi finem meum antequam veniat, et ne me ante finiri sinas, quam peccata mea dimittas, ut in hora exitus mei ultio divina super me non veniat, et potestas tenebrarum mihi non occurrat, nec noceat; sed talem me dies examinationis reddat, qualem me fons regenerationis exhibuit. Amen.

CAPUT XLIX

DE TALENTIS ET BONIS A DOMINO SERVIS TRADITIS.

Matthæi cap. XXV, Marci cap. XIII et Lucæ cap. XIX.

1 PARABOLA DE TALENTIS SPECIALITER AD PRÆLATOS SPECTANS. — Subjungit Dominus secundam parabolam de talentis, quæ specialiter pertinet ad prælatos, quia licet omnes, maxime tamen prælatos inducit, ut vigilantes gratis et donis a Deo receptis bene utantur ad Dei gloriam, et sui perfectionem, et proximi ædificationem, et fructum afferant, exemplo servorum, qui de talentis lucrati sunt, et a Domino veniente remunerati; nec abscondant in terra, vel sudario, prædictis utendo ad mundi gloriam vel temporale lucrum, seu carnale commodum, ne ut servus piger et torpens damnentur, ac foras extra conventum Sanctorum in tenebras exteriores et infernales ejiciantur. Et primo, circa statum prælatorum specialiter, et nihilominus aliorum describit meritum et demeritum propriæ actionis; secundo, judicium discretionis, ideo dicit: Dico vobis ut vigiletis benefaciendo, et in bonis perseverando, quia nescitis diem adventus Sponsi et Judicis, sicut

hominis peregre proficiscentis incertus est reditus servis suis.

2 QUINAM SUNT DUPLICANTES ET ABSCONDENTES TALENTA? — Sponsus enim prædictus, *sicut homo peregre proficiscens*, secundum corpus, scilicet ad cœlestem patriam carnem nostram portans, peregrinatio enim fuit cœlum carni, vel quia a nobis non videtur in præsentī, *vocavit servos suos et tradidit illis bona sua*, scilicet talenta: quinque, duo, et unum ad fructificandum, *unicuique secundum propriam virtutem*, scilicet susceptivam, ne quem gravaret, nec cuiquam deficeret; et est argumentum inde, quod Deus non præcipit impossibile: *et profectus est statim*, liberam eis potestatem operandi permittens. *Abiit autem*, per affectum voluntatis, *qui quinque talenta acceperat*, id est donum quinque sensuum, et exteriorem scientiam quinque sensibus acquisitam, *et operatus est in eis*, per exercitium exterioris operis, *et lucratus est alia quinque*, quia merita sua multi-

plicavit, ex creaturis Creatorem, ex corporalibus spiritualia, ex temporalibus æterna cognoscens, ac fructum ædificationis in proximis faciens. *Similiter et qui duo acceperat*, scilicet intellectum Scripturarum et operationum, *lucratus est alia duo*, scilicet bonum sapientiæ a se diffundendo in proximum per verbum prædicationis, et bonum operationis per exemplum ædificationis. *Qui autem unum acceperat*, scilicet solam intelligentiam Scripturarum, *abiens fodit in terra*, curvitate terrenæ intentionis et carnalis actionis; *et abscondit pecuniam domini sui*, sine ædificatione proximi. Unde *Gregorius* : « Talentum in terra abscondere, est acceptum ingenium in terrenis actibus implicare, et non lucrum spirituale quærere. » In his ergo tribus servis significantur omnia genera hominum, quibus competit negotiatio activæ vitæ, scilicet : imperfecti, perfecti et mali. Imperfecti, quia pluribus indigent, designantur in illo qui accepit quinque; perfecti, in illo qui accepit duo; mali, in eo qui accepit unum. Illi autem duplicant talenta, qui ex eis faciunt opera bona; illi vero abscondunt, qui otiose vivunt, vel ex eis temporalia lucra quærunt.

3 PREMIUM SERVORUM, QUI FRUCTIFICARE TALENTA FECERUNT. — Examinationis iudicium circa prædicta ponitur, cum dicitur : *Post multum vero temporis*, scilicet in secundo adventu, *venit dominus servorum illorum*, et *posuit rationem cum eis*, requirens a singulis de commisso rationem, exquirens merita, et exigens cum usura quod tradidit. Quid quisque accepit, consideret; et quod lucrum de acceptis reportet, penset. *Et accedens qui quinque talenta acceperat*, id est præparans se et confitens de reddenda ratione, *obtulit alia quinque talenta*; *et qui duo acceperat, obtulit alia duo*; multiplicata enim talenta sunt multiplicata merita, quæ offeruntur, cum a Deo acceptantur. Obtulit, inquam, *dicens* : Domine, quinque, vel duo, *talenta tradidisti mihi*, confitetur gratificæ, et totum ei deputat, quia ab ipso accepit; *ecce alia quinque vel duo, superlucratus sum*, id est multi-

plicata sunt merita ex gratia tua, cum usu liberi arbitrii. Et ait illi utrique *dominus ejus* : *Euge*, quod est interjectio gaudentis, id est, secundum *Chrysostomum*, bene sit tibi : *serve*, per propriam humiliationem quoad teipsum, *bone*, per divinam assimilationem quoad Deum, *et fidelis*, per utilem dispensationem quoad proximum; vel, bone et fidelis, quærens in actibus suis gloriam domini sui, non suam. *Quia super pauca fuisti fidelis*, scilicet super bona vitæ præsentis, *super multa te constituam*, scilicet bona vitæ sequentis, de quibus Psalmista sic dicit : *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te*. Unde *Chrysostomus* : « Pauca sunt quæ in hoc seculo nobis præstantur, multa quæ in illo servantur. » Unde et *Hieronymus* : « Omnia, quæ in præsentī habemus, licet magna videantur et plurima, tamen comparatione futurorum parva et pauca sunt. » *Intra ergo in gaudium Domini tui*, et suscipe quæ *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*; et bene dicit, *intra*, ut ex omni parte gaudium habeat : sursum ex visione Dei, deorsum ex consideratione inferni, interius ex gloria conscientiae, exteriusque ex decore omnis creaturæ. Gloriose consummato cursu certaminis, in gaudium Domini sui intrabit, qui centum millibus prædicans, vel unam animam lucrata Domino suo reportaverit; nec ideo minus gloriose si nullam, dummodo fideliter pro posse faciat quod faciendum est pro salute. Nempe miles strenuus in certamine commendatur, si constanter et legitime certaverit, etiamsi domino suo triumphum non obtinuit; sic et Doctor Gentium, repositam sibi habere coronam justitiæ gloriabatur non minus, quam si omnes quos converterat, in vera et fide et unitate sanctæ matris Ecclesiæ perstitissent.

4 REPREHENSIO SERVI PIGRI. — *Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait* : Domine, scio quia homo durus es, graviter puniens delinquentes, *metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti*. Seminat

Deus notitiam, in prædicatione veritatis; spargit virtutem, in exemplo bonitatis; metit ergo ubi semen Legis vel Evangelii non ministravit, et colligit ubi bonitatis exempla in Patribus Veteris vel Novi Testamenti non sparsit. In prælatis etiam Ecclesiæ non solum requirit bona in persona propria, sed etiam in aliena, scilicet in subditis eorum, quia eorum officium est alios et maxime subditos inducere ad bonum. *Timens* itaque, scilicet aggredi altioris vitæ statum, ne ipse periclitaretur quærens salutem aliorum, *abii et abscondi talentum tuum in terra*, hoc est non sum usus notitia mihi data propter æterna, sed propter terrena; *ecce habes, quod tuum est*. Quasi diceret: Sufficit mihi, quia tenui quod habui, nec aliis ministravi. Iste timor servi pigri non est nisi pusillanimitas bene agendi. Ut autem docuit *Chrysostomus*, etsi talentum non perdidit, reus tamen est damni; sicut qui causa seminandi semen accipiens tempore sationis non seminaverit, dominus ei damnum fecit, etsi semen non perdidit, quantum poterat lucrum facere si opportunum tempore seminasset. *Respondens autem Dominus ejus, dixit ei: Serve, male*, propter calumnia[m] respectu Domini, *et piger*, in multiplicatione respectu proximi, *sciebas quia meto ubi non semino*, multa magis ubi semino, *et congrego ubi non sparsi*, multo magis ubi sparsi. Quasi diceret: Pro omissione veritatis et virtutum iudico illos quibus non prædicavi, nec exemplum bonitatis proposui; ergo multo magis te, cui talentum notitiæ meæ ad negotiandum commisi; et sic te accuso, ex quo te excusas. *Oportuit ergo te ad tuum meritum, et ad aliorum commodum, pecuniam meam*, id est sermonem vel legem, dare gratis ad mensam, id est ad aliorum refectorem internum, *et committere numulariis*, id est auditoribus, qui quod audiunt operantur, vel potius docere alios, qui postea aliis ministrarent; *et veniens ego, ad discutiendum merita, recepissem quod meum est cum usuru*, id est te utique et ipsos quos mihi acquisivisses: hæc enim est

usura spiritualis, scilicet lucrum animarum, quæ maxime placet Deo.

5 TALENTUM AB EO AUFERATUR. — *Tolite itaque ab eo talentum*, id est donum sibi traditum, scilicet naturalis ingenii vel notitiæ; et loquitur permissive, quia Dominus auferri permittit intelligentiam, vel per vitia, vel per dæmones, quando homo infatuatur in eligendo malum, vel infatuatur propter scientiæ abusum, vel non recipit mercedem, sed pœnam, quia bona divinitus collata non cedent male operantibus vel otiosis, ad gloriam, sed magis ad confusionem; *et date ei qui habet decem talenta*, quia damnatio reproborum cedit ad gloriam electorum, secundum illud Psalmi: *Lætabitur justus cum viderit vindictam*. Ex quo patet, quod non permittit Deus fieri malum, nisi inde efficiat aliquid bonum: jussit autem potius dari illi qui habebat decem, quam illi qui habebat quatuor, quia minus habuit qui quinque acceperat quam qui duo; per quinque enim significatur exteriorum scientia, secundum quinque sensus: sed per duo, operatio voluntatis et intellectus, oportuit ergo illi qui habuit exteriorum scientiam et administrationem, dari et intellectum interiorum, qui per unum intelligitur talentum. *Omni enim habenti, et bene utenti, dabitur incrementum ejus quod habet, et abundavit*: habenti enim sollicitudinem ministrandi verbum Dei, dabitur gratia, et abundabit in efficaci doctrina; item, habenti caritatem, dabitur augmentum caritatis, et abundabit usque ad perfectionem; item, habenti meritum, dabitur præmium, et abundabit quia remunerabitur supra condignum. Augetur enim gratia ei qui laborat in ea, nam laborando meretur augeri, et ei qui reperitur in gratia, dabitur gloria et abundabit, non solum de sua et aliorum glorificatione, sed etiam de impletione justitiæ in malorum reprobatione. *Ei autem qui non habet*, studium vel caritatem, et bonum doni collati usum, *et quod videtur habere, naturali ingenio vel studio litterarum, ac donum sibi collatum, auferetur*

ab eo; item, ei qui non habet fidem, ut in Deo non credenti, etiam quod videtur habere, scilicet Legisscientia auferetur ab eo; item, ei qui in morte non inventus fuerit in gratia, bona naturæ et gratiæ cedent ei ad pœnam. Ut autem dicit *Augustinus*, omnis res quæ danda non deficit, si habetur et non datur, non habetur quomodo habenda est; et ut idem dicit, dare habenti, fuit misericordiæ, auferre non habenti, justitiæ. Prudenter ergo et fideliter laborantem, ac bonum usum in Dei munere habentem ampliori gratia Dominus donat; et otia sectantem, ac munere Dei non bene utentem, eo quod dederat, privat. Unde dicit *Gregorius*, quod quisquis caritatem habet, etiam alia dona percipit; quisquis caritatem non habet, etiam dona quæ percipisse videbatur, amittit.

6 MITTITUR IN TENEBRAS EXTERIORES. — Deinde, inutilem servum talento privatam jubet mitti in gehennam: *Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores*. id est corporales, quia, ut ait *Hicronymus*: « Dominus lumen est, qui igitur ab eo foras mittitur, caret lumine. » Exteriores tenebræ sunt mala corporis; interiores sunt mala animæ. Unde *Gregorius*: « Interiores tenebræ, sunt cæcitas mentis; exteriores æterna nox damnationis; qui ergo hic sponte cecidit in cæcitiam mentis, illie projicietur in noctem damnationis. » Unde et *Rabanus*: « Per pœnam in exteriores tenebras cadit, qui per culpam suam sponte in interiores occidit; ibi coactus patitur tenebras voluptatis: » hæc *Rabanus*. *Illic erit fletus*, proveniens ex fumo caloris; et *stridor dentium*, ex passione frigoris; vel, *fletus et stridor dentium*, id est dolor mentis et corporis; et ad ista reducitur omnis pœna infernalis. Ecce quia non solum qui mala operatur, sed et qui bona non facit ultima pœna punitur.

7 QUID SIGNANT QUINQUE TALENTA SERVIS TRADITA? — Possunt etiam per quinque talenta, intelligi: bona naturæ, bona gratiæ, bona scientiæ, bona potentiæ, et bona opulentiæ; et dicuntur talenta, quia per bonum

usum talium potest homo sibi acquirere cœleste præmium; et aliqui habent omnia ista a Deo collata, alii plura istorum, alii unum tantum. Aliqui etiam sunt, qui talenta multiplicant et geminant, bene utendo prædictis ad sui perfectionem et proximi ædificationem; alii absconunt in terra, qui eis utuntur ad mundi gloriam et lucra temporalia.

8 ALTERA PARABOLA DE HOMINE NOBILI DECEM SERVIS MNAS DECEM TRADENTE.

— De eodem quoque Lucas ponit parabolam de homine nobili, scilicet Christo, qui non solum secundum divinitatem, verum etiam secundum humanitatem ex nobili genere ortus est: quia, secundum divinitatem, Dei Patris, et secundum humanitatem, David regis filius; *Homo ergo iste nobilis, abiit in regionem longinquam*, ascendens in cœlum empyreum, *accipere sibi regnum*, super ordines Angelorum, *ac reverti*, scilicet ad judicium particulare, in cujuslibet hominis morte. *Et*, priusquam iluc ascenderet, *vocatis*, per electionis gratiam, *decem*, propter Decalogi observantiam, *servis suis*, propter obedientiam omnimodam; vel, *decem servis suis*, id est Christianis, et fidelibus universis, quorum universitas numero denario bene designatur, propter perfectionem denarii, *dedit eis*, gratis *decem mnas*, id est talenta seu libras, scilicet spiritualem Decalogi intellectum, ad negotiandum, donec veniat ad judicium, quas veniens exiget cum usura et excrecentia; *ait enim ad illos*: *Negotiamini, dum venio*. Secundum *Bedam*, mna decem drachmis appenditur. Decem ergo mnae centum drachmas, id est centum libras faciunt, qua numerus perfectorum designatur, et sacræ Scripturæ sermo, quia vitæ cœlestis perfectionem suggerit, quasi numerum centenarii pondere fulgescit; vel, per decem mnas intelligitur universitas donorum Dei, propter perfectionem ipsius denarii. Mutuavit ergo nobis Deus aliqua bona ad negotiandum, ut multiplicentur per fructus bonorum operum, quia tempus meriti currit usque ad judicium, de quibus

quærit lucrum meritorum, redditurus cumulum præmiorum. « Hoc profecto negotium, ut ait *Gregorius*, tunc vere nos agimus, si vivendo et loquendo proximorum animas lucratur, si infirmos quosque cœlestis regni gaudia prædicando in superno amore roboramus, si protervos ac tumidos gehennæ supplicia terribiliter insonando flectimus, si nulli contra veritatem parcimus, si supernis denique amicitias dediti, humanas inimicitias non timeamus : » hæc *Gregorius*. Usura quippe est, quod ex mutuo ultra sortem accipitur. Et certe Dominus dando nobismetipsis pecuniam suæ gratiæ et doctrinæ, exigit eam cum usuris et excrementis : primo, ut cum tribuit doctrinam fidei ad credendum, exigit ut quod credis, ore confitearis ; secundo, ut quod ore confiteris, opere compleas ; tertio, ut ex auditis in Lege Domini meditando, et legendo, et orando etiam alia intelligas ; quarto, ut quod compleveris, docere non cesses : his enim partibus denarius vitæ fundatur æternæ. Unde idem *Gregorius* : « In quantum vos profecisse pensatis, etiam alios trahere vobiscum satagite ; in via Dei habere socios desiderate ; et si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis. Hinc enim scriptum est : *Qui audit, dicat : Veni*, ut qui in corde vocem superni amoris susceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat : » hæc *Gregorius*.

9 *SERVIS RETRIBUTIO DATA.* — *Accepto autem regno, factum est ut rediret dominus servorum illorum, et iussit servos, quibus dedit pecuniam, vocari ad se, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.* Et, cum primus veniens cum mna sua alias quinque acquisitas obtulisset, congratulans ei Dominus dixit primo : *Eris potestatem habens super decem civitates* ; alteri vero : *Et tu esto super quinque civitates*, id est gaudebis scilicet tu uterque de felicitate omnium qui per tuam doctrinam vel vitæ tuæ exemplum conversi sunt ad bonum. Servis autem bonis mnas cum lucro reportantibus, piger servus mnas suam sine lucro obtulit, quam in su-

dario ligatam habuit, quia molliter et delicate vivendo doctrinam commissam non enumeravit, ac gratiam sibi datam, in hac carne laboribus et fagationibus traditam torpescens, et percepta dona sub otio torporis et ignaviæ abscondit ; et sic ipsam mnas sinè operibus tamquam mortuam et sepultam in sudario habuit. Sudarium, enim est pannus in quo involvuntur corpora mortuorum ; et ideo mna in sudario reposita signat donum Dei a bonis operibus otiosum tamquam mortuum. Illis ergo qui de donis suis bene operando lucrum fecerunt, commendatis a Domino et remuneratis, pigrum qui in bonis operibus torpendo mnas suam in sudario ligavit, reprobatur Dominus et damnatur ; vario tamen modo, secundum quantitatem meriti vel delicti, quia gradus sunt et in gaudiis et in tormentis.

10 *UNUSQUISQUE TALENTUM ACCEPIT, CUJUS DEBET REDDERE RATIONEM.* — Iste, *homo peregre profectus*, scilicet Christus ad Patrem ascendens, secundum Marcum, *reliquit corporaliter, domum suam*, id est Ecclesiam, quam tamen numquam divinæ potentiæ præsidio destituit, *et dedit servis potestatem cujusque operis*, quia dans fidelibus octo talenta, secundum Matthæum, et decem mnas, secundum Lucam, tribuit eis facultatem insistendi operibus bonis, dimittens eos agere secundum libertatem suæ voluntatis ; *et janitori*, qui ducit in domum cœli, *præcepit ut vigilet*, ei scilicet, qui prædicat, et præest, cui dicitur : *Si non annuntiaveris, iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram.* Unde Beda : « Janitori autem præcepit ut vigilaret, quia ordini pastorum commissæ sibi Ecclesiæ jubet curam impendere ; non solum autem rectores Ecclesiæ, sed omnes vigilare præcipimur, januas cordium custodientes, ne antiqui hostis mala suggestio intret, nec nos Dominus dormientes inveniat : » hæc Beda. Janitor etiam est ratio, quæ debet esse vigil ad claudendum ostium consensus diabolo, et ad aperiendum Christo, qui ad ostium pul-

sat, quando ad bonum invitat. Negotiemur ergo fideliter de bonis naturæ, gratiæ, et fortunæ nobis datis, quia de omnibus rationem reddemus. Fugiamus pigritiam, quia piger locum diabolo præparat, et otiosus quasi pulvinar est diaboli, in quo requiescat. Omnibus quoque modis quibus possumus, nosmetipsos emendando, vel alios adjuvando, talentum Dominicum erogare, et erogando multiplicare studeamus, utpote de quo in districto iudicio rationem reddituri sumus; nec se aliquis ab hac negotiatione excusare poterit, quia nullus est qui talentum non acceperit. Unde *Gregorius*: « Sciendum vero est, quod nullus piger ab ac talenti acceptione securus est, nullus namque est qui veraciter dicat: Talentum minime accepi, non est unde rationem ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi, etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum acceperit; alius namque acceperit donum intelligentiæ, prædicationis ministerium debet ex talento; alius quidem terrenam substantiam acceperit, erogationem talenti debet ex rebus; alius vero didicit artem qua pascitur, ipsa ars ei talenti acceptione reputatur; alius autem familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profecto familiaritatis acceperit. Habens igitur intellectum, curet omnino, ne taceat; habens rerum affluentiam vigilet, ne a misericordiæ largitate torpescat; habens artem, qua regitur, magnopere studeat, ut usum atque utilitatem illius cum proximo patiat; loquendi locum apud divitem habens, pro pauperibus intercedat. Tantum quippe ab uno quoque nostrum venturus Iudex exigit, quantum dedit. » Consideremus ergo quæ acceperimus, atque in eorum erogatione vigilemus, nulla nos a spirituali opere terrena cura impediat, ne si in terra talentum absconditur, talenti Dominus ad iram provocetur. Unde *Augustinus*: « Unusquisque quod habet præstet alteri, quidquid plus habet largiatur inopi. Alius habet pecuniam: pascat pauperem, vestiatur nudum, ædificet ecclesiam, operetur

de dua pecunia quidquid boni potest. Alius habet consilium: regat proximum, et pellat tenebras dubitationis luce pectoris. Alius habet doctrinam: ergo de cellario Domini ministret conservis cibaria, confortet fideles, revocet errantes, quærat perditos, quantum potest faciat. Est quod sibi erogent pauperes: alius claudo pedes accomodat, alius cæco suos oculos duces præbeat, alius visitet infirmum, alius sepeliat mortuos: sunt ista in omnibus, ut prorsus difficile inveniatur aliquis, qui non habeat unde aliquid alteri præstet, et illud extremum et magnum quod ait Apostolus ad Galatas: *Alter alterius invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi.* » Unde etiam *Chrysostomus*: « Omnia inferamus ad proximorum utilitatem: talenta enim hæc sunt uniuscujusque virtus, sive in præ eminentia, sive in pecuniis, sive in doctrina, sive in qualicumque tali negotio. Nullus dicat, quoniam unum talentum habeo, et non possum facere, potest et per unum approbatus esse: non enim es vidua illa pauperior, non es Petro et Joanne rusticior, qui et idiotæ et illiterati fuerunt; sed tamen quoniam desiderium monstraverunt, et ad communem utilitatem omnia fecerunt, cælos apprehenderunt, nihil enim est ita Deo amicum sicut ad communem utilitatem vivere. Propter hoc, sermonem nobis dedit Deus, et manus, et pedes, et corporis virtutem, et intellectum, et sensum, ut omnibus his et ad nostram ipsorum salutem, et ad proximorum utilitatem utamur. Non opus est multis hic nobis sermonibus, neque longa circuitione, instat enim beatus Paulus, ratiocinium ferens et dicens: *Dissolve et esse cum Christo multo magis melius est; permanere autem in carne magis necessarium est propter vos;* et ei, qui ad Christum erat discessioni, præposuit proximi ædificationem. Hoc enim maxime est esse cum Christo, voluntatem ejus facere, voluntas autem ejus nihil est ita, sicut quod expedit proximo. Si enim in secularibus nullus sibiipsi vivit, sed et ar-

tifex, et miles, et agricola, et negotiator ad id quod communiter expediti sunt, et ad quod proximo prodest efficiunt universi; multo magis in spiritualibus hoc oportet facere, hoc enim maxime est vivere. Qui sibiipsi vivit solum, et omnes despicit, superfluous est, et neque homo, neque generis nostri: » hæc *Chrysostomus*.

11 QUINAM VITAM RELIGIOSAM AMPLERI DEBENT? — Ex prædictis videtur, quod aliquis fidelis in caritate manens, qui absque suo scandalo utilis est, vel esse potest proximis quoad vitam æternam, peccat mortaliter, si se transfert ad eremum, vel monasterium, ubi alios non instruit verbo vel exemplo, nec curam quam posset et debet circa proximos, gerit, quia ita abscondit talentum, et est servus piger; de infirmis enim non loquimur, qui de facili scandalizantur, quia eis est tutum fugere consortium pravorum et laqueos diaboli. Sed e contra videtur, quia prævalet activæ contemplativa; Dominus enim dicit Marthæ: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*; et *Hieronimus* in pluribus locis epistolarum suarum usque adeo præfert activæ contemplativam, ut viros religiosos, et multis utiles vocet ad eremum, quasi nihil boni in mundo agerent, habito respectu ad vitam monachorum et anachoretarum. In his ergo

videtur necessarium, ut quisque vires suas consideret, et ad quod opus ipse sit aptior penset: si enim ad contemplativam habilior, et ad orandum devotior, tute se transferat ad eremum, oraturus pro se et aliis, et ita plus proderit eis in eremo proipsis orando, quam in mundo eis prædicando, nec abscondit pecuniam Domini sui in terra, sed in Domino, licet non prædicet, quia talenta orationis et devotionis, in quo amplius valet, et meliorem se sentit, omnibus erogat, nec piger dici debet qui totus in sancta devotione et oratione, jejunio, vigilia, et fletu est; verumtamen, si quis videret gregis sibi commissi periculum imminere, et nullum idoneum in curam gregis sibi successurum, periculum esset gregem deserere, et ad eremum se transferre, licet habilior ad orandum sit, dummodo de suo scandalo non præsumat: prælatus quidem qui idoneus est ad prædicandum, et plures instruere potest, ac sibi et aliis in tali officio utilis est, talis fraternam caritatem non observat si populum sibi commissum relinqueret, et se ad eremum transferret, cum utilior in agro prædicationis, quam in eremo esse possit: in his vero quemque in caritate manentem Spiritus Sanctus intus docebit, quid ei melius faciendum sit, et solliciti circa hæc inquisitoris quæstioni satisfaciet.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui nobis tua dona misericorditer tradidisti, moneus ut vigilantes et sollicite agentes ex eis fructum afferamus, da mihi indigno servo tuo de donis a te receptis vigilanter negotiari et ea per fructus bonorum operum multiplicare; eisque ad tui gloriam, proximi ædificationem, et mei perfectionem sic bene uti, ut cum servis tuis bonis et fidelibus merear remunerari, ac, te jubente, intrare gaudium felicitatis æternæ, et suspicere quæ præparasti diligentibus te, bone Jesu. Amen.

CAPUT L

DE VENTILATIONE AREÆ IN EXTREMO JUDICIO.

Matthæi cap. XXV.

1 ADVENIENTE DOMINO CUM ANGELIS AD JUDICANDUM, CONGREGABUNTUR OMNES GENTES. — Postremo ponit Dominus. tertiam parabolam, quæ pertinet ad activos, quorum est se exercere in actibus misericordiæ pro quorum exercitio vigilantes in talibus remunerabuntur; desistentes autem a talibus condemnabuntur; et describit ventilationem areæ, quæ fiet in extremo judicio, ac modum ipsius divini judicii. De hoc Evangelio dicit *Augustinus*: « Si quis esset, qui de tota Sacra Scriptura nihil aliud sciret nisi solummodo lectionem istam præsentem, hoc solum sibi sufficeret ad salutem, quia continentur hic merita et demerita, præmia et supplicia bonorum et malorum. » Conditiones autem Judicis in hoc adventu secundo ponit, per oppositum conditionum ejus in adventu primo: venit enim primo in humilitate, Apostolorum pauperum societate, et propria infirmitate; secundo veniet in majestate, Angelorum societate, et judicis dignitate. Veniet ergo Filius hominis, scilicet Virginis, ad judicium, in majestate sua, quia tunc judicaturus apparebit in forma hominis gloriosa, qui in primo adventu judicandus apparuit in forma passibili et infirma. Unde *Remigius*: « In majestate deitatis judicaturus adveniet, qui in humilitate servi judicandus apparuit; itaque, tradendus in proximo crucis supplicio, promittit gloriam triumphantis, ut secutura scandala hac promissione compensaret, et ut melius illa paterentur discipuli, et libentius, sub tantæ gloriæ expectatione. » Unde et *Chrysostomus*: « Deus manifeste veniet, manifeste, inquit, non jam celatus in corpore sicut antea, ut vix eum etiam boni

cognoscerent, sed manifestus in gloria, ut etiam mali eum confiteantur inviti, ut qui contempserunt eum in humilitate, cognoscant eum in potestate, et qui scire noluerunt quam dulcis est misericordia ejus, sentiant quam gravis est ira ipsius: » hæc *Chrysostomus*. In forma ergo humana veniet, ut ab omnibus videri possit, si enim in forma divina veniret, non posset videri a malis, quia talis visio non est sine delectatione maxima, quæ tunc non competit eis, et ideo dicit: *Cum autem venerit Filius hominis, in majestate sua, et omnes Angeli cum eo*; in famulatu enim ejus venient omnes Angeli ejus cum eo, propter Judicis honorem, et tamquam testes actuum humanorum, et executores sententiæ ferendæ per ipsum. Unde idem *Chrysostomus*: « Omnes enim Angeli ejus cum ipso aderunt, testantes et ipsi quantum administraverunt, missi a Dominatore ad salutem hominum. » *Tunc sedebit super sedem majestatis suæ*, id est in Ecclesia, in qua apparebit cum omnipotentia sua, per quod significat potestatem judiciariam quæ Christo homini est data; *et tunc congregabuntur ante eum*, tamquam ante Judicem suum, *omnes gentes*, omnis temporis, omnis conditionis, omnis ætatis, quia nullus poterit tunc latere vel se abscondere. Unde idem *Chrysostomus*: « Ubi illuminatio Evangelii ad omnes gentes prædicata pervenit, tunc omnes gentes inexcusabiles factæ sunt, et ideo tunc juste ad judicium congregabuntur omnes. »

2 SEPARATIO BONORUM ET MALORUM. — *Et separabit eos ab invicem*, scilicet bonos a malis, *sicut pastor segregat oves ab hædis*, de die sunt si-

mul in pascuis oves et hœdi, sed in vespere pastor eos segregat; sic in vita præsenti sunt in Ecclesia simul boni et mali, sed in vespere mortis seu mundi, separabit Christus bonos a malis, sicut oves ab hœdis. Separabit, inquam: merito, omnia merita discernendo; loco, loca varia assignando; vocabulo, diversis nominibus appellando hos hœdos, illos oves. In ovibus intelligitur innocentia bonorum, propter simplicitatem, mititatem, læcunditatem; in hœdis intelligitur perversitas malorum, propter fœditatem, impetuositatem, sterilitatem. Unde *Chrysostomus*: « Deinde, a nominibus uniuscujusque, modum ostendit, hos quidem hœdos vocans, hos autem oves: ut horum quidem infructificationem ostendat, nullus enim ab hœdis fructus fit; horum autem multum quæstum ostendat, etenim multus ovium est quæstus, et a lana lacteque, et ab his quæ parturiuntur, a quibus universis desertus est hœdus. » Et iterum: « Oves, homines justi: propter mansuetudinem, quia ipsi neminem lædunt, et propter patientiam, quia cum ab aliis læsæ fuerint, sustinent; hœdos autem homines peccatores dicit, quia in capris hæc naturaliter insunt vitia: libido præ ceteris animalibus, superbia, rixa, invidia, concupiscentia gulæ, et clamoribus super omnia garrulæ; in omnibus his vitiis peccatores abundant, et ideo hœdis sunt assimilati: » hæc *Chrysostomus*. Et statuet oves, seu bonos, a dextris suis; hœdos autem, seu malos, a sinistris. In ipsa positione dexteræ et sinistræ, jam ex tunc utraque pars cognoscere poterit, cui misericordia, et cui miseria imminet. Unde idem ait *Chrysostomus*: « Justos quidem ad dexteram constituet, peccatores ad sinistram, ut unusquisque meritum suorum conditionem, ex ipsius loci qualitate cognoscat. Merito justos ad dexteram collocabit, quoniam nunquam sinistram cognoverunt; merito impios ad sinistram, quia nunquam cognoscere voluerunt dexteram partem: *Vias enim quæ a dextris sunt, novit Dominus; perversæ*

autem sunt, quæ ad sinistram sunt. » Et iterum: « A sinistris sunt, qui quærent temporalia; a dextris vero, qui quærent æterna. » Unde et *Remigius*: « In dextris æternæ beatitudinis confirmabuntur, qui amaverunt æterna; in sinistris æternæ miseriæ, qui cupierunt præsentia. Nam et ipsa transitoria Dei dona, respectu æternorum, dicuntur esse sinistra; æterna, vero in dextera, qui sunt potiora, hinc est illud: *Cor sapientis in dextera ejus, et cor stulti in sinistra illius*: » hæc *Remigius*.

5 QUID DICET REX BONIS? — Tunc dicet Rex his qui a dextris ejus erunt, id est bonis: hic non dicit, Filius hominis, sicut supra, sed, Rex, ad cujus apicem pertinet subditos regere, leges condere, transgressores legis punire, et observatores præmiare; quod tunc apparebit manifeste. Tunc non quæret Pilatus: *Ergo rex es tu?* Tuuc non dicent Judæi: *Non habemus regem nisi Cæsarem*. Dicit, inquam, Rex: *Venite, benedicti Patris mei*, id est a Patre meo, qui a Patre benedictionem gratiæ accepistis; quia non nisi benedicti primo per gratiam et meritum, vocantur ad beatitudinem æternam et præmium: non dat enim Deus pacem æternitatis, nisi supra pacem pectoris; vel, secundum *Rabanum*, dicuntur benedicti, quibus pro bonis meritis debetur æterna benedictio: *Possidete, et æternaliter tenete, paratum vobis regnum cœlorum, locum Sanctorum, a constitutione mundi*. Ubi dicit *Chrysostomus*: « Antequam enim vos nasceremini, ait, hæc vobis præparata sunt et præaptata, quia vidi vos tales futuros. » Ubi etiam ait *Remigius*: « Rex regum sine strepitu verborum loquetur, id est manifestabit conscientias et merita, dicetque per collationem gloriæ: Venite, beneficio Patris mei promoti ad obtinendum regnum vitæ, prædestinatum vobis a constitutione mundi: » hæc *Remigius*. Ante mundi constitutionem paratum fuit, per prædestinationem; a constitutione mundi, per creationem; ab ascensione, per apparitionem. Attende hic dulcissimam invitationem Domini, cum dicit: *Ve-*

nite, *benedicti Patris mei*. O quam felices et beati qui hoc dulce invitatorium ad se directum meruerint audire, et a Domino invitati regnum ejus percipere! Frequentemus ergo nunc et cantemus devote invitatorium Ecclesiæ, dicentes: *Venite, exsultemus Domino*, ut tunc cum electis mereamur audire invitatorium Domini, et regnare sine fine cum eo.

4 OPERA MISERICORDIÆ AD CORPUS PERTINENTIA. — Et commemorabit Dominus sex opera misericordiæ, in se capite et in membris suis propter eum facta, quæ sunt: pascere esurientem, potare sitientem, collocare hospitem, vestire nudum, visitare infirmum, consolari vinculatum et per hæc intelligitur septimum, quod est in Tobia, scilicet sepelire mortuos. Unde versus:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, collo, ligo, condo.

Et secundum quosdam non erit aliud hæc commemoratio, nisi quia omnes scient merita sua, pro quibus salvabuntur vel etiam damnabuntur. Ubi *Chrysostomus*: « Putas quanto gaudio extolluntur Sancti quando in conspectu omnium Angelorum, quod fecerunt hominibus fatetur se accepisse, nam tale videtur opus eorum non quale datum est, sed qualis persona illius est qui accepit: » hæc *Chrysostomus*. Sed justī, quasi laudem fugientes, interrogabunt quando hæc sibi fecerint. Secundum *Remigium*, in conscientia suis ita respondebunt, non dubitantes vel diffidentes de verbis Domini; sed vel stupentes pro magnitudine majestatis Regis, vel, quia parvum videtur eis omne bonum quod fecerunt comparatione præmii, juxta illud Apostoli: *Non sunt condignæ passionēs hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Unde ait *Chrysostomus*: « O humilitas, quæ nec post mortem deficiet! Homo enim malus etiam falsis honoribus delectatur, vir autem bonus etiam sibi debitam laudem fugit; sic et Sancti, debitam sibi laudem repellentes, dicent: *Quando te vidimus esurientem*, etc.: » hæc

Chrysostomus. Et respondens *Rex*, dicet illis: *Amen dico vobis, quamdiu*, id est eo et quanto tempore, *fecistis*, id est opera misericordiæ exhibuistis *uni de his fratribus meis minimis*, *mihi fecistis*. Fratres sunt, quia fecerunt voluntatem Patris; minimi vero, quia fuerunt humiles et abjecti. Ubi idem *Chrysostomus*: « O bonitas Christi! Quamdiu in corpore contemptibili erat in mundo, fuerat verisimilis ratio, ut propter similitudinem visionis fratres suos homines appellaret; quid autem dicamus, quod in illa gloria constitutus, adhuc contentus est eos dicere fratres, quibus sufficeret ad laudem si vel bonos servos illos vocaret? » Et iterum: « Propter hoc enim sunt fratres, quia humiles, quia abjecti et contemptibiles, hos enim tales maxime in fraternitatem vocat. » Unde et *Augustinus*: « Minimi ergo qui sunt Christi, hi illi sunt qui omnia dimiserunt et secuti sunt eum, et quidquid habuerunt pauperibus distribuerunt, ut Deo sine seculari compede expediti servirent, et ab oneribus mundi liberos velut pennatos sursum humeros tollerent. Hi sunt minimi; quare minimi? Quia humiles, quia non elati, et quia non superbi. Apprehende minimos istos, et grave pondus invenies: » hæc *Augustinus*. Christus itaque in esurientibus esurit, in sitientibus sitit, in infirmis ægrotat, et in aliis similiter patitur; magna ergo reverentia suscipiendi sunt minimi et pauperes Christi; et cum magna veneratione serviendum est eis, siquidem Christus in eis suscipitur et honoratur. Unde *Gregorius*: « Adtribuendum ergo pigri cur estis, quando hoc quod jacenti in terra porrigitis, sedenti in cælo datis? »

5 OPERA MISERICORDIÆ AD ANIMAM PERTINENTIA. — Hæc præmissa sunt opera misericordiæ, ad corporis miseras pertinentia; ad animas vero spectat: ut esurientem et sitientem justitiam, pane verbi Dei reficias, et potu sapientiæ refrigeres, errantem per hæresim, per schisma, vel per peccatum in domum matris Ecclesiæ Dei revoces, innocentem a malis protegas, u-

dum a bono opere virtutibus ornes, infirmum in fide corrobore, tribulatione seu carcere tristitiæ oppresso subvenias compatiendo, vel consolando. Qui enim hæc facit, veram dilectionem et caritatem adimplet, et hæc majora sunt quam alia præmissa, quia, ut ait *Gregorius*, plus est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quam ventrem morituræ carnis terreno pane satiare. Unde *Chrysostomus* : « Si hæc omnia corporaliter corporibus Christi ministrare magnæ beatitudinis est, quæ omnino post modicum sunt peritura, putas quantæ beatitudinis est, hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus ministrare, quibus vivificatæ possint vivere in æternum ! Quanto melior est anima quam corpus, tanto meliora sunt quæ ad salutem animarum, quam quæ ad sustentationem corporum, ministrantur. »

6 QUID DICET REX MALIS? — *Tunc dicet Rex et his qui a sinistris ejus erunt*, id est reprobis, qui sinistra, id est temporalia, quamdiu vixerunt, ardentem amaverunt : *Discedite a me*. O infelix discessio ! O dura separatio ! O miserabilis conditio ! Discedite ergo a me fonte vitæ indeficientis, a me lumine gloriæ beatificantis, a me torrente voluptatis inundantis, a me plenitudine ubertatis inebriantis ; *maledicti* dupliciter : primo maledictione culpæ, sed modo maledictione pænæ æternæ, *in ignem æternum*, sine fine vos arsurum, *qui paratus est diabolo et angelis ejus*, ut quibus colligati fuistis in culpa, sociemini in pœna. O consortium malum, horribile quidem ad imaginandum, horribile amplius ad videndum, sed adhuc horribilius ad cohabitandum ! Non portastis, inquit, clavem crucis, in regnum non intrabitis ; non navigastis in nave crucis, ideo ad portum non pervenietis ; sed pœnam damni et sensus habebitis. Dum mali permixti sunt bonis, videntur esse cum Deo, sed tandem discedent ab eo, et mittentur in ignem æternum, nec videbit impius gloriam Dei. *Discedite*, inquit, qui adhuc commixti fuistis bonis in mundo, a mea facie, ab omni mea misericordia,

ab omni gloria ; *maledicti*, sed non addit Patris mei, quoniam ex Patre est benedictio, ex nobis vero maledictio. Ubi sic ait *Chrysostomus* : « Quasi qui non sufferat præsentiam illorum vel aspicere, sic inquit : *Discedite* a me, nam Deus qui in sanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aspiciens quasi gravatus non suffert. Tamquam si dicat eis : Quasi putredo et spurcitia estis, nec tamdiu vos sustineo, quamdiu statis in iudicio meo. » Et iterum : « *Discedite, maledicti*, non a Patre meo, neque ipse eos maledixit, sed propria opera, *in ignem æternum, qui paratus est*, non vobis, sed, *diabolo et angelis ejus* ; quia vero vosipsos in ignem misistis, vobis ipsis reputeate. » Sed, ne unquam hæc patiamur, o unigenite Fili Dei, scilicet faciem illam mansuetam videre aversam a nobis, et tranquillum illum oculum non ferentem videre nos, neque accipiamus aliquam experientiam illius pænæ incurabilis, scilicet excidere a cœlestis regni gloria, et comburi in gehenna. De hac etiam exclusionem et separationem sic dicit idem *Chrysostomus* : « Ponamus illud ante oculos, quanti doloris est excludi et projici a regno cœlorum, quod ut mihi videtur, ipsa gravius est gehenna. Nam, et si ille ignis non arderet et immortalis illa pœna non esset parata ; hoc solum quod alieni efficiamur a Christo, et excludimur a bonis æternis, nonne omni pœna cruciabilis diceretur ? » hæc *Chrysostomus*.

7 QUOMODO CHRISTUS EST IN MEMBRIS ECCLESIE ? — Et commemorabit Iudex opera misericordiæ prædicta, ab ipsis reprobis sibi non facta ; sed reprobi quasi se excusantes respondebunt et interrogabunt, quando hæc sibi non fecerunt. Verum, ut ait *Rabanus*, et si se excusare satagunt, tamen Deum fallere non possunt. Et idcirco *respondebit illis, dicens* : *Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis*. Unde dicit *Augustinus* : « Christus caput est Ecclesiæ, corpus ejus Ecclesia. In nostro corpore caput sursum est, pedes in terra. In aliqua constipatione hominum, quan-

do aliquis tibi pedem calcat, nonne dicit caput : Calcas me ? Quo modo ergo lingua, quam nemo tangit, dicit : Calcas me ; sic Christus caput Ecclesiæ, quem nemo calcat, dicet : *Esurivi, et non dedistis mihi manducare*, etc. » Unde et *Chrysostomus* : « Et vide qualiter leviam injungit ; non enim dicit : In carcere eram, et non eripuistis me, infirmus, et non curastis me ; sed non visitastis me, et non venistis ad me. In esuriendo etiam non petit mensam pretiosam, sed necessarium cibum. Omnia ergo sufficientia sunt ad pœnam : primo quidem, facilitas petitionis, panis enim erat ; secundo, misericordia ejus, pauper enim erat qui petebat ; tertio, comparatio naturæ, homo enim erat ; quarto, desiderium promissionis, regnum enim promisit ; quinto, dignitas ejus qui accipiebat, Deus enim erat qui per pauperes accipiebat ; sexto, superabundantia honoris, quoniam dignatus est ad hominibus accipere ; septimo, justitia dationis, ex suis enim a nobis accipit, sed contra universa hæc homines per avaritiam excæcantur : » hæc *Chrysostomus*.

8 AVARITIÆ REDARGUTIO. — Revera quippe per avaritiam homines circa opera misericordiæ exercenda excæcantur, et ad ea duri et quasi insensibiles redduntur ; sicut enim caritas, quæ directe opponitur avaritiæ, vult omnibus subvenire et benefacere, sic avaritia suadet a talibus abstinere, et non operibus misericordiæ intendere. Sugerit enim quasi consulendo ipsi misero quem possidet, ut de talibus non curet, quia tantum constaret, et ideo tantum damnum inde reciperet. Hic siste, tu, miser avare, qui aliis in necessitate positis non curas succurrere, et maxime, tu crudelis prædens seu prælate, et specialiter religiose, qui infirmis tibi commissis de ministris et custodibus, vel quibuscumque aliis necessariis non studes providere. Attende et vide, quia hoc terribile judicium, in quo de operibus misericordiæ disceptatio fit, tibi specialiter imminet, quia præcipue immisericordes arguet Judex et puniet ; tunc audies correptiones du-

rissimas, quibus non poteris contradicere, qui modo abjicis monitiones mollissimas, quibus non vereris repugnare ; tunc erit hora tua, qua tibi instabit horrenda miseria, ut cum maledictis eas in ignem æternum, diabolo et angelis ejus paratum. Illuc perges derelictus a cura et custodia divina, qui hic tuos infirmos dereliquisti sine cura et custodia humana ; et tunc nihil eorum quæ contra caritatem servasti et necessitatibus indigentium crudeliter subtraxisti, te a miseria liberabit, sed tua crudelitas te sine fine immaniter cruciabit. Tunc boni poterunt contra te sumere parabolam, et dicere ad exaggerandum tuam miseriam : *Quomodo cessavit exactor, quievit tributum ?* Cessavit exactor, quia aliis necessaria subtrahendo, quasi exactio-nare eos videbatur ; quievit tributum, quod alii defectum patiundo, quasi solvere cogebantur. Quid tibi, miser, tunc proderit tua crudelitas et avaritia, pro qua habebis pati tanta et talia sine fine mansura ? Tunc per pœnam, sed nimis tarde aperientur oculi tui, qui modo per avaritiam contra opera misericordiæ sunt excæcati, et tunc sola vexatio dabit intellectum, tibi, qui modo circa vexatos habes cor induratum. Hæc pauca, o avare, impie, crudelis, et dire tyranne, diligenter attende ; et dum adhuc vales te emendare, stude ut mala perpetua possis, Deo auxiliante, evadere. Amen.

9 QUOMODO AUDIENDA OPERUM MISERICORDIÆ SUFFICIENTIA ? — Sufficientia autem prædictorum operum misericordiæ hoc modo accipitur : homo enim in vita præsentis primo indiget ex parte corporis alimento, sine quo non potest esse, scilicet cibo et potu, et sic est duplex opus misericordiæ, scilicet pascere esurientem, et potare sitientem. Secundo, indiget tegumento, sine quo non potest bene esse, scilicet indumento et domicilio, et sic iterum est duplex opus misericordiæ, scilicet vestire nudum, et colligere vel recipere hospitem. Tertio, indiget post vitam istam sepultura, et sic est quintum opus misericordiæ, scilicet sepelire mortuos. Ista autem quinque

prædicta sunt omnibus communia. Alia sunt duo opera misericordiæ, quæ impenduntur alicui, ex aliquo accidente superveniente, ut si aliquis incurrat infirmitatem, vel si capiatur ab hostibus : et sic accipiuntur duo opera misericordiæ, quæ sunt visitare infirmos et redimere captivos. Et nomine redemptionis intelligitur omne beneficium eis impensum. Ista autem septem impensa fidelibus propter Christum, reputat ipse Christus sibi metipsi facta; et e contrario fidelibus denegata, sibi metipsi reputat denegata. Fideles sunt ejus membra : propter quod facientibus opera misericordiæ, reddit vitam æternam; denegantibus autem ea, reddit pœnam. Advertendum tamen quod cum dicitur : *Domine, quando te vidimus esurientem*, etc., non est quæstio procedens ex ignorantia, quoniam justi cognoscent quod opera misericordiæ facta membris Christi, ipse sibi reputat fieri, et pro talibus se salvari; et similiter mali scient se pro contrario damnari; sed est quæstio admirationis, pro magnitudine gratiæ quæ fiet electis, et pro magnitudine miseriæ quæ infligetur reprobis. Sic itaque *judicium sine misericordia*, fit *ei qui non fecit misericordiam*. Quid ergo merentur qui aliena rapiunt, si æternaliter damnantur, qui de suo non dederint? Et, si talia sustinebunt immisericores, qualia passuros putamus crudeles? Unde ait *Chrysostomus* : « Ex hoc loco sciendum est, quod non tantum pro eo quod peccaverunt homines condemnandi sunt, sed etiam pro eo quod bene non faciunt; si autem pro eo quod bene non faciunt sic condemnantur, putas quales pœnas exsolvent pro eo quod peccant? Et digne, Deus enim hominem ideo fecit ut beneficiat, et ad gloriâ Dei pertineat, non ideo tantum ut non peccet, nam si non faciat bonum, nec est causa qua creatus est. Sine dubio enim, si creatus non fuisset, peccatum non fieret super terram; nam qui intelligit mysterium divinæ dispensationis, quare factus est homo cognoscit, quia merito quasi peccans condemnatur, qui justitiam non fa-

cit : » hæc *Chrysostomus*. Sicut autem melius est opera misericordiæ circa animam, quam circa corpus facere; sic pejus est ea circa animam quam circa corpus negligere. Unde idem *Chrysostomus* : « Si hæc corporaliter corporibus non præstare impietatis est, quæ et si accipiunt ea, non possunt tamen vivere semper, putas quantæ impietatis et hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus non ministrare, quæ poterant vivere in æternum, si hæc eis ministrata fuissent? Quantum enim melior est anima quam corpus, tanto gravius est peccatum animabus laborantibus spirituales eleemosynas non præstare, quam corporibus corporales. In Ecclesia ergo non solum sunt pauperes corporaliter esurientes, aut debiles corporaliter, aut peregrini et captivi secundum corpus; sed etiam spiritualiter pauperes sine cibo justitiæ, sine potu agnitionis Dei, necnon sine vestimento Christi. Maxime taliter pauperes sunt, qui corporaliter videntur divites esse, quoniam plerumque in abundantia rerum inopia justitiæ invenitur. Sunt peregrini in hoc mundo, sunt debiles animo, sunt mente cæci, in obedientia surdi, et ceteris passionibus spiritualibus ægotantes, quorum animæ omnem escam spirituales abominantes appropinquaverunt usque ad portas mortis. Qui ergo non habet unde faciat eleemosynas corporales, faciat spirituales, ex gratia verbi quam accepit a Deo, et inveniet retributionem dignam a Christo, qui omnia tam corporalia quam spiritualia data, quasi in se facta commemorat, quæ cum hominibus fiunt; hæc diximus ut sciant doctores quantum beatitudinis sibi acquirant, si diligentes fuerint circa verbum Dei annuntiandum, et quantum damnationis, si fuerint negligentes : » hæc *Chrysostomus*.

10 SICUT RETRIBUTIO ITA PUNITIO ERIT ÆTERNA. — *Et ibunt hi*, scilicet reprobi, *in supplicium æternum*; *justi autem in vitam æternam*. Unde *Chrysostomus* : « Propter hoc utique et hi iuste puniuntur et illi coronantur, etsi decem millia bona fecerint, gratiæ

enim hæc est munificentia pro tam parvis et vilibus cælum tantum et regnum, et tam magnum eis dari honorem : » hæc *Chrysostomus*. Æternum est ergo supplicium malorum, et similiter præmium bonorum, sicut enim peccata actualia transeunt actu, et remanent reatu ; ita bona opera transeunt actu, et remanent merito. Unde *Hieronymus* : « Prudens lector attende, quod et supplicia æterna sint ; et vita perpetua, metum deinceps non habeat ruinarum. »

11 CUR DE MISERICORDIA POTIUS QUAM DE JUSTITIA DISQUIRETUR? — Et notandum, quod potius fit disceptatio de operibus misericordiæ, quam de operibus justitiæ, cum tamen magis teneamur ad opera justitiæ, quia opera misericordiæ faciliora sunt : natura enim ad hæc inclinatur, et ideo magis arguenda ubi deficiunt, et minus remuneranda ubi ad sunt. Et ergo, si ista remunerantur, et alia. Item, potius arguit de omissione, quam de commissione, cum tamen majoris criminis sint commissa, et ideo magis arguenda, quia puniendo quod minus est, innuit amplius faciendum de majoribus ; si enim omissa arguit, multo plus commissa. Item, magis arguit, de peccatis in proximum, quam in Deum, quia si peccata in proximum condemnantur, multo magis peccata in Deum, ut blasphemia et idololatria. Item, cum septem sint opera misericordiæ, unum, scilicet sepulturam mortuorum, de qua in tantum Tobias commendatur, omittit, quia minus est necessaria inter cetera opera misericordiæ. Item, cum sit misericordia corporalis et spiritualis, potius defectum arguit operum corporalium, quam spiritualium, quia opera corporalia sunt evidentiora, vel per hoc etiam significantur illa.

12 SENTENTIA JUDICIS ERITNE MENTALIS AN VOCALIS? — Potest autem quaeri utrum illa disceptatio et sententia erit vocalis, vel mentalis tantum ; et videtur quod vocalis, quia, ut dicit *Augustinus*, per quot dies hoc judicium tendatur, incertum est ; sed si mentaliter fieret tantum, statim expediretur. E contra quidam dicunt,

quod judicium erit mentale, et non vocale, aliter multo tempore protenderetur ; unde Sapiens : *Disrumpet illos inflatos sine voce*. Alii dicunt, quia et mentale erit interius, et vocale exterius ; quia judicabit Christus non tantum ut Deus, sed ut homo, ideo ejus judicium erit non divino modo tantum, sed humano. Ex hoc autem majus gaudium sensibile bonorum, et major dolor sensibilis reproborum erit ; unde non frustra erit hoc, sed utiliter sicut et corporalis apparitio hominum. Huic opinioni adhærendo dicendum ad objectum, sapientiæ locum quod disrumpet illos sine voce excusationis sufficientis vel appellationis ; sed non sine voce disceptationis generalis.

15 RETRIBUTIONIS ET DAMNATIONIS CAUSÆ. — De motivis autem hujusce sententiæ sic habet *Augustinus* : « Quære causas vel tantæ mercedis, vel tanti supplicii : *Pereipite regnum*, etc. ; et : *Ite in ignem æternum*, etc. Quare illi percepturi regnum ? *Esurivi enim, et dedistis mihi manducare*, etc. Quare isti ituri in ignem æternum ? *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*, etc. Quid est hoc, rogo ? Video de his qui percepturi sunt regnum, quia dederunt tamquam boni et fideles Christiani, qui verba Domini non contemnentes, et cum fiducia promissa sperantes fecerunt hoc ; quia, si non fecissent, vitæ ipsorum bonæ sterilitas ista non utique convenisset. Forte enim casti erant, non fraudatores, non ebriosi, abstinentes se ab operibus malis ; si hoc non adderent, steriles remanerent, fecissent enim, *declina a malo* ; non fecissent, *et fce bonum*. Scriptum est : *Sicut aqua exstinguit ignem, sic eleemosyna peccatum* ; item, scriptum est : *Conclude eleemosynam in corde pauperis, et hæc pro te exorabit Dominum* ; et alia multa sunt divini eloquii dogmata quibus ostenditur multum valere eleemosynam ad exstinguenda et delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus, imo plus illis quos coronaturus est solas eleemosynas imputabit, dicens : Difficile est ut si examinem vos et apprehendam, et

scruter diligentissime facta vestra, non inveniam unde vos damnem; sed ite, *percipite regnum: Esurivi enim, et dedistis mihi manducare*; non ergo itis in regnum, quia non peccastis, sed quia peccata vestra eleemosynis redemistis. Rursus et illis: *Ite in ignem æternum*, sine dubio videbunt se juste damnari pro sceleribus suis; at quasi eis diceret: Non inde unde putatis, sed quia *esurivi, et non dedistis mihi manducare*. Si enim ab illis omnibus vestris factis aversi, at ad me conversi illa omnia crimina atque peccata eleemosynis redemissetis, ipsæ eleemosynæ modo liberarent vos, et a reatu tantorum criminum absolverent: *Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*; et: *Judicium sine misericordia, ei, qui non fecit misericordiam*: » hæc Augustinus.

14 PRÆDESTINATIONIS ET PRÆSCIENTIÆ DISCRIMEN. — Sicut ergo boni, quibus paratum est regnum a constitutione mundi, antequam fierent, ad vitam æternam erant prædestinati; sic mali, qui mittentur in ignem paratum diabolo et angelis suis, a constitutione mundi, antequam fierent, ad mortem erant præsciti. Est autem differentia inter prædestinationem et præscientiam, quia prædestinatio est præcognitio honorum, cum causalitate eorumdem; sed præscientia dicit præcognitionem respectu malorum sine causalitate, quæ potius residet penes liberum arbitrium. Fit autem conditionaliter prædestinatio Dei, nihilque sine aliqua conditione prædestinatum est: prædestinatum est enim ut salvaretur mundus, sed per aquam Baptismatis et mortem Filii Dei; prædestinati sunt omnes boni ad gloriam, ea tamen conditione, si fidente nuerint, si caritatem, si humilitatem, si patientiam, si misericordiam et pietatem, et his similia habuerint. Tales enim eos futuros prævidit, quos Deus ad vitam prædestinavit; et quasi prædestinando eis diceret: Ego quidem ad vitam vos prædestino, si tamen tales et tales fueritis, si mandata mea custodieritis, si fidem et misericordiam habueritis, et si in bono

tandem inventi fueritis. Qui ergo talis esse non vult, qui mandata Dei custodire non nititur; ideo non venit ad prædestinationem, quia non servat conditionem. Noli igitur attendere ad prædestinationem Dei quam ignoras; attende ad verba, quæ audis et intelligis. Sicut enim prædestinatione sua verus est Deus, et mutari non potest; ita et verba ejus vera sunt, et mutari non possunt. Sed audiamus quænam sint hæc verba: *Peccator*, inquit, *quæcumque hora conversus fuerit et ingemuerit, vita vivet et non morietur*; et iterum: *Si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis; quod si nolueritis, gladius devorabit vos*. Similiter in Evangelio inquit: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit*, etc.; et iterum: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester cælestis*, etc. Nec quæras aliam prædestinationem. In his enim verbis omnis et vitæ et mortis prædestinatio et præscientia consistit: si hæc leceris, esto securus, et crede indubitanter, quia ad vitam æternam prædestinatus es; quod si, indurato corde, hæc facere nolueris, et in hac malitia perseveraveris, pro certo te scias ad mortem præscitum. Quamvis enim nullus homo ad peccatum sit prædestinatus, omnis tamen homo, aut ad gloriam, aut ad supplicium est prævisus. Nullus ergo dicat frustra se orare Deum, et alia bona facere; quoniam prædestinatio divina, quæ est præparatio gratiæ in presenti, et gloriæ in futuro, cum sit æterna, sicut ab æterno Deus prædestinavit aliquem ad beatitudinem, ita et præordinavit modum per quem daret sibi illam beatitudinem, scilicet per merita sua et orationem. Prædestinatio enim taliter est instituta, ut precibus et laboribus obtineatur; et ideo nullus frustra orat Deum, quia oratio est illud per quod ex ordinatione divina debet consequi gratiam et gloriam; et eadem ratio est de omnibus aliis bonis, quia cadunt sub ordine divinæ prædestinationis. Unde sicut Deus aliquem salvandum prævidet, sic et modum quo salvari debeat. Propter hoc stultus est, qui

dicat : Volo facere quod mihi placuerit, quia si salvari debeo, salvabor, vel si damnari debeo, damnabor ; sicut stultus esset infirmus qui diceret : Volo comedere et bibere quod mihi placuerit, quia si curari debeo, curabor, et si mori debeo, moriar : sic enim inutiles essent medicinæ. Sane si Deus dimittit liberum arbitrium, quod se habet ad utrumlibet, in malum cadere, hoc non permittit nisi juste ; rursus, si præveniat per gratiam, nulli facit injuriam. Unde, secundum *Augustinum*, liberum arbitrium est libertas eligendi bonum vel malum ; et hoc in paradiso homo habuit liberum, nunc vere captivum, quia bonum non vult, nisi gratia Dei præveniat, nec potest nisi eam sequatur. Cum ergo malos damnat et reprobat, operatur secundum justitiam suam ; quando vero prædestinat et salvat, agit secundum gratiam et misericordiam suam, quæ non excludit justitiam.

15 PROVIDENTIA DEI NON COGIT, NEC TOLLIT LIBERTATEM ARBITRII PRÆDESTINATIO. — Nullam autem necessitatem infert providentia Dei rerum eventibus ; sed sicut sese habent res ad utrumlibet, scilicet fieri et non fieri, sic se providentur habere. Quæ providentia, seu quod idem est præscientia Dei, ex sua sapientia præscientis omnia antequam sint, omnino inevitabilis est, et nullo modo potest falli ; et ideo omnia prævisa a Deo necesse est fieri, quia non potest simul esse quod prævisa sint et non fiant, sed non sequitur quod necessario fiant. Sic quoque dicimus: Me vidente te currere, necessarium est ut curras, hoc est, non potest simul fieri: ut videam te currere, et non curras ; et ex hoc nequaquam provenit quod necessario curras. Unde ait *Boetius* : « Duæ sunt enim necessitates: simplex una, veluti quod necesse est omnes homines esse mortales ; altera vero, conditionis, ut si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est, hanc etiam necessitatem non facit propria natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntarie gradientem, quamvis eum tunc cum gradi-

tur necessarium sit incedere. Quæ igitur, cum fiunt carent existendi necessitate, eadem priusquam fiant sine necessitate futura sunt : nam sicut scientia præsentium rerum nihil his quæ fiunt, ita præscientia futurorum nihil his quæ futura sunt, necessitatis importat. Eodem modo, si quid providentia præsens videt, id esse necesse est, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem : » hæc *Boetius*. Et ideo hæc duplex est. Si Deus prævidet hoc, necessario evenire oportet, quia conjunctim vera, divisim est falsa ; et est ibi necessitas consequentiæ, et non consequentis. Exemplum habemus ex eodem *Boetio* : « Si aliquis videat aliquem facientem rotam, necesse est quod ille faciat rotam, nec tamen visus ejus causa est illius factionis ; sic Deus prævidet mala istius opera, nec tamen causa est quare iste male operetur : verumtamen fiet, si prævisum est. Quando autem Deus facit aliquam rem, non fit in ipso Deo mutatio ; sed in re certa quam operatur. Unde quando fecit prædicari subversionem Ninivæ, et prædici mortem Ezechiae, quorum neutrum accidit, in talibus non mutavit Deus consilium quod ab æterno secum fuit ; sed sententiam quæ respectum ad ipsa negotia habuit, quia Niniva subvertenda erat secundum merita, et Ezechias moriturus erat secundum causas inferiores, vel etiam secundum merita ; sed hæc non imposuerunt necessitatem divinæ potentiæ. Prædestinatio igitur, licet certa sit, libertatem tamen arbitrii numquam tollit ; unde bonorum salvatio est necessaria necessitate consequentiæ vel conditionata, non necessitate consequentis vel absoluta. Ista enim propositio : Prædestinatus potest damnari, falsa est, in sensu composito ; est tamen vera, in sensu diviso. Sic ergo exclusum est sophisma quod multos in errorem duxit, ut omnia ex necessitate fieri putarent. Si ergo dicis quid adhuc faciendum est ? Respondeo, quia hoc solum superest consilium, ut curramus, et contendamus placere ei, qui nos vocavit. Dicit enim *Augustinus* : « Sic præordinata est divina prædestinatio, ut

ad eam per bonorum operum perseverantiam perveniamus. » Hinc *Bernardus* : « Ipsa cœlestis regni prædestinatio ita ab omnipotenti Deo præordinata est, ut ad hoc electi ex labore perveniant, quatenus mereantur precibus obtinere quod ipse omnipotens Deus ante tempus disposuit donare : » hæc *Bernardus*.

16 EXEMPLUM RELIGIOSI PRÆSCITI ET SALVATI. — Ubi nota exemplum utile, et aptum ad propositum. Fuit in quodam monasterio frater quidam religiosus et devotus, cui sæpe revelationes fiebant divinitus; quod quidam alter ejusdem monasterii frater sciens, institit apud eundem, ut Deum oraret, quatenus sibi dignaretur ostendere, si ipse de numero salvandorum esset. Et, cum ille vix precibus victus orationi instando hoc a Deo postularet, ostensum est sibi quod ille frater de numero damnandorum esset, unde timens fratrem alium turbare, per

aliquot dies hoc sibi celavit; sed tandem eidem requirenti, licet invitus, aperuit. Ille autem hoc audiens, et Scripturas intelligens, statim respondit : Benedictus Deus, nec tamen sic desperabo, sed pœnitentiam quam per ingressum religionis assumpsi, de cetero duplicabo, et triplicabo, donec gratiam et misericordiam apud Deum altissimum, qui pius est, inveniam. Et post multos dies iterum fratri prædicto divinitus est revelatum, quod ille frater de numero salvandorum esset; quod cum eidem fratri retulisset, ille lætus effectus de revelatione, fortior factus est in opere, ac viriliter agens, et de virtute in virtutem quotidie proficiens perseveravit in bono sine cessatione. Utinam multi animati hoc exemplo, manum suam ad fortia mitterent, et non desperarent vel deficerent: quia sic agendo, et in hoc perseverando, Deum sibi propitium utique invenirent!

ORATIO

Domine Jesu Christe, judex vivorum et mortuorum, in extremo judicio me a dexteris collocare digneris, et tunc auditam fac mihi illam dulcissimam vocem tuam, quam promisisti electis tuis, dicens : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*; et fac, ut non timeam ab auditione mala, quam comminatus es reprobis, dicens : *Ite, maledicti in ignem æternum*. O unigenite Fili Dei, miserere nostri, ne umquam illam pœnam incurabilem experiamur, scilicet excidere a regni cœlestis gloria, et comburi gehenna, Deus meus, misericordia mea. Amen.

CAPUT LI

DE PASCHA ET DIVERSIS HUIUS NOMINIS ACCEPTIONIBUS.

Matthæi cap. XXVI.

1 CHRISTUS EST EXEMPLAR IN MONTE MONSTRATUM. — Nunc, secundum *Hieronymum*, aspergamus de sanguine librum nostrum, et limina domorum, et lunem circumidemus coccineum domui orationis nostræ, et coccum in manu nostra ut Zara ligemus, ut vaccam rufam in valle occisam enarrare

possimus; jam enim instat, ut ad Passionem Domini veniamus, quam et ex affectu inspicere, et in effectu imitari debemus, juxta illud Exodi : *Inspice, et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est*. — Christus enim est tamquam liber exemplaris, ad cujus exemplar totam vi-

tam nostram ducere et corrigere debemus; etsi Christus sæpius in Scriptura dicatur mons, ratione summitatis, sive excellentissimæ perfectionis, maxime tamen exaltatus in cruce mons dicitur, ratione sublimitatis meriti suæ sacratissimæ Passionis. In hoc ergo monte, Christo scilicet crucifixo, monstratum est nobis exemplar diligenter inspiciendum et efficaciter imitandum. Non enim sufficit Christiano Christum passum inspicere, nam hoc fecerunt Judæi et Gentiles sui crucifixo, sed exigitur etiam secundum exemplar monstratum operari et facere. Et hoc est quod indicitur cuilibet fidei in verbis propositis: *Inspice et fac*. Quasi diceret: Inspice exemplar Dominicæ Passionis ipsam tibi per intimam compassionem visceraliter incorporando, et fac secundum illud exemplar, ipsum efficaciter imitando. Et utrumque horum docet beatus Petrus: *Christus*, inquit, *pro nobis passus est*, ecce primum, quod est diligenter cordis oculo inspiciendum; *vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*, ecce secundum, quod est efficaciter in facto imitandum.

2 TOTA VITA CHRISTI PASSIO FUIT. — Circa primum sciendum est, quod si nos omnia quæ Christus in mundo passus est, vellemus enarrare, innumerabilia utique essent, præsertim, cum tota vita Christi in terris quædam passio fuerit. Nimirum, cum etiam tota vita cujuslibet Christiani, si secundum Evangelium vivat, quædam crux atque martyrium sit, ut *Augustinus* dicit, quanto magis hoc indubitabile est de ipso Domino Christo, qui Evangelium condidit, et in seipso perfectissime adimplevit? Exordiendo enim a primordio Nativitatis suæ, inspicere quam pauper natus fuit, qui nec domicilium neque vestes habuit, sed in vili diversorio natus, in præsepi super fœno exiguo ante bruta animalia reclinatus, pannis vilibus involutus fuit; octavo die circumcissus fuit, et jam sanguinem suum pro nobis fundere cœpit; deinde persecutionem Herodis fugiens in Ægyptum deportatus, et inde rediens per totam pueritiam et adolescentiam

suam parentibus subjectus, et non dubium in magna paupertate educatus fuit. Dehinc, adveniente tempore ostensionis suæ, inspicere quomodo tempore magni frigoris baptizatus in aquis frigidis mergi voluit, et quomodo, tempore jejunii quadraginta dierum continuato, maceratus fuit, et quantas tunc a diabolo tentationes sustinuit, quantas etiam injurias et contumelias a Judæis frequenter passus fuit, nunc dicentibus ipsum a dæmone obsessum, nunc Samaritanum, nunc voratorem et vini esse potatorem, nunc de fornicatione natum, nunc blasphemum, nunc populi seductorem, *et alia multa blasphemantes dicebant in eum*; nihilominus ad facta injuriosa sæpe attentabant procedere, nunc volentes cum lapidare, nunc de supercilio montis præcipitare. Inspice etiam cum quanto labore vixerit, quia quotidie erat prædicans in templo, et in synagoga, et de civitate in civitatem, de terra in terram perambulavit, in oratione sæpe pernoctavit, infirmos multos curavit, obsessos a dæmone liberavit, inortuos suscitavit, multitudinem esuriientem pavit; et nihilominus in his omnibus naturæ legibus subjectus, fami, siti, et ceteris infirmitatibus hominis, absque tamen peccato, expositus fuit. Ecce quomodo tota vita sua in laboribus et passionibus fuit, sed omnibus talibus Passionem, de qua nunc tractandum est, antecedentibus omissis, inspicere diligenter, quid in hac sustinuit, et præcipue articulos et puncta Passionis, in quibus singulis Christus notabiliter passus fuit.

3 SPECIALIUS TAMEN NOBIS PRÆBET IN PASSIONE VIRTUTUM EXEMPLUM ET VITIORUM ANTIDOTUM. — Circa hoc autem sciendum est, quod, secundum *Augustinum*, non solum quidquid boni Christus in terra gessit, sed et quidquid mali sustinuit, totum disciplina morum fuit, unde Passio Domini in se complectitur omnem perfectionem hominum, in hac vita possibilem; quoniam omnia opera perfectionis quæ Christus umquam in Evangelio docuit, ipse in semetipso in sua Passione perfectissime adimplevit. Itaque

in cruce Domini est finis Legis atque Scripturæ, in Passione ejus, summa omnis perfectionis, in morte ipsius est consummatio omnis sermonis. Unde Apostolus, dicit: *Non judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum et hunc crucifixum*, nempe quia hoc scire, est omnia scire quæ ad salutem spectant. Nam, si de paupertate voluntaria agitur, quis umquam pauperior Christo nudo pendente in cruce, quia nec habebat ubi caput suum reclinet? Si de obedientia et humilitate loquimur, quis umquam in tantum se humiliavit et exinanivit, sicut Christus, qui *factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*, tantæque vilia et magna opprobria sustinuit pro nobis? Si de castitate virginali mentio fiat, quis castior eo, cujus mater Virgo est, cujus Pater feminam nescit? Si de caritate sermo fuerit, quis umquam majorem vel tantam caritatem habuit, quam Christus, qui in Passione sua posuit animam suam pro ovibus suis, et tam horrenda supplicia pati voluit pro nobis, cum tamen nos liberare potuisset solo nutu voluntatis? In Passione ergo Domini relucet exemplar perfectionis omnium virtutum, prout jam supra est lactum. Item, in ea relucet perfectum remedium et antidotum contra omnem spirituales morbum. Nam, per hoc quod pati voluit mortem exprobratissimam, habemus remedium contra superbiam; per hoc quod latronibus se associare voluit, remedium præbet contra invidiam; per hoc quod contra ipsum blasphemantes obtulit, remedium præbet contra iram; per hoc quod in cruce distendi, et clavis cruci affigi voluit, præbet remedium contra accidiam, quæ non sinit amplecti pœnitentiæ crucem; per ejus vero nuditatem et paupertatem, habemus remedium contra avaritiam; per fellis et aceti degustationem, habemus remedium contra gulam; per vulnere inflectionem, et summi doloris afflictionem, habemus remedium contra luxuriam, et hæc sunt septem sigilla libri vitæ consignantia, quæ Christus nobis in Passione aperuit, et postea nobis vitæ aditum reseravit: prædicta ergo

in Passione Christi adimpleta videmus. Denique, si de patientia agitur, tota Passio excellentissimam Christi patientiam demonstrat. Si de contemptu mundi, et abstractione a rebus mundialibus loquimur, quis umquam elongatior et abstractior ab omnibus terrenis, quam Christus in cruce supra terram, et super omnia terrena elevatus et abstractus? Si de abstinentia et jejuniis, seu victus inedia mentio fiat, Christus nihil in Passione sua nisi fel, et acetum, vel vinum mirrhatum gustavit. Si de corporis castigatione agitur, cujus umquam corpus in tantum castigatum fuit, quantum corpus Domini in cruce? Si de efficacia orationis sermo fiat, quis umquam efficacius Christo oravit, qui ex vehementi attentione orationis guttas sanguineas sudavit? Si de elemosynarum largitione, aut de aliis misericordiæ operibus loquimur, quis umquam majorem elemosynam dedit, quam ipse Christus, qui proprium Corpus suum in cibum, et Sanguinem suum in potum, nobis pauperibus in elemosynam perpetuam dedit; infirmos etiam visitavit, dum infirma discipulorum corda confortavit, et ægros multos curavit, captivos multos in limbo redemit, mortuos de sepulchris suscitavit. Si de dilectione inimicorum agitur, in cruce pendens pro suis crucifixoribus oravit; et si de offensarum dimissione loquimur, quis umquam liberalius dimisit debita debitoribus suis quam Christus, qui latroni non solum debita dimisit, sed et paradisi sibi promisit? Et sic de similibus inducendo, per singula opera supererogationis, quæ omnia in Passione Christi, si bene advertimus, supereroganter adimpleta invenimus; similiter et nos, si perfecti imitatores Christi esse volumus, adimplere vel in facto, vel in desiderio, vel in ministerio debemus. Nam sicut dicit *Hieronymus*: « Singula ea quæ circa Dominum in Passione gesta sunt, quamvis Judæi et alii quæcumque fecerunt alia mente fecerunt, nobis tamen credentibus mystica afferunt sacramenta; sic etiam ipse Caiphas quando dixit: *Expedi unum hominem*

mori pro populo, nescivit quid diceret, et tamen prophetavit. Similiter est de singulis gestis Passionis Dominicæ, quæ nos inspicere debemus, et secundum exemplar illorum facere. »

4 TRADENTIUM CHRISTUM DIVERSÆ VOLUNTATES. — *Et factum est, cum consummasset Jesus sermones hos omnes prædictos, de secundo adventu, ubi se venturum ad iudicium in claritate prædixit, consequenter se passurum ostendit, ut sacramentum crucis admixtum esse gloriæ æternitatis admoneat; quasi, qui compatitur crucifixo, non timuit de iudicio, conjuncta enim sunt ut causa finalis et effectus, gloria æternitatis et meritum Passionis. Post adventum ergo majestatis subdit humilitatem Passionis, ut causam illius: Passionis enim effectus, vel causa finalis, est gloria æternitatis, unde Apostolus: *Christus factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum.* Incipit ergo narrationem de Pascha et de sua Passione, qua Christus ipse Pascha nostrum fuerat immolandus. Et eadem die, scilicet feria tertia in sero, et ibidem, scilicet in monte Oliveti; *dixit ergo discipulis suis: Scitis quia post biduum, id est feria quinta ad vesperam, Pascha fiet, et agnus paschalis immolari debet. Et, ego addo quod nescitis, scilicet quod tunc etiam Filius hominis, id est Virginis, tradetur ut crucifigatur, et Pascha faciet transeundo.* Ex quo patet, quod non fuit ex ignorantia traditus; sed ex sua præscientia, et voluntate. Bene autem dicit: *Filius hominis*, quia, secundum formam humanam tentus et crucifixus est, non secundum divinam, in qua semper immortalis est; et bene impersonaliter posuit, *tradetur*, quia uno traditionis verbo diversæ voluntates exprimuntur. Nam Deus Pater tradidit Filium propter caritatem, et generis humani utilitatem, e contra Judas Judæis, propter avaritiam et lucri sui cupiditatem; item, Spiritus Sanctus propter suam benignitatem, e contra Judæi Pilato propter invidiam et malignitatem; item, Filius seipsum, ut impleveret beneplacitum di-*

vinum, e contra Pilatus cruci, ut satisfaceret perversæ voluntati Judæorum; item, diabolus propter timorem, ne per Christi doctrinam et miracula evelleretur genus humanum de manu sua, non advertens quia magis erat per ipsius mortem eripiendum, quam fuerat per doctrinam et miracula ereptum. Ecce opus commune, sed voluntates diversæ valde, ergo Pater et Filius et Spiritus Sanctus non solum amandi, sed etiam glorificandi; Judas autem et alii non solum detestandi, sed etiam contemnendi sunt, quia quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus bona, hoc illi mala intentione fecerunt. Prædicat autem discipulis se tradendum, præmunens eos ne prius quam audiant quæ eventura fuerant, subito videntes tradi ad crucem Magistrum, obstupescant.

5 VOX PASCHA MULTIFARIAM ACCIPITUR. — Et, quia hoc nomen Pascha in diversis locis reperitur, et diversa per ipsum significantur; ideo ne in æquivoco erremus, diversas ejus acceptiones videamus. Sciendum ergo, ad solutionem multarum contrarietatum, quod Pascha appellatur primo, tota septimana, seu septem dies azymorum, quibus Judæi panes azymos, hoc est sine fermento, comedebant; nam *ἄ*, sine, et *ζύμη*, fermentum significat, unde in Actibus: *Volens post Pascha producere eum populo, etc.*; primus et ultimus dies illius septimanæ magis solemnes erant quam medii. — Secundo, dicitur hora immolationis agni, scilicet vespera qua agnus immolabatur, quæ est initium primi diei azymorum, qui solemnior erat, ut hic: *Scitis, quia post biduum Pascha fiet, unde cantat Ecclesia: Quartadecima die ad vesperam, Pascha Domini est, etc.*; dies autem præcedens illam horam, nec Pascha dicebatur, nec solemnis erat. — Tertio, dicitur primus azymorum, qui erat celeberrimus, scilicet quintadecima luna primi mensis, quando egressus est populus Israel de Ægypto, ut ibi: *Appropinquabat dies festus azymorum, qui dicitur Pascha; et ibi: Ante diem festum Paschæ, etc.* — Quarto, dicitur festivitas epulæ paschalis, ut in Paralipomenis:

sat, quando ad bonum invitat. Negoliamur ergo fideliter de bonis naturæ, gratiæ, et fortunæ nobis datis, quia de omnibus rationem reddemus. Fugiamus pigritiam, quia piger locum diabolo præparat, et otiosus quasi pulvinar est diaboli, in quo requiescat. Omnibus quoque modis quibus possumus, nosmetipsos emendando, vel alios adjuvando, talentum Dominicum erogare, et erogando multiplicare studeamus, utpote de quo in districto iudicio rationem reddituri sumus; nec se aliquis ab hæc negotiatione excusare poterit, quia nullus est qui talentum non acceperit. Unde *Gregorius*: « Sciendum vero est, quod nullus piger ab æ talenti acceptione securus est, nullus namque est qui veraciter dicat: Talentum minime accepi, non est unde rationem ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi, etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum acceperit; alius namque acceperit donum intelligentiæ, prædicationis ministerium debet ex talento; alius quidem terrenam substantiam acceperit, erogationem talenti debet ex rebus; alius vero didicit artem qua pascitur, ipsa ars ei talenti acceptione reputatur; alius autem familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profecto familiaritatis acceperit. Habens igitur intellectum, curet omnino, ne taceat; habens rerum affluentiam vigilet, ne a misericordiæ largitate torpescat; habens artem, qua regitur, magnopere studeat, ut usum atque utilitatem illius eum proximo patiat; loquendi locum apud divitem habens, pro pauperibus intercedat. Tantum quippe ab uno quoque nostrum venturus Iudex exigit, quantum dedit. » Consideremus ergo quæ acceperimus, atque in eorum erogatione vigilemus, nulla nos a spirituali opere terrena cura impediat, ne si in terra talentum absconditur, talenti Dominus ad iram provocetur. Unde *Augustinus*: « Unusquisque quod habet præstet alteri, quidquid plus habet largiatur inopi. Alius habet pecuniam: paseat pauperem, vestiatur nudum, ædificet ecclesiam, operetur

de dua pecunia quidquid boni potest. Alius habet consilium: regat proximum, et pellat tenebras dubitationis luce pectoris. Alius habet doctrinam: ergo de cellario Domini ministret conservis cibaria, confortet fideles, revocet errantes, quærat perditos, quantum potest faciat. Est quod sibi erogent pauperes: alius claudo pedes accomodat, alius cæco suos oculos duces præbeat, alius visitet infirmum, alius sepeliat mortuos: sunt ista in omnibus, ut prorsus difficile inveniatur aliquis, qui non habeat unde aliquid alteri præstet, et illud extremum et magnum quod ait Apostolus ad Galatas: *Alter alterius invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi.* » Unde etiam *Chrysostomus*: « Omnia inferamus ad proximorum utilitatem: talenta enim hæc sunt uniuscujusque virtus, sive in præeminentia, sive in pecuniis, sive in doctrina, sive in qualicumque tali negotio. Nullus dicat, quoniam unum talentum habeo, et non possum facere, potest et per unum approbatus esse: non enim es vidua illa pauperior, non es Petro et Joanne rusticior, qui et idiotæ et illiterati fuerunt; sed tamen quoniam desiderium monstraverunt, et ad communem utilitatem omnia fecerunt, cælos apprehenderunt, nihil enim est ita Deo amicum sicut ad communem utilitatem vivere. Propter hoc, sermonem nobis dedit Deus, et manus, et pedes, et corporis virtutem, et intellectum, et sensum, ut omnibus his et ad nostram ipsorum salutem, et ad proximorum utilitatem utamur. Non opus est multis hic nobis sermonibus, neque longa circuitione, instat enim beatus Paulus, ratiocinium ferens et dicens: *Dissolvi et esse cum Christo multo magis melius est; permanere autem in carne magis necessarium est propter vos;* et ei, qui ad Christum erat discessionem, præposuit proximi ædificationem. Hoc enim maxime est esse cum Christo, voluntatem ejus facere, voluntas autem ejus nihil est ita, sicut quod expedit proximo. Si enim in secularibus nullus sibiipsi vivit, sed et ar-

tifex, et miles, et agricola, et negotiator ad id quod communiter expediti sunt, et ad quod proximo prodest conficiunt universi; multo magis in spiritualibus hoc oportet facere, hoc enim maxime est vivere. Qui sibiipsi vivit solum, et omnes despicit, superfluum est, et neque homo, neque generis nostri: » hæc *Chrysostomus*.

11 QUINAM VITAM RELIGIOSAM AMPLERI DEBENT? — Ex prædictis videtur, quod aliquis fidelis in caritate manens, qui absque suo scandalo utilis est, vel esse potest proximis quoad vitam æternam, peccat mortaliter, si se transfert ad eremum, vel monasterium, ubi alios non instruit verbo vel exemplo, nec curam quam posset et debet circa proximos, gerit, quia ita abscondit talentum, et est servus piger; de infirmis enim non loquimur, qui de facili scandalizantur, quia eis est tutum fugere consortium pravorum et laqueos diaboli. Sed e contra videtur, quia prævalet activæ contemplativa; Dominus enim dicit Marthæ: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*; et *Hieronymus* in pluribus locis epistolarum suarum usque adeo præfert activæ contemplativam, ut viros religiosos, et multis utiles vocet ad eremum, quasi nihil boni in mundo agerent, habito respectu ad vitam monachorum et anachoretarum. In his ergo

videtur necessarium, ut quisque vires suas consideret, et ad quod opus ipse sit aptior penset: si enim ad contemplativam habilior, et ad orandum devotior, tute se transferat ad eremum, oraturus pro se et aliis, et ita plus proderit eis in eremo pro ipsis orando, quam in mundo eis prædicando, nec abscondit pecuniam Domini sui in terra, sed in Domino, licet non prædicet, quia talenta orationis et devotionis, in quo amplius valet, et meliorem se sentit, omnibus erogat, nec piger dici debet qui totus in sancta devotione et oratione, jejuniis, vigiliis, et fletu est; verumtamen, si quis videret gregis sibi commissi periculum imminere, et nullum idoneum in curam gregis sibi successurum, periculum esset gregem deserere, et ad eremum se transferre, licet habilior ad orandum sit, dummodo de suo scandalo non præsumat: prælatus quidem qui idoneus est ad prædicandum, et plures instruere potest, ac sibi et aliis in tali officio utilis est, talis fraternam caritatem non observat si populum sibi commissum relinqueret, et se ad eremum transferret, cum utilior in agro prædicationis, quam in eremo esse possit: in his vero quemque in caritate manentem Spiritus Sanctus intus docebit, quid ei melius faciendum sit, et solliciti circa hæc inquisitoris quæstioni satisfaciet.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui nobis tua dona misericorditer tradidisti, monens ut vigilantes et solliciti agentes ex eis fructum afferamus, da mihi indigno servo tuo de donis a te receptis vigilanter negotiari et ea per fructus bonorum operum multiplicare; eisque ad tui gloriam, proximi ædificationem, et mei perfectionem sic bene uti, ut cum servis tuis bonis et fidelibus merear remunerari, ac, te jubente, intrare gaudium felicitatis æternæ, et suspicere quæ præparasti diligentibus te, bone Jesu. Amen.

CAPUT I

DE VENTILATIONE AREÆ IN EXTREMO JUDICIO.

Matthæi cap. XXV.

1 ADVENIENTE DOMINO CUM ANGELIS AD JUDICANDUM, CONGREGABUNTUR OMNES GENTES. — Postremo ponit Dominus, tertiam parabolam, quæ pertinet ad activos, quorum est se exercere in actibus misericordiæ pro quorum exercitio vigilantes in talibus remunerabuntur; desistentes autem a talibus condemnabuntur; et describit ventilationem areæ, quæ fiet in extremo judicio, ac modum ipsius divini judicii. De hoc Evangelio dicit *Augustinus*: « Si quis esset, qui de tota Sacra Scriptura nihil aliud sciret nisi solummodo lectionem istam præsentem, hoc solum sibi sufficeret ad salutem, quia continentur hic merita et demerita, præmia et supplicia bonorum et malorum. » Conditiones autem Judicis in hoc adventu secundo ponit, per oppositum conditionum ejus in adventu primo: venit enim primo in humilitate, Apostolorum pauperum societate, et propria infirmitate; secundo veniet in majestate, Angelorum societate, et judicis dignitate. Veniet ergo Filius hominis, scilicet Virginis, ad judicium, in majestate sua, quia tunc judicaturus apparebit in forma hominis gloriosa, qui in primo adventu judicandus apparuit in forma passibili et infirma. Unde *Remigius*: « In majestate deitatis judicaturus adveniet, qui in humilitate servi judicandus apparuit; itaque, tradendus in proximo crucis supplicio, promittit gloriam triumphantis, ut secutura scandala hac promissione compensaret, et ut melius illa paterentur discipuli, et libentius, sub tantæ gloriæ expectatione. » Unde et *Chrysostomus*: « *Deus manifeste veniet*, manifeste, inquit, non jam celatus in corpore sicut antea, ut vix cum etiam boni

cognoscerent, sed manifestus in gloria, ut etiam mali eum confiteantur inviti, ut qui contempserunt eum in humilitate, cognoscant eum in potestate, et qui scire noluerunt quam dulcis est misericordia ejus, sentiant quam gravis est ira ipsius: » hæc *Chrysostomus*. In forma ergo humana veniet, ut ab omnibus videri possit, si enim in forma divina veniret, non posset videri a malis, quia talis visio non est sine delectatione maxima, quæ tunc non competit eis, et ideo dicit: *Cum autem venerit Filius hominis, in majestate sua, et omnes Angeli cum eo*; in famulatu enim ejus venient omnes Angeli ejus cum eo, propter Judicis honorem, et tamquam testes actuum humanorum, et executores sententiæ ferendæ per ipsum. Unde idem *Chrysostomus*: « Omnes enim Angeli ejus cum ipso aderunt, testantes et ipsi quantum administraverunt, missi a Dominatore ad salutem hominum. » *Tunc sedebit super sedem majestatis suæ*, id est in Ecclesia, in qua apparebit cum omnipotentia sua, per quod significat potestatem judiciariam quæ Christo homini est data; et tunc congregabuntur ante eum, tamquam ante Judicem suum, omnes gentes, omnis temporis, omnis conditionis, omnis ætatis, quia nullus poterit tunc latere vel se abscondere. Unde idem *Chrysostomus*: « Ubi illuminatio Evangelii ad omnes gentes prædicata pervenit, tunc omnes gentes inexcusabiles factæ sunt, et ideo tunc juste ad judicium congregabuntur omnes. »

2 SEPARATIO BONORUM ET MALORUM.

— *Et separabit eos ab invicem*, scilicet bonos a malis, sicut pastor segregat oves ab hædis, de die sunt si-

mul in pascuis oves et hœdi, sed in vespere pastor eos segregat; sic in vita præsenti sunt in Ecclesia simul boni et mali, sed in vespere mortis seu mundi, separabit Christus bonos a malis, sicut oves ab hœdis. Separabit, inquam : merito, omnia merita discernendo; loco, loca varia assignando; vocabulo, diversis nominibus appellando hos hœdos, illos oves. In ovibus intelligitur innocentia bonorum, propter simplicitatem, mititatem, læcunditatem; in hœdis intelligitur perversitas malorum, propter fœditatem, impetuositatem, sterilitatem. Unde *Chrysostomus* : « Deinde, a nominibus uniuscujusque, modum ostendit, hos quidem hœdos vocans, hos autem oves : ut horum quidem infructificationem ostendat, nullus enim ab hœdis fructus fit; horum autem multum ovæstum ostendat, etenim multus ovium est quæstus, et a lana lacteque, et ab his quæ parturiuntur, a quibus universis desertus est hœdus. » Et iterum : « Oves, homines justi : propter mansuetudinem, quia ipsi neminem lædunt, et propter patientiam, quia cum ab aliis læsæ fuerint, sustinent; hœdos autem homines peccatores dicit, quia in capris hæc naturaliter insunt vitia : libido præ ceteris animalibus, superbia, rixa, invidia, concupiscentia gulæ, et clamoribus super omnia garrulæ; in omnibus his vitiis peccatores abundant, et ideo hœdis sunt assimilati : » hæc *Chrysostomus*. Et statuet oves, seu bonos, a dextris suis; hœdos autem, seu malos, a sinistris. In ipsa positione dexteræ et sinistræ, jam ex tunc utraque pars cognoscere poterit, cui misericordia, et cui miseria immineat. Unde idem ait *Chrysostomus* : « Justos quidem ad dexteram constituet, peccatores ad sinistram, ut unusquisque meritorum suorum conditionem, ex ipsius loci qualitate cognoscat. Merito justos ad dexteram collocabit, quoniam numquam sinistram cognoverunt; merito impios ad sinistram, quia numquam cognoscere voluerunt dexteram partem : *Vias enim quæ a dextris sunt, novit Dominus; perversæ*

autem sunt, quæ ad sinistram sunt. » Et iterum : « A sinistris sunt, qui quærent temporalia; a dextris vero, qui quærent æterna. » Unde et *Remigius* : « In dextris æternæ beatitudinis confirmabuntur, qui amaverunt æterna; in sinistris æternæ miseriæ, qui cupierunt præsentia. Nam et ipsa transitoria Dei dona, respectu æternorum, dicuntur esse sinistra; æterna, vero in dextera, qui sunt potiora, hinc est illud : *Cor sapientis in dextera ejus, et cor stulti in sinistra illius* : » hæc *Remigius*.

5 QUID DICET REX BONIS ? — *Tunc dicet Rex his qui a dextris ejus erunt*, id est bonis : hic non dicit, Filius hominis, sicut supra, sed, *Rex*, ad cujus apicem pertinet subditos regere, leges condere, transgressores legis punire, et observatores præmiare; quod tunc apparebit manifeste. Tunc non quæret Pilatus : *Ergo rex es tu?* Tunc non dicent Judæi : *Non habemus regem nisi Cæsarem*. Dicit, inquam, *Rex* : *Venite, benedicti Patris mei*, id est a Patre meo, qui a Patre benedictionem gratiæ accepistis; quia non nisi benedicti primo per gratiam et meritum, vocantur ad beatitudinem æternam et præmium : non dat enim Deus pacem æternitatis, nisi supra pacem pectoris; vel, secundum *Rabanum*, dicuntur benedicti, quibus pro bonis meritis debetur æterna benedictio : *Possidete, et æternaliter tenete, paratum vobis regnum cælorum, locum Sanctorum, a constitutione mundi*. Ubi dicit *Chrysostomus* : « Antequam enim vos nasceremini, ait, hæc vobis præparata sunt et præaptata, quia vidi vos tales futuros. » Ubi etiam ait *Remigius* : « Rex regum sine strepitu verborum loquetur, id est manifestabit conscientias et merita, dicetque per collationem gloriæ : Venite, beneficio Patris mei promoti ad obtinendum regnum vitæ, prædestinatum vobis a constitutione mundi : » hæc *Remigius*. Ante mundi constitutionem paratum fuit, per prædestinationem; a constitutione mundi, per creationem; ab ascensione, per apparitionem. Attende hic dulcissimam invitationem Domini, cum dicit : *Ve-*

nite, *benedicti Patris mei*. O quam felices et beati qui hoc dulce invitatorium ad se directum meruerint audire, et a Domino invitati regnum ejus percipere! Frequentemus ergo nunc et eantemus devote invitatorium Ecclesiæ, dicentes: *Venite, exsultemus Domino*, ut tunc cum electis mereamur audire invitatorium Domini, et regnare sine fine cum eo.

4 OPERA MISERICORDIÆ AD CORPUS PERTINENTIA. — Et commemorabit Dominus sex opera misericordiæ, in se capite et in membris suis propter eum facta, quæ sunt: pascere esurientem, potare sitientem, collocare hospitem, vestire nudum, visitare infirmum, consolari vinculatum et per hæc intelligitur septimum, quod est in Tobia, scilicet sepelire mortuos. Unde versus:

*Visito, poto, cibo, redimo, tego, col-
[ligo, condo.*

Et secundum quosdam non erit aliud hæc commemoratio, nisi quia omnes scient merita sua, pro quibus salvabuntur vel etiam damnabuntur. Ubi *Chrysostomus*: « Putas quanto gaudio extolluntur Sancti quando in conspectu omnium Angelorum, quod fecerunt hominibus fatetur se accepisse, nam tale videtur opus eorum non quale datum est, sed qualis persona illius est qui accepit: » hæc *Chrysostomus*. Sed justī, quasi laudem fugientes, interrogabunt quando hæc sibi fecerint. Secundum *Remigium*, in conscientia suis ita respondebunt, non dubitantes vel diffidentes de verbis Domini; sed vel stupentes pro magnitudine majestatis Regis, vel, quia parvum videtur eis omne bonum quod fecerunt comparatione præmii, juxta illud Apostoli: *Non sunt condignæ passionēs hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Unde ait *Chrysostomus*: « O humilitas, quæ nec post mortem deficiet! Homo enim malus etiam falsis honoribus delectatur, vir autem bonus etiam sibi debitam laudem fugit; sic et Sancti, debitam sibi laudem repellentes, dicent: *Quando te vidimus esurientem*, etc.: » hæc

Chrysostomus. Et respondens *Rex*, dicet illis: *Amen dico vobis, quamdiu*, id est eo et quanto tempore, *fecistis*, id est opera misericordiæ exhibuistis *unī de his fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Fratres sunt, quia fecerunt voluntatem Patris; minimi vero, quia fuerunt humiles et abjecti. Ubi idem *Chrysostomus*: « O bonitas Christi! Quamdiu in corpore contemptibili erat in mundo, fuerat verisimilis ratio, ut propter similitudinem visionis fratres suos homines appellaret; quid autem dicamus, quod in illa gloria constitutus, adhuc contentus est eos dicere fratres, quibus sufficeret ad laudem si vel bonos servos illos vocaret? » Et iterum: « Propter hoc enim sunt fratres, quia humiles, quia abjecti et contemptibiles, hos enim tales maxime in fraternitatem vocat. » Unde et *Augustinus*: « Minimi ergo qui sunt Christi, hi illi sunt qui omnia dimiserunt et secuti sunt eum, et quidquid habuerunt pauperibus distribuerunt, ut Deo sine seculari compede expediti servirent, et ab oneribus mundi liberos velut pennatos sursum humeros tollerent. Hi sunt minimi; quare minimi? Quia humiles, quia non elati, et quia non superbi. Apprehende minimos istos, et grave pondus invenies: » hæc *Augustinus*. Christus itaque in esurientibus esurit, in sitientibus sitit, in infirmis ægrotat, et in aliis similiter patitur; magna ergo reverentia suscipiendi sunt minimi et pauperes Christi; et cum magna veneratione serviendum est eis, siquidem Christus in eis suscipitur et honoratur. Unde *Gregorius*: « Ad tribuendum ergo pigri cur estis, quando hoc quod jacenti in terra porrigitis, sedenti in cælo datis? »

5 OPERA MISERICORDIÆ AD ANIMAM PERTINENTIA. — Hæc præmissa sunt opera misericordiæ, ad corporis miseras pertinentia; ad animas vero spectat: ut esurientem et sitientem justitiam, panem verbi Dei reficias, et potu sapientiæ refrigeres, errantem per hæresim, per schisma, vel per peccatum in domum matris Ecclesiæ Dei revoces, innocentem a malis protegas, nu-

dum a bono opere virtutibus ornēs, infirmum in fide corrobore, tribulatione seu careere tristitiæ oppresso subvenias compatiendo, vel consolando. Qui enim hæc facit, veram dilectionem et caritatem adimplet, et hæc majora sunt quam alia præmissa, quia, ut ait *Gregorius*, plus est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quam ventrem morituræ carnis terreno pane satiare. Unde *Chrysostomus* : « Si hæc omnia corporaliter corporibus Christi ministrare magnæ beatitudinis est, quæ omnino post modicum sunt peritura, putas quantæ beatitudinis est, hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus ministrare, quibus vivificatæ possint vivere in æternum ! Quanto melior est anima quam corpus, tanto meliora sunt quæ ad salutem animarum, quam quæ ad sustentationem corporum, ministrantur. »

6 QUID DICET REX MALIS? — *Tunc dicet Rex et his qui a sinistris ejus erunt*, id est reprobis, qui sinistra, id est temporalia, quamdiu vixerunt, ardentem amaverunt : *Discedite a me*. O infelix discessio ! O dura separatio ! O miserabilis conditio ! Discedite ergo a me fonte vitæ indeficientis, a me lumine gloriæ beatificantis, a me torrente voluptatis inundantis, a me plenitudine ubertatis inebriantis ; *maledicti* dupliciter : primo maledictione culpæ, sed modo maledictione pænæ æternæ, *in ignem æternum*, sine fine vos arsurum, *qui paratus est diabolo et angelis ejus*, ut quibus colligati fuistis in culpa, sociemini in pœna. O consortium malum, horribile quidem ad imaginandum, horribile amplius ad videndum, sed adhuc horribilius ad cohabitandum ! Non portastis, inquit, clavem crucis, in regnum non intrabitis ; non navigastis in nave crucis, ideo ad portum non pervenietis ; sed pœnam damni et sensus habebitis. Dum mali permixti sunt bonis, videntur esse cum Deo, sed tandem discedent ab eo, et mittentur in ignem æternum, nec videbit impius gloriam Dei. *Discedite*, inquit, qui adhuc commixti fuistis bonis in mundo, a mea facie, ab omni mea misericordia,

ab omni gloria ; *maledicti*, sed non addit Patris mei, quoniam ex Patre est benedictio, ex nobis vero maledictio. Ubi sic ait *Chrysostomus* : « Quasi qui non sufferat præsentiam illorum vel aspicere, sic inquit : *Discedite* a me, nam Deus qui in sanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aspiciens quasi gravatus non suffert. Tamquam si dicat eis : Quasi putredo et spurcitia estis, nec tamdiu vos sustineo, quamdiu statis in iudicio meo. » Et iterum : « *Discedite, maledicti*, non a Patre meo, neque ipse eos maledixit, sed propria opera, *in ignem æternum, qui paratus est*, non vobis, sed, *diabolo et angelis ejus*; quia vero vosipsos in ignem misistis, vobis ipsis reputate. » Sed, ne umquam hæc patiamur, o unigenite Fili Dei, scilicet faciem illam mansuetam videre aversam a nobis, et tranquillum illum oculum non ferentem videre nos, neque accipiamus aliquam experientiam illius pænæ incurabilis, scilicet excidere a cœlestis regni gloria, et comburi in gehenna. De hac etiam exclusionem et separationem sic dicit idem *Chrysostomus* : « Ponamus illud ante oculos, quanti doloris est excludi et projici a regno cœlorum, quod ut mihi videtur, ipsa gravior est gehenna. Nam, et si ille ignis non arderet et immortalis illa pœna non esset parata; hoc solum quod alieni effici-mur a Christo, et excludimur a bonis æternis, nonne omni pœna cruciabilius diceretur? » hæc *Chrysostomus*.

7 QUOMODO CHRISTUS EST IN MEMBRIS ECCLESIE? — Et commemorabit Judex opera misericordiæ prædicta, ab ipsis reprobis sibi non facta ; sed reprobi quasi se excusantes respondebunt et interrogabunt, quando hæc sibi non fecerunt. Verum, ut ait *Rabanus*, et si se excusare satagunt, tamen Deum fallere non possunt. Et ideo respondebit illis, dicens : *Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis*. Unde dicit *Augustinus* : « Christus caput est Ecclesiæ, corpus ejus Ecclesia. In nostro corpore caput sursum est, pedes in terra. In aliqua constipatione hominum, quan-

do aliquis tibi pedem calcet, nonne dicit caput : Calcas me ? Quo modo ergo lingua, quam nemo tangit, dicit : Calcas me ; sic Christus caput Ecclesiæ, quem nemo calcet, dicet : *Esurivi, et non dedistis mihi manducare*, etc. » Unde et *Chrysostomus* : « Et vide qualiter levia injungit ; non enim dicit : In carcere eram, et non eripuistis me, infirmus, et non curastis me ; sed non visitastis me, et non venistis ad me. In esuriendo etiam non petit mensam pretiosam, sed necessarium cibum. Omnia ergo sufficientia sunt ad pœnam : primo quidem, facilitas petitionis, panis enim erat ; secundo, misericordia ejus, pauper enim erat qui petebat ; tertio, comparatio naturæ, homo enim erat ; quarto, desiderium promissionis, regnum enim promisit ; quinto, dignitas ejus qui accipiebat, Deus enim erat qui per pauperes accipiebat ; sexto, superabundantia honoris, quoniam dignatus est ad hominibus accipere ; septimo, justitia dationis, ex suis enim a nobis accipit, sed contra universa hæc homines per avaritiam excæcantur : » hæc *Chrysostomus*.

8 AVARITIÆ REDARGUTIO. — Revera quippe per avaritiam homines circa opera misericordiæ exercenda excæcantur, et ad ea duri et quasi insensibiles redduntur ; sicut enim caritas, quæ directe opponitur avaritiæ, vult omnibus subvenire et benefacere, sic avaritia suadet a talibus abstinere, et non operibus misericordiæ intendere. Suggestit enim quasi consulendo ipsi misero quem possidet, ut de talibus non curet, quia tantum constaret, et ideo tantum damnum inde reciperet. Hic siste, tu, miser avare, qui aliis in necessitate positis non curas succurrere, et maxime, tu crudelis præsidens seu prælate, et specialiter religiose, qui infirmis tibi commissis de ministris et custodibus, vel quibuscumque aliis necessariis non studes providere. Attende et vide, quia hoc terribile judicium, in quo de operibus misericordiæ disceptatio fit, tibi specialiter imminet, quia præcipue immisericordes arguet Judex et puniet ; tunc audies correptiones du-

rissimas, quibus non poteris contradicere, qui modo abjicis monitiones mollissimas, quibus non vereris repugnare ; tunc erit hora tua, qua tibi instabit horrenda miseria, ut cum maledictis eas in ignem æternum, diabolo et angelis ejus paratum. Illuc perges derelictus a cura et custodia divina, qui hic tuos infirmos dereliquisti sine cura et custodia humana ; et tunc nihil eorum quæ contra caritatem servasti et necessitatibus indigentium crudeliter subtraxisti, te a miseria liberabit, sed tua crudelitas te sine fine immaniter cruciabit. Tunc boni poterunt contra te sumere parabolam, et dicere ad exaggerandum tuam miseriam : *Quomodo cessavit exactor, quievit tributum ?* Cessavit exactor, quia aliis necessaria subtrahendo, quasi exactio-nare eos videbatur ; quievit tributum, quod alii defectum patiendo, quasi solvere cogebantur. Quid tibi, miser, tunc proderit tua crudelitas et avaritia, pro qua habebis pati tanta et talia sine fine mansura ? Tunc per pœnam, sed nimis tarde aperientur oculi tui, qui modo per avaritiam contra opera misericordiæ sunt excæcati, et tunc sola vexatio dabit intellectum, tibi, qui modo circa vexatos habes cor induratum. Hæc pauca, o avare, impie, crudelis, et dire tyranne, diligenter attende ; et dum adhuc vales te emendare, stude ut mala perpetua possis, Deo auxiliante, evadere. Amen.

9 QUOMODO AUDIENDA OPERUM MISERICORDIÆ SUFFICIENTIA ? — Sufficientia autem prædictorum operum misericordiæ hoc modo accipitur : homo enim in vita præsentis primo indiget ex parte corporis alimento, sine quo non potest esse, scilicet cibo et potu, et sic est duplex opus misericordiæ, scilicet pascere esurientem, et potare sitientem. Secundo, indiget tegumento, sine quo non potest bene esse, scilicet indumento et domicilio, et sic iterum est duplex opus misericordiæ, scilicet vestire nudum, et colligere vel recipere hospitem. Tertio, indiget post vitam istam sepultura, et sic est quintum opus misericordiæ, scilicet sepelire mortuos. Ista autem quinque

prædicta sunt omnibus communia. Alia sunt duo opera misericordiæ, quæ impenduntur alicui, ex aliquo accidente superveniente, ut si aliquis incurrat infirmitatem, vel si capiatur ab hostibus : et sic accipiuntur duo opera misericordiæ, quæ sunt visitare infirmos et redimere captivos. Et nomine redemptionis intelligitur omne beneficium eis impensum. Ista autem septem impensa fidelibus propter Christum, reputat ipse Christus sibimetipsi facta; et e contrario fidelibus denegata, sibimetipsi reputat denegata. Fideles sunt ejus membra : propter quod facientibus opera misericordiæ, reddit vitam æternam; denegantibus autem ea, reddit pœnam. Advertendum tamen quod cum dicitur : *Domine, quando te vidimus esurientem*, etc., non est quæstio procedens ex ignorantia, quoniam justi cognoscent quod opera misericordiæ facta membris Christi, ipse sibi reputat fieri, et pro talibus se salvari; et similiter mali scient se pro contrario damnari; sed est quæstio admirationis, pro magnitudine gratiæ quæ fiet electis, et pro magnitudine miseriæ quæ infligetur reprobis. Sic itaque *judicium sine misericordia*, fit ei qui non fecit *misericordiam*. Quid ergo merentur qui aliena rapiunt, si æternaliter damnantur, qui de suo non dederint? Et, si talia sustinebunt immisericordes, qualia passuros putamus crudeles? Unde ait *Chrysostomus* : « Ex hoc loco sciendum est, quod non tantum pro eo quod peccaverunt homines condemnandi sunt, sed etiam pro eo quod bene non faciunt; si autem pro eo quod bene non faciunt sic condemnantur, putas quales pœnas exsolvent pro eo quod peccant? Et digne, Deus enim hominem ideo fecit ut beneficiat, et ad gloriam Dei pertineat, non ideo tantum ut non peccet, nam si non faciat bonum, nec est causa qua creatus est. Sine dubio enim, si creatus non fuisset, peccatum non fieret super terram; nam qui intelligit mysterium divinæ dispensationis, quare factus est homo cognoscit, quia merito quasi peccans condemnatur, qui justitiam non fa-

cit : » hæc *Chrysostomus*. Sicut autem melius est opera misericordiæ circa animam, quam circa corpus facere; sic pejus est ea circa animam quam circa corpus negligere. Unde idem *Chrysostomus* : « Si hæc corporaliter corporibus non præstare impietatis est, quæ et si accipiunt ea, non possunt tamen vivere semper, putas quantiæ impietatis et hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus non ministrare, quæ poterant vivere in æternum, si hæc eis ministrata fuissent? Quantum enim melior est anima quam corpus, tanto gravius est peccatum animabus laborantibus spirituales eleemosynas non præstare, quam corporibus corporales. In Ecclesia ergo non solum sunt pauperes corporaliter esurientes, aut debiles corporaliter, aut peregrini et captivi secundum corpus; sed etiam spiritualiter pauperes sine cibo justitiæ, sine potu agnitionis Dei, necnon sine vestimento Christi. Maxime taliter pauperes sunt, qui corporaliter videntur divites esse, quoniam plerumque in abundantia rerum inopia justitiæ invenitur. Sunt peregrini in hoc mundo, sunt debiles animo, sunt mente cæci, in obedientia surdi, et ceteris passionibus spiritualibus ægrotantes, quorum animæ omnem escam spirituales abominantes appropinquaverunt usque ad portas mortis. Qui ergo non habet unde faciat eleemosynas corporales, faciat spirituales, ex gratia verbi quam accepit a Deo, et inveniet retributionem dignam a Christo, qui omnia tam corporalia quam spiritualia data, quasi in se facta commemorat, quæ cum hominibus fiunt; hæc diximus ut sciant doctores quantum beatitudinis sibi acquirant, si diligentes fuerint circa verbum Dei annuntiandum, et quantum damnationis, si fuerint negligentes : » hæc *Chrysostomus*.

10 SICUT RETRIBUTIO ITA PUNITIO ERIT ÆTERNA. — *Et ibunt hi*, scilicet reprobi, *in supplicium æternum*; *justi autem in vitam æternam*. Unde *Chrysostomus* : « Propter hoc utique et hi iuste puniuntur et illi coronantur, etsi decem millia bona fecerint, gratiæ

enim hæc est munificentia pro tam parvis et vilibus cælum tantum et regnum, et tam magnum eis dari honorem : » hæc *Chrysostomus*. Aeternum est ergo supplicium malorum, et similiter præmium bonorum, sicut enim peccata actualia transeunt actu, et remanent reatu; ita bona opera transeunt actu, et remanent merito. Unde *Hieronymus* : « Prudens lector attende, quod et supplicia æterna sint; et vita perpetua, metum deinceps non habeat ruinarum. »

11 CUR DE MISERICORDIA POTIUS QUAM DE JUSTITIA DISQUIRETUR? — Et notandum, quod potius fit disceptatio de operibus misericordiæ, quam de operibus justitiæ, cum tamen magis teneamur ad opera justitiæ, quia opera misericordiæ faciliora sunt : natura enim ad hæc inclinatur, et ideo magis arguenda ubi deficiunt, et minus remuneranda ubi ad sunt. Et ergo, si ista remunerantur, et alia. Item, potius arguit de omissione, quam de commissione, cum tamen majoris criminis sint commissa, et ideo magis arguenda, quia puniendo quod minus est, innuit amplius faciendum de majoribus; si enim omissa arguit, multo plus commissa. Item, magis arguit, de peccatis in proximum, quam in Deum, quia si peccata in proximum condemnantur, multo magis peccata in Deum, ut blasphemia et idololatria. Item, cum septem sint opera misericordiæ, unum, scilicet sepulturam mortuorum, de qua in tantum Tobias commendatur, omittit, quia minus est necessaria inter cetera opera misericordiæ. Item, cum sit misericordia corporalis et spiritualis, potius defectum arguit operum corporalium, quam spiritualium, quia opera corporalia sunt evidentiora, vel per hoc etiam significantur illa.

12 SENTENTIA JUDICIS ERITNE MENTALIS AN VOCALIS? — Potest autem queri utrum illa disceptatio et sententia erit vocalis, vel mentalis tantum; et videtur quod vocalis, quia, ut dicit *Augustinus*, per quot dies hoc judicium tendatur, incertum est; sed si mentaliter fieret tantum, statim expeditur. E contra quidam dicunt,

quod judicium erit mentale, et non vocale, aliter multo tempore protenderetur; unde Sapiens : *Disrumpet illos inflatos sine voce*. Alii dicunt, quia et mentale erit interius, et vocale exterius; quia judicabit Christus non tantum ut Deus, sed ut homo, ideo ejus judicium erit non divino modo tantum, sed humano. Ex hoc autem majus gaudium sensibile bonorum, et major dolor sensibilis reproborum erit; unde non frustra erit hoc, sed utiliter sicut et corporalis apparitio hominum. Huic opinioni adhærendo dicendum ad objectum, sapientiæ locum quod disrumpet illos sine voce excusationis sufficientis vel appellationis; sed non sine voce disceptationis generalis.

13 RETRIBUTIONIS ET DAMNATIONIS CAUSÆ. De motivis autem hujusce sententiæ sic habet *Augustinus* : « Quære causas vel tantæ mercedis, vel tanti supplicii : *Percipite regnum*, etc.; et : *Ite in ignem æternum*, etc. Quare illi percepturi regnum? *Esurivi enim, et dedistis mihi manducare*, etc. Quare isti ituri in ignem æternum? *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*, etc. Quid est hoc, rogo? Video de his qui percepturi sunt regnum, quia dederunt tamquam boni et fideles Christiani, qui verba Domini non contemnentes, et cum fiducia promissa sperantes fecerunt hoc; quia, si non fecissent, vitæ ipsorum bonæ sterilitas ista non utique convenisset. Forte enim casti erant, non fraudatores, non ebriosi, abstinentes se ab operibus malis; si hoc non adderent, steriles remanerent, fecissent enim, *declina a malo*; non fecissent, *et fac bonum*. Scriptum est : *Sicut aqua exstinguit ignem, sic eleemosyna peccatum*; item, scriptum est : *Conclude eleemosynam in corde pauperis, et hæc pro te exorabit Dominum*; et alia multa sunt divini eloquii dogmata quibus ostenditur multum valere eleemosynam ad exstinguenda et delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus, imo plus illis quos coronaturus est solas eleemosynas imputabit, dicens : Difficile est ut si examinem vos et apprehendam, et

scruter diligentissime facta vestra, non inveniam unde vos damnem; sed ite, *percipite regnum: Esurivi enim, et dedistis mihi manducare*; non ergo itis in regnum, quia non percastis, sed quia peccata vestra eleemosynis redemistis. Rursus et illis: *Ite in ignem æternum*, sine dubio videbunt se juste damnari pro sceleribus suis; at quasi eis diceret: Non inde unde putatis, sed quia *esurivi, et non dedistis mihi manducare*. Si enim ab illis omnibus vestris factis aversi, at ad me conversi illa omnia crimina atque peccata eleemosynis redemissetis, ipsæ eleemosynæ modo liberarent vos, et a reatu tantorum criminum absolverent: *Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*; et: *Judicium sine misericordia, ei, qui non fecit misericordiam*: » hæc Augustinus.

14 PRÆDESTINATIONIS ET PRÆSCIENTIÆ DISCRIMEN. — Sicut ergo boni, quibus paratum est regnum a constitutione mundi, antequam fierent, ad vitam æternam erant prædestinati; sic mali, qui mittentur in ignem paratum diabolo et angelis suis, a constitutione mundi, antequam fierent, ad mortem erant præsciti. Est autem differentia inter prædestinationem et præscientiam, quia prædestinatio est præcognitio bonorum, cum causalitate eorumdem; sed præscientia dicit præcognitionem respectu malorum sine causalitate, quæ potius residet penes liberum arbitrium. Fit autem conditionaliter prædestinatio Dei, nihilque sine aliqua conditione prædestinatum est: prædestinatum est enim ut salvaretur mundus, sed per aquam Baptismatis et mortem Filii Dei; prædestinati sunt omnes boni ad gloriam, ea tamen conditione, si fidem teuerint, si caritatem, si humilitatem, si patientiam, si misericordiam et pietatem, et his similia habuerint. Tales enim eos futuros prævidit, quos Deus ad vitam prædestinavit; et quasi prædestinando eis diceret: Ego quidem ad vitam vos prædestino, si tamen tales et tales fueritis, si mandata mea custodieritis, si fidem et misericordiam habueritis, et si in bono

tandem inventi fueritis. Qui ergo talis esse non vult, qui mandata Dei custodire non nititur; ideo non venit ad prædestinationem, quia non servat conditionem. Noli igitur attendere ad prædestinationem Dei quam ignoras; attende ad verba, quæ audis et intelligis. Sicut enim prædestinatione sua verus est Deus, et mutari non potest; ita et verba ejus vera sunt, et mutari non possunt. Sed audiamus quænam sint hæc verba: *Peccator*, inquit, *quacumque hora conversus fuerit et ingemuerit, vita vivet et non morietur*; et iterum: *Si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis; quod si nolueritis, gladius devorabit vos*. Similiter in Evangelio inquit: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, etc.*; et iterum: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester cælestis, etc.* Nec quæras aliam prædestinationem. In his enim verbis omnis et vitæ et mortis prædestinatio et præscientia consistit: si hæc legeris, esto securus, et crede indubitanter, quia ad vitam æternam prædestinatus es; quod si, indurato corde, hæc facere nolueris, et in hac malitia perseveraveris, pro certo te scias ad mortem præscitum. Quamvis enim nullus homo ad peccatum sit prædestinatus, omnis tamen homo, aut ad gloriam, aut ad supplicium est prævisus. Nullus ergo dicat frustra se orare Deum, et alia bona facere; quoniam prædestinatio divina, quæ est præparatio gratiæ in præsentem, et gloriæ in futuro, cum sit æterna, sicut ab æterno Deus prædestinavit aliquem ad beatitudinem, ita et præordinavit modum per quem daret sibi illam beatitudinem, scilicet per merita sua et orationem. Prædestinatio enim taliter est instituta, ut precibus et laboribus obtineatur; et ideo nullus frustra orat Deum, quia oratio est illud per quod ex ordinatione divina debet consequi gratiam et gloriam; et eadem ratio est de omnibus aliis bonis, quia cadunt sub ordine divinæ prædestinationis. Unde sicut Deus aliquem salvandum prævidet, sic et modum quo salvari debeat. Propter hoc stultus est, qui

dicit : Volo facere quod mihi placuerit, quia si salvari debeo, salvabor, vel si damnari debeo, damnabor ; sicut stultus esset infirmus qui diceret : Volo comedere et bibere quod mihi placuerit, quia si curari debeo, curabor, et si mori debeo, moriar : sic enim inutiles essent medicinæ. Sane si Deus dimittit liberum arbitrium, quod se habet ad utrumlibet, in malum cadere, hoc non permittit nisi iuste ; rursus, si præveniat per gratiam, nulli facit injuriam. Unde, secundum *Augustinum*, liberum arbitrium est libertas eligendi bonum vel malum ; et hoc in paradiso homo habuit liberum, nunc vere captivum, quia bonum non vult, nisi gratia Dei præveniatur, nec potest nisi eam sequatur. Cum ergo malos damnat et reprobat, operatur secundum justitiam suam ; quando vero prædestinat et salvat, agit secundum gratiam et misericordiam suam, quæ non excludit justitiam.

15 PROVIDENTIA DEI NON COGIT, NEC TOLLIT LIBERTATEM ARBITRII PRÆDESTINATIO. — Nullam autem necessitatem infert providentia Dei rerum eventibus ; sed sicut sese habent res ad utrumlibet, scilicet fieri et non fieri, sic se providentur habere. Quæ providentia, seu quod idem est præscientia Dei, ex sua sapientia præscientis omnia antequam sint, omnino inevitabilis est, et nullo modo potest falli ; et ideo omnia prævisa a Deo necesse est fieri, quia non potest simul esse quod prævisa sint et non fiant, sed non sequitur quod necessario fiant. Sic quoque dicimus: Me vidente te currere, necessarium est ut curras, hoc est, non potest simul fieri: ut videam te currere, et non curras ; et ex hoc nequaquam provenit quod necessario curras. Unde ait *Boetius* : « Duæ sunt enim necessitates: simplex una, veluti quod necesse est omnes homines esse mortales ; altera vero, conditionis, ut si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est, hanc etiam necessitatem non facit propria natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntarie gradientem, quamvis eum tunc cum gradi-

tur necessarium sit incedere. Quæ igitur, cum fiunt carent existendi necessitate, eadem priusquam fiant sine necessitate futura sunt : nam sicut scientia præsentium rerum nihil his quæ fiunt, ita præscientia futurorum nihil his quæ futura sunt, necessitatis importat. Eodem modo, si quid providentia præsens videt, id esse necesse est, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem : » hæc *Boetius*. Et ideo hæc duplex est. Si Deus prævidet hoc, necessario evenire oportet, quia conjunctim vera, divisim est falsa ; et est ibi necessitas consequentiæ, et non consequentis. Exemplum habemus ex eodem *Boetio* : « Si aliquis videat aliquem facientem rotam, necesse est quod ille faciat rotam, nec tamen visus ejus causa est illius factionis ; sic Deus prævidet mala istius opera, nec tamen causa est quare iste male operetur : verumtamen fiet, si prævisum est. Quando autem Deus facit aliquam rem, non fit in ipso Deo mutatio ; sed in re certa quam operatur. Unde quando fecit prædicari subversionem Ninivæ, et prædici mortem Ezechiae, quorum neutrum accidit, in talibus non mutavit Deus consilium quod ab æterno secum fuit ; sed sententiam quæ respectum ad ipsa negotia habuit, quia Niniva subvertenda erat secundum merita, et Ezechias moriturus erat secundum causas inferiores, vel etiam secundum merita ; sed hæc non imposuerunt necessitatem divinæ potentiæ. Prædestinatio igitur, licet certa sit, libertatem tamen arbitrii numquam tollit ; unde bonorum salvatio est necessaria necessitate consequentiæ vel conditionata, non necessitate consequentis vel absoluta. Ista enim propositio : Prædestinatus potest damnari, falsa est, in sensu composito ; est tamen vera, in sensu diviso. Sic ergo exclusum est sophisma quod multos in errorem duxit, ut omnia ex necessitate fieri putarent. Si ergo dicis quid adhuc faciendum est ? Respondeo, quia hoc solum superest consilium, ut curramus, et contendamus placere ei, qui nos vocavit. Dicit enim *Augustinus* : « Sic præordinata est divina prædestinatio, ut

ad eam per bonorum operum perseverantiam perveniamus. » Hinc *Bernardus* : « Ipsa cœlestis regni prædestinatio ita ab omnipotenti Deo præordinata est, ut ad hoc electi ex labore perveniant, quatenus mereantur precibus obtinere quod ipse omnipotens Deus ante tempus disposuit donare : » hæc *Bernardus*.

16 EXEMPLUM RELIGIOSI PRÆSCITI ET SALVATI. — Ubi nota exemplum utile, et aptum ad propositum. Fuit in quodam monasterio frater quidam religiosus et devotus, cui sæpe revelationes fiebant divinitus; quod quidam alter ejusdem monasterii frater sciens, institit apud eundem, ut Deum oraret, quatenus sibi dignaretur ostendere, si ipse de numero salvandorum esset. Et, cum ille vix precibus victus orationi instando hoc a Deo postularet, ostensum est sibi quod ille frater de numero damnandorum esset, unde timens fratrem alium turbare, per

aliquot dies hoc sibi celavit; sed tandem eidem requirenti, licet invitus, aperuit. Ille autem hoc audiens, et Scripturas intelligens, statim respondit : Benedictus Deus, nec tamen sic desperabo, sed poenitentiam quam per ingressum religionis assumpsi, de cetero duplicabo, et triplicabo donec gratiam et misericordiam apud Deum altissimum, qui pius est, inveniam. Et post multos dies iterum fratri prædicto divinitus est revelatum, quod ille frater de numero salvandorum esset; quod cum eidem fratri retulisset, ille lætus effectus de revelatione, fortior factus est in opere, ac viriliter agens, et de virtute in virtutem quotidie proficiens perseveravit in bono sine cessatione. Utinam multi animati hoc exemplo, manum suam ad fortia mitterent, et non desperarent vel deficerent: quia sic agendo, et in hoc perseverando, Deum sibi propitium utique invenirent!

ORATIO

Domine Jesu Christe, judex vivorum et mortuorum, in extremo judicio me a dexteris collocare digneris, et tunc auditam fac mihi illam dulcissimam vocem tuam, quam promisisti electis tuis, dicens : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*; et fac, ut non timeam ab auditione mala, quam comminatus es reprobis, dicens : *Ite, maledicti in ignem æternum*. O unigenite Fili Dei, miserere nostri, ne umquam illam poenam incurabilem experiamur, scilicet excidere a regni cœlestis gloria, et comburi gehenna, Deus meus, misericordia mea. Amen.

CAPUT LI

DE PASCHA ET DIVERSIS HUIUS NOMINIS ACCEPTIONIBUS.

Matthæi cap. XXVI.

1 CHRISTUS EST EXEMPLAR IN MONTE MONSTRATUM. — Nunc, secundum *Hieronymum*, aspergamus de sanguine librum nostrum, et limina domorum, et funem circumdemus coccineum domui orationis nostræ, et coceum in manu nostra ut Zara ligemus, ut vacam rufam in valle occisam enarrare

possimus; jam enim instat, ut ad Passionem Domini veniamus, quam et ex affectu inspicere, et in effectu imitari debemus, juxta illud Exodi : *Inspice, et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est*. — Christus enim est tamquam liber exemplaris, ad cujus exemplar totam vi-

tam nostram ducere et corrigere debemus; etsi Christus sæpius in Scriptura dicatur mons, ratione summitatis, sive excellentissimæ perfectionis, maxime tamen exaltatus in cruce mons dicitur, ratione sublimitatis meriti suæ sacratissimæ Passionis. In hoc ergo monte, Christo scilicet crucifixo, monstratum est nobis exemplar diligenter inspiciendum et efficaciter imitandum. Non enim sufficit Christiano Christum passum inspicere, nam hoc fecerunt Judæi et Gentiles sui crucifixo, sed exigitur etiam secundum exemplar monstratum operari et facere. Et hoc est quod indicitur cuilibet fidei in verbis propositis: *Inspice et fac*. Quasi diceret: Inspice exemplar Dominicæ Passionis ipsam tibi per intimam compassionem visceraliter incorporando, et fac secundum illud exemplar, ipsum efficaciter imitando. Et utrumque horum docet beatus Petrus: *Christus*, inquit, *pro nobis passus est*, ecce primum, quod est diligenter cordis oculo inspiciendum; *vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*, ecce secundum, quod est efficaciter in facto imitandum.

2 TOTA VITA CHRISTI PASSIO FUIT. — Circa primum sciendum est, quod si nos omnia quæ Christus in mundo passus est, vellemus enarrare, innumerabilia utique essent, præsertim, eum tota vita Christi in terris quædam passio fuerit. Nimirum, cum etiam tota vita cujuslibet Christiani, si secundum Evangelium vivat, quædam crux atque martyrium sit, ut *Augustinus* dicit, quanto magis hoc indubitabile est de ipso Domino Christo, qui Evangelium condidit, et in seipso perfectissime adimplevit? Exordiendo enim a primordio Nativitatis suæ, inspicere quam pauper natus fuit, qui nec domicilium neque vestes habuit, sed in vili diversorio natus, in præsepi super fœno exiguo ante bruta animalia reclinatus, pannis vilibus involutus fuit; octavo die circumcissus fuit, et jam sanguinem suum pro nobis fundere cœpit; deinde persecutionem Herodis fugiens in Ægyptum deportatus, et inde rediens per totam pueritiam et adolescentiam

suam parentibus subjectus, et non dubium in magna paupertate educatus fuit. Dehinc, adveniente tempore ostensionis suæ, inspicere quomodo tempore magni frigoris baptizatus in aquis frigidis mergi voluit, et quomodo, tempore jejunii quadraginta dierum continuato, maceratus fuit, et quantas tunc a diabolo tentationes sustinuit, quantas etiam injurias et contumelias a Judæis frequenter passus fuit, nunc dicentibus ipsum a dæmone obsessum, nunc Samaritanum, nunc voratorem et vini esse potatorem, nunc de fornicatione natum, nunc blasphemum, nunc populi seductorem, et alia multa blasphemantes dicebant in eum; nihilominus ad facta injuriosa sæpe attentabant procedere, nunc volentes eum lapidare, nunc de supercilio montis præcipitare. Inspicere etiam cum quanto labore vixerit, quia quotidie erat prædicans in templo, et in synagoga, et de civitate in civitatem, de terra in terram perambulavit, in oratione sæpe pernoctavit, infirmos multos curavit, obsessos a dæmone liberavit, mortuos suscitavit, multitudinem esuriientem pavit; et nihilominus in his omnibus naturæ legibus subjectus, fami, siti, et ceteris infirmitatibus hominis, absque tamen peccato, expositus fuit. Ecce quomodo tota vita sua in laboribus et passionibus fuit, sed omnibus talibus Passionem, de qua nunc tractandum est, antecedentibus omissis, inspicere diligenter, quid in hac sustinuit, et præcipue articulos et puncta Passionis, in quibus singulis Christus notabiliter passus fuit.

3 SPECIALIUS TAMEN NOBIS PRÆBET IN PASSIONE VIRTUTUM EXEMPLUM ET VITIORUM ANTIDOTUM. — Circa hoc autem sciendum est, quod, secundum *Augustinum*, non solum quidquid boni Christus in terra gessit, sed et quidquid mali sustinuit, totum disciplina morum fuit, unde Passio Domini in se complectitur omnem perfectionem hominum, in hac vita possibilem; quoniam omnia opera perfectionis quæ Christus umquam in Evangelio docuit, ipse in semetipso in sua Passione perfectissime adimplevit. Itaque

in cruce Domini est finis Legis atque Scripturæ, in Passione ejus, summa omnis perfectionis, in morte ipsius est consummatio omnis sermonis. Unde Apostolus, dicit: *Non judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum et hunc crucifixum*, nempe quia hoc scire, est omnia scire quæ ad salutem spectant. Nam, si de paupertate voluntaria agitur, quis umquam pauperior Christo nudo pendente in cruce, quia nec habebat ubi caput suum reclinet? Si de obedientia et humilitate loquimur, quis umquam in tantum se humiliavit et exinanivit, sicut Christus, qui *factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*, tantaque vilia et magna opprobria sustinuit pro nobis? Si de castitate virginali mentio fiat, quis castior eo, cujus mater Virgo est, cujus Pater feminam nescit? Si de caritate sermo fuerit, quis umquam majorem vel tantam caritatem habuit, quam Christus, qui in Passione sua posuit animam suam pro ovibus suis, et tam horrenda supplicia pati voluit pro nobis, cum tamen nos liberare potuisset solo nutu voluntatis? In Passione ergo Domini relucet exemplar perfectionis omnium virtutum, prout jam supra est tactum. Item, in ea relucet perfectum remedium et antidotum contra omnem spirituale morbum. Nam, per hoc quod pati voluit mortem exprobratissimam, habemus remedium contra superbiam; per hoc quod latronibus se associare voluit, remedium præbet contra invidiam; per hoc quod contra ipsum blasphemantes obtinuit, remedium præbet contra iram; per hoc quod in cruce distendi, et clavis cruci affigi voluit, præbet remedium contra accidiam, quæ non sinit amplecti pœnitentiæ crucem; per ejus vero nuditatem et paupertatem, habemus remedium contra avaritiam; per fellis et aceti degustationem, habemus remedium contra gulam; per vulnorum inflictionem, et summi doloris afflictionem, habemus remedium contra luxuriam, et hæc sunt septem sigilla librum vitæ consignantia, quæ Christus nobis in Passione aperuit, et postea nobis vitæ aditum reseravit: prædicta ergo

in Passione Christi adimpleta videmus. Denique, si de patientia agitur, tota Passio excellentissimam Christi patientiam demonstrat. Si de contemptu mundi, et abstractione a rebus mundialibus loquimur, quis umquam elongatior et abstractior ab omnibus terrenis, quam Christus in cruce supra terram, et super omnia terrena elevatus et abstractus? Si de abstinentia et jejunio, seu victus inedia mentio fiat, Christus nihil in Passione sua nisi fel, et acetum, vel vinum mirrhatum gustavit. Si de corporis castigatione agitur, cujus umquam corpus in tantum castigatum fuit, quantum corpus Domini in cruce? Si de efficacia orationis sermo fiat, quis umquam efficacius Christo oravit, qui ex vehementi attentione orationis guttas sanguineas sudavit? Si de elemosynarum largitione, aut de aliis misericordiæ operibus loquimur, quis umquam majorem elemosynam dedit, quam ipse Christus, qui proprium Corpus suum in cibum, et Sanguinem suum in potum, nobis pauperibus in elemosynam perpetuam dedit; infirmos etiam visitavit, dum infirma discipulorum corda confortavit, et ægros multos curavit, captivos multos in limbo redemit, mortuos de sepulchris suscitavit. Si de dilectione inimicorum agitur, in cruce pendens pro suis crucifixoribus oravit; et si de offensarum dimissione loquimur, quis umquam liberalius dimisit debita debitoribus suis quam Christus, qui latroni non solum debita dimisit, sed et paradisu sibi promisit? Et sic de similibus inducendo, per singula opera supererogationis, quæ omnia in Passione Christi, si bene advertimus, supereroganter adimpleta invenimus; similiter et nos, si perfecti imitatores Christi esse volumus, adimplere vel in facto, vel in desiderio, vel in ministerio debemus. Nam sicut dicit *Hicronymus*: « Singula ea quæ circa Dominum in Passione gesta sunt, quamvis Judæi et alii quæcumque fecerunt alia mente fecerunt, nobis tamen credentibus mystica afferunt sacramenta; sic etiam ipse Caiphas quando dixit: *Expediit unum hominem*

mori pro populo, nescivit quid diceret, et tamen prophetavit. Similiter est de singulis gestis Passionis Domini, quæ nos inspicere debemus, et secundum exemplar illorum facere. »

4 TRADENTIUM CHRISTUM DIVERSÆ VOLUNTATES. — *Et factum est, cum consummasset Jesus sermones hos omnes prædictos, de secundo adventu, ubi se venturum ad iudicium in claritate prædixit, consequenter se passurum ostendit, ut sacramentum crucis admixtum esse gloriæ æternitatis admoneat; quasi, qui compatitur crucifixo, non timuit de iudicio, conjuncta enim sunt ut causa finalis et effectus, gloria æternitatis et meritum Passionis. Post adventum ergo majestatis subdit humilitatem Passionis, ut causam illius: Passionis enim effectus, vel causa finalis, est gloria æternitatis, unde Apostolus: *Christus factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum.* Incipit ergo narrationem de Pascha et de sua Passione, qua Christus ipse Pascha nostrum fuerat immolandus. Et eadem die, scilicet feria tertia in sero, et ibidem, scilicet in monte Oliveti; *dixit ergo discipulis suis: Scitis quia post biduum, id est feria quinta ad vesperam, Pascha fiet*, et agnus paschalis immolari debet. *Et, ego addo quod nescitis, scilicet quod tunc etiam Filius hominis, id est Virginis, tradetur ut crucifigatur*, et Pascha faciet transeundo. Ex quo patet, quod non fuit ex ignorantia traditus; sed ex sua præscientia, et voluntate. Bene autem dicit: *Filius hominis*, quia, secundum formam humanam tentus et crucifixus est, non secundum divinam, in qua semper immortalis est; et bene impersonaliter posuit, *tradetur*, quia uno traditionis verbo diversæ voluntates exprimuntur. Nam Deus Pater tradidit Filium propter caritatem, et generis humani utilitatem, e contra Judas Judæis, propter avaritiam et lucri sui cupiditatem; item, Spiritus Sanctus propter suam benignitatem, e contra Judæi Pilato propter invidiam et malignitatem; item, Filius seipsum, ut impleret beneplacitum di-*

vinum, e contra Pilatus cruci, ut satisfaceret perversæ voluntati Judæorum; item, diabolus propter timorem, ne per Christi doctrinam et miracula evelleretur genus humanum de manu sua, non advertens quia magis erat per ipsius mortem eripiendum, quam fuerat per doctrinam et miracula creptum. Ecce opus commune, sed voluntates diversæ valde, ergo Pater et Filius et Spiritus Sanctus non solum amandi, sed etiam glorificandi; Judas autem et alii non solum detestandi, sed etiam contemnendi sunt, quia quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus bona, hoc illi mala intentione fecerunt. Prædicat autem discipulis se tradendum, præmuniens eos ne prius quam audiant quæ eventura fuerant, subito videntes tradi ad crucem Magistrum, obstupescant.

5 VOX PASCHA MULTIFARIAM ACCIPITUR. — Et, quia hoc nomen Pascha in diversis locis reperitur, et diversa per ipsum significantur; ideo ne in æquivoco erremus, diversas ejus acceptiones videamus. Sciendum ergo, ad solutionem multarum contrarietatum, quod Pascha appellatur primo, tota septimana, seu septem dies azymorum, quibus Judæi panes azymos, hoc est sine fermento, comedebant; nam *α*, sine, et *ζύμη*, fermentum significat, unde in Actibus: *Volens post Pascha producere eum populo*, etc.; primus et ultimus dies illius septimanæ magis solemnes erant quam medii. — Secundo, dicitur hora immolationis agni, scilicet vespera qua agnus immolabatur, quæ est initium primi diei azymorum, qui solemnior erat, ut hic: *Scitis, quia post biduum Pascha fiet*, unde cantat Ecclesia: *Quartadecima die ad vesperam, Pascha Domini est*, etc.; dies autem præcedens illam horam, nec Pascha dicebatur, nec solemnis erat. — Tertio, dicitur primus azymorum, qui erat celeberrimus, scilicet quintadecima luna primi mensis, quando egressus est populus Israel de Ægypto, ut ibi: *Appropinquabat dies festus azymorum, qui dicitur Pascha*; et ibi: *Ante diem festum Paschæ*, etc. — Quarto, dicitur festivitas epulæ paschalis, ut in Paralipomenis:

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui die tertia ante tempus Passionis et mortis tuæ, discipulis tuis Pascha et transitum tuum ex hoc mundo prædixisti, da mihi per omne tempus vitæ meæ in azymis sinceritatis et veritatis vivere; meque de hoc mundo transire non permittas antequam per triduum pœnitentiæ, scilicet per cordis contritionem, oris confessionem, et operis satisfactionem, peccata mea omnia deleas, donans mihi sacratissimi Corporis et Sanguinis tui communionem, olei sacri unctionem, ac in omnibus perfectam consummationem; et me tandem feliciter consummatum transire facias ad te dulcissimum Dominum meum, super omnia benedictum. Amen.

CAPUT LIJ

QUA DIE ET CUR JUDAS VENDIDIT DOMINUM.

Matthæi cap. XXVI et Lucæ cap. XXII.

1 CONCILIUM JUDÆORUM DE JESU TENENDO ET OCCIDENDO. — *Tunc*, scilicet quarta feria sequenti, *principes sacerdotum*, qui audierant Jesum dixisse : *Non me videbitis amodo*, videntes eum abiisse, et putantes ipsum velle ab eis fugere, *congregati sunt*, et cum eis *seniores populi*, qui erant iudices ordinarii, in atrium principis sacerdotum qui dicebatur Caiphas, et concilium fecerunt, ut eum, Jesum scilicet dolo tenerent, et occiderent; quia nullam mortis causam in eo invenire poterant, nisi eam dolose confingerent. Prius quidem determinaverant ipsum interficere, et deliberaverant de facto; sed nunc quærebant consilium de faciendi modo, et qualiter possent facere occulte, et sine populi seditione. Qui se debuerant parare ad paschalem agnum, et secundum ritum Legis purificari, ut esu agni digni fierent, contra verum Agnum magis et potius se armant, et hoc faciunt ex dolo et consilio, timentes ne eis auferatur populi auxilio. Unde, dicebant habito concilio : *Non in die festo*, scilicet azymorum, id est in solemnitate paschali imminenti de proximo, supple capiendus est ad occidendum; quod non dicebant propter reverentiam festi, sed

ne forte tumultus fieret in populo propter diversa studia ipsius populi scilicet diligentis Christum et odientis, credentis et non credentis. Mult enim propter solemnitatem Paschæ venerant in Jerusalem: et quia aliqui reputabant Jesum esse verum Christum, timebant si, durante solemnitate paschali, in eum manus mitterent, ne populus qui eum diligebat illis consurgens, innocentem defenderet; et sic ipse manus eorum evaderet. Timebant quidem plebem, non vitantes scandalum, sed impetum; nec seditionem metuentes, sed ne de suis manibus tolleretur caventes, propter quod consulebant mortem suam differri usque post festum. Postea tamen mutaverunt istud consilium, quia invenerunt opportunitatem capiendi eum secrete per discipulum. Attende hic, quia majores principaliter quærebant Jesum perdere; a principibus enim et senioribus egressa est iniquitas de Babylone. Sic et hodie majores præ ceteris contra eum insurgunt, et majora scandala quam ceteri faciunt. Unde ait Bernardus : « O bone Jesu, totus mundus videtur contra te conjurasse; et hi in persecutione tua primi sunt qui videntur regere-

populum, et dirigere principatum : » hæc *Bernardus*.

2 SATANAS INTRAT IN JUDAM, QUI TRIGINTA ARGENTEIS MAGISTRUM VENDIT. — *Intravit autem Satanas in Judam*, id est in Judæ animam, *qui cognominabatur Iscariotes*, quia de villa Iscarioth fuit oriundus, *unum de duodecim*. Intravit, inquam, non impellens, sed patulum inveniens ostium; nam oblitus omnium quæ viderat, ad solam avaritiam dirigebat intuitum; intravit autem, non per essentiam, et essentialiter in animam illabendo, quia, secundum *Augustinum*, sic solus Deus intrat in animam, qui creavit eam; sed intravit primo per effectum suggestionis, venditionem et traditionem Christi suggerendo, et secundo post buccellam per effectum plenioris possessionis eum suæ servituti subiugando. Ex quo patet quod in omni peccato mortali diabolus intrat hominem, ut ipsum denuo vel amplius quam autè possideat. *Tunc* ergo Judas audiens eos congregatos ad tractandum de Christi morte, qui etiam audierat a Christo se tradendum ut crucifigeretur in Paschatuncinstanti, et apud se cogitans, et dicens in corde : In proximo morietur homo iste, et ad lucrum meum possum eum tradere, *abiit*, a Christo, et facta societate, non tantum corpore, sed etiam mente recedendo et apostatando, et veniens ad consilium proditor, *ait illis* : *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam*, occulte scilicet, et sine strepitu ? *Et ipsi gavisi sunt*, quia ille modus capiendi Christum, per suum discipulum videbatur magis conveniens et secretus; propter quod mutaverunt consilium prædictum, scilicet de differenda morte ejus, usque post festum. Quia enim traditorem invenerunt, in ipsa festivitate Christum occiderunt. Hoc autem, secundum *Leonem* Papam, divino intelligentius dispositum fuisse consilio. Oportebat enim ut manifesto implerentur effectus, quæ diu figurato fuerant promissa mysterio. Et pepigit Judas cum eis de Christo tradendo pro triginta argenteis : *At illi constituerunt ei triginta argenteos*, idem pretium

quo Joseph venditus est a fratribus suis : in venditione enim Joseph præfigurata fuit venditio Christi. Judas ad congregationes ivit ubi Christum vendidit; sic multi ad spectacula vadunt, ubi Christum pro modica tentatione et modico pretio vendunt. Ipse dedit pro triginta argenteis, sed peccatores dant sæpe pro pretio minori. Ubi dicit idem *Leo* Papa, quod anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit, nullumque in illo corde est justitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculum. Infelix mercator Judas, qui tantum dedit pro tanto, Deum pro nummo, verum pro vano, æternum pro transitorio ! Quia enim audierat Dominum tertia die moriturum, et eum in morte destineri putavit, mortem imminentem lucrativam sibi facere voluit. Cum enim esset fur et loculos habens, et videret unguentum super caput et pedes Domini effusum, quod putaverat esse vendendum, et pretium sibi tradendum, quod perdiderat in effusione unguenti, voluit recuperare in venditione Magistri. Illi quippe triginta argentei valebant trecentos denarios usuales; quilibet enim decem valebat, et ita in venditione Christi recuperavit valorem unguenti prædicti, et recompensavit damnum trecentorum denariorum de quo dixerat : *Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis et datum est egenis ?* Et forte hæc causa fuit quare Matthæus hic factum Mariæ recitavit, ut scilicet congruenter factum Judæ, quo Dominum vendidit, narraret, tamquam continuans effectum ad causam, quia hoc factum fuit occasio venditionis Christi. Judas itaque unus de duodecim, numero non merito, nomine non munere, corpore non animo, a principibus non invitatur, non cogitur, nulla necessitate constringitur, sed propria sponte processit et propria malignitate consilium sceleratæ mentis inivit; nec in venditione Magistri certam postulavit summam, ut de re cara fieri solet, sed quasi vile tradens et venale exponens mancipium, in potestate eumentium posuit quantum dare vellent. Cum enim vilia

exponuntur, solet quærere venditor ab emptore, quantum dabis? Cum autem cara, e converso dicit, tantum dabis.

3 MYSTICE QUINAM JUDÆ SIMILES? — Mystice autem per Judam significantur judices ac prælati et sacerdotes, qui judicia ac beneficia et sacramenta vendere non cessant, dicentes sæpe, et si non verbo, tamen facto : *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam?* Unde *Bernardus* : « Quanti hodie de his qui animas regere susceperunt, quod sine miserabili gemitu non est dicendum, Christi opprobria, flagella, clavos, lanceam, crucem, mortem in fornace avaritiæ conflant, hoc solo a Juda differentes : quod ille omnium horum emolumentum denariorum numero compensavit; isti, voratoria ingluvie lucri, infinitas exigunt pecunias, his inhiant, timent ne amittant, in harum amore quiescunt, animarum apud eos nec casus reputatur nec salus; et cum sint de patrimonio Christi nimium impinguati, incrassati, dilatati, *non compatiuntur super contritione Joseph!* » hæc *Bernardus*. Propter avaritiam vero Judas factus est talis, quia, ut *Leo Papa* dicit : Anima lucri cupida, etc., ubi supra.

4 TRIA DOCUMENTA MORALIA E VENDITIONE CHRISTI TRAHUNTUR. — Ex hoc autem articulo venditionis Christi, tria trahuntur notabilia documenta. Primum est, ut nobis caveamus ne et nos tam detestandum facinus, scilicet venditionis Christi, umquam perpetremus, quod utique diversis modis incurrimus. Unde *Beda* : « Multi hodie Judæ scelus, quod Dominum et Magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam, cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Dominum pro pecunia vendunt, ipse enim dixit : *Ego sum veritas*. Cum societatem fraternitatis discordiæ peste commaculant, Dominum produnt : *Quoniam Deus caritas est*. » Qui, etiamsi nullus pecuniam det, Dominum argenteis vendunt, quia principis seculi imaginem, id est exempla hostis antiqui, neglecta Conditoris ad quam

creati sunt imaginem, sumunt. Nam, secundum *Hieronymum*, sicut *Joannes Baptista*, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione veritatis occubuit, ideo tamen pro Christo, quia pro veritate martyrium suscepit; ita e contrario qui caritatis et veritatis jura spernit, Christum utique, qui est veritas et caritas, prodit. Imo universaliter, sicut dicit *Origenes*, omnes qui pro temporalibus et mundalibus rebus justitiam deserunt, Deum qui est justitia vendunt. Similiter Dominum vendit: qui justitiam, vel consilium vendit, ipse enim est justitia, ac spiritus, et Angelus consilii. Ille etiam Dominum vendit: qui, ejus timore et amore neglecto, terrena ac caduca, imo etiam criminosa plus amare et curare convincitur. Dominum etiam pro temporali pecunia vendit, qui bona sua pro vana gloria expendit. Item, Deum vendunt et simoniaci, qui gratiam Dei, quæ est in missæ sacrificio, in sacramentis, in aliis sacratis et spiritualibus rebus, pecunia commutare non verentur. Et, quia simoniæ peccatum est tam in dante, quam in recipiente, ideo non solum peccavit Judas in vendendo Christum, sed etiam Judæi in emendo Christum. Emit autem a me Christum, qui dando mihi aliquod temporale, aufert mihi Christum; verbi gratia, si adulator dat mihi laudem falsam, ex qua cor meum extollitur, aufert mihi Christum, et ego consentiens pro vana laude vendo Christum. Item, dans mihi pecuniam, qua allicit me ad peccatum mortale, aufert mihi Christum; et ego consentiendo vendo Christum. Nec tamen ille emendo retinet, sicut nec ego, sed nec mihi nec tibi. Sic fuit de Juda, et Judæis, quorum neuter Christum retinuit; sed acquisitus est nobis Christianis. Unde *Rabanus* : « Exsulta, Christiane, in commercio inimicorum tuorum vicisti, quod Judas vendidit, et Judæus emit, hoc tu acquisisti; noster enim Christus, non Judæorum, qui eum emerunt. » — Secundum est, ut etiam et nos vendi et vilipendi pro laude Dei patiamur; qui enim vendit rem aliquam, id pro quo rem vendit, plus

appretiatur, quam rem ipsam. Unde, si quis te minoris valoris in corde suo et factis æstimet, quam forte sis, non turberis, et maxime in causa Dei; si enim ipse Dominus et Salvator noster, qui est summum bonum, et infinitæ bonitatis, in quo sunt omnes thesauri reconditi, dignatus est pro nobis tam vili et exiguo pretio æstimari, ac vendi et vilipendi injuste, nos qui veraciter viles, et ob hoc vilipensibiles sumus, si conditionis nostræ miseriam aspicere volumus, cur non pro Christo vilipendi, imo nihilipendi patiamur juste? Unde Psalmus: *Ego propter te sustinui opprobria*. — Tertium documentum est, quod homo debet vendere seipsum pro regno. Si enim regnum cœlorum venale est, et tantum valet quantum habes; sed tu nihil habes melius teipso, vende ergo teipsum pro regno cœlorum, sicut Christus voluit vendi, ut nobis acquireret regnum cœlorum.

5 QUID RECOGITARE DEBET CHRISTIANUS HANC VENDITIONEM MEDITANS? — In recolendo istum articulum, recogitet homo vilitatem suam, quia si justo pretio æstimari deberet, vix unum obolum valeret, imo nihil, in comparatione Christi, qui tam exiguo et vili pretio venditus est. Item, recogitet an ipse umquam Christum vendiderit: ipsum, et mandata ejus, pro re temporali vel pro delectatione transitoria deserendo. Item, recogitet qualiter ipse Christum sic venditum gratis sua mera bonitate acquisivit. Item, quia Christus adhuc hodie venalis est, ideo sicut Judas nequiter vendidit Christum, sic tu per contrarium cum eleemosynis eme ipsum; vel si aliud non habes, da pro eo cor tuum, hoc enim desiderat præ omni re mundi, juxta illud Sapientis: *Præbe, fili, cor tuum mihi*. Item, quilibet, quantumcumque perfectus, non præsumat de seipso, cum audit Christi apostolum, Magistrum et Dominum suum, imo et Deum et Creatorem omnium, prodidisse. Et, quia quarta feria Dominus fuit venditus, sic sexta feria fuit crucifixus, ideo in memoriam hujus venditionis Domini, per totum annum jejuniis poenitentialibus feria quarta se-

cundum post sextam tenet locum. Hinc est etiam quod multi quartis et sextis jejunare consueverunt, multi quoque abstinent a carnibus quarta feria, quia tunc caro Christi fuit vendita; ex tunc etiam post feriam quartam illam, qua fuit venditus, tribus diebus sequentibus initia et fines horarum omittimus, quasi nobis ablati sit *alpha et omega*, et impiistraditus.

6 INGRATITUDO JUDÆORUM. — Et, facta igitur ista pactione, *quærebat Judas opportunitatem*, scilicet loci, et temporis, et societatis, *ut traderet illum* occulte et *sine turbis*, scilicet quando populus non erat cum discipulis; quod et fecit tradens eum post cœnam, et de nocte cum in horto esset cum eis, ne per concursum et impetum populi tolleretur, qui de die eum sequebatur. Considera nunc quomodo Dominus Jesus toto vitæ suæ tempore usque hodie pro Judæis laboravit; sed ipsi tanquam ingrati mala pro bonis Domino reddiderunt, et post multas contumelias usque ad ipsius emptionem et mortem sævierunt. Unde ait *Anselmus*: « Demum venisti, Domine, ad oves quæ perierant domus Israel, divini verbi lampadem palam extollens, ad illuminationem orbis terræ, et regnum Dei annuntians cunctis obtemperantibus verbo tuo, sermonem sequentibus signis confirmasti; et virtutem divinitatis tuæ ostendisti in cunctis male habentibus, omnia omnibus gratis exhibens, quæ saluti ipsorum congruebant, ut omnes lucrificeres. Sed obscuratum est insipiens cor eorum, Domine, et projecerunt sermones tuos retrorsum; nec attenderunt ad omnia mirabilia, quæ operatus es in eis, exceptis paucis nobilibus athletis, quos inter infirma et abjecta mundi elegisti, ut per ipsos fortia et alta mirifice expugnares; nec solum ingrati gratuiti tuis beneficiis exstiterunt, sed etiam contumeliis affecerunt te Dominum dominantium, et fecerunt in te quæcumque voluerunt. Te enim faciente opera in eis, quæ nemo alius fecit, quid dixerunt? *Non est hic homo a Deo;... in principe dæmoniorum ejecit dæmonia;... dæmonium habet;...*

seducit turbas;... vorax est et potator vini,... amicus publicanorum et peccatorum. Quid fles, quid suspiras, o homo Dei, dum sustines verborum injurias? Non audis quanta propter te in Dominum Deum tuum ceciderunt opprobria? Si patrem familias *Beelzebub* vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? Hæc quidem et his similia blasphemantes, et aliquoties de lapidibus impetentes, Jesu bone, patienter sustinuisti, et factus es coram eis, sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones. Novissime autem et justum sanguinem tuum, bone Jesu, a discipulo tuo filio perditionis, triginta argenteis appretiati sunt, ut præcipitarent animam tuam in mortem sine causa : » hæc *Anselmus*. Vere magna deberet nobis esse confusio, quod patientiam in adversitatibus non habemus. Jesus innocens tot et tanta, ac etiam Passionem et mortem patienter pro no-

bis sustinuit; et nos peccatis aggravati, et ira Dei digni non possumus parvas injurias et gravamina modica sustinere, et multoties nec verba levia pro ejus nomine tolerare! Unde *Chrysostomus* : « Christus exprobratus contumelias fert; tu vero ubique honorari vis, et non fers opprobrium Christi : » hæc *Chrysostomus*.

7 MINORA PECCATA REPELLENDI SUNT. — Considera etiam hic, quam periculosum sit peccatis locum dare, ac principia et introitus eorum non repellere; quia frequenter a minoribus diabolus incipit, ut ad majora mala inducat. Si enim Judas cupiditate et avaritia, ac Judæi vanæ gloriæ et invidiæ, restitissent, numquam ille ad prodicionem, nec isti ad ejus occisionem pervenissent, sed quia minora contempserunt, ideo consequenter ad majora deciderunt, ut enim *Ecclesiasticus* ait : *Qui spernit modica, paulatim decidet.*

ORATIO

O Jesu clementissime, qui labores in prædicando, fatigationes in discurrendo, convitia et opprobria, injurias et angustias pro nostra salute pertulisti, ac tandem ab uno discipulorum tuorum vendi, et a Judæis appretiari triginta argenteis, sic quoque vili pretio vendi voluisti, da mihi tantæ patientiæ et humilitatis exemplum imitari, atque opprobria, injurias et omnia quæ mihi illata fuerint patienter tua gratia tuoque consilio superare, et pro nulla re transitoria te nequiter commutare, vilipensiones quoque meas et angustias pro tui nominis gloria æquanimiter tolerare. Amen.

CAPUT LIII

MEDITATIO IN PRIMIS VESPERIS DE CŒNA DOMINI.

Matthæi cap. XXVI, Marci cap. XIV
et Lucæ cap. XXII.

1 QUINQUE PRINCIPALITER IN ULTIMA CŒNA MEDITANDA, TOTIDEM CAPITIBUS ABSOLVENTUR. — Adveniente jam et imminente tempore miserationum et misericordiarum Domini, quo disposuerat plebem suam salvam facere, et

eam non corruptibilibus auro et argento, sed pretioso sanguine suo redimere, voluit cœnam facere cum discipulis suis notabilem, antequam ab eis per mortem discederet, in signum et memoriale recordationis, et ut my-

steria, quæ restabant, compleret. Hæc autem cœna præfigurata fuit in panibus, quos Abimelech David porrigebat. Et magnifica valde fuit, et magnifica sunt, quæ Dominus ibi fecit, ad quæ intuenda te præsentem, cum attentione summa exhibe: quia, si hoc digne et vigilanter feceris, non patietur benignus Dominus te jejunum redire. Circa ipsam igitur cœnam principaliter quinque, quæ ibi notabiliter facta sunt, meditanda occurrunt: primo, ipsa corporalis cœnatio; secundo, pedum discipulorum per Dominum Jesum ablutio; tertio, caritativa proditoris correptio; quarto, sacratissimi Sacramenti institutio: quinto, pulcherrimi sermonis per ipsum compositio.

2 DUO MITTUNTUR APOSTOLI AD PRÆPARANDUM CŒNACULUM. — Circa primum attende, quod prima die azy-morum, id est eadem die in cujus vespere erat agnus immolandus, et cum azymis edendus, scilicet quartadecima die seu luna mensis, id est quæ erat feria quinta, et Paschæ vigilia, Dominus Jesus requisitus a discipulis suis, ubi vellet sibi, juxta Legem, parari Pascha, id est paschalem agnum, præmisit ad hoc faciendum Petrum et Joannem, ad amicum suum in monte Sion, ubi erat *cœnaculum grande stratum*, jubens ut Pascha pararent ibi, et per omnia manifestans quod usque ad extremum vitæ non est adversatus Legi. Per Petrum signatur actio bona, per Joannem contemplatio devota, quæ præparant Pascha, id est disponunt ad Corpus Christi sanctum debite sumendum. Præparant autem in cœnaculo, id est in homine: per devotionem elevato, grandi longitudine longanimitatis, lato latitudine caritatis, strato varietate virtutis. Mittens autem Jesus discipulos, *dixit eis: Ite in civitatem; .. et ecce introeuntibus vobis, in civitatem occurret vobis homo amphoram aquæ portans*. Ad litteram tulit amphoram seu lagenam aquæ, ut in tanto festo haberet apud seipsum aquam expiationis, qua mundaret se; et significat quod ubi Christus cœnatus est, lagena aquæ lacrymarum in expiatione debet præcedere: per

aquam enim vivifici fontis Baptisma designatur. Unde Beda: « Paraturis Pascha homo amphoram aquæ portans occurrit, ut ostendatur mysterium Paschæ Domini celebrandum pro ablutione mundi. Aqua lavacrum gratiæ, lagena autem fragilitatem designat eorum, per quos eadem erat gratia mundo ministranda. » Et subdit: *Sequitur cum in domum in quam intrat, et dicitis patrifamilias domus: Magister tibi dicit: Tempus meum, scilicet patiendi, prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis*. Quasi diceret: Volo parari apud te, quæ exiguntur ad comestionem agni paschalis, et ideo provide mihi de loco et cibo; unde creditur quod ille erat discipulus Christi, sed occultus; et ideo providit de loco, et de agno, et de aliis necessariis in convivii celebratione paschalis. In quo apparet maxima paupertas Christi, quia ita pauper erat quod nec domicilium, nec susceptaculum habebat, nec unde paschalem cibum emergere posset; et ideo discipuli interrogabant eum ubi Pascha parare deberent. Audiant hæc et erubescant quibus cura est in ædificandis magnis domibus et ambitiosis, et congregandis thesauris; cognoscant Christum omnium Dominum, quia locum ubi cœnaret vel etiam caput reclinaret, aut cibum quem acciperet, vel pecuniam unde emeret non habebat. Attendat se parum distare ab infidelibus, idola et opera manuum hominum colentibus. Studium enim ponere et delectari in magnis et pulchris ædificiis, vel in thesauris, quid aliud est quam colere ligna, vel lapides, vel argentum et aurum cum Gentibus? *Et abierunt discipuli, et venerunt in civitatem, et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt Pascha*, id est refectionem Paschæ in monte Sion, et cœnaculo ipsis ostenso. Ibi Pascha manducaverunt, ibi post resurrectionem Domini discipuli propter metum Judæorum latuerunt, ibi Spiritum Sanctum in die Pentecostes receperunt, ac multa et magna ibidem per Dominum facta sunt. Hic mons Sion, *mons coagulatus, mons pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo habitare*

in eo, et multa ac mira operari, quasi favus distillans dulcedine, et flos redolens suavitatis odorem, pias mentes sui recordatione afficit, confortat et reficit, ac sanctitatis suæ præeminentia consolatur et pascit.

3 CUR HORA VESPERTINA IMMOLARI DEBEbat AGNUS PASCHALIS? — Appropinquante autem vespera, ipse Dominus cum aliis discipulis civitatem intravit, et ad ipsum locum perveniens ad vesperam illius diei Pascha celebravit, quia illa hora agnus paschalis comedi consuevit. Hora quippe vespertina debebat agnus paschalis immolari, et hoc in figura et signo, quod in vespera mundi et in fine seculorum immolandus esset verus Agnus, scilicet Christus. Solemnitates etiam Judæorum incipiebant a vespera, et terminabantur in vespera, quia ipsi secundum lunam, quæ de sero primo apparet, dies numerabant, et eos de uno sero in aliud computabant. Sic ergo aliquid factum in vigilia festi, potest dici in festo factum, quem quidem modum tres Evangelistæ servantes, dixerunt cœnam esse factam prima die azymorum, quia facta fuit die præcedenti ad vesperam, quæ jam ad primam diem azymorum pertinebat, in qua scilicet vespera, fermento de domibus suis abjecto, Judæi agnum immolare, id est occidere, solebant. Joannes vero accipit diem festum Paschæ, non pro illo cujus festum solum celebre erat, quæ erat dies præcedens; sed pro illo die qui totus celebris erat, et ideo dicit cœnam factam *ante diem festum Paschæ*. Illa autem vespera, qua comedebatur agnus paschalis cum azymis, confecit Christus corpus suum, ex quo patet quod illud confecit de azymo et non de fermentato, cum tunc non esset fermentatum in domibus Judæorum, quia tunc tenebantur vesci panibus azymis, scilicet a vespera decimi quarti diei primi mensis, usque ad vesperam vigesimi primi diei ejusdem mensis; unde patet quod Joannes non contradicit aliis, sed magis convenit cum ipsis. Quamvis autem typicus agnus figuram veri Agni gestabat, illa tamen nocte, qua immolabatur agnus

typicus, non fuit Christus verus Agnus immolatus. Ipse enim legalia voluit observare, ne Legi contrarius videretur; et ideo noluit more Judæorum Pascha celebrare et nocte illa agnum comedere antequam moreretur. Præcessit ergo immolatio agni typici immolationem Agni veri, ut sic Christus, qui est Agnus verus, immolaretur pro nobis immediate post immolationem agni figuræ; et sic veritas figuræ succederet et responderet. Qui etiam, licet die sequenti crucifixus fuerit, hac tamen nocte, qua agnus immolabatur, mysteria Corporis et Sanguinis sui celebranda discipulis tradidit, et a Judæis tentus et ligatus est; et sic ipsius immolationis, id est Passionis suæ, exordium sacravit. Quando autem Christus verus Agnus fuit immolatus, scilicet in Parasceve sancta, tunc apud nos est tempus non gaudii, sed mœroris, propter Christi Passionem, et ideo Ecclesia illa die non solemnizat festum Pascha; sed differt usque ad diem resurrectionis, quia, sicut ait Apostolus: *Pascha nostrum immolatus est Christus*.

4 NECESSARIA AD COMEDENDUM AGNUM PASCHALEM. — Aspice igitur nunc Dominum Jesum in aliqua parte domus manentem, et cum discipulis suis salubria colloquentem. Et interim in cœnaculo parabatur pro eis, per aliquos ex septuaginta duobus discipulis. Legitur enim quod beatus Marialis, Lemovicarum Apostolus, cum aliquibus aliis ex septuaginta duobus, fuit ipso sero ibi, ad ministrandum Domino Jesu, et duodecim recumbentibus; sed, et aquam portavit ipsi Domino Jesu, quando lavit pedes discipulorum. Cum autem omnia essent parata in cœnaculo, intravit cœnaculum Dominus Jesus, et discipuli cum eo. Omnes lavant manus, et deferitur eis agnus paschalis assus, benedictioneque facta per Dominum, comedunt cum cum succo lactucarum agrestium. In solemnitate quippe paschali quatuor erant: agnus paschalis, panis azymus, vinum, et jus lactucarum agrestium; non enim nisi eum amaritudine et compunctione cordis digne acceditur ad verum Agnum.

Dixit autem *Comestor* in scholastica historia, quod numquam legitur Dominum comedisse carnes, nisi agni paschalis; quod tamen fecit in typo et figura. Discumbebat ergo Jesus cum duodecim discipulis suis, Dominus cum servis, Magister cum discipulis, pater cum filiis, quasi cum sociis, quasi cum amicis; unde in Psalmo : *Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ*. Hæc refectio significat refectionem æternam in vespere, id est in fine mundi futuram. O quam felices illius recubitus commensales ! Sed, quomodo discumbentes cœnabant, cum Lex præceperit, quod stantes erecti Pascha comedere deberent ? Potest dici, secundum *Theophilum*, quod prius manducaverunt Pascha, et fecerunt ut Lex mandabat; deinde, secundum communem usum, discubuerunt quosdam alios cibos manducantes; unde dicitur postea, quod Jesus surrexit a cœna.

5 DESIDERIUM CHRISTI MANDUCANDI HOC PASCHA, ET LEGALIS POST PASSIONEM ABROGATIO. — *Et*, edentibus illis, ait illis Dominus Jesus : *Desiderio desideravi*, id est valde desideravi, *hoc Pascha*, scilicet typicum et legale, *manducare vobiscum, antequam patiar*, id est, moriar. Geminatione verbi notat intentionem duplicis desiderii, scilicet ut finiat Vetus Testamentum, et inchoet Novum, quod erat sibi in desiderium. Cogita quam longo tempore hoc desiderium Domini fuerit protelatum, et noli deficere, si quandoque ad tempus, tuum differtur desiderium. Ipse etiam Christus omnibus diebus vitæ suæ, post nos cucurrit in siti ferventissimi desiderii salutis nostræ. Et nos si quandoque non valemus habere desideria bona, saltem habeamus voluntatem habendi desiderium, juxta illud : *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas*; et tunc acceptabit voluntatem pro facto. Dicit autem hoc Dominus, ut se voluntarie pati ostendat, cujus Passionem immolatio agni typici et Pascha Judaicum præfigurabat; et ut demonstret affectum quem habet ut legalia cessent, et veritas Evangelii currat. Secundum *Bedam*, desiderat

primo typicum Pascha cum discipulis manducare, et sic Passionis suæ mysteria mundo declarare; quatenus et legalis Paschæ probator existat, et hoc figuram veri Paschæ fuisse docendo, vetet ultra carnaliter exhiberi. In cujus rei figura scriptum est, quod, *deficit manna postquam comederunt filii Israel de frugibus terræ* promissionis, *nec usi sunt ultra cibo illo*. Unde subdit : *Dico enim vobis, quia ex hoc*, scilicet tempore, *non manducabo illud*, scilicet vetus et legale Pascha, *donec* sacramentum Dominici Corporis et Sanguinis in hoc veteri Pascha spiritualiter intellectum, *in regno Dei*, id est in Ecclesia militante, *impleatur*, id est instituitur vel institutum celebretur. Quasi diceret : Non comedam vel celebrabo amplius in figura et signo, sed in veritate et signato. Ipse enim postea sumpsit verum Corpus suum sub sacramento, et nihilominus hodie in Ecclesia vetus et figurale Pascha impletum manducat; quia ea quæ Lex rudi populo carnaliter observanda præcepit, ipse in membris suis, hoc est in ipsa Ecclesia, spiritualiter exercet. In hoc igitur regno comedit Corpus suum, id est nos illud in eo comedere facit; sicut postulat pro nobis, id est postulare nos facit. Sacramentum enim Eucharistiæ, quod nos per fidem spiritualiter manducamus, et ipse manducat nobiscum incorporando nos sibi per istud sacramentum, quod alloquens *Augustinus* dicit : « Cibus es grandium; non mutaberis in me, sed tu me mutabis in te. » Unde *donec* non ponitur hic exclusive, sed inclusive. Sequitur : *Et accepto calice*, scilicet vini quoad Pascha Judaicum, *gratias egit et dixit : Accipite et dividite inter vos*. Gratias egit : quia instabat completum desiderium, ut post immolationem agni typici sequeretur immolatio Agni veri, scilicet Christi; et quia vetera transibant et nova fiebant omnia, dum vinum et azyma in Corpus et Sanguinem Domini ejus benedictione transsubstantiabantur. Unde inquit : *Dico enim vobis, quod non bibam amodo de generatione vitis*, scilicet materialis, id est de vino quod gene-

ratur in vite, scilicet typicum potum, *donec veniat regnum Dei*, quod intellige, ut supra, de cibo est dictum. Sicut supra, ut ait *Beda*, typicum agni esum, sic etiam potum Paschæ typicum negat se ultra gustaturum, donec ostensa et manifesta Resurrectionis suæ gloria, regni Dei fides mundo adveniat; et per duo maxima Legis edicta, esum videlicet potumque paschalem spiritualiter immutata, disceres omnia Legis sacramenta vel iussa, quæ carnaliter sonare videbantur, ad spiritualem jam observantiam fuisse transferenda. Et sic, secundum *Augustinum*, Lucas hic de duplici calice mentionem facit; primo, de calice vini prædicto, quoad Pascha Judæorum; secundo, de calice Sanguinis sui, de quo infra est dicendum. Calix Domini argenteus duas hinc et inde habens ansulas, sextarii gallici mensuram capit. Legale igitur Pascha cessavit, et impletum fuit in regno Ecclesiæ, quando divina Sapientia paravit mensam novi Sacramenti, ubi posuit panem Corporis, et miscuit vinum Sanguinis sui. Legalia enim edicta habuerunt cursum suum et obligationem, usque ad Christi Passionem, in qua oblatum est Deo unum perfectum sacrificium, evacuativum legalium; et ideo usque tunc Christus legalia servavit, et similiter aliis servanda mandavit. Unde dicit *Augustinus*, quod legalia tantum fuerunt ante Passionem Domini viva, post Passionem mortua; sed postquam claruit veritas Evangelii per mundum, sunt sepulta. Nostra vero sacramenta usque ad finem mundi in suo vigore manebunt.

6 CONDITIONES REQUISITÆ AD COMEDENDUM AGNUM TYPICUM VERO AGNO AP-

PLICANTUR. — Et nota, quod in Exodo determinantur multa, quæ requirebantur ad esum agni typici; et adhuc requiruntur ad esum Agni veri. Debet enim comedi verus Agnus, scilicet Christus: primo a circumcisis, per veteris conversationis depositionem; secundo, cum lactucis agrestibus, id est per amaram de peccatis omnibus cordis contritionem; tertio, sine fermento peccati, cum panibus azymis, per conscientiae sinceritatem; quarto, renibus cinctis, per castitatem; quinto, pedibus calceatis, per affectionum a terrenis rebus elongationem, cujus signum potest esse, quod Deus prius lavit pedes discipulorum, quam daret eis hoc Sacramentum; sexto, cum baculis in manibus, per sui ipsius custodiam diligentem. Prædictæ conditiones requiruntur ad declinationem mali, sed quantum ad operationem boni requiritur: primo, quod in domo una comedatur, per ecclesiasticam unitatem; secundo, quod a vicinis, per fraternum amorem et concordiam; tertio, quod non crudus sine amoris igne, nec coctus aqua sine devotionis sapore, sed assus igni, per devotionis fervorem præcedentem; quarto, quod festinanter, per spiritualem aviditatem et delectationem concomitantem; quinto, quod totaliter, per fidei integritatem, vorando caput cum pedibus et intestinis, id est per veram fidem incorporando, et credendo in Christo divinitatem; quæ est caput ejus, et humanitatem, scilicet carnem, quæ tamquam pes ejus est infima in ipsa natura, et animam, quæ est media, sicut ejus intestina; sexto, quod sine ossium comminutione, per simplicem sacramenti venerationem.

ORATIO

Domine Jesu Christe, qui hora vespertina cœnam ultimam cum discipulis in cœnaculo grandi strato fecisti, et eos sacratissimo Corpore et Sanguine tuo cibasti, fac pectus meum cœnaculum grande stratum, amplifica spem et caritatem in corde meo, magnifica longanimitatem, spem et caritatem, patientiam et humilitatem. Da mihi, ut te, quem cœli et terræ non capiunt, pro modulo suo capiat cor meum contritum et humiliatum, ut per inhabitantem gratiam tuam omnia tibi placentia cogitem et perficiam, et omnia contraria

odienda declinem; et sic perseverando usque in finem, consequar tunc dignam sacrosancti Corporis et Sanguinis tui perceptionem.

CAPUT LIV

DE ABLUTIONE PEDUM DISCIPULORUM.

Joannis cap. XIII.

1 DILECTIO CHRISTI ERGA DISCIPULOS. — Circa vero secundum hic meditandum, diligenter attende. Præmissis namque ita se habentibus, *sciens Jesus quia venit hora ejus*, non fatalis, sed impletionis sacramentorum a Deo Patre ordinata, *ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*, non per loci mutationem: sed sicut dicitur a Patre venisse assumendo naturam nostram mortalem, ita dicitur ad Patrem rediisse, faciendo ipsam, per immortalitatem, in sua resurrectione paternæ gloriæ consortium. *Cum semper dilexisset suos qui erant in mundo*, non suos sola creatione, sed suos etiam electione, scilicet discipulos, *in finem dilexit eos*, id est in fine specialia et majora signa dilectionis, et quanto amore dilexerit eos ostendit, ponendo animam suam pro eis; vel, *in finem*, id est perseveranter et in mortem, non quod morte terminaretur dilectio, sed in tantum dilexit quod usque ad mortem dilectio eum perduxit, in quo exemplum dedit, ut omnes in Dei et proximi caritate usque in finem permaneant; vel, *in finem*, id est in Christum, qui est finis perficiens et consummans, dilexit eos utique, ut et ipsi de hoc mundo ubi erant, ad caput suum, quod hinc transisset ejus dilectione, transirent. Per Jesum qui *salvus* interpretatur, bonus prælatus significatur, finis vero ultimus est beatitudo vera, quæ consistit in clara Dei visione et fruitione perfecta; licet autem omnis homo debeat ad hunc finem proximum diligere, prælatus tamen, qui est Christi vicarius, specialiter tenetur erga suos subditos hæc facere.

2 CHRISTUS SURGIT A CÆNA PEDES DISCIPULIS LAVATURUS. — *Et cæna facta*, scilicet agni paschalis, *cum diabolus jam misisset in cor*, id est in voluntatem Judæ, non directe tamquam voluntatem movens, sed indirecte tamquam ei suggerens, *ut traderet eum*, scilicet Jesum, *Judas Simonis Iscariotæ*, consensit iniquitati: die enim præcedenti eum vendiderat suggestione diaboli. Diabolus quippe non est immissor cogitationum malarum, sed incensor; quia tentatio prava ex homine est, quam diabolus non immittit, sed immissam ab homine magis intendit, et accendit, tentatione hominis percepta per aliqua signa exteriora. Aliter enim non potest hominem dejicere, nisi homo seipsum dejiciat, et hosti arma reddat, id est nisi suggestioni consentiat: nam, secundum *Augustinum*, per diabolum suggestiones immittuntur, et humanis cogitationibus miscentur. His ergo ita factis, *sciens*, Jesus ut Deus, *quia omnia dedit ei Pater in manus*, id est in potestatem, etiam ipsum traditorem et persecutores, ex quo patet in Christo plenitudo scientiæ et potestatis; *et quia a Deo exivit* in mundum veniens, nec Patrem deserens, *et ad Deum vadit*, omnia quæ acquisivit Patri reducens, et non nos relinquens; sciens se esse Regem regum, et Dominum dominantium, nec oblitus se esse Dei Filium naturalem, et non ignorans suam sublimitatem; quamvis talis esset, et talem se sciret, tamen in magnæ suæ pietatis indicium, in magnæ nostræ exemplum humilitatis, non Dei Domini sed hominis servi implet officium; humiliat se ut ministret, quia

venit ministrare et non ministrari, ac *surgit a cœna*, volens lavare pedes discipulorum. Ex quo universum conculcat tumorem, dum is qui exit a Deo, et ad Deum vadit, pedes lavare voluit. Locuturus quippe Evangelista, de tanta Domini humilitate, prius ejus celsitudinem voluit commendare ad exaggerandum ipsius Domini humilitatem, et ad monendum nos, ut quanto magni sumus, humiliemur in omnibus, et de donis Dei numquam superbiamus. Ac si per hoc dicatur homini : Si ille, qui Filius Dei erat, et Patri æqualis, suam a Deo inclinavit majestatem, ut humiliaret se ad pedes hominis, quid debet facere miser homo, qui est terra et cinis? Surgunt etiam statim et discipuli, ignorantes quo velit ire. Ipse autem descendit cum eis in alium locum inferius in eadem domo, subtus cœnaculum. Nam in superiori parte domus Palæstini faciebant cœnacula, et inferius cubacula. Sunt autem in monte Sion duæ capellæ, ubi erant canonici regulares cum Abbate, secundum regulam beati Augustini Domino ministrantes : una superior, ubi cœna facta fuit, et Spiritus Sanctus super discipulos descendit; alia inferior, ubi Christus pedes discipulis lavit, et eis, januis clausis, apparuit; cui contiguum cœmeterium, quod dicitur bonorum virorum possessio, ubi sepulti fuerunt: beatus Stephanus, Nicodemus, Gamaliel, et Abiba cum aliis viris sanctis, ubi etiam est sepulchrum David et Salomonis, et aliorum bonorum regum Juda et Jerusalem.

3 VESTIBUS DEPOSITIS, LINTEO SE PRÆCINGIT. — Veniens ergo Dominus inferius cum discipulis, omnes ibi sedere fecit, aquam sibi afferri jubet, et *ponit vestimenta sua*, ut convenientius hoc ministerium exhibeat. Ubi notandæ quatuor depositiones vestium Christi : in cœna deposuit eas, et resumpsit; ad columnam nudatus est, et reindutus; in illusionem militum nudatus est, et reindutus, sed ab Herode non legitur nudatus; ad crucem nudatus est, nec reindutus. Prima spectat ad Apostolos, quos in brevi resumpsit; secunda, ad illos qui resum-

pti sunt in die Pentecostes, et paulatim resumuntur; tertia, in reliquias, quæ resumentur in fine; quarta, ad perversam medietatem nostri temporis, quæ numquam resumetur. Depositis igitur vestimentis suis, cum accepisset *lintheum, præcinxit se*, disponens se ad lavandum, et nihil omittens de his quæ ad istud requiruntur officium. *Deinde mittit aquam in pelvim* lapideam, propriis manibus, non per aliorum ministerium; et tam caritative, tam honeste, tam officiose præparatus *cœpit lavare pedes discipulorum* lutosos, quia discalceati incedebant, et *extergere linteo quo erat præcinctus*; ut per omnia humilitatis officium impleret. Et quid mirum si hoc fecit, qui multo majora facere dignatus est? Unde ait *Augustinus* : « Posuit autem vestimenta sua, qui cum in forma Dei esset semetipsum exinanivit; præcinxit se linteo, qui formam servi accipiens, habitu inventus est ut homo; misit aquam in pelvim, ut lavaret pedes discipulorum, qui in terram sanguinem fudit, quo immunditiam dilueret peccatorum; linteo quo erat præcinctus, pedes quos lavit tersit, qui carne qua erat inclutus Evangelistarum vestigia confirmavit. Et linteo quidem ut se præcingeret, posuit vestimenta quæ habebat; ut autem formam servi acciperet, quando semetipsum exinanivit, non quod habebat deposuit, sed quod non habebat accepit : » hæc *Augustinus*.

4 PETRUS PRIMUM LOTIONEM REFUGIT, SED EI COMMINANTE DOMINO, MUTAT CONSILIUM IN MELIUS. — Et, ut omnia ratione et ordine faceret, et faciendo nos instrueret, *venit ministerium inchoando, primo ad Simonem Petrum*; ipse enim inter alios major erat, et ideo ab ipso inchoandum fuit. Et tunc *Petrus*, ex consideratione divinitatis et majestatis Christi territus, quod etiam quilibet eorum expavisset, expavit, et totus stupefactus recusat, et rem sic suo judicio indecentem declinat; *dixit ergo ei* : Non decet, non convenit : tu Dominus, ego servus; tu Deus, ego homo; tu Creator, ego creatura; et tu, Domine, *mihi misero, pauperissimo, humillimo piscatori lavas pedes*, sor-

didos, et infimum in corpore membrum manibus his quibus cæcis oculos aperuisti, leprosos mundasti, et mortuos suscitasti; id est vis lavare pedes mihi peccatori, tu qui es Filius Dei? Quasi diceret: Hoc indecens est, et nullo modo sustinendum. Simile verbum dixit in principio conversionis suæ: *Exi a me, quia homo peccator sum, Domine*. Sicut est Dominus humilis ad serviendum, ita servus non suscipiendo servitium. Quasi diceret, secundum Bedam, Tu Deus deorum, tu Rex Angelorum, tu Filius Altissimi, et speculum sine macula majestatis Dei, tu quem adorant angelicæ Potestates, tu Deus æterne, mihi vermiculo lavas pedes? Tu, ante me curvaris, ante quem curvantur qui portant orbem? Tu, ante me flecteris, ante quem flectitur omne genu cœlestium, terrestrium et infernorum? Et in hoc Petrus significat discipulum ignorantem, et indiscrete loquentem de facto Superioris sui, cujus ignorat rationem. Frequenter enim contingit, quod aliquid judicatur irrationabilissimum ab ignorante causam, quod tamen rationabilissimum est secundum veritatem. Propter quod *respondit Jesus et dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo*; hoc meum factum, exemplum est et mysterium: exemplum quidem humilitatis exhibendæ, mysterium autem interioris mundationis. Dupliciter ergo potest hoc verbum intelligi: uno modo, *quod ego facio*, id est quomodo ego facio exemplum, *tu nescis modo*, id est non intelligis; *scies autem postea*, tunc scilicet quando exposuit, eis dicens: *Scitis quid fecerim vobis*, etc., aliter enim non potuit superbiæ nostræ tumor curari, nisi per maximam humilitatem Redemptoris nostri, et tamen post totum istud adhuc cum Lucifero superbiunt multi vicarii, et successores Christi; alio modo potest intelligi, *quod ego facio, tu nescis modo*, id est hoc mysterium est et secretum, et significat interiorem mundationem, quæ non potest fieri nisi per me, quod non intelligis modo, *scies autem postea*, tunc scilicet cum Spiritum Sanctum accipies. Res enim est sacramentalis ad instru-

ctionem Ecclesiæ, et fiet tibi manifesta opportuno tempore. Et in hoc docemur bene judicare, et loqui de factis superioris boni, nisi Deo permitte, erraret manifeste. *Petrus* autem de tanta Filii Dei inclinatione perterritus, et usque ad suos pedes humilem Christum videre nolens, in eadem adhuc voluntate persistit, non ex obstinatione, sed ex humillima, quam ad Christum habuit, reverentia; ideo *dicit ei: Non lavabis mihi pedes in æternum*, id est numquam lavabis, numquam hoc patiar. Hoc enim in æternum non fit, quod numquam fit. Ac si diceret: Absit a me quod sustineam hoc a Magistro, a Domino et a Deo meo. Licet autem Petrus bono zelo hoc faceret, tamen indiscrete faciebat; quia cum Christus non posset errare, non debebat voluntati ejus aliquo modo resistere. Et ideo comminatur ei Dominus *Jesus et respondit ei*, dicens: *Si non laverō te*, id est pedes tuos, *non habebis partem mecum*, in beatitudine. Sive hoc intelligatur de lotionē mystica et interioris maculæ ipsius affectus, quæ quia necessaria est, ideo præcipitur; sive de lotionē materiali et corporali pedum ipsius Petri, quæ e converso ideo est necessaria, quia præcipitur; non potuit in Petrum amplius intonare quam ut minaretur repulsam. Et ideo *Simon Petrus*, audita comminatione Christi, ad tautæ comminationis terrificum verbum expavescens, sapienter mutat consilium iu melius; *dicit ergo ei: Domine, non tantum pedes meos*, id est affectus; *sed et manus*, id est opera; et *caput*, id est cogitationes mentis. Quasi diceret: Non ex protervia recusavi, sed quia consideravi opera tua et expavi. Pedes sunt pars corporis inferior, manus media, caput superior; et ideo per expressionem istarum partium, intelligitur totum corpus. Territus Petrus de periculo salutis ex Domini responsione, ac perturbatus amore et timore, plus expavit Christum sibi negari, quam usque ad suos pedes humiliari; et se totum offert abluendum. Si tibi, inquit, placet, si aliter fieri non potest, servus tuus sum, totum me tuæ vo-

luntati subicio; et non pedes tantum, sed et manus, et caput ad lavandum tibi offero; et prius sustinerem a te per totum corpus lavari, quam a te separari. Non mihi neges capiendam tecum partem, cum nullam tibi negem abluendam mei corporis partem. Quamvis enim durum esset Petro sustinere servitium Magistri, gravius tamen erat ei ab ipso separari.

5 PER BAPTISMUM TOTUS HOMO ABLUITUR. — Totus homo, secundum *Augustinum*, abluitur in Baptismo, et erravit Petrus, ne nos erraremus, cum se totum Domino obtulit abluendum, quem Deus correxit, ostendens semel baptizatum non esse rebaptizandum, unde dicit ei *Jesus* : *Qui lotus est, scilicet per Baptismum, non indiget, nisi ut pedes lavet*, id est affectus, et motus sensualitatis inordinatos; sed est mundus totus, scilicet præter pedes, quibus terram tangit, quos lavare opus habet. Ex quibus verbis intelligimus Apostolos baptizatos, etsi non legimus quis baptizavit eos. Erant autem omnes baptizati Baptismo Christi, qui licet ipse non baptizaverit turbas, baptizavit tamen discipulos suos, sibi familiares et domesticos, ut haberet baptizatos servos, per quos baptizaret ceteros. Sed cum Baptismus abstergat etiam sordes pedum, videtur quod qui lotus est, id est baptizatus, non indiget ut pedes lavet. Ad hoc dicendum, quod si quis statim post Baptismum de hoc mundo transiret, non utique hac ablutione indigeret, quia cum sit mundus totus, statim evolveret; sed qui post Baptismum vivit in hac vita mortali, non potest ad tantum culmen perfectionis ascendere, quin etiam inordinati motus sensualitatis de affectibus terrenis insurgant; et ideo oportet quod pedes lavet, vel per martirium, quod est baptismus sanguinis, vel per pœnitentiam, quod est baptismus fluminis, ut evolare possit. Ubi nota quod interioris hominis caput, est ratio superior, qua anima est conjuncta Deo, sive pars contemplativa, quæ intendit superioribus et æternis; manus sunt ratio inferior, quæ vacat operibus activæ vitæ; pedes vero, sensualitas, et

sensus corporis, ac mentis et animæ affectiones inferiores. Ipsi enim nos faciunt extra nos, et ipsi frequenter sicut pedes maculantur nobis post Baptismum, in quo totus homo abluitur, quia ex conditione mortalis vitæ sæpe maculas contrahunt ex terrenis et temporalibus; et ideo lavandi sunt sæpius, unde necesse est, ut crebra ablutione confessionis et lacrymarum emundentur pedes affectuum de terrena cogitatione terrenorum, in cogitatu et amore eorum. Qui enim non lavatur post Baptismum per pœnitentiam, non habet eum Jesu partem. Unde dicit *Augustinus*, quod humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi humanis rebus afficimur, ut si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.

6 CUR SOLUMMODO PEDES DISCIPULORUM LAVERIT DOMINUS? — Sciebat ergo Dominus Apostolos mundos quantum ad caput, quia Deo conjuncti erant per fidem et caritatem; et quantum ad manus, quia eorum opera erant sancta; sed tamen quantum ad pedes, affectus aliquos terrenorum ex sensualitate habebant, et sordidi erant, et ideo quantum ad illos lotionem indigebant. Unde *Bernardus* : « Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet; lotus enim est, qui gravia peccata non habet, cujus caput, id est intentio, et manus, id est operatio et conversatio, munda est; sed pedes, qui sunt animæ affectiones, dum in hoc pulvere gradimur ex toto mundi esse non possunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aliquando curiositati plus quam oporteret cedat animus, vel ad horam : *In multis enim offendimus omnes*. Verumtamen hæc nemo contemnat aut parvipendat. Impossibile est enim cum eis salvari, et impossibile est ea dilui, nisi per Christum, et a Christo, quia si non laverit ea Christus, non habebimus partem cum eo. Nemo tamen pro eis desperet, quoniam si viderit nos Dominus humiliter pro eis esse sollicitos, ignoret facile, imo et libenter. De minoribus enim istis peccatis pia dispensatione nobiscum agitur : ut non pe-

nitus auferantur, sed in illis nos erudiat Deus; ut cum minora cavere non possumus, certi simus quod non nostris viribus majora superemus, semperque timorati et omnino solliciti simus, quomodo ejus gratiam non amittamus, quam nobismetipsis tantopere, et tam multifarie necessariam esse sentimus: » hæc *Bernardus*. Deinde Dominus subjungit: *Et vos, discipuli mei scilicet, mundi estis*; quia a me mundati. Secundum *Augustinum*, erant mundi, quantum ad manus et ad caput; non quantum ad pedes. Et sequitur: *Sed non omnes*. Duo enim sunt præcipua, quibus homo a peccatis mundatur, scilicet eleemosyna, et caritas; atqui contra primum, Judas Iscariotes fur erat; contra secundum, Christi proditor; et ideo non mundus erat. Sic ergo per pedum ablutionem designavit Dominus Jesus munditiam spiritualium pedum, quæ maxime requiritur, in Eucharistiæ perceptione. Et ideo voluit lavare pedes discipulorum suorum, antequam daret eis sui Corporis sacramentum, ad designandum quod spiritualis munditia requiritur ad ipsum percipiendum. Unde ait *Anselmus*: « Corpus et Sanguinem suum discipulis suis, in cœna mystica tradens, eorum pedes humiliter lavit, docens sacrosancta mysteria mundis operibus, et pia mentis humilitate celebranda. » Mystice etiam significatur ejus sanguinis effusio, per hoc quod misit aquam in pelvim; et peccatorum nostrorum ablutio, per hoc quod cœpit lavare pedes discipulorum; ac pœnarum nostrarum in seipso susceptio, per hoc quod tersit pedes linteo, scilicet corporis sui, quia *peccata nostra pertulit in corpore suo, super lignum*.

7 LAVATUR ET IPSE JUDAS PRODITOR.

— Alii autem discipuli; audita reprehensione Petri, de hoc quod recusaverat hujuscemodi lotionem, non fuerunt ausi ultra aliquammodo recusare eam. Considera nunc bene singulos actus, in hac benignissima lotionem pedum, omni dilectione et humilitate plena, et cum admiratione conspice quæ geruntur, quia sunt devota. Inclinat se summa majestas. et humili-

tatis Magister, usque ad piscatorum pedes. Stat incurvatus et genibus flexis coram ipsis sedentibus, lavat propriis manibus et abstergit, ac deoscilatur pedes omnium. Sic ergo usque ad pedes discipulorum Dominus omnium semetipsum humiliat, et supplex humilitatis ministerium exhibet, propter humilitatis formam, non solum verbo, sed exemplo commendandam et docendam. Sed et illud superexaltat humilitatem, et ad maximum cumulum humilitatis accedit, quod et ipsi proditori suo eadem obsequia præbet, et illi non dedignatus est pedes lavare, cujus manus jam prævidebat polluendas in scelere; in quo Dominus infirmitatem nostram consolatur, ut si quando contingat nos ab amicis prodi, vel a famulis aut aliquibus vilioribus malum aliquod pati, ideo non scandalizemur, respicientes Judæ exemplum, qui infinitis potitus bonis, in contrarium remuneravit benefactorem, ac Dominum et Magistrum. Sed, o cor nequam, et ipsa duritia durius, si sic ad tantam humilitatem non molliris, si sic Dominum majestatis non vereris, si sic usque ad ipsius semper tibi benefici, semperque innocentis interitum sævis! Sed vae tibi, miser! Tu quidem obduratus, quod concepisti parturies; non tamen ipse, sed tu peribis. Admiranda est igitur tanta humilitatis et benignitatis profunditas Domini Jesu. Unde *Anselmus*: « Et te quidem perditissimi proditoris tui perfidia non latebat, quando in hac cœna ablutionis, etiam coram ipso genu flexo procumbens, maledictos pedes ejus veloces ad effundendum sanguinem tuum, sanctissimis manibus tuis atrectare, lavare, et extergere dignatus es. Et tu adhuc extento collo ambulas! O terra et cinis, adhuc superbia te elevat, adhuc impatientia te exagitat! Intuere humilitatis et mansuetudinis speculum, universæ facturæ Creatorem, et tremebundum Judicem vivorum et mortuorum, ante pedes hominis, etiam traditoris sui, genua curvantem, disce ab eo, quia mitis est, et humilis corde. Confundere in superbia tua, erubescere in impatientia tua. » Et iterum: « Cum

autem surgens a cœna linteo se præcinxerit, miseritque aquam in pelvim, cogita quæ majestas, et quæ potestas hominum pedes lavit et exersit, quæ benignitas proditoris vestigia sacris manibus tangit. Specta et exspecta, et ultimo omnium tuos ei præbe pedes abluendos, quoniam quem non laverit, non habebit partem cum eo : » hæc *Anselmus*.

8 QUID MYSTICE SIGNAT VESTIUM REASSUMPTIO? — Hoc autem expleto ministerio, quod ad humilitatem pertinebat obsequii, et ad purificationem cœnæ Corporis sui, reaccepit vestimenta sua et rediit ad locum cœnæ. *Postquam ergo lavit pedes eorum, et accepit vestimenta sua* : quia mutat officium, mutat et habitum ; ad serviendum vestimenta deposuit, ad docendum resumit et sedet ; ut enim dicitur in Ecclesiastico : *Amictus hominis, enuntiat de illo*. Per hoc autem ostendit, quod superior post actum humilitatis debet resumere debitum officium auctoritatis. Mystice autem, secundum *Alcuinum*, impleta redemptionis nostræ purgatione, per sanguinis sui effusionem, accepit vestimenta sua, tertia die de sepulchro resurgens, et eodem corpore jam immortalis vestitus ascendit in cœlum, et in dextera paternæ divinitatis recumbit, inde venturus ad judicandum.

9 CUM FACTA PLUS QUAM VERBA MOVEANT, CHRISTUS PER HOC DISCIPULIS EXEMPLUM DARE VOLUIT. — Et, *cum recubuisse iterum ad cœnam Corporis sui faciendam*, docuit eos quare hoc fecerit, in exemplum scilicet mutuo sibi serviendi. Unde *dixit eis* : *Scitis quid fecerim vobis?* id est quantam humilitatem exhibuerim vobis. Interrogat, ut eos attentos reddat. Deinde eos ad imitandum suum exemplum confortat, sic dicens : *Vos vocatis me Magister et Domine, et bene dicitis, quia verum est quod dicitis, sum etenim, Magister et Dominus, quia Dei virtus, simul Dei et sapientia* : Magister, inquam, propter sapientiam, quam doceo vosipsos, et Dominus, propter potentiam, quam ostendo miraculis. Quia vero dicit magna de se, non est arrogantia, sed veritas, quæ

prodest auditoribus, sicut facit et Paulus. Unde *Augustinus* : « Vituperabile est quod quisque se commendat, propter periculum superbiendi. Nam periculosum est sibi placere, cui cavendum est superbiere. Ubi ergo non imminet periculum superbiendi, non est vituperium propria commendatio. In Christo autem hoc periculum non timebatur : ille enim qui super omnia est, quantumcumque se laudet, non se extollit excelsus. Item, quia aliquando laudabile est quod homo se commendat, quando scilicet cedit ad utilitatem fidelium, et sic Apostolus commendavit se. Sed valde est nobis utile et necessarium ut cognoscamus Deum, unde expedit nobis quod magnitudinem suam nobis revelet, et ideo oportet quod ipse se nobis laudet. Non est igitur veritas quandoque tacenda pro vitanda jactantia. » Unde et *Gregorius* : « Incauti sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant ; quoniam contra veritatem se erigunt, quam relinquunt. Qui enim, necessitate cogente, vera de se bona loquitur, tanto magis humilitati jungitur, quanto veritati sociatur. » Tunc arguit Christus a minori : *Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus et Magister, de quo minus videtur, et quod minus erat debitum ; et vos, scilicet mei discipuli multo fortius debetis hoc scilicet exemplo provocati alter alterius lavare pedes, et ad omne obsequium humiliari* : quia Magister sum, meam doctrinam recipite ; et quia Dominus, meum mandatum custodite. Hic per unum obsequium accipiuntur synecdochice omnia alia obsequia fraterna. Quasi diceret : Debetis vobis mutua obsequia humilitatis et caritatis exhibere, scilicet invicem ministrare, invicem injurias dimittere, pro invicem orare. Unde *Chrysostomus* : « Non in lavando pedes hanc legem scribit solummodo, sed et in aliis omnibus, quæ circa nos monstravit. » *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, humiliando me sub vobis ; ita et vos inferiores faciatis vobis invicem, et maxime in casu necessitatis*. Quasi diceret : Non solum hoc feci

propter pedum corporalium emundationem, sed propter humilitatis eruditionem, et ad hoc feci ut ostenderem vos ad hoc teneri. Secundum *Chrysostomum*, Christiana religio potius attendit modum, quam opus : quia Dominus non attendit quantum, sed ex quanto, id est potius hoc quam illud. Et bene docuit humilitatem exemplo; nam in moralibus et in actibus hominum, plus movent exempla quam verba. Illud enim hoc agit, et elegit, quod sibi videtur bonum, unde magis ostendit quis illud esse bonum, quod ipsemet eligit, quam quod docet. Et inde est quod quando quis docet aliquid, et aliud facit, magis suadet aliis quod facit, quam id quod docet; et ideo maxime necessarium est ex ipso facto dare exemplum. Sequitur ergo : *Amen, amen dico vobis : Non est servus major Domino suo, neque Apostolus*, id est missus seu nuntius, *major eo qui misit illum*, et ideo sicut ego Dominus, et Magister et mittens me humilio vobis; ita et vos humiliare debetis, et facere æqualibus vestris, quod me vobis minoribus facere vidistis. Quasi diceret, secundum *Chrysostomum* : Si a me hæc facta sunt, multo magis a vobis oportet hæc fieri; debitores enim nos constituit Deus ipse incipiens. Qui sedet super Cherubim pedes lavit proditoris; tu vero homo, terra et cinis existens, et pulvis et lutum, extollis te ipsum, et magna sapis! Ecce quantum exemplo et verbo eos ad humilitatem invitavit, et doctrinæ suæ de humilitate factum et exemplum humilitatis præmisit, et in hoc convenientem modum docendi ostendit, secundum illud : *Capit Jesus facere et docere*. Hic etiam apernit hoc quod Petro dixit : *Scies autem postea*. Unde ait *Augustinus* : « Hoc est, beate Petre, quod nesciebas, cum tibi lavare pedes non sinebas, hoc tibi postea sciendum promisit, quando ut sineres terruit te Magister tuus, et Dominus tuus lavans pedes tuos. Didicimus, fratres, humilitatem ab Excelso; faciamus invicem humiles, quod humiliter fecit Excelsus : » hæc *Augustinus*.

10 MODUS IMPLENDI PRÆCEPTUM DOMINI DE LOTIONE PEDUM. — Ad litteram et

ad mysticum sensum, hoc mandatum debet impleri. Ad litteram quidem, ut per caritatem serviamus invicem, non solum in lavando pedes fratrum, sed et in omnibus necessitatibus adjuvando, et opera misericordiæ exercendo. Quod si non fiat ad litteram, scilicet manu, saltem faciamus corde, ut in illorum numero simus quibus dicitur in Psalmo : *Benedicite, sancti et humiles corde, Domino*. Unde *Augustinus* : « Multo melius est et sine controversia verius, ut etiam manibus fiat, ne dedignetur quod fecit Christus facere Christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat confirmatur ipsius humilitatis affectus : » hæc *Augustinus*. — Sed excepto isto morali intellectu, nihilominus hoc etiam ad mysticum intellectum, et spiritualiter facere debemus. In lotionem enim pedum, datur intelligi ablutio macularum. Tunc ergo spiritualiter lavas pedes fratris tui, cum Christum imitando, abluis quantum in te est maculas ejus. Hoc autem fit tripliciter : remittendo scilicet ei offensam, sicut ille nobis pœnitentibus peccata dimittit; itemque orando pro peccatis ejus, sicut ille lavit nos a peccatis, interpellando Patrem pro nobis, et iste duplex lavandi modus communis est omnibus fidelibus; tertius modus pertinet ad prælatos, qui lavare debent remittendo peccata auctoritate clavium. Nostrum est ergo, donante Domino, ministerium caritatis, et humilitatis adhibere; illius est exaudire, ac nos ab omni contaminatione peccatorum mundare. Deinde, quod dixit sequenti præmio confirmat, dicens : *Si hæc scitis, quæ feci et doceo, beati eritis*, hic in spe, et in futuro in re, *si feceritis ea*, quia : *Beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud*; et : *Intellectus bonus facientibus ea*. Scire enim bonum, et non facere, non pertinet ad beatitudinem, sed ad condemnationem, secundum illud : *Scienti bonum et non facienti, peccatum est illi*. Unde ait *Chrysostomus* : « Beatitudo non copulatur cum scientia, sed cum opere et lumine scientiæ : » hæc *Chrysostomus*.

ORATIO

O Jesu, mitis et veræ humilitatis exemplum, qui lavisti pedes discipulorum tuorum, peto et obsecro, Domine, purga meos affectus, ut utroque pede, gemina videlicet caritate purgatus et accensus, ad te purificatorem meum accedam securus. Purifica me in finem dierum, et emunda ab omnibus maculis peccatorum, ut, dimissis negligentis et peccatis meis, inimici die mortis confusi abscedant, qui meum calcaneum observabunt. Dirige, Domine, pedes meos in viam pacis, ut de manibus omnium inimicorum liberatus, benedicam te cum electis tuis omnibus, in secula seculorum. Amen.

CAPUT LV

DE CARITATIVA CORRECTIONE PRODITORIS ET EGRESSU EJUS.

Matthæi cap. XXVI, Marci cap. XIV, Lucæ cap. XXII
et Joannis cap. XIII.

1 TURBATIO CHRISTI PRODITIONEM JUDÆ DISCIPULIS NUNTIAN-
TIS. — Circa tertium autem dolens, et mœstus ausculta. *Cum enim hæc dixisset Jesus, turbatus*, id est contristatus est, non carnaliter, sed *spiritu*, id est spiritualiter et ex imperio rationis, quia ipse spiritu suo, et potestate fecit in se istam proportionisurbationem; et hæc turbatio in parte sensitiva existens, non erat contraria rationi, sed magis conveniens ei. Virtuosum enim est contra vitia turbari: spiritualis turbatio ad pietatem, et misericordiam spectat; sed carnalis furorem et iram excitat. Spiritu igitur turbatur Jesus, et misericorditer: sive compatiendo discipulo, qui eum tradit, et tradendo perit; sive ut nos doceat quid agere debamus, quando in magnum facinus aliquem hominem ruerere videmus: sic et Sancti misericorditer, et ex caritate turbantur, cum urget eos jam zizania a tritico ante messes separare. Moraliter ergo instruit praelatos non debere, quantumcumque etiam flagitiosos, nisi cum magna compassione et dolore, a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ separare. Unde *Augustinus*: « Turbetur plane Christianus non miseria, sed mi-

sericordia; timeat ne pereant homines, conturbetur, cum perit aliquis Christo. Concupiscat homines acquiri Christo, lætetur, dum acquiritur aliquis Christo; timeat et sibi, ne pereat Christo, contristetur se peregrinari a Christo. Concupiscat regnare cum Christo, lætetur, cum sperat se regnaturum esse cum Christo. » *Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum duodecim, qui ubique mecum estis, quorum pedes lavi, quibus tanta promisi, me Dominum, me Magistrum, me Salvatorem traditurus est; unus ex vobis, numero non merito, corpore non animo, specie non virtute. Maxima ingratitude Judæ fuit tradere suum commensalem, imo Dominum et nutritorem, unde et alius Evangelista sic dicit: Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Hoc idem posset Dominus hodie dicere de sacerdotibus multis, qui mensam Domini indigne attingere præsumunt, qui rursum quantum in se est merito peccatorum Filium Dei crucifigendum tradunt. Per hoc enim quod in mensa denunciavit suum proditorem, designavit quod multi proditorie veniunt ad suam mensam. Majus autem pec-*

catum est tradere Christum regnantem in cœlis peccatoribus membris, quam ambulantem in terris peccatoribus Judæis. Unde *Beda* : « Sed et hodie quoque, et in sempiternum, væ homini illi, qui ad mensam Domini malignus accedit, qui insidiis mente conditis, qui præcordiis aliquo scelere pollutus mysteriorum Christi secretis participare non metuit! Et ille enim in exemplum Judæ, Filium hominis tradit, non quidem Judæis peccatoribus, sed tamen peccatoribus membris, videlicet suis, quibus illud inæstimabile atque inviolabile Domini Corpus violare præsumit. Væ, inquam, illi homini de quo Jesus, qui altaribus sacrosanctis inter immolandum, utpote proposita consecraturus, adesse non dubitatur, adstantibus sibi ministris cœlestibus conqueri cogitur : Ecce, inquit, manus tradentis me mecum est in mensa! » hæc *Beda*. Et, ut dicit *Origenes*, tales sunt omnes in Ecclesia, qui insidiantur fratribus suis, cum quibus ad eandem mensam Corporis Christi frequenter fuerunt.

2 PRÆDICENDÆ PRODITIONIS CAUSÆ. — Prædixit autem Dominus de proditore, et sic eum quodammodo revelavit tripliciter causa : primo, ut sic ostenderet se Deum, qui futura contingentia prævidebat ; secundo, ut ostenderet se spontanee pati, quia præcavere poterat mortem, quam præsciebat ; tertio, ut ipse proditor pœniteret, qui se non latere audiebat. Unde *Hieronymus* : « Qui de Passione prædixerat, et de proditore prædicit, datus locum pœnitentiæ, ut eum intellexisset sciri cogitationes suas, et occulta cordis consilia, pœniteret eum facti sui ; et tamen non designat eum specialiter, ne manifeste coargutus imprudentior fiat, sed mittit crimen in numero, ut conscius pœnitentiam agat : » hæc *Hieronymus*. Et notandum, quod a mali perpetratione solet aliquis quatuor modis retrahi, quibus ex magnitudine misericordiæ suæ tentavit Dominus proditorem discipulum a tanto scelere perpetrando ad pœnitentiam revocare, scilicet : pudore, cum dicit : *Unus ex vobis tradet me, et* ; *Ecce manus tradentis me*

mecum est in mensa ; timore, per comminationem supplicii, cum dicit : *Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur!* ut qui pudore non vincitur, timore corrigatur ; beneficii exhibitione, cum illum ad mensam suam recipit, et ei pedes lavat ; affectus ostensione, in blanda allocutione, cum dicit : *Amice, ad quid venisti?* Sic exemplo Christi bonus prælatus subditis etiam malis debet exhibere beneficia, ut quantum in se est eos a sua revocet vita mala. Sed Judas nullo horum frangitur, ne hominem tradat, quem Dei Filium noverat. Passionem ergo Jesu Christi pie considerare volenti, occurrit primum perfidia proditoris, qui tantæ fuit fraudis veneno repletus, ut Magistrum et Dominum proderet ; tantæ cupiditatis flamma succensus, ut Deum argento venundaret, et pretiosum Christi sanguinem vilis mercedis pretio compensaret ; tantæ denique ingratitude, ut eum qui omnia sibi commiserat et ad culmen apostolici honoris provexerat, venundaret ad mortem ; tantæ duritiæ, ut nec familiaritate convivii, nec humilitate obsequii, nec suavitate colloquii, nec mulcebritate osculi, a concepta malitia potuit revocari. O mira benignitas Christi in discipulum durum, Domini in servum nequissimum ! Verum licet inexplicabilis fuerit proditoris impietas, in immensum tamen eam exsuperat Agni Dei dulcissima mansuetudo in exemplum data mortalibus, ut jam non dicat ab amico exsuperata humana infirmitas : *Si enim inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique*, quia ecce homo unanimis, qui dux videbatur et notus, qui panes Christi edebat, et in sacra illa cœna dulces capiebat cibos, magnificabat super eum supplantationem, et levavit calcaneum suum contra eum, quia conabatur suppeditare ipsum. Sic hodie multi prælati, clerici et religiosi, qui laute vivunt de patrimonio Crucifixi, levant calcaneum contra Christum in membris suis, supplantantes ea, et affligentes calumniis, et exactionibus injustis.

3 DISCIPULORUM MÆSTITIA, CHRISTI

PATIENTIA, ET PRODITORIS AUDACIA. — Cum autem Jesus dixit eis : *Unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*, hæc vox in corda ipsorum ut gladius acutus intravit, luctusque intolerabilis chorum illum sanctum tunc assumpsit; et tristati comedere cessaverunt, et inspiciebant semetipsos invicem, quasi novo stupore percussi, hæsitantes de quo diceret. Non solum propter mortem Magistri sui futuram sunt contristati; sed quia quilibet timebat de se, ne esset ille qui debebat eum tradere. Erant ergo admirati, quia quilibet eorum præter Judam sentiebat se totaliter firmatum in contrarium dicti ipsius Christi, et similiter de suis sociis, sicut de se cogitabat; verumtamen propter firmitatem verborum Christi magis ejus dicto, quam suis conscientiiis credebant, et non hæsitabant de eventu rei, sed de illo per quem hoc eveniret. *Contristati ergo valde cøperunt singuli dicere, unusquisque pro se : Numquid ego sum, Domine, scilicet, qui tradet te?* Et certe noverant undecim Apostoli, quod nihil tale contra Dominum cogitaverant; sed plus Magistro quam sibi credebant, et timentes fragilitatem suam, tristes quærent de peccato cujus non habent conscientiam, ut dicitur in Psalmo : *Delicta quis intelligit?* Quilibet etiam debet sibi timere de futuro, quantumcumque sit sanctus. *Et ipse respondens, ait : Qui intingit mecum manum in paropside, seu catino, hic me tradet.* Ecce humilitas Christi et patientia, qua proditorem ad mensam et scutellam admittit. Et, secundum Hieronymum, in hoc mira apparet Domini patientia : quia primum dixerat : *Unus ex vobis me tradet*, perseveratque proditor in malo, manifestius arguit, et tamen nomine proprio non designat. Unde, per hoc verbum Christi, non potuerant determinate perpendere quis esset, quia omnes duodecim de eodem vase in circuitu cum Domino edebant; minores autem discipuli seorsum in alia mensa comedeant. Quasi diceret : *Unus ex duodecim me tradet.* Et ex hoc satis apparet quod alii discipuli præsent-

erant. Quod autem Matthæus *paropside*, Marcus *catinum* dicit : unus quadraturam vasis, alter quod esset fictile opus designat. Est enim paropsis vas quadratum, habens pares apsides, id est latera et extremitates; catinus vero vas fictile, seu luteum, ad immittendum liquorem et ad plura alia aptum. Aspice nunc bene discipulos, et compatere tam Domino quam eis, quia in magno dolore sunt positi. Ille autem proditor ne verba hæc ad eum pertinere viderentur, comedere non cessavit. Ceteris enim contristatis ac retrahentibus manus, et interdicientibus cibos orisuo, Judas temeritate et impudentia, qua proditurus erat Magistrum, manum cum eo mittit in paropside, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. Et debes scire quod ipsa mensa erat in terra, et more antiquo in terra sederunt ad cœnam in cœnaculo strato, quasi jacendo recumbentes. Erat autem, ut creditur, quadrata, de pluribus tamen tabulis facta; et prout narravit ille qui eam Romæ in ecclesia Lateranensi mensuravit : in uno quadro est duorum brachiorum et trium digitorum, et in alio duorum brachiorum et palmi; ita quod licet stricte et arcte tamen, ut creditur, tres discipuli in uno quadro sedebant et Dominus humiliter in angulo, et Joannes juxta eum erat, ita quod omnes de uno vase comedere poterant. Ubi adverte convivium humilitatis, et caritatis, quia cum pauperibus illis discipulis, et Juda proditore in eadem mensa, eodem cibo et potu, eodem catino et calice Magister et Dominus participat. Non sic hodie multi religiosi faciunt, qui dissimiliter a fratribus refici non erubescunt.

4 SCELERA ET FUTURUM JUDÆ SUPPLICIUM. — Et addit Jesus, prædicendo pœnam damnationis traditoris : *Filius quidem hominis vadit, ad Passionem voluntarie, sicut scriptum est de illo : Oblatus est, quia ipse voluit et quando voluit; Væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur!* Væ, id est æternaliter peribit; quia væ in Scriptura sacra æternam damnationem notat. Licet enim Judas

post factum pœnituerit; hoc tamen inutiliter fuit, quia per desperationem *laqueo se suspendit*. Unde ait *Hieronymus*: « Judas autem nec primo, nec secundo correptus, a proditioe Domini nutrit impudentiam suam, et ideo pœna prædicatur, ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia. » Et ne mihi simam pœnam ejus intelligeremus, adjungit: *Bonum erat ei, si natus*, scilicet in utero, *non fuisset homo ille*, tot et tantis criminibus fœdatus; qui patrem occidit, matrem stupravit, Christum prodidit, seipsum suspensio interemit. Quia, secundum *Hieronymum*, melius erat ei non esse, quam ad tormenta esse; multo enim melius est non subsistere, quam male subsistere: bonum enim in hoc loco accipitur pro minus malo. Minus autem malum est, non esse simpliciter, quam esse damnatum; quia, etsi non sit minus malum ratione pœnæ adjunctæ, quæ non privat totum esse creatum, verumtamen minus malum est ratione culpæ mortalis, quæ inseparabiliter adhæret damnatis; et ipsa non solum privat quoddam esse creatum sicut pœna, sed etiam privat bonum infinitum, scilicet divinum: propter quod esse miserum, miseria culpæ mortalis æternaliter, hoc est pejus quam sit non esse simpliciter.

5 INTERROGATIO JUDÆ, ET CHRISTI RESPONSIO. — Et, quia ceteri discipuli eum tristes interrogaverant, interrogat eum et ipse quem conscientia remordebat, ne tacendo se criminis sui prodere videretur; si enim ipse aliis de hoc quærentibus tacuisset, suspectum se eis reddidisset, unde *respondens Judas, qui tradidit eum, dixit*: *Numquid ego sum, Rabbi?* Non vocat eum Dominum, sicut alii, quia jam a se excusserat jugum Domini, aliis sub ejus jugo remanentibus; et, secundum *Hieronymum*, non Dominum, sed Magistrum vocat, quasi excusationem habeat, si, Domino denegato, saltem Magistrum prodiderit. Et ait illi: *Tu dixisti*. Quasi diceret, secundum *Rabanum*: Tu prodidisti te, non ego. Eadem ratione confutatus est

proditor, qua Pilatus iniquus judicator. Nondum coram eis eum exprimit, nec delictum suum in hoc aliis publicavit, sed conscientiæ Judæ se ejus delictum scire significavit. Poterat enim per hoc verbum mentem Judæ sic movere, quod alios latebat, unde potest intelligi: Ego non dico, sed tu dicis; vel, potest exponi de assertionem cordis, qua i diceret: Ore interrogas, quasi nescius, sed corde dicis, et ratum habes te esse proditorem. Ecce, miser homo, vides Dominum omnia scire, nec tuam conscientiam eum latere! Cessa igitur, et confitere. Hic admonemur, ut peccantem, primo cum mansuetudine arguamus; post, si peccaverit, gravior; ad ultimum, gravissime. Hanc enim formam nobis Dominus reliquit, qui primo dixit: *Unus ex vobis me traditurus est*; secundo: *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*; tertio: *Tu dixisti*.

6 CHRISTUS PRODITOREM JOANNI TACITE, SED APERTO SIGNO, EXPRIMIT. — *Erat autem unus ex discipulis*, Joannes scilicet, *quem diligebat Jesus, recumbens*, id est reclinatus, sermonibus istis territus, et semetipsum sustinere non valens, eo quod terrore erat resolutus, *in sinu*, sive supra pectus *Jesu*, quoniam inclinate, ac quasi ante pectus, et prope os ejus, appodiavit se super Dominum, sicut innixus super dilectum suum; et sic erat idonee positus ad interrogandum aliquid secrete ab eo, et audiendum. Cum ergo ista quæstio a singulis fieret, *innuit huic Petrus, et dixit*: *Quis est de quo dicit?* Id est non verbis et sonando, sed tantummodo nutu corporis, et innuendo, dixit ei ut secreto quæreretur a Domino, quis esset de quo dixerat; vel, primo *innuit*, et deinde non contentus nutu, *dixit*. Nota Petri reverentiam, propter quam licet major, et princeps Apostolorum, non interrogat Dominum per se, sed per minorem. *Itaque, cum et ipse Joannes stupefactus ac cordialiter gladius versus Dominum magis se inclinans, recubuisset supra pectus Jesus dicit ei*, sub missa voce: *Domine, qui, est?* Respondit Dominus Jesus familia-

riter ei, tamquam singulariter dilecto, sed submissa voce, ne alii audirent: *Ille est, cui ego intinctum panem porrexero.* Sic igitur Joanni, ut secretario suo, proditorem suum expressit, aperto signo, non tamen nomine, nec omnibus; in hoc nos instruens non debere crimina proximorum propalare aliis. Ideo enim, secundum *Chrysostomum*, noluit Christus Judam proditorem publicare, ut nos doceret quod peccati occulta aliorum publicare non debemus; quia sicut est mortale peccatum innocenti falsum crimen apponere, sic verum crimen occultum, aliis revelare. *Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ*, id est statim buccellam tantum intinctam, non consecratam, proditori porrexit, quæ corpus suum non erat; quia qui verum panem de cælo tradere insidiose studebat, non illo, sed alio intincto revelari merebatur. Et ideo statutum est, quod Eucharistia intincta non detur fidelibus, et etiam pro hæresi tollenda, quæ dogmatizavit totum Christum sub utraque esse, et neutra tantum forma. Dominus per buccellam intinctam suum exprimit traditorem, fortassis per panis intinctionem, illius significans fictionem; quia sicut panis intinctus habet colorem, et saporem in superficie alium quam interior, ita Judas simulabat se exterius Christi discipulum, et diligere Magistrum, cum tamen interior proditor ejus esset, et prodicionem tractaret. Petro autem Dominus non dixit, nec ipse Joannes, quamvis ad nutum ejus quævisset; quia erat ita fervidus, quod statim in perditorem insurrexisset, et eum interfecisset. Sed hoc noluit Dominus, ne dispensatio consilii divini impediretur. — Quod autem Petrus Joanni interrogationem committit, habemus etiam rationem mysticam. Etenim per Petrum designatur vita activa; per Joannem, contemplativa. Petrus ergo per Joannem a Christo instruitur, quia activa vita, de divinis, per contemplativam informatur. Unde habetur hic argumentum et figura, quod contemplativus non intromittit se de actibus extrinsecis, vindictam etiam

non expetit de ipsis Dei offensis; sed inde interiorius gemit, et per orationem ad Deum se convertit, ac fortius per contemplationem approximans, eique adhærens omnia suæ dispositioni committit. Et hoc de tempore vacationis intelligendum, cum copiam Sponsi habet apud se; nam aliquando ipse contemplativus ex zelo Dei et animarum, vel ratione officii imminuentis, exterius exit; et similiter quando, Sponso, ut revocetur avidius et teneatur fortius, ad tempus recedente, non sentit solitas consolationes, in activam se reducit, ut vel sic Sponso fructificet. Non enim decet contemplatorem esse desidiosum. Hinc etiam potest colligere quod contemplativus secretum Domini non debet revelare, nisi forte fraternæ salutis urgeret zelus, vel supernæ revelationis dictaret instinctus.

7 JOANNIS IN CHRISTUM AMOR, ET PRIVILEGIUM EI CONCESSUM. — Nunc ergo conspice Domini benignitatem, quomodo dilectum suum discipulum in sinu supra pectus suum retinet; in quo et magna humilitas ejus claret. O quam tenerrime se invicem diligebant! Et ideo de pectore et sinu, id est secreto sapientiæ Domini sacramentum divinitatis, atque specialiter Evangelium quod scripsit, hauriebat, et bibens inebriatus est. Unde *Anselmus*: « Quisnam ille est, rogo te, qui supra pectus ejus recubuit, et in sinu ejus caput reclinat? Felix quicumque es! O certe ecce jam video: Joannes est nomen ejus. O Joannes, quid tibi dulcedinis, quid gratiæ et suavitatis, quid luminis et devotionis hauriebas ab illo fonte? Ibi certe omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei absconditi sunt; ibi fons misericordiæ; ibi dominicium pietatis; ibi favus æternæ suavitatis. Unde tibi, o Joannes, omnia ista? Numquid, tu sublimior Petro, Andrea sanctior, aut certe omnibus Apostolis gratiosior? Speciale hoc privilegium virginitatis, quia virgo es electus a Domino, atque inter ceteros magis dilectus. Jam nunc exsulta, virgo, accede propius, et aliquam hujus dulcedinis portionem vindicare non differas. Si potiora non

potes, dimitte Joanni pectus, ubi se cum vino lætitiæ in divinitatis cognitione inebriat; tu currens ad humanitatis ubera, lac exprime quo nutriaris : » hæc *Anselmus*. Conspice etiam alios discipulos multum mœstos, ad prædictam vocem Domini non comedentes seseque invicem aspicientes, et super his consilium capere nescientes.

8 ACCEPTA BUCELLA, SATANAS INTRAT IN JUDAM. — Cum ergo Jesus panem intinctum Judæ dedisset, *post bucellam*, per quam se vidit designatum, *intravit in eum Satan*, non tunc primo et de novo, cum jam Christum prius vendidisset, sed ad amplius, quasi proprium ac sibi jam traditum plenius possidendum, et suæ servituti subjugandum, et ad quæcumque vellet noxia agenda trahendum, in quem ante introiverat, quasi alienum, ad tentandum et decipiendum. Intravit in eum, ut totum eum occuparet, et quem malignis cogitationibus obligaret, jam ipso impietatis opere possideret. Ingratus enim beneficiorum Christi, factus est in potestate dæmonis magis quam ante; sicut Apostoli, qui jam post resurrectionem acceperant Spiritum Sanctum, insufflante Domino, postea iterum ipsum plenius acceperunt in die Pentecostes. Ubi sciendum quod Satanam intrare hominem, potest dupliciter intelligi : quia vel intrare in corpus hominis, sicut patet in dæmoniis et sic potest essentialiter intrare in hominem; vel, intrare in mentem, ita quod menti essentialiter illabatur, et sic nullus potest intrare in hominem nisi solus Deus. Anima enim rationalis non habet dimensiones quantitatis ut aliquid in ea esse dicatur, quasi infra dimensiones ejus contentum, et sic nihil potest in ea esse, nisi quod ei dat esse, quod est ibi per virtutem suam; ubi autem est virtus Dei, ibi est et essentia Dei, in Deo enim idem est virtus et essentia, et ideo Deus essentialiter est in anima, cujus solius est implere naturam, sive substantiam ab eo creatam. Dicitur tamen Satan illabi menti humanæ, per affectum et effectum malitiæ, scilicet in quantum

homo ab eo seductus sequitur eum ad perpetrandum malum quod suggerit; et sic per fraudulentam deceptionem, et malitiam habitare dicitur in eo quem implet. Et hoc modo intravit in Judam, ut plenius possideret, et ad perpetrandum malum induceret, in cujus cor prius miserat ut deciperet, et ad præbendum assensum malo induceret. A simili, quando ostium est ita forte, quod latro nec violenter, nec latenter potest intrare, tunc quandoque latrunculum per fenestram submittit, qui postea ostium latroni aperit, et sic latro intrat. Latro est diabolus; domus fortis est voluntas; latrunculus vero, mala cogitatio vel delectatio. Quando ergo diabolus potest intrare per aliquam complacentiam, hic aperit ostium consensus; et sic diabolus intrat, et spoliatur animam bonis suis. Unde *Origenes* : « Cavendum nobis est, ne diabolus intrudet in cor nostrum aliquid ignitorum telorum suorum, nam si introduxerit, insidiatur deinde, ut et ipse introeat. » In hoc autem quod bucella sumpta, amplius introivit Satan in Judam, perpende quantum est malum commensalem alicujus post esse ingratum, et beneficii immemorem.

9 PERMISSIO PRODITORI DATA IPSIUSQUE EGRESSUS. — Deinde ponitur proditoris permissio, non enim poterat aliquid facere, nisi Christo permittente. Et ideo *dixit ei Jesus : Quod facis*, scilicet voluntate, *fac*, id est facies, *citius*. Et bene dicit : *Quod facis*, quia voluntatis crimen pro facto reputatur. Festinat Dominus in bonum salutis, fidelium quod Judas operatur, sed non sibi. Multi quippe bonum ut Judas faciunt; sed omnino nihil eis proficit, quia bonum facere non intendunt. Non tamen Dominus impellit Judam ad proditoris culpam; sed ostendit se sitire salutem nostram. Unde non dicit hoc, præcipiendo facinus, vel consulendo, quia præceptum divinum, vel consilium, non potest esse de faciundo malum; sed tantum prædicando et permittendo, dans ei in se potestatem, quia vidit ejus animum præ nimio desiderio implendi quod cœperat acceleratum, non

posse quiescere ; sed implere non poterat, nisi ipse Dominus permitteret. Dicit etiam hoc Dominus, crimen proditoris exprobrando, ut ostenderet quod, dum ipse beneficia conferret, ille mortem intentaret. Dicit insuper hoc, ad opus nostræ redemptionis anhelando ; non tam in perniciem perfidi sæviendo, quam ad salutem fidelium festinando. *Cum ergo accepisset ille, scilicet Judas buccellam de manu Domini, exivit continuo, scilicet ad quærendum cohortem quæ Christum caperet. In quo significatur, quod sacerdos sumens Corpus Christi indigne, magis elongatur a Deo, quia enim bono male usus est, hæc præsumptio peccatum auxit, ut ingratus beneficiis Domini, apertius ab eo recederet. Erat autem nox ; quod expressit Evangelista, ut ostenderet opportunitatem temporis ad peragendum prodicionem, nec non ut denotaret in Juda mentis tenebrositatem. Unde congruit hoc bene sacramento : erat enim qui exiit filius noctis, faciens opera tenebrarum ; ibatque in noctem seu tenebras et mortem. Quia ergo Judas ex bonorum societate non profecit, ob hoc majori pœna dignus fuit. Unde Chrysostomus : « Sicut boni et perfecti duplici sunt digni honore, quoniam et benigni sunt facti, et nihil a malis nocuementi senserunt ; sic et mali duplici sunt digni pœna, et quia mali facti sunt, cum possent effici boni, quod ostendunt qui facti sunt boni, et quia nihil a bonis lucrati sunt : » hæc Chrysostomus.*

10 QUID SIGNAT SEPARATIO JUDÆ AB ALIIS DISCIPULIS ? — *Cum ergo exiisset Judas, ad procurandum Christi mortem, remanentibus aliis discipulis dixit Jesus : Nunc clarificatus est Filius hominis, id est, ejecto tenebroso, remanserunt soli mundi, cum suo mundatore. Nunc, inquit, quia caligo noctis et tenebrarum recessit a disci-*

pulis meis, nunc *Filius hominis clarificatus est* in eis ; nunc nihil caliginis et tenebrarum sentit in ipsis. Unde *Anselmus* : « Hoc quoque erat mansuetudinis tuæ, Domine Jesu, quod perfidum illum in cœtu fratrum palam detegere, et confundere noluisti ; sed leviter admonitum, accelerare jussisti quod parabat. In omnibus his non est aversus furor ejus malignus a te, sed egressus foras satagebat circa frequens maleficium. Tunc clarificata est familia tua, Christe, in modum societatis angelicæ : » hæc *Anselmus*. Possunt etiam hic res significantes tamquam illæ quæ significantur accipi. *Nunc, inquit, clarificatus est Filius hominis*, in se, in causa, non in effectu ; quia modo inchoata est traditio Passionis, cujus merito ex congruo datur ei claritas Resurrectionis et Ascensionis ; similiter in corpore mystico est clarificatus, quia Judæ exitus malorum a bonis signat segregationem. *Et Deus clarificatus est in eo*, quia scilicet non quæsit nisi gloriam Patris. Hoc ergo facto separationis Judæ a societate Christi et Apostolorum, præfigurata fuit reproborum separatio tempore judicii, a consortio Christi et electorum ; quia tunc apparebit gloria magna Christi, membraque adhærebunt capiti, et paleæ amovebuntur concremandæ igni inextinguibili. Unde ait *Augustinus* : « Exeunte immundo, omnes mundi, cum suo mundatore, manserunt. Tale aliquid erit cum zizaniis a tritico separatis, *justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum*. Hoc futurum prævidens Dominus, discedente Judæ, tamquam zizaniis separatis, remanentibus tamquam tritico Apostolis sanctis : *Nunc, inquit, clarificatus est Filius hominis*. Tamquam diceret : Ecce in illa mea clarificatione quid erit, ubi malorum nullus erit, ubi bonorum nullus peribit : » hæc *Augustinus*.

ORATIO

Domine Jesu Christe, pastor bone, qui discipulum tuum a suis erroribus ad pœnitentiam multis modis revocare voluisti, revoca me ab invisiis et erroribus meis universis. Da mihi, Salvator meus, potestatem et fortitudinem vincendi diabolum continue vigilantem, et contra me dimicantem, ne me fraude

sua nequissime trahat ad tenebrarum foveam; sed tuo adjutorio suffultus perveniam ad claritatis gloriam, ubi *justi*, in modum societatis angelicæ clarificati *fulgebunt sicut sol, in regno Patris eorum*. Amen.

CAPUT LVI

DE INSTITUTIONE SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

Matthæi cap. XXVI, Marci cap. XIV et Lucæ cap. XXII.

1 EUCHARISTIAM INSTITUENDO CHRISTUS LEGALIBUS SACRIFICIIS FINEM IMPO-
NIT. — Circa quantum vero meditando, obstupesce illam clarissimam dignationem, et dignatissimam caritatem, qua nobis tradidit et reliquit semetipsum, scilicet sacratissimum Corpus et Sanguinem suum vere in cibum et potum; ut quod erat futurum in proximo sacrificium Deo placens, et redemptionis nostræ impre-
tiabile pretium, esset viaticum nostrum et sustentamentum, quia hoc sacramentum quod per excellentiam dicitur Eucharistia, id est bona gratia, quotidie reficit et renovat ferventia corda et devota. Volens ergo Dominus Jesus finem dare legalibus sacrificiis, et Novum incipere Testamentum, semetipsum nostrum facit sacrificium, et post cœnam legalem, mox spiritualem cœnam Christianorum præparat: ut de Lege ad Evangelium, de Veteri et transitorio Testamento ad Novum et æternum Testamentum, de figura ad veritatem, et de carnalibus ad spiritualia transeat. Ubi ait *Beda*: « Fiuntis veteris Paschæ solemnii, quæ in commemorationem antiquæ de Ægypto liberationis agebantur, transit ad novum, quod in suæ redemptionis memoriam Ecclesiam frequentare desiderat, pro carne et sanguine agni, suæ carnis et sanguinis Sacramentum in panis et vini figura substituens, *Sacerdos in æternum factus, secundum ordinem Melchisedech*: » hæc *Beda*.

2 VERBA CONSECRATIONIS. — *Cœnantibus autem eis*, id est cœnam agni

typici perficientibus et consummantibus, vel post esum agni typici adhuc in cœna residentibus, antequam surgerent de cœna, *accepit Jesus panem azymum, non fermentatum, et oculis ad Patrem elevatis, gratias egit, pro veteribus terminatis et pro novis inchoandis, et benedixit*, dicendo illud quod sequitur, scilicet: *Hoc est corpus meum; ac fregit*, scilicet post verba consecratoria, *deditque discipulis suis, et ait*, scilicet priusquam frangeret, vel simul quando frangebatur: *Accipite, scilicet ex hoc, omnes, et comedite: Hoc est corpus meum,...*, quod pro vobis datur. Ecclesia addidit, *enim*, et ideo semper est dicendum. *Et similiter, accipiens calicem*, non veterem ut prius, sed novum, ac item *gratias agens, benedixit, et dedit illis, dicens*: Accipite et bibite ex hoc omnes: *Hic est enim sanguis meus, Novi Testamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum*. Quibus verbis hoc sacramentum instituit, et tacite præmissum destituit. Unde creditur, cum Dominus dixit: *Hoc est corpus meum*; et: *Hic est sanguis meus*, mutasse panem et vinum in carnem et sanguinem, et tunc eandem vim contulisse illis in posterum; et ideo, cum proferuntur in Canone, ex virtute eorum fit transsubstantiatio, quia verba consecrationis efficiunt quod figurant. Si enim verbum Christi tantæ est virtutis, quod fecit de nihilo omnem creaturam, non est mirum si unam creaturam convertat in aliam. Unde *Chrysostomus*: « Sicut illa vox quæ dixit:

Crescite et multiplicamini, et replete terram, semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem, operante natura; ita et vox ista semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ, usque in hodiernum diem, et usque ad ejus adventum præstat sacrificio firmitatem: » hæc *Chrysostomus*. Est autem ibi altare, ubi Dominus ordinavit sacramentum Eucharistiæ. Ob cuius institutionem est, quod in hac die, cum omnes Horæ sint flebiles, sola Missa est solemnis, tamquam in suo natali, scilicet in die suæ institutionis. Eadem quoque die Chrisma conficitur, quo frontes liniuntur, quia eadem die postes agni sanguine liniebantur. Aspice nunc bene quomodo diligenter ac fideliter, et devote Dominus prædicta fecerit, et propriis manibus illam dilectam et benedictam familiam suam communicaverit. Non enim est intelligendum, quod discipuli sumptum Corpus de manu Domini sibi ministrarent; sed qui consecravit, ipse et ministravit. In cuius signum omnes religiosi debent in die Cœnæ recipere Corpus Christi, de manu prælati sui. Sumpsit etiam ipse sacramentum Corporis et Sanguinis sui, non propter sui indigentiam, et ut aliquem a sacramento consequeretur effectum; sed gratia exempli, scilicet ut aliis daret manducandi exemplum. Sumpsit autem modo illud sacramentaliter tantum, non spirituali. Per hoc autem quod Christus morti propinquus, non solum agnum typicum, sed etiam Corpus suum verum sacramentaliter, cum Apostolis suis manducavit, ostenditur quod quilibet Christianus, periculo mortis imminente, debet, si potest, sacramentaliter communicare, et si non potest, communicet saltem fide, secundum illud verbum *Augustini*: « Crede, et manducasti. »

3 GRATIARUM ACTIO PANISQUE FRACTIO.

— Attende etiam sacramenti dignitatem, et reverentiam, et ordinem circa ipsum, quoniam primo *gratias egit*: pro tanto mysterio, circa quod divina virtus operatur secretius; et pro tanto beneficio, ut Corpus et

Sanguinem suum det nobis: et per hoc ostendit, quod in sumptione, et ante sumptionem hujus sacramenti, præexigitur devotio et oratio, ac mentis in Deum elevatio. In hoc etiam tribuit nobis exemplum glorificandi Deum in omni bona inchoatione. Unde ait *Bedu*: « Et sicut de veteribus terminandis egerat, sic et de novis incipiendis gratias agit, vobis pariter exemplum tribuens, in omni boni operis inchoatione, vel perfectione, Patrem qui in cœlis est, esse glorificandum. » Deinde, *benedixit*, dicendo verba quæ sequuntur: *Hoc est corpus meum*; hoc, scilicet quod sub specie panis videtis, quod nunc do, et quod nunc sumitis, quod pro vobis, et vestra redemptione tradetur, ad flagellandum et crucifigendum. Ex quo videtur quod *hoc* non demonstrat speciem panis simpliciter, nec Corpus Christi simpliciter, sed Corpus Christi sub specie panis apparens. Unde etiam videtur quod nulla alia intelligitur benedictio, quam sacrorum verborum prolatio. Transmutatio autem fit in ultimo instanti prolatae orationis. Unde *hoc* demonstrat Corpus Christi, non pro tempore pro quo profertur, sed completa oratione, ut cum dicitur: *hoc* est bonum verbum, Deum time. *Et tunc fregit*, ut, secundum *Bedam*, ostenderet Corporis sui fractionem, id est Passionem, non sine sua sponte et opere futuram. Frangimus et nos, in signum quia fregerit, sed nihilominus integer post manet. Pane enim in Corpus Christi transsubstantio, frangi dicitur: non quod Corpus Christi, quod integrum sub qualibet parte manet, frangatur; sed accidentia, sub quibus Corpus manet, franguntur. Debet autem fractio fieri in tres partes, in signum quo l fractus est tripliciter Christus, scilicet: flagellis ante Passionem, clavis in Passione, lancea post Passionem; item, propter tres partes Ecclesiæ: nam prima pars notat Sanctos in cœlis; secunda, salvandos, qui sunt in pœnis; tertia tincta, vivos quos adhuc hæc vita sustentat in terris. Deinde, *dedit discipulis suis*, ad usum, ut ad

se species panis converterent, et ipsi in Christum converterentur. Unde *Augustinus* : « Dictum est a Domino : Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. » Et ait : *Accipite et comedite*, ubi utramque hujus sacramenti innuit comestionem, sacramentalem scilicet, et spiritualem, ut accipiant mente et corpore, et comedant fide et ore, ac gustent et videant devotione, quoniam suavis est Dominus, est enim manna in sapore habens omne delectamentum, et omnis saporis suavitatem ; ac sibi incorporent recogitatione, servantes in corde pretium redemptionis suæ. Non est ergo sic intelligendum, quod prius frangeret et daret suis discipulis, ac postea diceret verba consecrationis, sed magis e converso, quia Christus dedit Corpus suum consecratum Apostolis, et ideo prius dixit verba consecrationis. Per Jesum, qui *salus* interpretatur, bonus Prælatum Christi vicarius, et de sua subditorumque salute sollicitus, intelligitur. Hic accipit panem, cum diligenter studet Sacræ Scripturæ ; gratias vero agit et benedicit, quando Deo attribuit ejus diligentiam ; frangit autem et dat, devote prædicando eam. E contra de ignorante et negligente, dicitur in Threnis : *Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis.*

4 LAUDANDUS ETIAM IN TRIBULATIONE DOMINUS PARTICIPANDUMQUE IPSIUS CALICI. — Et accipiens calicem, cum vino aqua mixto, Passionem suam præsignantem, *gratias egit*, pro redemptione humano generi collata per illam ; nec non in adversis, et pro adversis, quod non pro se, sed pro nobis hæc tulit, monstrans in hoc ut Dominum laudemus, quando flagella videmus, et gratias agamus in omni tribulatione, quæ significatur in nomine calicis. Unde *Chrysostomus* : « Gratias egit, docens nos qualiter oportet hoc mysterium perficere, et erudiens nos quodcumque patimur cum gratiarum actione ferre. » Unde et *Beda* : « Qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit : ut hinc vi-

delicet ostendat quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ alienæ portat ; ut hinc etiam ostendat quid in correptione faciat subditus, si in flagello positus Patri gratias agit æqualis. » Deinde *benedixit, dicens* : *Hic est sanguis meus*, qui, scilicet sub specie vini apparet, *Novi Testamenti*, scilicet ad Novi Testamenti confirmationem ; quoniam, sicut Vetus Testamentum confirmatum est in sanguine animalium immolatorum, ita et Novum Testamentum sanguine Christi confirmatum est, in quo apparet excellentia Novi Testamenti, respectu Veteris. Et addit : *Quod pro vobis et pro multis*, redimendis, et in cœlestem hereditatem introducendis, *effundetur in remissionem peccatorum*. Dicit autem, *pro multis*, efficienter, sed pro omnibus, sufficienter : quia sanguis Christi pro omnibus effusus fuit, quantum ad sufficientiam, sed non fuit effusus pro omnibus, quantum ad efficientiam, quia non omnes emundat, quamvis omnes emundare sufficeret, si fide et dilectione, ac sacramentorum perceptione virtutes ejus attingerent. Deinde *dedit illis, dicens* : *Bibite ex hoc omnes*, ut sitis Passionis meæ repræsentatores, id est imitamini meam Passionem, quia nisi compatiamini, non conregnabitis. Bibit autem ipse primo Sanguinem suum, inducens eos etiam ad bibendum. Et notandum, quod sicut tunc, ita et in primitiva Ecclesia homines qui missæ intererant, sumebant sacramentum unitatis ; nunc autem quia non possunt omnes digne sumere, sumunt aliud saltem signum unitatis, id est osculum pacis ; quod tradens sacerdos et dicens : *Accipite vinculum pacis*, idem est ac si diceret : *Sumite ex hoc omnes* ; vel, *accipite, et dividite inter vos*. Per calicem persecutio signatur in Sacris Scripturis : hic calix sumitur, patienter tolerando ; et datur aliis, ad simile exhortando.

5 CUR SUB DUPLICI SPECIE INSTITUTUM FUERIT EUCHARISTIE SACRAMENTUM. — Advertendum autem quod istud sacramentum sub duplici specie, scili-

cet panis et vini, est institutum, quia ordinatur ad corporis et animæ salutem; vel, ad significandum perfectam animæ refectionem, sicut ex cibo et potu fit perfecta corporis relectio. Separatim tamen fit Corporis et Sanguinis consecratio, quia in Passione fuit sanguis separatus a corpore. Hoc autem sacramentum institutum est, quasi quoddam memoriale illius Passionis, et ideo consecratio Corporis et Sanguinis fit sub speciebus distinctis. Considerandum tamen est, quod sub utraque specie est totus Christus indivisus, scilicet: Corpus et Sanguis, ac anima et deitas; ac per hoc utrobique est unum et simplicissimum sacramentum: aliter tamen et aliter. Sub specie namque panis est tantum Corpus, ex vi conversionis vel sacramenti; cetera autem sunt ibi ex concomitantia reali, seu naturali et inseparabili, quia Sanguis est ibi, per connexionem, et anima, per conjunctionem, et deitas, per unionem: ista enim quatuor non possunt dividi, nec ab invicem separari. Similiter sub specie vini, est tantum Sanguis, ex vi conversionis et sacramenti; cetera autem ex concomitantia sunt ibi. Et licet in primitiva Ecclesia populus sub utraque specie communicaret, postea tamen provide ordinatum est, ut non communicaret sub specie vini, propter periculum effusionis, et quia sub specie panis quodammodo Sanguis accipitur, in quantum ibi continetur. Eucharistia itaque formaliter et perfectissime est unum sacramentum, materialiter vero plura; quia ibi concurrunt duo, scilicet cibus et potus, et propter hoc quandoque exprimitur pluraliter, sicut in collecta: *Purificent nos, quæsumus, Domine, sacramenta quæ sumpsimus*; et subditur post singulariter: *Et præsta, ut hoc tui Corporis sacramentum*, etc. Panis quippe sacramentum est Corporis, et vinum Sanguinis; aqua vero, quæ apponitur, notat similitudinem: vel illius aquæ quæ fluxit de Christi latere, vel fidei Ecclesiæ, ut neque Christus sine Ecclesia, neque Ecclesia sine Christo sit, sed ejus carni et animæ uniatur et conformetur. Et ideo vi-

num aquæ mixtum in Missa offertur, ut ostendatur quia caput et membra, id est Christus et Ecclesia, unum corpus sunt.

6 TRIA IN HOC SACRAMENTO. — Sunt autem tria in sacramento isto consideranda: unum, quod tantum est sacramentum, scilicet species visibilis panis et vini; secundum, quod est sacramentum et res, scilicet caro Christi propria ejusque sanguis; tertium, quod est res et non sacramentum, scilicet mystica Christi caro, id est. Ecclesiæ unitas. Res ergo significata et contenta in hoc sacramento est verum Corpus Christi, quod traxit de Virgine; res non contenta, sed tantum significata, est corpus Christi mysticum, quod conjungitur capiti per caritatem. De hoc corpore Christi mystico, scilicet unitate Ecclesiæ, dictum est supra de verbis Domini, pro quibus quidam retro abierunt. Est etiam corpus Dominicum sacramentum incarnatæ divinitatis. Unde *Augustinus*: « illud corpus visibile et palpabile, sacramentum est invisibilis formæ, id est panis cœlestis, quo vivunt Angeli. Cum enim nihil gessit in corpore anima Christi, nisi quantum Verbum cui unita est inspirabat, quis non judicet Corpus esse sacramentum inhabitantis divinitatis? » Et iterum: « Christi visibilis forma, nobis modo invisibilis, res est visibilis sacramenti altaris; et invisibilis forma cœlestis panis, quo vivunt Angeli, res est visibilis et palpabilis formæ Christi. Est ita Christus et sacramentum, et res sacramenti: » hæc *Augustinus*.

7 NOVENA MIRABILIA IN EUCHARISTIA. — Multa mirabilia sunt in hoc sacramento. Primum, quod ibi est corpus Christi in tanta quantitate, sicut fuit in cruce, et sicut jam est in cœlo; nec tamen excedit illius parvæ formæ terminos, vel quantitatem, unde mirum est quomodo sub tam modica specie tantus homo lateat. — Secundum est, quod ibi sunt accidentia sine subjecto, quia enim in Deum non cadit accidens, ideo accidentia quæ prius erant in subjecto, scilicet in pane, postea sunt sine subjecto. — Tertium est, quod panis ita convertitur

in Corpus Christi, quod tamen non est materia Corporis, nec etiam animæ. — Quartum est, quod Corpus non augetur ex multarum hostiarum consecratione, et e converso non minuitur ex earum sumptione. — Quintum est, quod idem Corpus simul in pluribus locis, id est sub omnibus hostiis consecratis est. Deo enim convenit esse ubique simpliciter et proprie; creaturæ vero in loco uno tantum esse; Corpus vero Christi medio modo habet se: cum enim sit creatura, non debet cœquari Creatori in hoc, quod sit ubique; cum vero sit unitum divinitati, debet in hoc alia corpora excellere, ut simul et semel possit in pluribus locis esse, sub isto videlicet sacramento. — Sextum est, quod cum dividitur hostia, non dividitur Christi Corpus, sed sub qualibet parte totus est Christus, unde hæc fractura in forma est panis, non in Christi corpore, quia totus Christus indivisus sumitur, sub qualibet parte; sicut integro speculo tota et unica forma relucet in tota, et in fracto speculo fit unius et ejusdem formæ numero, et totius integræ formæ ad quamlibet speculi fracturam reflexio. — Septimum est, quod quando tenetur hostia in manibus, et videtur oculis, Corpus Christi, nec tangitur manibus, nec videtur oculis; sed hoc totum tantummodo circa species agitur, sicut et quando dividitur. — Octavum est, quod cum non sit ibi panis vel vinum, tamen accidentia eundem habent effectum, quem prius, ut satiare, inebriare, et hujuscemodi. — Nonum est, quod statim cum desinunt illæ species, tunc etiam ibi desinunt esse Corpus Christi et Sanguis. Ubi ait *Hugo*: « Quamdiu sensus corporalis afficitur, corporalis præsentia non auferitur; sed deinceps Christus transit de ore ad cor, et manet virtus ac præsentia spiritualis tantum. » Et licet post summptionem desinat ibi esse Corpus et Sanguis Christi, cavere tamen debet communicans ne post communionem sputat, maxime ante comestionem, in loco immundo, vel ubi possit sputum pedibus conculcari, et hoc propter

periculum, et ob reverentiam tant. Sacramenti.

8 EUCHARISTIA EST MONUMENTUM SEU MEMORIALE DOMINI. — Tandem quoque Dominus in amoris recordationem subjunxit: *Hoc*, scilicet sacramentum, *facite*, id est conficite vel celebrate, accipite et date, *in meam*, id est in Passionis meæ, *commemorationem*, quia Eucharistiæ consecratio est quædam Domini Passionis rememoratio; quod exponit Apostolus, dicens: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*, scilicet ipse Dominus ad judicium. Pascha enim legale fuit in præfiguratione Paschæ futuri, sed Evangelicum fit in commemoratione præteriti, scilicet Passionis Christi. In memoriam ergo illius beneficii inexpressibilis Christus instituit sacramentum altaris. Dicens itaque: *Hoc facite in meam commemorationem*, ordinavit Apostolos in sacerdotes, et dedit eis potestatem conficiendi sacramentum Corporis et Sanguinis sui. Hoc igitur colit Ecclesia, passumque Christum retractat, cum illud Corpus Domini consecrat; et sacerdos, cum levat Corpus Domini, repræsentat quod Christus in cruce sit levatus. Illud enim corpus est quod et ipse sacravit, quod crucifixum est et mori sustinuit. Hoc est illud memoriale, quod animam gratam, cum ipsum suscipit manducando et bibendo, vel etiam fideliter meditando, debet totam ignire et inebriare, et in ipsum Dominum præ amoris et devotionis vehementia totaliter transformare. Nihil enim majus, carius, dulcius, vel utilius nobis relinquere potuit quam seipsum. Ipse namque quem in sacramento altaris, hodie per eum instituto sumimus: ille idem est qui de Virgine incarnatus et natus ubera ejus suxit, qui pro te crucifixus mortem sustinuit, et qui resurgens et ascendens sedet a dextris Dei; ipse est qui creavit cælum et terram, et qui gubernat et moderat universa; ipse est a quo dependet salus tua, in cujus voluntate et potestate est tibi dare paradisi gloriam; ipse in tali hostia modica sic oblatus,

tibique exhibitus, ipse Dominus Jesus, de quo loquimur, Filius est Dei vivi. Unde excellenter Eucharistia, id est *bona gratia* dicitur, quia in hoc sacramento non tantum modo augmentum est virtutis et gratiæ, sed ipse totus sumitur, qui est fons et origo totius gratiæ. Unde *Hieronymus* : « Hanc ultimam memoriam nobis reliquit, quemadmodum si quis peregre proficiscens aliquid pignus ei quem diligit relinquit, ut quotiescumque illud viderit, posset et ejus beneficia et amicitias memorari. Quem si ille perfecte dilexerit, sine ingenti illud desiderio, vel fletu non potest videre. Ideo hoc Salvator tradidit sacramentum, ut per hoc semper commemoremur, quia pro nobis mortuus est. Nam et ideo cum accipimus, a sacerdotibus commonemur, quia Corpus et Sanguis est Christi, ut non simus ingrati tanti ejus beneficii : » hæc *Hieronymus*. Institutum est igitur hoc sacramentum altaris : primo, in recordationem Dominicæ Passionis et liberationis ; secundo, in signum præcipuæ dilectionis et imitationis ; tertio, in robur confirmationis, contra lapsus humanæ infirmitatis ; quarto, in purgationem spiritus hominis et nutrimentum vitæ spiritualis ; quinto, in viaticum præsentis peregrinationis ; sexto, in pignus et arrhā habendæ hereditatis ; septimo, in remedium satisfactionis pro peccatis. Unde Sanguine Christi corpus et animam linimus, quia sanguis agni super utrumque postem domus, liberavit Hebræos ab Angelo exterminatore.

9 PREPARATIO AD SANCTAM COMMUNIONEM. — In hoc autem sacramento duo requiruntur ex parte recipientis, scilicet : desiderium conjunctionis ad Christum, quod amor facit ; et reverentia sacramenti, quæ ad donum timoris pertinet. Primum, ad quotidianam hujus sacramenti frequentationem invitat, sed secundum retrahit. Unde, si aliquis experimentaliter cognosceret, ex quotidiana sumptione fervorem amoris augeri et reverentiam non minui, talis deberet quotidie communicare ; si autem sentiret per quotidianam frequentationem re-

verentiam minui, et fervorem non multum augeri, talis deberet interdum abstinere, ut cum majori reverentia et devotione postmodum accederet. Unde, quantum ad hoc, unusquisque est suo judicio relinquendus. Modus autem illud sumendi tripliciter dividitur : comestio enim alia fit ore, et est sacramentalis ; alia fit corde, et est realis ; alia fit ore et corde : in altero sacramentum, in altero res sacramenti. Sola comestio sacramentalis tantum malorum est, qui, etsi sub visibili specie elementorum Corpus Christi accipiant, tamen quia nec vere credunt, nec diligunt, panem cœlesti cœniri non possunt. Sola comestio realis, tantum bonorum est, qui, etsi sub visibili sacramento carnem Christi non sumant, tamen fide et dilectione panem cœlestem manducant, et ei cœniantur. Unde *Augustinus* : « Quid paras dentes et ventrem ? Crede, et manducasti. » Realis vero et sacramentalis comestio junguntur, cum accipientes in pane quod pependit in ligno, accipientes in calice quod manavit de latere, pertingunt mente usque ad esum panis vitæ. Oris, inquam, perceptio et incorporatio, sacramentum est comestionis cordis, qua manducamus cum Domino Corpus suum, et bibimus cum eo Sanguinem suum. hoc est per efficaciam Corporis sui et Sanguinis sui manemus in eo, et ipse in nobis. Itaque alii accipiunt Corpus Domini ad mortem, quia non attingunt panem vitæ ; alii accipiunt ad vitam, quia aduniantur cum Verbo. Unde *Chrysostomus* : « Credimus itaque quoniam et nunc illa cœna est, in qua et ipse recubuit, nihil enim illa ab hac differt. Neque enim hanc quidem homo operatur, illam autem ipse ; sed hanc et illam ipse. Cum ergo sacerdotem dantem tibi videris, non sacerdotem æstima esse qui hoc facit ; sed manum Christi esse quæ extenditur. Sicut igitur cum baptizaris, non ipse sacerdos baptizat, sed Deus est qui detinet tuum caput invisibili virtute ; ita et nunc. Nullus itaque Judas adsit, nullus avarus, nullus inhumanus accedat, nullus crudelis et immisericors, nullus

universaliter immundus; si quis non est discipulus, discedat. Non recipit eos, qui non sunt tales hæc mensa: *Cum discipulis enim meis*, ait, *facio Pascha*. Hæc est illa mensa, et nihil minus illa habet; hoc illud est cœnaculum ubi tunc luerunt, hinc ad montem Olivarum exierunt. Exeamus et nos in manus pauperum, hæc enim regio mons est Olivarum: olivæ enim sunt plantatæ in domo Domini, id est pauperum multitudo stillat oleum, quod hic est utile nobis. Ita enim et Deum propitium habebimus, et multam assumemus mercedem: » hæc *Chrysostomus*. Si quem, secundum *Bendam*, movet, cum cœnatus Salvator Apostolis suum Corpus, ac Sanguinem tradidit, quare nos jejuni eadem sacramenta percipiamus: audiat, quia tunc necesse erat typicum Pascha prius consummari, et sic ad verum Pascha transire, ac veri Paschæ sacramenta substitui; nunc autem in honorem et pro reverentia tanti sacramenti placuisse magistris Ecclesiæ primo nos Dominicæ Passionis participatione muniri, et spiritualibus epulis satiari, deinde terrenis dapibus corpus refici. Sunt autem tria sacrificii genera: unum, Dominici corporis; alterum, contriti cordis; tertium, mortificatæ carnis. Oportet ergo sacrificium humilitatis, præcedere in mente, afflictionis in carne, ut devotio habeatur in Dominici corporis consecratione et receptione. Appropinqua nunc, et tu, ad hanc cœnam mendicans, ut eleemosynam inde accipias. Ad quod te hortatur *Anselmus*, dicens: « Jam nunc ascende cum eo in cœnaculum stratum, grande; et salutaris cœnæ interesse deliciis gratulare. Vincat iracundiam amor, timorem excludat affectus, ut saltem de micis mensæ illius eleemosynam præbeat mendicanti; vel, a longe sta, et quasi pauper attendens in divitem, ut aliquid accipias, extende manum tuam, famemque lacrymis prode: » hæc *Anselmus*.

10 ULTIMA CÆNA PRÆFIGURATA IN MANNA DESERTI, IN MANDUCATIONE AGNI PASCHALIS, ET IN OBLATIONE MELCHISEDECH. — Cœna Domini olim in manna præfi-

gurata fuit, quod Deus filiis Israel in deserto dedit. Dedit Judæis figuram veri panis, scilicet panem materiale et temporalem; nobis autem veritatem, scilicet panem supersubstantialem et æternalem. Manna creatum fuit a Deo in cœlo aereo, sed panis nobis datus, scilicet Christus, descendit de cœlo vero. — Cœna Domini etiam præfigurata fuit in agno paschali, quem Deus primo præcepit filiis Israel manducare, quando decrevit eos de captivitate Ægyptiaca liberare: ita Christus sacramentum Eucharistiæ tunc primum instituit, quando nos a diabólica potestate eripere voluit. Quando filii Israel agnum Paschalem manducabant, succincti erant, baculos in manibus tenebant, et stabant; ita communicantes debent esse succincti per mentis et corporis castitatem, et tenere baculos, per rectæ fidei firmitatem, debent etiam erecti stare in bona vita, quem inchoaverunt, et non se iterum reponere in lutum, de quo jam surrexerunt. Agnus comdebatur cum lactucis agrestibus, quæ sunt amaræ; et nos debemus Corpus Domini manducare cum amara contritione. Qui comdebant agnum, tenebantur pedes suos calceare; sic communicantes debent pedes suos, id est affectus et desideria, custodire, cavendo ne aliqua maculentur sorde. Agnus Paschalis non fuit coctus aqua, sed assatus igne; et manducans debet esse ignitus caritate. — Christus Rex et Sacerdos verus Eucharistiam sub specie panis et vini dedit, et hoc sacramentum instituit, quod olim Melchisedech rex et sacerdos Dei altissimi figuravit; quapropter Christus, *Sacerdos, secundum ordinem Melchisedech* appellatur in Psalmo, quia hoc sacramentum in oblatione Melchisedech præfigurabatur.

11 FACTA CONTENTIONE INTER DISCIPULOS, DOMINUS EIS HUMILITATEM COMMENDAT. — *Facta est autem et contentio*, id est disquisitio, *inter eos* scilicet discipulos, *quis eorum videretur esse major*. Ubi sciendum, quod cum Apostoli audierunt Christum prædicantem traditionem sui ad mortem, cœperunt quærere inter se, quis eorum

esset major, id est aptior et convenientior ad præcedendum alios loco Christi, et ad tenendum ejus locum. Et ideo Christus de hoc eos docuit, videlicet quod ille esset ad hoc aptior, qui esset vere humilior, revocando eos ab affectu superbæ dominationis et primatus, exemplo regum Gentium, et per contrarium, dominorum terrenorum. *Dixit autem eis : Reges Gentium dominatur eorum*, gentiles enim et terreni domini appetunt primatum ; *et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur* : quia blandi sermones a subditis eis offeruntur. Unde, hos Dominus nolens discipulos suos imitari, subjungit : *Vos autem non sic facere debetis ; sed qui major est in vobis*, scilicet per virtutum excellentiam, *fiat sicut minor*, per humilitatem ; *et qui præcessor est*, scilicet dignitate, vel etiam sanctitate, *fiat sicut ministrator*, humili sui reputatione, vel humili officii executione, et exhibitione pro loco et tempore. Sed heu ! hodie multi habentes nomen Christianorum, Gentiles imitantur, appetentes primatum habere, et subjectis dominari ; seque ab eis supervacuis laudibus extolli, et benefici vocari. Specialiter autem in Ecclesia fit frequenter contentio pro dignitatibus obtinendis, et non solum inter seculares, sed etiam inter religiosos, sicut canes contendunt ad obtinendum os carnibus plenum et medullis : propter quod viliores carnibus videntur quidam religiosi, qui contendunt pro officiis præsidendi, cum tamen nihil habeant annexum, nisi miseriam et laborem. Et, quia monuit discipulos ad humilitatem, superbiam secularium dissuadendo, consequenter facit hoc, eos ad sui exemplum invitando. Nam, secundum judicium humanum, major est qui recumbit quam qui ministrat, licet secundum judicium Dei sæpe sit aliter ; ipse autem qui contrarius est mundo, in medio eorum est, sicut qui ministrat, quamvis major sit eis, ut etiam jam in lotionem pedum ipsorum ostenderat, et ideo est imitandus. Et ex hoc intendit concludere, quod ille est aptus ad succedendum

sibi in regimine Ecclesiæ, qui est fundatus in vera humilitate. Ut enim humilitate superbiam curaret, ipse Deus ad nos descendere et humilis fieri voluit, ostendens exemplo quod merito eum imitando humiliari debeat et homo. Unde ait *Augustinus* : « Quid superbis, homo ? Deus propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem, saltem imitari humilem Deum : » hæc *Augustinus*. Humilioris ergo ministrando, et abjectiora ministeria, et quæ alii dedignantur, lætanter, cum opus est, suscipiendo.

12 PRÆDICIT CHRISTUS NEGATIONES PETRI ET FUGAM ALIORUM DISCIPULORUM. — *Tunc* subjungens, et quæ mox fieri debebant quasi prophetizans, *dicit illis Jesus : Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte*. Prædicat quod passuri sunt, ut cum passi fuerint ne desperent salutem, sed agentes pœnitentiam liberentur. Scandalum enim dubitationis passi sunt, dum quasi impotentem teneri, ligari, et duci viderent. Et signanter dicit, *in nocte*, quia, qui scandalum patiuntur, in nocte et in tenebris sustinent ; et ipsi Apostoli in adversitate Domini relinquerunt. *Petrus autem*, quia ceteris ferventior erat, quod Jesus prædixit prævidendo, ipse denegat amando, et ideo *respondens, ait illi : Etsi omnes alii scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor*. Infirmitas voluntate jactat suam voluntatem ; sed non vires cognoscit. Unde *Glossa* : « Consciens Petrus præsentis affectus, sed nesciens futuri casus, non credit se ab eo posse deficere. » In tantum Petrus affectu et caritate Christi efferebatur, ut et imbecillitatem carnis suæ, et fidem verborum Christi non contueretur. Sed non mentitur, quia credit verum esse quod promittit, et sic in mente habet ; mentitur autem qui falsum voce signat, cum voluntate et intentione fallendi. Dixit tamen falsum, quia accidit contrarium ; communiter enim accidit quod illi qui aliis in virtute se præferunt, turpius aliis cadunt. Respondens autem *ait, illi Jesus : Amen dico tibi, quia tu hodie, in nocte hac,*

priusquam gallus vocem bis dederit, ter es me negaturus. Ubi *Hieronymus* : « Petrus de ardore fidei promittebat, et Salvator, quasi Deus, futura noverat. » Nemo ergo in se, nemo in viribus suis confidere potest ; quia omnis constantia, omnis virtus et fortitudo, non hominis, sed Dei est. Unde *Beda* : « Qui solus novit quid sit in homine, ne quis fidelium suo vel de statu incaute confidat, vel de casu incautius diffidat, quasi Deus modum, tempus, ac numerum negationis ejus prædicat. » Unde et *Remigius* : « Moraliter instruimur, ut quantum confidimus de ardore fidei, tantum timeamus de carnis fragilitate. » Istud verbum Domini, de negatione Petri, Marcus ut præmissum est plenius ceteris expressit. Post primam enim negationem Petri statim gallus cantavit, et ante secundum galli cantum bis iterum negavit ; et ita trina negatio Petri ante primum galli cantum est inchoata, et ante secundum completa. Alii vero Evangelistæ, dicentes : *antequam gallus cantet, ter me negabis*, de inceptione trinæ negationis agunt, id est trinam negationem inchoabis ; sed Marcus de completionem ejus scripsit. Et ait illi Petrus : *Etiam si oportuerit me*

mori tecum, non te negabo. Intellexit enim quod timore mortis prædiceret eum esse negaturum ; et ob hoc dicebat quod licet periculum mortis immineret, nullo tamen modo ab ejus fide divelli posset. *Similiter*, id est, eodem amore et fervore, et omnes discipuli dixerunt, ac fervorem intrepidum ostenderunt, et per ardorem mentis damnum mortis non timuerunt ; sed non perseveraverunt, quia vana fuit præsumptio humana sine protectione divina. Unde *Chrysostomus* : « Hinc ergo magnum discimus dogma, quod non sufficit desiderium hominis, nisi divino aliquis potiatur auxilio. » Et nota, quod multiplex est ratio quod Deus permisit Petrum cadere : prima, ut nullus de se præsumat ; secunda, ut plus Christo, quam sibi quisque credat ; tertia, ut comprimeret ejus audaciam ; quarta, ut alii exemplo ejus instruerentur, humanam fragilitatem excogitantes et Dei veritatem ; quinta, ut Petrus alique prælati discerent, qualiter subditis compati deberent ; sexta, ut error hæreticorum confunderetur, dicentium quod caritas semel habita non amittitur, nec amissa iterum haberi potest, cujus contrarium omnino in Petro patuit.

ORATIO

O pie Jesu, qui transiens de hoc mundo ad Patrem, postquam cœnasti, Corpus tuum et Sanguinem discipulis ob tui memoriam dedisti, et nobis sumendum reliquisti ; placuitque tibi, ut tuo relecti Corpore, et potati Sanguine, essemus os de ossibus tuis, et caro de carne tua ; peto ego, Domine, et obsecro per virtutem hujus ineffabilis sacramenti, ut me dignum facias gratia tua, et tanta redemptione non frauder ; et fac me tanti mysterii tua miseratione participem, ut per participationem veniam merear peccatorum optatam, et gratiam proficiendi in fide, spe, et caritate percipiam, et ad gaudia sempiterna pertingam. Amen.

CAPUT LVII

DE SERMONE ET ORATIONE DOMINI IN COENA.

Joannis cap. XIII, XIV, XV, XVI et XVII.

1 CUR POST JUDEÆ DISCESSUM SERMO HABITUS? — Circa quintum vero ad omnem cumulum supereffluentem, attende alia dilectionis insignia. Post egressum enim Judæ, cum scilicet mundi cum mundatore remansissent, et post alia supradicta, Dominus Jesus discipulos consolando, fecit eis sermonem pulcherrimum, ignitis plenum carbonibus dulcedinis et amoris, scilicet verbis dulcissimis de cœli melle mellitis, et de Dei lumine luminosis, quem scripsit Joannes specialiter a Deo dilectus et his potatus. Ubi ait *Anselmus*: « Tunc demum divinissimi eloqui uberrima inundatione conventus ille sacer ex ore tuo, Domine, potatus est. Siquidem corruptus ille uter foras missus fuerat, quem hujus limpidissimi liquoris infusione sciebas indignum. »

2 DOCEMUR NON TURBARI DE MORTE FIDELIS. — Ex hujus autem sermonis ornata ac veneranda et utili magnitudine, quinque meditanda principaliter assume. Primum qualiter prædicens discipulis discessum suum, confortat eosdem. Dicebat namque: *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum*, id est modico tempore, scilicet usque ad captionem vel mortem, quia tunc fuit illis subtractus; vel, secundum quosdam, usque ad ascensionem, quia usque tunc apparuit eis corporaliter. Dicens autem, *Filioli*, ostendit teneritudinem amicitiae, et dilectionis ad eos. Diminutiva etenim, secundum *Priscianum*, aliquando pro familiaritate, et amore dicuntur. Sic ergo nunc eos vocat præ amoris teneritudine, quia cum amici ab invicem recedunt, affectu amoris maxime inardescunt. Et iterum: *Adhuc modicum*, scilicet tempus erit, *et mundus*

me jam non videt, id est amatores mundi; *vos autem videbitis me*, et boni quidem ceteri, quia solis bonis post resurrectionem apparuit in carne. Et iterum: *Non turbetur cor vestrum*, scilicet de meo recessu per mortem, cum sit ad meam glorificationem, et Spiritus Sancti missionem. Et in hoc docemur non turbari de nostris amicis in confessione fidei decedentibus, nam est via ad eorum glorificationem et nostram subventionem, quia amici nostri existentes cum Deo, multo plus nos juvare possunt, quam viventes in mundo. *Non turbetur*, inquam, *cor vestrum*, quia dixi me moriturum, sed stabiliatur fide, credentes me resurrecturum; *neque formidet*, propter tribulationum instantiam, ne dimittatis fidei constantiam, sed perseverate fortes usque in finem. Dominus intendebat animos discipulorum confortare contra duo, scilicet: contra unum, quod imminebat in præsentem, quod erat ejus Passio; et contra aliud quod timebatur futurum, scilicet superventura ejus tribulatio. Unde dicit eis: *Non turbetur*, et tristetur *cor vestrum*, scilicet de malo præsentem, quantum ad primum; *neque formidet*, et timeat, scilicet de futuro, quantum ad secundum. *Creditis in Deum, et in me*, per consequens credite, qui sum Deus; et quem etiam confessi estis Deum. Unum supponit, scilicet fidem eorum in Deum, hac enim jam instituti erant per eum; et aliud præcipit, scilicet ut credant in ipsum, quia est Deus, et non homo tantum. Secundum *Augustinum*, ne mortem Christi tamquam hominis timerent, et ideo turbarentur, consolatur eos, etiam se Deum esse contestans, qui possit hominem suscitare.

3 CONFORTANTUR DISCIPULI PACE QUAM EIS RELINQUIT DOMINUS, ET PROMISSIONE CÆLI SPIRITUSQUE SANCTI. — *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, id est diversæ participationes beatitudinis, quia, secundum differentias meritorum, sunt etiam distinctiones præmiorum. Quasi eis diceret : Jam certi estis de Passione mea, et tamen a me exspectate vitam æternam. Secundum eundem *Augustinum*, merito turbabantur, quando quidem fidentiori dictum erat, quod negaret Dominum; sed, cum audiunt de mansionibus cæli, a perturbatione recreantur, certi post pericula se apud Dominum fore mansuros, quod significant multæ mansiones. Et iterum : *Vado parare vobis locum*, tam pulchrum, tam delectabilem moriendo, resurgendo, in cælos ascendendo. Et : *Iterum venio*, in iudicio apparendo, *et accipiam vos ad meipsum*, ad beatitudinem corporis et animæ; *ut ubi sum ego, et vos sitis*, scilicet in æterna beatitudine. Jam, ut dixerat, paratæ erant mansiones, scilicet in prædestinatione, sed tamen adhuc parandæ erant ab eo redemptionis opere, et ab ipsis meritoria operatione. O Domine, para quod paras, nos scilicet tibi, et te nobis, ut sit multitudo mansionum pro diversitate meritorum : alius plus, alius minus participes tui erimus. Et iterum : *Non relinquam vos orphanos*, in quo indicat se esse patrem illis, *vado et venio ad vos*, Spiritum Sanctum scilicet mittendo; hoc autem dicit, ne putaretur Spiritum mittere sine se. Et iterum : *Pacem*, scilicet pectoris, *relinquo vobis*, quæ triplex est in homine, scilicet : ad seipsum, ad Deum, et ad proximum; *pacem meam*, scilicet æternitatis, *do vobis*, si in pace prima perseveraveritis. Secundum *Augustinum*, pacem nobis relinquit in hoc seculo, qua hostem vincamus, et qua nos invicem diligamus. Pacem suam dabit nobis in futuro, quando sine hoste, et sine dissensione regnabimus. Et bene dicit, *pacem meam*, ad distinguendum pacem Sanctorum a pace mundi, quæ est magis apparens et ficta, quam vera. Unde subjungit : *Non quomodo mundus dat,*

ego do vobis : quia mundus dat carnaliter, ego spiritualiter; mundus temporaliter, ego æternaliter; mundus exterius, ego interiorius. Et iterum : *Si diligeritis me, gauderetis utique*, de recessu meo, quia vado ad exaltationem meam, scilicet *quia vado ad Patrem, quia Pater major me est*. Secundum eundem *Augustinum*, naturæ humanæ gratulandum est, eo quod sic assumpta est a Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cælo; atque ita fieret terra sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram Patris. Quis non hic gaudeat, qui sic diligit Christum, et suam naturam jam immortalem gratuletur in Christo, atque ipsum speret futurum esse per Christum? Et iterum : *Expedi*, id est utile est *vobis, ut ego vadum*, scilicet ad Patrem ascendendo, ut spiritualiter me cognoscatis, et carnaliter jam me nosse desistatis, ne Verbo carnem facto, quasi lacte contenti sitis. Et vere expedi : *Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero mittam eum ad vos*. Si hanc carnalem dilectionem a vobis abire non fecero, non eritis digni, ut Paracletus veniat ad vos, quamdiu enim de me carnaliter sentietis, non eritis idonei ut Spiritum Sanctum recipiatis : non quod positus in terra non posset dare, sed quia illi non sunt idonei accipere, nisi eum secundum carnem nosse desistant, quo magis spirituales effecti, magis ad cælestia amplectenda ejus deitate anhelant. In tantum enim mundus est Spiritus, quod in nullo quiescit, nisi in eo, qui omnino est spiritualis, nullo carnali solatio impeditus. Ubi *Bernardus* : « Delicata est divina consolatio, et non datur admittentibus alienam. » Ubi et *Hugo* : « Idecirco nimirum Dominus Jesus discipulis se subtraxit corporaliter, ut eum discerent amare spiritualiter. Ascendit siquidem in cælum, ut corda post se traheret, ut dilectio pergeret post dilectum. Sed et usque hodie Christus amicos suos, quasi quadam corporali præsentia consolatur in Scriptura Sacra, et Ecclesiæ sacramentis, atque aliis visibilibus exercitiis virtutum, quo rualim-

quando dispensatorie subtrahit usum, ut spiritualis amoris dulcedinem, tanto purius percipiant, quo nihil foris habent etiam in opere virtutis ad quod mentem suam per intentionem effundant : » hæc *Hugo*. Pensandum ergo est, quia, si præsentia carnis Filii Dei impedit Spiritus receptionem, quanto magis carnalis affectus in nobis impediat eandem? Hæc et his similia eis dicebat Dominus, quæ corda ipsorum totaliter penetrabant. Non enim de suo discessu aliquid pacifice tolerare poterant.

4 PRÆCEPTUM CARITATIS QUO CHRISTIANI COGNOSCENDI SUNT. — Secundo circa sermonem mediteris, qualiter cordialiter et instanter Dominus Jesus instruxit discipulos pluribus vicibus de caritate servanda, dicens : *Mandatum novum do vobis*, quo scilicet dispositi ad meam sequelam eritis, videlicet, *ut diligatis invicem, sicut ego dilexi vos*, hac enim via sequendus est Dominus. Non dicitur novum, quantum ad substantiam, quia fuit datum in Veteri Lege, quæ etiam præcipit proximos diligere, non tamen pro eis mori; sed dicitur *novum*, quantum ad mandati formam, sicut ipse dilexit nos, qui etiam mori dignatus est pro nobis. Unus modus renovandi vinum vetus, est quando amisit colorem et saporem, ponendi ipsum cum vino novo et forti, quia ibi recipit colorem et saporem ex fervore vini, et sic dicitur renovari. Mandatum de dilectione fuit valde antiquum, et jam quasi nulli sapiebat, ideo Passio Christi, in qua fuit maximus fervor dilectionis, quasi vinum fortissimum illud mandatum renovavit. Dicitur etiam *mandatum novum* ab effectu, quia animam renovat et hominem novum facit; dilectio enim talis confert novitatem, et aufert vetustatem. Et iterum : *In hoc*, scilicet signo, quasi in meo proprio caractere cognoscent, omnes aperte, *quia mei estis discipuli*, scilicet disciplinis meis imbuti, et de schola mea instructi : non si dæmonia ejiciatis, vel alia signa faciatis; sed *si dilectionem habueritis ad invicem*, hoc est enim quod maxime desiderat Dominus. Quicum-

que connumeratur militiæ alicujus regis, debet portare insignia ejus; insignia autem Christi sunt insignia caritatis; quicumque ergo vult annumerari militiæ Christi, debet caritatis caractere insigniri. Tamquam diceret, secundum *Augustinum* : « Alia munera mea habent vobiscum etiam non mei : non solum naturam, vitam, sensum, rationem et eam salutem quæ hominibus percoribusque communis est; verum etiam sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, et traditionem corporis sui ut ardeant, sed quoniam caritatem non habent ut cymbala concrepant, nihil sunt, nihil eis prodest. Hic est fons cui non communicat alienus; dilectio sola discernit inter filios Dei et filios diaboli. Signent se omnes signo crucis Christi, respondeant omnes, *amen*, cantent omnes *alleluia*, baptizentur omnes, intrent ecclesias, faciant parietes basilicarum : non discernuntur filii Dei a filiis diaboli nisi caritate. Quidquid vis habe, hoc solum si non habeas, nihil tibi prodest; alia si non habeas, hoc habe, et implevisti Legem : » hæc *Augustinus*. Et iterum : *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*, id est ut diligatis opere, ut quod tibi vis fieri facias alteri, et quod tibi non vis fieri, nec tu alteri facias.

5 DILEXIT NOS CHRISTUS TRIPLICITER. — Ubi notandum, quod tripliciter dilexit nos Christus. — Primo gratuite, quia in dilectione nos prævenit, ipse enim incepit, non expectavit, quod nos inciperemus diligere; sic ergo et nos debemus prius diligere proximos, non expectantes præveniri, seu beneficiari. Et multo magis debemus Deum rediligere, quia, secundum *Augustinum*, nulla est major ad amorem invitatio, quam prævenire amando, et nimis durus est animus qui dilectionem, etsi nolebat impendere, nolit et rependere. Dilectio ergo Dei causa est dilectionis nostræ, sed non e converso : non enim quia nos diligimus Deum, diligit nos; sed quia diligit nos, diligimus eum, et quia eum, et proximum. Et quia per cari-

tatem Christus ad nos redimendos venit, sectemur caritatem, ut per hanc, qua ad nos Christus descendit dilectionis viam, etiam nos ad ipsum possimus ascendere. — Secundo efficaciter, quod patet per opus, dando se ipsum, et ponendo animam pro nobis, quia probatio dilectionis exhibitio est operis. Nos ergo hoc exemplo efficaciter et fructuose invicem diligamus, secundum illud Joannis : *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate*. Et multo magis Deum diligamus, ut sermonem et mandata ejus servemus. — Tertio recte, quia hanc dilectionem ad nostram beatitudinem ordinavit, et ut, ad Deum nos traheret; non sicut homines sese invicem carnaliter, et pro commodo terreno diligentes. Sic ergo et nos in proximis, non quod beneficii est, seu dilectionis, sed quod Dei est debemus diligere, et invicem ad hoc, ut Deum habeamus. Sunt enim : amici naturæ, et sunt amici fortunæ, et sunt amici gratiæ, et hi ultimi soli approbantur a Deo. Licet enim in dilectione proximi, includatur dilectio Dei tamquam principalior, quia proximus non est diligendus nisi propter Deum; Salvator tamen hic magis facit mentionem expressam de dilectione proximi, quam Dei, cum dicit, *invicem*, quia intendebat Apostolos inducere ad ædificationem, et consolationem fidelium, et ad perferendas tribulationes persecutorum, ad quod necessaria est caritas proximi, quæ tamen, ut dictum est, includit caritatem Dei.

6 SIGNA DILECTIONIS. — Et iterum : *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Dilectionem vocat hic signum, et probationem dilectionis, id est exhibitionem operis, transferens de causa ad effectum. Et quidem nullum majus dilectionis argumentum est, quam ponere animam pro amicis, hoc enim est ultimum signum amoris, ultra quod non est aliud inveniri. Amor namque per quatuor signa potest manifestari : primo, per verba, quando enim cor abundat in amore, tunc os abundat in sermone, quia, *ex abundantia cordis os loquitur*; secun-

do, per collata beneficia, et istud est majus signum quam primum, quia multi servirent de verbis suis, qui non servirent de suis rebus; tertio, per obsequia personalia, et istud est adhuc majus signum quam primum vel secundum, multi enim servirent de sua substantia, qui non servirent de sua persona; quarto per adversa, quando scilicet quis pro amore amici se exponit morti, multi enim darent personam ad serviendum, qui non darent animam suam ad moriendum. In hoc ergo quod Christus pro nobis crucifigi et mori voluit, infinitam nobis caritatem ostendit. Ubi *Gregorius* : « Mori etiam pro inimicis Dominus venerat, et tamen positurum se animam pro amicis dicebat, ut nobis ostenderet, quoniam cum diligendo lucrum facere de inimicis possumus, etiam ipsi amici sunt qui persequuntur. Consequens ergo est, ut quemadmodum Christus animam pro nobis posuit, sic et animas pro fratribus ponamus. » Quatuor enim sunt diligenda per ordinem ex caritate, scilicet : Deus, anima, proximus, et corpus. Et ideo cum caritas sit ordinata : pro ipso Deo, qui est primum et maximum diligibile, ex caritate debent alia tria exponi, sicut minus pro majori; pro anima vero propria debet proximus et corpus proprium contineri; et pro salute proximi debet vita corporalis exponi.

7 CARITATIS EXCELLENTIA. — Et iterum : *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*, quia aliter nullum solatium habebitis, nisi in vobis invicem habeatis, sed absque dilectione, solatium, et consolationem in vobis invicem habere non potestis. Præceptum dilectionis semper inculcat, et tamquam sola dilectio præcipienda sit, eam semper commendat. Et revera ille qui ait, habe caritatem et fac quæcumque vis, quasi solam caritatem visus est præcepisse; et merito, quia ipsa valet sine usibus multarum virtutum, sed cetera omnia non valent sine ea. Unde; secundum *Gregorium*, de dilectione quasi de singulari mandato Dominus loquitur, quia omne mandatum de sola dilectione

est, et omnia unum præceptum sunt. Quidquid enim præcipitur, in sola caritate solidatur. Multa sunt per diversitatem operis, unum in radice dilectionis. Et plura alia hujusmodi dilectionem incitantia Dominus dicebat, quæ Joannes hic conscripsit. De dilectione fraterna nullus Apostolorum tantum loquitur quantum Joannes, et hic et in epistolis suis. Legitur etiam de eo quod jam senex effectus portabatur ad ecclesiam a discipulis suis, ut fideles instrueret, quibus hoc tantummodo dicebat : *Filioli, diligatis invicem*, et in hoc est perfectio disciplinæ Christianæ. Unde dicitur specialiter a Deo dilectus, non solum propter privilegium virginitatis, sed etiam propter specialitatem caritatis.

8 MANDATORUM OBSERVATIO. — Tercio, circa sermonem mediteris, quomodo monuit discipulos ad observantiam mandatorum suorum, dicens : *Si diligitis me, mandata mea servate*, implendo ea facto, et opere. Quasi diceret : Non ostendatis amorem quem habetis ad me fletu solum, sed per obedientiam mandatorum. In hoc enim mundi hujus potestates suos amicos et fideles probant et cognoscunt, si eis obediunt, et eorum mandata custodiunt, quia, secundum *Gregorium*, probatio dilectionis exhibitio est operis. Et iterum : *Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me*, scilicet opere et veritate, et non tantum lingua et sermone, hoc est : ille habet veram dilectionem ad me. Ubi *Augustinus* : « Qui habet in memoria, et servat in vita ; qui habet in sermonibus, et servat in moribus ; qui habet audiendo, et servat, perseverando : *ille est*, inquit, *qui diligit me*. Opere est demonstranda dilectio, ne sit infructuosa nominis appellatio. » Unde et illud Joannis : *Qui dicit quia diligit Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est*. Et iterum : *Si quis diligit me*, id est dilectionem in me tendit, *sermonem meum servabit*, id est mandata mea ad faciendum ea ; quia obedientia procedit ex amore, qui est in corde. Sermonem ergo et verba Dei tunc servamus, quando facimus quæ præcepit, et diligimus

quæ promisit. Qui autem verba tenet per memoriam, et non cohæret illis per obedientiam, non sunt ei in beneficium, sed in damnationis testimonium. Unde ait *Gregorius* : « Vere diligimus, si a nostris nos voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria defluit, Deum profecto non amat ; quia ei in sua voluntate contradicit. Ille ergo vere amat, cujus videlicet mentem delectatio prava, ex consensu non superat. Nam, tanto quisque a superno amore disjungitur, quanto inferius delectatur : » hæc *Gregorius*. Et iterum : *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea*, id est ex hoc scietis vos dilectos a me, et quod in dilectione mea qua vos diligo, et in gratia mea manetis, si præcepta mea servaveritis. Servatio enim mandatorum est effectus et signum divinæ dilectionis ; non solum ejus qua nos diligimus, sed et ejus qua ipse diligit nos ; ex hoc enim quod ipse nos diligit, monet nos, et adjuvat ad implendum ejus mandata, quæ impleri non possunt nisi per gratiam. Ostendit ergo, secundum *Augustinum*, non unde dilectio generetur, sed unde monstraretur, ut nemo se fallat, dicendo quod Deum diligit, si ejus præcepta non servat. Nam in tantum Deum diligimus, in quantum ejus præcepta servamus ; in quantum autem minus servamus, minus diligimus. Nemo præcepta servat, qui non diligit ; et nemo diligit, nisi qui servat. Nec prius servamus præcepta, ut nos diligit Christus ; sed nisi nos diligit, ea servare non possumus.

9 AMOR DEI NON DEBET NEC POTEST ESSE OTIOSUS. — Et iterum : *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis*, id est, si opera ostenderitis amicitiae et dilectionis : quoniam impletio præceptorum est signum dilectionis, et præceptum est signum suæ voluntatis ; ideo, si ea quæ præcepit non facerent, voluntates non consonarent, et sic amici non essent. Secundum *Gregorium*, amicus, quasi animi custos dicitur. Unde, non immerito, qui voluntatem Dei in præceptis ejus custodire dicitur, illius

amicus vocatur. Et, secundum eundem *Gregorium*, magna est misericordia Redemptoris, et dignitas hominum esse amicos Dei. Sed audisti gloriam dignitatis, cum dicitur: *Vos amici mei estis*; audi et laborem certaminis, cum subditur: *Si feceritis quæ ego præcipio vobis*. Unde ait *Augustinus*: « Cum servus bonus esse non possit, nisi præcepta Domini sui fecerit, hinc amicos suos voluit intelligi, unde boni servi possunt probari. O magna bonitas Dei! Cum ei pro conditione reddere debeamus obsequia, utpote servi Domino, famuli Deo, subjecti potenti, mancipia Redemptori, amicitiarum nobis præmia promittit, ut a nobis obsequia debita servitutis extorqueat; ut quos nolle servire conspiciat, sponte suorum beneficiorum possit promissionibus invitare: » hæc *Augustinus*. Nullus ergo sine operis attestatione credat se Deum diligere; sed, ut ait *Gregorius*, de dilectione Conditoris lingua, mens et vita requiratur. Numquam est Dei amor otiosus, operatur etenim magna si est; si vero operari renuit, amor non est. Nemo itaque debet credere quod Deum diligat, qui eum sæpe corde non cogitat, qui eum sæpe ore non laudat, qui ejus mandata opere non servat. Unde idem *Gregorius*: « Si ab aliquo quæretur, utrum Deum amat, libere, respondet: Ita; sed constat, ut ipse dicit, quod probatio dilectionis, exhibitio est operis. » Ergo, si vere Deum diligis, quærendum est a corde, ab ore, et ab opere. — Primo requiras a corde tuo, quia quod amat, de eo sæpe cogitat; unde luxuriosi sæpe cogitant de deliciis carnis, avari de divitiis, et superbi de eminentiis, sed viri vere spirituales de divinis. Si ergo non sæpe de Deo cogitas, non credas te vere amare eum. Item omnis, homo maxime de eo cogitat, quod præ ceteris amat; ergo, si de mundo magis quam de Deo cogitas, mundum magis quam Deum amas. — Secundo, si Deum diligis, a lingua tua requiras; quia dixit: *Ex abundantia enim cordis os loquitur*. Nam idem est verbum cordis et oris, sed in corde est nudum, in ore vestitum, lingua ergo libenter

illum nominat, quem cor amat; et ideo, si plus de mundo, quam de Deo fatur, magis mundum, quam Deum diligere convincitur. — Tertio, an Deum diligas, ab opere tuo requiras, non enim potest ignis esse, et non ardere. Si ergo ignis divinus est in corde tuo, non poteris vacare otio; sed si otio vacas, ignem non habes, quia, ut scriptum est: Caritas non est otiosa, operatur enim, si est; si operari renuit, caritas non est. Ad hoc ergo quod aliquis Christum veraciter diligat, necesse est, ut Deo amando nihil præponat, et proximum suum sicut se diligat, ac dilectionem corde, ore, et opere ostendat. Hoc etiam quod dictum est: *Vos amici mei estis*, dupliciter potest intelligi, secundum quod amicus dupliciter dicitur, scilicet et qui amat, et qui amatur; et secundum utrumque verum est quod subdit: *Si feceritis quæ ego præcipio vobis*, quia et qui Deum amant, mandata ejus servant, et quos Deus amat, mandata illius servant, in quantum conferendo eis partem suam adjuvat ad ea servandum. Sed, ut visum est supra, mandatorum observatio non est divinæ amicitiae causa, ast signum, scilicet quod Deus diligat nos, et quod nos diligamus eum. Et plura alia hujusmodi Dominus tunc dicebat.

10 PATIENTIÆ COMMENDATIO, EO QUOD CHRISTUS ET IPSE ODO FUIT OBNOXIUS ET TRISTITIA VERTETUR IN GAUDIUM. — Quarto, circa sermonem mediteris, qualiter dando eis confidentiam circa pressuras, quas eis prædixit esse venturas, præmunit et hortatur ipsos ad patientiam, ne deficiant in tribulationibus, dicens: *Si mundus vos odit*, id est mundani et amatores mundi, qui deliciis et honoribus sunt dediti, *scitote*, scilicet ad consolationem vestram, *quia me priorem vobis odio habuit*. Unde scriptum est in Psalmo: *Odio habuerunt me gratis*. Quasi diceret, secundum *Chrysostomum*: Scio hoc esse durum et difficile, sed propter me patientini; et ideo non dolere, sed et lætari oportet, et sufficit vobis in consolationem propter me hæc pati. Grandis consolatio

membris ex capite, quia non debent conditionem capitis refutare. Unde *Augustinus* : « Cur se membrum supra verticem extollit? Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum capite. » Deinde ostendit, cur odite eos mundus, scilicet quia non sunt demundo, id est ex parte ejus : nihil enim commune cum terra est eis, sed cœlestium facti cives; et propter hoc mundi odium patienter est sustinendum. Unde dicit *Chrysostomus* : « Hoc est virtutis argumentum, a mundo odio haberi; et inde dolere oportet, si a mundo diligeremini, hoc enim esset malitiæ vestræ ostensivum. » Unde et *Gregorius* : « Nam perversorum derogatio vitæ nostræ approbatio est; quia jam ostenditur nos aliquid justitiæ habere, si illis displicere incipimus, qui non placent Deo. » Et, quia exemplo sui, quo aliud majus et melius non est, monuit ad ferenda odia mundi, subdit quare cum debeant imitari, quia ille Dominus, ipsi servi. *Mementote*, inquit, *sermonis mei, quem dixi vobis* : *Non est servus major Domino suo. Si, pro quia, me persecuti sunt, quia sum Dominus, et vos persequentur*, qui servi estis; *persequentur vos* in quibus ego sum, et per consequens me in vobis. Non potest placere servus, quibus displicet Dominus. Unde *Chrysostomus* : « Quasi diceret : Non vos turbari oportet, si communicabitis meis passionibus, quia vos non estis me potiores. » Et iterum : *Mundus quidem*, id est mundani, in deliciis, divitiis, atque ambitione viventes, *gaudebit*, tamquam de me triumphaverit; quia in triduo mortis Christi Judæi mundo dediti gavisii sunt, credentes exstinxisse totam sectam Christi, *vos autem contristabimini*, de mea morte et absentia; *sed tristitia vestra vertetur in gaudium*, in Resurrectione, et apparitione seu præsentia, et Ascensione, et maxime in Spiritus Sancti missione. Et revera contristati sunt de morte Domini, sed mox de Resurrectione lætati. Nam post lacrymationem et fletum, infudit Deus exultationem et gaudium. Ubi notandum, quod si cui promitteretur, ab

eo qui esset verax et potens facere promissum, quod omnes illius lapides verteret in aurum, utique ille congregaret hinc inde lapides, quam posset plures et majores; nunc igitur promittitur nobis, ab ipso qui veritas est, et potens super omne quod est, quod tristitia nostra vertetur in gaudium, ideo multum libenter debemus sustinere tristitias, et pressuras hujus mundi, in augmentum nostri gaudii. Unde non dixit : Post tristitiam vestram vobis erit gaudium; sed ait : *Tristitia vestra vertetur in gaudium*, ita quod hoc ipsum, quod est tristitiam habere, in cumulum gaudii postea convertetur.

11 SIMILITUDO MULIERIS PARTURIENTIS.

— Ad ostendendum autem et mœroris et gaudii immensitatem, inducit similitudinem, declarando quod dixerat per exemplum mulieris, in dolore partus tristitiam habentis; sed in nativitate pueri gaudium superveniens absorbet in ea omnem tristitiam præcedentem. Deinde hoc paradigma, quod de muliere proposuit Dominus exponit, et similitudinem adaptat, dicens : *Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis*, scilicet in tempore meæ Passionis, et mortis, quasi jam parturientes, *iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum*, scilicet post meam Resurrectionem; *et gaudium vestrum nemo tollet a vobis*, quia vita Christi quæ fuit materia hujus gaudii, erat deinceps immortalis, non amplius auferenda per mortem. Tristitiam enim habuerunt, passo Domino; sed post Resurrectionem *gavisii sunt*, nempe, *viso Domino*, et gaudium eorum non tollebatur ab eis, quia etsi postmodum persecutiones et tormenta pro Christo passi sunt, spe tamen resurrectionis et visionis illius accensi, libenter adversa quæque ferebant, imo gaudium existimabant, cum in tentationes varias inciderent. Possunt autem et hæc ita intelligi, ut in discipulis universæ loquatur Dominus Ecclesiæ, velut etiam quando ait : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*. Mundi enim amatores gaudent, quia in præsentibus de-

lectantur, nulla alterius vitæ gaudia sperantes; sed boni in ærumnis hujus vitæ tristantur, et plorant pro peccatis propriis, et alienis, pro hujusce mundi incolatu, et dilatione regni cœlestis; et per hujus vitæ tribulationes et angustias, ad æterna contendunt gaudia cœli, quia *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*. Dicens ergo Dominus : *Iterum autem videbo vos*, secundum promittit adventum, quoad universam videlicet Ecclesiam, ad remunerandum ex integro. Ac si diceret : *Iterum videndus apparebo vobis æterna visione, eripiam vos ab adversariis, assumam vos ad meipsum, coronabo vos victores, probabo me semper vidisse vos decertantes*. Unde *Alcuinus* : « Mulier autem sancta Ecclesia est, propter fecunditatem bonorum operum, et quia spirituales Deo filios generat; hæc *mulier*, dum parit, id est dum in mundo virtutum profectibus insistit, dum undique tentatur et affligitur, *tristitiam habet* de hoc, quia venit hora ut patiatur, quia nemo carnem suam odio habuit.... Sed cum peperit, id est cum, devicto laboris certamine, ad palmam pervenerit, jam non meminit pressuræ præcedentis, propter perceptæ gaudium retributionis, quia natus est homo in mundum. Sicut enim mulier, nato in hoc mundo homine, lætatur; ita Ecclesia, nato in vitam æternam fide- lium populo, exultatione repletur. » Unde et *Beda* : « Nec novum debet videri, si natus dicatur, qui ex hac vita migraverit. Sic enim consue- to nasci dicitur, cum quis de utero matris procedens in hanc lucem progreditur; ita potest natus appellari, qui solutus a vinculis carnis ad lucem æternam sublimatur. Unde Sanctorum solemnia non funebria, sed natalitia vocantur : » hæc *Beda*.

12 PACIS ET FIDUCIÆ IN CHRISTUM COM-
MENDATIO — Deinde concludit Domi-
nus conclusionem principaliter inten-
tam; ad hoc enim dixit prædicta om-
nia, ut firmarentur discipuli contra
tribulationes eis imminentes, et adver-
sa, unde ait : *Hæc omnia*, quæ dixi in
sermone isto, locutus sum vobis, scilicet

ad hunc finem, et ideo, *ut in me pacem habeatis*, advenientibus tribulationi-
bus futuris, quia sicut grave quietat-
ur in loco proprio, ita cor humanum
in Deo. Et inde est, quod homines
mundani, qui Deo per amorem non
sunt conjuncti, habent tribulationes
absque pace; sed Sancti, qui Deum
per amorem habent in corde, etsi ex
mundo habent tribulationes, in Chri-
sto tamen habent pacem. Hic finit
sermonem suum, ut pius Pater uti-
lora ponens in fine, scilicet de pace,
ad quam omnes conatur invitare.
Unde *Glossa* : « Non solum quæ in
cœna, sed etiam quæ ab initio prædi-
cationis suæ, et maxime quæ in cœna,
hac de causa dicit, ut in illo pacem
habeant : pacem pectoris in præsentem,
pacem æternitatis in futuro. Hæc pax
est pro qua Christiani facti sumus,
pro qua sacramentis imbuimur, pro
qua flagellis et aliis modis erudimur,
pro qua Spiritus pignus accepimus,
pro qua in eum credimus et spera-
mus, et amore ejus accendimur. Hæc
est in pressuris consolatio et libera-
tio, ut hac in fine feliciter regnemus
cum Christo. In hoc ergo sermonem
concludit, quia ipse est consummatio
viæ, et beatitudo patriæ. » Unde et
Augustinus : « Hæc pax finem tempo-
ris non habebit, sed omnis piæ nostræ
intentionis, actionisque finis ipsa erit. »
Et subjungit : *In mundo pressuram ha-
bebitis*, scilicet ab hominibus vos
utique persequentibus, in me autem
pacem habebitis. Quasi diceret, secun-
dum *Gregorium* : Sit vobis de me in-
terius quod consolando reficiat, quia
erit de mundo exterius, quod sævien-
do graviter premat. Sancti enim viri
non habent tribulationes puras, quia
habent consolationem Dei admixtam;
sed mali habent tribulationes puras,
non habentes consolationem istam.
Sed confidite, id est fiduciam in me ha-
bete, quia ego pro vobis *vici mundum*,
et non prævalebit. Quasi diceret :
Recurratis ad me, et habebitis pacem
in me. Christus vicit mundum, diri-
piendo et auferendo arma ejus quibus
impugnat, hæc autem sunt ejus concu-
piscibilia : *Nam omne quod est in
mundo, aut est concupiscentia carnis,*

quam destruxit per afflictionem et laborem; *aut concupiscentia oculorum*, quam destruxit per pauperitatem suam; *aut superbia vitæ*, quam destruxit per humilitatem. In hac victoria Christi debent confidere Sancti, quia consideratione ejus armati, et virtutibus muniti, faciliter superant tentationes mundi. Propter quod dicit Petrus : *Christo in carne passo, et vos eadem cogitatione armamini*. Qui ergo sicut Christus ista concupiscibilia vincit, vincit mundum Et hoc, secundum Joannem, facit fides nostra, quia cum sit substantia sperandorum, quæ sunt bona spiritualia et æterna, facit nos contemnere bona corporalia et transitoria. Et alia plura his similia tunc dicebat Dominus.

13 ORATIONIS DOMINI POST ULTIMAM CŒNAM RATIONES. — Quinto, circa sermonem mediteris, qualiter ipse Dominus Jesus, eo, qui erat ad discipulos sermone finito, (de quo, secundum Bedam, in cœna locutus est usque ad hæc verba : *Surgite, eamus hinc*) deinde stando usque ad hymni finem, cujus hoc initium est, *et sublevatis oculis*, aspiciens *in cælum* se ad Patrem suum convertit, et ad ipsum verba dirigens orare cœpit. Christus non tantum oravit ad aliquid impetrandum, sed etiam ad dandum nobis orandi exemplum; et ideo oratio sua hic describitur optimis circumstantiis disposita. — Primo, respectu præcedentium : quia post sermonem, et discipulorum instructionem, convertit se ad orationem : ad ostendendum quod complementum boni operis est a Deo requirendum; et, ut quos instruimus verbo, juvemus orationum suffragio, quia sermo divinus maxime habet effectum in cordibus audientium, cum fulcitur oratione, per quam divinum imploratur auxilium; et ideo finis sermonis nostri debet ad orationem terminari. — Secundo, respectu præsentium : quia orando principaliter oculos levavit ad cælum, ad denotandum, quod in omni oratione mens debet elevari in Deum; quoniam, secundum *Damascenum*, oratio est ascensus mentis ad Deum. Inter alias autem partes corporis, dispositio interior

mentis maxime relucet in oculis; ubi enim amor, ibi oculus. Unde *Chrysostomus* : « Propter hoc in cælum oculos levavit, ut stantessursum aspiciamus; non oculis carnis solum, sed et mentis. Sancti ergo quandoque erecti et elevantes oculos ad cælum orant, non ut superbi, sed ut humiles, ut orationem ad Deum dirigendam, et cælestia tantum petenda esse ostendant. » Unde Psalmista : *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis*. Et non solum oculos, sed et operationes nostras in Deum referre debemus, secundum illud Threnorum : *Levemus corda nostra, cum manibus ad Deum in cælis* : per manus enim designantur operationes. — Tertio, respectu sequentium : quia articulo Passionis sibi imminente, et pressuris discipulorum prædictis, oravit ad Patrem suum, ad designandum, quod pressuris et tribulationibus imminetibus, debet homo per orationem recurrere ad Deum, sicut Moyses, Susanna, et alii plures, clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et ipse liberavit eos.

14 PRIMO CHRISTUS ORAT PRO SEMETIPSO. — Orat autem Christus primo pro se, deinde pro membris. Pro se orat, tum secundum humanam naturam, tum secundum divinam : secundum humanam naturam, pro clarificatione in Passione, pro clarificatione Resurrectionis, pro clarificatione Ascensionis, pro clarificatione judicii, quam habebit in eo post illud; secundum divinam naturam orat pro notitia et manifestatione claritatis Patris et Filii, in quibus intelligitur nexus et amor amborum, scilicet Spiritus Sanctus, quia medium sæpe intelligitur in extremis. Horum trium eadem est claritas, natura, et essentia, eadem potentia, scientia, et bonitas. Postulat ergo ipse Christus claritatem suam, ab æterno Patre habitam, ad humanam cognitionem et notitiam pervenire; ne ipsum purum hominem arbitantes, de Passionis ignominia verecundiam recipiant, ac de Resurrectionis gloria desperantes a fine deficiant.

15 CHRISTUS ORAT PRO APOSTOLIS.

— Pro membris dupliciter orat : primo, pro membris credentibus, et jam capiti adhærentibus; secundo, pro credituris per verbum jam credentium. Orat ergo pro discipulis et membris jam credentibus, et commendat eos Patri, dicens : *Pater sancte, serva eos*, conservando a malo, et custodiendo in bono, *in nomine tuo*, id est in fide ac confessione, et veritate et virtute nominis tui, *quos dedisti mihi*, pro fundamento Ecclesiæ per eos fundandæ, per spirituales amicitias eos mihi conjungendo; *ut sint unum*, et uniti per caritatem, *sicut et nos*, unum sumus per naturam, ita quod, *sicut*, non importat æqualitatem, sed quamdam similitudinem et imitationem longinquam. Sum ego Filius tuus per naturam; sicut et illi filii tui et fratres mei per gratiam. Vel, secundum *Augustinum*, ut quemadmodum Pater et Filius non tantum æqualitate substantiæ, sed etiam voluntate unum sunt; ita et hi non tantum per hoc quod ejusdem naturæ sunt, sed etiam per eandem dilectionis societatem unum sint. Cujuscumque perfectio nihil aliud est quam participatio divinæ similitudinis : in tantum enim boni sumus, in quantum Deo assimilamur. *Ego pro eis rogo*, quoad efficaciam, *quia tui sunt*, per æternam prædestinationem; *non pro mundo rogo*, id est mundi dilectoribus, et perditis secundum tuam præscientiam. Hoc dicit, quia efficacia suæ orationis tantummodo ad electos se extendit. Quamvis enim in se sit efficax pro omnibus, tamen mali ponunt sibi impedimentum, ne sint participes ipsius. Et licet jam non essent de mundo, adhuc tamen necessarium erat eos esse in mundo, ideo subdit : *Non rogo, ut tollas eos de mundo*; vel, propter aliorum salutem, quia adhuc sunt modo necessarii; vel, propter eorum utilitatem, quia in meritis non sunt consummati. Ubi *Beda* : « Quasi diceret : Jam imminet tempus ut ego tollar de mundo, ideoque necesse est ut isti nunc non tollantur de mundo, ut te et me primum annuntient mundo. » *Sed ut serves eos a malo* et defectu in pressuris,

eripiendo de periculis, et dando eis permanentiam in fide, et constantiam in tribulationibus imminetibus. Hinc habes, quia Sancti non debent rogare, ut transeant de mundo, si adhuc eis conveniens non est, sicut nec istis conveniens erat. *Sanctifica eos*, id est confirma *in veritate* fidei catholicæ, ac vitæ et doctrinæ; sanctum enim uno modo significat idem quod firmum. Ista autem confirmatio Apostolorum facta est a Deo Patre, quando in die Pentecostes misit eis Spiritum Sanctum.

16 ORAT PRO FUTURIS FIDELIBUS, UT SINT CONSUMMATI IN UNUM. — Deinde orat pro fideli populo, dicens : *Non pro eis autem rogo tantum; sed et pro eis qui*, per totum orbem, *credituri sunt in me, per verbum eorum*, scilicet per verbum fidei et Evangelii, quod prædicaverunt, per quod omnes in Christum crediderunt, qui fidem illam habuerunt, quam Apostoli prædicaverunt. Quod verbum, dicitur eorum, non quod per eos tantum sit prædicatum, imo et per Paulum et alios quoslibet prædicatores; sed eis primo et principaliter commissum est ad prædicandum, et ab ipsis est primitus ac præcipue prædicatum. Hoc est verbum fidei prædicatum, verbum Dei inspiratum, per quod credidit Lactantius, credidit Paulus, et quicumque umquam credidit in Christum. Unde, secundum *Augustinum* : « Omnes suos ibi intelligi voluit; non solum qui tunc erant in carne, sed etiam qui futuri erant. Quotquot enim postea crediderunt in eum, per verbum Apostolorum sine dubio crediderunt, et donec veniat, credituri sunt. Per hos Evangelium ministratum est, et antequam scriberetur; et utique quisquis in Christum credit, Evangelio credit : » hæc *Augustinus*. Rogat autem : *Ut omnes unum sint*, unitate fidei et caritatis, *sicut et tu, Pater, in me, et ego in te, unum sumus*, in unitate naturæ et substantiæ, *ut et ipsi in nobis unum sint*, fide et caritate; vel, secundum *Augustinum*, potest referri ad unitatem amoris, sic : Sicut tu Pater es in me, et ego in te, per amorem; ita et ipsisint unum in nobis.

per amorem, quia caritas facit unum esse cum Deo. Quasi diceret : Sicut Pater diligit Filium, et e converso Filius Patrem; ita ipsi diligebant Filium et Patrem. Fructus autem unitatis est, *ut mundus*, totus prædicatione eorum conversus, *credat*, et cognoscat, *quia tu me misisti*, et quod doctrina quam dedi eis sit a te; sic enim omnes unum erunt. Nam per nihil aliud manifestatur veritas Evangelii, sicut per caritatem fidelium. Unde ait *Chrysostomus* : « Nihil enim tam scandalizat omnes, ut ab invicem dividi; quod autem credentes fiant unum, hoc ædificat ad fidem. » *Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis*; quia potestatem miraculorum, per quam declarata est divinitas Christi, dedit Apostolis. Unde *Chrysostomus* : « Claritatem dicit gloriam, quæ est per signa et dogmata, et ut unanimes sint. » Subdit itaque : *Ut sint unum, sicut et nos unum sumus*, id est ut sint in vera unitate Ecclesiæ, absque schismate. Unde idem *Chrysostomus* : « Hæc enim gloria, ut sint unum, etiam signis major est. » *Ego in eis*, per gratiam et per caritatis Spiritum, *et tu in me*, per unitatem scilicet naturæ et substantiæ, et per consequens etiam tu in eis per eundem Spiritum. Vel, secundum *Hilarium*, *ego in eis*, scilicet sum per unitatem naturæ humanæ, quam eandem habeo cum ipsis, et etiam quia do ipsis Corpus meum in cibum sacramentalem; *et tu in me* per unitatem essentiali, *ut sic sint consummati*, id est perfecti *in unum*, quia per unionem humanitatis Christi ad Deum facta est unio totius creaturæ. *Ut sint*, inquit, *consummati in unum*, in præsentī, in unitate caritatis et gratiæ per fidem; et in futuro in unitate gloriæ, et fruitionis divinæ per speciem. Ad hoc enim tota tendit oratio, in qua pluries inculcat orando ut sint unum. Sic omnes orare debent pro unitate gratiæ in via, et pro consummatione gloriæ in patria : ut hic habeant unitatem caritatis et gratiæ per fidem, et ibi unitatem fruitionis et gloriæ per speciem. In unione caritatis consistit perfectio Christianæ religionis, quia per

hoc membra Ecclesiæ conjunguntur ad invicem, et capiti homini Christo, et ulterius ipsi Deo : *Qui enim adhæret Domino, unus spiritus est*; et sic per consequens primum principium, quod est Deus, conjungitur homini, qui est quodammodo omnis creatura. Finis autem unitatis est, *ut cognoscat*, tunc per speciem, *mundus*, ex inimico amicus effectus, id est credentes, *quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et me dilexisti*. Unde *Augustinus* : « In Filio quippe Pater nos diligit; quia in eo nos elegit. Cum igitur eorum quæ fecit nihil oderit, quis digne possit loqui quantum diligit membra Unigeniti sui, et quanto amplius ipsum Unigenitum. »

17 PETIT DENIQUE CONJUNCTIONEM MEMBRORUM AD CAPUT. — Deinde petit conjunctionem membrorum ad caput, dicens : *Pater, quos dedisti mihi*, per veram fidem in tua prædestinatione ab æterno, *volo*, id est oro et desidero, *ut ubi sum ego*, cito futurus, *et illi sint mecum*, id est in æterna beatitudine, in qua etiam jam erat Christus actualiter, quantum ad animam, quæ est pars principalior hominis : *ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi*, id est divinitatem meam, vel claritatem corporis mei glorificandi, utramque enim Christi claritatem, et secundum divinitatem, et secundum humanitatem Sancti in gloria videbunt; *quia dilexisti me*, essentiali dilectione, *ante constitutionem mundi*, et ab æterno : hoc patet quantum ad Christi deitatem, similiter quantum ad humanitatem, in quantum Deus Pater æternaliter prædestinavit ipsam ad hanc gloriam et exaltationem. In ipso etiam dilexit nos ante mundi constitutionem prædestinatione, quia membra ejus sumus; et diligimur in illo qui totus diligitur, id est caput et corpus. Est enim in nobis tamquam in templo suo, nos autem in illo secundum quod caput nostrum est. Ubi *Augustinus* : « In magnam spem Dominus Jesus suos erigit, qui major esse non possit; audite et estote in spe gaudentes, ut esse possitis in tribulatione patientes, audite, inquam, et in quo spes nostra levetur, atten-

dite. Christus Jesus dicit; audite, credite, sperate, considerate quod dicit: *Pater, inquit, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum.* Qui sunt isti quos ait a Patre datos sibi? Nonne illi de quibus alio in loco dicit: *Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum?* » Et iterum: « Quapropter omnibus membris suis promittit hoc præmium, ut ubi est ipse et nos eum illo simus. Nec poterit non fieri, quod omnipotenti Patri se velle dixit omnipotens Filius: » hæc *Augustinus*. Unde et *Anselmus*: « Inter hæc, cum discipulos sacratissima illa oratione commendans: *Pater, dixerit, Pater, serva eos in nomine tuo, inclina caput tuum, ut merearis audire: Volo ut ubi ego sum et illi sint mecum; bonum est tibi hic esse, sed exeundum est:* » hæc *Anselmus*.

18 HUIUS ORATIONIS DOMINI DULCEDO ET EFFICACIA. — O quam dulcissima orationis verba, antidotum et remedium ad omnem adversitatem et peccatum; cujus dulcissimæ orationis principium et finis in pace et dilectione consistit, ad quam præcipue, ut dictum est, tendit! Et multa alia Dominus Jesus discipulis dicebat, quæ vere corda devota scindebant. Si ergo in sermone quæ dicta sunt attente discusseris, et diligenter meditando ruminaveris, in eorum dulcedine requiescens; merito inardescere poteris ad tantam dignationem, benignitatem, providentiam, diligentiam, et caritatem, et circa alia per Dominum hoc sero gesta. Ex quibus poteris colligere fasciculum contra omnem tentationem et adversitatem, salubre consolationis remedium.

19 ULTIMÆ CENÆ EXCELLENTIA. — Inter omnia enim memorialia Christi, præcipua recordatione constat esse dignissimum finale illud sacratissimæ cœnæ convivium, in quo non solum agnus paschalis proponitur ad edendum; verumetiam Agnus immolatus, qui tollit peccata mundi, sub specie panis præbetur in cibum. In quo quidem convivio mira dulcedo bonitatis Christi refulsit, quando cum pauperulis illis discipulis, et Juda proditore,

eadem mensa et scutella cœnavit. Mirum claruit humilitatis exemplum, dum pedes piscatorum et proditoris sui, Rex gloriæ præinctus linteo studiosissime lavit. Mira patuit munificentiae ipsius largitas, dum sacerdotibus illis primis, et per consequens toti Ecclesiae et orbi terrarum Corpus suum sacratissimum, et Sanguinem vere in cibum dedit et potum. Mirus tandem emicuit dilectionis excessus, quando in fine diligens suos tam dulci exhortatione confortavit in bono, Petrum specialiter præmonens ad fidem et robur, et Joanni conferens pectus ad recubitum dulcem et sacrum. O quam mira sunt hæc omnia repleta dulcedine illi dumtaxat animæ, quæ ad tam celebre vocata convivium, tanto mentis currit ardore, ut possit illud propheticum cantare: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, etc.* ! Conspecte ergo Dominum dum loquitur, quomodo efficaciter, devote et delectabiliter loquens, imprimit discipulis suis quæ narrat; et pascaris in amœnitate aspectus et verborum ejus. Conspecte etiam discipulos, quomodo sunt mœsti, lacrymantes et suspiria dantes. Pleni enim sunt tristitia, ut de hoc ipsa Veritas testimonium fert, dicens: *Sed quia hæc, scilicet de recessu meo, locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum, et doletis me vestris corporalibus subtrahi oculis.* Inter alios autem conspecte Joannem, eidem familiariter cohærentem, qualiter attente et diligenter hunc dilectum suum aspicit, et tenerius anxius omnia verba ejus recolligit. Ipse enim solummodo ea describens tradidit nobis. Benedictus ipse Joannes, qui supra pectus Domini recumbens hæc potavit, et memoriter retinens nobis ea scripsit. Nullus sic fideliter et familiariter Domino adhæsit, ut Joannes. In cœna juxta eum sedit, licet esset junior aliorum; et quando captus fuit, secutus est eum in atrium principis sacerdotum; et nec in crucifixione nec in morte, nec post mortem eum dimisit, quousque sepultus fuit.

20 GRATIS POST CENAM REDDITIS, EGREDITUR DOMINUS. — Et, quia Domi-

nus videbat discipulos formidare et timere : tum ratione temporis, quia nox erat ; tum ratione loci, quia in civitate manifeste sistebant, ita ut frequenter circumvolverunt oculos ad ostium domus, quasi imaginantes et exspectantes invadi et capi ab hostibus, et propter hoc minus intendentes his quæ dicebat ; ideo ut melius verba quæ dicturus erat intelligerent, et ut ad locum unde tradendus erat veniret, inter alia eis discumbentibus dixit : *Surgite, eamus hinc*, scilicet ad locum alium magis securum et secretum, ubi æstimantes vos se euros attentius audiat verba mea, et melius attendatis ad ea quæ sunt vobis dicenda ; ad locum unde tradendus sum ad mortem, ad separationem a vobis corporaliter in hoc mundo, ad angustiam et Passionem meam ; et *quicumque voluerit post me venire, abneget semetipsum ; et tollat crucem suam, et sequatur me*. Et, tu, ora eum, ut non sinat te a suo latere separari sed concedat tibi secum ire, et eum sequi, sive ad mortem, sive ad vitam. O quantus pavor in discipulos intravit nescientes quo vel qualiter ire deberent, et de ipsius separatione plurimum formidantes ! Merito autem de tanto convivio gratiæ reddendæ erant Deo ; et ideo post cœnam, hymnum, id est canticum divinæ laudis dixit, et gratias egit, sicut et ante cœnam fecerat, ut scilicet addiscas, et ante cibum et post cibum gratiarum reddere actiones. Unde *Chrysostomus* : « Audiant quicumque velut porci simpliciter manducantes cum ebrietate surgunt, cum deceret gratias agere, et hymnum concinere, et mensam desinere ; audiant quicumque ultimam orationem in sacris mysteriis non exspectant, ultima enim oratio missæ, illius hymni est signum. Gratias ergo egit antequam sacra mysteria discipulis daret. ut et nos gratias agamus ; hymnum dixit postquam dedit, ut et nos hoc ipsum faciamus : » hæc *Chrysostomus*. Unde et *Beda* : « Simul etiam et hoc ostendit, quod amplectibile erat sibi pro nobis mori, quia cum tradendus erat Deum laudare dignatus est ; docet et nos cum

in angustias incidimus, propter multorum salutem non contristari, sed Deo gratias agere, qui in nostra tribulatione, operatur multorum salutem » Tandem multis completis mysteriis, et *hymno dicto*, pro Sacramenti institutione, et novæ vitæ denuntiatione, hora completorii, egreditur de loco cœnæ, cum discipulis suis ; *exierunt in montem Oliveti*, ad locum extra civitatem, ad quem sciebat venturum proditorem, ultro se offerens Passioni, ut ostenderet se voluntarie subire mortem, et desiderare nostram redemptionem Ille enim locus erat aptus ad capiendum Christum, quia erat a civitate remotus ; et ipsi quærebant capere eum sine strepitu turbarum. Præcedit ipse, tu eum sequere, et conspice discipulos euntes post eum, et cum eo quomodo quilibet qui magis potest, magis eisdem approximat. et congregatum pergentes, sicut moris est pullorum pergere post gallinam, impellunt eum modo unus, modo alius ex desiderio appropinquandi et audiendi verba ipsius. Ipse vero libenter et patienter sustinebat ab eis, et tunc locutus est eis complendo sermonem, eundo per viam et in horto.

21 VALLIS JOSAPHAT ET HORTUS GETHSEMANI, UBI IN ORATIONE PERNOCTARE CONSUEVERAT DOMINUS. — *Et hæc cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis versus Orientem, trans torrentem Cedron, et vallem Josaphat*, quæ est inter Jerusalem et montem Oliveti a Septemtrione in Austrum porrecta, per cujus vallis medium currit idem torrens Cedron. Est autem Cedron genitivus pluralis, qui Latine cedrorum dicitur, de quibus arboribus copia ibi erat in ripis torrentis ejusdem, unde sic appellatur. In hac valle est parva campi planities irrigua et nemorosa, plenaque deliciis. Vallis vero nomen accepit a rege Josaphat ibi sepulto, ubi a parte montis Sion in pede montis Oliveti, in ipsam vallem descendendo, est turris sepulchrum ejus continens ; cujus ad dexteram de rupe montis Oliviti, excisa et separata domus duo cavata habet sepulchra, scilicet Si-

meonis senis, et Joseph sponsi Mariæ Virginis, ibique erat *hortus in quem nit Jesus ipse et discipuli ejus* Et, *venit introivit cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani*, ad radicem, seu pedem montis Oliveti juxta campum, qui Gethsemani dicebatur; unde et villa sic vocatur, ubi est ecclesia adhærens rupi, sub qua Apostoli erant somno prægravati, et intra erant canonici regulares cum Abbate, secundum regulam beati Augustini, Domino servientes. Et intravit cum ipsis in hortum, qui in fine villæ erat, et ad villam pertinebat, ubi traditorem suum et armatos exspectabat, *sciens omnia quæ ventura erant super eum*, secundum altissimæ dispositionis arcanum. Et qui persecutores suos, et omnia in manu sua accepisse se noverat; quia *omnia dedit ei Pater in manus*, sponte in manus persequentium se ponebat. *Sciebat autem et Judas, qui tradebat eum, locum; quia frequenter Jesus convenerat illuc, cum discipuli suis*, scilicet causa orandi secretius extra tumultum civitatis, et causa secretius loquendi cum discipulis familiariter instruendis. Itaque tradendus a discipulo, consueti secretus locum et Judæ notum adiit, quo facillime reperiri posset, manifestum se datus ad capiendum, ne mortem timere, vel invitus crucifigi putaretur. Unde benedicitur: *Et hymno dicto, exierunt, secundum consuetudinem,.... in montem Oliveti*, id est versus montem Oliveti; quia consuetus erat illuc ire, et morari de nocte, causa orationis. Nam, secundum *Chrysostomum*, consueverat frequenter Dominus extra civitates et vicos, in oratione pernoctare, et sic stratus mollitiem declinare; quinimo, secundum eundem *Chrysostomum*, consuetudo Christi erat, maxime in solemnitatibus, post cœnam discipulos seorsum ducere, et purum a tumultibus locum inquirere, ne mens impediretur ab auditione, et aliqua sublinia de festo eos docere, quæ non erat fas alios audire. Completorium potest dici, quia in ipso completur cursus diei. Similiter Dominus noster Jesus Christus, completo cursu prædicationis, et cœna illa

singulari tam gloriosissime celebrata et facta cum discipulis suis; de qua cœna et de sacratissimo dono Corporis et Sanguinis ejus ibi tradito debet frequenter devotissime cogitare, et quod lotis discipulorum pedibus, ac facto sermone, et dicto hymno, id est gratiarum actione, exivit cum discipulis suis versus montem Oliveti, ubi capiendus erat et ab amicis separandus. Et quando complendum erat quod Propheta dixerat: *Percutiam pastorem et dispergentur oves gregis*; vade, et tu, semper cum eo, et noli eum deserere, ne et ipse deserat te.

22 MYSTICE, DE MUNDANIS EGREDI DEBEMUS ET IRE IN OLIVETUM. — Mystice, egressus est Jesus extra civitatem Jerosolymam, ut nos egressuros de mundanis et mundi habitatione significaret, quando sacrificium Deo offerre volumus, et ut tumultum hominum fugere doceret, quando orare vel familiaria cum nostris tractare intendimus. Egressus autem fuit trans torrentem Cedron, qui interpretatur *tristis mærorum*, et significat viam Passionis, quam Christus perambulare voluit: quia sicut torrens torrore caloris solis cum impetu descendit; sic Christus calore caritatis et luce veritatis succensus fluctus passionum impetum propriæ voluntatis sustinuit. Per hoc ergo quod Christus ivit illuc, imminente sua Passione, significatur quod Christianus ire volens ad martyrium, debet imminens supplicium præcogitare, et per patientiam se armare: quia, secundum *Gregorium*, minus feriunt jacula quæ prævidentur, et tolerabiliora sunt mala quæ præsciuntur. Et venit in villam Gethsemani, quæ interpretatur *vallis pinguedinis*, quæ interpretatio ostendit, quantum humilis, quantum devota fuit Christi oratio quam ibi fecit; in valle enim humilitas, et in pinguedine devotio notatur. Secundum *Remigium*, Dominus appropinquans Passioni, in valle pinguedinis oravit, ut demonstraretur, quia per vallem humilitatis et pinguedinem caritatis pro nobis mortem suscepit. Humiliavit enim se usque ad mortem, et ex caritate posuit pro amicis animam suam. In

horto etiam oravit et capi voluit, ut ostenderet quod satisfacere venerat pro peccato primorum parentum in horto commisso, id est interestri paradiso; vel, quod per suam Passionem nosmetipsos in hortum paradisi coronandos introducit. Dicitur etiam post communionem in montem Oliveti exivisse et oravisse: quod repræsentat processio fratrum, quando post refectionem exit in oratorium, ad gratias agendum; per quod etiam datur intelligi, quod virtute Dominici sacramenti ascenditur ad culmen gratiæ et gloriæ. Secundum autem *Origenem*, signanter *hymno dicto*, *exierunt in mentem Oliveti* seu Olivarum, per hoc designans quod, post perceptionem tanti sacramenti, fidelis homo nihil debet agere in convalle, nec circa aliquod terrenum se occupare. Sed, secundum *Hieronymum*, debet ascendere in montem Oliveti, id est in virtutum sublimia, ubi est laboris relectio, et doloris solatium, ac veri luminis notitia apprehenditur. Oravit ergo Dominus in monte Oliveti, sive in horto ad radicem ejusdem montis, quod totum vivum est, et plenum figuris: cum enim in monte orat, sursum nos, et pro cœlestibus habere cor in oratione, et sublimia tantum orando inquiri debere docet; cum in valle et hoc in valle pinguedinis, docet nos in oratione humilitatem et internæ devotionis ad dilectionis pinguedinem servare, et ut non gestemus cor ari-

dum a caritatis pinguedine; merito autem passurus Dominus ascendit in illum montem, unde erat ascensurus in cœlum, ut per hoc ostenderetur quod per tolerantiam passionis ad quietem cœlestis mansionis ascenditur. Unde *Hieronymus*: « In monte quidem Oliveti Jesus vigilat et orat, tenetur ac ligatur, ac inde ad cœlos ascendit; ut nos sciamus, quia inde ad cœlos ascendimus, unde vigilamus et oramus, ligamur, et non repugnemus in terra. » Hic mons Oliveti omni acceptione est dignus, in quo Dominus frequenter morari et orare, ac multa et mira operari dignatus est. Est autem in hoc monte ecclesia, in qua cum Abbate nigri monachi esse solebant.

25 QUINQUE VIRTUTUM EXEMPLA, QUÆ NOS DOCET DOMINUS, IN ULTIMA CŒNA. — Potes autem meditari quod Dominus Jesus dedit nobis in isto sero exemplum quinque magnarum virtutum, scilicet: humilitatis, in lavando pedes discipulorum; caritatis, in instituendo sacramentum Corporis et Sanguinis sui, et in sermone qui est monitis caritatis repletus; orationis, in orando in horto et villa Gethsemani, tribus vicibus; patientiæ, in sustinendo proditorem suum, et multa opprobria, quando fuit captus et ductus ut latro; obedientiæ, in eundo ad Passionem et mortem ex Patris præcepto. In his ergo virtutibus et aliis eum pro posse imitari coneris.

ORATIO

Benignissime Jesu, qui pro credentibus et credituris in te, ante tempus Passionis Patrem suppliciter exorasti, rogo, Domine, tuam clementiam et misericordiam pro illis et pro me, et pro omnibus mihi consanguinitate, affinitate, familiaritate, beneficio, oratione, recommendatione, vel quocumque modo conjunctis, seu cordi meo insertis, et universaliter pro omnibus fidelibus tam vivis quam defunctis, ut nobis vivis et gratiam in præsentī, et gloriam in futuro exhibeas; ac defunctis misericordiam et requiem æternam indulgeas, et, tu, qui omnium Redemptor es, etiam eorum Salvatorem te esse ostendas. Amen.

TITULI

CAPITUM ET NUMERORUM

PER ORDINEM

PARS SECUNDA.

CAPUT I. — *De confessione veræ fidei, quam Petrus fecit pro omnibus.*

1 Scopus secundæ partis. 2 Urbis Cæsareæ Philippi situs. 3 Christus discipulos interrogat. 4 Variæ turbarum opiniones de Christo. 5 Responsio Petri Christum esse Filium Dei confitentis. 6 Promissio ipsi facta. 7 Quid claves regni cœlorum? 8 Cur Petro specialiter claves regni cœlorum et principatum judiciariæ potestatis promittuntur?	1 1 2 2 3 3 4 5	9 Cur Christus, Apostolis præceperit ne cui revelent hanc Petri confessionem? 10 Gentilium et Judæorum ad fidem vocandorum modus diversus. 11 Christus Apostolis Passionem prædicat. 12 Quo sensu Simon Petrus vocatur a Christo satanas et scandalum? 13 In cruce Domini gloriantium.	5 6 7 7 8
--	---	---	--

CAPUT II. — *De exhortatione ad sequendum Christum, et suæ Passionis exemplum.*

1 Invitum non vult Dominus. 2 Prima perfectio vitæ Christianæ : abnegatio. 3 Secunda perfectio : crucis portatio. 4 Tertia perfectio : imitatio Christi triplici, qua nos præcessit, via. 5 Mors spiritualis, ad Christi exemplum, gradibus quinque perficitur.	9 10 10 11 11	6 Anima perdenda, ut tollatur primum perfectionis impedimentum. 7 Lucrum terrenum detestandum, ut tollatur secundum. 8 Pudor seculi amovendus, ut tollatur tertium. 9 Christus discipulos consolatur ipsis prædicando quia tristibus læta succedent.	12 13 14 14
--	--	--	---

CAPUT III. — *De transfiguratione Domini.*

1 Præambula transfigurationis Domini.	16	7 Vox Patris æterni Christum esse ipsius Filium declarantis.	21
2 Transfigurationis miraculum.	17	8 Timor discipulorum, quos dulciter Christus alloquitur.	22
3 Moraliter tria considerata sunt circa transfigurationem Domini.	17	9 Congruentiæ inter resurrectionem futuram et Baptismi sacramentum.	22
4 Apparitio Moysis et Eliæ ejusque causæ.	18	10 Septem rationes propter quas Apostolis præcipit Dominus ne cui transfigurationis visionem dicant.	22
5 Exclamatio Petri in monte Thabor remanere volentis.	19	11 Transfigurationis Domini tempus.	25
6 Tria in transfiguratione considerata : Trinitatis manifestatio, præsentia Moysis atque Eliæ, et Christi glorificatio.	20		

CAPUT IV. — *De sanatione lunatici.*

1 Sanatio lunatici.	24	5 Bonum est semper timere, et periculosum gratiam in vacuum recipere.	26
2 Moraliter peccator in duodecim lunatico similis.	24	6 Cur aliqui dæmones in jejunio tantum et oratione ejici possint?	26
3 Grano sinapis fides comparatur.	25		
4 Servus inutilis quis est.	25		

CAPUT V. — *De tributo pro Domino et Petro soluto, et de quæstione discipulorum super majoritate eorum.*

1 Christus Apostolis denuo Passionem et resurrectionem prædicat.	28	cans eum ut exemplar discipulis proponit.	52
2 Tributum a Christo exigitur.	29	8 Pueritiæ conditiones hominis perfecti proprietates significant.	52
3 Solutio tributi in sensu morali.	29	9 Humilitas ad gratiam præparat.	55
4 Scandali vitatio a Christo.	30	10 Suscipiendi sunt parvuli in Christi nomine.	55
5 Paupertas Domini.	31	11 Numquam prohibendus est quicumque opus bonum operatur.	54
6 Quæstio discipulorum de majoritate eorum.	31		
7 Christus parvulum advo-			

CAPUT VI. — *De pusillis et parvulis non scandalizandis exterius, et non contemnendis interius.*

1 Non sunt scandalizandi parvuli.	36	3 Scandalum passivum etiam vitandum est.	38
2 Væ mundo a scandalis.	37	4 Consanguinei et amici sa-	

luti posthabendi, et removen- di, quando sunt periculosi.	39	7 De Angelorum custodum ministerio.	41
5 Humilitatis excellentiæ.	39	8 Quomodo novem choris Angelorum homo associari meretur.	41
6 Cur non sint contemnendi parvuli?	40		

CAPUT VII. — *De tribus parabolis, scilicet : ovis, et drachmæ,
et filii prodigi.*

1 Tria sunt, quæ nos ad mise- rationem inducunt.	45	Judæis et Gentilibus, inno- centi et peccatori.	48
2 Parabola ovis errantis.	44	12 Docetur peccator quid sibi faciendum, ut ad Deum re- vertatur.	49
3 Septem in hac parabola mystice notanda.	44	13 Benigna peccatorum a Deo receptio.	50
4 Gaudium Angelorum, pasto- ris et Christi.	45	14 Quid in sensu mystico stola prima, annulus, calcamenta, et vitulus saginatus?	51
5 Moraliter de prælatis et de electorum numero.	45	15 Indignatio senioris fratris ex agro revertentis.	52
6 Parabola drachmæ perditæ.	46	16 Quomodo a patre repre- hendatur.	52
7 Sex in ea mystice notanda.	46	17 Relationes et mira concor- dantia trium harum parabo- larum.	55
8 Moraliter de quæstione drachmæ et, ea reperta, de Angelorum gaudio, itemque de prælato.	47	18 Pusilli diligendi sunt nec umquam contemnendi.	54
9 Parabola filii prodigi.	48		
10 Sex etiam in ea mystice notanda.	48		
11 Hujus parabolæ applicatio			

CAPUT VIII. — *De modo correptionis fraternæ, et de dimittendo
fratri septuagies septies.*

1 Præceptum correptionis fra- ternæ.	54	5 Quam rara est caritas vera, id est propter Christum.	58
2 Hujus modus et forma.	55	6 Quid sit dimittere proximo septuagies septies?	58
3 Pœna peccantis publice nec emendari volentis.	56	7 Offensa semper remittenda est, sed non semper injuria; et hæc remissio debet esse integra.	59
4 Duo commoda ex unione cum Ecclesia, quibus ex- communicati privantur.	57		

CAPUT IX. — *De rege qui voluit rationem ponere cum servis suis.*

1 Ratio de omnibus reddenda.	60	vi immisericordis, imago est justitiæ divinæ.	63
2 Parabola de rege volente ra- tionem ponere cum servis suis.	61	6 Quo sensu peccata redeunt.	63
3 Crudelitas servi condonati erga servum.	61	7 Lucra condonationis.	64
4 Indignatio conservorum et regis.	62	8 Duodecim modi remissio- num enumerantur.	65
5 Damnatio et supplicium ser-		9 Non desperare docemur.	65
		10 Docemur et non præsumere.	67

CAPUT X. — *De causa dimittendi uxorem, et de parvulis Domino oblatis.*

1 De Galilæa transit Jesus in fines Judææ infirmosque ibi curat.	68	tracta a natura, a casu vel violentia, a voluntate et gratia.	70
2 Cur Moyses permisit libellum repudii, Christus vero non permiserit?	69	6 Consilium perfectæ obedientiæ et humilitatis datur per commendationem parvulorum.	71
3 Consilium continentiæ perfectæ matrimonio anteponendæ.	70	7 Quo sensu imitandi sunt pueri.	72
4 Cur non omnes capere possint continentiæ verbum?	70	8 Humilium dignitas.	72
5 Continentia triplex : con-		9 Dominus parvulis manus imponens Confirmationis sacramentum instituit.	75

CAPUT XI. — *De perfectione paupertatis.*

1 Nemo bonus, nisi solus et unus Deus.	75	5 Per sequelam Christi consummatur perfectio.	76
2 Via necessaria ad vitam : mandatorum observatio.	74	6 Nimia terrenarum possessionum dilectio est perfectionis impedimentum.	77
3 De decem Decalogi præceptis.	75	7 Modus quadruplex temporalia aspiciendi.	78
4 Consilium perfectæ paupertatis.	75	8 Omnia bona opera facienda.	78

CAPUT XII. — *De duodecim consiliis Evangelicis.*

1 Relatio consiliorum Evangelii ad præcepta.	79	6 Comparatur carbunculo caritas, amethysto mansuetudo, et onychino misericordia.	82
2 Sex prima consilia Evangelica.	79	7 Comparatur jaspide sermonis simplicitas, chrysolitho occasionis peccandi vitatio, et berillo intentionis rectitudo.	85
3 Sex ultima consilia Evangelica.	80	8 Item, comparatur lyncurio doctrina concionatoris, achate humilitas, et sardio fraterna correptio.	84
4 Hæc consilia facilia reddunt timor Dei bonaque consuetudo.	81		
5 Comparatur sapphiro paupertas, topazio obedientia, et smaragdo castitas.	82		

CAPUT XIII. — *De difficultate et impossibilitate intrandi divitem in regnum cœlorum, et de præmio relinquentium omnia et sequentium Christum.*

1 Quam difficilis sit diviti ingressus regni cœlorum per comparisonem cameli et acus foraminis ostenditur.	85	2 Avaritiæ fugam suadet Dominus.	87
		3 Quid sit omnia relinquere?	87
		4 Primum præmium relin-	

entium omnia ad Christum sequendum : cum eo judicabunt.	88	6 Tertium præmium : vitam æternam possidebunt.	90
5 Secundum præmium : centuplum accipient.	89	7 Quam utilis hujus retributionis consideratio.	91

CAPUT XIV. — *De denario diurno.*

1 Quomodo primi erunt novissimi et vicissim.	92	5 Moraliter horæ diei sunt diversæ hominis ætates.	94
2 Parabola denarii diurni, in qua sex consideranda.	92	6 Mercedis retributio operariis sero facta.	94
3 Prima egressio patrisfamilias et cum operariis conventio denarii diurni.	92	7 Murmuratio operariorum qui primi vocati fuerant.	95
4 Aliæ patrisfamilias egressiones, usque ad horam undecimam.	93	8 Responsio patrisfamilias et conclusio parabolæ.	96
		9 Pauci salvandi sunt, licet multi sint vocati.	96

CAPUT XV. — *De villico iniquitatis.*

1 Villicus quis dicitur, et de triplici villa nobis a Domino commissa.	98	6 De triplici sapientia, et signis ad dignoscendos filios seculi, filiosque lucis.	101
2 Tria verba Christi rationem petentis valde et sæpe pensanda.	98	7 Divitiæ cur mammona iniquitatis dicantur?	102
3 Anxietas villici fodere nescientis et mendicare erubescantis.	99	8 Præceptum meritumque elemosynæ.	103
4 Fructus triplicis villæ nobis commissæ.	100	9 Non sumus hic domini, sed villiei; simus ergo semper ad rationem reddendam parati.	103
5 Quo sensu laudatur prudentia villici et filiorum hujus seculi.	100	10 Qui in modico non est fidelis, non debet in prælaturam eligi.	104

CAPUT XVI. — *De divite epulone et Lazaro mendico ad januam ejus jacente.*

1 Promissiones Legis et Evangelii.	105	8 Futura damnatio eorum qui aliena diripiunt.	110
2 Cur divitis epulonis nomen taceatur?	106	9 Exhortatio ad misericordiam largiendam, et paupertatem tolerandam.	110
3 Cur autem pauperis nomen exprimatur? et de ipsius penuria.	106	10 Bona et mala vitæ præsens.	111
4 Mors pauperis et divitis.	107	11 Bona et mala vitæ æternæ.	111
5 Sinus Abrahæ quid sit, et ubi?	108	12 Animæ separatæ status.	112
6 Cur dives epulo speciatim de linguæ cruciatu queratur.	108	13 Timor divitis circa suos parentes.	113
7 Enumeratio vitiorum hujus divitis.	109	14 Tolerare docemur quæ temporaliter molestant, refrenare autem quæ temporaliter delectant.	114

CAPUT XVII. — *De resuscitatione Lazari.*

1 Morbus Lazari Christo nuntiatur.	115	7 Lazarus vivus exit a monumento.	120
2 Quo sensu Christus discipulis dixerit : Lazarus amicus noster dormit ?	116	8 Mystice mors animæ per mortem Lazari signata.	121
3 Aperte eis mortem Lazari nuntians pergit Bethaniam.	117	9 Decem quæ debent concurrere in peccatoris resuscitatione, per circumstantias suscitationis Lazari signata.	121
4 Martha et Maria Domino occurrunt.	117	10 In sensu morali Lazarus est typus graviter tentatorum.	122
5 Fremitus, turbatio et lacrymæ Christi	118	11 Tempus quo patratum est hoc miraculum et ipsius effectus.	123
6 Dominus Patrem suum orans ad monumentum Lazari quid nos doceat ?	119		

CAPUT XVIII. — *De conspiratione Pontificum et Phariseorum contra Jesum.*

1 Concilium a Phariseis contra Jesum collectum.	123	4 Cur, habito hoc pravo concilio, fugerit Dominus ?	126
2 Caiphæ Pontificis anni illius prophetia.	124	5 Multi Judæi Jerosolymam venientes ad festum Paschæ de Christi absentia seiscitantur.	126
3 Triplici de ratione expedivit Christum mori.	125	6 Pia auctoris consideratio.	127

CAPUT XIX. — *De decem leprosis a Domino curatis.*

1 Christus suo exemplo quatuor virtutes cardinales nos docet.	128	4 Lepra est peccatum in sensu mystico.	130
2 Occursus et mundatio decem leprosorum.	129	5 Quinque facienda a peccatore sanari volente.	131
3 In Samaritano, qui solus gratias acturus revertitur, reprobatio Judæorum et Gentilium vocatio præfiguratur.	130	6 Quid signant Samaritanus rediens et novem alii non revertentes ?	131
		7 Ingratitudinis reprehensio.	132

CAPUT XX. — *De Samaritanis hospitium Domino negantibus.*

1 Sebastes incolæ hospitium Christo denegant.	133	3 Laus patientiæ.	134
2 Volentibus nullum est ad salutem impedimentum.	134	4 Zelus indiscretus Apostolorum.	135
		5 Ira et ultio vitandæ sunt.	136

CAPUT XXI. — *De petitione filiorum Zebedæi.*

1 Cur pluries Passionem suam Apostolis prædixerit Dominus ?	136	2 Jerusalem locus Passionis Christi.	137
		3 Partes Judæorum et Genti-	

lium in Passione et in morte Christi.	138	9 Præordinatio divina de re- gno cælorum.	142
4 Prædicatur et resurrectio.	138	10 Indignatio discipulorum con- tra filios Zebedæi.	142
5 Mors, passio et resurrectio religiosorum.	139	11 Discrepantia inter principes Gentium et principes Eccle- siæ.	143
6 Petitio matris filiorum Ze- bedæi.	139	12 Christus, in hoc a princi- pibus ecclesiarum imitandus, non venit ministrari, sed ministrare.	144
7 Quid petendum docemur.	140		
8 Bibendus est calix Domini his, qui cum ipso regnare volunt.	141		

CAPUT XXII. — *De uno cæco ante ingressum Jericho illuminato.*

1 Clamor cæci mendicantis.	145	4 Mystice cæci illuminatio ge- neri humano applicata.	147
2 Interrogatur a Christo.	146	5 Eadem illuminatio anagogi- ce cuilibet peccatori applicata.	148
3 Illuminatur, plebsque laudem dat Deo.	146		

CAPUT XXIII. — *De Zachæo et ejus convivio.*

1 Desiderium Zachæi videndi Dominum.	149	5 Benignitas Domini erga Zachæum, et Phariseorum murmur.	155
2 Sycomorus in quam ascen- dit Zachæus figura est cru- cis.	150	6 Quare Dominus ad domum publicanorum divertebat?	155
3 Per sycomorum potest etiam intelligi status religio- sorum.	151	7 Zachæus, et Pharisei mur- murantes, in sensu mystico.	154
4 Quælibet anima fidelis do- mus Dei est.	152	8 Cur parabolam de homine nobili longinque abeunti Christus tunc proposuerit?	155

CAPUT XXIV. — *De duobus cæcis post egressum Jericho illuminatis.*

1 Turba multa Dominum se- quitur.	155	4 Misericordia et potestas Chri- sti cæcos illuminantis.	157
2 Duo cæci Christo offeruntur, licet de uno tantum Marcus mentionem faciat.	156	5 Zelemur cæcos istos Jesum, a quo illuminati fuerant, se- quentes.	157
3 Turba cæcos increpans quid significet?	156	6 Mystice de Judæis et de po- pulo Gentili.	158

CAPUT XXV. — *De effusione unguenti super caput Jesu.*

1 Dominus, Bethaniam veniens, intrat domum Simonis lepro- si, quem sanaverat.	159	4 Discrepantia inter hanc un- ctionem et primam in qua pedes Domini unxit.	161
2 Cœnæ ibi factæ significatio et congruentia.	159	5 Indignatio et murmur Judæ Iscariotes.	162
3 Maria caput Christi nardo pistico ungit.	160	6 Avaritia et furti consuetudo Judæ.	163

7 Loculos cur habuerit Dominus, eosque Judæ tradiderit?	164	na non sunt consulenda.	166
8 Maria a Christo defenditur.	164	11 Pia consideratio auctoris super prædicta.	166
9 Prophetia Domini de futura gloria Mariæ.	165	12 Judæorum curiositas.	167
10 Quandoque et ipsa opera bona non sunt consulenda.		13 Pharisæorum stulta cogitatio de interficiendo Lazaro.	167

CAPUT XXVI. — *De sessione Domini super pullum et asinam.*

1 Dominus venit Bethphage in montem Oliveti.	168	6 Mystice hæc prophetia applicatur Ecclesiæ.	172
2 Duos mittit discipulos ad quærendum asinam ejusque pullum.	168	7 Vestium substratio.	172
3 Mystica significatio castelli, discipulorum, asinæ et ejus pulli.	170	8 Cur Dominus prius super asinam sedet et deinde super asellum?	173
4 Moraliter de corde peccatoris.	170	9 Moraliter, caro per asinam, et per pullum carnalis affectus significata.	173
5 Prophetia Zachariæ de humili ingressu Domini.	171	10 Humilitas semper etiam in exterioribus habenda.	173
		11 Mystica consideratio.	174

CAPUT XXVII. — *De gloriosa Domini susceptione, ipsa die Palmarum.*

1 Triumphus pacificus Domini.	175	6 Quos signant præeuntes et sequentes Christum?	178
2 Quid significat vox Hosanna?	176	7 Figura triumphi Dominici in rege David.	179
3 Quid significat, benedictus Rex Israel?	176	8 Murmuratio Phariseorum et Christi responsio.	179
4 Christus totius mundi Salvator.	177	9 Mobilitas turbæ.	180
5 Officia Domino exhibita in suo ingressu triumphali moraliter explicata.	177	10 Cur brevi moriturus honorem susceperit Christus?	180

CAPUT XXVIII. — *De fletu Domini super Jerusalem et ingressu in eam.*

1 Miscet Dominus tristitiam cum lætitia flendo super Jerusalem.	181	6 Septem mala peccatori ventura.	185
2 Cur sic Christus flevit?	182	7 Virtutis compassionis commendatio.	185
3 Prophetat Dominus ruinam Jerusalem.	182	8 Intrante Domino Jerusalem, commovetur omnis civitas.	186
4 Civitas Jerusalem in sensu allegorico et morali.	182	9 Hujus ingressus Domini quomodo Ecclesia memoriam recolat.	186
5 Quatuor fletus Salvatoris.	184		

CAPUT XXIX. — *De secunda ejectione vendentium et ementium de templo.*

1 Dominus intrat in templum.	188	secundæ ejectionis vendentium de templo.	189
2 Simonia et vitia sacerdotum.	188	4 Moraliter quotidie Dominus	
3 Circumstantiæ et significatio			

ET NUMERORUM.		377
intrat ecclesias et quos expelli jubet.	190	rationis sit spelunca latronum?
5 Item, moraliter Christus intrans in animam hominis quatuor ex ea pellit.	191	7 Multi in templo sanantur.
6 Quomodo ecclesia domus o-		8 Indignatio Phariseorum de laudibus puerorum, et Christi responsio.
		195

CAPUT XXX. — *De duobus minutis viduæ, et de Pharisei et Publicani oratione.*

1 Duo minuta viduæ magis a Domino accepta quam divitum oblationes.	194	7 Pœna superbiæ mercesque humilitati promissæ.	198
2 Mystica et moralis hujus facti applicatio.	195	8 Quosnam mystice et moraliter signabant Phariseus et Publicanus?	199
3 Pharisei orantis in templo jactantia.	196	9 Principes sacerdotum Jesum quærunt occidere.	199
4 Publicani orantis humilitas.	197	10 Christus Bethaniam revertitur.	200
5 Exauditur Publicanus, dum rejicitur Pharisei oratio.	197	11 De tribus locis, quæ hac die intravit Dominus.	200
6 Non ex operibus gloriandum, sed humiliter in gratia confidendum.	198	12 Prædicatorum exemplum Christus.	201

CAPUT XXXI. — *De maledictione ficulneæ, et grano frumenti, et de principe mundi.*

1 Quosnam figurabat ficulnea maledicta?	202	7 Vox Patris æterni in conspectu Gentilium Christum glorificantis.	207
2 Desiderium Gentilium videnti Jesum.	204	8 Judicium principis hujus mundi.	207
3 Granum frumenti in terram cadens erat Christus.	204	9 Cur Christus in aere exaltari et in cruce mori voluerit?	208
4 Sequendus est Christus.	205	10 Paucitas Christo credentium eumque confitentium.	208
5 Passiones in Christo aliter erant quam in nobis.	205	11 A Judæis abscondit se Dominus.	209
6 Triplex utilitas turbationis in Deum supportatæ.	206		

CAPUT XXXII. — *De duobus filiis, quorum unus in vineam ivit, alius ire neglexit.*

1 Effectus maledictionis Christi in ficulneam.	210	4 Parabola de duobus filiis Judæis et Gentibus applicata.	211
2 Quæstio principum sacerdotum de Christi potestate.	210	5 Publicani et ineretrices sæpe alios præcedunt in regno Dei.	212
3 Interrogatio Domini de Joannis baptismo.	211	6 Applicatio ejusdem parabolæ ad laicos et clericos.	213

CAPUT XXXIII. — *De locatione vineæ et sanguinariis vinitoribus.*

1 Parabola vineæ locatæ Judæis ingratiss applicata.	214	2 Item Ecclesiæ, quæ est Christi hereditas.	215
---	-----	---	-----

3 Applicatur etiam ista parabola animæ rationali et statui religioso.	216	4 Irritatio Pharisæorum.	217
		5 Monachorum et secularium instituta quantum differant.	217

CAPUT XXXIV. — *De invitatis ad nuptias, et de non habente vestem nuptialem.*

1 Parabolæ de invitatis ad nuptias scopus.	218	5 Cur caritas vestis nuptialis dicitur?	220
2 Nuptiæ Filii Dei triplices.	219	6 Tenebræ exteriores paucitasque electorum.	221
3 Quosnam servos misit ad invitatos?	219	7 Fletus et stridor dentium septies in Evangelio leguntur.	222
4 Judæis venire nolentibus, invitantur Gentiles.	220	8 Quinam Christiani vocantur?	223

CAPUT XXXV. — *De quæstione super tributo solvendo, et de muliere septem viros habente.*

1 Hypocritæ detractores et adulatores quam sint detestabiles!	225	6 Quæstio Sadducæorum de muliere septem viros habente, et Christi responsio.	228
2 Quæstio de tributo solvendo, vel non.	225	7 Septem virorum mysticæ significationes.	228
3 Responsio Christi plena sapientiæ.	226	8 Immortalitatem animarum corporumque resurrectionem probat Dominus.	229
4 Quænam sunt a nobis reddenda Deo?	227	9 Admiratio turbæ de doctrina Christi.	229
5 Tres sectæ Judæorum.	227		

CAPUT XXXVI. — *De primo et magno, ac secundo et simili Legis mandato.*

1 Nova quæstio Pharisæorum, confutatis Sadducæis, de primo Legis mandato.	230	4 Dilectio proximi mandatum secundum et primo simile.	232
2 Quo sensu dilectio Dei est maximum et primum mandatum?	230	5 Quomodo dilectio Dei et proximi totam Legem adimpleat?	232
3 Quatuor necessaria ad hoc mandatum perfecte implendum.	231	6 Duorum istorum mandatorum in personam Christi filii David reductio.	233
		7 Christum non esse purum hominem probatur.	234

CAPUT XXXVII. — *De Scribis et Pharisæis in doctrina audiendis, sed non in vita imitandis.*

1 Omnia quæ a sacerdotibus præcipiuntur facienda docet Dominus.	235	5 Phylacteria et fimbriæ Judæorum.	238
2 Sed non semper secundum opera eorum agendum est.	236	6 Vanæ gloriæ manifestationes in usu stolarum, et amore primorum recubituum ac salutationum in foro.	238
3 Arguitur crudelitas et negligentia Pharisæorum onera gravia aliis, non sibi, imponentium.	236	7 Quatuor magistrorum vitia.	239
4 Arguitur et eorum vana gloria	237	8 Unus est nobis Præceptor et Pater, unde humilitatis commendatio.	239

CAPUT XXXVIII. — *Quibus debetur vœ æternum.*

1 Vœ æternum cur octies in Evangelio positum ?	240	7 Vœ de simulatione et mendacio.	245
2 Vœ Scribis et Pharisæis de superbia et avaritia.	241	8 Vœ de hypocrisi, qua sepulchris sunt similes.	245
3 Vœ de gula.	241	9 Vœ de homicidiis ab ipsis et a patribus eorum commissis.	246
4 Vœ de inani labore et de nequitia.	242	10 Quanam pœna culpæ eorum punientur ostendit Dominus.	247
5 Vœ de fraudulentia et de stultitia.	242	11 Crimen civitatis Jerusalem.	248
6 Vœ de ignavia circa salutaria, dum circa temporalia magnam gerunt sollicitudinem.	243	12 Duplex pœna a Christo prædicta : subversio civitatis et æterna damnatio.	248
		13 Jesus egreditur de templo.	249

CAPUT XXXIX. — *De signis adventus Domini et consummationis seculi.*

1 Prædicatur destructio templi.	249	nem patientur Sancti : unde necessitas et laus patientiæ.	252
2 Interrogationes discipulorum de signis adventus Domini et consummationis seculi.	250	6 Spiritus Sanctus, persecutionem patientibus, quid sit respondendum suggeret.	252
3 Ad nos præmunientes eis respondet Christus.	251	7 Divulgatio Evangelii in quantum adventus Domini signum.	253
4 Septem mala adventum Christi præcessura.	251	8 Signa prædicta jam fere completa.	253
5 Sed ante omnia persecutio-			

CAPUT XL. — *De adventu et persecutione Antichristi.*

1 Antichristus abominatio dicitur.	254	duratio hujus persecutionis.	257
2 Tres fugientes mystice tres hominum status designant.	254	6 Signa a pseudoprophætis data fideliumque concussio.	258
3 Quosnam uxor Loth retro respiciens signat ?	256	7 Tempus judicii ab omnibus ignoratur.	258
4 Prægnantes et nutriendes, hiems et sabbatum in sensu mystico.	256	8 Regnum Dei triplex.	259
5 Tribulatio futura sub Antichristo ; locus præcipuus et		9 Differentiæ inter primum et secundum Christi adventum.	259
		10 Cur Christus dicatur corpus, et Sancti ejus aquilis assimilentur ?	260

CAPUT XLI. — *De remediis contra spirituales novissimi temporis tentationes, et de exercitio mentis in Deum.*

1 Tentationum origo duplex.	261	tationes e parte malorum.	262
2 Quinque remedia contra tentationes e parte diaboli.	261	4 Quatuordecim rationes propter quas excutienda est pigritia spiritualis.	264
3 Undecim remedia contra ten-			

CAPUT XLII. — *De orando et exspectando adventum Domini, et de posterioribus signis adventus ejus, et consummationis seculi.*

1 De orationis præcepto.	266	6 Turbatio creaturæ elementaris.	270
2 Parabola de judice iniquitatis et de vidua ipsum orante.	267	7 Turbatio creaturæ rationalis.	270
3 Necessitas fidei ad orandum.	268	8 Turbatio creaturæ intellectualis.	270
4 Triplex Domini adventus.	268	9 Quindecim judicii futuri signa.	271
5 Turbatio cœlorum in consummatione seculi, litteraliter, mystice et moraliter.	269		

CAPUT XLIII. — *De adventu Christi Judicis.*

1 Apparatio crucis, ut signum Filii hominis.	272	stus se videndum cunctis præbebit, cum cicatricibus vulnerum ipsius.	274
2 Planctus omnium terræ habitantium.	273	4 Sonus tubæ corporumque resurrectionis.	275
3 Cur in secundo adventu Christi			

CAPUT XLIV. — *De electorum consolatione ex appropinquante redemptione et de similitudine ficulneæ.*

1 Lætitia justorum mœrorque reproborum in adventu Christi Judicis.	276	6 Dies judicii tamquam laqueus superveniet.	279
2 Ætatis et ficulneæ similitudo.	277	7 Ideo semper est nobis vigilandum.	280
3 Diei judicii recordatio.	278	8 Quo sensu Christus dixit se nescire diem neque horam ultimi judicii.	281
4 Cœlorum transitus in sensu litterali et morali.	278	9 Cur nobis vult hanc diem esse celatam?	281
5 Signa adventus Verbi æterni in mentem.	279		

CAPUT XLV. — *De die Domini juxta exemplum Noe, vel Loth subito venturo, ac de uno assumpto et alio relicto.*

1 Similitudo de temporibus Noe sumpta.	282	4 Incertitudo diei judicii, unde vigilantia præcipitur dilatioque boni operis vituperatur.	285
2 Similitudo de temporibus Loth sumpta.	283	5 Quisque debet timere mortis horam, et semetipsum hic judicare.	285
3 De uno assumendo et altero relinquendo.	284		

CAPUT XLVI. — *De vigilia patrisfamilias custodientis contra furem domum suam.*

1 Per similitudinem patrisfamilias declaratur horæ ultimæ incertitudo et vigilantia necessitas.	286	homine novissimus dies?	288
2 Quisnam sit pro quocumque		3 Quisnam fidelis dispensator a Domino remunerandus?	288
		4 Quisnam servus malus a Domino punieudus?	290

CAPUT XLVII. — *De lumbis præcinctis et lucernis ardentibus.*

1 Quid sint lumbi præcincti et lucernæ ardentes?	291	4 Tres vigiliæ in sensu litterali et morali.	29
2 Retributio quæ manet vigilantes et Domino aperientes.	292	5 Scientia culpam aggravat, nec excusat ignorantia affectata.	294
3 Quandonam pulsatur Dominus et ei aperimus, in sensu morali?	293	6 Plus quæritur ab eo qui plus accepit.	295

CAPUT XLVIII. — *De decem virginibus.*

1 Universitas judicandorum in tres status distinguitur.	295	ginum, et clamor eas a somno excitans.	297
2 Parabola de decem virginibus specialiter ad contemplativos spectans.	296	6 Vana petitio virginum oleum in vasis suis non habentium.	297
3 His decem virginibus similis Ecclesia.	296	7 Virginibus prudentibus in cælum introductis, clauditur janua fatuis non aperienda.	298
4 Oleum lampadum.	296	8 Conclusio et scopus hujus parabolæ.	299
5 Mora Sponsi, dormitio vir-			

CAPUT XLIX. — *De talentis et bonis a Domino servis traditis.*

1 Parabola de talentis servis a Domino traditis, specialiter ad prælatos spectans.	300	7 Quid signant quinque talenta servis tradita?	303
2 Quinam sunt duplicantes et abscondentes talenta?	300	8 Altera parabola de homine nobili decem servis suas decem tradente.	303
3 Præmium servorum, qui fructificare talenta fecerunt.	301	9 Servis retributio data.	304
4 Reprehensio servi pigri.	301	10 Unusquisque talentum accepit, cujus debet reddere rationem.	304
5 Talentum ab eo auferitur.	302	11 Quinam vitam religiosam amplecti debent?	306
6 Mittitur et ipse in tenebras exteriores.	303		

CAPUT L. — *De ventilatione aræ in extremo judicio.*

1 Adveniente Domino cum Angelis ad judicandum, congregabuntur omnes gentes.	307	10 Sicut retributio ita punitio erit æterna.	312
2 Separatio bonorum et malorum.	307	11 Cur in ultimo judicio de misericordia potius quam de iustitia disquiretur?	313
3 Quid dicet Rex bonis?	308	12 Sententia Judicis eritne mentalis an vocalis?	313
4 Opera misericordiæ ad corpus pertinentia.	309	13 Retributionis et damnationis causæ.	313
5 Opera misericordiæ ad animam pertinentia.	309	14 Prædestinationis et præscientiæ discrimen.	314
6 Quid dicet Rex malis?	310	15 Providentia Dei non cogit, nec tollit libertatem arbitrii prædestinatio.	315
7 Quomodo Christus est in membris Ecclesiæ?	310	16 Exemplum religiosi præsciti et salvati.	316
8 Avaritiæ redargutio.	311		
9 Quomodo audienda operum misericordiæ sufficientia?	311		

CAPUT LI. — *De Pascha et diversis hujus nominis acceptionibus.*

1 Christus est exemplar in monte monstratum.	316	4 Tradentium Christum diversæ voluntates.	319
2 Tota vita Christi passio fuit.	317	5 Vox Pascha multifariam accipitur.	319
3 Specialius tamen nobis præbet in Passione sua virtutum exemplum et vitiorum antidotum.	317	6 Cur Pascha dicatur transitus?	320
		7 Reditus Christi in Bethaniam apud Lazarum.	320

CAPUT LII. — *Qua die et cur Judas vendidit Dominum.*

1 Concilium Phariseorum et Principum sacerdotum de Jesu tenendo et occidendo.	321	4 Tria documenta moralia e venditione Christi trahuntur.	323
2 Satanas intrat in Judam, qui triginta argenteis Magistrum vendit.	322	5 Quid recogitare debet Christianus hanc venditionem meditans?	324
3 Mystice quinam sint Judæ similes?	323	6 Ingratitudo Judæorum.	324
		7 Minora peccata repellenda sunt.	325

CAPUT LIII. — *Meditatio in primis vesperis de cœna Domini.*

1 Quinque principaliter in ultima cœna meditanda, totidem capitibus absolvuntur.	325	4 Necessaria ad comedendum agnum paschalem.	327
2 Duo mittuntur Apostoli ad præparandum cœnaculum.	326	5 Desiderium Christi manducandi hoc Pascha, et legalium post Passionem abrogatio.	328
3 Cur, juxta Legem, hora vespertina immolari debebat agnus paschalis?	327	6 Conditiones requisitæ ad comedendum agnum typicum vero Agno applicantur.	326

CAPUT LIV. — *De ablutione pedum Discipulorum.*

1 Dilectio Christi erga discipulos.	330	6 Cur solummodo pedes discipulorum laverit Dominus?	333
2 Christus surgit a cœna pedes discipulis lavaturus.	330	7 Lavatur et ipse Judas proditor.	334
3 Vestibus depositis, linteo se præcingit.	331	8 Quid mystice signat vestium reassumptio?	335
4 Petrus primum lotionem refugit, sed, ei comminante Domino, mutat consilium in melius.	331	9 Cum facta plus quam verba moveant, Christus per hoc discipulis exemplum dare voluit.	335
5 Per Baptismum totus homo abluatur.	333	10 Modus implendi præceptum Domini de lotionem pedum.	336

CAPUT LV. — *De caritativa correctione proditoris et egressu ejus.*

1 Turbatio Christi proditorem Judæ Iscariotes discipulis nuntiantis.	337	2 Prædicendæ hujus proditoris causæ.	338
		3 Discipulorum mœstitia, Christi	

sti patientia, necnon proditoris audacia.	359	7 Joannis Evangelistæ in Christum amor, et privilegium ei concessum.	341
4 Scelera et futurum Judæ supplicium.	359	8 Accepta buccella, Satanas intrat in Judam.	342
5 Interrogatio Judæ et Christi responsio.	340	9 Permissio proditori data ipsiusque egressus.	342
6 Christus proditorem Joanni tacite, sed aperto signo, exprimit.	340	10 Quid signat separatio Judæ ab aliis discipulis?	343

CAPUT LVI. — *De institutione sacramenti Eucharistiæ.*

1 Christus Eucharistiam instituendo legalibus sacrificiis finem imponit.	344	7 Novem et in eo mirabilia	347
2 Verba consecrationis.	344	8 Eucharistia est monumentum seu memoriale Domini.	348
3 Gratiarum actio, panisque fractio.	345	9 Præparatio ad sanctam communionem.	349
4 Laudandus etiam in tribulatione Dominus, participandumque ipsius calici.	346	10 Ultima cœna præfigurata in manna, in agno pascale, et in oblatione Melchisedech.	350
5 Cur sub duplici specie institutum fuerit Eucharistiæ sacramentum?	346	11 Facta contentione inter discipulos, Dominus eis humilitatem commendat.	350
6 Tria in hoc sacramento.	346	12 Prædicat Christus negationes Petri, et fugam discipulorum.	351

CAPUT LVII. — *De sermone et oratione Domini in cœna.*

1 Cur post Judæ discessum sermo habitus?	353	13 Orationis Domini post ultimam cœnam rationes.	361
2 Docemur non turbari de morte fidelis.	353	14 Primo, Christus orat pro semetipso.	361
3 Confortantur discipuli pace quam eis relinquit Dominus, et promissione cœli Spiritusque Sancti.	354	15 Secundo, Christus orat pro Apostolis.	361
4 Præceptum caritatis quo Christiani cognoscendi sunt.	355	16 Orat et pro futuris fidelibus, ut sint consummati in unum.	362
5 Dilexit nos Christus Dominus tripliciter.	355	17 Petit denique conjunctionem membrorum ad caput.	363
6 Signa dilectionis.	356	18 Hujus orationis Domini dulcedo et efficacia.	364
7 Caritatis excellentia.	356	19 Ultimæ cœnæ excellentia.	364
8 Mandatorum observatio.	357	20 Gratiis post cœnam redditis, egreditur Dominus.	364
9 Amor Dei non debet nec potest esse otiosus.	357	21 Vallis Josaphat et hortus Gethsemani, ubi in oratione pernoctare consueverat Dominus.	365
10 Patientiæ commendatio, eo quod Christus et ipse odio fuit obnoxius et tristitia vertetur in gaudium.	358	22 Mystice, de mundanis egredi debemus et ire in montem Oliveti.	366
11 Similitudo mulieris parturientis.	359	23 Quinque virtutum exempla, quæ nos docet Dominus in ultima cœna.	367
12 Pacis et fiduciæ in Christum commendatio.	360		